నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

సంయుత్తనికాయే

సగాథావగ్గ-అట్ఠకథా

గన్థారమ్భకథా

కరుణాసీతలహదయం , పఞ్ఞాపజ్జోతవిహతమోహతమం;
సనరామరలోకగరుం, వన్దే **సుగతం** గతివిముత్తం.

బుద్ధోపి బుద్ధభావం, భావేత్వా చేవ సచ్ఛికత్వా చ;
యం ఉపగతో గతమలం, వన్దే తమనుత్తరం **ధమ్మం**.

సుగతస్స ఓరసానం, పుత్తానం మారసేనమథనానం;
అట్ఠన్నమ్పి సమూహం, సిరసా వన్దే **అరియసఙ్ఘం**.

ఇతి మే పసన్నమతినో, రతనత్తయవన్దనామయం పుఞ్ఞం;
యం సువిహతన్తరాయో, హుత్వా తస్సానుభావేన.

సంయుత్తవగ్గపటిమణ్డితస్స, **సంయుత్తఆగమవరస్స**;
బుద్ధానుబుద్ధసంవణ్ణితస్స, ఞాణప్పభేదజననస్స.

అత్థప్పకాసనత్థం, **అట్ఠకథా** ఆదితో వసిసతేహి;
పఞ్చహి యా సఙ్గీతా, అనుసఙ్గీతా చ పచ్ఛాపి.

సీహళదీపం పన ఆభతాథ, వసినా మహామహిన్దేన;
ఠపితా సీహళభాసాయ, దీపవాసీనమత్థాయ.

అపనేత్వాన తతోహం, సీహళభాసం మనోరమం భాసం;
తన్తినయానుచ్ఛవికం, ఆరోపేన్తో విగతదోసం.

సమయం అవిలోమేన్తో, థేరానం థేరవంసదీపానం;
సునిపుణవినిచ్ఛయానం, మహావిహారే నివాసీనం.

హిత్వా పునప్పునాగత-మత్థం, అత్థం పకాసయిస్సామి;

సుజనస్స చ తుట్ఠత్థం, చిరట్ఠితత్థఞ్చ ధమ్మస్స.

సావత్థిపభుతీనం, నగరానం వణ్ణనా కతా హేట్ఠా;
సఙ్గీతీనం ద్విన్నం, యా మే అత్థం వదన్తేన.

విత్థారవసేన సుదం, వత్థూని చ యాని తత్థ వుత్తాని;
తేసమ్పి న ఇధ భియ్యో, విత్థారకథం కరిస్సామి.

సుత్తానం పన అత్థా, న వినా వత్థూహి యే పకాసన్తి;
తేసం పకాసనత్థం, వత్థూనిపి దస్సయిస్సామి.

సీలకథా ధుతధమ్మా, కమ్మట్ఠానాని చేవ సబ్బాని;
చరియావిధానసహితో, ఝానసమాపత్తివిత్థారో.

సబ్బా చ అభిఞ్ఞాయో, పఞ్ఞాసఙ్కలననిచ్ఛయో చేవ;
ఖన్ధాధాతాయతనిన్ద్రియాని, అరియాని చేవ చత్తారి.

సచ్చాని పచ్చయాకారదేసనా, సుపరిసుద్ధనిపుణనయా;
అవిముత్తతన్తిమగ్గా, విపస్సనాభావనా చేవ.

ఇతి పన సబ్బం యస్మా, **విసుద్ధిమగ్గే** మయా సుపరిసుద్ధం;
వుత్తం తస్మా భియ్యో, న తం ఇధ విచారయిస్సామి.

“మజ్ఝే **విసుద్ధిమగ్గో,** ఏస చతున్నమ్పి ఆగమానఞ్హి;
ఠత్వా పకాసయిస్సతి, తత్థ యథాభాసితమత్థం”.

ఇచ్చేవ కతో తస్మా, తమ్పి గహేత్వాన సద్ధిమేతాయ;
అట్ఠకథాయ విజానథ, సంయుత్తవినిస్సితం అత్థన్తి.

౧. దేవతాసంయుత్తం

౧. నళవగ్గో

౧. ఓఘతరణసుత్తవణ్ణనా

తత్థ **సంయుత్తాగమో** నామ సగాథావగ్గో, నిదానవగ్గో, ఖన్ధకవగ్గో, సళాయతనవగ్గో, మహావగ్గోతి పఞ్చవగ్గో హోతి. సుత్తతో –

> “సత్త సుత్తసహస్సాని, సత్త సుత్తసతాని చ;
> ద్వాసట్ఠి చేవ సుత్తాని, ఏసో సంయుత్తసఙ్గహో”.

భాణవారతో భాణవారసతం హోతి. తస్స వగ్గేసు **సగాథావగ్గో** ఆది, సుత్తేసు **ఓఘతరణసుత్తం**. తస్సాపి “ఏవం మే సుత”న్తిఆదికం ఆయస్మతా ఆనన్దేన పఠమమహాసఙ్గీతికాలే వుత్తం నిదానమాది. సా పనేసా పఠమమహాసఙ్గీతి సుమఙ్గలవిలాసినియా దీఘనికాయట్ఠకథాయ ఆదిమ్హి విత్థారితా, తస్మా సా తత్థ విత్థారితనయేనేవ వేదితబ్బా.

౧. యం పనేతం “ఏవం మే సుత”న్తిఆదికం నిదానం, తత్థ **ఏవ**న్తి నిపాతపదం. **మే**తిఆదీని నామపదాని. **సావత్థియం విహరతీ**తి ఏత్థ **వీ**తి ఉపసగ్గపదం, **హరతీ**తి ఆఖ్యాతపదన్తి ఇమినా తావ నయేన పదవిభాగో వేదితబ్బో.

అత్థతో పన **ఏవం**సద్దో తావ ఉపమూపదేస-సమ్పహంసన-గరహణ-వచనసమ్పటిగ్గహాకారనిదస్సనావధారణాది-అనేకత్థప్పభేదో. తథా హేస – “ఏవం జాతేన మచ్చేన, కత్తబ్బం కుసలం బహు”న్తి (ధ॰ ప॰ ౫౩) ఏవమాదీసు ఉపమాయం ఆగతో. “ఏవం తే అభిక్కమితబ్బం , ఏవం తే పటిక్కమితబ్బ”న్తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౧౨౨) ఉపదేసే. “ఏవమేతం భగవా, ఏవమేతం సుగతా”తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౩.౬౬) సమ్పహంసనే. “ఏవమేవం పనాయం వసలీ యస్మిం వా తస్మిం వా తస్స ముణ్డకస్స సమణకస్స వణ్ణం భాసతీ”తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౮౭) గరహణే. “ఏవం, భన్తేతి ఖో తే భిక్ఖూ భగవతో పచ్చస్సోసు”న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౧) వచనసమ్పటిగ్గహే. “ఏవం బ్యా ఖో అహం, భన్తే, భగవతా ధమ్మం దేసితం ఆజానామీ”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౯౮) ఆకారే . “ఏహి త్వం మాణవక, యేన సమణో ఆనన్దో తేనుపసఙ్కమ; ఉపసఙ్కమిత్వా మమ వచనేన సమణం ఆనన్దం అప్పాబాధం అప్పాతఙ్కం లహుట్ఠానం బలం ఫాసువిహారం పుచ్ఛ – ‘సుభో మాణవో తోదేయ్యపుత్తో భవన్తం ఆనన్దం అప్పాబాధం అప్పాతఙ్కం లహుట్ఠానం బలం ఫాసువిహారం పుచ్ఛతీ’తి. ఏవఞ్చ వదేహి – ‘సాధు కిర భవం ఆనన్దో యేన సుభస్స మాణవస్స తోదేయ్యపుత్తస్స నివేసనం, తేనుపసఙ్కమతు అనుకమ్పం ఉపాదాయా’తి”ఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౪౪౫) నిదస్సనే. “తం కిం మఞ్ఞథ కాలామా, ఇమే ధమ్మా కుసలా వా అకుసలా వాతి? అకుసలా, భన్తే. సావజ్జా వా అనవజ్జా వాతి? సావజ్జా, భన్తే. విఞ్ఞుగరహితా వా విఞ్ఞుప్పసత్థా వాతి? విఞ్ఞుగరహితా, భన్తే. సమత్తా సమాదిన్నా అహితాయ దుక్ఖాయ సంవత్తన్తి వా నో వా, కథం వో ఏత్థ హోతీతి? సమత్తా, భన్తే, సమాదిన్నా అహితాయ దుక్ఖాయ సంవత్తన్తి, ఏవం నో ఏత్థ హోతీ”తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౩.౬౬) అవధారణే. స్వాయమిధ ఆకారనిదస్సనావధారణేసు దట్ఠబ్బో.

తత్థ ఆకారత్థేన **ఏవం**సద్దేన ఏతమత్థం దీపేతి – నానానయనిపుణం అనేకజ్ఝాసయసముట్ఠానం అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నం వివిధపాటిహారియం ధమ్మత్థదేసనా పటివేధగమ్భీరం సబ్బసత్తానం సకసకభాసానురూపతో సోతపథమాగచ్ఛన్తం తస్స భగవతో వచనం సబ్బప్పకారేన కో సమత్థో విఞ్ఞాతుం? సబ్బథామేన పన సోతుకామతం జనేత్వాపి ఏవం మే సుతం, మయాపి ఏకేనాకారేన సుతన్తి.

నిదస్సనత్థేన – "నాహం సయమ్భూ, న మయా ఇదం సచ్ఛికత"న్తి అత్తానం పరిమోచేన్తో – "ఏవం మే సుతం, మయాపి ఏవం సుత"న్తి ఇదాని వత్తబ్బం సకలసుత్తం నిదస్సేతి.

అవధారణత్థేన – "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం బహుస్సుతానం యదిదం ఆనన్దో, గతిమన్తానం, సతిమన్తానం, ధితిమన్తానం, ఉపట్ఠాకానం యదిదం ఆనన్దో"తి (అ. ని. ౧.౨౨౦-౨౨౩) ఏవం భగవతా – "ఆయస్మా ఆనన్దో అత్థకుసలో ధమ్మకుసలో బ్యఞ్జనకుసలో నిరుత్తికుసలో పుబ్బాపరకుసలో"తి (అ. ని. ౫.౧౬౯) ఏవం ధమ్మసేనాపతినా చ పసత్థభావానురూపం అత్తనో ధారణబలం దస్సేన్తో సత్తానం సోతుకామతం జనేతి – "ఏవం మే సుతం, తఞ్చ ఖో అత్థతో వా బ్యఞ్జనతో వా అనూనమనధికం, ఏవమేవ న అఞ్ఞథా దట్ఠబ్బ"న్తి.

మేసద్దో తీసు అత్థేసు దిస్సతి. తథా హిస్స – "గాథాభిగీతం మే అభోజనేయ్య"న్తిఆదీసు (సు. ని. ౮౧) మయాతి అత్థో. "సాధు మే, భన్తే, భగవా సంఖిత్తేన ధమ్మం దేసేతూ " తిఆదీసు (సం. ని. ౪.౮౮) మయ్హన్తి అత్థో. "ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథా"తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౨౯) మమాతి అత్థో. ఇధ పన "మయా సుత"న్తి చ "మమ సుత"న్తి చ అత్థద్వయే యుజ్జతి.

సుతన్తి అయం **సుత**సద్దో సఉపసగ్గో అనుపసగ్గో చ గమన-విస్సుత-కిలిన్న-ఉపచితానుయోగ-సోతవిఞ్ఞేయ్య-సోతద్వారానుసారవిఞ్ఞాతాదిఅనేకత్థప్పభేదో. తథా హిస్స – "సేనాయ పసుతో"తిఆదీసు గచ్ఛన్తోతి అత్థో. "సుతధమ్మస్స పస్సతో"తిఆదీసు (ఉదా. ౧౧) విస్సుతధమ్మస్సాతి అత్థో. "అవస్సుతా అవస్సుతస్సా"తిఆదీసు (పాచి. ౬౫౭) కిలిన్నాకిలిన్నస్సాతి అత్థో. "తుమ్హేహి పుఞ్ఞం పసుతం అనప్పక"న్తిఆదీసు (ఖు. పా. ౭.౧౨) ఉపచితన్తి అత్థో. "యే ఝానపసుతా ధీరా"తిఆదీసు (ధ. ప. ౧౮౧) ఝానానుయుత్తాతి అత్థో. "దిట్ఠం సుతం ముత"న్తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౨౪౧) సోతవిఞ్ఞేయ్యన్తి అత్థో. "సుతధరో సుతసన్నిచయో"తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౩౩౯) సోతద్వారానుసారవిఞ్ఞాతధరోతి అత్థో. ఇధ పనస్స సోతద్వారానుసారేన ఉపధారితన్తి వా ఉపధారణన్తి వా అత్థో. మే-సద్దస్స హి మయాతి అత్థే సతి – "ఏవం మయా సుతం, సోతద్వారానుసారేన ఉపధారిత"న్తి యుజ్జతి. మమాతి అత్థే సతి – "ఏవం మమ సుతం, సోతద్వారానుసారేన ఉపధారణ"న్తి యుజ్జతి.

ఏవమేతేసు తీసు పదేసు **ఏవ**న్తి సోతవిఞ్ఞాణాదివిఞ్ఞాణకిచ్చనిదస్సనం. **మే**తి వుత్తవిఞ్ఞాణసమఙ్గిపుగ్గలనిదస్సనం. **సుత**న్తి అస్సవనభావపటిక్ఖేపతో అనూనానధికావిపరీతగ్గహణనిదస్సనం. తథా **ఏవ**న్తి తస్స సోతద్వారానుసారేన పవత్తాయ విఞ్ఞాణవీథియా నానప్పకారేన ఆరమ్మణే పవత్తిభావప్పకాసనం. **మే**తి అత్తప్పకాసనం. **సుత**న్తి ధమ్మప్పకాసనం. అయఞ్హేత్థ సఙ్ఖేపో – "నానప్పకారేన ఆరమ్మణే పవత్తాయ విఞ్ఞాణవీథియా మయా న అఞ్ఞం కతం, ఇదం పన కతం, అయం ధమ్మో సుతో"తి.

తథా **ఏవ**న్తి నిద్దిసితబ్బప్పకాసనం. **మే**తి పుగ్గలప్పకాసనం. **సుత**న్తి పుగ్గలకిచ్చప్పకాసనం. ఇదం వుత్తం హోతి – “యం సుత్తం నిద్దిసిస్సామి, తం మయా ఏవం సుత”న్తి.

తథా **ఏవ**న్తి యస్స చిత్తసన్తానస్స నానాకారప్పవత్తియా నానత్థబ్యఞ్జనగహణం హోతి, తస్స నానాకారనిద్దేసో . **ఏవ**న్తి హి అయం ఆకారపఞ్ఞత్తి. **మే**తి కత్తునిద్దేసో. **సుత**న్తి విసయనిద్దేసో. ఏత్తావతా నానాకారప్పవత్తేన చిత్తసన్తానేన తంసమఙ్గినో కత్తువిసయే గహణసన్నిట్ఠానం కతం హోతి.

అథ వా **ఏవ**న్తి పుగ్గలకిచ్చనిద్దేసో. **సుత**న్తి విఞ్ఞాణకిచ్చనిద్దేసో. **మే**తి ఉభయకిచ్చయుత్తపుగ్గలనిద్దేసో. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – “మయా సవనకిచ్చవిఞ్ఞాణసమఙ్గినా పుగ్గలేన విఞ్ఞాణవసేన లద్ధసవనకిచ్చవోహారేన సుత”న్తి.

తత్థ **ఏవ**న్తి చ **మే**తి చ సచ్చికట్ఠపరమత్థవసేన అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి. కిఞ్హేత్థ తం పరమత్థతో అత్థి, యం ఏవన్తి వా మేతి వా నిద్దేసం లభేథ. **సుత**న్తి విజ్జమానపఞ్ఞత్తి. యఞ్హి తం ఏత్థ సోతేన ఉపలద్ధం, తం పరమత్థతో విజ్జమానన్తి. తథా **ఏవ**న్తి చ **మే**తి చ తం తం ఉపాదాయ వత్తబ్బతో ఉపాదాపఞ్ఞత్తి. **సుత**న్తి దిట్ఠాదీని ఉపనిధాయ వత్తబ్బతో ఉపనిధాపఞ్ఞత్తి.

ఏత్థ చ **ఏవ**న్తి వచనేన అసమ్మోహం దీపేతి. న హి సమ్మూళ్హో నానప్పకారపటివేధసమత్థో హోతి. **సుత**న్తి వచనేన సుతస్స అసమ్మోసం దీపేతి. యస్స హి సుతం సమ్ముట్ఠం హోతి, న సో కాలన్తరేన మయా సుతన్తి పటిజానాతి. ఇచ్చస్స అసమ్మోహేన పఞ్ఞాసిద్ధి, అసమ్మోసేన పన సతిసిద్ధి. తత్థ పఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమాయ సతియా బ్యఞ్జనావధారణసమత్థతా, సతిపుబ్బఙ్గమాయ పఞ్ఞాయ అత్థపటివేధసమత్థతా . తదుభయసమత్థతాయోగేన అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నస్స ధమ్మకోసస్స అనుపాలనసమత్థతో ధమ్మభణ్డాగారికత్తసిద్ధి.

అపరో నయో – **ఏవ**న్తి వచనేన యోనిసో మనసికారం దీపేతి, అయోనిసో మనసికరోతో హి నానప్పకారపటివేధాభావతో. **సుత**న్తి వచనేన అవిక్ఖేపం దీపేతి విక్ఖిత్తచిత్తస్స సవనాభావతో. తథా హి విక్ఖిత్తచిత్తో పుగ్గలో సబ్బసమ్పత్తియా వుచ్చమానోపి “న మయా సుతం, పున భణథా”తి భణతి. యోనిసో మనసికారేన చేత్థ అత్తసమ్మాపణిధిం పుబ్బే చ కతపుఞ్ఞతం సాధేతి, సమ్మా అప్పణిహితత్తస్స పుబ్బే అకతపుఞ్ఞస్స వా తదభావతో. అవిక్ఖేపేన సద్ధమ్మస్సవనం సప్పురిసూపనిస్సయఞ్చ సాధేతి. న హి విక్ఖిత్తచిత్తో సోతుం సక్కోతి, న చ సప్పురిసే అనుపనిస్సయమానస్స సవనం అత్థీతి.

అపరో నయో – యస్మా “**ఏవ**న్తి యస్స చిత్తసన్తానస్స నానాకారప్పవత్తియా నానత్థబ్యఞ్జనగ్గహణం హోతి, తస్స నానాకారనిద్దేసో”తి వుత్తం, సో చ ఏవం భద్దకో ఆకారో న సమ్మా అప్పణిహితత్తనో పుబ్బే అకతపుఞ్ఞస్స వా హోతి, తస్మా **ఏవ**న్తి ఇమినా భద్దకేన ఆకారేన పచ్ఛిమచక్కద్వయసమ్పత్తిమత్తనో దీపేతి. **సుత**న్తి సవనయోగేన పురిమచక్కద్వయసమ్పత్తిం. న హి అప్పతిరూపదేసే వసతో సప్పురిసూపనిస్సయవిరహితస్స వా సవనం అత్థి. ఇచ్చస్స పచ్ఛిమచక్కద్వయసిద్ధియా ఆసయసుద్ధి సిద్ధా హోతి, పురిమచక్కద్వయసిద్ధియా పయోగసుద్ధి, తాయ చ ఆసయసుద్ధియా అధిగమబ్యత్తిసిద్ధి, పయోగసుద్ధియా ఆగమబ్యత్తిసిద్ధి. ఇతి పయోగాసయసుద్ధస్స ఆగమాధిగమసమ్పన్నస్స వచనం అరుణుగ్గం వియ సూరియస్స ఉదయతో, యోనిసో మనసికారో వియ చ కుసలకమ్మస్స, అరహతి భగవతో వచనస్స పుబ్బఙ్గమం భవితున్తి ఠానే నిదానం ఠపేన్తో **ఏవం మే సుత**న్తిఆదిమాహ.

అపరో నయో – **ఏవ**న్తి ఇమినా నానప్పకారపటివేధదీపకేన వచనేన అత్తనో అత్థపటిభానపటిసమ్భిదాసమ్పత్తిసబ్భావం దీపేతి. **సుత**న్తి ఇమినా సోతబ్బభేదపటివేధదీపకేన ధమ్మనిరుత్తిపటిసమ్భిదాసమ్పత్తిసబ్భావం. **ఏవ**న్తి చ ఇదం యోనిసో మనసికారదీపకవచనం భాసమానో – "ఏతే మయా ధమ్మా మనసానుపేక్ఖితా దిట్ఠియా సుప్పటివిద్ధా"తి దీపేతి. **సుత**న్తి ఇదం సవనయోగదీపకవచనం భాసమానో – "బహూ మయా ధమ్మా సుతా ధాతా వచసా పరిచితా"తి దీపేతి. తదుభయేనపి అత్థబ్యఞ్జనపారిపూరిం దీపేన్తో సవనే ఆదరం జనేతి. అత్థబ్యఞ్జనపరిపుణ్ణఞ్హి ధమ్మం ఆదరేన అస్సుణన్తో మహతా హితా పరిబాహిరో హోతీతి ఆదరం జనేత్వా సక్కచ్చం ధమ్మో సోతబ్బోతి.

ఏవం మే సుతన్తి ఇమినా పన సకలేన వచనేన ఆయస్మా ఆనన్దో తథాగతప్పవేదితం ధమ్మం అత్తనో అదహన్తో అసప్పురిసభూమిం అతిక్కమతి, సావకత్తం పటిజానన్తో సప్పురిసభూమిం ఓక్కమతి. తథా అసద్ధమ్మా చిత్తం వుట్ఠాపేతి, సద్ధమ్మే చిత్తం పతిట్ఠాపేతి. "కేవలం సుతమేవేతం మయా, తస్సేవ పన భగవతో వచన"న్తి దీపేన్తో అత్తానం పరిమోచేతి, సత్థారం అపదిసతి, జినవచనం అప్పేతి, ధమ్మనేత్తిం పతిట్ఠాపేతి.

అపిచ "ఏవం మే సుత"న్తి అత్తనా ఉప్పాదితభావం అప్పటిజానన్తో పురిమవచనం వివరన్తో – "సమ్ముఖా పటిగ్గహితమిదం మయా తస్స భగవతో చతువేసారజ్జవిసారదస్స దసబలధరస్స ఆసభట్ఠానట్ఠాయినో సీహనాదనాదినో సబ్బసత్తుత్తమస్స ధమ్మిస్సరస్స ధమ్మరాజస్స ధమ్మాధిపతినో ధమ్మదీపస్స ధమ్మసరణస్స సద్ధమ్మవరచక్కవత్తినో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స వచనం, న ఏత్థ అత్థే వా ధమ్మే వా పదే వా బ్యఞ్జనే వా కఙ్ఖా వా విమతి వా కత్తబ్బా"తి సబ్బదేవమనుస్సానం ఇమస్మిం ధమ్మే అస్సద్ధియం వినాసేతి, సద్ధాసమ్పదం ఉప్పాదేతీతి. తేనేతం వుచ్చతి –

> "వినాసయతి అస్సద్ధం, సద్ధం వడ్ఢేతి సాసనే;
> ఏవం మే సుతమిచ్చేవం, వదం గోతమసావకో"తి.

ఏకన్తి గణనపరిచ్ఛేదనిద్దేసో. **సమయ**న్తి పరిచ్ఛిన్ననిద్దేసో. **ఏకం సమయ**న్తి అనియమితపరిదీపనం. తత్థ **సమయ**సద్దో –

> "సమవాయే ఖణే కాలే, సమూహే హేతుదిట్ఠిసు;
> పటిలాభే పహానే చ, పటివేధే చ దిస్సతి".

తథా హిస్స "అప్పేవ నామ స్వేపి ఉపసఙ్కమేయ్యామ కాలఞ్చ సమయఞ్చ ఉపాదాయా"తి ఏవమాదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౪౪౭) సమవాయో అత్థో. "ఏకోవ ఖో, భిక్ఖవే, ఖణో చ సమయో చ బ్రహ్మచరియవాసాయా"తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౮.౨౯) ఖణో. "ఉణ్హసమయో పరిళాహసమయో"తిఆదీసు (పాచి॰ ౩౫౮) కాలో. "మహాసమయో పవనస్మి"న్తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౩౩౨) సమూహో. "సమయోపి ఖో తే, భద్దాలి, అప్పటివిద్ధో అహోసి, భగవా ఖో సావత్థియం విహరతి, భగవాపి మం జానిస్సతి – 'భద్దాలి, నామ భిక్ఖు సత్థుసాసనే సిక్ఖాయ అపరిపూరకారీ'తి. అయమ్పి ఖో తే , భద్దాలి, సమయో అప్పటివిద్ధో అహోసీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౧౩౫) హేతు. "తేన ఖో పన సమయేన ఉగ్గాహమానో పరిబ్బాజకో సమణముణ్డికాపుత్తో సమయప్పవాదకే తిన్దుకాచీరే ఏకసాలకే మల్లికాయ ఆరామే పటివసతీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౨౬౦) దిట్ఠి.

“దిట్ఠే ధమ్మే చ యో అత్థో, యో చత్థో సమ్పరాయికో;
అత్థాభిసమయా ధీరో, పణ్డితోతి పవుచ్చతీ”తి. –

ఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౯) పటిలాభో. “సమ్మా మానాభిసమయా అన్తమకాసి దుక్ఖస్సా”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౮) పహానం. “దుక్ఖస్స పీళనట్ఠో సఙ్ఖతట్ఠో సన్తాపట్ఠో విపరిణామట్ఠో అభిసమయట్ఠో”తిఆదీసు (పటి॰ మ॰ ౨.౮) పటివేధో. ఇధ పనస్స కాలో అత్థో. తేన సంవచ్ఛర-ఉతు-మాసడ్ఢమాస-రత్తి-దివ-పుబ్బణ్హ-మజ్ఝన్హిక-సాయన్హ-పఠమమజ్ఝిమపచ్ఛిమయామ-ముహుత్తాదీసు కాలప్పభేదభూతేసు సమయేసు ఏకం సమయన్తి దీపేతి.

తత్థ కిఞ్చాపి ఏతేసు సంవచ్ఛరాదీసు సమయేసు యం యం సుత్తం యస్మిం యస్మిం సంవచ్ఛరే ఉతుమ్హి మాసే పక్ఖే రత్తిభాగే దివసభాగే వా వుత్తం, సబ్బం తం థేరస్స సువిదితం సువవత్థాపితం పఞ్ఞాయ. యస్మా పన “ఏవం మే సుతం అసుకసంవచ్ఛరే అసుకఉతుమ్హి అసుకమాసే అసుకపక్ఖే అసుకరత్తిభాగే అసుకదివసభాగే వా”తి ఏవం వుత్తే న సక్కా సుఖేన ధారేతుం వా ఉద్దిసితుం వా ఉద్దిసాపేతుం వా, బహు చ వత్తబ్బం హోతి, తస్మా ఏకేనేవ పదేన తమత్థం సమోధానేత్వా “ఏకం సమయ”న్తి ఆహ.

యే వా ఇమే గబ్భోక్కన్తిసమయో జాతిసమయో సంవేగసమయో అభినిక్ఖమనసమయో దుక్కరకారికసమయో మారవిజయసమయో అభిసమ్బోధిసమయో దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారసమయో దేసనాసమయో పరినిబ్బానసమయోతి ఏవమాదయో భగవతో దేవమనుస్సేసు అతివియ సుప్పకాసా అనేకకాలప్పభేదా ఏవ సమయా. తేసు సమయేసు దేసనాసమయసఙ్ఖాతం ఏకం సమయన్తి దీపేతి. యో చాయం ఞాణకరుణాకిచ్చసమయేసు కరుణాకిచ్చసమయో, అత్తహితపరహితపటిపత్తిసమయేసు పరహితపటిపత్తిసమయో , సన్నిపతితానం కరణీయద్వయసమయేసు ధమ్మికథాసమయో, దేసనాపటిపత్తిసమయేసు దేసనాసమయో, తేసుపి సమయేసు అఞ్ఞతరం సన్ధాయ “ఏకం సమయ”న్తి ఆహ.

కస్మా పనేత్థ యథా అభిధమ్మే “యస్మిం సమయే కామావచర”న్తి చ ఇతో అఞ్ఞేసు సుత్తపదేసు “యస్మిం సమయే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు వివిచ్చేవ కామేహీ”తి చ భుమ్మవచనేన నిద్దేసో కతో, వినయే చ “తేన సమయేన బుద్ధో భగవా”తి కరణవచనేన, తథా అకత్వా “ఏకం సమయ”న్తి ఉపయోగవచనేన నిద్దేసో కతోతి. తత్థ తథా, ఇధ చ అఞ్ఞథా అత్థసమ్భవతో. తత్థ హి అభిధమ్మే ఇతో అఞ్ఞేసు సుత్తపదేసు చ అధికరణత్థో భావేనభావలక్ఖణత్థో చ సమ్భవతి. అధికరణఞ్హి కాలత్థో సమూహత్థో చ సమయో, తత్థ వుత్తానం ఫస్సాదిధమ్మానం ఖణసమవాయహేతుసఙ్ఖాతస్స చ సమయస్స భావేన తేసం భావో లక్ఖీయతి. తస్మా తదత్థజోతనత్థం తత్థ భుమ్మవచననిద్దేసో కతో.

వినయే చ హేతుఅత్థో కరణత్థో చ సమ్భవతి. యో హి సో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసమయో సారిపుత్తాదీహిపి దుబ్బిఞ్ఞేయ్యో, తేన సమయేన హేతుభూతేన కరణభూతేన చ సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞాపయన్తో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిహేతుఞ్చ అపేక్ఖమానో భగవా తత్థ తత్థ విహాసి. తస్మా తదత్థజోతనత్థం తత్థ కరణవచనేన నిద్దేసో కతో.

ఇధ పన అఞ్ఞస్మిం చ ఏవంజాతికే అచ్చన్తసంయోగత్థో సమ్భవతి. యఞ్హి సమయం భగవా ఇమం అఞ్ఞం వా సుత్తన్తం దేసేసి, అచ్చన్తమేవ తం సమయం కరుణావిహారేన విహాసి. తస్మా తదత్థజోతనత్థం ఇధ ఉపయోగవచననిద్దేసో కతోతి.

తేనేతం వుచ్చతి –

“తం తం అత్థమపేక్ఖిత్వా, భుమ్మేన కరణేన చ;
అఞ్ఞత్ర సమయో వుత్తో, ఉపయోగేన సో ఇధా”తి.

పోరాణా పన వణ్ణయన్తి – “తస్మిం సమయే”తి వా “తేన సమయేనా”తి వా “ఏకం సమయ”న్తి వా అభిలాపమత్తభేదో ఏస, సబ్బత్థ భుమ్మమేవ అత్థోతి. తస్మా “ఏకం సమయ”న్తి వుత్తేపి “ఏకస్మిం సమయే”తి అత్థో వేదితబ్బో.

భగవాతి గరు. గరుం హి లోకే “భగవా”తి వదన్తి. అయఞ్చ సబ్బగుణవిసిట్ఠతాయ సబ్బసత్తానం గరు, తస్మా “భగవా”తి వేదితబ్బో. పోరాణేహిపి వుత్తం –

“భగవాతి వచనం సేట్ఠం, భగవాతి వచనముత్తమం;
గరు గారవయుత్తో సో, భగవా తేన వుచ్చతీ”తి. (విసుద్ధి॰ ౧.౧౪౨);

అపిచ –

“భగ్యవా భగ్గవా యుత్తో, భగేహి చ విభత్తవా;
భత్తవా వన్తగమనో, భవేసు భగవా తతో”తి. –

ఇమిస్సా గాథాయ వసేనస్స పదస్స విత్థారతో అత్థో వేదితబ్బో. సో చ **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౧౪౪) బుద్ధానుస్సతినిద్దేసే వుత్తోయేవ.

ఏత్తావతా చేత్థ **ఏవం మే సుత**న్తి వచనేన యథాసుతం ధమ్మం దస్సేన్తో భగవతో ధమ్మసరీరం పచ్చక్ఖం కరోతి. తేన “నయిదం అతిక్కన్తసత్థుకం పావచనం, అయం వో సత్థా”తి సత్థు అదస్సనేన ఉక్కణ్ఠితం జనం సమస్సాసేతి. **ఏకం సమయం భగవా**తి వచనేన తస్మిం సమయే భగవతో అవిజ్జమానభావం దస్సేన్తో రూపకాయపరినిబ్బానం సాధేతి. తేన “ఏవంవిధస్స నామ అరియధమ్మస్స దేసకో దసబలధరో వజిరసఙ్ఘాతసమానకాయో సోపి భగవా పరినిబ్బుతో, కేన అఞ్ఞేన జీవితే ఆసా జనేతబ్బా”తి జీవితమదమత్తం జనం సంవేజేతి, సద్ధమ్మే చస్స ఉస్సాహం జనేతి. **ఏవ**న్తి చ భణన్తో దేసనాసమ్పత్తిం నిద్దిసతి. **మే సుత**న్తి సావకసమ్పత్తిం. **ఏకం సమయ**న్తి కాలసమ్పత్తిం. **భగవా**తి దేసకసమ్పత్తిం.

సావత్థియన్తి ఏవంనామకే నగరే. సమీపత్థే చేతం భుమ్మవచనం. **విహరతీ**తి అవిసేసేన ఇరియాపథదిబ్బబ్రహ్మఅరియవిహారేసు అఞ్ఞతరవిహారసమఙ్గీపరిదీపనమేతం. ఇధ పన ఠానగమననిసజ్జాసయనప్పభేదేసు ఇరియాపథేసు అఞ్ఞతరఇరియాపథసమాయోగపరిదీపనం , తేన ఠితోపి గచ్ఛన్తోపి నిసిన్నోపి సయానోపి భగవా విహరతిచ్చేవ వేదితబ్బో. సో హి ఏకం ఇరియాపథబాధనం అఞ్ఞేన ఇరియాపథేన విచ్ఛిన్దిత్వా అపరిపతన్తం అత్తభావం హరతి పవత్తేతి, తస్మా “విహరతీ”తి వుచ్చతి.

జేతవనేతి జేతస్స రాజకుమారస్స వనే. తఞ్హి తేన రోపితం సంవడ్ఢితం పరిపాలితం అహోసి, తస్మా “జేతవన”న్తి సఙ్ఖం గతం. తస్మిం జేతవనే. **అనాథపిణ్డికస్స ఆరామే**తి అనాథపిణ్డికేన గహపతినా చతుపణ్ణాసహిరఞ్ఞకోటిపరిచ్చాగేన

బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నియ్యాతితత్తా “అనాథపిణ్డికస్స ఆరామో”తి సఙ్ఖం గతే ఆరామే. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమట్ఠకథాయ సబ్బాసవసుత్తవణ్ణనాయం (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౪) వుత్తో.

తత్థ సియా – యది తావ భగవా సావత్థియం విహరతి, “జేతవనే”తి న వత్తబ్బం. అథ తత్థ విహరతి, “సావత్థియ”న్తి న వత్తబ్బం. న హి సక్కా ఉభయత్థ ఏకం సమయం విహరితున్తి. న ఖో పనేతం ఏవం దట్ఠబ్బం.

నను అవోచుమ్హ “సమీపత్థే భుమ్మవచన”న్తి. తస్మా యథా గఙ్గాయమునాదీనం సమీపే గోయూథాని చరన్తాని “గఙ్గాయం చరన్తి, యమునాయం చరన్తీ”తి వుచ్చతి, ఏవమిధాపి యదిదం సావత్థియా సమీపే జేతవనం, తత్థ విహరన్తో వుచ్చతి “సావత్థియం విహరతి జేతవనే”తి. గోచరగామనిదస్సనత్థం హిస్స సావత్థివచనం, పబ్బజితానురూపనివాసట్ఠాననిదస్సనత్థం సేసవచనం.

అఞ్ఞతరా దేవతాతి నామగోత్తవసేన అపాకటా ఏకా దేవతాతి అత్థో. “అభిజానాతి నో, భన్తే, భగవా అహు ఞాతఞ్ఞతరస్స మహేసక్ఖస్స యక్ఖస్స సంఖిత్తేన తణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తిం భాసితా”తి ఏత్థ పన అభిఞ్ఞాతో సక్కోపి దేవరాజా “అఞ్ఞతరో”తి వుత్తో. “దేవతా”తి చ ఇదం దేవానమ్పి దేవధీతానమ్పి సాధారణవచనం. ఇమస్మిం పనత్థే దేవో అధిప్పేతో, సో చ ఖో రూపావచరానం దేవానం అఞ్ఞతరో.

అభిక్కన్తాయ రత్తియాతి ఏత్థ అభిక్కన్త-సద్దో ఖయసున్దరాభిరూపఅబ్భానుమోదనాదీసు దిస్సతి . తత్థ “అభిక్కన్తా, భన్తే, రత్తి, నిక్ఖన్తో పఠమో యామో , చిరనిసిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో, ఉద్దిసతు, భన్తే, భగవా భిక్ఖూనం పాతిమోక్ఖ”న్తి ఏవమాదీసు (అ॰ ని॰ ౮.౨౦; చూళవ॰ ౩౮౩) ఖయే దిస్సతి. “అయం ఇమేసం చతున్నం పుగ్గలానం అభిక్కన్తతరో చ పణీతతరో చా”తి ఏవమాదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౧౦౦) సున్దరే.

> “కో మే వన్దతి పాదాని, ఇద్ధియా యససా జలం;
> అభిక్కన్తేన వణ్ణేన, సబ్బా ఓభాసయం దిసా”తి. –

ఏవమాదీసు (వి॰ వ॰ ౮౫౭) అభిరూపే. “అభిక్కన్తం భో గోతమ, అభిక్కన్తం భో గోతమా”తి ఏవమాదీసు (పారా॰ ౧౫) అబ్భానుమోదనే. ఇధ పన ఖయే. తేన అభిక్కన్తాయ రత్తియా, పరిక్ఖీణాయ రత్తియాతి వుత్తం హోతి. తత్థాయం దేవపుత్తో మజ్ఝిమయామసమనన్తరే ఆగతోతి వేదితబ్బో. నియామో హి కిరేస దేవతానం యదిదం బుద్ధానం వా బుద్ధసావకానం వా ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తా మజ్ఝిమయామసమనన్తరేయేవ ఆగచ్ఛన్తి.

అభిక్కన్తవణ్ణాతి ఇధ **అభిక్కన్త**-సద్దో అభిరూపే, **వణ్ణ**-సద్దో పన ఛవిథుతి-కులవగ్గ-కారణ-సణ్ఠానప్పమాణ-రూపాయతనాదీసు దిస్సతి. తత్థ “సువణ్ణవణ్ణోసి భగవా”తి ఏవమాదీసు (సు॰ ని॰ ౫౫౩) ఛవియా. “కదా సఞ్ఞూళ్హా పన తే, గహపతి, ఇమే సమణస్స వణ్ణా”తి ఏవమాదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౭౭) థుతియం. “చత్తారోమే, భో గోతమ, వణ్ణా”తి ఏవమాదీసు (దీ॰ ని॰ ౩.౧౧౫) కులవగ్గే. “అథ కేన ను వణ్ణేన, గన్ధథేనోతి వుచ్చతీ”తి ఏవమాదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౪) కారణే. “మహన్తం హత్థిరాజవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా”తి ఏవమాదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౩౮) సణ్ఠానే. “తయో పత్తస్స వణ్ణా”తి ఏవమాదీసు (పారా॰ ౬౦౨) పమాణే. “వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా”తి ఏవమాదీసు రూపాయతనే. సో ఇధ ఛవియా దట్ఠబ్బో. తేన అభిక్కన్తవణ్ణా

అభిరూపచ్ఛవి, ఇట్ఠవణ్ణా మనాపవణ్ణాతి వుత్తం హోతి. దేవతా హి మనుస్సలోకం ఆగచ్ఛమానా పకతివణ్ణం పకతిఇద్ధిం జహిత్వా ఓళారికం అత్తభావం కత్వా అతిరేకవణ్ణం అతిరేకఇద్ధిం మాపేత్వా నటసమజ్జాదీని గచ్ఛన్తా మనుస్సా వియ అభిసఙ్ఖతేన కాయేన ఆగచ్ఛన్తి. తత్థ కామావచరా అనభిసఙ్ఖతేనపి ఆగన్తుం సక్కోన్తి, రూపావచరా పన న సక్కోన్తి. తేసఞ్హి అతిసుఖుమో అత్తభావో, న తేన ఇరియాపథకప్పనం హోతి. తస్మా అయం దేవపుత్తో అభిసఙ్ఖతేనేవ ఆగతో. తేన వుత్తం "అభిక్కన్తవణ్ణా"తి.

కేవలకప్పన్తి ఏత్థ **కేవల**-సద్దో అనవసేస-యేభుయ్యాబ్యామిస్సానతిరేకదళ్హత్థవిసంయోగాదిఅనేకత్థో. తథా హిస్స "కేవలపరిపుణ్ణం పరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియ"న్తి ఏవమాదీసు (పారా. ౧) అనవసేసత్థమత్థో. "కేవలకప్పా చ అఙ్గమగధా పహూతం ఖాదనీయభోజనీయం ఆదాయ ఉపసఙ్కమిస్సన్తీ"తి ఏవమాదీసు (మహావ. ౪౩) యేభుయ్యతా. "కేవలస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స సముదయో హోతీ"తి ఏవమాదీసు (విభ. ౨౨౫) అబ్యామిస్సతా. "కేవలం సద్ధామత్తకం నూన అయమాయస్మా"తి ఏవమాదీసు (మహావ. ౨౪౪) అనతిరేకతా. "ఆయస్మతో, భన్తే, అనురుద్ధస్స బాహియో నామ సద్ధివిహారికో కేవలకప్పం సఙ్ఘభేదాయ ఠితో"తి ఏవమాదీసు (అ. ని. ౪.౨౪౩) దళ్హత్థతా. "కేవలీ వుసితవా ఉత్తమపురిసోతి వుచ్చతీ"తి ఏవమాదీసు (సం. ని. ౩.౫౭) విసంయోగో అత్థో. ఇధ పనస్స అనవసేసత్థో అధిప్పేతో.

కప్ప-సద్దో పనాయం అభిసద్దహన-వోహార-కాల-పఞ్ఞత్తి-ఛేదన-వికప్ప-లేససమన్తభావాదిఅనేకత్థో. తథా హిస్స "ఓకప్పనియమేతం భోతో గోతమస్స, యథా తం అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్సా"తి ఏవమాదీసు (మ. ని. ౧.౩౮౭) అభిసద్దహనమత్థో. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పఞ్చహి సమణకప్పేహి ఫలం పరిభుఞ్జితు"న్తి ఏవమాదీసు (చూళవ. ౨౫౦) వోహారో. "యేన సుదం నిచ్చకప్పం విహరామీ"తి ఏవమాదీసు (మ. ని. ౧.౩౮౭) కాలో. "ఇచ్చాయస్మా కప్పో"తి ఏవమాదీసు పఞ్ఞత్తి. "అలఙ్కతో కప్పితకేసమస్సూ"తి ఏవమాదీసు (వి. వ. ౧౦౯౪, ౧౧౦౧) ఛేదనం. "కప్పతి ద్వఙ్గులకప్పో"తి ఏవమాదీసు (చూళవ. ౪౪౬) వికప్పో. "అత్థి కప్పో నిపజ్జితు"న్తి ఏవమాదీసు (అ. ని. ౮.౮౦) లేసో. "కేవలకప్పం వేళువనం ఓభాసేత్వా"తి ఏవమాదీసు (సం. ని. ౧.౯౪) సమన్తభావో. ఇధ పనస్స సమన్తభావత్థో అధిప్పేతో. తస్మా **కేవలకప్పం జేతవనన్తి** ఏత్థ "అనవసేసం సమన్తతో జేతవన"న్తి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

ఓభాసేత్వాతి వత్థాలఙ్కారసరీరసముట్ఠితాయ ఆభాయ ఫరిత్వా, చన్దిమా వియ సూరియో వియ చ ఏకోభాసం ఏకపజ్జోతం కరిత్వాతి అత్థో.

యేనాతి భుమ్మత్థే కరణవచనం. **యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీతి** తస్మా "యత్థ భగవా, తత్థ ఉపసఙ్కమీ"తి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. యేన వా కారణేన భగవా దేవమనుస్సేహి ఉపసఙ్కమితబ్బో, తేన కారణేన ఉపసఙ్కమీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. కేన చ కారణేన భగవా ఉపసఙ్కమితబ్బో? నానప్పకారగుణవిసేసాధిగమాధిప్పాయేన, సాదుఫలూపభోగాధిప్పాయేన దిజగణేహి నిచ్చఫలితమహారుక్ఖో వియ. **ఉపసఙ్కమీతి** చ గతాతి వుత్తం హోతి. **ఉపసఙ్కమిత్వాతి** ఉపసఙ్కమనపరియోసానదీపనం. అథ వా ఏవం గతా తతో ఆసన్నతరం ఠానం భగవతో సమీపసఙ్ఖాతం గన్త్వాతిపి వుత్తం హోతి.

ఇదాని యేనత్థేన లోకే అగ్గపుగ్గలస్స ఉపట్ఠానం ఆగతా, తం పుచ్ఛితుకామా దసనఖసమోధానసముజ్జలం అఞ్జలిం సిరసి పతిట్ఠపేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. **ఏకమన్త**న్తి భావనపుంసకనిద్దేసో – "విసమం చన్దిమసూరియా పరివత్తన్తీ"తిఆదీసు (అ. ని. ౪.౭౦) వియ. తస్మా యథా ఠితా ఏకమన్తం ఠితా హోతి, తథా అట్ఠాసీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. భుమ్మత్థే వా ఏతం ఉపయోగవచనం. **అట్ఠాసీ**తి ఠానం కప్పేసి. పణ్డితా హి దేవమనుస్సా గరుట్ఠానియం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆసనకుసలతాయ ఏకమన్తం తిట్ఠన్తి, అయఞ్చ దేవో తేసం అఞ్ఞతరో, తస్మా ఏకమన్తం అట్ఠాసి.

కథం ఠితో పన ఏకమన్తం ఠితో హోతీతి? ఛ ఠానదోసే వజ్జేత్వా. సేయ్యథిదం – అతిదూరం, అచ్చాసన్నం, ఉపరివాతం , ఉన్నతప్పదేసం, అతిసమ్ముఖం, అతిపచ్ఛాతి. అతిదూరే ఠితో హి సచే కథేతుకామో హోతి, ఉచ్చాసద్దేన కథేతబ్బం హోతి. అచ్చాసన్నే ఠితో సఙ్ఘట్టనం కరోతి. ఉపరివాతే ఠితో సరీరగన్ధేన బాధతి. ఉన్నతప్పదేసే ఠితో అగారవం పకాసేతి. అతిసమ్ముఖా ఠితో సచే దట్ఠుకామో హోతి, చక్ఖునా చక్ఖుం ఆహచ్చ దట్ఠబ్బం హోతి. అతిపచ్ఛా ఠితో సచే దట్ఠుకామో హోతి, గీవం పసారేత్వా దట్ఠబ్బం హోతి. తస్మా అయమ్పి ఏతే ఛ ఠానదోసే వజ్జేత్వా అట్ఠాసి. తేన వుత్తం "ఏకమన్తం అట్ఠాసీ"తి.

ఏతదవోచాతి ఏతం అవోచ. **కథం నూ**తి కారణపుచ్ఛా. భగవతో హి తిణ్ణోఘభావో దససహస్సిలోకధాతుయా పాకటో, తేనిమిస్సా దేవతాయ తత్థ కఙ్ఖా నత్థి, ఇమినా పన కారణేన "తిణ్ణో"తి న జానాతి, తేన సా తం కారణం పుచ్ఛమానా ఏవమాహ.

మారిసాతి దేవతానం పియసముదాచారవచనమేతం. నిద్దుక్ఖాతి వుత్తం హోతి. యది ఏవం "యదా ఖో తే, మారిస, సఙ్కునా సఙ్కు హదయే సమాగచ్ఛేయ్య, అథ నం త్వం జానేయ్యాసి 'వస్ససహస్సం మే నిరయే పచ్చమానస్సా'"తి (మ. ని. ౧.౫౧౨) ఇదం విరుజ్ఝతి. న హి నేరయికసత్తో నిద్దుక్ఖో నామ హోతి. కిఞ్చాపి న నిద్దుక్ఖో, రుళ్హీసద్దేన పన ఏవం వుచ్చతి. పుబ్బే కిర పఠమకప్పికానం నిద్దుక్ఖానం సుఖసమప్పితానం ఏస వోహారో, అపరభాగే దుక్ఖం హోతు వా మా వా, రుళ్హీసద్దేన అయం వోహారో వుచ్చతేవ నిప్పదుమాపి నిరుదకాపి వా పోక్ఖరణీ పోక్ఖరణీ వియ.

ఓఘమతరీతి ఏత్థ చత్తారో ఓఘా, కామోఘో భవోఘో దిట్ఠోఘో అవిజ్జోఘోతి. తత్థ పఞ్చసు కామగుణేసు ఛన్దరాగో కామోఘో నామ. రూపారూపభవేసు ఛన్దరాగో ఝాననికన్తి చ భవోఘో నామ. ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో దిట్ఠోఘో నామ. చతూసు సచ్చేసు అఞ్ఞాణం అవిజ్జోఘో నామ. తత్థ కామోఘో అట్ఠసు లోభసహగతేసు చిత్తుప్పాదేసు ఉప్పజ్జతి, భవోఘో చతూసు దిట్ఠిగతవిప్పయుత్తలోభసహగతేసు చిత్తుప్పాదేసు ఉప్పజ్జతి, దిట్ఠోఘో చతూసు దిట్ఠిగతసమ్పయుత్తేసు చిత్తుప్పాదేసు ఉప్పజ్జతి, అవిజ్జోఘో సబ్బాకుసలేసు ఉప్పజ్జతి.

సబ్బోపి చేస అవహననట్ఠేన రాసట్ఠేన చ ఓఘోతి వేదితబ్బో. **అవహననట్ఠేనా**తి అధోగమనట్ఠేన. అయఞ్హి అత్తనో వసం గతే సత్తే అధో గమేతి, నిరయాదిభేదాయ దుగ్గతియంయేవ నిబ్బత్తేతి, ఉపరిభావం వా నిబ్బానం గన్తుం అదేన్తో అధో తీసు భవేసు చతూసు యోనీసు పఞ్చసు గతీసు సత్తసు విఞ్ఞాణట్ఠితీసు నవసు సత్తావాసేసు చ గమేతీతిపి అత్థో. **రాసట్ఠేనా**తి మహన్తట్ఠేన. మహా హేసో కిలేసరాసి అవీచితో పట్ఠాయ యావ భవగ్గా పత్థటో, యదిదం పఞ్చసు కామగుణేసు ఛన్దరాగో నామ. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. ఏవమయం రాసట్ఠేనాపి ఓఘోతి వేదితబ్బో. **అతరీ**తి ఇమం చతుబ్బిధమ్పి ఓఘం కేన ను త్వం, మారిస, కారణేన తిణ్ణోతి పుచ్ఛతి.

అథస్సో భగవా పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో **అప్పతిట్ఠం ఖ్వాహన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **అప్పతిట్ఠన్తి** అప్పతిట్ఠహన్తో. **అనాయూహన్తి** అనాయూహన్తో, అవాయమన్తోతి అత్థో. ఇతి భగవా గూళ్హం పటిచ్ఛన్నం కత్వా పఞ్హం కథేసి. దేవతాపి నం సుత్వా "బాహిరకం తావ ఓఘం తరన్తా నామ ఠాతబ్బట్ఠానే తిట్ఠన్తా తరితబ్బట్ఠానే ఆయూహన్తా తరన్తి, అయం పన అవీచితో యావ భవగ్గా పత్థటం కిలేసోఘం కిలేసరాసిం అప్పతిట్ఠహన్తో అనాయూహన్తో అతరిన్తి ఆహ. కిం ను ఖో ఏతం? కథం ను ఖో ఏత"న్తి? విమతిం పక్ఖన్తా పఞ్హస్స అత్థం న అఞ్ఞాసి.

కిం పన భగవతా యథా సత్తా న జానన్తి, ఏవం కథనత్థాయ పారమియో పూరేత్వా సబ్బఞ్ఞుతా పటివిద్ధాతి? న ఏతదత్థాయ పటివిద్ధా. ద్వే పన భగవతో దేసనా నిగ్గహముఖేన చ అనుగ్గహముఖేన చ. తత్థ యే పణ్డితమానినో హోన్తి అఞ్ఞాతేపి ఞాతసఞ్ఞినో పఞ్చసతా బ్రాహ్మణపబ్బజితా వియ, తేసం మాననిగ్గహత్థం యథా న జానన్తి, ఏవం మూలపరియాయాదిసదిసం ధమ్మం దేసేతి. అయం నిగ్గహముఖేన దేసనా. వుత్తమ్పి చేతం "నిగ్గయ్హ నిగ్గయ్హాహం, ఆనన్ద, వక్ఖామి, పవయ్హ పవయ్హ, ఆనన్ద, వక్ఖామి, యో సారో, సో ఠస్సతీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౧౯౬). యే పన ఉజుకా సిక్ఖాకామా, తేసం సువిఞ్ఞేయ్యం కత్వా ఆకఙ్ఖేయ్యసుత్తాదిసదిసం ధమ్మం దేసేతి, "అభిరమ, తిస్స, అభిరమ, తిస్స, అహమోవాదేన అహమనుగ్గహేన అహమనుసాసనియా"తి (సం॰ ని॰ ౩.౮౪) చ నే సమస్సాసేతి. అయం అనుగ్గహముఖేన దేసనా.

అయం పన దేవపుత్తో మానత్థద్ధో పణ్డితమానీ, ఏవం కిరస్స అహోసి – అహం ఓఘం జానామి, తథాగతస్స ఓఘతిణ్ణభావం జానామి, "ఇమినా పన కారణేన తిణ్ణో"తి ఏత్తకమత్తం న జానామి. ఇతి మయ్హం ఞాతమేవ బహు, అప్పం అఞ్ఞాతం, తమహం కథితమత్తమేవ జానిస్సామి. కిఞ్హి నామ తం భగవా వదేయ్య, యస్సాహం అత్థం న జానేయ్యన్తి. అథ సత్థా "అయం కిలిట్ఠవత్థం వియ రఙ్గజాతం అభబ్బో ఇమం మానం అప్పహాయ దేసనం సమ్పటిచ్ఛితుం, మాననిగ్గహం తావస్స కత్వా పున నీచచిత్తేన పుచ్ఛన్తస్స పకాసేస్సామీ"తి పటిచ్ఛన్నం కత్వా పఞ్హం కథేసి. సోపి నిహతమానో అహోసి, సా చస్స నిహతమానతా ఉత్తరిపఞ్హపుచ్ఛనేనేవ వేదితబ్బా. తస్స పన పఞ్హపుచ్ఛనస్స అయమత్థో – కథం పన త్వం, మారిస, అప్పతిట్ఠం అనాయూహం ఓఘమతరి, యథాహం జానామి, ఏవం మే కథేహీతి.

అథస్స భగవా కథేన్తో **యదాస్వాహన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **యదా స్వాహన్తి** యస్మిం కాలే అహం. సుకారో నిపాతమత్తం. యథా చ ఏత్థ, ఏవం సబ్బపదేసు. **సంసీదామీ**తి పటిచ్ఛన్నం కత్వా అతరన్తో తత్థేవ ఓసీదామి. **నిబ్బుయ్హామీ**తి ఠాతుం అసక్కోన్తో అతివత్తామి. ఇతి ఠానే చ వాయామే చ దోసం దిస్వా అతిట్ఠన్తో అవాయమన్తో ఓఘమతరిన్తి ఏవం భగవతా పఞ్హో కథితో. దేవతాయపి పటివిద్ధో, న పన పాకటో, తస్స పాకటీకరణత్థం సత్త దుకా దస్సితా. కిలేసవసేన హి సన్తిట్ఠన్తో సంసీదతి నామ, అభిసఙ్ఖారవసేన ఆయూహన్తో నిబ్బుయ్హతి నామ. తణ్హాదిట్ఠీహి వా సన్తిట్ఠన్తో సంసీదతి నామ, అవసేసకిలేసానఞ్చేవ అభిసఙ్ఖారానఞ్చ వసేన ఆయూహన్తో నిబ్బుయ్హతి నామ. తణ్హావసేన వా సన్తిట్ఠన్తో సంసీదతి నామ, దిట్ఠివసేన ఆయూహన్తో నిబ్బుయ్హతి నామ. సస్సతదిట్ఠియా వా సన్తిట్ఠన్తో సంసీదతి నామ, ఉచ్ఛేదదిట్ఠియా ఆయూహన్తో నిబ్బుయ్హతి నామ. ఓలీయనాభినివేసా హి భవదిట్ఠి, అతిధావనాభినివేసా విభవదిట్ఠి . లీనవసేన వా సన్తిట్ఠన్తో సంసీదతి నామ, ఉద్ధచ్చవసేన ఆయూహన్తో నిబ్బుయ్హతి నామ. తథా కామసుఖల్లికానుయోగవసేన సన్తిట్ఠన్తో సంసీదతి నామ, అత్తకిలమథానుయోగవసేన ఆయూహన్తో నిబ్బుయ్హతి నామ. సబ్బాకుసలాభిసఙ్ఖారవసేన సన్తిట్ఠన్తో సంసీదతి నామ, సబ్బలోకియకుసలాభిసఙ్ఖారవసేన ఆయూహన్తో నిబ్బుయ్హతి నామ. వుత్తమ్పి చేతం – "సేయ్యథాపి, చున్ద, యే కేచి అకుసలా ధమ్మా, సబ్బే తే అధోభాగఙ్గమనీయా, యే కేచి కుసలా ధమ్మా, సబ్బే తే ఉపరిభాగఙ్గమనీయా"తి (మ॰ ని॰ ౧.౮౬).

ఇమం పఞ్హవిస్సజ్జనం సుత్వావ దేవతా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ తుట్ఠా పసన్నా అత్తనో తుట్ఠిఞ్చ పసాదఞ్చ పకాసయన్తీ **చిరస్సం వతా**తి గాథమాహ. తత్థ **చిరస్స**న్తి చిరస్స కాలస్స అచ్చయేనాతి అత్థో. అయం కిర దేవతా కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధం దిస్వా తస్స పరినిబ్బానతో పట్ఠాయ అన్తరా అఞ్ఞం బుద్ధం న దిట్ఠపుబ్బా, తస్మా అజ్జ భగవన్తం దిస్వా ఏవమాహ. కిం పనిమాయ దేవతాయ ఇతో పుబ్బే సత్థా న దిట్ఠపుబ్బోతి. దిట్ఠపుబ్బో వా హోతు అదిట్ఠపుబ్బో వా, దస్సనం ఉపాదాయ ఏవం వత్తుం వట్టతి. **బ్రాహ్మణ**న్తి బాహితపాపం ఖీణాసవబ్రాహ్మణం. **పరినిబ్బుత**న్తి కిలేసనిబ్బానేన నిబ్బుతం. **లోకే**తి సత్తలోకే. **విసత్తిక**న్తి రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు ఆసత్తవిసత్తతాదీహి కారణేహి విసత్తికా వుచ్చతి తణ్హా, తం విసత్తికం అప్పతిట్ఠమానం అనాయూహమానం తిణ్ణం నిత్తిణ్ణం ఉత్తిణ్ణం చిరస్సం వత ఖీణాసవబ్రాహ్మణం పస్సామీతి అత్థో.

సమనుఞ్ఞో సత్థా అహోసీతి తస్సా దేవతాయ వచనం చిత్తేనేవ సమనుమోది, ఏకజ్ఝాసయో అహోసి. **అన్తరధాయీ**తి అభిసఙ్ఖతకాయం జహిత్వా అత్తనో పకతిఉపాదిణ్ణకకాయస్మింయేవ ఠత్వా లద్ధాసా లద్ధపతిట్ఠా హుత్వా దసబలం గన్ధేహి చ మాలేహి చ పూజేత్వా అత్తనో భవనంయేవ అగమాసీతి.

ఓఘతరణసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. నిమోక్ఖసుత్తవణ్ణనా

౨. ఇదాని దుతియసుత్తతో పట్ఠాయ పఠమమాగతఞ్చ ఉత్తానత్థఞ్చ పహాయ యం యం అనుత్తానం, తం తదేవ వణ్ణయిస్సామ. **జానాసి నో**తి జానాసి ను. **నిమోక్ఖ**న్తిఆదీని మగ్గాదీనం నామాని . మగ్గేన హి సత్తా కిలేసబన్ధనతో నిముచ్చన్తి, తస్మా మగ్గో సత్తానం **నిమోక్ఖో**తి వుత్తో. ఫలక్ఖణే పన తే కిలేసబన్ధనతో పముత్తా, తస్మా ఫలం సత్తానం **పమోక్ఖో**తి వుత్తం. నిబ్బానం పత్వా సత్తానం సబ్బదుక్ఖం వివిచ్చతి, తస్మా నిబ్బానం **వివేకో**తి వుత్తం. సబ్బాని వా ఏతాని నిబ్బానస్సేవ నామాని. నిబ్బానఞ్హి పత్వా సత్తా సబ్బదుక్ఖతో నిముచ్చన్తి పముచ్చన్తి వివిచ్చన్తి, తస్మా తదేవ “నిమోక్ఖో పమోక్ఖో వివేకో”తి వుత్తం. **జానామి ఖ్వాహ**న్తి జానామి ఖో అహం. అవధారణత్థో ఖోకారో . అహం జానామియేవ. సత్తానం నిమోక్ఖాదిజాననత్థమేవ హి మయా సమతింస పారమియో పూరేత్వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిద్ధన్తి సీహనాదం నదతి. బుద్ధసీహనాదం నామ కిర ఏతం సుత్తం.

నన్దీభవపరిక్ఖయాతి నన్దీమూలకస్స కమ్మభవస్స పరిక్ఖయేన. నన్దియా చ భవస్స చాతిపి వట్టతి. తత్థ హి పురిమనయే నన్దీభవేన తివిధకమ్మాభిసఙ్ఖారవసేన సఙ్ఖారక్ఖన్ధో గహితో, సఞ్ఞావిఞ్ఞాణేహి తంసమ్పయుత్తా చ ద్వే ఖన్ధా. తేహి పన తీహి ఖన్ధేహి సమ్పయుత్తా వేదనా తేసం గహణేన గహితావాతి అనుపాదిణ్ణకానం చతున్నం అరూపక్ఖన్ధానం అప్పవత్తివసేన సఉపాదిసేసం నిబ్బానం కథితం హోతి. **వేదనానం నిరోధా ఉపసమా**తి ఉపాదిణ్ణకవేదనానం నిరోధేన చ ఉపసమేన చ. తత్థ వేదనాగహణేన తంసమ్పయుత్తా తయో ఖన్ధా గహితావ హోన్తి, తేసం వత్థారమ్మణవసేన రూపక్ఖన్ధోపి. ఏవం ఇమేసం ఉపాదిణ్ణకానం పఞ్చన్నం ఖన్ధానం అప్పవత్తివసేన అనుపాదిసేసం నిబ్బానం కథితం హోతి. దుతియనయే పన నన్దిగ్గహణేన సఙ్ఖారక్ఖన్ధో గహితో, భవగ్గహణేన ఉపపత్తిభవసఙ్ఖాతో రూపక్ఖన్ధో, సఞ్ఞాదీహి సరూపేనేవ తయో ఖన్ధా. ఏవం ఇమేసం పఞ్చన్నం ఖన్ధానం అప్పవత్తివసేన నిబ్బానం కథితం హోతీతి వేదితబ్బం. ఇమమేవ చ నయం చతునికాయికభణ్డికత్థేరో రోచేతి. ఇతి నిబ్బానవసేనేవ భగవా దేసనం నిట్ఠాపేసీతి.

నిమోక్ఖసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉపనీయసుత్తవణ్ణనా

౩. తతియే **ఉపనీయతీ**తి పరిక్ఖీయతి నిరుజ్ఝతి, ఉపగచ్ఛతి వా, అనుపుబ్బేన మరణం ఉపేతీతి అత్థో. యథా వా గోపాలేన గోగణో నీయతి, ఏవం జరాయ మరణసన్తికం ఉపనీయతీతి అత్థో. **జీవిత**న్తి జీవితిన్ద్రియం. **అప్ప**న్తి పరిత్తం థోకం. తస్స ద్వీహాకారేహి పరిత్తతా వేదితబ్బా సరసపరిత్తతాయ చ ఖణపరిత్తతాయ చ. సరసపరిత్తతాయపి హి "యో, భిక్ఖవే, చిరం జీవతి, సో వస్ససతం అప్పం వా భియ్యో"తి (దీ. ని. ౨.౭; సం. ని. ౨.౧౪౩) వచనతో పరిత్తం. ఖణపరిత్తతాయపి. పరమత్థతో హి అతిపరిత్తో సత్తానం జీవితక్ఖణో ఏకచిత్తప్పవత్తిమత్తోయేవ . యథా నామ రథచక్కం పవత్తమానమ్పి ఏకేనేవ నేమిప్పదేసేన పవత్తతి, తిట్ఠమానమ్పి ఏకేనేవ తిట్ఠతి, ఏవమేవం ఏకచిత్తక్ఖణికం సత్తానం జీవితం, తస్మిం చిత్తే నిరుద్ధమత్తే సత్తో నిరుద్ధోతి వుచ్చతి. యథాహ – అతీతే చిత్తక్ఖణే జీవిత్థ న జీవతి న జీవిస్సతి, అనాగతే చిత్తక్ఖణే జీవిస్సతి న జీవతి న జీవిత్థ, పచ్చుప్పన్నే చిత్తక్ఖణే జీవతి న జీవిత్థ న జీవిస్సతి.

"జీవితం అత్తభావో చ, సుఖదుక్ఖా చ కేవలా;
ఏకచిత్తసమాయుత్తా, లహుసో వత్తతే ఖణో.

"యే నిరుద్ధా మరన్తస్స, తిట్ఠమానస్స వా ఇధ;
సబ్బేపి సదిసా ఖన్ధా, గతా అప్పటిసన్ధికా.

"అనిబ్బత్తేన న జాతో, పచ్చుప్పన్నేన జీవతి;
చిత్తభఙ్గా మతో లోకో, పఞ్ఞత్తి పరమత్థియా"తి. (మహాని. ౧౦);

జరూపనీతస్సాతి జరం ఉపగతస్స, జరాయ వా మరణసన్తికం ఉపనీతస్స. **న సన్తి తాణా**తి తాణం లేణం సరణం భవితుం సమత్థా నామ కేచి నత్థి. **ఏతం భయ**న్తి ఏతం జీవితిన్ద్రియస్స మరణూపగమనం, ఆయుపరిత్తతా, జరూపనీతస్స తాణాభావోతి తివిధం భయం భయవత్థు భయకారణన్తి అత్థో. **పుఞ్ఞాని కయిరాథ సుఖావహానీ**తి విఞ్ఞూ పురిసో సుఖావహాని సుఖదాయకాని పుఞ్ఞాని కరేయ్య. ఇతి దేవతా రూపావచరజ్ఝానం సన్ధాయ పుబ్బచేతనం అపరచేతనం ముఞ్చచేతనఞ్చ గహేత్వా బహువచనవసేన "పుఞ్ఞానీ"తి ఆహ. ఝానస్సాదం ఝాననికన్తిం ఝానసుఖఞ్చ గహేత్వా "సుఖావహానీ"తి ఆహ. తస్సా కిర దేవతాయ సయం దీఘాయుకట్ఠానే బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తిత్తా హేట్ఠా కామావచరదేవేసు పరిత్తాయుకట్ఠానే చవమానే ఉపపజ్జమానే చ థుల్లఫుసితకే వుట్ఠిపాతసదిసే సత్తే దిస్వా ఏతదహోసి "అహో వతిమే సత్తా ఝానం భావేత్వా అపరిహీనజ్ఝానా కాలం కత్వా బ్రహ్మలోకే ఏకకప్ప-ద్వేకప్ప-చతుకప్ప-అట్ఠకప్ప-సోళసకప్ప-ద్వత్తింసకప్ప-చతుసట్ఠికప్పప్పమాణం అద్ధానం తిట్ఠేయ్యు"న్తి. తస్మా ఏవమాహ.

అథ భగవా – "అయం దేవతా అనియ్యానికం వట్టకథం కథేతీ"తి వివట్టమస్సా దస్సేన్తో దుతియం గాథమాహ. తత్థ **లోకామిస**న్తి ద్వే లోకామిసా పరియాయేన చ నిప్పరియాయేన చ. పరియాయేన తేభూమకవట్టం లోకామిసం, నిప్పరియాయేన చత్తారో పచ్చయా. ఇధ పరియాయలోకామిసం అధిప్పేతం. నిప్పరియాయలోకామిసమ్పి వట్టతియేవ. **సన్తిపేక్ఖో**తి నిబ్బానసఙ్ఖాతం అచ్చన్తసన్తిం పేక్ఖన్తో ఇచ్ఛన్తో పత్థయన్తోతి.

ఉపనీయసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అచ్చేన్తిసుత్తవణ్ణనా

౪. చతుత్థే **అచ్చేన్తీ**తి అతిక్కమన్తి. **కాలా**తి పురేభత్తాదయో కాలా. **తరయన్తి రత్తియో**తి రత్తియో అతిక్కమమానా పుగ్గలం మరణూపగమనాయ తరయన్తి సీఘం సీఘం గమయన్తి. **వయోగుణా**తి పఠమమజ్ఝిమపచ్ఛిమవయానం గుణా, రాసయోతి అత్థో. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అహతానం వత్థానం దిగుణం సఙ్ఘాటి"న్తి (మహావ. ౩౪౮) ఏత్థ హి పటలట్ఠో గుణట్ఠో. "సతగుణా దక్ఖిణా పాటికఙ్ఖితబ్బా"తి (మ. ని. ౩.౩౭౯) ఏత్థ ఆనిసంసట్ఠో. "అన్తం అన్తగుణ"న్తి ఏత్థ కోట్ఠాసట్ఠో. "కయిరా మాలాగుణే బహూ"తి (ధ. ప. ౫౩) ఏత్థ రాసట్ఠో. "పఞ్చ కామగుణా"తి ఏత్థ బన్ధనట్ఠో. ఇధ పన రాసట్ఠో గుణట్ఠో. తస్మా **వయోగుణా**తి వయోరాసయో వేదితబ్బా. **అనుపుబ్బం జహన్తీ**తి అనుపటిపాటియా పుగ్గలం జహన్తి. మజ్ఝిమవయే ఠితం హి పఠమవయో జహతి, పచ్ఛిమవయే ఠితం ద్వే పఠమమజ్ఝిమా జహన్తి, మరణక్ఖణే పన తయోపి వయా జహన్తేవ. **ఏతం భయ**న్తి ఏతం కాలానం అతిక్కమనం, రత్తిదివానం తరితభావో, వయోగుణానం జహనభావోతి తివిధం భయం. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

అచ్చేన్తిసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. కతిఛిన్దసుత్తవణ్ణనా

౫. పఞ్చమే **కతి ఛిన్దే**తి ఛిన్దన్తో కతి ఛిన్దేయ్య. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ చ "ఛిన్దే జహే"తి అత్థతో ఏకం. గాథాబన్ధస్స పన మట్ఠభావత్థం అయం దేవతా సద్దపునరుత్తిం వజ్జయన్తీ ఏవమాహ. **కతి సఙ్గాతిగో**తి కతి సఙ్గే అతిగతో, అతిక్కన్తోతి అత్థో. సఙ్గాతికోతిపి పాఠో, అయమేవ అత్థో. **పఞ్చ ఛిన్దే**తి ఛిన్దన్తో పఞ్చ ఓరమ్భాగియసంయోజనాని ఛిన్దేయ్య. **పఞ్చ జహే**తి జహన్తో పఞ్చుద్ధమ్భాగియసంయోజనాని జహేయ్య. ఇధాపి ఛిన్దనఞ్చ జహనఞ్చ అత్థతో ఏకమేవ, భగవా పన దేవతాయ ఆరోపితవచనానురూపేనేవ ఏవమాహ. అథ వా పాదేసు బద్ధపాససకుణో వియ పఞ్చోరమ్భాగియసంయోజనాని హేట్ఠా ఆకడ్ఢమానాకారాని హోన్తి, తాని అనాగామిమగ్గేన ఛిన్దేయ్యాతి వదతి. హత్థేహి గహితరుక్ఖసాఖా వియ పఞ్చుద్ధమ్భాగియసంయోజనాని ఉపరి ఆకడ్ఢమానాకారాని హోన్తి, తాని అరహత్తమగ్గేన జహేయ్యాతి వదతి. **పఞ్చ చుత్తరి భావయే**తి ఏతేసం సంయోజనానం ఛిన్దనత్థాయ చేవ పహానత్థాయ చ ఉత్తరి అతిరేకం విసేసం భావేన్తో సద్ధాపఞ్చమాని ఇన్ద్రియాని భావేయ్యాతి అత్థో. **పఞ్చ సఙ్గాతిగో**తి రాగసఙ్గో దోససఙ్గో మోహసఙ్గో మానసఙ్గో దిట్ఠిసఙ్గోతి ఇమే పఞ్చ సఙ్గే అతిక్కన్తో. **ఓఘతిణ్ణోతి వుచ్చతీ**తి చతురోఘతిణ్ణోతి కథీయతి. ఇమాయ పన గాథాయ పఞ్చిన్ద్రియాని లోకియలోకుత్తరాని కథితానీతి.

కతిఛిన్దసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. జాగరసుత్తవణ్ణనా

౬. ఛట్ఠే **జాగరత**న్తి జాగరన్తానం. **పఞ్చ జాగరత**న్తి విస్సజ్జనగాథాయం పన సద్ధాదీసు పఞ్చసు ఇన్ద్రియేసు జాగరన్తేసు పఞ్చ నీవరణా సుత్తా నామ. కస్మా? యస్మా తంసమఙ్గీపుగ్గలో యత్థ కత్థచి నిసిన్నో వా ఠితో వా అరుణం ఉట్ఠపేన్తోపి పమాదతాయ అకుసలసమఙ్గితాయ సుత్తో నామ హోతి. ఏవం సుత్తేసు పఞ్చసు నీవరణేసు పఞ్చిన్ద్రియాని జాగరాని నామ. కస్మా ? యస్మా తంసమఙ్గీపుగ్గలో యత్థ కత్థచి నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తోపి అప్పమాదతాయ కుసలసమఙ్గితాయ

జాగరో నామ హోతి. పఞ్చహి పన నీవరణేహేవ కిలేసరజం ఆదియతి గణ్హాతి పరామసతి. పురిమా హి కామచ్ఛన్దాదయో పచ్చిమానం పచ్చయా హోన్తీతి పఞ్చహి ఇన్ద్రియేహి పరిసుజ్ఝతీతి అయమత్థో వేదితబ్బో. ఇధాపి పఞ్చిన్ద్రియాని లోకియలోకుత్తరానేవ కథితానీతి.

జాగరసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. అప్పటివిదితసుత్తవణ్ణనా

౭. సత్తమే **ధమ్మా**తి చతుసచ్చధమ్మా. **అప్పటివిదితా**తి ఞాణేన అప్పటివిద్ధా. **పరవాదేసూ**తి ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిగతవాదేసు. తే హి ఇతో పరేసం తిత్థియానం వాదత్తా పరవాదా నామ. **నీయరే**తి అత్తనో ధమ్మతాయపి గచ్ఛన్తి, పరేనపి నీయన్తి. తత్థ సయమేవ సస్సతాదీని గణ్హన్తా గచ్ఛన్తి నామ, పరస్స వచనేన తాని గణ్హన్తా నీయన్తి నామ. **కాలో తేసం పబుజ్ఝితు**న్తి తేసం పుగ్గలానం పబుజ్ఝితుం అయం కాలో. లోకస్మిఞ్హి బుద్ధో ఉప్పన్నో, ధమ్మో దేసియతి, సఙ్ఘో సుప్పటిపన్నో, పటిపదా భద్దికా, ఇమే చ పన మహాజనా వట్టే సుత్తా నప్పబుజ్ఝన్తీతి దేవతా ఆహ. **సమ్బుద్ధా**తి సమ్మా హేతునా కారణేన బుద్ధా. చత్తారో హి బుద్ధా – సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో, పచ్చేకబుద్ధో, చతుసచ్చబుద్ధో, సుతబుద్ధోతి. తత్థ సమతింసపారమియో పూరేత్వా సమ్మాసమ్బోధిం పత్తో సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో నామ. కప్పసతసహస్సాధికాని ద్వే అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమియో పూరేత్వా సయమ్భుతం పత్తో పచ్చేకబుద్ధో నామ. అవసేసా ఖీణాసవా చతుసచ్చబుద్ధా నామ. బహుస్సుతో సుతబుద్ధో నామ. ఇమస్మిం అత్థే తయోపి పురిమా వట్టన్తి. **సమ్మదఞ్ఞా**తి సమ్మా హేతునా కారణేన జానిత్వా. **చరన్తి విసమే సమ**న్తి విసమే వా లోకసన్నివాసే విసమే వా సత్తనికాయే విసమే వా కిలేసజాతే సమం చరన్తీతి.

అప్పటివిదితసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సుసమ్ముట్ఠసుత్తవణ్ణనా

౮. అట్ఠమే **సుసమ్ముట్ఠా**తి పఞ్ఞాయ అప్పటివిద్ధభావేనేవ సునట్ఠా. యథా హి ద్వే ఖేత్తాని కసిత్వా, ఏకం వపిత్వా, బహుధఞ్ఞం అధిగతస్స అవాపితఖేత్తతో అలద్ధం సన్ధాయ ‘‘బహుం మే ధఞ్ఞం నట్ఠ’’న్తి వదన్తో అలద్ధమేవ ‘‘నట్ఠ’’న్తి వదతి, ఏవమిధాపి అప్పటివిదితావ సుసమ్ముట్ఠా నామ. **అసమ్ముట్ఠా**తి పఞ్ఞాయ పటివిద్ధభావేనేవ అనట్ఠా. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

సుసమ్ముట్ఠసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. మానకామసుత్తవణ్ణనా

౯. నవమే **మానకామస్సా**తి మానం కామేన్తస్స ఇచ్ఛన్తస్స. **దమో**తి ఏవరూపస్స పుగ్గలస్స సమాధిపక్ఖికో దమో నత్థీతి వదతి. ‘‘సచ్చేన దన్తో దమసా ఉపేతో, వేదన్తగూ వుసితబ్రహ్మచరియో’’తి (సం. ని. ౧.౧౯౫) ఏత్థ హి ఇన్ద్రియసంవరో దమోతి వుత్తో. ‘‘యది సచ్చా దమా చాగా, ఖన్త్యా భియ్యోధ విజ్జతీ’’తి (సం. ని. ౧.౨౪౬; సు. ని. ౧౯౧) ఏత్థ పఞ్ఞా. ‘‘దానేన దమేన సంయమేన సచ్చవజ్జేన అత్థి పుఞ్ఞం, అత్థి పుఞ్ఞస్స ఆగమో’’తి (సం. ని. ౪.౩౬౫) ఏత్థ ఉపోసథకమ్మం. ‘‘సక్ఖిస్ససి

ఖో త్వం, పుణ్ణ, ఇమినా దమూపసమేన సమన్నాగతో సునాపరన్తస్మిం జనపదే విహరితు"న్తి (సం॰ ని॰ ४.८८; మ॰ ని॰ ౩.౩౯౬) ఏత్థ అధివాసనఖన్తి. ఇమస్మిం పన సుత్తే దమోతి సమాధిపక్ఖికధమ్మానం ఏతం నామం. తేనేవాహ – "న మోనమత్థి అసమాహితస్సా"తి. తత్థ **మోన**న్తి చతుమగ్గఞాణం, తఞ్హి మునాతీతి మోనం, చతుసచ్చధమ్మే జానాతీతి అత్థో. **మచ్చుధేయ్యస్సా**తి తేభూమకవట్టస్స. తఞ్హి మచ్చునో పతిట్ఠానట్ఠేన మచ్చుధేయ్యన్తి వుచ్చతి. **పార**న్తి తస్సేవ పారం నిబ్బానం. **తరేయ్యా**తి పటివిజ్ఝేయ్య పాపుణేయ్య వా. ఇదం వుత్తం హోతి – ఏకో అరఞ్ఞే విహరన్తో పమత్తో పుగ్గలో మచ్చుధేయ్యస్స పారం న తరేయ్య న పటివిజ్ఝేయ్య న పాపుణేయ్యాతి.

మానం పహాయాతి అరహత్తమగ్గేన నవవిధమానం పజహిత్వా. **సుసమాహితత్తో**తి ఉపచారప్పనాసమాధీహి సుట్ఠు సమాహితత్తో. **సుచేతసో**తి ఞాణసమ్పయుత్తతాయ సున్దరచిత్తో. ఞాణవిప్పయుత్తచిత్తేన హి సుచేతసోతి న వుచ్చతి, తస్మా ఞాణసమ్పయుత్తేన సుచేతసో హుత్వాతి అత్థో. **సబ్బధి విప్పముత్తో**తి సబ్బేసు ఖన్ధాయతనాదీసు విప్పముత్తో హుత్వా. **తరేయ్యా**తి ఏత్థ తేభూమకవట్టం సమతిక్కమన్తో నిబ్బానం పటివిజ్ఝన్తో తరతీతి పటివేధతరణం నామ వుత్తం. ఇతి ఇమాయ గాథాయ తిస్సో సిక్ఖా కథితా హోన్తి. కథం – మానో నామాయం సీలభేదనో, తస్మా "మానం పహాయా"తి ఇమినా అధిసీలసిక్ఖా కథితా హోతి. "సుసమాహితత్తో"తి ఇమినా అధిచిత్తసిక్ఖా. "సుచేతసో"తి ఏత్థ చిత్తేన పఞ్ఞా దస్సితా, తస్మా ఇమినా అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా కథితా. అధిసీలఞ్చ నామ సీలే సతి హోతి, అధిచిత్తం చిత్తే సతి, అధిపఞ్ఞా పఞ్ఞాయ సతి. తస్మా సీలం నామ పఞ్చపి దసపి సీలాని, పాతిమోక్ఖసంవరో అధిసీలం నామాతి వేదితబ్బం. అట్ఠ సమాపత్తియో చిత్తం, విపస్సనాపాదకజ్ఝానం అధిచిత్తం. కమ్మస్సకతఞాణం పఞ్ఞా, విపస్సనా అధిపఞ్ఞా. అనుప్పన్నేపి హి బుద్ధుప్పాదే పవత్తతీతి పఞ్చసీలం దససీలం సీలమేవ, పాతిమోక్ఖసంవరసీలం బుద్ధుప్పాదేయేవ పవత్తతీతి అధిసీలం. చిత్తపఞ్ఞాసుపి ఏసేవ నయో. అపిచ నిబ్బానం పత్థయన్తేన సమాదిన్నం పఞ్చసీలమ్పి దససీలమ్పి అధిసీలమేవ. సమాపన్నా అట్ఠ సమాపత్తియోపి అధిచిత్తమేవ. సబ్బమ్పి వా లోకియసీలం సీలమేవ, లోకుత్తరం అధిసీలం. చిత్తపఞ్ఞాసుపి ఏసేవ నయోతి. ఇతి ఇమాయ గాథాయ సమోధానేత్వా తిస్సో సిక్ఖా సకలసాసనం కథితం హోతీతి.

మానకామసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. అరఞ్ఞసుత్తవణ్ణనా

౧౦. దసమే **సన్తాన**న్తి సన్తకిలేసానం, పణ్డితానం వా. "సన్తో హవే సబ్భి పవేదయన్తి (జా॰ ౨.౨౧.४౧౩), దూరే సన్తో పకాసన్తీ"తిఆదీసు (ధ॰ ప॰ ౩౦४) హి పణ్డితాపి సన్తోతి వుత్తా. **బ్రహ్మచారిన**న్తి సేట్ఠచారీనం మగ్గబ్రహ్మచరియవాసం వసన్తానం. **కేన వణ్ణో పసీదతీ**తి కేన కారణేన ఛవివణ్ణో పసీదతీతి పుచ్ఛతి. కస్మా పనేసా ఏవం పుచ్ఛతి? ఏసా కిర వనసణ్డవాసికా భుమ్మదేవతా ఆరఞ్ఞికే భిక్ఖూ పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తే అరఞ్ఞం పవిసిత్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు మూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసిన్నే పస్సతి. తేసఞ్చ ఏవం నిసిన్నానం బలవచిత్తేకగ్గతా ఉప్పజ్జతి. తతో విసభాగసన్తతి వూపసమ్మతి, సభాగసన్తతి ఓక్కమతి, చిత్తం పసీదతి. చిత్తే పసన్నే లోహితం పసీదతి, చిత్తసముట్ఠానాని ఉపాదారూపాని పరిసుద్ధాని హోన్తి, వణ్టా పముత్తతాలఫలస్స వియ ముఖస్స వణ్ణో హోతి. తం దిస్వా దేవతా చిన్తేసి – "సరీరవణ్ణో నామాయం పణీతాని రససమ్పన్నాని భోజనాని సుఖసమ్ఫస్సాని నివాసనపాపురణసయనాని ఉతుసుఖే తేభూమికాదిభేదే చ పాసాదే మాలాగన్ధవిలేపనాదీని చ లభన్తానం పసీదతి, ఇమే పన భిక్ఖూ పిణ్డాయ చరిత్వా మిస్సకభత్తం

భుఞ్జన్తి, విరళమఞ్చకే వా ఫలకే వా సిలాయ వా సయనాని కప్పేన్తి, రుక్ఖమూలాదీసు వా అబ్భోకాసే వా వసన్తి, కేన ను ఖో కారణేన ఏతేసం వణ్ణో పసీదతీ"తి. తస్మా పుచ్ఛి.

అథస్స భగవా కారణం కథేన్తో దుతియం గాథం ఆహ. తత్థ **అతీతన్తి** అతీతే అసుకో నామ రాజా ధమ్మికో అహోసి, సో అమ్హాకం పణీతే పచ్చయే అదాసి. ఆచరియుపజ్ఝాయా లాభినో అహేసుం. అథ మయం ఏవరూపాని భోజనాని భుఞ్జిమ్హా, చీవరాని పారుపిమ్హాతి ఏవం ఏకచ్చే పచ్చయబాహుల్లికా వియ ఇమే భిక్ఖూ అతీతం నానుసోచన్తి. **నప్పజప్పన్తి నాగతన్తి** అనాగతే ధమ్మికో రాజా భవిస్సతి, ఫీతా జనపదా భవిస్సన్తి, బహూని సప్పినవనీతాదీని ఉప్పజ్జిస్సన్తి, "ఖాదథ భుఞ్జథా"తి తత్థ తత్థ వత్తారో భవిస్సన్తి, తదా మయం ఏవరూపాని భోజనాని భుఞ్జిస్సామ, చీవరాని పారుపిస్సామాతి ఏవం అనాగతం న పత్థేన్తి. **పచ్చుప్పన్నేనాతి** యేన కేనచి తఙ్ఖణే లద్ధేన యాపేన్తి. **తేనాతి** తేన తివిధేనాపి కారణేన.

ఏవం వణ్ణసమ్పత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని తస్సేవ వణ్ణస్స వినాసం దస్సేన్తో అనన్తరం గాథమాహ. తత్థ **అనాగతప్పజప్పాయాతి** అనాగతస్స పత్థనాయ. **ఏతేనాతి** ఏతేన కారణద్వయేన. **నళోవ హరితో లుతోతి** యథా హరితో నళో లాయిత్వా ఉణ్హపాసాణే పక్ఖిత్తో సుస్సతి, ఏవం సుస్సన్తీతి.

అరఞ్ఞసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా. నళవగ్గో పఠమో.

౨. నన్దనవగ్గో

౧. నన్దనసుత్తవణ్ణనా

౧౧. నన్దనవగ్గస్స పఠమే **తత్రాతి** తస్మిం ఆరామే. **ఖోతి** బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతావసేన నిపాతమత్తం. **భిక్ఖూ ఆమన్తేసీతి** పరిసజేట్ఠకే భిక్ఖూ జానాపేసి. **భిక్ఖవోతి** తేసం ఆమన్తనాకారదీపనం. **భదన్తేతి** పటివచనదానం. **తే భిక్ఖూతి** యే తత్థ సమ్ముఖీభూతా ధమ్మపటిగ్గాహకా భిక్ఖూ. **భగవతో పచ్చస్సోసున్తి** భగవతో వచనం పటిఅస్సోసుం, అభిముఖా హుత్వా సుణింసు సమ్పటిచ్ఛింసూతి అత్థో. **ఏతదవోచాతి** ఏతం ఇదాని వత్తబ్బం "భూతపుబ్బ"న్తిఆదివచనం అవోచ. తత్థ **తావతింసకాయికాతి** తావతింసకాయే నిబ్బత్తా. తావతింసకాయో నామ దుతియదేవలోకో వుచ్చతి. మఘేన మాణవేన సద్ధిం మచలగామే కాలం కత్వా తత్థ ఉప్పన్నే తేత్తింస దేవపుత్తే ఉపాదాయ కిర తస్స దేవలోకస్స అయం పణ్ణత్తి జాతాతి వదన్తి. యస్మా పన సేసచక్కవాళేసుపి ఛ కామావచరదేవలోకా అత్థి. వుత్తమ్పి చేతం "సహస్సం చాతుమహారాజికానం సహస్సం తావతింసాన"న్తి (అ. ని. ౧౦.౨౯), తస్మా నామపణ్ణత్తియేవేసా తస్స దేవలోకస్సాతి వేదితబ్బా. ఏవఞ్హి నిద్దోసం పదం హోతి.

నన్దనే వనేతి ఏత్థ తం వనం పవిట్ఠే పవిట్ఠే నన్దయతి తోసేతీతి నన్దనం. పఞ్చసు హి మరణనిమిత్తేసు ఉప్పన్నేసు "సమ్పత్తిం పహాయ చవిస్సామా"తి పరిదేవమానా దేవతా సక్కో దేవానమిన్దో "మా పరిదేవిత్థ, అభిజ్జనధమ్మా నామ సఙ్ఖారా నత్థీ"తి ఓవదిత్వా తత్థ పవేసాపేతి. తాసం అఞ్ఞాహి దేవతాహి బాహాసు గహేత్వా పవేసితానమ్పి తస్స సమ్పత్తిం దిస్వావ మరణసోకో వూపసమ్మతి, పీతిపామోజ్జమేవ ఉప్పజ్జతి. అథ తస్మిం కీళమానా ఏవ ఉణ్హసన్తత్తో హిమపిణ్డో వియ విలీయన్తి, వాతాపహతదీపసిఖా వియ విజ్ఝాయన్తీతి ఏవం యంకిఞ్చి అన్తో పవిట్ఠం నన్దయతి తోసేతియేవాతి నన్దనం, తస్మిం నన్దనే. **అచ్ఛరాసఙ్ఘపరివుతాతి అచ్ఛరాతి** దేవధీతానం నామం, తాసం సమూహేన పరివుతా.

దిబ్బేహీతి దేవలోకే నిబ్బత్తేహి. **పఞ్చహి కామగుణేహీ**తి మనాపియరూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బసఙ్ఖాతేహి పఞ్చహి కామబన్ధనేహి కామకోట్ఠాసేహి వా . **సమప్పితా**తి ఉపేతా. ఇతరం తస్సేవ వేవచనం. **పరిచారయమానా**తి రమమానా, తేసు తేసు వా రూపాదీసు ఇన్ద్రియాని సఞ్చారయమానా. **తాయం వేలాయ**న్తి తస్మిం పరిచారణకాలే. సో పనస్స దేవపుత్తస్స అధునా అభినిబ్బత్తకాలో వేదితబ్బో. తస్స హి పటిసన్ధిక్ఖణేయేవ రత్తసువణ్ణక్ఖన్ధో వియ విరోచయమానో తిగావుతప్పమాణో అత్తభావో నిబ్బత్తి. సో దిబ్బవత్థనివత్థో దిబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో దిబ్బమాలావిలేపనధరో దిబ్బేహి చన్దనచుణ్ణేహి సమం వికిరియమానో దిబ్బేహి పఞ్చహి కామగుణేహి ఓవుతో నివుతో పరియోనద్ధో లోభాభిభూతో హుత్వా లోభనిస్సరణం నిబ్బానం అపస్సన్తో ఆసభిం వాచం భాసన్తో వియ మహాసద్దేన “న తే సుఖం పజానన్తీ”తి ఇమం గాథం గాయమానో నన్దనవనే విచరి. తేన వుత్తం – “తాయం వేలాయం ఇమం గాథం అభాసీ”తి.

యే న పస్సన్తి నన్దనన్తి యే తత్ర పఞ్చకామగుణానుభవనవసేన నన్దనవనం న పస్సన్తి. **నరదేవాన**న్తి దేవనరానం, దేవపురిసానన్తి అత్థో. **తిదసాన**న్తి తిక్ఖత్తుం దసన్నం. **యసస్సిన**న్తి పరివారసఙ్ఖాతేన యసేన సమ్పన్నానం.

అఞ్ఞతరా దేవతాతి ఏకా అరియసావికా దేవతా. **పచ్చభాసీ**తి “అయం బాలదేవతా ఇమం సమ్పత్తిం నిచ్చం అచలం మఞ్ఞతి, నాస్సా ఛేదనభేదనవిద్ధంసనధమ్మతం జానాతీ”తి అధిప్పాయం వివట్టేత్వా దస్సేన్తీ “న త్వం బాలే”తి ఇమాయ గాథాయ పతిఅభాసి. **యథా అరహతం వచో**తి యథా అరహన్తానం వచనం, తథా త్వం న జానాసీతి. ఏవం తస్సా అధిప్పాయం పటిక్ఖిపిత్వా ఇదాని అరహన్తానం వచనం దస్సేన్తీ **అనిచ్చా**తిఆదిమాహ. తత్థ **అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా**తి సబ్బే తేభూమకసఙ్ఖారా హుత్వా అభావట్ఠేన అనిచ్చా. **ఉప్పాదవయధమ్మినో**తి ఉప్పాదవయసభావా. **ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తీ**తి ఇదం పురిమస్సేవ వేవచనం. యస్మా వా ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి, తస్మా ఉప్పాదవయధమ్మినోతి. ఉప్పాదవయగ్గహణేన చేత్థ తదనన్తరా వేమజ్ఝట్ఠానం గహితమేవ హోతి. **తేసం వూపసమో సుఖో**తి తేసం సఙ్ఖారానం వూపసమసఙ్ఖాతం నిబ్బానమేవ సుఖం. ఇదం అరహతం వచోతి.

నన్దనసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. నన్దతిసుత్తవణ్ణనా

౧౨. దుతియే **నన్దతీ**తి తుస్సతి అత్తమనో హోతి. **పుత్తిమా**తి బహుపుత్తో. తస్స హి ఏకచ్చే పుత్తా కసికమ్మం కత్వా ధఞ్ఞస్స కోట్ఠే పూరేన్తి, ఏకచ్చే వణిజ్జం కత్వా హిరఞ్ఞసువణ్ణం ఆహరన్తి, ఏకచ్చే రాజానం ఉపట్ఠహిత్వా యానవాహనగామనిగమాదీని లభన్తి. అథ తేసం ఆనుభావసఙ్ఖాతం సిరిం అనుభవమానా మాతా వా పితా వా నన్దతి. ఛణదివసాదీసు వా మణ్డితపసాధితే పుత్తే సమ్పత్తిం అనుభవమానే దిస్వా నన్దతీతి, “నన్దతి పుత్తేహి పుత్తిమా”తి ఆహ. **గోహి తథేవా**తి యథా పుత్తిమా పుత్తేహి, తథా గోసామికోపి సమ్పన్నం గోమణ్డలం దిస్వా గావో నిస్సాయ గోరససమ్పత్తిం అనుభవమానో గోహి నన్దతి. **ఉపధీ హి నరస్స నన్దనా**తి, ఏత్థ **ఉపధీ**తి చత్తారో ఉపధీ – కామూపధి, ఖన్ధూపధి, కిలేసూపధి, అభిసఙ్ఖారూపధీతి. కామాపి హి “యం పఞ్చ కామగుణే పటిచ్చ ఉప్పజ్జతి సుఖం సోమనస్సం, అయం కామానం అస్సాదో”తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౬౬) ఏవం వుత్తస్స సుఖస్స అధిట్ఠానభావతో “ఉపధీయతి ఏత్థ సుఖ”న్తి ఇమినా వచనత్థేన ఉపధీతి వుచ్చతి. ఖన్ధాపి ఖన్ధమూలకస్స దుక్ఖస్స అధిట్ఠానభావతో, కిలేసాపి అపాయదుక్ఖస్స అధిట్ఠానభావతో, అభిసఙ్ఖారాపి భవదుక్ఖస్స అధిట్ఠానభావతోతి. ఇధ పన కామూపధి అధిప్పేతో. పఞ్చ హి కామగుణా తేభూమికాదిపాసాద-

ఉళారసయన-వత్థాలఙ్కార-నాటకపరివారాదివసేన పచ్చుపట్ఠితా పీతిసోమనస్సం ఉపసంహరమానా నరం నన్దయన్తి. తస్మా యథా పుత్తా చ గావో చ, ఏవం ఇమేపి ఉపధీ హి నరస్స నన్దనాతి వేదితబ్బా. **న హి సో నన్దతి యో నిరూపధీ**తి యో కామగుణసమ్పత్తిరహితో దలిద్దో దుల్లభఘాసచ్ఛాదనో , న హి సో నన్దతి. ఏవరూపో మనుస్సపేతో చ మనుస్సనేరయికో చ కిం నన్దిస్సతి భగవాతి ఆహ.

ఇదం సుత్వా సత్థా చిన్తేసి – "అయం దేవతా సోకవత్థుమేవ నన్దవత్థుం కరోతి, సోకవత్థుభావమస్సా దీపేస్సామీ"తి ఫలేన ఫలం పాతేన్తో వియ తాయేవ ఉపమాయ తస్సా వాదం భిన్దన్తో తమేవ గాథం పరివత్తేత్వా **సోచతీ**తి ఆహ. తత్థ **సోచతి పుత్తేహీ**తి విదేసగమనాదివసేన పుత్తేసు నట్ఠేసుపి నస్సన్తేసుపి ఇదాని నస్సిస్సన్తీతి నాససఙ్కీపి సోచతి, తథా మతేసుపి మరన్తేసుపి చోరేహి రాజపురిసేహి గహితేసు వా పచ్చత్థికానం హత్థం ఉపగతేసు వా మరణసఙ్కీపి హుత్వా సోచతి. రుక్ఖపబ్బతాదీహి పతిత్వా హత్థపాదాదీనం భేదవసేన భిన్నేసుపి భిజ్జన్తేసుపి భేదసఙ్కీపి హుత్వా సోచతి. యథా చ పుత్తేహి పుత్తిమా, గోసామికోపి తథేవ నవహాకారేహి గోహి సోచతి. **ఉపధీ హి నరస్స సోచనా**తి యథా చ పుత్తగావో, ఏవం పఞ్చ కామగుణోపధీపి –

"తస్స చే కామయానస్స, ఛన్దజాతస్స జన్తునో;

తే కామా పరిహాయన్తి, సల్లవిద్ధోవ రుప్పతీ"తి. (సు॰ ని॰ ౭౭౩) –

వుత్తనయేన నరం సోచన్తి. తస్మా నరస్స సోచనా సోకవత్థుకమేవాతి వేదితబ్బా. **న హి సో సోచతి, యో నిరూపధీ**తి యస్స పన చతుబ్బిధాపేతే ఉపధియో నత్థి, సో నిరుపధి మహాఖీణాసవో కిం సోచిస్సతి, న సోచతి దేవతేతి.

నన్దతిసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. నత్థిపుత్తసమసుత్తవణ్ణనా

౧౩. తతియే **నత్థి పుత్తసమం పేమ**న్తి విరూపేపి హి అత్తనో పుత్తకే సువణ్ణబిమ్బకం వియ మఞ్ఞన్తి, మాలాగుళే వియ సీసాదీసు కత్వా పరిహరమానా తేహి ఓహదితాపి ఓముత్తికాపి గన్ధవిలేపనపతితా వియ సోమనస్సం ఆపజ్జన్తి. తేనాహ – "నత్థి పుత్తసమం పేమ"న్తి . పుత్తపేమసమం పేమం నామ నత్థీతి వుత్తం హోతి. **గోసమితం ధన**న్తి గోహి సమం గోధనసమం గోధనసదిసం అఞ్ఞం ధనం నామ నత్థి భగవాతి ఆహ. **సూరియసమా ఆభా**తి సూరియాభాయ సమా అఞ్ఞా ఆభా నామ నత్థీతి దస్సేతి. **సముద్దపరమా**తి యే కేచి అఞ్ఞే సరా నామ, సబ్బే తే సముద్దపరమా, సముద్దో తేసం ఉత్తమో, సముద్దసదిసం అఞ్ఞం ఉదకనిధానం నామ నత్థి, భగవాతి.

యస్మా పన అత్తపేమేన సమం పేమం నామ నత్థి. మాతాపితాదయో హి ఛడ్డేత్వాపి పుత్తధీతాదయో చ అపోసేత్వాపి సత్తా అత్తానమేవ పోసేన్తి. ధఞ్ఞేన చ సమం ధనం నామ నత్థి. (యదా హి సత్తా దుబ్భిక్ఖా హోన్తి), తథారూపే హి కాలే హిరఞ్ఞసువణ్ణాదీని గోమహింసాదీనిపి ధఞ్ఞగ్గహణత్థం ధఞ్ఞసామికానమేవ సన్తికం గహేత్వా గచ్ఛన్తి. పఞ్ఞాయ చ సమా ఆభా నామ నత్థి. సూరియాదయో హి ఏకదేసంయేవ ఓభాసన్తి, పచ్చుప్పన్నమేవ చ తమం వినోదేన్తి. పఞ్ఞా పన దససహస్సిమ్పి లోకధాతుం ఏకప్పజ్జోతం కాతుం సక్కోతి, అతీతంసాదిపటిచ్ఛాదకఞ్చ తమం విధమతి. మేఘవుట్ఠియా చ సమో సరో నామ నత్థి. నదీవాపి హోతు తలాకాదీని వా, వుట్ఠిసమో సరో నామ నత్థి. మేఘవుట్ఠియా హి పచ్ఛిన్నాయ మహాసముద్దో

అఙ్గులిపబ్బతేమనమత్తమ్పి ఉదకం న హోతి, వుట్ఠియా పన పవత్తమానాయ యావ ఆభస్సరభవనాపి ఏకోదకం హోతి. తస్మా భగవా దేవతాయ పటిగాథం వదన్తో **నత్థి అత్తసమం పేమ**న్తిఆదిమాహాతి.

నత్థిపుత్తసమసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఖత్తియసుత్తవణ్ణనా

౧౪. చతుత్థే **ఖత్తియో ద్విపద**న్తి ద్విపదానం రాజా సేట్ఠో. **కోమారీ**తి కుమారికాలే గహితా. అయం సేసభరియానం సేట్ఠాతి వదతి. **పుబ్బజో**తి పఠమం జాతో కాణో వాపి హోతు కుణిఆదీనం వా అఞ్ఞతరో, యో పఠమం జాతో, అయమేవ పుత్తో ఇమిస్సా దేవతాయ వాదే సేట్ఠో నామ హోతి. యస్మా పన ద్విపదాదీనం బుద్ధాదయో సేట్ఠా, తస్మా భగవా పటిగాథం ఆహ. తత్థ కిఞ్చాపి భగవా సబ్బేసంయేవ అపదాదిభేదానం సత్తానం సేట్ఠో, ఉప్పజ్జమానో పనేస సబ్బసత్తసేట్ఠో ద్విపదేసుయేవ ఉప్పజ్జతి, తస్మా **సమ్బుద్ధో ద్విపదం సేట్ఠో**తి ఆహ. ద్విపదేసు ఉప్పన్నస్స చస్స సబ్బసత్తసేట్ఠభావో అప్పటిహతోవ హోతి. **ఆజానీయో**తి హత్థీ వా హోతు అస్సాదీసు అఞ్ఞతరో వా, యో కారణం జానాతి, అయం ఆజానీయోవ చతుప్పదానం సేట్ఠోతి అత్థో. కూటకణ్ణరఞ్ఞో గుళవణ్ణఅస్సో వియ. రాజా కిర పాచీనద్వారేన నిక్ఖమిత్వా చేతియపబ్బతం గమిస్సామీతి కలమ్బనదీతీరం సమ్పత్తో, అస్సో తీరే ఠత్వా ఉదకం ఓతరితుం న ఇచ్ఛతి , రాజా అస్సాచరియం ఆమన్తేత్వా, “అహో వత తయా అస్సో సిక్ఖాపితో ఉదకం ఓతరితుం న ఇచ్ఛతీ”తి ఆహ. ఆచరియో “సుసిక్ఖాపితో దేవ అస్సో, ఏతస్స హి చిత్తం – ‘సచాహం ఉదకం ఓతరిస్సామి, వాలం తేమిస్సతి, వాలే తిన్తే రఞ్ఞో అఙ్గే ఉదకం పాతేయ్యా’తి, ఏవం తుమ్హాకం సరీరే ఉదకపాతనభయేన న ఓతరతి, వాలం గణ్హాపేథా”తి ఆహ. రాజా తథా కారేసి. అస్సో వేగేన ఓతరిత్వా పారం గతో. **సుస్సూసా**తి సుస్సూసమానా. కుమారికాలే వా గహితా హోతు పచ్ఛా వా, సురూపా వా విరూపా వా, యా సామికం సుస్సూసతి పరిచరతి తోసేతి, సా భరియానం సేట్ఠా. **అస్సవో**తి ఆసుణమానో. జేట్ఠో వా హి హోతు కనిట్ఠో వా, యో మాతాపితూనం వచనం సుణాతి, సమ్పటిచ్ఛతి, ఓవాదపటికరో హోతి, అయం పుత్తానం సేట్ఠో, అఞ్ఞేహి సన్ధిచ్ఛేదకాదిచోరేహి పుత్తేహి కో అత్థో దేవతేతి.

ఖత్తియసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సణమానసుత్తవణ్ణనా

౧౫. పఞ్చమే **ఠితే మజ్ఝన్హికే**తి ఠితమజ్ఝన్హికే. **సన్నిసీవేసూ**తి యథా ఫాసుకట్ఠానం ఉపగన్త్వా సన్నిసిన్నేసు విస్సమమానేసు. ఠితమజ్ఝన్హికకాలో నామేస సబ్బసత్తానం ఇరియాపథదుబ్బల్యకాలో. ఇధ పన పక్ఖీనంయేవ వసేన దస్సితో. **సణతేవా**తి సణతి వియ మహావిరవం వియ ముచ్చతి. సణమానమేవ చేత్థ “సణతేవా”తి వుత్తం. తప్పటిభాగం నామేతం. నిదాఘసమయస్మిఞ్హి ఠితమజ్ఝన్హికకాలే చతుప్పదగణేసు చేవ పక్ఖిగణేసు చ సన్నిసిన్నేసు వాతపూరితానం సుసిరరుక్ఖానఞ్చేవ ఛిద్దవేణుపబ్బానఞ్చ ఖన్ధేన ఖన్ధం సాఖాయ సాఖం సఙ్ఘట్టయన్తానం పాదపానఞ్చ అరఞ్ఞమజ్ఝే మహాసద్దో ఉప్పజ్జతి . తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **తం భయం పటిభాతి మ**న్తి తం ఏవరూపే కాలే మహాఅరఞ్ఞస్స సణమానం మయ్హం భయం హుత్వా ఉపట్ఠాతి. దన్ధపఞ్ఞా కిరేసా దేవతా తస్మిం ఖణే అత్తనో నిసజ్జఫాసుకం కథాఫాసుకం దుతియకం అలభన్తీ ఏవమాహ. యస్మా పన తాదిసే కాలే పిణ్డపాతపటిక్కన్తస్స వివిత్తే అరఞ్ఞాయతనే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసిన్నస్స భిక్ఖునో అనప్పకం సుఖం ఉప్పజ్జతి, యం సన్ధాయ వుత్తం –

“సుఞ్ఞాగారం పవిట్ఠస్స, సన్తచిత్తస్స భిక్ఖునో;

అమానుసీ రతీ హోతి, సమ్మా ధమ్మం విపస్సతో”తి. (ధ. ప. ౩౭౩) చ,

“పురతో పచ్ఛతో వాపి, అపరో చే న విజ్జతి;

అతీవ ఫాసు భవతి, ఏకస్స వసతో వనే”తి. (థేరగా. ౫౩౭) చ;

తస్మా భగవా దుతియం గాథమాహ. తత్థ **సా రతి పటిభాతి మ**న్తి యా ఏవరూపే కాలే ఏకకస్స నిసజ్జా నామ, సా రతి మయ్హం ఉపట్ఠాతీతి అత్థో. సేసం తాదిసమేవాతి.

సణమానసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. నిద్దాతన్దీసుత్తవణ్ణనా

౧౬. ఛట్ఠే **నిద్దా**తి, “అభిజానామహం, అగ్గివేస్సన, గిమ్హానం పచ్ఛిమే మాసే నిద్దం ఓక్కమితా”తి (మ. ని. ౧.౩౮౭) ఏవరూపాయ అబ్యాకతనిద్దాయ పుబ్బభాగాపరభాగేసు సేఖపుథుజ్జనానం ససఙ్ఖారికఅకుసలే చిత్తే ఉప్పన్నం థినమిద్ధం. **తన్దీ**తి అతిచ్ఛాతాతిసీతాదికాలేసు ఉప్పన్నం ఆగన్తుకం ఆలసియం. వుత్తమ్పి చేతం – “తత్థ కతమా తన్దీ? యా తన్దీ తన్దియనా తన్దిమనతా ఆలస్యం ఆలస్యాయనా ఆలస్యాయితత్తం, అయం వుచ్చతి తన్దీ”తి (విభ. ౮౫౭). **విజమ్భితా**తి కాయవిజమ్భనా. **అరతీ**తి అకుసలపక్ఖా ఉక్కణ్ఠితతా. **భత్తసమ్మదో**తి భత్తముచ్ఛా భత్తకిలమథో. విత్థారో పన తేసం – “తత్థ కతమా విజమ్భితా? యా కాయస్స జమ్భనా విజమ్భనా”తిఆదినా నయేన అభిధమ్మే ఆగతోవ. **ఏతేనా**తి ఏతేన నిద్దాదినా ఉపక్కిలేసేన ఉపక్కిలిట్ఠో నివారితపాతుభావో. **నప్పకాసతీ**తి న జోతతి, న పాతుభవతీతి అత్థో. **అరియమగ్గో**తి లోకుత్తరమగ్గో. **ఇధా**తి ఇమస్మిం లోకే. **పాణిన**న్తి సత్తానం. **వీరియేనా**తి మగ్గసహజాతవీరియేన. **నం పణామేత్వా**తి ఏతం కిలేసజాతం నీహరిత్వా. **అరియమగ్గో**తి లోకియలోకుత్తరమగ్గో. ఇతి మగ్గేనేవ ఉపక్కిలేసే నీహరిత్వా మగ్గస్స విసుద్ధి వుత్తాతి.

నిద్దాతన్దీసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. దుక్కరసుత్తవణ్ణనా

౧౭. సత్తమే **దుత్తితిక్ఖ**న్తి దుక్ఖమం దురధివాసియం. **అబ్యత్తేనా**తి బాలేన. **సామఞ్ఞ**న్తి సమణధమ్మో. ఇమినా దేవతా ఇదం దస్సేతి – యం పణ్డితా కులపుత్తా దసపి వస్సాని వీసతిపి సట్ఠిపి వస్సాని దన్తే అభిదన్తమాధాయ జివ్హాయ తాలుం ఆహచ్చపి చేతసా చిత్తం అభినిగ్గణ్హిత్వాపి ఏకాసనం ఏకభత్తం పటిసేవమానా ఆపాణకోటికం బ్రహ్మచరియం చరన్తా సామఞ్ఞం కరోన్తి. తం భగవా బాలో అబ్యత్తో కాతుం న సక్కోతీతి. **బహూ హి తత్థ సమ్బాధా**తి తస్మిం సామఞ్ఞసఙ్ఖాతే అరియమగ్గే బహూ సమ్బాధా మగ్గాధిగమాయ పటిపన్నస్స పుబ్బభాగే బహూ పరిస్సయాతి దస్సేతి.

చిత్తఞ్చే న నివారయేతి యది అయోనిసో ఉప్పన్నం చిత్తం న నివారేయ్య, కతి అహాని సామఞ్ఞం చరేయ్య? ఏకదివసమ్పి న చరేయ్య. చిత్తవసికో హి సమణధమ్మం కాతుం న సక్కోతి. **పదే పదే**తి ఆరమ్మణే ఆరమ్మణే. ఆరమ్మణఞ్హి

ఇధ పదన్తి అధిప్పేతం. యస్మిం యస్మిం హి ఆరమ్మణే కిలేసో ఉప్పజ్జతి, తత్థ తత్థ బాలో విసీదతి నామ. ఇరియాపథపదమ్పి వట్టతి. గమనాదీసు హి యత్థ యత్థ కిలేసో ఉప్పజ్జతి, తత్థ తత్థేవ విసీదతి నామ. **సఙ్కప్పానన్తి** కామసఙ్కప్పాదీనం.

కుమ్మో వాతి కచ్ఛపో వియ. **అఙ్గానీతి** గీవపఞ్చమాని అఙ్గాని. **సమోదహన్తి** సమోదహన్తో, సమోదహిత్వా వా. **మనోవితక్కేతి** మనమ్హి ఉప్పన్నవితక్కే. ఏత్తావతా ఇదం దస్సేతి – యథా కుమ్మో సోణ్డిపఞ్చమాని అఙ్గాని సకే కపాలే సమోదహన్తో సిఙ్గాలస్స ఓతారం న దేతి, సమోదహిత్వా చస్స అప్పసయ్హతం ఆపజ్జతి, ఏవమేవం భిక్ఖు మనమ్హి ఉప్పన్నవితక్కే సకే ఆరమ్మణకపాలే సమోదహం మారస్స ఓతారం న దేతి, సమోదహిత్వా చస్స అప్పసయ్హతం ఆపజ్జతీతి. **అనిస్సితోతి** తణ్హాదిట్ఠినిస్సయేహి అనిస్సితో హుత్వా. **అహేఠయానోతి** అవిహింసమానో. **పరినిబ్బుతోతి** కిలేసనిబ్బానేన పరినిబ్బుతో. **నూపవదేయ్య కఞ్చీతి** యంకిఞ్చి పుగ్గలం ఆచారవిపత్తిఆదీసు యాయ కాయచి మఙ్కుం కాతుకామో హుత్వా న వదేయ్య, ‘‘కాలేన వక్ఖామి నో అకాలేనా’’తిఆదయో పన పఞ్చ ధమ్మే అజ్ఝత్తం ఉపట్ఠపేత్వా ఉల్లుమ్పనసభావసణ్ఠితేన చిత్తేన కారుఞ్ఞతం పటిచ్చ వదేయ్యాతి.

దుక్కరసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. హిరీసుత్తవణ్ణనా

౧౮. అట్ఠమే **హిరీనిసేధోతి** హిరియా అకుసలే ధమ్మే నిసేధేతీతి హిరీనిసేధో. **కోచి లోకస్మిం విజ్జతీతి** కోచి ఏవరూపో విజ్జతీతి పుచ్ఛతి. **యో నిన్దం అపబోధతీతి** యో గరహం అపహరన్తో బుజ్ఝతి. **అస్సో భద్రో కసామివాతి** యథా భద్రో అస్సాజానీయో కసం అపహరన్తో బుజ్ఝతి, పతోదచ్ఛాయం దిస్వా సంవిజ్జన్తో వియ కసాయ అత్తని నిపాతం న దేతి, ఏవమేవ యో భిక్ఖు భూతస్స దసఅక్కోసవత్థునో అత్తని నిపాతం అదదన్తో నిన్దం అపబోధతి అపహరన్తో బుజ్ఝతి, ఏవరూపో కోచి ఖీణాసవో విజ్జతీతి పుచ్ఛతి. అభూతక్కోసేన పన పరిముత్తో నామ నత్థి. **తనుయాతి** తనుకా, హిరియా అకుసలే ధమ్మే నిసేధేత్వా చరన్తా ఖీణాసవా నామ అప్పకాతి అత్థో. **సదా సతాతి** నిచ్చకాలం సతివేపుల్లేన సమన్నాగతా. **అన్తం దుక్ఖస్స పప్పుయ్యాతి** వట్టదుక్ఖస్స కోటిం అన్తభూతం నిబ్బానం పాపుణిత్వా. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

హిరీసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. కుటికాసుత్తవణ్ణనా

౧౯. నవమే **కచ్చి తే కుటికాతి** అయం దేవతా దస మాసే అన్తోవసనట్ఠానట్ఠేన మాతరం కుటికం కత్వా, యథా సకుణా దివసం గోచరపసుతా రత్తిం కులావకం అల్లీయన్తి, ఏవమేవం సత్తా తత్థ తత్థ గన్త్వాపి మాతుగామస్స సన్తికం ఆగచ్ఛన్తి, ఆలయవసేన భరియం కులావకం కత్వా. కులపవేణిం సన్తానకట్ఠేన పుత్తే సన్తానకే కత్వా, తణ్హం బన్ధనం కత్వా, గాథాబన్ధనేన ఇమే పఞ్హే సమోధానేత్వా భగవన్తం పుచ్ఛి, భగవాపిస్సా విస్సజ్జేన్తో **తగ్ఘాతిఆదిమాహ**. తత్థ **తగ్ఘాతి** ఏకంసవచనే నిపాతో. **నత్థీతి** పహాయ పబ్బజితత్తా వట్టస్మిం వా పున మాతుకుచ్ఛివాసస్స దారభరణస్స పుత్తనిబ్బత్తియా వా అభావతో నత్థి.

దేవతా “మయా సన్నాహం బన్ధిత్వా గుళ్హా పఞ్హా పుచ్ఛితా, అయఞ్చ సమణో పుచ్ఛితమత్తేయేవ విస్సజ్జేసి, జానం ను ఖో మే అజ్ఝాసయం కథేసి, ఉదాహు అజానం యం వా తం వా ముఖారుళ్హం కథేసీ”తి చిన్తేత్వా పున **కిన్తాహ**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **కిన్తాహ**న్తి కిం తే అహం. అథస్సా భగవా ఆచిక్ఖన్తో **మాతర**న్తిఆదిమాహ. **సాహు తే**తి గాథాయ అనుమోదిత్వా సమ్పహంసిత్వా భగవన్తం వన్దిత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా అత్తనో దేవట్ఠానమేవ గతాతి.

కుటికాసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. సమిద్ధిసుత్తవణ్ణనా

౨౦. దసమే **తపోదారామే**తి తపోదస్స తత్తోదకస్స రహదస్స వసేన ఏవం లద్ధనామే ఆరామే. వేభారపబ్బతస్స కిర హేట్ఠా భుమ్మట్ఠకనాగానం పఞ్చయోజనసతికం నాగభవనం దేవలోకసదిసం మణిమయేన తలేన ఆరాముయ్యానేహి చ సమన్నాగతం. తత్థ నాగానం కీళనట్ఠానే మహాఉదకరహదో, తతో తపోదా నామ నదీ సన్దతి కుథితా ఉణ్హోదకా. కస్మా పనేసా ఏదిసా? రాజగహం కిర పరివారేత్వా మహాపేతలోకో తిట్ఠతి, తత్థ ద్విన్నం మహాలోహకుమ్భినిరయానం అన్తరేన అయం తపోదా ఆగచ్ఛతి, తస్మా కుథితా సన్దతి. వుత్తమ్పి చేతం –

> “యతాయం, భిక్ఖవే, తపోదా సన్దతి, సో దహో అచ్ఛోదకో సీతోదకో సాతోదకో సేతోదకో సుప్పతిత్థో రమణీయో పహూతమచ్ఛకచ్ఛపో, చక్కమత్తాని చ పదుమాని పుప్ఫన్తి. అపిచాయం, భిక్ఖవే, తపోదా ద్విన్నం మహానిరయానం అన్తరికాయ ఆగచ్ఛతి, తేనాయం తపోదా కుథితా సన్దతీ”తి (పారా. ౨౩౧).

ఇమస్స పన ఆరామస్స అభిముఖట్ఠానే తతో మహాఉదకరహదో జాతో, తస్స వసేనాయం విహారో “తపోదారామో”తి వుచ్చతి.

సమిద్ధీతి తస్స కిర థేరస్స అత్తభావో సమిద్ధో అభిరూపో పాసాదికో, తస్మా “సమిద్ధీ”త్వేవ సఙ్ఖం గతో. **గత్తాని పరిసిఞ్చితు**న్తి పధానికత్థేరో ఏస, బలవపచ్చూసే ఉట్ఠాయాసనా సరీరం ఉతుం గాహాపేత్వా బహి సట్ఠిహత్థమత్తే మహాచఙ్కమే అపరాపరం చఙ్కమిత్వా “సేదగహితేహి గత్తేహి పరిభుఞ్జమానం సేనాసనం కిలిస్సతీ”తి మఞ్ఞమానో గత్తాని పరిసిఞ్చనత్థం సరీరధోవనత్థం ఉపసఙ్కమి. **ఏకచీవరో అట్ఠాసీ**తి నివాసనం నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా చీవరం హత్థేన గహేత్వా అట్ఠాసి.

గత్తాని పుబ్బాపయమానోతి గత్తాని పుబ్బసదిసాని వోదకాని కురుమానో. అల్లసరీరే పారుతం హి చీవరం కిలిస్సతి దుగ్గన్ధం హోతి, న చేతం వత్తం. థేరో పన వత్తసమ్పన్నో, తస్మా వత్తే ఠితోవ న్హాయిత్వా పచ్చుత్తరిత్వా అట్ఠాసి. తత్థ ఇదం న్హానవత్తం – ఉదకతిత్థం గన్త్వా యత్థ కత్థచి చీవరాని నిక్ఖిపిత్వా వేగేన ఠితకేనేవ న ఓతరితబ్బం, సబ్బదిసా పన ఓలోకేత్వా వివిత్తభావం ఞత్వా ఖాణుగుమ్బలతాదీని వవత్థపేత్వా తిక్ఖత్తుం ఉక్కాసిత్వా అవకుజ్జ ఠితేన ఉత్తరాసఙ్గచీవరం అపనేత్వా పసారేతబ్బం, కాయబన్ధనం మోచేత్వా చీవరపిట్ఠేయేవ ఠపేతబ్బం. సచే ఉదకసాటికా నత్థి, ఉదకన్తే ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా నివాసనం మోచేత్వా సచే సిన్నట్ఠానం అత్థి, పసారేతబ్బం. నో చే అత్థి, సంహరిత్వా ఠపేతబ్బం. ఉదకం ఓతరన్తేన సణికం నాభిప్పమాణమత్తం ఓతరిత్వా వీచిం అనుట్ఠాపేన్తేన సద్దం అకరోన్తేన నివత్తిత్వా ఆగతదిసాభిముఖేన నిముజ్జితబ్బం, ఏవం చీవరం రక్ఖితం హోతి. ఉమ్ముజ్జన్తేనపి సద్దం అకరోన్తేన సణికం ఉమ్ముజ్జిత్వా న్హానపరియోసానే ఉదకన్తే ఉక్కుటికేన

నిసీదిత్వా నివాసనం పరిక్ఖిపిత్వా ఉట్ఠాయ సుపరిమణ్డలం నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా చీవరం అపారుపిత్వావ రాతబ్బన్తి.

థేరోపి తథా న్హాయిత్వా పచ్చుత్తరిత్వా విగచ్ఛమానఉదకం కాయం ఓలోకయమానో అట్ఠాసి. తస్స పకతియాపి పాసాదికస్స పచ్చూససమయే సమ్మా పరిణతాహారస్స ఉణ్హోదకేన న్హాతస్స అతివియ ముఖవణ్ణో విరోచి, బన్ధనా పవుత్తతాలఫలం వియ పభాసమ్పన్నో పుణ్ణచన్దో వియ తఙ్ఖణవికసితపదుమం వియ ముఖం సస్సిరికం అహోసి, సరీరవణ్ణోపి విప్పసీది. తస్మిం సమయే వనసణ్డే అధివత్థా భుమ్మదేవతా పాసాదికం భిక్ఖుం ఓలోకయమానా సమనం నిగ్గహేతుం అసక్కోన్తీ కామపరిళాహాభిభూతా హుత్వా, "థేరం పలోభేస్సామీ"తి అత్తభావం ఉళారేన అలఙ్కారేన అలఙ్కరిత్వా సహస్సవట్టిపదీపం పజ్జలమానా వియ చన్దం ఉట్ఠాపయమానా వియ సకలారామం ఏకోభాసం కత్వా థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా అవన్దిత్వావ వేహాసే ఠితా గాథం అభాసి. తేన వుత్తం – "అథ ఖో అఞ్ఞతరా దేవతా…పే.… అజ్ఝభాసీ"తి.

అభుత్వాతి పఞ్చ కామగుణే అపరిభుఞ్జిత్వా. **భిక్ఖసీ**తి పిణ్డాయ చరసి. **మా తం కాలో ఉపచ్చగా**తి ఏత్థ కాలో నామ పఞ్చకామగుణపటిసేవనక్ఖమో దహరయోబ్బనకాలో. జరాజిణ్ణేన హి ఓభగ్గేన దణ్డపరాయణేన పవేధమానేన కాససాసాభిభూతేన న సక్కా కామే పరిభుఞ్జితుం. ఇతి ఇమం కాలం సన్ధాయ దేవతా "మా తం కాలో ఉపచ్చగా"తి ఆహ. తత్థ **మా ఉపచ్చగా**తి మా అతిక్కమి.

కాలం వోహం న జానామీతి ఏత్థ **వో**తి నిపాతమత్తం. **కాలం న జానామీ**తి మరణకాలం సన్ధాయ వదతి. సత్తానఞ్హి –

"జీవితం బ్యాధి కాలో చ, దేహనిక్ఖేపనం గతి;
పఞ్చేతే జీవలోకస్మిం, అనిమిత్తా న నాయరే".

తత్థ **జీవితం** తావ "ఏత్తకమేవ, న ఇతో పర"న్తి వవత్థానాభావతో అనిమిత్తం. కలలకాలేపి హి సత్తా మరన్తి, అబ్బుద-పేసి-ఘన-అడ్ఢమాస-ఏకమాస-ద్వేమాస-తేమాస-చతుమాసపఞ్చమాస…పే.… దసమాసకాలేపి, కుచ్ఛితో నిక్ఖన్తసమయేపి, తతో పరం వస్ససతస్స అన్తోపి బహిపి మరన్తియేవ. **బ్యాధి**పి "ఇమినావ బ్యాధినా సత్తా మరన్తి, న అఞ్ఞేనా"తి వవత్థానాభావతో అనిమిత్తో. చక్ఖురోగేనపి హి సత్తా మరన్తి సోతరోగాదీనం అఞ్ఞతరేనపి. **కాలో**పి, "ఇమస్మిం యేవ కాలే మరితబ్బం, న అఞ్ఞస్మి"న్తి ఏవం వవత్థానాభావతో అనిమిత్తో. పుబ్బణ్హేపి హి సత్తా మరన్తి మజ్ఝన్హికాదీనం అఞ్ఞతరస్మిమ్పి. **దేహనిక్ఖేపనమ్పి**, "ఇధేవ మీయమానానం దేహేన పతితబ్బం, న అఞ్ఞత్థా"తి ఏవం వవత్థానాభావతో అనిమిత్తం. అన్తోగామే జాతానఞ్హి బహిగామేపి అత్తభావో పతతి, బహిగామేపి జాతానం అన్తోగామేపి. తథా థలజానం జలే, జలజానం థలేతి అనేకప్పకారతో విత్థారేతబ్బం. **గతి**పి, "ఇతో చుతేన ఇధ నిబ్బత్తితబ్బ"న్తి ఏవం వవత్థానాభావతో అనిమిత్తా. దేవలోకతో హి చుతా మనుస్సేసుపి నిబ్బత్తన్తి , మనుస్సలోకతో చుతా దేవలోకాదీనం యత్థ కత్థచి నిబ్బత్తన్తీతి ఏవం యన్తే యుత్తగోణో వియ గతిపఞ్చకే లోకో సమ్పరివత్తతి. తస్సేవం సమ్పరివత్తతో "ఇమస్మిం నామ కాలే మరణం భవిస్సతీ"తి ఇమం మరణస్స కాలం వోహం న జానామి.

ఛన్నో కాలో న దిస్సతీతి అయం కాలో మయ్హం పటిచ్ఛన్నో అవిభూతో న పఞ్ఞాయతి. **తస్మా**తి యస్మా అయం కాలో పటిచ్ఛన్నో న పఞ్ఞాయతి, తస్మా పఞ్చ కామగుణే అభుత్వావ భిక్ఖామి. **మా మం కాలో ఉపచ్చగా**తి ఏత్థ

సమణధమ్మకరణకాలం సన్ధాయ “కాలో”తి ఆహ. అయఞ్హి సమణధమ్మో నామ పచ్ఛిమే కాలే తిస్సో వయోసీమా అతిక్కన్తేన ఓభగ్గేన దణ్డపరాయణేన పవేధమానేన కాససాసాభిభూతేన న సక్కా కాతుం. తదా హి న సక్కా హోతి ఇచ్ఛితిచ్ఛితం బుద్ధవచనం వా గణ్హితుం, ధుతఙ్గం వా పరిభుఞ్జితుం, అరఞ్ఞవాసం వా వసితుం, ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సమాపత్తిం వా సమాపజ్జితుం, పదభాణ-సరభఞ్ఞధమ్మకథా-అనుమోదనాదీని వా కాతుం, తరుణయోబ్బనకాలే పనేతం సబ్బం సక్కా కాతున్తి అయం సమణధమ్మకరణస్స కాలో మా మం ఉపచ్చగా, యావ మం నాతిక్కమతి, తావ కామే అభుత్వావ సమణధమ్మం కరోమీతి ఆహ.

పథవియం పతిట్ఠహిత్వాతి సా కిర దేవతా – “అయం భిక్ఖు సమణధమ్మకరణస్స కాలం నామ కథేతి, అకాలం నామ కథేతి, సహేతుకం కథేతి సానిసంస”న్తి ఏత్తావతావ థేరే లజ్జం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా మహాబ్రహ్మం వియ అగ్గిక్ఖన్ధం వియ చ నం మఞ్ఞమానా గారవజాతా ఆకాసా ఓరుయ్హ పథవియం అట్ఠాసి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. కిఞ్చాపి పథవియం ఠితా, యేన పనత్థేన ఆగతా, పునపి తమేవ గహేత్వా **దహరో త్వ**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **సుసూ**తి తరుణో. **కాళకేసో**తి సుట్ఠు కాళకేసో. **భద్రేనా**తి భద్దకేన. ఏకచ్చో హి దహరోపి సమానో కాణో వా హోతి కుణిఆదీనం వా అఞ్ఞతరో, సో భద్రేన యోబ్బనేన సమన్నాగతో నామ న హోతి. యో పన అభిరూపో హోతి దస్సనీయో పాసాదికో సబ్బసమ్పత్తిసమ్పన్నో, యం యదేవ అలఙ్కారపరిహారం ఇచ్ఛతి, తేన తేన అలఙ్కతో దేవపుత్తో వియ చరతి, అయం భద్రేన యోబ్బనేన సమన్నాగతో నామ హోతి. థేరో చ ఉత్తమరూపసమ్పన్నో, తేన నం ఏవమాహ.

అనిక్కీళితావీ కామేసూతి కామేసు అకీళితకీళో అభుత్తావీ, అకతకామకీళోతి అత్థో. **మా సన్దిట్ఠికం హిత్వా**తి యేభుయ్యేన హి తా అదిట్ఠసచ్చా అవీతరాగా అపరచిత్తవిదూనియో దేవతా భిక్ఖూ దసపి వస్సాని వీసతిమ్పి…పే.… సట్ఠిమ్పి వస్సాని పరిసుద్ధం అఖణ్డం బ్రహ్మచరియం చరమానే దిస్వా – “ఇమే భిక్ఖూ మానుసకే పఞ్చ కామగుణే పహాయ దిబ్బే కామే పత్థయన్తా సమణధమ్మం కరోన్తీ”తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేన్తి, అయమ్పి తత్థేవ ఉప్పాదేసి. తస్మా మానుసకే కామే సన్దిట్ఠికే, దిబ్బే చ కాలికే కత్వా ఏవమాహ.

న ఖో అహం, ఆవుసోతి, ఆవుసో, అహం సన్దిట్ఠికే కామే హిత్వా కాలికే కామే న అనుధావామి న పత్థేమి న పిహేమి. **కలికఞ్చ ఖో అహం, ఆవుసో**తి అహం ఖో, ఆవుసో, కాలికం కామం హిత్వా సన్దిట్ఠికం లోకుత్తరధమ్మం అనుధావామి. ఇతి థేరో చిత్తానన్తరం అలద్ధబ్బతాయ దిబ్బేపి మానుసకేపి పఞ్చ కామగుణే **కాలికా**తి అకాసి, చిత్తానన్తరం లద్ధబ్బతాయ లోకుత్తరధమ్మం **సన్దిట్ఠిక**న్తి. పఞ్చకామగుణేసు సమోహితేసుపి సమ్పన్నకామస్సాపి కామినో చిత్తానన్తరం ఇచ్ఛితిచ్ఛితారమ్మణానుభవనం న సమ్పజ్జతి. చక్ఖుద్వారే ఇట్ఠారమ్మణం అనుభవితుకామేన హి చిత్తకారపోత్థకారరూపకారాదయో పక్కోసాపేత్వా, “ఇదం నామ సజ్జేథా”తి వత్తబ్బం హోతి. ఏత్థన్తరే అనేకకోటిసతసహస్సాని చిత్తాని ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి. అథ పచ్ఛా తం ఆరమ్మణం సమ్పాపుణాతి . సేసద్వారేసుపి ఏసేవ నయో. సోతాపత్తిమగ్గానన్తరం పన సోతాపత్తిఫలమేవ ఉప్పజ్జతి, అన్తరా అఞ్ఞస్స చిత్తస్స వారో నత్థి. సేసఫలేసుపి ఏసేవ నయోతి.

సో తమేవత్థం గహేత్వా **కాలికా హి, ఆవుసో**తిఆదిమాహ. తత్థ **కాలికా**తి వుత్తనయేన సమోహితసమ్పత్తినాపి కాలన్తరే పత్తబ్బా. **బహుదుక్ఖా**తి పఞ్చ కామగుణే నిస్సాయ పత్తబ్బదుక్ఖస్స బహుతాయ బహుదుక్ఖా. తంవత్థుకస్సేవ ఉపాయాసస్స బహుతాయ **బహుపాయాసా. ఆదీనవో ఏత్థ భియ్యో**తి పఞ్చ కామగుణే నిస్సాయ లద్ధబ్బసుఖతో ఆదీనవో భియ్యో, దుక్ఖమేవ బహుతరన్తి అత్థో. **సన్దిట్ఠికో అయం ధమ్మో**తి అయం లోకుత్తరధమ్మో యేన యేన అధిగతో హోతి, తేన

తేన పరసద్ధాయ గన్తబ్బతం హిత్వా పచ్చవేక్ఖణఞాణేన సయం దట్ఠబ్బోతి **సన్దిట్ఠికో**. అత్తనో ఫలదానం సన్ధాయ నాస్స కాలోతి అకాలో, అకాలోయేవ **అకాలికో**. యో ఏత్థ అరియమగ్గధమ్మో, సో అత్తనో పవత్తిసమనన్తరమేవ ఫలం దేతీతి అత్థో. "ఏహి పస్స ఇమం ధమ్మ"న్తి ఏవం పవత్తం ఏహిపస్సవిధిం అరహతీతి **ఏహిపస్సికో**. ఆదిత్తం చేలం వా సీసం వా అజ్ఝుపేక్ఖిత్వాపి భావనావసేన అత్తనో చిత్తే ఉపనయం అరహతీతి **ఓపనేయ్యికో**. సబ్బేహి ఉగ్ఘటితఞ్ఞూఆదీహి విఞ్ఞూహి "భావితో మే మగ్గో, అధిగతం ఫలం, సచ్ఛికతో నిరోధో"తి అత్తని అత్తని వేదితబ్బోతి **పచ్చత్తం వేదితబ్బో విఞ్ఞూహీ**తి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౧౪౭ ఆదయో) ధమ్మానుస్సతివణ్ణనాయం వుత్తో.

ఇదాని సా దేవతా అన్ధో వియ రూపవిసేసం థేరేన కథితస్స అత్థే అజానన్తీ **కథఞ్చ భిక్ఖూ**తిఆదిమాహ. తత్థ **కథఞ్చా**తిపదస్స "కథఞ్చ భిక్ఖు కాలికా కామా వుత్తా భగవతా, కథం బహుదుక్ఖా, కథం బహుపాయాసా"తి? ఏవం సబ్బపదేహి సమ్బన్ధో వేదితబ్బో.

నవోతి అపరిపుణ్ణపఞ్చవస్సో హి భిక్ఖు నవో నామ హోతి, పఞ్చవస్సతో పట్ఠాయ మజ్ఝిమో, దసవస్సతో పట్ఠాయ థేరో. అపరో నయో – అపరిపుణ్ణదసవస్సో నవో, దసవస్సతో పట్ఠాయ మజ్ఝిమో, వీసతివస్సతో పట్ఠాయ థేరో. తేసం అహం నవోతి వదతి.

నవోపి ఏకచ్చో సత్తట్ఠవస్సకాలే పబ్బజిత్వా ద్వాదసతేరసవస్సాని సామణేరభావేనేవ అతిక్కన్తో చిరపబ్బజితో హోతి, అహం పన అచిరపబ్బజితోతి వదతి. **ఇమం ధమ్మవినయ**న్తి ఇమం ధమ్మఞ్చ వినయఞ్చ. ఉభయమ్పేతం సాసనస్సేవ నామం. ధమ్మేన హేత్థ ద్వే పిటకాని వుత్తాని, వినయేన వినయపిటకం, ఇతి తీహి పిటకేహి పకాసితం పటిపత్తిం అధునా ఆగతోమ్హీతి వదతి.

మహేసక్ఖాహీతి మహాపరివారాహి. ఏకేకస్స హి దేవరఞ్ఞో కోటిసతమ్పి కోటిసహస్సమ్పి పరివారో హోతి, తే అత్తానం మహన్తే ఠానే ఠపేత్వా తథాగతం పస్సన్తి. తత్థ అమ్హాదిసానం అప్పేసక్ఖానం మాతుగామజాతికానం కుతో ఓకాసోతి దస్సేతి.

మయమ్పి ఆగచ్ఛేయ్యామాతి ఇదం సా దేవతా "సచేపి చక్కవాళం పూరేత్వా పరిసా నిసిన్నా హోతి, మహతియా బుద్ధవీథియా సత్థు సన్తికం గన్తుం లభతీ"తి ఞత్వా ఆహ. **పుచ్ఛ భిక్ఖు, పుచ్ఛ భిక్ఖూ**తి థిరకరణవసేన ఆమేడితం కతం.

అక్ఖేయ్యసఞ్ఞినోతి ఏత్థ "దేవో, మనుస్సో, గహట్ఠో, పబ్బజితో, సత్తో, పుగ్గలో, తిస్సో, ఫుస్సో"తిఆదినా నయేన అక్ఖేయ్యతో సబ్బేసం అక్ఖానానం సబ్బాసం కథానం వత్థుభూతతో పఞ్చక్ఖన్ధా "అక్ఖేయ్యా"తి వుచ్చన్తి. "సత్తో నరో పోసో పుగ్గలో ఇత్థీ పురిసో"తి ఏవం సఞ్ఞా ఏతేసం అత్థీతి సఞ్ఞినో, అక్ఖేయ్యేస్వేవ సఞ్ఞినోతి **అక్ఖేయ్యసఞ్ఞినో,** పఞ్చసు ఖన్ధేసు సత్తపుగ్గలాదిసఞ్ఞినోతి అత్థో. **అక్ఖేయ్యస్మిం పతిట్ఠితా**తి పఞ్చసు ఖన్ధేసు అట్ఠహాకారేహి పతిట్ఠితా. రత్తో హి రాగవసేన పతిట్ఠితో హోతి, దుట్ఠో దోసవసేన, మూళ్హో మోహవసేన, పరామట్ఠో దిట్ఠివసేన, థామగతో అనుసయవసేన, వినిబద్ధో మానవసేన, అనిట్ఠఙ్గతో విచికిచ్ఛావసేన, విక్ఖేపగతో ఉద్ధచ్చవసేన పతిట్ఠితో హోతి. **అక్ఖేయ్యం అపరిఞ్ఞాయా**తి పఞ్చక్ఖన్ధే తీహి పరిఞ్ఞాహి అపరిజానిత్వా. **యోగమాయన్తి మచ్చునో**తి మచ్చునో యోగం పయోగం పక్ఖేపం ఉపక్ఖేపం ఉపక్కమం అబ్భన్తరం ఆగచ్ఛన్తి, మరణవసం గచ్ఛన్తీతి అత్థో. ఏవమిమాయ గాథాయ కాలికా కామా కథితా.

పరిఞ్ఞాయాతి ఞాతపరిఞ్ఞా, తీరణపరిఞ్ఞా, పహానపరిఞ్ఞాతి ఇమాహి తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానిత్వా. తత్థ కతమా **ఞాతపరిఞ్ఞా?** పఞ్చక్ఖన్ధే పరిజానాతి – "అయం రూపక్ఖన్ధో, అయం వేదనాక్ఖన్ధో, అయం సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, అయం సఙ్ఖారక్ఖన్ధో, అయం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో, ఇమాని తేసం లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానానీ"తి, అయం ఞాతపరిఞ్ఞా. కతమా **తీరణపరిఞ్ఞా?** ఏవం ఞాతం కత్వా పఞ్చక్ఖన్ధే తీరేతి అనిచ్చతో దుక్ఖతో రోగతోతి ద్వాచత్తాలీసాయ ఆకారేహి. అయం తీరణపరిఞ్ఞా. కతమా **పహానపరిఞ్ఞా?** ఏవం తీరయిత్వా అగ్గమగ్గేన పఞ్చసు ఖన్ధేసు ఛన్దరాగం పజహతి. అయం పహానపరిఞ్ఞా.

అక్ఖాతారం న మఞ్ఞతీతి ఏవం తీహి పరిఞ్ఞాహి పఞ్చక్ఖన్ధే పరిజానిత్వా ఖీణాసవో భిక్ఖు అక్ఖాతారం పుగ్గలం న మఞ్ఞతి. **అక్ఖాతార**న్తి కమ్మవసేన కారణం వేదితబ్బం, అక్ఖాతబ్బం కథేతబ్బం పుగ్గలం న మఞ్ఞతి, న పస్సతీతి అత్థో . కిన్తి అక్ఖాతబ్బన్తి? "తిస్సో"తి వా "ఫుస్సో"తి వా ఏవం యేన కేనచి నామేన వా గోత్తేన వా పకాసేతబ్బం. **తఞ్హి తస్స న హోతీ**తి తం తస్స ఖీణాసవస్స న హోతి. **యేన నం వజ్జా**తి యేన నం "రాగేన రత్తో"తి వా "దోసేన దుట్ఠో"తి వా "మోహేన మూళ్హో"తి వాతి కోచి వదేయ్య, తం కారణం తస్స ఖీణాసవస్స నత్థి.

సచే విజానాసి వదేహీతి సచే ఏవరూపం ఖీణాసవం జానాసి, "జానామీ"తి వదేహి. నో చే జానాసి, అథ "న జానామీ"తి వదేహి. **యక్ఖా**తి దేవతం ఆలపన్తో ఆహ. ఇతి ఇమాయ గాథాయ సన్దిట్ఠికో నవవిధో లోకుత్తరధమ్మో కథితో. **సాధూ**తి ఆయాచనత్థే నిపాతో.

యో మఞ్ఞతీతి యో అత్తానం "అహం సమో"తి వా "విసేసీ"తి వా "నిహీనో"తి వా మఞ్ఞతి. ఏతేన "సేయ్యోహమస్మీ"తిఆదయో తయో మానా గహితావ. తేసు గహితేసు నవ మానా గహితావ హోన్తి. **నో వివదేథ తేనా**తి నో పుగ్గలో తేనేవ మానేన యేన కేనచి పుగ్గలేన సద్ధిం – "కేన మం త్వం పాపుణాసి, కిం జాతియా పాపుణాసి, ఉదాహు గోత్తేన, కులపదేసేన, వణ్ణపోక్ఖరతాయ, బాహుసచ్చేన, ధుతగుణేనా"తి ఏవం వివదేయ్య. ఇతి ఇమాయపి ఉపడ్ఢగాథాయ కాలికా కామా కథితా.

తీసు విధాసూతి తీసు మానేసు. "ఏకవిధేన రూపసఙ్గహో"తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౫౮౪) హి కోట్ఠాసో "విధో"తి వుత్తో. "కథంవిధం సీలవన్తం వదన్తి, కథంవిధం పఞ్ఞవన్తం వదన్తీ"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౯౫) ఆకారో. "తిస్సో ఇమా, భిక్ఖవే, విధా. కతమా తిస్సో ? సేయ్యోహమస్మీతి విధా, సదిసోహమస్మీతి విధా, హీనోహమస్మీతి విధా"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౫.౧౬౨) మానో "విధా"తి వుత్తో. ఇధాపి మానోవ. తేన వుత్తం "తీసు విధాసూతి తీసు మానేసూ"తి. **అవికమ్పమానో**తి సో పుగ్గలో ఏతేసు సఙ్ఖేపతో తీసు , విత్థారతో నవసు మానేసు న కమ్పతి, న చలతి. **సమో విసేసీతి న తస్స హోతీ**తి తస్స పహీనమానస్స ఖీణాసవస్స "అహం సదిసో"తి వా "సేయ్యో"తి వా "హీనో"తి వా న హోతీతి దస్సేతి. పచ్ఛిమపదం వుత్తనయమేవ. ఇతి ఇమాయపి ఉపడ్ఢగాథాయ నవవిధో సన్దిట్ఠికో లోకుత్తరధమ్మో కథితో.

పహాసి సఙ్ఖన్తి, "పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఆహారం ఆహారేతీ"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ४.౧౨౦, ౨౩౯) పఞ్ఞా "సఙ్ఖా"తి ఆగతా. "అత్థి తే కోచి గణకో వా ముద్దికో వా సఙ్ఖాయకో వా, యో పహోతి గఙ్గాయ వాలుకం గణేతు"న్తి (సం॰ ని॰ ४.४౧౦) ఏత్థ గణనా. "సఞ్ఞానిదానా హి పపఞ్చసఙ్ఖా"తిఆదీసు (సు॰ ని॰ ౮౭౦) కోట్ఠాసో. "యా తేసం తేసం ధమ్మానం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా"తి (ధ॰ స॰

౧౩౧౩-౧౩౧౫) ఏత్థ పణ్ణత్తి “సఙ్ఖా”తి ఆగతా. ఇధాపి అయమేవ అధిప్పేతా. **పహాసి సఙ్ఖన్తి** పదస్స హి అయమేవత్థో – రత్తో దుట్ఠో మూళ్హో ఇతి ఇమం పణ్ణత్తిం ఖీణాసవో పహాసి జహి పజహీతి.

న విమానమజ్ఝగాతి నవభేదం తివిధమానం న ఉపగతో. నివాసట్ఠేన వా మాతుకుచ్ఛి “విమాన”న్తి వుచ్చతి, తం ఆయతిం పటిసన్ధివసేన న ఉపగచ్ఛీతిపి అత్థో. అనాగతత్థే అతీతవచనం. **అచ్ఛేచ్ఛీతి** ఛిన్ది. **ఛిన్నగన్థన్తి** చత్తారో గన్థే ఛిన్దిత్వా ఠితం. **అనీఘన్తి** నిద్దుక్ఖం. **నిరాసన్తి** నిత్తణ్హం. **పరియేసమానాతి** ఓలోకయమానా. **నాజ్ఝగమున్తి** న అధిగచ్ఛన్తి న విన్దన్తి న పస్సన్తి. వత్తమానత్థే అతీతవచనం. **ఇధ వా హురం వాతి** ఇధలోకే వా పరలోకే వా. **సబ్బనివేసనేసూతి** తయో భవా, చతస్సో యోనియో, పఞ్చ గతియో, సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో, నవ సత్తావాసా, ఇతి ఇమేసుపి సబ్బేసు సత్తనివేసనేసు ఏవరూపం ఖీణాసవం కాయస్స భేదా ఉప్పజ్జమానం వా ఉప్పన్నం వా న పస్సన్తీతి అత్థో. ఇమాయ గాథాయ సన్దిట్ఠికం లోకుత్తరధమ్మమేవ కథేసి.

ఇమఞ్చ గాథం సుత్వా సాపి దేవతా అత్థం సల్లక్ఖేసి, తేనేవ కారణేన **ఇమస్స ఖ్వాహం, భన్తే**తిఆదిమాహ. తత్థ **పాపం న కయిరాతి** గాథాయ దసకుసలకమ్మపథవసేనపి కథేతుం వట్టతి అట్ఠఙ్గికమగ్గవసేనపి. దసకుసలకమ్మపథవసేన తావ **వచసాతి** చతుబ్బిధం వచీసుచరితం గహితం. **మనసాతి** తివిధం మనోసుచరితం గహితం. **కాయేన వా కిఞ్చన సబ్బలోకేతి** తివిధం కాయసుచరితం గహితం. ఇమే తావ దసకుసలకమ్మపథధమ్మా హోన్తి. **కామే పహాయాతి** ఇమినా పన కామసుఖల్లికానుయోగో పటిక్ఖిత్తో. **సతిమా సమ్పజానోతి** ఇమినా దసకుసలకమ్మపథకారణం సతిసమ్పజఞ్ఞం గహితం. **దుక్ఖం న సేవేథ అనత్థసంహితన్తి** ఇమినా అత్తకిలమథానుయోగో పటిసిద్ధో. ఇతి దేవతా “ఉభో అన్తే వివజ్జేత్వా కారణేహి సతిసమ్పజఞ్ఞేహి సద్ధిం దసకుసలకమ్మపథధమ్మే తుమ్హేహి కథితే ఆజానామి భగవా”తి వదతి.

అట్ఠఙ్గికమగ్గవసేన పన అయం నయో – తస్మిం కిర ఠానే మహతీ ధమ్మదేసనా అహోసి. దేసనాపరియోసానే దేవతా యథాఠానే ఠితావ దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ అత్తనా అధిగతం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం దస్సేన్తీ ఏవమాహ. తత్థ **వచసాతి** సమ్మావాచా గహితా, మనో పన అఙ్గం న హోతీతి **మనసాతి** మగ్గసమ్పయుత్తకం చిత్తం గహితం. **కాయేన వా కిఞ్చన సబ్బలోకేతి** సమ్మాకమ్మన్తో గహితో, ఆజీవో పన వాచాకమ్మన్తపక్ఖికత్తా గహితోవ హోతి. **సతిమాతి** ఇమినా వాయామసతిసమాధయో గహితా. **సమ్పజానోతి**పదేన సమ్మాదిట్ఠిసమ్మాసఙ్కప్పా. **కామే పహాయ, దుక్ఖం న సేవేథాతి**పదద్వయేన అన్తద్వయవజ్జనం. ఇతి ఇమే ద్వే అన్తే అనుపగమ్మ మజ్ఝిమం పటిపదం తుమ్హేహి కథితం, ఆజానామి భగవాతి వత్వా తథాగతం గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామీతి.

సమిద్ధిసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నన్దనవగ్గో దుతియో.

౩. సత్తివగ్గో

౧. సత్తిసుత్తవణ్ణనా

౨౧. సత్తివగ్గస్స పఠమే **సత్తియాతి** దేసనాసీసమేతం. ఏకతోఖారాదినా సత్థేనాతి అత్థో. **ఓమట్ఠోతి** పహతో. చత్తారో హి పహారా ఓమట్ఠో ఉమ్మట్ఠో మట్ఠో విమట్ఠోతి. తత్థ ఉపరి ఠత్వా అధోముఖం దిన్నపహారో ఓమట్ఠో నామ; హేట్ఠా ఠత్వా ఉద్ధంముఖం దిన్నో ఉమ్మట్ఠో నామ; అగ్గళసూచి వియ వినివిజ్ఝిత్వా గతో మట్ఠో నామ; సేసో సబ్బోపి విమట్ఠో నామ. ఇమస్మిం పన ఠానే ఓమట్ఠో గహితో. సో హి సబ్బదారుణో దురుద్ధరసల్లో దుత్తికిచ్ఛో అన్తోదోసో అన్తోపుబ్బలోహితోవ హోతి , పుబ్బలోహితం అనిక్ఖమిత్వా వణముఖం పరియోనన్ధిత్వా తిట్ఠతి. పుబ్బలోహితం నీహరితుకామేహి మఞ్చేన సద్ధిం బన్ధిత్వా అధోసిరో కాతబ్బో హోతి, మరణం వా మరణమత్తం వా దుక్ఖం పాపుణాతి. **పరిబ్బజేతి** విహరేయ్య.

ఇమాయ గాథాయ కిం కథేతి? యథా సత్తియా ఓమట్ఠో పురిసో సల్లుబ్బహన-వణతికిచ్ఛనానం అత్థాయ వీరియం ఆరభతి, పయోగం కరోతి పరక్కమతి. యథా చ డయ్హమానో మత్థకే ఆదిత్తసీసో తస్స నిబ్బాపనత్థాయ వీరియం ఆరభతి, పయోగం కరోతి పరక్కమతి, ఏవమేవ భిక్ఖు కామరాగం పహానాయ సతో అప్పమత్తో హుత్వా విహరేయ్య భగవాతి కథేసి.

అథ భగవా చిన్తేసి – ఇమాయ దేవతాయ ఉపమా తావ దళ్హం కత్వా ఆనీతా, అత్థం పన పరిత్తకం గహేత్వా ఠితా, పునప్పునం కథేన్తీపి హేసా కామరాగస్స విక్ఖమ్భనపహానమేవ కథేయ్య. యావ చ కామరాగో మగ్గేన న సముగ్ఘాటియతి, తావ అనుబద్ధోవ హోతి. ఇతి తమేవ ఓపమ్మం గహేత్వా పఠమమగ్గవసేన దేసనం వినివట్టేత్వా దేసేన్తో దుతియం గాథమాహ. తస్సత్థో పురిమానుసారేనేవ వేదితబ్బోతి. పఠమం.

౨. ఫుసతిసుత్తవణ్ణనా

౨౨. దుతియే **నాఫుసన్తం ఫుసతీతి** కమ్మం అఫుసన్తం విపాకో న ఫుసతి, కమ్మమేవ వా అఫుసన్తం కమ్మం న ఫుసతి. కమ్మఞ్హి నాకరోతో కరియతి. **ఫుసన్తఞ్చ తతో ఫుసేతి** కమ్మం ఫుసన్తం విపాకో ఫుసతి, కమ్మమేవ వా ఫుసతి. కమ్మఞ్హి కరోతో కరియతి. **తస్మా ఫుసన్తం ఫుసతి, అప్పదుట్ఠపదోసినన్తి** యస్మా న అఫుసన్తం ఫుసతి, ఫుసన్తఞ్చ ఫుసతి, అయం కమ్మవిపాకానం ధమ్మతా, తస్మా యో "అప్పదుట్ఠస్స నరస్స దుస్సతి, సుద్ధస్స పోసస్స అనఙ్గణస్సా"తి ఏవం వుత్తో అప్పదుట్ఠపదోసీ పుగ్గలో, తం పుగ్గలం కమ్మం ఫుసన్తమేవ కమ్మం ఫుసతి, విపాకో వా ఫుసతి. సో హి పరస్స ఉపఘాతం కాతుం సక్కోతి వా మా వా, అత్తా పనానేన చతూసు అపాయేసు ఠపితో నామ హోతి. తేనాహ భగవా – "తమేవ బాలం పచ్చేతి పాపం, సుఖుమో రజో పటివాతంవ ఖిత్తో"తి. దుతియం.

౩. జటాసుత్తవణ్ణనా

౨౩. తతియే **అన్తోజటాతి** గాథాయం **జటాతి** తణ్హాయ జాలినియా అధివచనం. సా హి రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు హేట్ఠుపరియవసేన పునప్పునం ఉప్పజ్జనతో సంసిబ్బనట్ఠేన వేళుగుమ్బాదీనం సాఖాజాలసఙ్ఖాతా జటా వియాతి జటా. సా పనేసా సకపరిక్ఖారపరపరిక్ఖారేసు సకఅత్తభావ-పరఅత్తభావేసు అజ్ఝత్తికాయతన-బాహిరాయతనేసు చ ఉప్పజ్జనతో **అన్తోజటా బహిజటాతి** వుచ్చతి. తాయ ఏవం ఉప్పజ్జమానాయ **జటాయ జటితా పజా**. యథా నామ వేళుజటాదీహి వేళుఆదయో, ఏవం తాయ తణ్హాజటాయ సబ్బాపి అయం సత్తనికాయసఙ్ఖాతా పజా జటితా వినద్ధా, సంసిబ్బితాతి అత్థో. యస్మా చ ఏవం జటితా, **తం తం గోతమ పుచ్ఛామీతి** తస్మా తం పుచ్ఛామి. **గోతమాతి** భగవన్తం గోత్తేన ఆలపతి. **కో ఇమం విజటయే జటన్తి** ఇమం ఏవం తేధాతుకం జటేత్వా ఠితం జటం కో విజటేయ్య, విజటేతుం కో సమత్థోతి పుచ్ఛతి.

అథస్స భగవా తమత్థం విస్సజ్జేన్తో **సీలే పతిట్ఠాయా**తిఆదిమాహ. తత్థ **సీలే పతిట్ఠాయా**తి చతుపారిసుద్ధిసీలే ఠత్వా. ఏత్థ చ భగవా జటావిజటనం పుచ్ఛితో సీలం ఆరభన్తో న "అఞ్ఞం పుట్ఠో అఞ్ఞం కథేతీ"తి వేదితబ్బో. జటావిజటకస్స హి పతిట్ఠాదస్సనత్థమేత్థ సీలం కథితం.

నరోతి సత్తో. **సపఞ్ఞో**తి కమ్మజతిహేతుకపటిసన్ధిపఞ్ఞాయ పఞ్ఞవా. **చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ భావయ**న్తి సమాధిఞ్చేవ విపస్సనఞ్చ భావయమానో. చిత్తసీసేన హేత్థ అట్ఠ సమాపత్తియో కథితా, పఞ్ఞానామేన విపస్సనా. **ఆతాపీ**తి వీరియవా. వీరియఞ్హి కిలేసానం ఆతాపనపరితాపనట్ఠేన "ఆతాపో"తి వుచ్చతి, తదస్స అత్థీతి ఆతాపీ. **నిపకో**తి నేపక్కం వుచ్చతి పఞ్ఞా, తాయ సమన్నాగతోతి అత్థో. ఇమినా పదేన పారిహారియపఞ్ఞం దస్సేతి. **పారిహారియపఞ్ఞా** నామ "అయం కాలో ఉద్దేసస్స, అయం కాలో పరిపుచ్ఛాయా"తిఆదినా నయేన సబ్బత్థ కారాపితా పరిహారితబ్బపఞ్ఞా. ఇమస్మిఞ్హి పఞ్హాబ్యాకరణే తిక్ఖత్తుం పఞ్ఞా ఆగతా. తత్థ పఠమా జాతిపఞ్ఞా, దుతియా విపస్సనాపఞ్ఞా, తతియా సబ్బకిచ్చపరిణాయికా పారిహారియపఞ్ఞా.

సో ఇమం విజటయే జటన్తి సో ఇమేహి సీలాదీహి సమన్నాగతో భిక్ఖు. యథా నామ పురిసో పథవియం పతిట్ఠాయ సునిసితం సత్థం ఉక్ఖిపిత్వా మహన్తం వేళుగుమ్బం విజటేయ్య, ఏవమేవం సీలే పతిట్ఠాయ సమాధిసిలాయం సునిసితం విపస్సనాపఞ్ఞాసత్థం వీరియబలపగ్గహితేన పారిహారియపఞ్ఞాహత్థేన ఉక్ఖిపిత్వా సబ్బమ్పి తం అత్తనో సన్తానే పతితం తణ్హాజటం విజటేయ్య సఞ్ఛిన్దేయ్య సమ్పదాలేయ్యాతి.

ఏత్తావతా సేఖభూమిం కథేత్వా ఇదాని జటం విజటేత్వా ఠితం మహాఖీణాసవం దస్సేన్తో **యేస**న్తిఆదిమాహ. ఏవం జటం విజటేత్వా ఠితం ఖీణాసవం దస్సేత్వా పున జటాయ విజటనోకాసం దస్సేన్తో **యత్థ నామఞ్చా**తిఆదిమాహ. తత్థ **నామ**న్తి చత్తారో అరూపినో ఖన్ధా. **పటిఘం రూపసఞ్ఞా చా**తి ఏత్థ పటిఘసఞ్ఞావసేన కామభవో గహితో, రూపసఞ్ఞావసేన రూపభవో. తేసు ద్వీసు గహితేసు అరూపభవో గహితోవ హోతి భవసఙ్ఖేపేనాతి. **ఏత్థేసా ఛిజ్జతే జటా**తి ఏత్థ తేభూమకవట్టస్స పరియాదియనట్ఠానే ఏసా జటా ఛిజ్జతి, నిబ్బానం ఆగమ్మ ఛిజ్జతి నిరుజ్ఝతీతి అయం అత్థో దస్సితో హోతి. తతియం.

౪. మనోనివారణసుత్తవణ్ణనా

౨౪. చతుత్థే **యతో యతో**తి పాపతో వా కల్యాణతో వా. అయం కిర దేవతా "యంకిఞ్చి కుసలాదిభేదం లోకియం వా లోకుత్తరం వా మనో, తం నివారేతబ్బమేవ, న ఉప్పాదేతబ్బ"న్తి ఏవంలద్ధికా . **స సబ్బతో**తి సో సబ్బతో. అథ భగవా – "అయం దేవతా అనియ్యానికకథం కథేతి, మనో నామ నివారేతబ్బమ్పి అత్థి భావేతబ్బమ్పి, విభజిత్వా నమస్సా దస్సేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా దుతియగాథం ఆహ. తత్థ **న మనో సంయతత్తమాగత**న్తి, యం వుత్తం "న సబ్బతో మనో నివారయే"తి, కతరం తం మనో, యం తం సబ్బతో న నివారేతబ్బన్తి చే. మనో సంయతత్తం ఆగతం, యం మనో యత్థ సంయతభావం ఆగతం, "దానం దస్సామి, సీలం రక్ఖిస్సామీ"తిఆదినా నయేన ఉప్పన్నం, ఏతం మనో న నివారేతబ్బం, అఞ్ఞదత్థు బ్రూహేతబ్బం వడ్ఢేతబ్బం. **యతో యతో చ పాపక**న్తి యతో యతో అకుసలం ఉప్పజ్జతి, తతో తతో చ తం నివారేతబ్బన్తి. చతుత్థం.

౫. అరహన్తసుత్తవణ్ణనా

౨౫. పఞ్చమే **కతావీ**తి చతూహి మగ్గేహి కతకిచ్చో. **అహం వదామీ**తి అయం దేవతా వనసణ్డవాసినీ, సా ఆరఞ్ఞకానం భిక్ఖూనం "అహం భుఞ్జామి, అహం నిసీదామి, మమ పత్తో, మమ చీవర"న్తిఆదికథావోహారం సుత్వా చిన్తేసి – "అహం ఇమే భిక్ఖూ 'ఖీణాసవా'తి మఞ్ఞామి, ఖీణాసవానఞ్చ నామ ఏవరూపా అత్తుపలద్ధినిస్సితకథా హోతి, న హోతి ను ఖో"తి జాననత్థం ఏవం పుచ్ఛతి.

సామఞ్ఞన్తి లోకనిరుత్తిం లోకవోహారం. **కుసలో**తి ఖన్ధాదీసు కుసలో. **వోహారమత్తేనా**తి ఉపలద్ధినిస్సితకథం హిత్వా వోహారభేదం అకరోన్తో "అహం, మమా"తి వదేయ్య. "ఖన్ధా భుఞ్జన్తి, ఖన్ధా నిసీదన్తి, ఖన్ధానం పత్తో, ఖన్ధానం చీవర"న్తి హి వుత్తే వోహారభేదో హోతి, న కోచి జానాతి. తస్మా ఏవం అవత్వా లోకవోహారేన వోహరతీతి.

అథ దేవతా – "యది దిట్ఠియా వసేన న వదతి, మానవసేన ను ఖో వదతీ"తి చిన్తేత్వా పున **యో హోతీ**తి పుచ్ఛి. తత్థ **మానం ను ఖో**తి సో భిక్ఖు మానం ఉపగన్త్వా మానవసేన వదేయ్య ను ఖోతి. అథ భగవా – "అయం దేవతా ఖీణాసవం సమానం వియ కరోతీ"తి చిన్తేత్వా, "ఖీణాసవస్స నవవిధోపి మానో పహీనో"తి దస్సేన్తో పటిగాథం ఆహ. తత్థ **విధూపితా**తి విధమితా. **మానగన్థస్సా**తి మానా చ గన్థా చ అస్స. **మఞ్ఞత**న్తి మఞ్ఞనం. తివిధమ్పి తణ్హా-దిట్ఠి-మాన-మఞ్ఞనం సో వీతివత్తో, అతిక్కన్తోతి అత్థో. సేసం ఉత్తానత్థమేవాతి. పఞ్చమం.

౬. పజ్జోతసుత్తవణ్ణనా

౨౬. ఛట్ఠే **పుట్ఠు**న్తి పుచ్ఛితుం. **కథం జానేమూ**తి కథం జానేయ్యామ. **దివారత్తి**న్తి దివా చ రత్తిఞ్చ. **తత్థ తత్థా**తి యత్థ యత్థేవ పజ్జలితో హోతి, తత్థ తత్థ. **ఏసా ఆభా**తి ఏసా బుద్ధాభా. కతమా పన సాతి? ఞాణాలోకో వా హోతు పీతిఆలోకో వా పసాదాలోకో వా ధమ్మకథాఆలోకో వా, సబ్బోపి బుద్ధానం పాతుభావా ఉప్పన్నో ఆలోకో **బుద్ధాభా** నామ. అయం అనుత్తరా సబ్బసేట్ఠా అసదిసాతి. ఛట్ఠం.

౭. సరసుత్తవణ్ణనా

౨౭. సత్తమే **కుతో సరా నివత్తన్తీ**తి ఇమే సంసారసరా కుతో నివత్తన్తి, కిం ఆగమ్మ నప్పవత్తన్తీతి అత్థో. **న గాధతీ**తి న పతిట్ఠాతి. **అతో**తి అతో నిబ్బానతో. సేసం ఉత్తానత్థమేవాతి. సత్తమం.

౮. మహద్ధనసుత్తవణ్ణనా

౨౮. అట్ఠమే నిధానగతం ముత్తసారాది మహన్తం ధనమేతేసన్తి **మహద్ధనా**. సువణ్ణరజతభాజనాది మహాభోగో ఏతేసన్తి **మహాభోగా**. **అఞ్ఞమఞ్ఞాభిగిజ్ఝన్తీ**తి అఞ్ఞమఞ్ఞం అభిగిజ్ఝన్తి పత్థేన్తి పిహేన్తి. **అనలఙ్కతా**తి అతిత్తా అపరియత్తజాతా. **ఉస్సుక్కజాతేసూ**తి నానాకిచ్చజాతేసు అనుప్పన్నానం రూపాదీనం ఉప్పాదనత్థాయ ఉప్పన్నానం అనుభవనత్థాయ ఉస్సుక్కేసు. **భవసోతానుసారీసూ**తి వట్టసోతం అనుసరన్తేసు. **అనుస్సుకా**తి అవావటా. **అగార**న్తి మాతుగామేన సద్ధిం గేహం. **విరాజియా**తి విరాజేత్వా. సేసం ఉత్తానమేవాతి. అట్ఠమం.

౯. చతుచక్కసుత్తవణ్ణనా

౨౯. నవమే **చతుచక్కన్తి** చతుఇరియాపథం. ఇరియాపథో హి ఇధ చక్కన్తి అధిప్పేతో. **నవద్వారన్తి** నవహి వణముఖేహి నవద్వారం. **పుణ్ణన్తి** అసుచిపూరం. **లోభేన సంయుతన్తి** తణ్హాయ సంయుత్తం. **కథం యాత్రా భవిస్సతీతి** ఏతస్స ఏవరూపస్స సరీరస్స కథం నిగ్గమనం భవిస్సతి, కథం ముత్తి పరిముత్తి సమతిక్కమో భవిస్సతీతి పుచ్ఛతి. **నద్ధిన్తి** ఉపనాహం, పుబ్బకాలే కోధో, అపరకాలే ఉపనాహోతి ఏవం పవత్తం బలవకోధన్తి అత్థో. **వరత్తన్తి** "ఛేత్వా నద్ధిం వరత్తఞ్చ, సన్దానం సహనుక్కమ"న్తి గాథాయ (ధ॰ ప॰ ౩౯౮; సు॰ ని॰ ౬౨౭) తణ్హా **వరత్తా,** దిట్ఠి **సన్దానం** నామ జాతం. ఇధ పన పాళినిద్దిట్ఠే కిలేసే ఠపేత్వా అవసేసా "వరత్తా"తి వేదితబ్బా, ఇతి కిలేసవరత్తఞ్చ ఛేత్వాతి అత్థో. **ఇచ్ఛా లోభన్తి** ఏకోయేవ ధమ్మో ఇచ్ఛనట్ఠేన ఇచ్ఛా, లుబ్భనట్ఠేన లోభోతి వుత్తో. పఠముప్పత్తికా వా దుబ్బలా ఇచ్ఛా, అపరాపరుప్పత్తికో బలవా లోభో. అలద్ధపత్థనా వా ఇచ్ఛా, పటిలద్ధవత్థుమ్హి లోభో. **సమూలం తణ్హన్తి** అవిజ్జామూలేన సమూలకం తణ్హం. **అబ్బుయ్హాతి** అగ్గమగ్గేన ఉప్పాటేత్వా. సేసం ఉత్తానమేవాతి. నవమం.

౧౦. ఏణిజఙ్ఘసుత్తవణ్ణనా

౩౦. దసమే **ఏణిజఙ్ఘన్తి** ఏణిమిగస్స వియ సువట్టితజఙ్ఘం. **కిసన్తి** అథూలం సమసరీరం. అథ వా ఆతపేన మిలాతం మాలాగన్ధవిలేపనేహి అనుపబ్రూహితసరీరన్తిపి అత్థో. **వీరన్తి** వీరియవన్తం. **అప్పాహారన్తి** భోజనే మత్తఞ్ఞుతాయ మితాహారం, వికాలభోజనపటిక్ఖేపవసేన వా పరిత్తాహారం. **అలోలుపన్తి** చతూసు పచ్చయేసు లోలుప్పవిరహితం. రసతణ్హాపటిక్ఖేపో వా ఏస. **సీహంవేకచరం నాగన్తి** ఏకచరం సీహం వియ, ఏకచరం నాగం వియ. గణవాసినో హి పమత్తా హోన్తి, ఏకచరా అప్పమత్తా, తస్మా ఏకచరావ గహితాతి. **పవేదితాతి** పకాసితా కథితా. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం నామరూపే. పఞ్చకామగుణవసేన హి రూపం గహితం, మనేన నామం, ఉభయేహి పన అవినిభుత్తధమ్మే గహేత్వా పఞ్చక్ఖన్ధాదివసేనపేత్థ భుమ్మం యోజేతబ్బన్తి. దసమం.

సత్తివగ్గో తతియో.

౪. సతుల్లపకాయికవగ్గో

౧. సబ్భిసుత్తవణ్ణనా

౩౧. సతుల్లపకాయికవగ్గస్స పఠమే **సతుల్లపకాయికాతి** సతం ధమ్మం సమాదానవసేన ఉల్లపేత్వా సగ్గే నిబ్బత్తాతి సతుల్లపకాయికా. తత్రిదం వత్థు – సమ్బహులా కిర సముద్దవాణిజా నావాయ సముద్దం పక్ఖన్దింసు. తేసం ఖిత్తసరవేగేన గచ్ఛన్తియా నావాయ సత్తమే దివసే సముద్దమజ్ఝే మహన్తం ఉప్పాతికం పాతుభూతం, మహాఊమియో ఉట్ఠహిత్వా నావం ఉదకస్స పూరేన్తి. నావాయ నిముజ్జమానాయ మహాజనో అత్తనో అత్తనో దేవతానం నామాని గహేత్వా ఆయాచనాదీని కరోన్తో పరిదేవి. తేసం మజ్ఝే ఏకో పురిసో – "అత్థి ను ఖో మే ఏవరూపే భయే పతిట్ఠా"తి ఆవజ్జేన్తో అత్తనో పరిసుద్ధాని సరణాని చేవ సీలాని చ దిస్వా యోగీ వియ పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది. తమేనం ఇతరే సభయకారణం పుచ్ఛింసు. సో తేసం కథేసి – "అమ్భో అహం నావం అభిరూహనదివసే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దానం దత్వా సరణాని చేవ సీలాని చ అగ్గహేసిం, తేన మే భయం నత్థీ"తి. కిం పన సామి ఏతాని అఞ్ఞేసమ్పి వత్తన్తీతి? ఆమ వత్తన్తీతి తేన హి అమ్హాకమ్పి దేథాతి. సో తే మనుస్సే సతం సతం కత్వా సత్త కోట్ఠాసే అకాసి, తతో పఞ్చసీలాని అదాసి. తేసు పఠమం జఙ్ఘసతం గోప్ఫకమత్తే ఉదకే ఠితం అగ్గహేసి,

దుతియం జాణుమత్తే, తతియం కటిమత్తే, చతుత్థం నాభిమత్తే, పఞ్చమం థనమత్తే, ఛట్ఠం గలప్పమాణే, సత్తమం ముఖేన లోణోదకే పవిసన్తే అగ్గహేసి. సో తేసం సీలాని దత్వా – "అఞ్ఞం తుమ్హాకం పటిసరణం నత్థి, సీలమేవ ఆవజ్జేథా"తి ఉగ్ఘోసేసి. తాని సత్తపి జఙ్ఘసతాని తత్థ కాలం కత్వా ఆసన్నకాలే గహితసీలం నిస్సాయ తావతింసభవనే నిబ్బత్తింసు, తేసం ఘటావసేనేవ విమానాని నిబ్బత్తింసు. సబ్బేసం మజ్ఝే ఆచరియస్స యోజనసతికం సువణ్ణవిమానం నిబ్బత్తి, అవసేసాని తస్స పరివారాని హుత్వా సబ్బహేట్ఠిమం ద్వాదసయోజనికం అహోసి. తే నిబ్బత్తక్ఖణేయేవ కమ్మం ఆవజ్జేన్తా ఆచరియం నిస్సాయ సమ్పత్తిలాభం ఞత్వా, "గచ్ఛామ తావ, దసబలస్స సన్తికే అమ్హాకం ఆచరియస్స వణ్ణం కథేయ్యామా"తి మజ్ఝిమయామసమనన్తరే భగవన్తం ఉపసఙ్కమింసు, తా దేవతా ఆచరియస్స వణ్ణభణనత్థం ఏకేకం గాథం అభాసింసు.

తత్థ **సబ్భిరేవా**తి పణ్డితేహి, సప్పురిసేహి ఏవ. ర-కారో పదసన్ధికరో. **సమాసేథా**తి సహ నిసీదేయ్య. దేసనాసీసమేవ చేతం, సబ్బఇరియాపథే సబ్భిరేవ సహ కుబ్బేయ్యాతి అత్థో. **కుబ్బేథా**తి కరేయ్య. **సన్థవ**న్తి మిత్తసన్థవం. తణ్హాసన్థవో పన న కేనచి సద్ధిం కాతబ్బో, మిత్తసన్థవో బుద్ధ-పచ్చేకబుద్ధ-బుద్ధసావకేహి సహ కాతబ్బో. ఇదం సన్ధాయేతం వుత్తం. **సత**న్తి బుద్ధాదీనం సప్పురిసానం. **సద్ధమ్మ**న్తి పఞ్చసీలదససీలచతుసతిపట్ఠానాదిభేదం సద్ధమ్మం, ఇధ పన పఞ్చసీలం అధిప్పేతం. **సేయ్యో హోతీ**తి వడ్ఢి హోతి. **న పాపియో**తి లామకం కిఞ్చి న హోతి. **నాఞ్ఞతో**తి వాలికాదీహి తేలాదీని వియ అఞ్ఞతో అన్ధబాలతో పఞ్ఞా నామ న లబ్భతి, తిలాదీహి పన తేలాదీని వియ సతం ధమ్మం ఞత్వా పణ్డితమేవ సేవన్తో భజన్తో లభతీతి. **సోకమజ్ఝే**తి సోకవత్థూనం సోకానుగతానం వా సత్తానం మజ్ఝగతో న సోచతి బన్ధులమల్లసేనాపతిస్స ఉపాసికా వియ, పఞ్చన్నం చోరసతానం మజ్ఝే ధమ్మసేనాపతిస్స సద్ధివిహారికో సంకిచ్చసామణేరో వియ చ.

ఞాతిమజ్ఝే విరోచతీతి ఞాతిగణమజ్ఝే సంకిచ్చథేరస్స సద్ధివిహారికో అధిముత్తకసామణేరో వియ సోభతి. సో కిర థేరస్స భాగినేయ్యో హోతి, అథ నం థేరో ఆహ – "సామణేర, మహల్లకోసి జాతో, గచ్ఛ, వస్సాని పుచ్ఛిత్వా ఏహి, ఉపసమ్పాదేస్సామి త"న్తి. సో "సాధూ"తి థేరం వన్దిత్వా పత్తచీవరమాదాయ చోరఅటవియా ఓరభాగే భగినిగామం గన్త్వా పిణ్డాయ చరి, తం భగినీ దిస్వా వన్దిత్వా గేహే నిసీదాపేత్వా భోజేసి. సో కతభత్తకిచ్చో వస్సాని పుచ్ఛి. సా "అహం న జానామి, మాతా మే జానాతీ"తి ఆహ. అథ సో "తిట్ఠథ తుమ్హే, అహం మాతుసన్తికం గమిస్సామీ"తి అటవిం ఓతిణ్ణో. తమేనం దూరతోవ చోరపురిసో దిస్వా చోరానం ఆరోచేసి. చోరా "సామణేరో కిరేకో అటవిం ఓతిణ్ణో, గచ్ఛథ నం ఆనేథా"తి ఆణాపేత్వా ఏకచ్చే "మారేమ న"న్తి ఆహంసు, ఏకచ్చే విస్సజ్జేమాతి. సామణేరో చిన్తేసి – "అహం సేఖో సకరణీయో, ఇమేహి సద్ధిం మన్తేత్వా సోత్థిమత్తానం కరిస్సామీ"తి చోరజేట్ఠకం ఆమన్తేత్వా, "ఉపమం తే, ఆవుసో, కరిస్సామీ"తి ఇమా గాథా అభాసి –

"అహు అతీతమద్ధానం, అరఞ్ఞస్మిం బ్రహావనే;
చేతో కూటాని ఓడ్డేత్వా, ససకం అవధీ తదా.

"ససకఞ్చ మతం దిస్వా, ఉబ్బిగ్గా మిగపక్ఖినో;
ఏకరత్తిం అపక్కాముం, 'అకిచ్చం వత్తతే ఇధ'.

"తథేవ సమణం హన్త్వా, అధిముత్తం అకిఞ్చనం;
అద్ధికా నాగమిస్సన్తి, ధనజాని భవిస్సతీ"తి.

“సచ్చం ఖో సమణో ఆహ, అధిముత్తో అకిఞ్చనో;
అద్ధికా నాగమిస్సన్తి, ధనజాని భవిస్సతి.

“సచే పటిపథే దిస్వా, నారోచేస్ససి కస్సచి;
తవ సచ్చమనురక్ఖన్తో, గచ్ఛ భన్తే యథాసుఖ”న్తి.

సో తేహి చోరేహి విస్సజ్జితో గచ్ఛన్తో ఞాతయోపి దిస్వా తేసమ్పి న ఆరోచేసి. అథ తే అనుప్పత్తే చోరా గహేత్వా విహేఠయింసు, ఉరం పహరిత్వా పరిదేవమానఞ్చస్స మాతరం చోరా ఏతదవోచుం –

“కిం తే హోతి అధిముత్తో, ఉదరే వసికో అసి;
పుట్ఠా మే అమ్మ అక్ఖాహి, కథం జానేము తం మయ”న్తి.

“అధిముత్తస్స అహం మాతా, అయఞ్చ జనకో పితా;
భగినీ భాతరో చాపి, సబ్బేవ ఇధ ఞాతయో.

“అకిచ్చకారీ అధిముత్తో, యం దిస్వా న నివారయే;
ఏతం ఖో వత్తం సమణానం, అరియానం ధమ్మజీవినం.

“సచ్చవాదీ అధిముత్తో, యం దిస్వా న నివారయే;
అధిముత్తస్స సుచిణ్ణేన, సచ్చవాదిస్స భిక్ఖునో;
సబ్బేవ అభయం పత్తా, సోత్థిం గచ్ఛన్తు ఞాతయో”తి.

ఏవం తే చోరేహి విస్సజ్జితా గన్త్వా అధిముత్తం ఆహంసు –

“తవ తాత సుచిణ్ణేన, సచ్చవాదిస్స భిక్ఖునో;
సబ్బేవ అభయం పత్తా, సోత్థిం పచ్చాగమమ్హసే”తి.

తేపి పఞ్చసతా చోరా పసాదం ఆపజ్జిత్వా అధిముత్తస్స సామణేరస్స సన్తికే పబ్బజింసు. సో తే ఆదాయ ఉపజ్ఝాయస్స సన్తికం గన్త్వా పఠమం అత్తనా ఉపసమ్పన్నో పచ్ఛా తే పఞ్చసతే అత్తనో అన్తేవాసికే కత్వా ఉపసమ్పాదేసి. తే అధిముత్తథేరస్స ఓవాదే ఠితా సబ్బే అగ్గఫలం అరహత్తం పాపుణింసు. ఇమమత్థం గహేత్వా దేవతా “సతం సద్ధమ్మమఞ్ఞాయ ఞాతిమజ్ఝే విరోచతీ”తి ఆహ.

సాతతన్తి సతతం సుఖం వా చిరం తిట్ఠన్తీతి వదతి. **సబ్భాసం వో**తి సబ్భాసం తుమ్హాకం. **పరియాయేనా**తి కారణేన. **సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ**తి, న కేవలం సేయ్యోవ హోతి, న చ కేవలం పఞ్ఞం లభతి, సోకమజ్ఝే న సోచతి, ఞాతిమజ్ఝే విరోచతి, సుగతియం నిబ్బత్తతి, చిరం సుఖం తిట్ఠతి, సకలస్మా పన వట్టదుక్ఖాపి ముచ్చతీతి. పఠమం.

౨. మచ్ఛరిసుత్తవణ్ణనా

౩౨. దుతియే **మచ్ఛేరా చ పమాదా చాతి** అత్తసమ్పత్తినిగూహనలక్ఖణేన మచ్ఛేరేన చేవ సతివిప్పవాసలక్ఖణేన పమాదేన చ. ఏకచ్చో హి 'ఇదం మే దేన్తస్స పరిక్ఖయం గమిస్సతి, మయ్హం వా ఘరమానుసకానం వా న భవిస్సతీ"తి మచ్ఛరియేన దానం న దేతి. ఏకచ్చో ఖిడ్డాదిపసుతత్తా 'దానం దాతబ్బ"న్తి చిత్తమ్పి న ఉప్పాదేతి. **ఏవం దానం న దీయతీతి** ఏవమేతం యసదాయకం సిరీదాయకం సమ్పత్తిదాయకం సుఖదాయకం దానం నామ న దీయతీతిఆదినా కారణం కథేసి. **పుఞ్ఞం ఆకఙ్ఖమానేనాతి** పుబ్బచేతనాదిభేదం పుఞ్ఞం ఇచ్ఛమానేన. **దేయ్యం హోతి విజానతాతి** అత్థి దానస్స ఫలన్తి జానన్తేన దాతబ్బమేవాతి వదతి.

తమేవ బాలం ఫుసతీతి తంయేవ బాలం ఇధలోకపరలోకేసు జిఘచ్ఛా చ పిపాసా చ ఫుసతి అనుబన్ధతి న విజహతి. **తస్మాతి** యస్మా తమేవ ఫుసతి, తస్మా. **వినేయ్య మచ్ఛేరన్తి** మచ్ఛేరమలం వినేత్వా. **దజ్జా దానం మలాభిభూతి** మలాభిభూ హుత్వా తం మచ్ఛేరమలం అభిభవిత్వా దానం దదేయ్య.

తే మతేసు న మీయన్తీతి అదానసీలతాయ మరణేన మతేసు న మీయన్తి. యథా హి మతో సమ్పరివారేత్వా ఠపితే బహుమ్హిపి అన్నపానాదిమ్హి "ఇదం ఇమస్స హోతు, ఇదం ఇమస్సా"తి ఉట్ఠహిత్వా సంవిభాగం న కరోతి, ఏవం అదానసీలోపీతి మతకస్స చ అదానసీలస్స చ భోగా సమసమా నామ హోన్తి. తేన దానసీలా ఏవరూపేసు మతేసు న మీయన్తీతి అత్థో. **పన్థానంవ సహ వజం, అప్పస్మిం యే పవేచ్ఛన్తీతి** యథా అద్ధానం కన్తారమగ్గం సహ వజన్తా పథికా సహ వజన్తానం పథికానం అప్పస్మిం పాథేయ్యే సంవిభాగం కత్వా పవేచ్ఛన్తి దదన్తియేవ, ఏవమేవం యే పన అనమతగ్గం సంసారకన్తారం సహ వజన్తా సహ వజన్తానం అప్పస్మిమ్పి దేయ్యధమ్మే సంవిభాగం కత్వా దదన్తియేవ, తే మతేసు న మీయన్తి.

ఏస ధమ్మో సనన్తనోతి ఏస పోరాణకో ధమ్మో, సనన్తనానం వా పణ్డితానం ఏస ధమ్మోతి. **అప్పస్మేకేతి** అప్పస్మిం దేయ్యధమ్మే ఏకే. **పవేచ్ఛన్తీతి** దదన్తి. **బహునేకే న దిచ్ఛరేతి** బహునాపి భోగేన సమన్నాగతా ఏకచ్చే న దదన్తి. **సహస్సేన సమం మితాతి** సహస్సేన సద్ధిం మితా, సహస్స దానసదిసా హోతి.

దురన్వయోతి దురనుగమనో, దుప్పూరోతి అత్థో. **ధమ్మం చరేతి** దసకుసలకమ్మపథధమ్మం చరతి. **యోపి సముఞ్జకఞ్చరేతి** యో అపి ఖలమణ్డలాదిసోధనపలాలపోరనాదివసేన సముఞ్జకఞ్చరతి. **దారఞ్చ పోసన్తి** దారఞ్చ పోసన్తో. **దదం అప్పకస్మిన్తి** అప్పకస్మిం పణ్ణసాకమత్తస్మిమ్పి సంవిభాగం కత్వా దదన్తోవ సో ధమ్మం చరతి. **సతం సహస్సానన్తి** సహస్సం సహస్సం కత్వా గణితానం పురిసానం సతం, సతసహస్సన్తి అత్థో. **సహస్సయాగినన్తి** భిక్ఖుసహస్సస్స వా యాగో కహాపణసహస్సేన వా నిబ్బత్తితో యాగోపి సహస్సయాగో. సో ఏతేసం అత్థీతి సహస్సయాగినో, తేసం సహస్సయాగినం. ఏతేన దసన్నం వా భిక్ఖుకోటీనం దసన్నం వా కహాపణకోటీనం పిణ్డపాతో దస్సితో హోతి. యే ఏత్తకం దదన్తి, తే కలమ్పి నగ్ఘన్తి తథావిధస్సాతి ఆహ. య్వాయం సముఞ్జకం చరన్తోపి ధమ్మం చరతి, దారం పోసేన్తోపి, అప్పకస్మిం దదన్తోపి, తథావిధస్స ఏతే సహస్సయాగినో కలమ్పి నగ్ఘన్తి. యం తేన దలిద్దేన ఏకపటివీసకమత్తమ్పి సలాకభత్తమత్తమ్పి వా దిన్నం, తస్స దానస్స సబ్బేసమ్పి తేసం దానం కలం నగ్ఘతీతి. **కలం** నామ సోళసభాగోపి సతభాగోపి సహస్సభాగోపి. ఇధ సతభాగో గహితో. యం తేన దానం దిన్నం, తస్మిం సతధా విభత్తే ఇతరేసం దసకోటిసహస్సదానం తతో ఏకకోట్ఠాసమ్పి నగ్ఘతీతి ఆహ.

ఏవం తథాగతే దానస్స అగ్ఘం కరోన్తే సమీపే ఠితా దేవతా చిన్తేసి – “ఏవం భగవా మహన్తం దానం పాదేన పవట్టేత్వా రతనసతికే వియ నరకే పక్ఖిపన్తో ఇదం ఏవం పరిత్తకం దానం చన్దమణ్డలే పహరన్తో వియ ఉక్ఖిపతి, కథం ను ఖో ఏతం మహప్ఫలతర”న్తి జాననత్థం గాథాయ అజ్ఝభాసి. తత్థ **కేనాతి** కేన కారణేన. **మహగ్గతోతి** మహత్తం గతో, విపులస్సేతం వేవచనం. **సమేన దిన్నస్సాతి** సమేన దిన్నస్స దానస్స. అథస్సా భగవా దానం విభజిత్వా దస్సేన్తో **దదన్తి హేకేతిఆదిమాహ**. తత్థ **విసమే నివిట్ఠాతి** విసమే కాయవచీమనోకమ్మే పతిట్ఠితా హుత్వా. **ఛేత్వాతి** పోథేత్వా. **వధిత్వాతి** మారేత్వా. **సోచయిత్వాతి** పరం సోకసమప్పితం కత్వా. **అస్సుముఖాతి** అస్సుముఖసమ్మిస్సా. పరం రోదాపేత్వా దిన్నదానఞ్హి అస్సుముఖదానన్తి వుచ్చతి. **సదణ్డాతి** దణ్డేన తజ్జేత్వా పహరిత్వా దిన్నదక్ఖిణా సదణ్డాతి వుచ్చతి. **ఏవన్తి** నాహం సమ్మాసమ్బుద్ధతాయ మహాదానం గహేత్వా అప్పఫలం నామ కాతుం సక్కోమి పరిత్తకదానం వా మహప్ఫలం నామ. ఇదం పన మహాదానం అత్తనో ఉప్పత్తియా అపరిసుద్ధతాయ ఏవం అప్పఫలం నామ హోతి, ఇతరం పరిత్తదానం అత్తనో ఉప్పత్తియా పరిసుద్ధతాయ ఏవం మహప్ఫలం నామాతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో **ఏవన్తిఆదిమాహాతి**. దుతియం.

౩. సాధుసుత్తవణ్ణనా

౩౩. తతియే **ఉదానం ఉదానేసీతి** ఉదాహారం ఉదాహరి. యథా హి యం తేలం మానం గహేతుం న సక్కోతి విస్సన్దిత్వా గచ్ఛతి, తం అవసేసకోతి వుచ్చతి. యఞ్చ జలం తళాకం గహేతుం న సక్కోతి, అజ్ఝోత్థరిత్వా గచ్ఛతి, తం ఓఘోతి వుచ్చతి, ఏవమేవం యం పీతివచనం హదయం గహేతుం న సక్కోతి, అధికం హుత్వా అన్తో అసణ్ఠహిత్వా బహి నిక్ఖమతి, తం **ఉదానన్తి** వుచ్చతి. ఏవరూపం పీతిమయం వచనం నిచ్ఛారేసీతి అత్థో. **సద్ధాయపి సాహు దానన్తి** కమ్మఞ్చ కమ్మఫలఞ్చ సద్దహిత్వాపి దిన్నదానం సాహు లద్ధకం భద్దకమేవ. **ఆహూతి** కథేన్తి. కథం పనేతం ఉభయం సమం నామ హోతీతి? జీవితభీరుకో హి యుజ్ఝితుం న సక్కోతి, ఖయభీరుకో దాతుం న సక్కోతి. “జీవితఞ్చ రక్ఖిస్సామి యుజ్ఝిస్సామి చా”తి హి వదన్తో న యుజ్ఝతి. జీవితే పన ఆలయం విస్సజ్జేత్వా, “ఛేజ్జం వా హోతు మరణం వా, గణ్హిస్సామేతం ఇస్సరియ”న్తి ఉస్సహన్తోవ యుజ్ఝతి. “భోగే చ రక్ఖిస్సామి, దానఞ్చ దస్సామీ”తి వదన్తో న దదాతి. భోగేసు పన ఆలయం విస్సజ్జేత్వా మహాదానం దస్సామీతి ఉస్సహన్తోవ దేతి. ఏవం దానఞ్చ యుద్ధఞ్చ సమం హోతి. కిఞ్చ భియ్యో? **అప్పాపి సన్తా బహుకే జినన్తీతి** యథా చ యుద్ధే అప్పకాపి వీరపురిసా బహుకే భీరుపురిసే జినన్తి, ఏవం సద్ధాదిసమ్పన్నో అప్పకమ్పి దానం దదన్తో బహుమచ్ఛేరం మద్దతి, బహుఞ్చ దానవిపాకం అధిగచ్ఛతి. ఏవమ్పి దానఞ్చ యుద్ధఞ్చ సమానం. తేనేవాహ –

> “అప్పమ్పి చే సద్దహానో దదాతి,
> తేనేవ సో హోతి సుఖీ పరత్థా”తి.

ఇమస్స చ పనత్థస్స పకాసనత్థం ఏకసాటకబ్రాహ్మణవత్థు చ అఙ్కురవత్థు చ విత్థారేతబ్బం.

ధమ్మలద్ధస్సాతి ధమ్మేన సమేన లద్ధస్స భోగస్స ధమ్మలద్ధస్స చ పుగ్గలస్స. ఏత్థ పుగ్గలో లద్ధధమ్మో నామ అధిగతధమ్మో అరియపుగ్గలో. ఇతి యం ధమ్మలద్ధస్స భోగస్స దానం ధమ్మలద్ధస్స అరియపుగ్గలస్స దీయతి, తమ్పి సాధూతి అత్థో. **యో ధమ్మలద్ధస్సాతి** ఇమస్మిమ్పి గాథాపదే అయమేవ అత్థో. **ఉట్ఠానవీరియాధిగతస్సాతి** ఉట్ఠానేన చ వీరియేన చ అధిగతస్స భోగస్స. **వేతరణిన్తి** దేసనాసీసమత్తమేతం. యమస్స పన వేతరణిమ్పి సఞ్జీవకాళసుత్తాదయోపి ఏకతింసమహానిరయేపి సబ్బసోవ అతిక్కమిత్వాతి అత్థో.

విచేయ్య దానన్తి విచినిత్వా దిన్నదానం. తత్థ ద్వే విచిననా దక్ఖిణావిచిననం దక్ఖిణేయ్యవిచిననఞ్చ. తేసు లామకలామకే పచ్చయే అపనేత్వా పణీతపణీతే విచినిత్వా తేసం దానం దక్ఖిణావిచిననం నామ. విపన్నసీలే ఇతో బహిద్ధా పఞ్చనవుతిపాసణ్డభేదే వా దక్ఖిణేయ్యే పహాయ సీలాదిగుణసమ్పన్నానం సాసనే పబ్బజితానం దానం దక్ఖిణేయ్యవిచిననం నామ. ఏవం ద్వీహాకారేహి విచేయ్య దానం. **సుగతప్పసత్థ**న్తి సుగతేన వణ్ణితం. తత్థ దక్ఖిణేయ్యవిచిననం దస్సేన్తో **యే దక్ఖిణేయ్యా**తిఆదిమాహ. **బీజాని వుత్తాని యథా**తి ఇమినా పన దక్ఖిణావిచిననం ఆహ. అవిపన్నబీజసదిసా హి విచినిత్వా గహితా పణీతపణీతా దేయ్యధమ్మాతి.

పాణేసుపి సాధు సంయమోతి పాణేసు సంయతభావోపి భద్దకో. అయం దేవతా ఇతరాహి కథితం దానానిసంసం అతిక్కమిత్వా సీలానిసంసం కథేతుమారద్ధా. **అహేఠయం చర**న్తి అవిహింసన్తో చరమానో. **పరూపవాదా**తి పరస్స ఉపవాదభయేన. **భయా**తి ఉపవాదభయా. **దానా చ ఖో ధమ్మపదంవ సేయ్యో**తి దానతో నిబ్బానసఙ్ఖాతం ధమ్మపదమేవ సేయ్యో. **పుబ్బే చ హి పుబ్బతరే చ సన్తో**తి పుబ్బే చ కస్సపబుద్ధాదికాలే పుబ్బతరే చ కోణాగమనబుద్ధాదికాలే, సబ్బేపి వా ఏతే పుబ్బే చ పుబ్బతరే చ సన్తో నామాతి. తతియం.

౪. నసన్తిసుత్తవణ్ణనా

౩౪. చతుత్థే **కమనీయానీ**తి రూపాదీని ఇట్ఠారమ్మణాని. **అపునాగమనం అనాగన్తా పురిసో మచ్చుధేయ్యా**తి తేభూమకవట్టసఙ్ఖాతా మచ్చుధేయ్యా అపునాగమనసఙ్ఖాతం నిబ్బానం అనాగన్తా. నిబ్బానఞ్హి సత్తా న పునాగచ్ఛన్తి, తస్మా తం అపునాగమనన్తి వుచ్చతి. తం కామేసు బద్ధో చ పమత్తో చ అనాగన్తా నామ హోతి, నో తం పాపుణితుం న సక్కోతి, తస్మా ఏవమాహ. **ఛన్దజ**న్తి తణ్హాఛన్దతో జాతం. **అఘ**న్తి పఞ్చక్ఖన్ధదుక్ఖం. దుతియపదం తస్సేవ వేవచనం. **ఛన్దవినయా అఘవినయో**తి తణ్హావినయేన పఞ్చక్ఖన్ధవినయో . **అఘవినయా దుక్ఖవినయో**తి పఞ్చక్ఖన్ధవినయేన వట్టదుక్ఖం వినీతమేవ హోతి. **చిత్రానీ**తి ఆరమ్మణచిత్తాని. **సఙ్కప్పరాగో**తి సఙ్కప్పితరాగో. ఏవమేత్థ వత్థుకామం పటిక్ఖిపిత్వా కిలేసకామో కామోతి వుత్తో. అయం పనత్థో **పసూరసుత్తేన** (సు॰ ని॰ ౮౩౦ ఆదయో) విభావేతబ్బో. పసూరపరిబ్బాజకో హి థేరేన “సఙ్కప్పరాగో పురిసస్స కామో”తి వుత్తే –

“న తే కామా యాని చిత్రాని లోకే,
సఙ్కప్పరాగఞ్చ వదేసి కామం;
సఙ్కప్పయం అకుసలే వితక్కే,
భిక్ఖూపి తే హేహిన్తి కామభోగీ”తి. –

ఆహ. అథ నం థేరో అవోచ –

“తే చే కామా యాని చిత్రాని లోకే,
సఙ్కప్పరాగం న వదేసి కామం;
పస్సన్తో రూపాని మనోరమాని,
సత్థాపి తే హేహితి కామభోగీ.

సుణన్తో సద్దాని, ఘాయన్తో గన్ధాని;
సాయన్తో రసాని, ఫుసన్తో ఫస్సాని మనోరమాని;
సత్థాపి తే హేహితి కామభోగీ”తి.

అథేత్థ ధీరాతి అథ ఏతేసు ఆరమ్మణేసు పణ్డితా ఛన్దరాగం వినయన్తి. **సంయోజనం సబ్బన్తి** దసవిధమ్పి సంయోజనం. **అకిఞ్చనన్తి** రాగకిఞ్చనాదివిరహితం. **నానుపతన్తి దుక్ఖాతి** వట్టదుక్ఖా పన తస్స ఉపరి న పతన్తి. **ఇచ్చాయస్మా మోఘరాజాతి**, “పహాసి సఙ్గ”న్తి గాథం సుత్వా తస్సం పరిసతి అనుసన్ధికుసలో మోఘరాజా నామ థేరో “ఇమిస్సా గాథాయ అత్థో న యథానుసన్ధిం గతో”తి చిన్తేత్వా యథానుసన్ధిం ఘటేన్తో ఏవమాహ. తత్థ **ఇధ వా హురం వాతి** ఇధలోకే వా పరలోకే వా. **నరుత్తమం అత్థచరం నరానన్తి** కిఞ్చాపి సబ్బే ఖీణాసవా నరుత్తమా చేవ అత్థచరా చ నరానం, థేరో పన దసబలం సన్ధాయేవమాహ. **యే తం నమస్సన్తి పసంసియా తేతి** యది తథావిముత్తం దేవమనుస్సా నమస్సన్తి, అథ యే తం భగవన్తం కాయేన వా వాచాయ వా అనుపటిపత్తియా వా నమస్సన్తి, తే కిం పసంసియా, ఉదాహు అపసంసియాతి. **భిక్ఖూతి** మోఘరాజత్థేరం ఆలపతి. **అఞ్ఞాయ ధమ్మన్తి** చతుసచ్చధమ్మం జానిత్వా. **సఙ్గాతిగా తేపి భవన్తీతి** యే తం కాయేన వా వాచాయ వా అనుపటిపత్తియా వా నమస్సన్తి. తే చతుసచ్చధమ్మం అఞ్ఞాయ విచికిచ్ఛం పహాయ సఙ్గాతిగాపి హోన్తి, పసంసియాపి హోన్తీతి. చతుత్థం.

౫. ఉజ్ఝానసఞ్ఞిసుత్తవణ్ణనా

౩౫. పఞ్చమే **ఉజ్ఝానసఞ్ఞికాతి** ఉజ్ఝానసఞ్ఞీ దేవలోకో నామ పాటియేక్కో నత్థి, ఇమా పన దేవతా తథాగతస్స చతుపచ్చయపరిభోగం నిస్సాయ ఉజ్ఝాయమానా ఆగతా. తాసం కిర ఏవం అహోసి – “సమణో గోతమో భిక్ఖూనం పంసుకూలచీవర-పిణ్డియాలోప-రుక్ఖమూలసేనాసనపూతిముత్తభేసజ్జేహి సన్తోసస్సేవ పరియన్తకారితం వణ్ణేతి, సయం పన పత్తుణ్ణదుకూల ఖోమాదీని పణీతచీవరాని ధారేతి, రాజారహం ఉత్తమం భోజనం భుఞ్జతి, దేవవిమానకప్పాయ గన్ధకుటియా వరసయనే సయతి, సప్పినవనీతాదీని భేసజ్జాని పటిసేవతి, దివసం మహాజనస్స ధమ్మం దేసేతి, వచనమస్స అఞ్ఞతో గచ్ఛతి, కిరియా అఞ్ఞతో”తి ఉజ్ఝాయమానా ఆగమింసు. తేన తాసం ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి “ఉజ్ఝానసఞ్ఞికా”తి నామం గహితం.

అఞ్ఞథా సన్తన్తి అఞ్ఞేనాకారేన భూతం. **నికచ్చాతి** నికతియా వఞ్చనాయ, వఞ్చేత్వాతి అత్థో. **కితవస్సేవాతి** కితవో వుచ్చతి సాకుణికో. సో హి అగుమ్బోవ సమానో సాఖపణ్ణాదిపటిచ్ఛాదనేన గుమ్బవణ్ణం దస్సేత్వా ఉపగతే మోరతిత్తిరాదయో సకుణే మారేత్వా దారభరణం కరోతి. ఇతి తస్స కితవస్స ఇమాయ వఞ్చనాయ ఏవం వఞ్చేత్వా సకుణమంసభోజనం వియ కుహకస్సాపి పంసుకూలేన అత్తానం పటిచ్ఛాదేత్వా కథాఛేకతాయ మహాజనం వఞ్చేత్వా ఖాదమానస్స విచరతో. **భుత్తం థేయ్యేన తస్స తన్తి** సబ్బోపి తస్స చతుపచ్చయపరిభోగో థేయ్యేన పరిభుత్తో నామ హోతీతి దేవతా భగవన్తం సన్ధాయ వదతి. **పరిజానన్తి పణ్డితాతి** అయం కారకో వా అకారకో వాతి పణ్డితా జానన్తి. ఇతి తా దేవతా “తథాగతాపి మయమేవ పణ్డితా”తి మఞ్ఞమానా ఏవమాహంసు.

అథ భగవా **నయిదన్తిఆదిమాహ**. తత్థ **యాయం పటిపదా దళ్హాతి** అయం ధమ్మానుధమ్మపటిపదా దళ్హా థిరా. యాయ పటిపదాయ ధీరా పణ్డితా ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానేన లక్ఖణూపనిజ్ఝానేన చాతి ద్వీహి ఝానేహి ఝాయినో మారబన్ధనా

పముచ్చన్తి, తం పటిపదం భాసితమత్తేన వా సవనమత్తేన వా ఓక్కమితుం పటిపజ్జితుం న సక్కాతి అత్థో. **న వే ధీరా పకుబ్బన్తీ**తి ధీరా పణ్డితా విదిత్వా లోకపరియాయం సఙ్ఖారలోకస్స ఉదయబ్బయం ఞత్వా చతుసచ్చధమ్మఞ్చ అఞ్ఞాయ కిలేసనిబ్బానేన నిబ్బుతా లోకే విసత్తికం తిణ్ణా ఏవం న కుబ్బన్తి, మయం ఏవరూపాని న కథేమాతి అత్థో.

పథవియం పతిట్ఠహిత్వాతి "అయుత్తం అమ్హేహి కతం, అకారకమేవ మయం కారకవాదేన సముదాచరిమ్హా"తి లజ్జమానా మహాబ్రహ్మాని వియ భగవతి గారవం పచ్చుపట్ఠపేత్వా అగ్గిక్ఖన్ధం వియ భగవన్తం దురాసదం కత్వా పస్సమానా ఆకాసతో ఓతరిత్వా భూమియం ఠత్వాతి అత్థో. **అచ్చయోతి** అపరాధో. **నో, భన్తే, అచ్చాగమాతి** అమ్హే అతిక్కమ్మ అభిభవిత్వా పవత్తో. **ఆసాదేతబ్బ**న్తి ఘట్టయితబ్బం. తా కిర దేవతా భగవన్తం కాయేన వాచాయాతి ద్వీహిపి ఘట్టయింసు. తథాగతం అవన్దిత్వా ఆకాసే పతిట్ఠమానా కాయేన ఘట్టయింసు, కితవోపమం ఆహరిత్వా నానప్పకారకం అసబ్భివాదం వదమానా వాచాయ ఘట్టయింసు. తస్మా ఆసాదేతబ్బం అమఞ్ఞిమ్హాతి ఆహంసు. **పటిగ్గణ్హాతూతి** ఖమతు. **ఆయతిం సంవరాయాతి** అనాగతే సంవరణత్థాయ, పున ఏవరూపస్స అపరాధస్స దోసస్స అకరణత్థాయ.

సితం పాత్వాకాసీతి అగ్గదన్తే దస్సేన్తో పహట్ఠాకారం దస్సేసి. కస్మా? తా కిర దేవతా న సభావేన ఖమాపేన్తి, లోకియమహాజనఞ్చ సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలం తథాగతఞ్చ ఏకసదిసం కరోన్తి. అథ భగవా "పరతో కథాయ ఉప్పన్నాయ బుద్ధబలం దీపేత్వా పచ్ఛా ఖమిస్సామీ"తి సితం పాత్వాకాసి. **భియ్యోసో మత్తాయాతి** అతిరేకప్పమాణేన. **ఇమం గాథం అభాసీ**తి కుపితో ఏస అమ్హాకన్తి మఞ్ఞమానా అభాసి.

న పటిగణ్హతీతి న ఖమతి నాధివాసేతి. **కోపన్తరోతి** అబ్భన్తరే ఉప్పన్నకోపో. **దోసగరూతి** దోసం గరుం కత్వా ఆదాయ విహరన్తో. **స వేరం పటిముఞ్చతీ**తి సో ఏవరూపో గణ్ఠికం పటిముఞ్చన్తో వియ తం వేరం అత్తని పటిముఞ్చతి ఠపేతి, న పటినిస్సజ్జతీతి అత్థో. **అచ్చయో చే న విజ్జేథాతి** సచే అచ్చాయికకమ్మం న భవేయ్య. **నో చిధాపగతం సియాతి** యది అపరాధో నామ న భావేయ్య. **కేనీధ కుసలో సియాతి** యది వేరాని న సమ్మేయ్యుం, కేన కారణేన కుసలో భవేయ్య.

కస్సచ్చయాతి గాథాయ కస్స అతిక్కమో నత్థి? కస్స అపరాధో నత్థి? కో సమ్మోహం నాపజ్జతి? కో నిచ్చమేవ పణ్డితో నామాతి అత్థో? ఇమం కిర గాథం భణాపనత్థం భగవతో సితపాతుకమ్మం. తస్మా ఇదాని దేవతానం బుద్ధబలం దీపేత్వా ఖమిస్సామీతి **తథాగతస్స బుద్ధస్సా**తిఆదిమాహ. తత్థ **తథాగతస్సాతి** తథా ఆగతోతి ఏవమాదీహి కారణేహి తథాగతస్స. **బుద్ధస్సాతి** చతున్నం సచ్చానం బుద్ధత్తాదీహి కారణేహి విమోక్ఖన్తికపణ్ణత్తివసేన ఏవం లద్ధనామస్స. **అచ్చయం దేసయన్తీన**న్తి యం వుత్తం తుమ్హేహి "అచ్చయం దేసయన్తీనం...పే.... స వేరం పటిముఞ్చతీ"తి, తం సాధు వుత్తం, అహం పన తం వేరం నాభినన్దామి న పత్థయామీతి అత్థో. **పటిగ్గణ్హామి వోచ్చయ**న్తి తుమ్హాకం అపరాధం ఖమామీతి. పఞ్చమం.

౬. సద్ధాసుత్తవణ్ణనా

౩౬. ఛట్ఠే **సద్ధా దుతియా పురిసస్స హోతీ**తి పురిసస్స దేవలోకే మనుస్సలోకే చేవ నిబ్బానఞ్చ గచ్ఛన్తస్స సద్ధా దుతియా హోతి, సహాయకిచ్చం సాధేతి. **నో చే అస్సద్ధియం అవతిట్ఠతీ**తి యది అస్సద్ధియం న తిట్ఠతి. **యసోతి** పరివారో. **కిత్తీ**తి వణ్ణభణనం. **తత్వస్స హోతీ**తి తతో అస్స హోతి. **నానుపతన్తి సఙ్గాతి** రాగసఙ్గాదయో పఞ్చ సఙ్గా న అనుపతన్తి. **పమాదమనుయుఞ్జన్తీ**తి యే పమాదం కరోన్తి నిబ్బత్తేన్తి, తే తం అనుయుఞ్జన్తి నామ. **ధనం సేట్ఠంవ రక్ఖతీ**తి

ముత్తామణిసారాదిఉత్తమధనం వియ రక్ఖతి. **ఝాయన్తో**తి లక్ఖణూపనిజ్ఝానేన చ ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానేన చ ఝాయన్తో. తత్థ **లక్ఖణూపనిజ్ఝానం** నామ విపస్సనామగ్గఫలాని. విపస్సనా హి తీణి లక్ఖణాని ఉపనిజ్ఝాయతీతి లక్ఖణూపనిజ్ఝానం. మగ్గో విపస్సనాయ ఆగతకిచ్చం సాధేతీతి లక్ఖణూపనిజ్ఝానం. ఫలం తథలక్ఖణం నిరోధసచ్చం ఉపనిజ్ఝాయతీతి లక్ఖణూపనిజ్ఝానం. అట్ఠ సమాపత్తియో పన కసిణారమ్మణస్స ఉపనిజ్ఝాయనతో **ఆరమ్మణూపనిజ్ఝాన**న్తి వేదితబ్బా. **పరమం** నామ అరహత్తసుఖం అధిప్పేతన్తి. ఛట్ఠం.

౭. సమయసుత్తవణ్ణనా

౩౭. సత్తమే **సక్కేసూ**తి "సక్యా వత, భో కుమారా"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౬౭) ఉదానం పటిచ్చ సక్యాతి లద్ధనామానం రాజకుమారానం నివాసో ఏకోపి జనపదో రూళ్హీసద్దేన సక్యాతి వుచ్చతి . తస్మిం సక్కేసు జనపదే. **మహావనే**తి సయంజాతే అరోపిమే హిమవన్తేన సద్ధిం ఏకాబద్ధే మహతి వనే. **సబ్బేహేవ అరహన్తేహీ**తి ఇమం సుత్తం కథితదివసేయేవ పత్తఅరహన్తేహి.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – సాకియకోలియా హి కిర కపిలవత్థునగరస్స చ కోలియనగరస్స చ అన్తరే రోహిణిం నామ నదిం ఏకేనేవ ఆవరణేన బన్ధాపేత్వా సస్సాని కారేన్తి. అథ జేట్ఠమూలమాసే సస్సేసు మిలాయన్తేసు ఉభయనగరవాసీనమ్పి కమ్మకారా సన్నిపతింసు. తత్థ కోలియనగరవాసినో ఆహంసు – "ఇదం ఉదకం ఉభయతో ఆహరియమానం న తుమ్హాకం, న అమ్హాకం పహోస్సతి , అమ్హాకం పన సస్సం ఏకేన ఉదకేనేవ నిప్ఫజ్జిస్సతి, ఇదం ఉదకం అమ్హాకం దేథా"తి. కపిలవత్థువాసినో ఆహంసు – "తుమ్హేసు కోట్ఠే పూరేత్వా ఠితేసు మయం రత్తసువణ్ణనీలమణికాళకహాపణే చ గహేత్వా పచ్ఛిపసిబ్బకాదిహత్థా న సక్ఖిస్సామ తుమ్హాకం ఘరద్వారే విచరితుం, అమ్హాకమ్పి సస్సం ఏకేనేవ ఉదకేన నిప్ఫజ్జిస్సతి, ఇదం ఉదకం అమ్హాకం దేథా"తి. "న మయం దస్సామా"తి. "మయమ్పి న దస్సామా"తి. ఏవం కథం వడ్ఢేత్వా ఏకో ఉట్ఠాయ ఏకస్స పహారం అదాసి, సోపి అఞ్ఞస్సాతి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరిత్వా రాజకులానం జాతిం ఘట్టేత్వా కలహం వడ్ఢయింసు.

కోలియకమ్మకారా వదన్తి – "తుమ్హే కపిలవత్థువాసికే గహేత్వా గజ్జథ, యే సోణసిఙ్గాలాదయో వియ అత్తనో భగినీహి సద్ధిం సంవసింసు, ఏతేసం హత్థినో చ అస్సా చ ఫలకావుధాని చ అమ్హాకం కిం కరిస్సన్తీ"తి? సాకియకమ్మకారా వదన్తి – "తుమ్హే దాని కుట్ఠినో దారకే గహేత్వా గజ్జథ, యే అనాథా నిగ్గతికా తిరచ్ఛానా వియ కోలరుక్ఖే వసింసు, ఏతేసం హత్థినో చ అస్సా చ ఫలకావుధాని చ అమ్హాకం కిం కరిస్సన్తీ"తి? తే గన్త్వా తస్మిం కమ్మే నియుత్తఅమచ్చానం కథేసుం, అమచ్చా రాజకులానం కథేసుం. తతో సాకియా – "భగినీహి సద్ధిం సంవసితకానం థామఞ్చ బలఞ్చ దస్సేస్సామా"తి యుద్ధసజ్జా నిక్ఖమింసు. కోలియాపి – "కోలరుక్ఖవాసీనం థామఞ్చ బలఞ్చ దస్సేస్సామా"తి యుద్ధసజ్జా నిక్ఖమింసు.

భగవాపి రత్తియా పచ్చూససమయేవ మహాకరుణాసమాపత్తితో ఉట్ఠాయ లోకం వోలోకేన్తో ఇమే ఏవం యుద్ధసజ్జే నిక్ఖమన్తే అద్దస. దిస్వా – "మయి గతే అయం కలహో వూపసమ్మిస్సతి ను ఖో ఉదాహు నో"తి ఉపధారేన్తో – "అహమేత్థ గన్త్వా కలహవూపసమనత్థం తీణి జాతకాని కథేస్సామి, తతో కలహో వూపసమ్మిస్సతి. అథ సామగ్గిదీపనత్థాయ ద్వే జాతకాని కథేత్వా **అత్తదణ్డసుత్తం** దేసేస్సామి. దేసనం సుత్వా ఉభయనగరవాసినోపి అడ్ఢతియాని అడ్ఢతియాని కుమారసతాని దస్సన్తి, అహం తే పబ్బాజేస్సామి, తదా మహాసమాగమో భవిస్సతీ"తి సన్నిట్ఠానం అకాసి. తస్మా ఇమేసు

యుద్ధసజ్జేసు నిక్ఖమన్తేసు కస్సచి అనారోచేత్వా సయమేవ పత్తచీవరమాదాయ గన్త్వా ద్విన్నం సేనానం అన్తరే ఆకాసే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఛబ్బణ్ణరస్మియో విస్సజ్జేత్వా నిసీది.

కపిలవత్థువాసినో భగవన్తం దిస్వావ, "అమ్హాకం ఞాతిసేట్ఠో సత్థా ఆగతో. దిట్ఠో ను ఖో తేన అమ్హాకం కలహకరణభావో"తి చిన్తేత్వా, "న ఖో పన సక్కా భగవతి ఆగతే అమ్హేహి పరస్స సరీరే సత్థం పాతేతుం. కోలియనగరవాసినో అమ్హే హనన్తు వా బజ్ఝన్తు వా"తి. ఆవుధాని ఛడ్డేత్వా, భగవన్తం వన్దిత్వా, నిసీదింసు. కోలియనగరవాసినోపి తథేవ చిన్తేత్వా ఆవుధాని ఛడ్డేత్వా, భగవన్తం వన్దిత్వా, నిసీదింసు.

భగవా జానన్తోవ, "కస్మా ఆగతత్థ, మహారాజా"తి పుచ్ఛి? "న, భగవా, తిత్థకీళాయ న పబ్బతకీళాయ, న నదీకీళాయ, న గిరిదస్సనత్థం, ఇమస్మిం పన ఠానే సఙ్గామం పచ్చుపట్ఠపేత్వా ఆగతమ్హా"తి. "కిం నిస్సాయ వో కలహో, మహారాజాతి? ఉదకం, భన్తేతి. ఉదకం కిం అగ్ఘతి, మహారాజాతి? అప్పం, భన్తేతి. పథవీ నామ కిం అగ్ఘతి, మహారాజాతి? అనగ్ఘా, భన్తేతి. ఖత్తియా కిం అగ్ఘన్తీతి? ఖత్తియా నామ అనగ్ఘా, భన్తేతి. అప్పమూలం ఉదకం నిస్సాయ కిమత్థం అనగ్ఘే ఖత్తియే నాసేథ, మహారాజ, కలహే అస్సాదో నామ నత్థి, కలహవసేన, మహారాజ, అట్ఠానే వేరం కత్వా ఏకాయ రుక్ఖదేవతాయ కాళసీహేన సద్ధిం బద్ధాఘాతో సకలమ్పి ఇమం కప్పం అనుప్పత్తోయేవాతి వత్వా **ఫన్దనజాతకం** (జా. ౧.౧౩.౧౪ ఆదయో) కథేసి". తతో "పరపత్తియేన నామ, మహారాజ, న భవితబ్బం. పరపత్తియా హుత్వా హి ఏకస్స ససకస్స కథాయ తియోజనసహస్సవిత్థతే హిమవన్తే చతుప్పదగణా మహాసముద్దం పక్ఖన్దినో అహేసుం. తస్మా పరపత్తియేన న భవితబ్బ"న్తి వత్వా, **పథవీఉన్ద్రియజాతకం** కథేసి. తతో "కదాచి, మహారాజ, దుబ్బలోపి మహాబలస్స రన్ధం వివరం పస్సతి, కదాచి మహాబలో దుబ్బలస్స. లటుకికాపి హి సకుణికా హత్థినాగం ఘాతేసీ"తి **లటుకికజాతకం** (జా. ౧.౫.౩౯ ఆదయో) కథేసి. ఏవం కలహవూపసమనత్థాయ తీణి జాతకాని కథేత్వా సామగ్గిపరిదీపనత్థాయ ద్వే జాతకాని కథేసి. కథం? "సమగ్గానఞ్హి, మహారాజ, కోచి ఓతారం నామ పస్సితుం న సక్కోతీతి వత్వా, **రుక్ఖధమ్మజాతకం** (జా. ౧.౧.౭౪) కథేసి . తతో "సమగ్గానం, మహారాజ, కోచి వివరం దస్సితుం న సక్ఖి. యదా పన అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదమకంసు, అథ తే నేసాదపుత్తో జీవితా వోరోపేత్వా ఆదాయ గతోతి వివాదే అస్సాదో నామ నత్థీ"తి వత్వా, **వట్టకజాతకం** (జా. ౧.౧.౧౧౮) కథేసి. ఏవం ఇమాని పఞ్చ జాతకాని కథేత్వా అవసానే **అత్తదణ్డసుత్తం** (సు. ని. ౯౪౧ ఆదయో) కథేసి.

రాజానో పసన్నా – "సచే సత్థా నాగమిస్స, మయం సహత్థా అఞ్ఞమఞ్ఞం వధిత్వా లోహితనదిం పవత్తయిస్సామ. అమ్హాకం పుత్తభాతరో చ గేహద్వారే న పస్సేయ్యామ, సాసనపటిసాసనమ్పి నో ఆహరణకో నాభవిస్స. సత్థారం నిస్సాయ నో జీవితం లద్ధం. సచే పన సత్థా ఆగారం అజ్ఝావసిస్స దీపసహస్సద్వయపరివారం చతుమహాదీపరజ్జమస్స హత్థగతం అభవిస్స, అతిరేకసహస్సం ఖో పనస్స పుత్తా అభవిస్సంసు, తతో ఖత్తియపరివారో అవిచరిస్స. తం ఖో పనేస సమ్పత్తిం పహాయ నిక్ఖమిత్వా సమ్బోధిం పత్తో. ఇదానిపి ఖత్తియపరివారోయేవ విచరతూ"తి ఉభయనగరవాసినో అడ్ఢతియాని అడ్ఢతియాని కుమారసతాని అదంసు. భగవాపి తే పబ్బాజేత్వా మహావనం అగమాసి. తేసం గరుగారవేన న అత్తనో రుచియా పబ్బజితానం అనభిరతి ఉప్పజ్జి. పురాణదుతియికాయోపి తేసం – "అయ్యపుత్తా ఉక్కణ్ఠన్తు, ఘరావాసో న సణ్ఠాతీ"తిఆదీని వత్వా సాసనం పేసేన్తి. తే చ అతిరేకతరం ఉక్కణ్ఠింసు.

భగవా ఆవజ్జేన్తో తేసం అనభిరతిభావం ఞత్వా – “ఇమే భిక్ఖూ మాదిసేన బుద్ధేన సద్ధిం ఏకతో వసన్తా ఉక్కణ్ఠన్తి, హన్ద నేసం కుణాలదహస్స వణ్ణం కథేత్వా తత్థ నేత్వా అనభిరతిం వినోదేమీ”తి కుణాలదహస్స వణ్ణం కథేసి. తే తం దట్ఠుకామా అహేసుం. దట్ఠుకామత్థ, భిక్ఖవే, కుణాలదహన్తి? ఆమ భగవాతి. యది ఏవం ఏథ గచ్ఛామాతి. ఇద్ధిమన్తానం భగవా గమనట్ఠానం మయం కథం గమిస్సామాతి. తుమ్హే గన్తుకామా హోథ, అహం మమానుభావేన గహేత్వా గమిస్సామీతి. సాధు, భన్తేతి. భగవా పఞ్చ భిక్ఖుసతాని గహేత్వా ఆకాసే ఉప్పతిత్వా కుణాలదహే పతిట్ఠాయ తే భిక్ఖూ ఆహ – “భిక్ఖవే, ఇమస్మిం కుణాలదహే యేసం మచ్ఛానం నామం న జానాథ మమం పుచ్ఛథా”తి.

తే పుచ్ఛింసు. భగవా పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం కథేసి. న కేవలఞ్చ, మచ్ఛానంయేవ, తస్మిం వనసణ్డే రుక్ఖానమ్పి పబ్బతపాదే ద్విపదచతుప్పదసకుణానమ్పి నామాని పుచ్ఛాపేత్వా కథేసి. అథ ద్వీహి సకుణేహి ముఖతుణ్డకేన డంసిత్వా గహితదణ్డకే నిసిన్నో కుణాలసకుణరాజా పురతో పచ్ఛతో ఉభోసు చ పస్సేసు సకుణసఙ్ఘపరివుతో ఆగచ్ఛతి. భిక్ఖూ తం దిస్వా – “ఏస, భన్తే, ఇమేసం సకుణానం రాజా భవిస్సతి, పరివారా ఏతే ఏతస్సా”తి మఞ్ఞామాతి. ఏవమేతం, భిక్ఖవే, అయమ్పి మమేవ వంసో మమ పవేణీతి. ఇదాని తావ మయం, భన్తే, ఏతే సకుణే పస్సామ. యం పన భగవా “అయమ్పి మమేవ వంసో మమ పవేణీ”తి ఆహ, తం సోతుకామమ్హాతి. సోతుకామత్థ, భిక్ఖవేతి? ఆమ భగవాతి. తేన హి సుణాథాతి తీహి గాథాసతేహి మణ్డేత్వా **కుణాలజాతకం** (జా. ౨.౨౧.కుణాలజాతక) కథేన్తో అనభిరతిం వినోదేసి. దేసనాపరియోసానే సబ్బేపి సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు, మగ్గేనేవ చ నేసం ఇద్ధిపి ఆగతా. భగవా “హోతు తావ ఏత్తకం తేసం భిక్ఖూన”న్తి ఆకాసే ఉప్పతిత్వా మహావనమేవ అగమాసి. తేపి భిక్ఖూ గమనకాలే దసబలస్స ఆనుభావేన గన్త్వా ఆగమనకాలే అత్తనో ఆనుభావేన భగవన్తం పరివారేత్వా మహావనే ఓతరింసు.

భగవా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా తే భిక్ఖూ ఆమన్తేత్వా – “ఏథ, భిక్ఖవే, నిసీదథ. ఉపరిమగ్గత్తయవజ్ఝానం వో కిలేసానం కమ్మట్ఠానం కథేస్సామీ”తి కమ్మట్ఠానం కథేసి. భిక్ఖూ చిన్తయింసు – “భగవా అమ్హాకం అనభిరతభావం ఞత్వా కుణాలదహం నేత్వా అనభిరతిం వినోదేసి, తత్థ సోతాపత్తిఫలం పత్తానం నో ఇదాని ఇధ తిణ్ణం మగ్గానం కమ్మట్ఠానం అదాసి, న ఖో పన అమ్హేహి ‘సోతాపన్నా మయ’న్తి వీతినామేతుం వట్టతి, పురిసపురిసేహి నో భవితుం వట్టతీ”తి తే దసబలస్స పాదే వన్దిత్వా ఉట్ఠాయ నిసీదనం పప్ఫోటేత్వా విసుం విసుం పబ్భారరుక్ఖమూలేసు నిసీదింసు.

భగవా చిన్తేసి – “ఇమే భిక్ఖూ పకతియాపి అవిస్సట్ఠకమ్మట్ఠానా, లద్ధుపాయస్స పన భిక్ఖునో కిలమనకారణం నామ నత్థి. గచ్ఛన్తా గచ్ఛన్తా చ విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్వా ‘అత్తనా పటివిద్ధగుణం ఆరోచేస్సామా’తి మమ సన్తికం ఆగమిస్సన్తి. ఏతేసు ఆగతేసు దససహస్సచక్కవాళదేవతా ఏకచక్కవాళే సన్నిపతిస్సన్తి, మహాసమయో భవిస్సతి, వివిత్తే ఓకాసే మయా నిసీదితుం వట్టతీ”తి తతో వివిత్తే ఓకాసే బుద్ధాసనం పఞ్ఞాపేత్వా నిసీది.

సబ్బపఠమం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా గతత్థేరో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణి. **తతో అపరో తతో అపరో**తి పఞ్చసతాపి పదుమినియం పదుమాని వియ వికసింసు. సబ్బపఠమం అరహత్తం పత్తభిక్ఖు “భగవతో ఆరోచేస్సామీ”తి పల్లఙ్కం వినిబ్భుజిత్వా నిసీదనం పప్ఫోటేత్వా ఉట్ఠాయ దసబలాభిముఖో అహోసి. **ఏవం అపరోపి అపరోపీ**తి పఞ్చసతా భత్తసాలం పవిసన్తా వియ పటిపాటియావ ఆగమింసు. పఠమం ఆగతో వన్దిత్వా నిసీదనం పఞ్ఞాపేత్వా, ఏకమన్తం నిసీదిత్వా, పటివిద్ధగుణం ఆరోచేతుకామో “అత్థి ను ఖో అఞ్ఞో కోచి? నత్థీ”తి నివత్తిత్వా ఆగతమగ్గం ఓలోకేన్తో అపరమ్పి అద్దస అపరమ్పి అద్దసయేవాతి సబ్బేపి తే ఆగన్త్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా, అయం ఇమస్స హరాయమానో న కథేసి, అయం

ఇమస్స హరాయమానో న కథేసి. ఖీణాసవానం కిర ద్వే ఆకారా హోన్తి – "అహో వత మయా పటివిద్ధగుణం సదేవకో లోకో ఖిప్పమేవ పటివిజ్ఝేయ్యా"తి చిత్తం ఉప్పజ్జతి. పటివిద్ధభావం పన నిధిలద్ధపురిసో వియ న అఞ్ఞస్స ఆరోచేతుకామా హోన్తి.

ఏవం ఓసటమత్తే పన తస్మిం అరియమణ్డలే పాచీనయుగన్ధరపరిక్ఖేపతో అబ్భా మహికా ధూమో రజో రాహూతి, ఇమేహి ఉపక్కిలేసేహి విప్పముత్తం బుద్ధుప్పాదపటిమణ్డితస్స లోకస్స రామణేయ్యకదస్సనత్థం పాచీనదిసాయ ఉక్ఖిత్తరజతమయమహాఆదాసమణ్డలం వియ, నేమివట్టియం గహేత్వా, పరివత్తియమానరజతచక్కసస్సిరికం పుణ్ణచన్దమణ్డలం ఉల్లఙ్ఘిత్వా, అనిలపథం పటిపజ్జిత్థ. ఇతి ఏవరూపే ఖణే లయే ముహుత్తే భగవా సక్కేసు విహరతి కపిలవత్థుస్మిం మహావనే మహతా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం పఞ్చమత్తేహి భిక్ఖుసతేహి సబ్బేహేవ అరహన్తేహి.

తత్థ భగవాపి మహాసమ్మతస్స వంసే ఉప్పన్నో, తేపి పఞ్చసతా భిక్ఖూ మహాసమ్మతస్స కులే ఉప్పన్నా. భగవాపి ఖత్తియగబ్భే జాతో, తేపి ఖత్తియగబ్భే జాతా. భగవాపి రాజపబ్బజితో, తేపి రాజపబ్బజితా. భగవాపి సేతచ్ఛత్తం పహాయ హత్థగతం చక్కవత్తిరజ్జం నిస్సజ్జిత్వా పబ్బజితో, తేపి సేతచ్ఛత్తం పహాయ హత్థగతాని రజ్జాని విస్సజ్జిత్వా పబ్బజితా. ఇతి భగవా పరిసుద్ధే ఓకాసే, పరిసుద్ధే రత్తిభాగే, సయం పరిసుద్ధో పరిసుద్ధపరివారో, వీతరాగో వీతరాగపరివారో, వీతదోసో వీతదోసపరివారో, వీతమోహో వీతమోహపరివారో, నిత్తణ్హో నిత్తణ్హపరివారో, నిక్కిలేసో నిక్కిలేసపరివారో, సన్తో సన్తపరివారో, దన్తో దన్తపరివారో, ముత్తో ముత్తపరివారో, అతివియ విరోచతీతి. వణ్ణభూమి నామేసా, యత్తకం సక్కోతి, తత్తకం వత్తబ్బం. ఇతి ఇమే భిక్ఖూ సన్ధాయ వుత్తం, "పఞ్చమత్తేహి భిక్ఖుసతేహి సబ్బేహేవ అరహన్తేహీ"తి.

యేభుయ్యేనాతి బహుతరా సన్నిపతితా, మన్దా న సన్నిపతితా అసఞ్ఞీ అరూపావచరదేవతా సమాపన్నదేవతాయో చ. తత్రాయం సన్నిపాతక్కమో – మహావనస్స కిర సామన్తా దేవతా చలింసు, "ఆయామ భో! బుద్ధదస్సనం నామ బహూపకారం, ధమ్మస్సవనం బహూపకారం, భిక్ఖుసఙ్ఘదస్సనం బహూపకారం. ఆయామ ఆయామా"తి! మహాసద్దం కురుమానా ఆగన్త్వా భగవన్తఞ్చ తంముహుత్తం అరహత్తప్పత్తఖీణాసవే చ వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసు. ఏతేనేవ ఉపాయేన తాసం తాసం సద్దం సుత్వా సద్దన్తరఅడ్ఢగావుతగావుతఅడ్ఢయోజనయోజనాదివసేన తియోజనసహస్సవిత్థతే హిమవన్తే, తిక్ఖత్తుం తేసట్ఠియా నగరసహస్సేసు, నవనవుతియా దోణముఖసతసహస్సేసు, ఛనవుతియా పట్టనకోటిసతసహస్సేసు, ఛపణ్ణాసాయ రతనాకరేసూతి సకలజమ్బుదీపే, పుబ్బవిదేహే, అపరగోయానే, ఉత్తరకురుమ్హి, ద్వీసు పరిత్తదీపసహస్సేసూతి సకలచక్కవాళే, తతో దుతియతతియచక్కవాళేతి ఏవం దససహస్సచక్కవాళేసు దేవతా సన్నిపతితాతి వేదితబ్బా. దససహస్సచక్కవాళఞ్హి ఇధ దసలోకధాతుయోతి అధిప్పేతం. తేన వుత్తం – "దసహి చ లోకధాతూహి దేవతా యేభుయ్యేన సన్నిపతితా హోన్తీ"తి.

ఏవం సన్నిపతితాహి దేవతాహి సకలచక్కవాళగబ్భం యావ బ్రహ్మలోకా సూచిఘరే నిరన్తరం పక్ఖిత్తసూచీహి వియ పరిపుణ్ణం హోతి. తత్థ బ్రహ్మలోకస్స ఏవం ఉచ్చత్తనం వేదితబ్బం – లోహపాసాదే కిర సత్తకూటాగారసమో పాసాణో బ్రహ్మలోకే ఠత్వా అధో ఖిత్తో చతూహి మాసేహి పథవిం పాపుణాతి. ఏవం మహన్తే ఓకాసే యథా హేట్ఠా ఠత్వా ఖిత్తాని పుప్ఫాని వా ధూమో వా ఉపరి గన్తుం, ఉపరి వా ఠత్వా ఖిత్తసాసపా హేట్ఠా ఓతరితుం అన్తరం న లభన్తి, ఏవం నిరన్తరా దేవతా అహేసుం. యథా ఖో పన చక్కవత్తిరఞ్ఞో నిసిన్నట్ఠానం అసమ్బాధం హోతి, ఆగతాగతా మహేసక్ఖా ఖత్తియా ఓకాసం లభన్తియేవ, పరతో పరతో పన అతిసమ్బాధం హోతి. ఏవమేవ భగవతో నిసిన్నట్ఠానం అసమ్బాధం, ఆగతాగతా మహేసక్ఖా

దేవా చ బ్రహ్మానో చ ఓకాసం లభన్తియేవ. అపి సుదం భగవతో ఆసన్నాసన్నట్ఠానే వాలగ్గనిత్తుదనమత్తే పదేసే దసపి వీసతిపి దేవా సుఖుమే అత్తభావే మాపేత్వా అట్ఠంసు. సబ్బపరతో సట్ఠి సట్ఠి దేవతా అట్ఠంసు.

సుద్ధావాసకాయికానన్తి సుద్ధావాసవాసీనం. సుద్ధావాసా నామ సుద్ధానం అనాగామిఖీణాసవానం ఆవాసా పఞ్చ బ్రహ్మలోకా. **ఏతదహోసీతి** కస్మా అహోసి? తే కిర బ్రహ్మానో సమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా యథా పరిచ్ఛేదేన వుట్ఠితా బ్రహ్మభవనం ఓలోకేన్తా పచ్ఛాభత్తే భత్తగేహం వియ సుఞ్ఞతం అద్దసంసు. తతో "కుహిం బ్రహ్మానో గతా"తి ఆవజ్జన్తా మహాసమాగమం ఞత్వా – "అయం సమాగమో మహా, మయం ఓహీనా, ఓహీనకానం పన ఓకాసో దుల్లభో హోతి, తస్మా గచ్ఛన్తా అతుచ్ఛహత్థా హుత్వా ఏకేకం గాథం అభిసఙ్ఖరిత్వా గచ్ఛామ. తాయ మహాసమాగమే చ అత్తనో ఆగతభావం జానాపేస్సామ, దసబలస్స చ వణ్ణం భాసిస్సామా"తి. ఇతి తేసం సమాపత్తితో ఉట్ఠాయ ఆవజ్జితత్తా ఏతదహోసి.

భగవతో పురతో పాతురహేసున్తి పాళియం భగవతో సన్తికే అభిముఖట్ఠానేయేవ ఓతిణ్ణా వియ కత్వా వుత్తా, న ఖో పనేత్థ ఏవం అత్థో వేదితబ్బో. తే పన బ్రహ్మలోకే ఠితాయేవ గాథా అభిసఙ్ఖరిత్వా ఏకో పురత్థిమచక్కవాళముఖవట్టియం ఓతరి, ఏకో దక్ఖిణచక్కవాళముఖవట్టియం, ఏకో పచ్ఛిమచక్కవాళముఖవట్టియం, ఏకో ఉత్తరచక్కవాళముఖవట్టియం ఓతరి. తతో పురత్థిమచక్కవాళముఖవట్టియం ఓతిణ్ణబ్రహ్మా నీలకసిణం సమాపజ్జిత్వా నీలరస్మియో విస్సజ్జేత్వా దససహస్సచక్కవాళదేవతానం మణివమ్మం పటిముఞ్చన్తో వియ అత్తనో ఆగతభావం జానాపేత్వా బుద్ధవీథి నామ కేనచి ఉత్తరితుం న సక్కా, తస్మా మహతియా బుద్ధవీథియావ ఆగన్త్వా భగవన్తం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. ఏకమన్తం ఠితో ఖో అత్తనా అభిసఙ్ఖతం గాథం అభాసి.

దక్ఖిణచక్కవాళముఖవట్టియం ఓతిణ్ణబ్రహ్మా పీతకసిణం సమాపజ్జిత్వా సువణ్ణపభం ముఞ్చిత్వా దససహస్సచక్కవాళదేవతానం సువణ్ణపటం పారుపన్తో వియ అత్తనో ఆగతభావం జానాపేత్వా తథేవ అకాసి. పచ్ఛిమచక్కవాళముఖవట్టియం ఓతిణ్ణబ్రహ్మా లోహితకసిణం సమాపజ్జిత్వా లోహితకరస్మియో ముఞ్చిత్వా దససహస్సచక్కవాళదేవతానం రత్తవరకమ్బలేన పరిక్ఖిపన్తో వియ అత్తనో ఆగతభావం జానాపేత్వా తథేవ అకాసి. ఉత్తరచక్కవాళముఖవట్టియం ఓతిణ్ణబ్రహ్మా ఓదాతకసిణం సమాపజ్జిత్వా ఓదాతరస్మియో విస్సజ్జేత్వా దససహస్సచక్కవాళదేవతానం సుమనకుసుమపటం పారుపన్తో వియ అత్తనో ఆగతభావం జానాపేత్వా తథేవ అకాసి.

పాళియం పన **భగవతో పురతో పాతురహేసుం. అథ ఖో తా దేవతా భగవన్తం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసూతి** ఏవం ఏకక్ఖణే వియ పురతో పాతుభావో చ అభివాదేత్వా ఏకమన్తం ఠితభావో చ వుత్తో, సో ఇమినా అనుక్కమేన అహోసి, ఏకతో కత్వా పన దస్సితో. గాథాభాసనం పన పాళియమ్పి విసుం విసుంయేవ వుత్తం.

తత్థ **మహాసమయోతి** మహాసమూహో. **పవనం** వుచ్చతి వనసణ్డో. ఉభయేనపి భగవా "ఇమస్మిం పన వనసణ్డే అజ్జ మహాసమూహో సన్నిపాతో"తి ఆహ. తతో యేసం సో సన్నిపాతో, తే దస్సేతుం **దేవకాయా సమాగతాతి** ఆహ. తత్థ **దేవకాయాతి** దేవఘటా. **ఆగతమ్హ ఇమం ధమ్మసమయన్తి** ఏవం సమాగతే దేవకాయే దిస్వా మయమ్పి ఇమం ధమ్మసమూహం ఆగతా. కిం కారణా? **దక్ఖితాయే అపరాజితసఙ్ఘన్తి** కేనచి అపరాజితం అజ్జేవ తయో మారే మద్దిత్వా విజితసఙ్గామం ఇమం అపరాజితసఙ్ఘం దస్సనత్థాయ ఆగతమ్హాతి అత్థో. సో పన, బ్రహ్మా, ఇమం గాథం భాసిత్వా, భగవన్తం అభివాదేత్వా, పురత్థిమచక్కవాళముఖవట్టియంయేవ అట్ఠాసి.

అథ దుతియో వుత్తనయేనేవ ఆగన్త్వా అభాసి. తత్థ **తత్ర భిక్ఖవోతి** తస్మిం సన్నిపాతట్ఠానే భిక్ఖూ. **సమాదహంసూతి** సమాధినా యోజేసుం. **చిత్తమత్తనో ఉజుకం అకంసూతి** అత్తనో చిత్తే సబ్బే వఙ్కకుటిలజిమ్హభావే హరిత్వా ఉజుకం అకరింసు. **సారథీవ నేత్తాని గహేత్వాతి** యథా సమప్పవత్తేసు సిన్ధవేసు ఓధస్తపతోదో సారథీ సబ్బయోత్తాని గహేత్వా అచోదేన్తో అవారేన్తో తిట్ఠతి, ఏవం ఛళఙ్గుపేక్ఖాయ సమన్నాగతా గుత్తద్వారా సబ్బేపేతే పఞ్చసతా భిక్ఖూ ఇన్ద్రియాని రక్ఖన్తి పణ్డితా, ఏతే దట్ఠుం ఇధాగతమ్హా భగవాతి, సోపి గన్త్వా యథాఠానేయేవ అట్ఠాసి.

అథ తతియో వుత్తనయేనేవ ఆగన్త్వా అభాసి. తత్థ **ఛేత్వా ఖీలన్తి** రాగదోసమోహఖీలం ఛిన్దిత్వా. **పలిఘన్తి** రాగదోసమోహపలిఘమేవ. **ఇన్దఖీలన్తి** రాగదోసమోహఇన్దఖీలమేవ . **ఊహచ్చ మనేజాతి** ఏతే తణ్హాఏజాయ అనేజా భిక్ఖూ ఇన్దఖీలం ఊహచ్చ సమూహనిత్వా చతూసు దిసాసు అప్పటిహతచారికం చరన్తి. **సుద్ధాతి** నిరుపక్కిలేసా. **విమలాతి** నిమ్మలా. ఇదం తస్సేవ వేవచనం. **చక్ఖుమతాతి** పఞ్చహి చక్ఖూహి చక్ఖుమన్తేన. **సుదన్తాతి** చక్ఖుతోపి దన్తా సోతతోపి ఘానతోపి జివ్హాతోపి కాయతోపి మనతోపి దన్తా. **సుసునాగాతి** తరుణనాగా. తత్రాయం వచనత్థో – ఛన్దాదీహి న గచ్ఛన్తీతి **నాగా,** తేన తేన మగ్గేన పహీనే కిలేసే న ఆగచ్ఛన్తీతి నాగా, నానప్పకారం ఆగుం న కరోన్తీతి నాగా. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన మహానిద్దేసే (మహాని. ౮౦) వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

అపిచ –

“ఆగుం న కరోతి కిఞ్చి లోకే,
సబ్బసంయోగ విసజ్జ బన్ధనాని;
సబ్బత్థ న సజ్జతీ విముత్తో,
నాగో తాది పవుచ్చతే తథత్తా”తి. –

ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. **సుసునాగాతి** సుసూ నాగా, సుసునాగభావసమ్పత్తిం పత్తాతి అత్థో. తే ఏవరూపే అనుత్తరేన యోగ్గాచరియేన దమితే తరుణనాగే దస్సనాయ ఆగతమ్హ భగవాతి. సోపి గన్త్వా యథాఠానేయేవ అట్ఠాసి.

అథ చతుత్థో వుత్తనయేనేవ ఆగన్త్వా అభాసి. తత్థ **గతాసేతి** నిబ్బేమతికసరణగమనేన గతా. సోపి గన్త్వా యథాఠానేయేవ అట్ఠాసీతి. సత్తమం.

౮. సకలికసుత్తవణ్ణనా

౩౮. అట్ఠమే **మద్దకుచ్ఛిస్మిన్తి** ఏవంనామకే ఉయ్యానే. తఞ్హి అజాతసత్తుమ్హి కుచ్ఛిగతే తస్స మాతరా – “అయం మయ్హం కుచ్ఛిగతో గబ్భో రఞ్ఞో సత్తు భవిస్సతి. కిం మే ఇమినా”తి? గబ్భపాతనత్థం కుచ్ఛి మద్దాపితా. తస్మా “మద్దకుచ్ఛీ”తి సఙ్ఖం గతం. మిగానం పన అభయవాసత్థాయ దిన్నత్తా **మిగదాయోతి** వుచ్చతి.

తేన ఖో పన సమయేనాతి ఏత్థ అయం అనుపుబ్బికథా – దేవదత్తో హి అజాతసత్తుం నిస్సాయ ధనుగ్గహే చ ధనపాలకఞ్చ పయోజేత్వాపి తథాగతస్స జీవితన్తరాయం కాతుం అసక్కోన్తో “సహత్థేనేవ మారేస్సామీ”తి గిజ్ఝకూటపబ్బతం అభిరుహిత్వా మహన్తం కూటాగారప్పమాణం సిలం ఉక్ఖిపిత్వా, “సమణో గోతమో చుణ్ణవిచుణ్ణో హోతూ”తి పవిజ్ఝి.

మహాథామవా కిరేస పఞ్చన్నం హత్థీనం బలం ధారేతి. అట్ఠానం ఖో పనేతం, యం బుద్ధానం పరూపక్కమేన జీవితన్తరాయో భవేయ్యాతి తం తథాగతస్స సరీరాభిముఖం ఆగచ్ఛన్తం ఆకాసే అఞ్ఞా సిలా ఉట్ఠహిత్వా సమ్పటిచ్ఛి. ద్విన్నం సిలానం సమ్పహారేన మహన్తో పాసాణస్స సకలికా ఉట్ఠహిత్వా భగవతో పిట్ఠిపాదపరియన్తం అభిహని, పాదో మహాఫరసునా పహతో వియ సముగ్గతలోహితేన లాఖారసమక్ఖితో వియ అహోసి. భగవా ఉద్ధం ఉల్లోకేత్వా దేవదత్తం ఏతదవోచ – "బహు తయా మోఘపురిస, అపుఞ్ఞం పసుతం, యో త్వం పదుట్ఠచిత్తో వధకచిత్తో తథాగతస్స లోహితం ఉప్పాదేసీ"తి. తతో పట్ఠాయ భగవతో అఫాసు జాతం. భిక్ఖూ చిన్తయింసు – "అయం విహారో ఉజ్జఙ్గలో విసమో, బహూనం ఖత్తియాదీనఞ్చేవ పబ్బజితానఞ్చ అనోకాసో"తి. తే తథాగతం మఞ్చసివికాయ ఆదాయ మద్దకుచ్ఛిం నయింసు. తేన వుత్తం – "తేన ఖో పన సమయేన భగవతో పాదో సకలికాయ ఖతో హోతీ"తి.

భుసాతి బలవతియో. **సుద**న్తి నిపాతమత్తం. **దుక్ఖ**న్తి సుఖపటిక్ఖేపో. **తిబ్బా**తి బహలా. **ఖరా**తి ఫరుసా. **కటుకా**తి తిఖిణా. **అసాతా**తి అమధురా. న తాసు మనో అప్పేతి, న తా మనం అప్పాయన్తి వడ్ఢేన్తీతి **అమనాపా. సతో సమ్పజానో**తి వేదనాధివాసనసతిసమ్పజఞ్ఞేన సమన్నాగతో హుత్వా. **అవిహఞ్ఞమానో**తి అపీళియమానో, సమ్పరివత్తసాయితాయ వేదనానం వసం అగచ్ఛన్తో.

సీహసేయ్యన్తి ఏత్థ కామభోగిసేయ్యా, పేతసేయ్యా, సీహసేయ్యా, తథాగతసేయ్యాతి చతస్సో సేయ్యా. తత్థ "యేభుయ్యేన, భిక్ఖవే, కామభోగీ సత్తా వామేన పస్సేన సేన్తీ"తి అయం కామభోగిసేయ్యా. తేసు హి యేభుయ్యేన దక్ఖిణపస్సేన సయానో నామ నత్థి. "యేభుయ్యేన, భిక్ఖవే, పేతా ఉత్తానా సేన్తీ"తి అయం పేతసేయ్యా. అప్పమంసలోహితత్తా హి అట్ఠిసఙ్ఘాటజటితా ఏకేన పస్సేన సయితుం న సక్కోన్తి, ఉత్తానావ సేన్తి. "యేభుయ్యేన, భిక్ఖవే, సీహో మిగరాజా నఙ్గుట్ఠం అన్తరసత్థిమ్హి అనుపక్ఖిపిత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన సేతీ"తి అయం సీహసేయ్యా. తేజుస్సదత్తా హి సీహో మిగరాజా ద్వే పురిమపాదే ఏకస్మిం, 'పచ్ఛిమపాదే ఏకస్మిం ఠానే ఠపేత్వా నఙ్గుట్ఠం అన్తరసత్థిమ్హి పక్ఖిపిత్వా పురిమపాదపచ్ఛిమపాదనఙ్గుట్ఠానం ఠితోకాసం సల్లక్ఖేత్వా ద్విన్నం పురిమపాదానం మత్థకే సీసం ఠపేత్వా సయతి, దివసమ్పి సయిత్వా పబుజ్ఝమానో న ఉత్రసన్తో పబుజ్ఝతి, సీసం పన ఉక్ఖిపిత్వా పురిమపాదాదీనం ఠితోకాసం సల్లక్ఖేతి'. సచే కిఞ్చి ఠానం విజహిత్వా ఠితం హోతి, "నయిదం తుయ్హం జాతియా, న సూరభావస్స అనురూప"న్తి అనత్తమనో హుత్వా తత్థేవ సయతి, న గోచరాయ పక్కమతి. అవిజహిత్వా ఠితే పన "తుయ్హం జాతియా చ సూరభావస్స చ అనురూపమిద"న్తి హట్ఠతుట్ఠో ఉట్ఠాయ సీహవిజమ్భితం విజమ్భిత్వా కేసరభారం విధునిత్వా తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నదిత్వా గోచరాయ పక్కమతి. చతుత్థజ్ఝానసేయ్యా పన "తథాగతసేయ్యా"తి వుచ్చతి. తాసు ఇధ సీహసేయ్యా ఆగతా. అయఞ్హి తేజుస్సదఇరియాపథత్తా ఉత్తమసేయ్యా నామ.

పాదే పాదన్తి దక్ఖిణపాదే వామపాదం. **అచ్చాధాయా**తి అతిఆధాయ, ఈసకం అతిక్కమ్మ ఠపేత్వా . గోప్ఫకేన హి గోప్ఫకే జాణునా వా జాణుమ్హి సఙ్ఘట్టియమానే అభిణ్హం వేదనా ఉప్పజ్జతి, చిత్తం ఏకగ్గం న హోతి, సేయ్యా అఫాసుకా హోతి. యథా న సఙ్ఘట్టేతి, ఏవం అతిక్కమ్మ ఠపితే వేదనా నుప్పజ్జతి, చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, సేయ్యా ఫాసు హోతి. తస్మా ఏవం నిపజ్జి. **సతో సమ్పజానో**తి సయనపరిగ్గాహకసతిసమ్పజఞ్ఞేన సమన్నాగతో. "ఉట్ఠానసఞ్ఞ"న్తి పనేత్థ న వుత్తం, గిలానసేయ్యా హేసా తథాగతస్స.

సత్తసతాతి ఇమస్మిం సుత్తే సబ్బాపి తా దేవతా గిలానసేయ్యట్ఠానం ఆగతా. **ఉదానం ఉదానేసీ**తి గిలానసేయ్యం ఆగతానం దోమనస్సేన భవితబ్బం సియా. ఇమాసం పన తథాగతస్స వేదనాధివాసనం దిస్వా, "అహో బుద్ధానం

మహానుభావతా! ఏవరూపాసు నామ వేదనాసు వత్తమానాసు వికారమత్తమ్పి నత్థి, సిరీసయనే అలఙ్కరిత్వా ఠపితసువణ్ణరూపకం వియ అనిఞ్జమానేన కాయేన నిపన్నో, ఇదానిస్స అధికతరం ముఖవణ్ణో విరోచతి, ఆభాసమ్పన్నో పుణ్ణచన్దో వియ సమ్పతి వికసితం వియ చ అరవిన్దం అస్స ముఖం సోభతి, కాయేపి వణ్ణాయతనం ఇదాని సుసమ్మట్ఠకఞ్చనం వియ విప్పసీదతీ"తి ఉదానం ఉదపాది.

నాగో వత భోతి, ఏత్థ **భో**తి ధమ్మాలపనం. బలవన్తట్ఠేన **నాగో**. **నాగవతా**తి నాగభావేన. **సీహో వతా**తిఆదీసు అసన్తాసనట్ఠేన **సీహో**. బ్యత్తపరిచయట్ఠేన కారణాకారణజాననేన వా **ఆజానీయో**. అప్పటిసమట్ఠేన **నిసభో**. గవసతజేట్ఠకో హి ఉసభో, గవసహస్సజేట్ఠకో వసభో, గవసతసహస్సజేట్ఠకో నిసభోతి వుచ్చతి. భగవా పన అప్పటిసమట్ఠేన ఆసభం ఠానం పటిజానాతి. తేనేవత్థేన ఇధ "నిసభో"తి వుత్తో. ధురవాహట్ఠేన **ధోరయ్హో**. నిబ్బిసేవనట్ఠేన **దన్తో**.

పస్సాతి అనియమితాణత్తి. **సమాధిన్తి** అరహత్తఫలసమాధిం. **సువిముత్త**న్తి ఫలవిముత్తియా సువిముత్తం. రాగానుగతం పన చిత్తం అభినతం నామ హోతి, దోసానుగతం అపనతం. తదుభయపటిక్ఖేపేన **న చాభినతం న చాపనత**న్తి ఆహ. **న చ ససఙ్ఖారనిగ్గయ్హవారితగత**న్తి న ససఙ్ఖారేన సప్పయోగేన కిలేసే నిగ్గహేత్వా వారితవతం, కిలేసానం పన ఛిన్నత్తా వతం ఫలసమాధినా సమాహితన్తి అత్థో. **అతిక్కమితబ్బ**న్తి విహేఠేతబ్బం ఘట్టేతబ్బం. **అదస్సనా**తి అఞ్ఞాణా. అఞ్ఞాణీ హి అన్ధబాలోవ ఏవరూపే సత్థరి అపరజ్ఝేయ్యాతి దేవదత్తం ఘట్టయమానా వదన్తి.

పఞ్చవేదాతి ఇతిహాసపఞ్చమానం వేదానం ధారకా. **సతం సమ**న్తి వస్ససతం. **తపస్సీ**తి తపనిస్సితకా హుత్వా. **చరన్తి** చరన్తా. **న సమ్మా విముత్త**న్తి సచేపి ఏవరూపా బ్రాహ్మణా వస్ససతం చరన్తి, చిత్తఞ్చ నేసం సమ్మా విముత్తం న హోతి. **హీనత్తరూపా న పారం గమా తే**తి హీనత్తసభావా తే నిబ్బానఙ్గమా న హోన్తి. "హీనత్థరూపా"తిపి పాఠో, హీనత్థజాతికా పరిహీనత్థాతి అత్థో. **తణ్హాధిపన్నా**తి తణ్హాయ అజ్ఝోత్థటా. **వతసీలబద్ధా**తి అజవతకుక్కురవతాదీహి చ వతేహి తాదిసేహేవ చ సీలేహి బద్ధా. **లూఖం తప**న్తి పఞ్చాతపతాపనం కణ్టకసేయ్యాదికం తపం. ఇదాని సా దేవతా సాసనస్స నియ్యానికభావం కథేన్తీ **న మానకామస్సా**తిఆదిమాహ. తం వుత్తత్థమేవాతి. అట్ఠమం.

౯. పఠమపజ్జున్నధీతుసుత్తవణ్ణనా

౩౯. నవమే **పజ్జున్నస్స ధీతా**తి పజ్జున్నస్స నామ వస్సవలాహకదేవరఞ్ఞో చాతుమహారాజికస్స ధీతా. **అభివన్దే**తి భగవా తుమ్హాకం పాదే వన్దామి. **చక్ఖుమతా**తి పఞ్చహి చక్ఖూహి చక్ఖుమన్తేన తథాగతేన. **ధమ్మో అనుబుద్ధో**తి, "ఇదం మయా పుబ్బే పరేసం సన్తికే కేవలం సుతంయేవ ఆసీ"తి వదతి. **సాహం దానీ**తి, సా అహం ఇదాని. **సక్ఖి జానామీ**తి, పటివేధవసేన పచ్చక్ఖమేవ జానామి. **విగరహన్తా**తి, "హీనక్ఖరపదబ్యఞ్జనో"తి వా "అనియ్యానికో"తి వా ఏవం గరహన్తా. **రోరువ**న్తి, ద్వే రోరువా – ధూమరోరువో చ జాలరోరువో చ. తత్థ ధూమరోరువో విసుం హోతి, జాలరోరువోతి పన అవీచిమహానిరయస్సేతం నామం. తత్థ హి సత్తా అగ్గిమ్హి జలన్తే జలన్తే పునప్పునం రవం రవన్తి, తస్మా సో "రోరువో"తి వుచ్చతి. **ఘోర**న్తి దారుణం. **ఖన్తియా ఉపసమేన ఉపేతా**తి రుచ్చిత్వా ఖమాపేత్వా గహణఖన్తియా చ రాగాదిఉపసమేన చ ఉపేతాతి. నవమం.

౧౦. దుతియపజ్జున్నధీతుసుత్తవణ్ణనా

౪౦. దసమే **ధమ్మఞ్చా**తి చ సద్దేన సఙ్ఘఞ్చ, ఇతి తీణి రతనాని నమస్సమానా ఇధాగతాతి వదతి. **అత్థవతీ**తి, అత్థవతియో. **బహునాపి ఖో త**న్తి యం ధమ్మం సా అభాసి, తం ధమ్మం బహునాపి పరియాయేన అహం విభజేయ్యం. **తాదిసో ధమ్మో**తి, తాదిసో హి అయం భగవా ధమ్మో, తంసణ్ఠితో తప్పటిభాగో బహూహి పరియాయేహి విభజితబ్బయుత్తకోతి దస్సేతి. **లపయిస్సామీ**తి, కథయిస్సామి. **యావతా మే మనసా పరియత్త**న్తి యత్తకం మయా మనసా పరియాపుటం, తస్సత్థం దివసం అవత్వా మధుపటలం పీళేన్తీ వియ ముహుత్తేనేవ సంఖిత్తేన కథేస్సామి. సేసం ఉత్తానమేవాతి. దసమం.

సతుల్లపకాయికవగ్గో చతుత్థో.

౫. ఆదిత్తవగ్గో

౧. ఆదిత్తసుత్తవణ్ణనా

౪౧. ఆదిత్తవగ్గస్స పఠమే **జరాయ మరణేన చా**తి దేసనాసీసమేతం, రాగాదీహి పన ఏకాదసహి అగ్గీహి లోకో ఆదిత్తోవ. **దానేనా**తి దానచేతనాయ. **దిన్నం హోతి సునీహత**న్తి దానపుఞ్ఞచేతనాహి దాయకస్సేవ హోతి ఘరసామికస్స వియ నీహతభణ్డకం, తేనేతం వుత్తం. **చోరా హరన్తీ**తి అదిన్నే భోగే చోరాపి హరన్తి రాజానోపి, అగ్గిపి డహతి, ఠపితట్ఠానేపి నస్సన్తి. **అన్తేనా**తి మరణేన. **సరీరం సపరిగ్గహ**న్తి సరీరఞ్చేవ చోరాదీనం వసేన అవినట్ఠభోగే చ. **సగ్గముపేతీ**తి వేస్సన్తరమహారాజాదయో వియ సగ్గే నిబ్బత్తతీతి. పఠమం.

౨. కిందదసుత్తవణ్ణనా

౪౨. దుతియే **అన్నదో**తి యస్మా అతిబలవాపి ద్వే తీణి భత్తాని అభుత్వా ఉట్ఠాతుం న సక్కోతి, భుత్వా పన దుబ్బలోపి హుత్వా బలసమ్పన్నో హోతి, తస్మా "అన్నదో బలదో"తి ఆహ. **వత్థదో**తి యస్మా సురూపోపి దుచ్చోళో వా అచోళో వా విరూపో హోతి ఓహీళితో దుద్దసికో, వత్థచ్ఛన్నో దేవపుత్తో వియ సోభతి , తస్మా "వత్థదో హోతి వణ్ణదో"తి ఆహ. **యానదో**తి హత్థియానాదీనం దాయకో. తేసు పన –

> "న హత్థియానం సమణస్స కప్పతి,
> న అస్సయానం, న రథేన యాతుం;
> ఇదఞ్చ యానం సమణస్స కప్పతి,
> ఉపాహనా రక్ఖతో సీలఖన్ధ"న్తి.

తస్మా ఛత్తుపాహనకత్తరయట్ఠిమఞ్చపీఠానం దాయకో, యో చ మగ్గం సోధేతి, నిస్సేణిం కరోతి, సేతుం కరోతి, నావం పటియాదేతి, సబ్బోపి యానదోవ హోతి. **సుఖదో హోతీ**తి యానస్స సుఖావహనతో సుఖదో నామ హోతి. **చక్ఖుదో**తి అన్ధకారే చక్ఖుమన్తానమ్పి రూపదస్సనాభావతో దీపదో చక్ఖుదో నామ హోతి, అనురుద్ధత్థేరో వియ దిబ్బచక్ఖు సమ్పదమ్పి లభతి.

సబ్బదదో హోతీతి సబ్బేసంయేవ బలాదీనం దాయకో హోతి. ద్వే తయో గామే పిణ్డాయ చరిత్వా కిఞ్చి అలద్ధా ఆగతస్సాపి సీతలాయ పోక్ఖరణియా న్హాయిత్వా పతిస్సయం పవిసిత్వా ముహుత్తం మఞ్చే నిపజ్జిత్వా ఉట్ఠాయ నిసిన్నస్స

హి కాయే బలం ఆహరిత్వా పక్ఖిత్తం వియ హోతి. బహి విచరన్తస్స చ కాయే వణ్ణాయతనం వాతాతపేహి ఝాయతి, పతిస్సయం పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ ముహుత్తం నిపన్నస్స చ విసభాగసన్తతి వూపసమ్మతి, సభాగసన్తతి ఓక్కమతి, వణ్ణాయతనం ఆహరిత్వా పక్ఖిత్తం వియ హోతి. బహి విచరన్తస్స పాదే కణ్టకో విజ్ఝతి, ఖాణు పహరతి, సరీసపాదిపరిస్సయో చేవ చోరభయఞ్చ ఉప్పజ్జతి, పతిస్సయం పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ నిపన్నస్స సబ్బేతే పరిస్సయా న హోన్తి, ధమ్మం సజ్ఝాయన్తస్స ధమ్మపీతిసుఖం, కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తస్స ఉపసమసుఖం ఉప్పజ్జతి. తథా బహి విచరన్తస్స చ సేదా ముచ్చన్తి, అక్ఖీని ఫన్దన్తి, సేనాసనం పవిసనక్ఖణే కూపే ఓతిణ్ణో వియ హోతి, మఞ్చపీఠాదీని న పఞ్ఞాయన్తి. ముహుత్తం నిసిన్నస్స పన అక్ఖిపసాదో ఆహరిత్వా పక్ఖిత్తో వియ హోతి, ద్వారకవాటవాతపానమఞ్చపీఠాదీని పఞ్ఞాయన్తి. తేన వుత్తం – “సో చ సబ్బదదో హోతి, యో దదాతి ఉపస్సయ”న్తి.

అమతందదో చ సో హోతీతి పణీతభోజనస్స పత్తం పూరేన్తో వియ అమరణదానం నామ దేతి. **యో ధమ్మమనుసాసతీ**తి యో ధమ్మం అనుసాసతి, అట్ఠకథం కథేతి, పాళిం వాచేతి, పుచ్ఛితపఞ్హం విస్సజ్జేతి, కమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖతి, ధమ్మస్సవనం కరోతి, సబ్బోపేస ధమ్మం అనుసాసతి నామ. సబ్బదానానఞ్చ ఇదం ధమ్మదానమేవ అగ్గన్తి వేదితబ్బం. వుత్తమ్పి చేతం –

“సబ్బదానం ధమ్మదానం జినాతి,
సబ్బరసం ధమ్మరసో జినాతి;
సబ్బరతిం ధమ్మరతి జినాతి,
తణ్హక్ఖయో సబ్బదుక్ఖం జినాతీ”తి. (ధ. ప. ౩౫౪); దుతియం;

౩. అన్నసుత్తవణ్ణనా

౪౩. తతియే **అభినన్దన్తీ**తి పత్థేన్తి. **భజతీ**తి ఉపగచ్ఛతి, చిత్తగహపతిసీవలిత్థేరాదికే వియ పచ్ఛతో అనుబన్ధతి. **తస్మా**తి యస్మా ఇధలోకే పరలోకే చ అన్నదాయకమేవ అనుగచ్ఛతి, తస్మా. సేసం ఉత్తానమేవాతి. తతియం.

౪. ఏకమూలసుత్తవణ్ణనా

౪౪. చతుత్థే **ఏకమూల**న్తి అవిజ్జా తణ్హాయ మూలం, తణ్హా అవిజ్జాయ. ఇధ పన తణ్హా అధిప్పేతా. ద్వీహి సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠీహి ఆవట్టతీతి **ద్విరావట్టా**. సా చ రాగాదీహి తీహి మలేహి **తిమలా**. తత్రాస్సా మోహో సహజాతకోటియా మలం హోతి, రాగదోసా ఉపనిస్సయకోటియా. పఞ్చ పన కామగుణా అస్సా పత్థరణట్ఠానా, తేసు సా పత్థరతీతి **పఞ్చపత్థరా**. సా చ అపూరణీయట్ఠేన **సముద్దో**. అజ్ఝత్తికబాహిరేసు పనేసా ద్వాదసాయతనేసు ఆవట్టతి పరివట్టతీతి **ద్వాదసావట్టా**. అపతిట్ఠట్ఠేన పన **పాతాలో**తి వుచ్చతీతి. ఏకమూలం…పే॰… పాతాలం, అతరి ఇసి, ఉత్తరి సమతిక్కమీతి అత్థో. చతుత్థం.

౫. అనోమసుత్తవణ్ణనా

౪౫. పఞ్చమే **అనోమనామ**న్తి సబ్బగుణసమన్నాగతత్తా అవేకల్లనామం, పరిపూరనామన్తి అత్థో. **నిపుణత్థదస్సి**న్తి భగవా సణ్హసుఖుమే ఖన్ధన్తరాదయో అత్థే పస్సతీతి నిపుణత్థదస్సీ. **పఞ్ఞాదద**న్తి అన్వయపఞ్ఞాధిగమాయ పటిపదం కథనవసేన పఞ్ఞాయ దాయకం. **కామాలయే అసత్త**న్తి పఞ్చకామగుణాలయే అలగ్గం. **కమమాన**న్తి భగవా

మహాబోధిమణ్డేయేవ అరియమగ్గేన గతో, న ఇదాని గచ్ఛతి, అతీతం పన ఉపాదాయ ఇదం వుత్తం. **మహేసి**న్తి మహన్తానం సీలక్ఖన్ధాదీనం ఏసితారం పరియేసితారన్తి. పఞ్చమం.

౬. అచ్ఛరాసుత్తవణ్ణనా

౪౬. ఛట్ఠే **అచ్ఛరాగణసఙ్ఘుట్ఠ**న్తి అయం కిర దేవపుత్తో సత్థుసాసనే పబ్బజిత్వా వత్తపటిపత్తిం పూరయమానో పఞ్చవస్సకాలే పవారేత్వా ద్వేమాతికం పగుణం కత్వా కమ్మాకమ్మం ఉగ్గహేత్వా చిత్తరుచితం కమ్మట్ఠానం ఉగ్గణ్హిత్వా సల్లహుకవుత్తికో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా యో భగవతా మజ్ఝిమయామో సయనస్స కోట్ఠాసోతి అనుఞ్ఞాతో. తస్మిమ్పి సమ్పత్తే “పమాదస్స భాయామీ”తి మఞ్చకం ఉక్ఖిపిత్వా రత్తిఞ్చ దివా చ నిరాహారో కమ్మట్ఠానమేవ మనసాకాసి.

అథస్స అబ్భన్తరే సత్థకవాతా ఉప్పజ్జిత్వా జీవితం పరియాదియింసు. సో ధురస్మింయేవ కాలమకాసి. యో హి కోచి భిక్ఖు చఙ్కమే చఙ్కమమానో వా ఆలమ్బనత్థమ్భం నిస్సాయ ఠితో వా చఙ్కమకోటియం చీవరం సీసే ఠపేత్వా నిసిన్నో వా నిపన్నో వా పరిసమజ్ఝే అలఙ్కతధమ్మాసనే ధమ్మం దేసేన్తో వా కాలం కరోతి, సబ్బో సో ధురస్మిం కాలం కరోతి నామ. ఇతి అయం చఙ్కమనే కాలం కత్వా ఉపనిస్సయమన్దతాయ ఆసవక్ఖయం అప్పత్తో తావతింసభవనే మహావిమానద్వారే నిద్దాయిత్వా పబుజ్ఝన్తో వియ పటిసన్ధిం అగ్గహేసి. తావదేవస్స సువణ్ణతోరణం వియ తిగావుతో అత్తభావో నిబ్బత్తి.

అన్తోవిమానే సహస్సమత్తా అచ్ఛరా తం దిస్వా, “విమానసామికో దేవపుత్తో ఆగతో, రమయిస్సామ న”న్తి తూరియాని గహేత్వా పరివారయింసు. దేవపుత్తో న తావ చుతభావం జానాతి, పబ్బజితసఞ్ఞీయేవ అచ్ఛరా ఓలోకేత్వా విహారచారికం ఆగతం మాతుగామం దిస్వా లజ్జీ. పంసుకూలికో వియ ఉపరి ఠితం ఘనదుకూలం ఏకంసం కరోన్తో అంసకూటం పటిచ్ఛాదేత్వా ఇన్ద్రియాని ఓక్ఖిపిత్వా అధోముఖో అట్ఠాసి. తస్స కాయవికారేనేవ తా దేవతా “సమణదేవపుత్తో అయ”న్తి ఞత్వా ఏవమాహంసు – “అయ్య, దేవపుత్త, దేవలోకో నామాయం, న సమణధమ్మస్స కరణోకాసో, సమ్పత్తిం అనుభవనోకాసో”తి. సో తథేవ అట్ఠాసి. దేవతా “న తావాయం సల్లక్ఖేతీ”తి తూరియాని పగ్గణ్హింసు. సో తథాపి అనోలోకేన్తోవ అట్ఠాసి.

అథస్స సబ్బకాయికం ఆదాసం పురతో ఠపయింసు. సో ఛాయం దిస్వా చుతభావం ఞత్వా, “న మయా ఇమం ఠానం పత్థేత్వా సమణధమ్మో కతో, ఉత్తమత్థం అరహత్తం పత్థేత్వా కతో”తి సమ్పత్తియా విప్పటిసారీ అహోసి, “సువణ్ణపటం పటిలభిస్సామీ”తి తక్కయిత్వా యుద్ధట్ఠానం ఓతిణ్ణమల్లో మూలకముట్ఠిం లభిత్వా వియ. సో – “అయం సగ్గసమ్పత్తి నామ సులభా, బుద్ధానం పాతుభావో దుల్లభో”తి చిన్తేత్వా విమానం అపవిసిత్వావ అసమ్భిన్నేనేవ సీలేన అచ్ఛరాసఙ్ఘపరివుతో దసబలస్స సన్తికం ఆగమ్మ అభివాదేత్వా ఏకమన్తం ఠితో ఇమం గాథం అభాసి.

తత్థ **అచ్ఛరాగణసఙ్ఘుట్ఠ**న్తి అచ్ఛరాగణేన గీతవాదితసద్దేహి సఙ్ఘోసితం. **పిసాచగణసేవిత**న్తి తమేవ అచ్ఛరాగణం పిసాచగణం కత్వా వదతి. **వన**న్తి నన్దనవనం సన్ధాయ వదతి. అయఞ్హి నియామచిత్తతాయ అత్తనో గరుభావేన దేవగణం “దేవగణో”తి వత్తుం న రోచేతి. “పిసాచగణో”తి వదతి. నన్దనవనఞ్చ “నన్దన”న్తి అవత్వా “మోహన”న్తి వదతి . **కథం యాత్రా భవిస్సతీ**తి కథం నిగ్గమనం భవిస్సతి, కథం అతిక్కమో భవిస్సతి, అరహత్తస్స మే పదట్ఠానభూతం విపస్సనం ఆచిక్ఖథ భగవాతి వదతి.

అథ భగవా “అతిసల్లిఖతేవ అయం దేవపుత్తో, కిం ను ఖో ఇద”న్తి? ఆవజ్జేన్తో అత్తనో సాసనే పబ్బజితభావం ఞత్వా – “అయం అచ్చారద్ధవీరియతాయ కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తో, అజ్జాపిస్స చఙ్కమనస్మింయేవ అత్తభావో అసమ్భిన్నేన సీలేన ఆగతో”తి చిన్తేసి. బుద్ధా చ అకతాభినివేసస్స ఆదికమ్మికస్స అకతపరికమ్మస్స అన్తేవాసినో చిత్తకారో భిత్తిపరికమ్మం వియ – “సీలం తావ సోధేహి, సమాధిం భావేహి, కమ్మస్సకతపఞ్ఞం ఉజుం కరోహీ”తి పఠమం పుబ్బభాగప్పటిపదం ఆచిక్ఖన్తి, కారకస్స పన యుత్తపయుత్తస్స అరహత్తమగ్గపదట్ఠానభూతం సణ్హసుఖుమం సుఞ్ఞతావిపస్సనంయేవ ఆచిక్ఖన్తి, అయఞ్చ దేవపుత్తో కారకో అభిన్నసీలో, ఏకో మగ్గో అస్స అనాగతోతి సుఞ్ఞతావిపస్సనం ఆచిక్ఖన్తో **ఉజుకో నామాతి**ఆదిమాహ.

తత్థ **ఉజుకో**తి కాయవఙ్కాదీనం అభావతో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో ఉజుకో నామ. **అభయా నామ సా దిసా**తి నిబ్బానం సన్ధాయాహ. తస్మిం హి కిఞ్చి భయం నత్థి, తం వా పత్తస్స భయం నత్థీతి “అభయా నామ సా దిసా”తి వుత్తం. **రథో అకూజనో**తి అట్ఠఙ్గికో మగ్గోవ అధిప్పేతో. యథా హి పాకతికరథో అక్ఖే వా అనబ్భఞ్జితే అతిరేకేసు వా మనుస్సేసు అభిరుళ్హేసు కూజతి విరవతి, న ఏవం అరియమగ్గో. సో హి ఏకప్పహారేన చతురాసీతియాపి పాణసహస్సేసు అభిరుహన్తేసు న కూజతి న విరవతి. తస్మా “అకూజనో”తి వుత్తో. **ధమ్మచక్కేహి సంయుతో**తి కాయికచేతసికవీరియసఙ్ఖాతేహి ధమ్మచక్కేహి సంయుత్తో.

హిరీతి ఏత్థ హిరిగ్గహణేన ఓత్తప్పమ్పి గహితమేవ హోతి. **తస్స అపాలమ్బో**తి యథా బాహిరకరథస్స రథే ఠితానం యోధానం అపతనత్థాయ దారుమయం అపాలమ్బనం హోతి, ఏవం ఇమస్స మగ్గరథస్స అజ్ఝత్తబహిద్ధాసముట్ఠానం హిరోత్తప్పం అపాలమ్బనం. **సత్యస్స పరివారణ**న్తి రథస్స సీహచమ్మాదిపరివారో వియ ఇమస్సాపి మగ్గరథస్స సమ్పయుత్తా సతి పరివారణం. **ధమ్మ**న్తి లోకుత్తరమగ్గం . **సమ్మాదిట్ఠిపురేజవ**న్తి విపస్సనాసమ్మాదిట్ఠిపురేజవా అస్స పుబ్బయాయికాతి సమ్మాదిట్ఠిపురేజవో, తం సమ్మాదిట్ఠిపురేజవం. యథా హి పఠమతరం రాజపురిసేహి కాణకుణిఆదీనంనీహరణేన మగ్గే సోధితే పచ్ఛా రాజా నిక్ఖమతి, ఏవమేవం విపస్సనా సమ్మాదిట్ఠియా అనిచ్చాదివసేన ఖన్ధాదీసు సోధితేసు పచ్ఛా భూమిలద్ధవట్టం పరిజానమానా మగ్గసమ్మాదిట్ఠి ఉప్పజ్జతి. తేన వుత్తం “ధమ్మాహం సారథిం బ్రూమి, సమ్మాదిట్ఠిపురేజవ”న్తి.

ఇతి భగవా దేసనం నిట్ఠాపేత్వా అవసానే చత్తారి సచ్చాని దీపేసి. దేసనాపరియోసానే దేవపుత్తో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. యథా హి రఞ్ఞో భోజనకాలే అత్తనో ముఖప్పమాణే కబళే ఉక్ఖిత్తే అఙ్కే నిసిన్నో పుత్తో అత్తనో ముఖప్పమాణేనేవ తతో కబళం కరోతి, ఏవమేవం భగవతి అరహత్తనికూటేన దేసనం దేసేన్తేపి సత్తా అత్తనో ఉపనిస్సయానురూపేన సోతాపత్తిఫలాదీని పాపుణన్తి. అయమ్పి దేవపుత్తో సోతాపత్తిఫలం పత్వా భగవన్తం గన్ధాదీహి పూజేత్వా పక్కామీతి. ఛట్ఠం.

౭. వనరోపసుత్తవణ్ణనా

౪౭. సత్తమే **ధమ్మట్ఠా సీలసమ్పన్నా**తి కే ధమ్మట్ఠా, కే సీలసమ్పన్నాతి పుచ్ఛతి. భగవా ఇమం పఞ్హం థావరవత్థునా దీపేన్తో **ఆరామరోపా**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఆరామరోపా**తి పుప్ఫారామఫలారామరోపకా. **వనరోపా**తి సయంజాతే అరోపిమవనే సీమం పరిక్ఖిపిత్వా చేతియబోధిచఙ్కమనమణ్డపకుటిలేణరత్తిట్ఠానదివాట్ఠానానం కారకా ఛాయూపగే రుక్ఖే రోపేత్వా

దదమానాపి వనరోపాయేవ నామ. **సేతుకారకాతి** విసమే సేతుం కరోన్తి, ఉదకే నావం పటియాదేన్తి . **పపన్తి** పానీయదానసాలం. **ఉదపానన్తి** యంకిఞ్చి పోక్ఖరణీతళాకాదిం. **ఉపస్సయన్తి** వాసాగారం. "ఉపాసయ"న్తిపి పాఠో.

సదా పుఞ్ఞం పవడ్ఢతీతి న అకుసలవితక్కం వా వితక్కేన్తస్స నిద్దాయన్తస్స వా పవడ్ఢతి. యదా యదా పన అనుస్సరతి, తదా తదా తస్స వడ్ఢతి. ఇమమత్థం సన్ధాయ "సదా పుఞ్ఞం పవడ్ఢతీ"తి వుత్తం. **ధమ్మట్ఠా సీలసమ్పన్నాతి** తస్మిం ధమ్మే ఠితత్తా తేనపి సీలేన సమ్పన్నత్తా ధమ్మట్ఠా సీలసమ్పన్నా. అథ వా ఏవరూపాని పుఞ్ఞాని కరోన్తానం దస కుసలా ధమ్మా పూరేన్తి, తేసు ఠితత్తా ధమ్మట్ఠా. తేనేవ చ సీలేన సమ్పన్నత్తా సీలసమ్పన్నాతి. సత్తమం.

౮. జేతవనసుత్తవణ్ణనా

౪౮. అట్ఠమే **ఇదం హి తం జేతవనన్తి** అనాథపిణ్డికో దేవపుత్తో జేతవనస్స చేవ బుద్ధాదీనఞ్చ వణ్ణభణనత్థం ఆగతో ఏవమాహ. **ఇసిసఙ్ఘనిసేవితన్తి** భిక్ఖుసఙ్ఘనిసేవితం.

ఏవం పఠమగాథాయ జేతవనస్స వణ్ణం కథేత్వా ఇదాని అరియమగ్గస్స కథేన్తో **కమ్మం విజ్జాతిఆదిమాహ**. తత్థ **కమ్మన్తి** మగ్గచేతనా. **విజ్జాతి** మగ్గపఞ్ఞా. **ధమ్మోతి** సమాధిపక్ఖికా ధమ్మా. **సీలం జీవితముత్తమన్తి** సీలే పతిట్ఠితస్స జీవితం ఉత్తమన్తి దస్సేతి. అథ వా **విజ్జాతి** దిట్ఠిసఙ్కప్పా. **ధమ్మోతి** వాయామసతిసమాధయో. **సీలన్తి** వాచాకమ్మన్తాజీవా. **జీవితముత్తమన్తి** ఏతస్మిం సీలే ఠితస్స జీవితం నామ ఉత్తమం. **ఏతేన మచ్చా సుజ్ఝన్తీతి** ఏతేన అట్ఠఙ్గికమగ్గేన సత్తా విసుజ్ఝన్తి.

తస్మాతి యస్మా మగ్గేన సుజ్ఝన్తి, న గోత్తధనేహి, తస్మా. **యోనిసో విచినే ధమ్మన్తి** ఉపాయేన సమాధిపక్ఖియధమ్మం విచినేయ్య. **ఏవం తత్థ విసుజ్ఝతీతి** ఏవం తస్మిం అరియమగ్గే విసుజ్ఝతి. అథ వా **యోనిసో విచినే ధమ్మన్తి** ఉపాయేన పఞ్చక్ఖన్ధధమ్మం విచినేయ్య. **ఏవం తత్థ విసుజ్ఝతీతి** ఏవం తేసు చతూసు సచ్చేసు విసుజ్ఝతి.

ఇదాని సారిపుత్తత్థేరస్స వణ్ణం కథేన్తో **సారిపుత్తోవాతిఆదిమాహ**. తత్థ **సారిపుత్తోవాతి** అవధారణవచనం, ఏతేహి పఞ్ఞాదీహి సారిపుత్తోవ సేయ్యోతి వదతి. **ఉపసమేనాతి** కిలేసఉపసమేన . **పారం గతోతి** నిబ్బానం గతో. యో కోచి నిబ్బానం పత్తో భిక్ఖు, సో **ఏతావపరమో సియా,** న థేరేన ఉత్తరితరో నామ అత్థీతి వదతి. సేసం ఉత్తానమేవాతి. అట్ఠమం.

౯. మచ్ఛరిసుత్తవణ్ణనా

౪౯. నవమే **మచ్ఛరినోతి** మచ్ఛేరేన సమన్నాగతా. ఏకచ్చో హి అత్తనో వసనట్ఠానే భిక్ఖుం హత్థం పసారేత్వాపి న వన్దతి, అఞ్ఞత్థ గతో విహారం పవిసిత్వా సక్కచ్చం వన్దిత్వా మధురపటిసన్థారం కరోతి – "భన్తే, అమ్హాకం వసనట్ఠానం నాగచ్ఛథ, సమ్పన్నో పదేసో, పటిబలా మయం అయ్యానం యాగుభత్తాదీహి ఉపట్ఠానం కాతు"న్తి. భిక్ఖూ "సద్ధో అయం ఉపాసకో"తి యాగుభత్తాదీహి సఙ్గణ్హన్తి. అథేకో థేరో తస్స గామం గన్త్వా పిణ్డాయ చరతి. సో తం దిస్వా అఞ్ఞేన వా గచ్ఛతి, ఘరం వా పవిసతి. సచేపి సమ్ముఖీభావం ఆగచ్ఛతి, హత్థేన వన్దిత్వా – "అయ్యస్స భిక్ఖం దేథ, అహం ఏకేన కమ్మేన గచ్ఛామీ"తి పక్కమతి. థేరో సకలగామం చరిత్వా తుచ్ఛపత్తోవ నిక్ఖమతి. ఇదం తావ ముదుమచ్ఛరియం నామ, యేన సమన్నాగతో అదాయకోపి దాయకో వియ పఞ్ఞాయతి. ఇధ పన థద్ధమచ్ఛరియం అధిప్పేతం, యేన సమన్నాగతో భిక్ఖూసు పిణ్డాయ పవిట్ఠేసు, "థేరా ఠితా"తి వుత్తే, "కిం మయ్హం పాదా రుజ్జన్తీ"తిఆదీని వత్వా సిలాథమ్భో వియ ఖాణుకో వియ చ థద్ధో

హుత్వా తిట్ఠతి, సామీచిమ్పి న కరోతి. **కదరియాతి** ఇదం మచ్ఛరినోతి పదస్సేవ వేవచనం. ముదుకమ్పి హి మచ్ఛరియం "మచ్ఛరియ"న్త్వేవ వుచ్చతి, థద్ధం పన కదరియం నామ. **పరిభాసకాతి** భిక్ఖూ ఘరద్వారే ఠితే దిస్వా, "కిం తుమ్హే కసిత్వా ఆగతా, వపిత్వా, లాయిత్వా? మయం అత్తనోపి న లభామ, కుతో తుమ్హాకం, సీఘం నిక్ఖమథా"తిఆదీహి సన్తజ్జకా. **అన్తరాయకరాతి** దాయకస్స సగ్గన్తరాయో, పటిగ్గాహకానం లాభన్తరాయో, అత్తనో ఉపఘాతోతి ఇమేసం అన్తరాయానం కారకా.

సమ్పరాయోతి పరలోకో. **రతీతి** పఞ్చకామగుణరతి. **ఖిడ్డాతి** కాయికఖిడ్డాదికా తివిధా ఖిడ్డా. **దిట్ఠే ధమ్మేస విపాకోతి** తస్మిం నిబ్బత్తభవనే దిట్ఠే ధమ్మే ఏస విపాకో. **సమ్పరాయే చ దుగ్గతీతి** "యమలోకం ఉపపజ్జరే"తి వుత్తే సమ్పరాయే చ దుగ్గతి.

వదఞ్ఞూతి భిక్ఖూ ఘరద్వారే ఠితా కిఞ్చాపి తుణ్హీవ హోన్తి, అత్థతో పన – "భిక్ఖం దేథా"తి వదన్తి నామ. తత్ర యే "మయం పచామ, ఇమే పన న పచన్తి, పచమానే పత్వా అలభన్తా కుహిం లభిస్సన్తీ"తి? దేయ్యధమ్మం సంవిభజన్తి, తే వదఞ్ఞూ నామ. **పకాసన్తీతి** విమానప్పభాయ జోతన్తి. **పరసమ్భతేసూతి** పరేహి సమ్పిణ్డితేసు. **సమ్పరాయే చ సుగ్గతీతి**, "ఏతే సగ్గా"తి ఏవం వుత్తసమ్పరాయే సుగతి. ఉభిన్నమ్పి వా ఏతేసం తతో చవిత్వా పున సమ్పరాయేపి దుగ్గతిసుగతియేవ హోతీతి. నవమం.

౧౦. ఘటీకారసుత్తవణ్ణనా

౫౦. దసమే **ఉపపన్నాసేతి** నిబ్బత్తివసేన ఉపగతా. **విముత్తాతి** అవిహాబ్రహ్మలోకస్మిం ఉపపత్తిసమనన్తరమేవ అరహత్తఫలవిముత్తియా విముత్తా. **మానుసం దేహన్తి** ఇధ పఞ్చోరమ్భాగియసంయోజనాని ఏవ వుత్తాని. **దిబ్బయోగన్తి** పఞ్చ ఉద్ధమ్భాగియసంయోజనాని. **ఉపచ్చగున్తి** అతిక్కమింసు. **ఉపకోతిఆదీని** తేసం థేరానం నామాని. **కుసలీ భాససీ తేసన్తి**, "కుసల"న్తి ఇదం వచనం ఇమస్స అత్థీతి **కుసలీ,** తేసం థేరానం త్వం కుసలం అనవజ్జం భాససి, థోమేసి పసంససి , పణ్డితోసి దేవపుత్తాతి వదతి. **తం తే ధమ్మం ఇధఞ్ఞాయాతి** తే థేరా తం ధమ్మం ఇధ తుమ్హాకం సాసనే జానిత్వా. **గమ్భీరన్తి** గమ్భీరత్థం. **బ్రహ్మచారీ నిరామిసోతి** నిరామిసబ్రహ్మచారీ నామ అనాగామీ, అనాగామీ అహోసిన్తి అత్థో. **అహువాతి** అహోసి. **సగామేయ్యోతి** ఏకగామవాసీ. పరియోసానగాథా సఙ్గీతికారేహి ఠపితాతి. దసమం.

ఆదిత్తవగ్గో పఞ్చమో.

౬. జరావగ్గో

౧. జరాసుత్తవణ్ణనా

౫౧. జరావగ్గస్స పఠమే **సాధూతి** లద్ధకం భద్దకం. **సీలం యావ జరాతి** ఇమినా ఇదం దస్సేతి – యథా ముత్తామణిరత్తవత్థాదీని ఆభరణాని తరుణకాలేయేవ సోభన్తి, జరాజిణ్ణకాలే తాని ధారేన్తో "అయం అజ్జాపి బాలభావం పత్థేతి, ఉమ్మత్తకో మఞ్ఞే"తి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి , న ఏవం సీలం. సీలఞ్హి నిచ్చకాలం సోభతి. బాలకాలేపి హి సీలం రక్ఖన్తం "కిం ఇమస్స సీలేనా"తి? వత్తారో నత్థి. మజ్ఝిమకాలేపి మహల్లకకాలేపీతి.

సద్ధా సాధు పతిట్ఠితాతి హత్థాళవకచిత్తగహపతిఆదీనం వియ మగ్గేన ఆగతా పతిట్ఠితసద్ధా నామ సాధు. **పఞ్ఞా నరానం రతనన్తి** ఏత్థ చిత్తీకతట్ఠాదీహి రతనం వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హేతం –

> "యది చిత్తీకతన్తి రతనం, నను భగవా చిత్తీకతో పురిససీహో, యే చ లోకే చిత్తీకతా, తేసం చిత్తీకతో భగవా. యది రతికరన్తి రతనం, నను భగవా రతికరో పురిససీహో, తస్స వచనేన చరన్తా ఝానరతిసుఖేన అభిరమన్తి. యది అతుల్యన్తి రతనం, నను భగవా అతులో పురిససీహో. న హి సక్కా తులేతుం గుణేహి గుణపారమిం గతో. యది దుల్లభన్తి రతనం, నను భగవా దుల్లభో పురిససీహో. యది అనోమసత్తపరిభోగన్తి రతనం, నను భగవా అనోమో సీలేన సమాధినా పఞ్ఞాయ విముత్తియా విముత్తిఞాణదస్సనేనా"తి.

ఇధ పన దుల్లభపాతుభావట్ఠేన పఞ్ఞా "రతన"న్తి వుత్తం. **పుఞ్ఞన్తి** పుఞ్ఞచేతనా, సా హి అరూపత్తా పరిహరితుం న సక్కాతి. పఠమం.

౨. అజరసాసుత్తవణ్ణనా

౫౨. దుతియే **అజరసాతి** అజీరణేన, అవిపత్తియాతి అత్థో. సీలఞ్హి అవిపన్నమేవ సాధు హోతి, విపన్నసీలం ఆచరియుపజ్ఝాయాదయోపి న సఙ్గణ్హన్తి, గతగతట్ఠానే నిద్ధమితబ్బోవ హోతీతి. దుతియం.

౩. మిత్తసుత్తవణ్ణనా

౫౩. తతియే **సత్థోతి** సద్ధించరో, జఙ్ఘసత్థో వా సకటసత్థో వా. **మిత్తన్తి** రోగే ఉప్పన్నే పాటజ్కియా వా అఞ్ఞేన వా యానేన హరిత్వా ఖేమన్తసమ్పాపనేన మిత్తం. **సకే ఘరేతి** అత్తనో గేహే . తథారూపే రోగే జాతే పుత్తభరియాదయో జిగుచ్ఛన్తి, మాతా పన అసుచిమ్పి చన్దనం వియ మఞ్ఞతి. తస్మా సా సకే ఘరే మిత్తం. **సహాయో అత్థజాతస్సాతి** ఉప్పన్నకిచ్చస్స యో తం కిచ్చం వహతి నిత్థరతి, సో కిచ్చేసు సహ అయనభావేన సహాయో మిత్తం, సురాపానాదిసహాయా పన న మిత్తా. **సమ్పరాయికన్తి** సమ్పరాయహితం. తతియం.

౪. వత్థుసుత్తవణ్ణనా

౫౪. చతుత్థే **పుత్తా వత్థూతి** మహల్లకకాలే పటిజగ్గనట్ఠేన పుత్తా పతిట్ఠా. **పరమోతి** అఞ్ఞేసం అకథేతబ్బస్సపి గుయ్హస్స కథేతబ్బయుత్తతాయ భరియా పరమో సఖా నామ. చతుత్థం.

౫-౭. పఠమజనసుత్తాదివణ్ణనా

౫౫. పఞ్చమే **విధావతీతి** పరసముద్దాదిగమనవసేన ఇతో చితో చ విధావతి. పఞ్చమం.

౫౬. ఛట్ఠే **దుక్ఖాతి** వట్టదుక్ఖతో. ఛట్ఠం.

౫౭. సత్తమే **పరాయణన్తి** నిప్ఫత్తి అవస్సయో. సత్తమం.

౮. ఉప్పథసుత్తవణ్ణనా

౫౮. అట్ఠమే **రాగో ఉప్పథో**తి సుగతిఞ్చ నిబ్బానఞ్చ గచ్ఛన్తస్స అమగ్గో. **రత్తిన్దివక్ఖయో**తి రత్తిదివేహి, రత్తిదివేసు వా ఖీయతి. **ఇత్థీ మల**న్తి సేసం బాహిరమలం భస్మఖారాదీహి ధోవిత్వా సక్కా సోధేతుం, మాతుగామమలేన దుట్ఠో పన న సక్కా సుద్ధో నామ కాతున్తి ఇత్థీ "మల"న్తి వుత్తా. **ఏత్థా**తి ఏత్థ ఇత్థియం పజా సజ్జతి. **తపో**తి ఇన్ద్రియసంవరధుతఙ్గగుణవీరియదుక్కరకారికానం నామం, ఇధ పన ఠపేత్వా దుక్కరకారికం సబ్బాపి కిలేససన్తాపికా పటిపదా వట్టతి. **బ్రహ్మచరియ**న్తి మేథునవిరతి. అట్ఠమం.

౯. దుతియసుత్తవణ్ణనా

౫౯. నవమే **కిస్స చాభిరతో**తి కిస్మిం అభిరతో. **దుతియా**తి సుగతిఞ్చేవ నిబ్బానఞ్చ గచ్ఛన్తస్స దుతియికా. **పఞ్ఞా చేనం పసాసతీ**తి పఞ్ఞా ఏతం పురిసం "ఇదం కరోహి, ఇదం మాకరీ"తి అనుసాసతి. నవమం.

౧౦. కవిసుత్తవణ్ణనా

౬౦. దసమే **ఛన్దో నిదాన**న్తి గాయత్తిఆదికో ఛన్దో గాథానం నిదానం. పుబ్బపట్ఠాపనగాథా ఆరభన్తో హి "కతరఛన్దేన హోతూ"తి ఆరభతి . **వియఞ్జన**న్తి జననం. అక్ఖరం హి పదం జనేతి, పదం గాథం జనేతి, గాథా అత్థం పకాసేతీతి. **నామసన్నిస్సితా**తి సముద్దాదిపణ్ణత్తినిస్సితా. గాథా ఆరభన్తో హి సముద్దం వా పథవిం వా యం కిఞ్చి నామం నిస్సాయిత్వావ ఆరభతి. **ఆసయో**తి పతిట్ఠా. కవితో హి గాథా పవత్తన్తి. సో తాసం పతిట్ఠా హోతీతి. దసమం.

జరావగ్గో ఛట్ఠో.

౭. అద్ధవగ్గో

౧. నామసుత్తవణ్ణనా

౬౧. అద్ధవగ్గస్స పఠమే **నామం సబ్బం అద్ధభవీ**తి నామం సబ్బం అభిభవతి అనుపతతి. ఓపపాతికేన వా హి కిత్తిమేన వా నామేన ముత్తో సత్తో వా సఙ్ఖారో వా నత్థి. యస్సపి హి రుక్ఖస్స వా పాసాణస్స వా "ఇదం నామ నామ"న్తి న జానన్తి, అనామకోత్వేవ తస్స నామం హోతి. పఠమం.

౨-౩. చిత్తసుత్తాదివణ్ణనా

౬౨. దుతియే **సబ్బేవ వసమన్వగూ**తి యే చిత్తస్స వసం గచ్ఛన్తి, తేసంయేవ అనవసేసపరియాదానమేతం. దుతియం.

౬౩. తతియేపి ఏసేవ నయో. తతియం.

౪-౫. సంయోజనసుత్తాదివణ్ణనా

౬౪. చతుత్థే **కిం సు సంయోజనో**తి కిం సంయోజనో కిం బన్ధనో? **విచారణ**న్తి విచరణా పాదాని. బహువచనే ఏకవచనం కతం. **వితక్కస్స విచారణ**న్తి వితక్కో తస్స పాదా. చతుత్థం.

౬౫. పఞ్చమేపి ఏసేవ నయో. పఞ్చమం.

౬. అత్తహతసుత్తవణ్ణనా

౬౬. ఛట్ఠే **కేనస్సుబ్భాహతో**తి కేన అబ్భాహతో. సు-కారో నిపాతమత్తం. **ఇచ్ఛాధూపాయితో**తి ఇచ్ఛాయ ఆదిత్తో. ఛట్ఠం.

౭-౯. ఉడ్డితసుత్తాదివణ్ణనా

౬౭. సత్తమే **తణ్హాయ ఉడ్డితో**తి తణ్హాయ ఉల్లఙ్ఘితో. చక్ఖుఞ్హి తణ్హారజ్జునా ఆవునిత్వా రూపనాగదన్తే ఉడ్డితం, సోతాదీని సద్దాదీసూతి తణ్హాయ ఉడ్డితో లోకో. **మచ్చునా పిహితో**తి అనన్తరే అత్తభావే కతం కమ్మం న దూరం ఏకచిత్తన్తరం, బలవతియా పన మారణన్తికవేదనాయ పబ్బతేన వియ ఓత్థటత్తా సత్తా తం న బుజ్ఝన్తీతి “మచ్చునా పిహితో లోకో”తి వుత్తం. సత్తమం.

౬౮. అట్ఠమే స్వేవ పఞ్హో దేవతాయ హేట్ఠుపరియాయవసేన పుచ్ఛితో. అట్ఠమం.

౬౯. నవమే సబ్బం ఉత్తానమేవ. నవమం.

౧౦. లోకసుత్తవణ్ణనా

౭౦. దసమే **కిస్మిం లోకో సముప్పన్నో**తి కిస్మిం ఉప్పన్నే లోకో ఉప్పన్నోతి పుచ్ఛతి. **ఛసూ**తి ఛసు అజ్ఝత్తికేసు ఆయతనేసు ఉప్పన్నేసు ఉప్పన్నోతి వుచ్చతి. **ఛసు కుబ్బతీ**తి తేసుయేవ ఛసు సన్థవం కరోతి. **ఉపాదాయా**తి తానియేవ చ ఉపాదాయ ఆగమ్మ పటిచ్చ పవత్తతి. **విహఞ్ఞతీ**తి తేసుయేవ ఛసు విహఞ్ఞతి పీళియతి. ఇతి అజ్ఝత్తికాయతనవసేన అయం పఞ్హో ఆగతో, అజ్ఝత్తికబాహిరానం పన వసేన ఆహరితుం వట్టతి. ఛసు హి అజ్ఝత్తికాయతనేసు ఉప్పన్నేసు అయం ఉప్పన్నో నామ హోతి, ఛసు బాహిరేసు సన్థవం కరోతి, ఛన్నం అజ్ఝత్తికానం ఉపాదాయ ఛసు బాహిరేసు విహఞ్ఞతీతి. దసమం.

అద్ధవగ్గో సత్తమో.

౮. ఛేత్వావగ్గో

౧. ఛేత్వాసుత్తవణ్ణనా

౭౧. ఛేత్వావగ్గస్స పఠమే **ఛేత్వా**తి వధిత్వా. **సుఖం సేతీ**తి కోధపరిళాహేన అపరిదయ్హమానత్తా సుఖం సయతి. **న సోచతీ**తి కోధవినాసేన వినట్ఠదోమనస్సత్తా న సోచతి. **విసమూలస్సా**తి దుక్ఖవిపాకస్స . **మధురగ్గస్సా**తి కుద్ధస్స

పటికుజ్ఝిత్వా, అక్కుట్ఠస్స పచ్చక్కోసిత్వా, పహటస్స చ పటిపహరిత్వా సుఖం ఉప్పజ్జతి, తం సన్ధాయ మధురగ్గోతి వుత్తో. ఇమస్మిం హి ఠానే పరియోసానం అగ్గన్తి వుత్తం. **అరియా**తి బుద్ధాదయో. పఠమం.

౨. రథసుత్తవణ్ణనా

౭౨. దుతియే పఞ్ఞాయతి ఏతేనాతి **పఞ్ఞాణం. ధజో రథస్సా**తి మహన్తస్మిం హి సఙ్గామసీసే దూరతోవ ధజం దిస్వా "అసుకరఞ్ఞో నామ అయం రథో"తి రథో పాకటో హోతి. తేన వుత్తం "ధజో రథస్స పఞ్ఞాణ"న్తి. **అగ్గి**పి దూరతోవ ధూమేన పఞ్ఞాయతి. చోళరట్ఠం పణ్డురట్ఠన్తి ఏవం **రట్ఠ**మ్పి రఞ్ఞా పఞ్ఞాయతి. చక్కవత్తిరఞ్ఞో ధీతాపి పన **ఇత్థీ** "అసుకస్స నామ భరియా"తి భత్తారం పత్వావ పఞ్ఞాయతి. తస్మా **ధూమో పఞ్ఞాణమగ్గినో**తిఆది వుత్తం. దుతియం.

౩. విత్తసుత్తవణ్ణనా

౭౩. తతియే **సద్ధీధ విత్త**న్తి యస్మా సద్ధో సద్ధాయ ముత్తమణిఆదీనిపి విత్తాని లభతి, తిస్సోపి కులసమ్పదా, ఛ కామసగ్గాని, నవ బ్రహ్మలోకే పత్వా పరియోసానే అమతమహానిబ్బానదస్సనమ్పి లభతి, తస్మా మణిముత్తాదీహి విత్తేహి సద్ధావిత్తమేవ సేట్ఠం. **ధమ్మో**తి దసకుసలకమ్మపథో. **సుఖమావహాతీ**తి సబ్బమ్పి సాసవానాసవం అసంకిలిట్ఠసుఖం ఆవహతి. **సాదుతర**న్తి లోకస్మిం లోణమ్బిలాదీనం సబ్బరసానం సచ్చమేవ మధురతరం. సచ్చస్మిం హి ఠితా సీఘవేగం నదిమ్పి నివత్తేన్తి, విసమ్పి నిమ్మద్దేన్తి, అగ్గిమ్పి పటిబాహన్తి, దేవమ్పి వస్సాపేన్తి, తస్మా తం సబ్బరసానం మధురతరన్తి వుత్తం. **పఞ్ఞాజీవిం జీవితమాహు సేట్ఠ**న్తి యో పఞ్ఞాజీవీ గహట్ఠో సమానో పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాయ సలాకభత్తాదీని పట్ఠపేత్వా పఞ్ఞాయ జీవతి, పబ్బజితో వా పన ధమ్మేన ఉప్పన్నే పచ్చయే "ఇదమత్థ"న్తి పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తో కమ్మట్ఠానం ఆదాయ విపస్సనం పట్ఠపేత్వా అరియఫలాధిగమవసేన పఞ్ఞాయ జీవతి, తం పఞ్ఞాజీవిం పుగ్గలం సేట్ఠం జీవితం జీవతీతి ఆహు. తతియం.

౪. వుట్ఠిసుత్తవణ్ణనా

౭౪. చతుత్థే **బీజ**న్తి ఉప్పతన్తానం సత్తవిధం ధఞ్ఞబీజం సేట్ఠం. తస్మిఞ్హి ఉగ్గతే జనపదో ఖేమో హోతి సుభిక్ఖో. **నిపతత**న్తి నిపతన్తానం మేఘవుట్ఠి సేట్ఠా. మేఘవుట్ఠియఞ్హి సతి వివిధాని సస్సాని ఉప్పజ్జన్తి, జనపదా ఫీతా హోన్తి ఖేమా సుభిక్ఖా. **పవజమానాన**న్తి జఙ్గమానం పదసా చరమానానం గావో సేట్ఠా. తా నిస్సాయ హి సత్తా పఞ్చ గోరసే పరిభుఞ్జమానా సుఖం విహరన్తి. **పవదత**న్తి రాజకులమజ్ఝాదీసు వదన్తానం పుత్తో వరో. సో హి మాతాపితూనం అనత్థావహం న వదతి.

విజ్జా ఉప్పతతం సేట్ఠాతి పురిమపఞ్హే కిర సుత్వా సమీపే ఠితా ఏకా దేవతా "దేవతే, కస్మా త్వం ఏతం పఞ్హం దసబలం పుచ్ఛసి? అహం తే కథేస్సామీ"తి అత్తనో ఖన్తియా లద్ధియా పఞ్హం కథేసి. అథ నం ఇతరా దేవతా ఆహ – "యావ పధంసీ వదేసి దేవతే యావ పగబ్భా ముఖరా, అహం బుద్ధం భగవన్తం పుచ్ఛామి. త్వం మయ్హం కస్మా కథేసీ"తి? నివత్తేత్వా తదేవ పఞ్హం దసబలం పుచ్ఛి. అథస్సా సత్థా విస్సజ్జేన్తో **విజ్జా ఉప్పతత**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **విజ్జా**తి చతుమగ్గవిజ్జా. సా హి ఉప్పతమానా సబ్బాకుసలధమ్మే సముగ్ఘాతేతి. తస్మా "ఉప్పతతం సేట్ఠా"తి వుత్తా. **అవిజ్జా**తి వట్టమూలకమహాఅవిజ్జా. సా హి నిపతన్తానం ఓసీదన్తానం వరా. **పవజమానాన**న్తి పదసా చరమానానం జఙ్గమానం అనోమపుఞ్ఞక్ఖేత్తభూతో సఙ్ఘో వరో.

తఞ్హి తత్థ తత్థ దిస్వా పసన్నచిత్తా సత్తా సోత్థిం పాపుణన్తి. **బుద్ధో**తి యాదిసో పుత్తో వా హోతు అఞ్ఞో వా, యేసం కేసఞ్చి వదమానానం బుద్ధో వరో. తస్స హి ధమ్మదేసనం ఆగమ్మ అనేకసతసహస్సానం పాణానం బన్ధనమోక్ఖో హోతీతి. చతుత్థం.

౫. భీతాసుత్తవణ్ణనా

౭౫. పఞ్చమే **కింసూధ భీతా**తి కిం భీతా? **మగ్గో చనేకాయతనప్పవుత్తో**తి అట్ఠతింసారమ్మణవసేన అనేకేహి కారణేహి కథితో. ఏవం సన్తే కిస్స భీతా హుత్వా అయం జనతా ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో అగ్గహేసీతి వదతి. **భూరిపఞ్ఞా**తి బహుపఞ్ఞ ఉస్సన్నపఞ్ఞ. **పరలోకం న భాయే**తి ఇమస్మా లోకా పరం లోకం గచ్ఛన్తో న భాయేయ్య. **పణిధాయా**తి ఠపేత్వా. **బహ్వన్నపానం ఘరమావసన్తో**తి అనాథపిణ్డికాదయో వియ బహ్వన్నపానే ఘరే వసన్తో. **సంవిభాగీ**తి అచ్ఛరాయ గహితమ్పి నఖేన ఫాలేత్వా పరస్స దత్వావ భుఞ్జనసీలో. **వదఞ్ఞూ**తి వుత్తత్థమేవ.

ఇదాని గాథాయ అఙ్గాని ఉద్ధరిత్వా దస్సేతబ్బాని – "వాచ"న్తి హి ఇమినా చత్తారి వచీసుచరితాని గహితాని, "మనేనా"తిపదేన తీణి మనోసుచరితాని, "కాయేనా"తి పదేన తీణి కాయసుచరితాని. ఇతి ఇమే దస కుసలకమ్మపథా పుబ్బసుద్ధిఅఙ్గం నామ. **బహ్వన్నపానం ఘరమావసన్తో**తి ఇమినా యఞ్ఞఉపక్ఖరో గహితో. **సద్ధో**తి ఏకమఙ్గం, **ముదూ**తి ఏకం, **సంవిభాగీ**తి ఏకం, **వదఞ్ఞూ**తి ఏకం. ఇతి ఇమాని చత్తారి అఙ్గాని సన్ధాయ "ఏతేసు ధమ్మేసు ఠితో చతూసూ"తి ఆహ.

అపరోపి పరియాయో – వాచన్తిఆదీని తీణి అఙ్గాని, బహ్వన్నపానన్తి ఇమినా యఞ్ఞఉపక్ఖరోవ గహితో, సద్ధో ముదూ సంవిభాగీ వదఞ్ఞూతి ఏకం అఙ్గం. అపరో దుకనయో నామ హోతి. "వాచం మనఞ్చా"తి ఇదమేకం అఙ్గం, "కాయేన పాపాని అకుబ్బమానో, బహ్వన్నపానం ఘరమావసన్తో"తి ఏకం, "సద్ధో ముదూ"తి ఏకం, "సంవిభాగీ వదఞ్ఞూ"తి ఏకం. ఏతేసు చతూసు ధమ్మేసు ఠితో ధమ్మే ఠితో నామ హోతి. సో ఇతో పరలోకం గచ్ఛన్తో న భాయతి. పఞ్చమం.

౬. నజీరతిసుత్తవణ్ణనా

౭౬. ఛట్ఠే **నామగోత్తం న జీరతీ**తి అతీతబుద్ధానం యావజ్జదివసా నామగోత్తం కథియతి, తస్మా న జీరతీతి వుచ్చతి. పోరాణా పన "అద్ధానే గచ్ఛన్తే న పఞ్ఞాయిస్సతి, జీరణసభావో పన న హోతియేవా"తి వదన్తి. **ఆలస్యన్తి** ఆలసియం, యేన ఠితట్ఠానే ఠితోవ, నిసిన్నట్ఠానే నిసిన్నోవ హోతి, తేలేపి ఉత్తరన్తే ఠితిం న కరోతి. **పమాదో**తి నిద్దాయ వా కిలేసవసేన వా పమాదో. **అనుట్ఠాన**న్తి కమ్మసమయే కమ్మకరణవీరియాభావో. **అసంయమో**తి సీలసఞ్ఞమాభావో విస్సట్ఠాచారతా. **నిద్దా**తి సోప్పబహులతా. తాయ గచ్ఛన్తోపి ఠితోపి నిసిన్నోపి నిద్దాయతి, పగేవ నిపన్నో. **తన్దీ**తి అతిచ్ఛాతాదివసేన ఆగన్తుకాలసియం. **తే ఛిద్దే**తి తాని ఛ ఛిద్దాని వివరాని. **సబ్బసో**తి సబ్బాకారేన. **త**న్తి నిపాతమత్తం. **వివజ్జయే**తి వజ్జేయ్య జహేయ్య. ఛట్ఠం.

౭. ఇస్సరియసుత్తవణ్ణనా

౭౭. సత్తమే **సత్థమల**న్తి మలగ్గహితసత్థం. **కిం సు హరన్తం వారేన్తీ**తి కం హరన్తం నిసేధేన్తి. **వసో**తి ఆణాపవత్తనం. **ఇత్థీ**తి అవిస్సజ్జనీయభణ్డత్తా "ఇత్థీ భణ్డానముత్తమం, వరభణ్డ"న్తి ఆహ. అథ వా సబ్బేపి బోధిసత్తా చ చక్కవత్తినో చ మాతుకుచ్ఛియంయేవ నిబ్బత్తన్తీతి "ఇత్థీ భణ్డానముత్తమ"న్తి ఆహ. **కోధో సత్థమల**న్తి కోధో మలగ్గహితసత్థసదిసో,

పఞ్ఞాసత్థస్స వా మలన్తి సత్థమలం. **అబ్బుదన్తి** వినాసకారణం, చోరా లోకస్మిం వినాసకాతి అత్థో. **హరన్తోతి** సలాకభత్తాదీని గహేత్వా గచ్ఛన్తో. సలాకభత్తాదీని హి పట్ఠపితకాలేయేవ మనుస్సేహి పరిచ్చత్తాని. తేసం తాని హరన్తో సమణో పియో హోతి, అనాహరన్తే పుఞ్ఞహానిం నిస్సాయ విప్పటిసారినో హోన్తి. సత్తమం.

౮. కామసుత్తవణ్ణనా

౭౮. అట్ఠమే **అత్తానం న దదేతి** పరస్స దాసం కత్వా అత్తానం న దదేయ్య ఠపేత్వా సబ్బబోధిసత్తేతి వుత్తం. **న పరిచ్చజేతి** సీహబ్యగ్ఘాదీనం న పరిచ్చజేయ్య సబ్బబోధిసత్తే ఠపేత్వాయేవాతి వుత్తం. **కల్యాణన్తి** సణ్హం ముదుకం. **పాపికన్తి** ఫరుసం వాచం. అట్ఠమం.

౯. పాథేయ్యసుత్తవణ్ణనా

౭౯. నవమే **సద్ధా బన్ధతి పాథేయ్యన్తి** సద్ధం ఉప్పాదేత్వా దానం దేతి, సీలం రక్ఖతి, ఉపోసథకమ్మం కరోతి, తేనేతం వుత్తం. **సిరీతి** ఇస్సరియం. **ఆసయోతి** వసనట్ఠానం. ఇస్సరియే హి అభిముఖీభూతే థలతోపి జలతోపి భోగా ఆగచ్ఛన్తియేవ. తేనేతం వుత్తం. **పరికస్సతీతి** పరికడ్ఢతి. నవమం.

౧౦. పజ్జోతసుత్తవణ్ణనా

౮౦. దసమే **పజ్జోతోతి** పదీపో వియ హోతి. **జాగరోతి** జాగరబ్రాహ్మణో వియ హోతి. **గావో కమ్మే సజీవానన్తి** కమ్మేన సహ జీవన్తానం గావోవ కమ్మే కమ్మసహాయా కమ్మదుతియకా నామ హోన్తి. గోమణ్డలేహి సద్ధిం కసికమ్మాదీని నిప్ఫజ్జన్తి. **సీతస్స ఇరియాపథోతి** సీతం అస్స సత్తకాయస్స ఇరియాపథో జీవితవుత్తి. **సీతన్తి** నఙ్గలం. యస్స హి నఙ్గలేహి ఖేత్తం అప్పమత్తకమ్పి కట్ఠం న హోతి, సో కథం జీవిస్సతీతి వదతి. దసమం.

౧౧. అరణసుత్తవణ్ణనా

౮౧. ఏకాదసమే **అరణాతి** నిక్కిలేసా. **వుసితన్తి** వుసితవాసో. **భోజిస్సియన్తి** అదాసభావో. **సమణాతి** ఖీణాసవసమణా. తే హి ఏకన్తేన అరణా నామ. **వుసితం న నస్సతీతి** తేసం అరియమగ్గవాసో న నస్సతి. **పరిజానన్తీతి** పుథుజ్జనకల్యాణకతో పట్ఠాయ సేఖా లోకియలోకుత్తరాయ పరిఞ్ఞాయ పరిజానన్తి. **భోజిస్సియన్తి** ఖీణాసవసమణానంయేవ నిచ్చం భుజిస్సభావో నామ. **వన్దన్తీతి** పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ వన్దన్తి. **పతిట్ఠితన్తి** సీలే పతిట్ఠితం . **సమణీధాతి** సమణం ఇధ. **జాతిహీనన్తి** అపి చణ్డాలకులా పబ్బజితం. **ఖత్తియాతి** న కేవలం ఖత్తియావ, దేవాపి సీలసమ్పన్నం సమణం వన్దన్తియేవాతి. ఏకాదసమం.

ఛేత్వావగ్గో అట్ఠమో.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

దేవతాసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దేవపుత్తసంయుత్తం

౧. పఠమవగ్గో

౧. పఠమకస్సపసుత్తవణ్ణనా

౮౨. దేవపుత్తసంయుత్తస్స పఠమే **దేవపుత్తో**తి దేవానఞ్హి అఙ్కే నిబ్బత్తా పురిసా దేవపుత్తా నామ, ఇత్థియో దేవధీతరో నామ హోన్తి. నామవసేన అపాకటావ “అఞ్ఞతరా దేవతా”తి వుచ్చతి, పాకటో “ఇత్థన్నామో దేవపుత్తో”తి. తస్మా హేట్ఠా “అఞ్ఞతరా దేవతా”తి వత్వా ఇధ “దేవపుత్తో”తి వుత్తం. **అనుసాసన్తి** అనుసిట్ఠిం. అయం కిర దేవపుత్తో భగవతా సమ్బోధితో సత్తమే వస్సే యమకపాటిహారియం కత్వా తిదసపురే వస్సం ఉపగమ్మ అభిధమ్మం దేసేన్తేన ఝానవిభఙ్గే – “భిక్ఖూతి సమఞ్ఞాయ భిక్ఖు, పటిఞ్ఞాయ భిక్ఖూ”తి (విభ. ౫౧౦). ఏవం భిక్ఖునిద్దేసం కథియమానం అస్సోసి. “ఏవం వితక్కేథ, మా ఏవం వితక్కయిత్థ, ఏవం మనసికరోథ, మా ఏవం మనసాకత్థ. ఇదం పజహథ, ఇదం ఉపసమ్పజ్జ విహరథా”తి (పారా. ౧౮). ఏవరూపం పన భిక్ఖుఓవాదం భిక్ఖుఅనుసాసనం న అస్సోసి. సో తం సన్ధాయ – “భిక్ఖుం భగవా పకాసేసి, నో చ భిక్ఖునో అనుసాస”న్తి ఆహ.

తేన హీతి యస్మా మయా భిక్ఖునో అనుసిట్ఠి న పకాసితాతి వదసి, తస్మా. **తఞ్ఞేవేత్థ పటిభాతూ**తి తుయ్హేవేసా అనుసిట్ఠిపకాసనా ఉపట్ఠాతూతి. యో హి పఞ్హం కథేతుకామో హోతి, న చ సక్కోతి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం సంసన్దిత్వా కథేతుం. యో వా న కథేతుకామో హోతి, సక్కోతి పన కథేతుం. యో వా నేవ కథేతుకామో హోతి, కథేతుం న చ సక్కోతి. సబ్బేసమ్పి తేసం భగవా పఞ్హం భారం న కరోతి. అయం పన దేవపుత్తో కథేతుకామో చేవ, సక్కోతి చ కథేతుం. తస్మా తస్సేవ భారం కరోన్తో భగవా ఏవమాహ. సోపి పఞ్హం కథేసి.

తత్థ **సుభాసితస్స సిక్ఖేథా**తి సుభాసితం సిక్ఖేయ్య, చతుసచ్చనిస్సితం దసకథావత్థునిస్సితం సత్తతింసబోధిపక్ఖియనిస్సితం చతుబ్బిధం వచీసుచరితమేవ సిక్ఖేయ్య. **సమణూపాసనస్స చా**తి సమణేహి ఉపాసితబ్బం సమణూపాసనం నామ అట్ఠతింసభేదం కమ్మట్ఠానం, తమ్పి సిక్ఖేయ్య భావేయ్యాతి అత్థో. బహుస్సుతానం వా భిక్ఖూనం ఉపాసనమ్పి సమణూపాసనం. తమ్పి ‘కిం, భన్తే, కుసల”న్తిఆదినా పఞ్హపుచ్ఛనేన పఞ్ఞావుద్ధత్థం సిక్ఖేయ్య. **చిత్తవూపసమస్స చా**తి అట్ఠసమాపత్తివసేన చిత్తవూపసమం సిక్ఖేయ్య. ఇతి దేవపుత్తేన తిస్సో సిక్ఖా కథితా హోన్తి. పురిమపదేన హి అధిసీలసిక్ఖా కథితా, దుతియపదేన అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా, చిత్తవూపసమేన అధిచిత్తసిక్ఖాతి ఏవం ఇమాయ గాథాయ సకలమ్పి సాసనం పకాసితమేవ హోతి. పఠమం.

౨. దుతియకస్సపసుత్తవణ్ణనా

౮౩. దుతియే **ఝాయీ**తి ద్వీహి ఝానేహి ఝాయీ. **విముత్తచిత్తో**తి కమ్మట్ఠానవిముత్తియా విముత్తచిత్తో. **హదయస్సానుపత్తి**న్తి అరహత్తం. **లోకస్సా**తి సఙ్ఖారలోకస్స. **అనిస్సితో**తి తణ్హాదిట్ఠీహి అనిస్సితో, తణ్హాదిట్ఠియో వా అనిస్సితో. **తదానిసంసో**తి అరహత్తానిసంసో. ఇదం వుత్తం హోతి – అరహత్తానిసంసో భిక్ఖు అరహత్తం పత్థేన్తో ఝాయీ భవేయ్య,

సువిముత్తచిత్తో భవేయ్య, లోకస్స ఉదయబ్బయం ఞత్వా అనిస్సితో భవేయ్య. తన్తిధమ్మో పన ఇమస్మిం సాసనే పుబ్బభాగోతి. దుతియం.

౩-౪. మాఘసుత్తాదివణ్ణనా

౮౪. తతియే **మాఘోతి** సక్కస్సేతం నామం. స్వేవ వత్తేన అఞ్ఞే అభిభవిత్వా దేవిస్సరియం పత్తోతి **వత్రభూ,** వత్రనామకం వా అసురం అభిభవతీతి వత్రభూ. తతియం.

౮౫. చతుత్థం వుత్తత్థమేవ. చతుత్థం.

౫. దామలిసుత్తవణ్ణనా

౮౬. పఞ్చమే **న తేనాసీసతే భవన్తి** తేన కారణేన యం కిఞ్చి భవం న పత్థేతి. ఆయతపగ్గహో నామేస దేవపుత్తో, ఖీణాసవస్స కిచ్చవోసానం నత్థి. ఖీణాసవేన హి ఆదితో అరహత్తప్పత్తియా వీరియం కతం , అపరభాగే మయా అరహత్తం పత్తన్తి మా తుణ్హీ భవతు, తథేవ వీరియం దళ్హం కరోతు పరక్కమతూతి చిన్తేత్వా ఏవమాహ.

అథ భగవా "అయం దేవపుత్తో ఖీణాసవస్స కిచ్చవోసానం అకథేన్తో మమ సాసనం అనియ్యానికం కథేతి, కిచ్చవోసానమస్స కథేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా **నత్థి కిచ్చన్తి**ఆదిమాహ. తీసు కిర పిటకేసు అయం గాథా అసంకిణ్ణా. భగవతా హి అఞ్ఞత్థ వీరియస్స దోసో నామ దస్సితో నత్థి. ఇధ పన ఇమం దేవపుత్తం పటిబాహిత్వా "ఖీణాసవేన పుబ్బభాగే ఆసవక్ఖయత్థాయ అరఞ్ఞే వసన్తేన కమ్మట్ఠానం ఆదాయ వీరియం కతం, అపరభాగే సచే ఇచ్ఛతి, కరోతు, నో చే ఇచ్ఛతి, యథాసుఖం విహరతూ"తి ఖీణాసవస్స కిచ్చవోసానదస్సనత్థం ఏవమాహ. తత్థ **గాధన్తి** పతిట్ఠం. పఞ్చమం.

౬. కామదసుత్తవణ్ణనా

౮౭. ఛట్ఠే **దుక్కరన్తి** అయం కిర దేవపుత్తో పుబ్బయోగావచరో బహలకిలేసతాయ సప్పయోగేన కిలేసే విక్ఖమ్భేన్తో సమణధమ్మం కత్వా పుబ్బూపనిస్సయమన్దతాయ అరియభూమిం అప్పత్వావ కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తో. సో "తథాగతస్స సన్తికం గన్త్వా దుక్కరభావం ఆరోచేస్సామీ"తి ఆగన్త్వా ఏవమాహ. తత్థ **దుక్కరన్తి** దసపి వస్సాని…పే.… సట్ఠిపి యదేతం ఏకన్తపరిసుద్ధస్స సమణధమ్మస్స కరణం నామ, తం దుక్కరం. **సేఖాతి** సత్త సేఖా. **సీలసమాహితాతి** సీలేన సమాహితా సముపేతా. **ఠితత్తాతి** పతిట్ఠితసభావా. ఏవం పుచ్ఛితపఞ్హం విస్సజ్జేత్వా ఇదాని ఉపరిపఞ్హసముట్ఠాపనత్థం **అనగారియుపేతస్సాతి**ఆదిమాహ. తత్థ **అనగారియుపేతస్సాతి** అనగారియం నిగ్గేహభావం ఉపేతస్స. సత్తభూమికేపి హి పాసాదే వసన్తో భిక్ఖు వుడ్ఢతరేన ఆగన్త్వా "మయ్హం ఇదం పాపుణాతీ"తి వుత్తే పత్తచీవరం ఆదాయ నిక్ఖమతేవ. తస్మా "అనగారియుపేతో"తి వుచ్చతి. **తుట్ఠీతి** చతుపచ్చయసన్తోసో. **భావనాయాతి** చిత్తవూపసమభావనాయ.

తే ఛేత్వా మచ్చునో జాలన్తి యే రత్తిన్దివం ఇన్ద్రియూపసమే రతా, తే దుస్సమాదహం చిత్తం సమాదహన్తి. యే చ సమాహితచిత్తా, తే చతుపచ్చయసన్తోసం పూరేన్తా న కిలమన్తి. యే సన్తుట్ఠా, తే సీలం పూరేన్తా న కిలమన్తి . యే సీలే పతిట్ఠితా సత్త సేఖా, తే అరియా మచ్చునో జాలసఙ్ఖాతం కిలేసజాలం ఛిన్దిత్వా గచ్ఛన్తి. **దుగ్గమోతి** "సచ్చమేతం, భన్తే, యే

ఇన్ద్రియూపసమే రతా, తే దుస్సమాదహం సమాదహన్తి...పే.... యే సీలే పతిట్ఠితా, తే మచ్చునో జాలం ఛిన్దిత్వా గచ్ఛన్తి". కిం న గచ్ఛిస్సన్తి? అయం పన దుగ్గమో భగవా విసమో మగ్గోతి ఆహ. తత్థ కిఞ్చాపి అరియమగ్గో నేవ దుగ్గమో న విసమో, పుబ్బభాగపటిపదాయ పనస్స బహూ పరిస్సయా హోన్తి. తస్మా ఏవం వుత్తో. **అవంసిరా**తి ఞాణసిరేన అధోసిరా హుత్వా పపతన్తి. అరియమగ్గం ఆరోహితుం అసమత్థతాయేవ చ తే అనరియమగ్గే పపతన్తీతి చ వుచ్చన్తి. **అరియానం సమో మగ్గో**తి స్వేవ మగ్గో అరియానం సమో హోతి. **విసమే సమా**తి విసమేపి సత్తకాయే సమాయేవ. ఛట్ఠం.

౭. పఞ్చాలచణ్డసుత్తవణ్ణనా

౮౮. సత్తమే **సమ్బాధే**తి నీవరణసమ్బాధం కామగుణసమ్బాధన్తి ద్వే సమ్బాధా. తేసు ఇధ నీవరణసమ్బాధం అధిప్పేతం. **ఓకాస**న్తి ఝానస్సేతం నామం. **పటిలీననిసభో**తి పటిలీనసేట్ఠో. పటిలీనో నామ పహీనమానో వుచ్చతి. యథాహ – "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పటిలీనో హోతి . ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో అస్మిమానో పహీనో హోతి ఉచ్ఛిన్నమూలో తాలావత్థుకతో అనభావంకతో ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మో"తి (అ॰ ని॰ ४.३८; మహాని॰ ८७). **పచ్చలత్థంసూ**తి పటిలభింసు. **సమ్మా తే**తి యే నిబ్బానపత్తియా సతిం పటిలభింసు, తే లోకుత్తరసమాధినాపి సుసమాహితాతి మిస్సకజ్ఝానం కథితం. సత్తమం.

౮. తాయనసుత్తవణ్ణనా

౮౯. అట్ఠమే **పురాణతిత్థకరో**తి పుబ్బే తిత్థకరో. ఏత్థ చ తిత్థం నామ ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో, తిత్థకరో నామ తాసం ఉప్పాదకో సత్థా. సేయ్యథిదం నన్దో, వచ్ఛో, కిసో, సంకిచ్చో. పురాణాదయో పన తిత్థియా నామ. అయం పన దిట్ఠిం ఉప్పాదేత్వా కథం సగ్గే నిబ్బత్తోతి? కమ్మవాదితాయ. ఏస కిర ఉపోసథభత్తాదీని అదాసి, అనాథానం వత్తం పట్ఠపేసి, పతిస్సయే అకాసి, పోక్ఖరణియో ఖణాపేసి, అఞ్ఞమ్పి బహుం కల్యాణం అకాసి. సో తస్స నిస్సన్దేన సగ్గే నిబ్బత్తో, సాసనస్స పన నియ్యానికభావం జానాతి. సో తథాగతస్స సన్తికం గన్త్వా సాసనానుచ్ఛవికా వీరియప్పటిసంయుత్తా గాథా వక్ఖామీతి ఆగన్త్వా **ఛిన్ద సోత**న్తిఆదిమాహ.

తత్థ **ఛిన్దా**తి అనియమితఆణత్తి. **సోత**న్తి తణ్హాసోతం. **పరక్కమ్మా**తి పరక్కమిత్వా వీరియం కత్వా. **కామే**తి కిలేసకామేపి వత్థుకామేపి. **పనుదా**తి నీహర. **ఏకత్త**న్తి ఝానం. ఇదం వుత్తం హోతి – కామే అజహిత్వా ముని ఝానం న ఉపపజ్జతి, న పటిలభతీతి అత్థో. **కయిరా చే కయిరాథేన**న్తి యది వీరియం కరేయ్య, కరేయ్యాథ, తం వీరియం న ఓసక్కేయ్య. **దళ్హమేనం పరక్కమే**తి దళ్హం ఏనం కరేయ్య. **సిథిలో హి పరిబ్బాజో**తి సిథిలగహితా పబ్బజ్జా. **భియ్యో ఆకిరతే రజ**న్తి అతిరేకం ఉపరి కిలేసరజం ఆకిరతి. **అకతం దుక్కటం సేయ్యో**తి దుక్కటం అకతమేవ సేయ్యో. **యం కిఞ్చీ**తి న కేవలం దుక్కటం కత్వా కతసామఞ్ఞమేవ, అఞ్ఞమ్పి యం కిఞ్చి సిథిలం కతం ఏవరూపమేవ హోతి. **సంకిలిట్ఠ**న్తి దుక్కరకారికవతం. ఇమస్మిం హి సాసనే పచ్చయహేతు సమాదిన్నధుతఙ్గవతం సంకిలిట్ఠమేవ. **సఙ్కస్సర**న్తి సఙ్కాయ సరితం, "ఇదమ్పి ఇమినా కతం భవిస్సతి, ఇదమ్పి ఇమినా"తి ఏవం ఆసఙ్కితపరిసఙ్కితం. **ఆదిబ్రహ్మచరియికా**తి మగ్గబ్రహ్మచరియస్స ఆదిభూతా పుబ్బపధానభూతా. అట్ఠమం.

౯. చన్దిమసుత్తవణ్ణనా

౯౦. నవమే **చన్దిమాతి** చన్దవిమానవాసీ దేవపుత్తో. **సబ్బధీతి** సబ్బేసు ఖన్ధఆయతనాదీసు. **లోకానుకమ్పకాతి** తుయ్హమ్పి ఏతస్సపి తాదిసా ఏవ. **సన్తరమానోవాతి** తురితో వియ. **పముఞ్చసీతి** అతీతత్థే వత్తమానవచనం. నవమం.

౧౦. సూరియసుత్తవణ్ణనా

౯౧. దసమే **సూరియోతి** సూరియవిమానవాసీ దేవపుత్తో. **అన్ధకారేతి** చక్ఖువిఞ్ఞాణుప్పత్తినివారణేన అన్ధభావకరణే. విరోచతీతి **వేరోచనో. మణ్డలీతి** మణ్డలసణ్ఠానో. **మా, రాహు, గిలీ చరమన్తలిక్ఖేతి** అన్తలిక్ఖే చరం సూరియం, రాహు, మా గిలీతి వదతి. కిం పనేస తం గిలతీతి ? ఆమ, గిలతి. రాహుస్స హి అత్తభావో మహా, ఉచ్చత్తనేన అట్ఠయోజనసతాధికాని చత్తారి యోజనసహస్సాని, బాహన్తరమస్స ద్వాదసయోజనసతాని, బహలత్తేన ఛ యోజనసతాని, సీసం నవ యోజనసతం, నలాటం తియోజనసతం, భముకన్తరం పణ్ణాసయోజనం, ముఖం ద్వియోజనసతం, ఘానం తియోజనసతం, ముఖాధానం తియోజనసతగమ్భీరం హత్థతలపాదతలాని పుథులతో ద్వియోజనసతాని . అఙ్గులిపబ్బాని పణ్ణాస యోజనాని. సో చన్దిమసూరియే విరోచమానే దిస్వా ఇస్సాపకతో తేసం గమనవీథిం ఓతరిత్వా ముఖం వివరిత్వా తిట్ఠతి. చన్దవిమానం సూరియవిమానం వా తియోజనసతికే మహానరకే పక్ఖిత్తం వియ హోతి. విమానే అధివత్థా దేవతా మరణభయతజ్జితా ఏకప్పహారేనేవ విరవన్తి. సో పన విమానం కదాచి హత్థేన ఛాదేతి, కదాచి హనుకస్స హేట్ఠా పక్ఖిపతి, కదాచి జివ్హాయ పరిమజ్జతి, కదాచి అవగణ్డకారకం భుఞ్జన్తో వియ కపోలన్తరే ఠపేతి. వేగం పన వారేతుం న సక్కోతి. సచే వారేస్సామీతి గణ్డకం కత్వా తిట్ఠేయ్య, మత్థకం తస్స భిన్దిత్వా నిక్ఖమేయ్య, ఆకడ్ఢిత్వా వా నం ఓనమేయ్య. తస్మా విమానేన సహేవ గచ్ఛతి. **పజం మమన్తి** చన్దిమసూరియా కిర ద్వేపి దేవపుత్తా మహాసమయసుత్తకథనదివసే సోతాపత్తిఫలం పత్తా. తేన భగవా “పజం మమ”న్తి ఆహ, పుత్తో మమ ఏసోతి అత్థో. దసమం.

పఠమో వగ్గో.

౨. అనాథపిణ్డికవగ్గో

౧. చన్దిమససుత్తవణ్ణనా

౯౨. దుతియవగ్గస్స పఠమే **కచ్ఛేవాతి** కచ్ఛే వియ. **కచ్ఛేతి** పబ్బతకచ్ఛేపి నదీకచ్ఛేపి. **ఏకోది నిపకాతి** ఏకగ్గచిత్తా చేవ పఞ్ఞానేపక్కేన చ సమన్నాగతా. **సతాతి** సతిమన్తో. ఇదం వుత్తం హోతి – యే ఝానాని లభిత్వా ఏకోదీ నిపకా సతా విహరన్తి, తే అమకసే పబ్బతకచ్ఛే వా నదీకచ్ఛే వా మగా వియ సోత్థిం గమిస్సన్తీతి. **పారన్తి** నిబ్బానం. **అమ్బుజోతి** మచ్ఛో. **రణఞ్జహాతి** కిలేసఞ్జహా. యేపి ఝానాని లభిత్వా అప్పమత్తా కిలేసే జహన్తి, తే సుత్తజాలం భిన్దిత్వా మచ్ఛా వియ నిబ్బానం గమిస్సన్తీతి వుత్తం హోతి. పఠమం.

౨. వేణ్డుసుత్తవణ్ణనా

౯౩. దుతియే **వేణ్డూతి** తస్స దేవపుత్తస్స నామం. **పయిరుపాసియాతి** పరిరుపాసిత్వా. **అనుసిక్ఖరేతి** సిక్ఖన్తి. **సిట్ఠిపదేతి** అనుసిట్ఠిపదే. **కాలే తే అప్పమజ్జన్తాతి** కాలే తే అప్పమాదం కరోన్తా. దుతియం.

౩. దీఘలట్ఠిసుత్తవణ్ణనా

၉၄. తతియే **దీఘలట్ఠీ**తి దేవలోకే సట్ఠే సమప్పమాణా తిగావుతికావ హోన్తి, మనుస్సలోకే పనస్స దీఘత్తభావతాయ ఏవంనామం అహోసి. సో పుఞ్ఞాని కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తోపి తథేవ పఞ్ఞాయి. తతియం.

౪. నన్దనసుత్తవణ్ణనా

၉၅. చతుత్థే **గోతమాతి** భగవన్తం గోత్తేన ఆలపతి. **అనావటన్తి** తథాగతస్స హి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పేసేన్తస్స రుక్ఖో వా పబ్బతో వా ఆవరితుం సమత్థో నామ నత్థి. తేనాహ "అనావట"న్తి. ఇతి తథాగతం థోమేత్వా దేవలోకే అభిసఞ్ఞాతపఞ్హం పుచ్ఛన్తో **కథంవిధన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **దుక్ఖమతిచ్చ ఇరియతీ**తి దుక్ఖం అతిక్కమిత్వా విహరతి. **సీలవాతి** లోకియలోకుత్తరేన సీలేన సమన్నాగతో ఖీణాసవో. **పఞ్ఞా**దయోపి మిస్సకాయేవ వేదితబ్బా. **పూజయన్తీ**తి గన్ధపుప్ఫాదీహి పూజేన్తి. చతుత్థం.

౫-౬. చన్దనసుత్తాదివణ్ణనా

၉၆. పఞ్చమే **అప్పతిట్ఠే అనాలమ్బే**తి హేట్ఠా అపతిట్ఠే ఉపరి అనాలమ్బనే. **సుసమాహితో**తి అప్పనాయపి ఉపచారేనపి సుట్ఠు సమాహితో . **పహితత్తో**తి పేసితత్తో. **నన్దీరాగపరిక్ఖీణో**తి పరిక్ఖీణనన్దీరాగో. నన్దీరాగో నామ తయో కమ్మాభిసఙ్ఖారా. ఇతి ఇమాయ గాథాయ కామసఞ్ఞాగహణేన పఞ్చోరమ్భాగియసంయోజనాని, రూపసంయోజనగహణేన పఞ్చ ఉద్ధమ్భాగియసంయోజనాని, నన్దీరాగేన తయో కమ్మాభిసఙ్ఖారా గహితా. ఏవం యస్స దస సంయోజనాని తయో చ కమ్మాభిసఙ్ఖారా పహీనా, సో గమ్భీరే మహోఘే న సీదతీతి. కామసఞ్ఞాయ వా కామభవో, రూపసంయోజనేన రూపభవో గహితో, తేసం గహణేన అరూపభవో గహితోవ , నన్దీరాగేన తయో కమ్మాభిసఙ్ఖారా గహితాతి ఏవం యస్స తీసు భవేసు తయో సఙ్ఖారా నత్థి, సో గమ్భీరే న సీదతీతిపి దస్సేతి. పఞ్చమం.

၉၇. ఛట్ఠం ఉత్తత్థమేవ. ఛట్ఠం.

౭. సుబ్రహ్మసుత్తవణ్ణనా

၉၈. సత్తమే **సుబ్రహ్మా**తి సో కిర దేవపుత్తో అచ్ఛరాసఙ్ఘపరివుతో నన్దనకీళికం గన్త్వా పారిచ్ఛత్తకమూలే పణ్డుకమ్బలసిలాసనే నిసీది. తం పఞ్చసతా దేవధీతరో పరివారేత్వా నిసిన్నా, పఞ్చసతా రుక్ఖం అభిరుళ్హా. నను చ దేవతానం చిత్తవసేన యోజనసతికోపి రుక్ఖో ఓనమిత్వా హత్థం ఆగచ్ఛతి, కస్మా తా అభిరుళ్హాతి. ఖిడ్డాపసుతతాయ. అభిరుయ్హ పన మధురస్సరేన గాయిత్వా గాయిత్వా పుప్ఫాని పాతేన్తి, తాని గహేత్వా ఇతరా ఏకతోవణ్టికమాలాదివసేన గన్థేన్తి. అథ రుక్ఖం అభిరుళ్హా ఉపచ్ఛేదకకమ్మవసేన ఏకప్పహారేనేవ కాలం కత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తా మహాదుక్ఖం అనుభవన్తి.

అథ కాలే గచ్ఛన్తే దేవపుత్తో "ఇమాసం నేవ సద్దో సుయ్యతి, న పుప్ఫాని పాతేన్తి. కహం ను ఖో గతా"తి? ఆవజ్జేన్తో నిరయే నిబ్బత్తభావం దిస్వా పియవత్థుకసోకేన రుప్పమానో చిన్తేసి – "ఏతా తావ యథాకమ్మేన గతా, మయ్హం ఆయుసఙ్ఖారో కిత్తకో"తి. సో – "సత్తమే దివసే మయాపి అవసేసాహి పఞ్చసతాహి సద్ధిం కాలం కత్వా తత్థేవ నిబ్బత్తితబ్బ"న్తి దిస్వా బలవతరేన సోకేన రుప్పి. సో – "ఇమం మయ్హం సోకం సదేవకే లోకే అఞ్ఞత్ర తథాగతా నిద్ధమితుం సమత్థో నామ నత్థీ"తి చిన్తేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా **నిచ్చం ఉత్రస్తన్తి** గాథమాహ.

తత్థ **ఇదన్తి** అత్తనో చిత్తం దస్సేతి. దుతియపదం పురిమస్సేవ వేవచనం. **నిచ్చన్తి** చ పదస్స దేవలోకే నిబ్బత్తకాలతో పట్ఠాయాతి అత్థో న గహేతబ్బో, సోకుప్పత్తికాలతో పన పట్ఠాయ నిచ్చన్తి వేదితబ్బం. **అనుప్పన్నేసు కిచ్చేసూతి** ఇతో సత్తాహచ్చయేన యాని దుక్ఖాని ఉప్పజ్జిస్సన్తి, తేసు. **అథో ఉప్పతితేసు చాతి** యాని పఞ్చసతానం అచ్ఛరానం నిరయే నిబ్బత్తానం దిట్ఠాని, తేసు చాతి ఏవం ఇమేసు ఉప్పన్నానుప్పన్నేసు దుక్ఖేసు నిచ్చం మమ ఉత్రస్తం చిత్తం, అబ్భన్తరే డయ్హమానో వియ హోమి భగవాతి దస్సేతి.

నాఞ్ఞత్ర బోజ్ఝా తపసాతి బోజ్ఝఙ్గభావనఞ్చ తపోగుణఞ్చ అఞ్ఞత్ర ముఞ్చిత్వా సోత్థిం న పస్సామీతి అత్థో. **సబ్బనిస్సగ్గాతి** నిబ్బానతో. ఏత్థ కిఞ్చాపి బోజ్ఝఙ్గభావనా పఠమం గహితా, ఇన్ద్రియసంవరో పచ్ఛా, అత్థతో పన ఇన్ద్రియసంవరోవ పఠమం వేదితబ్బో. ఇన్ద్రియసంవరే హి గహితే చతుపారిసుద్ధిసీలం గహితం హోతి. తస్మిం పతిట్ఠితో భిక్ఖు నిస్సయముత్తకో ధుతఙ్గసఙ్ఖాతం తపోగుణం సమాదాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా కమ్మట్ఠానం భావేన్తో సహ విపస్సనాయ బోజ్ఝఙ్గే భావేతి. తస్స అరియమగ్గో యం నిబ్బానం ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పజ్జతి, సో "సబ్బనిస్సగ్గో"తి భగవా చతుసచ్చవసేన దేసనం వినివత్తేసి. దేవపుత్తో దేసనాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహీతి. సత్తమం.

౮-౧౦. కకుధసుత్తాదివణ్ణనా

౯౯. అట్ఠమే **కకుధో దేవపుత్తోతి** అయం కిర కోలనగరే మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స ఉపట్ఠాకపుత్తో దహరకాలేయేవ థేరస్స సన్తికే వసన్తో ఝానం నిబ్బత్తేత్వా కాలఙ్కతో, బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జి. తత్రాపి నం కకుధో బ్రహ్మాత్వేవ సఞ్జానన్తి. **నన్దసీతి** తుస్ససి. **కిం లద్ధాతి** తుట్ఠి నామ కిఞ్చి మనాపం లభిత్వా హోతి, తస్మా ఏవమాహ. **కిం జీయిత్థాతి** యస్స హి కిఞ్చి మనాపం చీవరాదివత్థు జిణ్ణం హోతి, సో సోచతి, తస్మా ఏవమాహ. **అరతీ నాభికీరతీతి** ఉక్కణ్ఠితా నాభిభవతి. **అఘజాతస్సాతి** దుక్ఖజాతస్స, వట్టదుక్ఖే ఠితస్సాతి అత్థో. **నన్దీజాతస్సాతి** జాతతణ్హస్స. **అఘన్తి** ఏవరూపస్స హి వట్టదుక్ఖం ఆగతమేవ హోతి . "దుక్ఖీ సుఖం పత్థయతీ"తి హి వుత్తం. ఇతి అఘజాతస్స నన్దీ హోతి, సుఖవిపరిణామేన దుక్ఖం ఆగతమేవాతి నన్దీజాతస్స అఘం హోతి. అట్ఠమం.

౧౦౦. నవమం వుత్తత్థమేవ. నవమం.

౧౦౧. దసమే ఆనన్దత్థేరస్స అనుమానబుద్ధియా ఆనుభావప్పకాసనత్థం **అఞ్ఞతరోతి** ఆహ. దసమం.

దుతియో వగ్గో.

౩. నానాతిత్థియవగ్గో

౧-౨. సివసుత్తాదివణ్ణనా

౧౦౨. తతియవగ్గస్స పఠమం వుత్తత్థమేవ. పఠమం.

౧౦౩. దుతియే **పటికచ్చేవాతి** పఠమంయేవ. **అక్ఖచ్ఛిన్నోవ ఝాయతీతి** అక్ఖచ్ఛిన్నో అవఝాయతి, బలవచిన్తనం చిన్తేతి. దుతియగాథాయ **అక్ఖచ్ఛిన్నోవాతి** అక్ఖచ్ఛిన్నో వియ. దుతియం.

౩-౪. సేరీసుత్తాదివణ్ణనా

౧౦౪. తతియే **దాయకో**తి దానసీలో. **దానపతీ**తి యం దానం దేమి, తస్స పతి హుత్వా దేమి, న దాసో న సహాయో. యో హి అత్తనా మధురం భుఞ్జతి, పరేసం అమధురం దేతి, సో దానసఙ్ఖాతస్స దేయ్యధమ్మస్స దాసో హుత్వా దేతి. యో యం అత్తనా భుఞ్జతి, తదేవ దేతి, సో సహాయో హుత్వా దేతి. యో పన అత్తనా యేన తేన యాపేతి, పరేసం మధురం దేతి, సో పతి జేట్ఠకో సామి హుత్వా దేతి. అహం "తాదిసో అహోసి"న్తి వదతి.

చతూసు ద్వారేసుతి తస్స కిర రఞ్ఞో సిన్ధవరట్ఠం సోధివాకరట్ఠన్తి ద్వే రట్ఠాని అహేసుం, నగరం రోరువం నామ. తస్స ఏకేకస్మిం ద్వారే దేవసికం సతసహస్సం ఉప్పజ్జతి, అన్తోనగరే వినిచ్ఛయట్ఠానే సతసహస్సం. సో బహుహిరఞ్ఞసువణ్ణం రాసిభూతం దిస్వా కమ్మస్సకతఞాణం ఉప్పాదేత్వా చతూసు ద్వారేసు దానసాలాయో కారేత్వా తస్మిం తస్మిం ద్వారే ఉట్ఠితఆయేన దానం దేథాతి అమచ్చే ఠపేసి. తేనాహ – "చతూసు ద్వారేసు దానం దీయిత్థా"తి.

సమణబ్రాహ్మణకపణద్ధికవనిబ్బకయాచకానన్తి ఏత్థ **సమణా**తి పబ్బజ్జూపగతా. **బ్రాహ్మణా**తి భోవాదినో. సమితపాపబాహితపాపే పన సమణబ్రాహ్మణే ఏస నాలత్థ. **కపణా**తి దుగ్గతా దలిద్దమనుస్సా కాణకుణిఆదయో. **అద్ధికా**తి పథావినో. **వనిబ్బకా**తి యే "ఇట్ఠం, దిన్నం, కన్తం, మనాపం, కాలేన, అనవజ్జం దిన్నం, దదం చిత్తం పసాదేయ్య, గచ్ఛతు భవం బ్రహ్మలోక"న్తిఆదినా నయేన దానస్స వణ్ణం థోమయమానా విచరన్తి. **యాచకా**తి యే "పసతమత్తం దేథ, సరావమత్తం దేథా"తిఆదీని చ వత్వా యాచమానా విచరన్తి. **ఇత్థాగారస్స దానం దీయిత్థా**తి పఠమద్వారస్స లద్ధత్తా తత్థ ఉప్పజ్జనకసతసహస్సే అఞ్ఞమ్పి ధనం పక్ఖిపిత్వా రఞ్ఞో అమచ్చే హారేత్వా అత్తనో అమచ్చే ఠపేత్వా రఞ్ఞా దిన్నదానతో రాజిత్థియో మహన్తతరం దానం అదంసు. తం సన్ధాయేవమాహ. **మమ దానం పటిక్కమీ**తి యం మమ దానం తత్థ దీయిత్థ, తం పటినివత్తి. సేసద్వారేసుపి ఏసేవ నయో. **కోచీ**తి కత్థచి. **దీఘరత్త**న్తి అసీతివస్ససహస్సాని. ఏత్తకం కిర కాలం తస్స రఞ్ఞో దానం దీయిత్థ. తతియం.

౧౦౫. చతుత్థం వుత్తత్థమేవ. చతుత్థం.

౫. జన్తుసుత్తవణ్ణనా

౧౦౬. పఞ్చమే **కోసలేసు విహరన్తీ**తి భగవతో సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా తత్థ గన్త్వా విహరన్తి. **ఉద్ధతా**తి అకప్పియే కప్పియసఞ్ఞితాయ చ కప్పియే అకప్పియసఞ్ఞితాయ చ అనవజ్జే సావజ్జసఞ్ఞితాయ చ సావజ్జే అనవజ్జసఞ్ఞితాయ చ ఉద్ధచ్చపకతికా హుత్వా. **ఉన్నళా**తి ఉగ్గతనళా, ఉట్ఠితతుచ్ఛమానాతి వుత్తం హోతి. **చపలా**తి పత్తచీవరమణ్డనాదినా చాపల్లేన యుత్తా. **ముఖరా**తి ముఖఖరా, ఖరవచనాతి వుత్తం హోతి. **వికిణ్ణవాచా**తి అసంయతవచనా, దివసమ్పి నిరత్థకవచనపలాపినో. **ముట్ఠస్సతినో**తి నట్ఠస్సతినో సతివిరహితా, ఇధ కతం ఏత్థ పముస్సన్తి. **అసమ్పజానా**తి నిప్పఞ్ఞా. **అసమాహితా**తి అప్పనాఉపచారసమాధిరహితా, చణ్డసోతే బద్ధనావాసదిసా. **విబ్భన్తచిత్తా**తి అనవట్ఠితచిత్తా, పన్థారుళ్హబాలమిగసదిసా. **పాకతిన్ద్రియా**తి సంవరాభావేన గిహికాలే వియ వివటఇన్ద్రియా.

జన్తూతి ఏవంనామకో దేవపుత్తో. **తదహుపోసథే**తి తస్మిం అహు ఉపోసథే, ఉపోసథదివసేతి అత్థో. **పన్నరసే**తి చాతుద్దసికాదిపటిక్ఖేపో. **ఉపసఙ్కమీ**తి చోదనత్థాయ ఉపగతో. సో కిర చిన్తేసి – "ఇమే భిక్ఖూ సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం

గహేత్వా నిక్ఖన్తా, ఇదాని పమత్తా విహరన్తి, న ఖో పనేతే పాటియేక్కం నిసిన్నట్ఠానే చోదియమానా కథం గణ్హిస్సన్తి, సమాగమనకాలే చోదిస్సామీ"తి ఉపోసథదివసే తేసం సన్నిపతితభావం ఞత్వా ఉపసఙ్కమి. **గాథాహి అజ్ఝభాసీ**తి సబ్బేసం మజ్ఝే ఠత్వా గాథా అభాసి.

తత్థ యస్మా గుణకథాయ సద్ధిం నిగ్గుణస్స అగుణో పాకటో హోతి, తస్మా గుణం తావ కథేన్తో **సుఖజీవినో పురే ఆసు**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **సుఖజీవినో పురే ఆసు**న్తి పుబ్బే భిక్ఖూ సుప్పోసా సుభరా అహేసుం, ఉచ్చనీచకులేసు సపదానం చరిత్వా లద్ధేన మిస్సకపిణ్డేన యాపేసున్తి అధిప్పాయేన ఏవమాహ. **అనిచ్ఛా**తి నిత్తణ్హా హుత్వా.

ఏవం పోరాణకభిక్ఖూనం వణ్ణం కథేత్వా ఇదాని తేసం అవణ్ణం కథేన్తో **దుప్పోస**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **గామే గామణికా వియా**తి యథా గామే గామకుటా నానప్పకారేన జనం పీళేత్వా ఖీరదధితణ్డులాదీని ఆహరాపేత్వా భుఞ్జన్తి, ఏవం తుమ్హేపి అనేసనాయ ఠితా తుమ్హాకం జీవికం కప్పేథాతి అధిప్పాయేన వదతి. **నిపజ్జన్తీ**తి ఉద్దేసపరిపుచ్ఛామనసికారేహి అనత్థికా హుత్వా సయనమ్హి హత్థపాదే విస్సజ్జేత్వా నిపజ్జన్తి. **పరాగారేసూ**తి పరగేహేసు, కులసున్హాదీసూతి అత్థో. **ముచ్ఛితా**తి కిలేసముచ్ఛాయ ముచ్ఛితా.

ఏకచ్చేతి వత్తబ్బయుత్తకేయేవ. **అపవిద్ధా**తి ఛడ్డితకా. **అనాథా**తి అపతిట్ఠా. **పేతా**తి సుసానే ఛడ్డితా కాలఙ్కతమనుస్సా. యథా హి సుసానే ఛడ్డితా నానాసకుణాదీహి ఖజ్జన్తి, ఞాతకాపి నేసం నాథకిచ్చం న కరోన్తి, న రక్ఖన్తి, న గోపయన్తి, ఏవమేవం ఏవరూపాపి ఆచరియుపజ్ఝాయాదీనం సన్తికా ఓవాదానుసాసనిం న లభన్తీతి అపవిద్ధా అనాథా, యథా పేతా, తథేవ హోన్తి. పఞ్చమం.

౬. రోహితస్ససుత్తవణ్ణనా

౧౦౭. ఛట్ఠే **యత్థా**తి చక్కవాళలోకస్స ఏకోకాసే భుమ్మం. **న చవతి న ఉపపజ్జతీ**తి ఇదం అపరాపరం చుతిపటిసన్ధివసేన గహితం. **గమనేనా**తి పదగమనేన. **నాహం తం లోకస్స అన్త**న్తి సత్థా సఙ్ఖారలోకస్స అన్తం సన్ధాయ వదతి. **ఞాతేయ్య**న్తిఆదీసు ఞాతబ్బం, దట్ఠబ్బం, పత్తబ్బన్తి అత్థో.

ఇతి దేవపుత్తేన చక్కవాళలోకస్స అన్తో పుచ్ఛితో, సత్థారా సఙ్ఖారలోకస్స కథితో. సో పన అత్తనో పఞ్హేన సద్ధిం సత్థు బ్యాకరణం సమేతీతి సఞ్ఞాయ పసంసన్తో **అచ్ఛరియ**న్తిఆదిమాహ.

దళ్హధమ్మోతి దళ్హధను, ఉత్తమప్పమాణేన ధనునా సమన్నాగతో. **ధనుగ్గహో**తి ధనుఆచరియో. **సుసిక్ఖితో**తి దస ద్వాదస వస్సాని ధనుసిప్పం సిక్ఖితో. **కతహత్థో**తి ఉసభప్పమాణేపి వాలగ్గం విజ్ఝితుం సమత్థభావేన కతహత్థో. **కతూపాసనో**తి కతసరక్ఖేపో దస్సితసిప్పో. **అసనేనా**తి కణ్డేన. **అతిపాతేయ్యా**తి అతిక్కమేయ్య. యావతా సో తాలచ్ఛాయం అతిక్కమేయ్య, తావతా కాలేన ఏకచక్కవాళం అతిక్కమామీతి అత్తనో జవసమ్పత్తిం దస్సేతి.

పురత్థిమా సముద్దా పచ్ఛిమోతి యథా పురత్థిమసముద్దా పచ్ఛిమసముద్దో దూరే, ఏవం మే దూరే పదవీతిహారో అహోసీతి వదతి. సో కిర పాచీనచక్కవాళముఖవట్టియం ఠితో పాదం పసారేత్వా పచ్ఛిమచక్కవాళముఖవట్టియం అక్కమతి, పున దుతియం పాదం పసారేత్వా పరచక్కవాళముఖవట్టియం అక్కమతి. **ఇచ్ఛాగత**న్తి ఇచ్ఛా ఏవ. **అఞ్ఞత్రేవా**తి

నిప్పపఞ్చాతం దస్సేతి. భిక్ఖాచారకాలే కిరేస నాగలతాదన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా అనోతత్తే ముఖం ధోవిత్వా కాలే సమ్పత్తే ఉత్తరకురుమ్హి పిణ్డాయ చరిత్వా చక్కవాళముఖవట్టియం నిసిన్నో భత్తకిచ్చం కరోతి, తత్థ ముహుత్తం విస్సమిత్వా పున జవతి. **వస్ససతాయుకో**తి తదా దీఘాయుకకాలో హోతి, అయం పన వస్ససతావసిట్ఠే ఆయుమ్హి గమనం ఆరభి. **వస్ససతజీవీ**తి తం వస్ససతం అనన్తరాయేన జీవన్తో. **అన్తరావ కాలఙ్కతో**తి చక్కవాళలోకస్స అన్తం అప్పత్వా అన్తరావ మతో. సో పన తత్థ కాలం కత్వాపి ఆగన్త్వా ఇమస్మింయేవ చక్కవాళే నిబ్బత్తి. **అప్పత్వా**తి సఙ్ఖారలోకస్స అన్తం అప్పత్వా. **దుక్ఖస్సా**తి వట్టదుక్ఖస్స. **అన్తకిరియ**న్తి పరియన్తకరణం. **కళేవరే**తి అత్తభావే. **ససఞ్ఞిమ్హి సమనకే**తి ససఞ్ఞే సచిత్తే. **లోక**న్తి దుక్ఖసచ్చం. **లోకసముదయ**న్తి సముదయసచ్చం. **లోకనిరోధ**న్తి నిరోధసచ్చం. **పటిపద**న్తి మగ్గసచ్చం. ఇతి – “నాహం, ఆవుసో, ఇమాని చత్తారి సచ్చాని తిణకట్ఠాదీసు పఞ్ఞపేమి , ఇమస్మిం పన చాతుమహాభూతికే కాయస్మింయేవ పఞ్ఞపేమీ”తి దస్సేతి. **సమితావీ**తి సమితపాపో. **నాసీసతీ**తి న పత్థేతి. ఛట్ఠం.

౧౦౭-౧౦౮. సత్తమట్ఠమాని వుత్తత్థానేవ. సత్తమం, అట్ఠమం.

౯. సుసిమసుత్తవణ్ణనా

౧౧౦. నవమే **తుయ్హమ్పి నో, ఆనన్ద, సారిపుత్తో రుచ్చతీ**తి సత్థా థేరస్స వణ్ణం కథేతుకామో, వణ్ణో చ నామేస విసభాగపుగ్గలస్స సన్తికే కథేతుం న వట్టతి. తస్స సన్తికే కథితో హి మత్థకం న పాపుణాతి. సో హి “అసుకో నామ భిక్ఖు సీలవా”తి వుత్తే. “కిం తస్స సీలం? గోరూపసీలో సో. కిం తయా అఞ్ఞో సీలవా న దిట్ఠపుబ్బో”తి వా? “పఞ్ఞవా”తి వుత్తే, “కిం పఞ్ఞో సో? కిం తయా అఞ్ఞో పఞ్ఞవా న దిట్ఠపుబ్బో”తి? వా, ఆదీని వత్వా వణ్ణకథాయ అన్తరాయం కరోతి. ఆనన్దత్థేరో పన సారిపుత్తత్థేరస్స సభాగో, పణీతాని లభిత్వా థేరస్స దేతి, అత్తనో ఉపట్ఠాకదారకే పబ్బాజేత్వా థేరస్స సన్తికే ఉపజ్ఝం గణ్హాపేతి, ఉపసమ్పాదేతి. సారిపుత్తత్థేరోపి ఆనన్దత్థేరస్స తథేవ కరోతి. కిం కారణా? అఞ్ఞమఞ్ఞస్స గుణేసు పసీదిత్వా. ఆనన్దత్థేరో హి – “అమ్హాకం జేట్ఠభాతికో ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం సతసహస్సఞ్చ కప్పే పారమియో పూరేత్వా సోళసవిధం పఞ్ఞం పటివిజ్ఝిత్వా ధమ్మసేనాపతిట్ఠానే ఠితో”తి థేరస్స గుణేసు పసీదిత్వావ థేరం మమాయతి. సారిపుత్తత్థేరోపి – “సమ్మాసమ్బుద్ధస్స మయా కత్తబ్బం ముఖోదకదానాదికిచ్చం సబ్బం ఆనన్దో కరోతి. ఆనన్దం నిస్సాయ అహం ఇచ్ఛితిచ్ఛితం సమాపత్తిం సమాపజ్జితుం లభామీ”తి ఆయస్మతో ఆనన్దస్స గుణేసు పసీదిత్వావ తం మమాయతి. తస్మా భగవా సారిపుత్తత్థేరస్స వణ్ణం కథేతుకామో ఆనన్దత్థేరస్స సన్తికే కథేతుం ఆరద్ధో.

తత్థ **తుయ్హమ్పీ**తి సమ్పిణ్డనత్థో పి-కారో. ఇదం వుత్తం హోతి – “ఆనన్ద, సారిపుత్తస్స ఆచారో గోచరో విహారో అభిక్కమో పటిక్కమో ఆలోకితవిలోకితం సమిఞ్జితపసారణం మయ్హం రుచ్చతి, అసీతిమహాథేరానం రుచ్చతి, సదేవకస్స లోకస్స రుచ్చతి. తుయ్హమ్పి రుచ్చతీ”తి?

తతో థేరో సాటకన్తరే లద్ధోకాసో బలవమల్లో వియ తుట్ఠమానసో హుత్వా – “సత్థా మయ్హం పియసహాయస్స వణ్ణం కథాపేతుకామో. లభిస్సామి నో అజ్జ, దీపధజభూతం మహాజమ్బుం విధునన్తో వియ వలాహకన్తరతో చన్దం నీహరిత్వా దస్సేన్తో వియ సారిపుత్తత్థేరస్స వణ్ణం కథేతు”న్తి చిన్తేత్వా పరమతరం తావ చతూహి పదేహి పుగ్గలపలాపే హరన్తో **కస్స హి నామ, భన్తే, అబాలస్సా**తిఆదిమాహ. బాలో హి బాలతాయ, దుట్ఠో దోసతాయ, మూళ్హో మోహేన, విపల్లత్థచిత్తో ఉమ్మత్తకో చిత్తవిపల్లాసేన వణ్ణం “వణ్ణో”తి వా అవణ్ణం “అవణ్ణో”తి వా, “అయం బుద్ధో, అయం సావకో”తి వా న జానాతి. అబాలాదయో

పన జానన్తి, తస్మా **అబాలస్సా**తిఆదిమాహ. **న రుచ్చేయ్యా**తి బాలాదీనంయేవ హి సో న రుచ్చేయ్య, న అఞ్ఞస్స కస్సచి న రుచ్చేయ్య.

ఏవం పుగ్గలపలాపే హరిత్వా ఇదాని సోళసహి పదేహి యథాభూతం వణ్ణం కథేన్తో **పణ్డితో, భన్తే**తిఆదిమాహ. తత్థ **పణ్డితో**తి పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతో, చతూసు కోసల్లేసు ఠితస్సేతం నామం. వుత్తఞ్హేతం – "యతో ఖో, ఆనన్ద, భిక్ఖు ధాతుకుసలో చ హోతి ఆయతనకుసలో చ పటిచ్చసముప్పాదకుసలో చ ఠానాట్ఠానకుసలో చ, ఏత్తావతా ఖో, ఆనన్ద, 'పణ్డితో భిక్ఖూ'తి అలం వచనాయా"తి (మ॰ ని॰ ౩.౧౨౪). **మహాపఞ్ఞో**తిఆదీసు మహాపఞ్ఞాదీహి సమన్నాగతోతి అత్థో. తత్రిదం మహాపఞ్ఞాదీనం నానత్తం (పటి॰ మ॰ ౩.౪) – కతమా **మహాపఞ్ఞా**? మహన్తే సీలక్ఖన్ధే పరిగ్గణ్హాతీతి మహాపఞ్ఞా, మహన్తే సమాధిక్ఖన్ధే, పఞ్ఞాక్ఖన్ధే, విముత్తిక్ఖన్ధే, విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధే పరిగ్గణ్హాతీతి మహాపఞ్ఞా. మహన్తాని ఠానాట్ఠానాని, మహావిహారసమాపత్తియో, మహన్తాని అరియసచ్చాని, మహన్తే సతిపట్ఠానే, సమ్మప్పధానే, ఇద్ధిపాదే, మహన్తాని ఇన్ద్రియాని, బలాని, బోజ్ఝఙ్గాని, మహన్తే అరియమగ్గే , మహన్తాని సామఞ్ఞఫలాని, మహాఅభిఞ్ఞాయో, మహన్తం పరమత్థం నిబ్బానం పరిగ్గణ్హాతీతి మహాపఞ్ఞా.

సా పన థేరస్స దేవోరోహనం కత్వా సఙ్కస్సనగరద్వారే ఠితేన సత్థారా పుథుజ్జనపఞ్చకే పఞ్హే పుచ్ఛితే తం విస్సజ్జేన్తస్స పాకటా జాతా.

కతమా **పుథుపఞ్ఞా**? పుథు నానాఖన్ధేసు, (ఞాణం పవత్తతీతి పుథుపఞ్ఞా.) పుథు నానాధాతూసు, పుథు నానాఆయతనేసు, పుథు నానాపటిచ్చసముప్పాదేసు, పుథు నానాసుఞ్ఞతమనుపలబ్భేసు, పుథు నానాఅత్థేసు, ధమ్మేసు నిరుత్తీసు పటిభానేసు, పుథు నానాసీలక్ఖన్ధేసు, పుథు నానాసమాధి-పఞ్ఞావిముత్తి-విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధేసు, పుథు నానాఠానాట్ఠానేసు, పుథు నానావిహారసమాపత్తీసు, పుథు నానాఅరియసచ్చేసు, పుథు నానాసతిపట్ఠానేసు, సమ్మప్పధానేసు, ఇద్ధిపాదేసు, ఇన్ద్రియేసు, బలేసు, బోజ్ఝఙ్గేసు, పుథు నానాఅరియమగ్గేసు, సామఞ్ఞఫలేసు, అభిఞ్ఞాసు, పుథు నానాజనసాధారణే ధమ్మే సమతిక్కమ్మ పరమత్థే నిబ్బానే ఞాణం పవత్తతీతి పుథుపఞ్ఞా.

కతమా **హాసపఞ్ఞా**? ఇధేకచ్చో హాసబహులో వేదబహులో తుట్ఠిబహులో పామోజ్జబహులో సీలం పరిపూరేతి, ఇన్ద్రియసంవరం పరిపూరేతి, భోజనే మత్తఞ్ఞుతం, జాగరియానుయోగం, సీలక్ఖన్ధం, సమాధిక్ఖన్ధం, పఞ్ఞాక్ఖన్ధం, విముత్తిక్ఖన్ధం, విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధం పరిపూరేతీతి, హాసపఞ్ఞా. హాసబహులో పామోజ్జబహులో ఠానాట్ఠానం పటివిజ్ఝతీతి హాసపఞ్ఞా. హాసబహులో విహారసమాపత్తియో పరిపూరేతీతి హాసపఞ్ఞా. హాసబహులో అరియసచ్చాని పటివిజ్ఝతి. సతిపట్ఠానే , సమ్మప్పధానే, ఇద్ధిపాదే, ఇన్ద్రియాని, బలాని , బోజ్ఝఙ్గాని, అరియమగ్గం భావేతీతి హాసపఞ్ఞా. హాసబహులో సామఞ్ఞఫలాని సచ్ఛికరోతి, అభిఞ్ఞాయో పటివిజ్ఝతీతి హాసపఞ్ఞా, హాసబహులో వేదతుట్ఠిపామోజ్జబహులో పరమత్థం నిబ్బానం సచ్ఛికరోతీతి హాసపఞ్ఞా.

థేరో చ సరదో నామ తాపసో హుత్వా అనోమదస్సిస్స భగవతో పాదమూలే అగ్గసావకపత్థనం పట్ఠపేసి. తంకాలతో పట్ఠాయ హాసబహులో సీలపరిపూరణాదీని అకాసీతి హాసపఞ్ఞో.

కతమా **జవనపఞ్ఞా**? యంకిఞ్చి రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం…పే.… యం దూరే సన్తికే వా, సబ్బం రూపం అనిచ్చతో ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. దుక్ఖతో ఖిప్పం, అనత్తతో ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. యా కాచి వేదనా…పే.… యా కాచి సఞ్ఞా… యే కేచి సఙ్ఖారా… యంకిఞ్చి విఞ్ఞాణం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం…పే.… సబ్బం విఞ్ఞాణం అనిచ్చతో, దుక్ఖతో, అనత్తతో ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. చక్ఖు…పే.… జరామరణం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం అనిచ్చతో, దుక్ఖతో, అనత్తతో ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం అనిచ్చం ఖయట్ఠేన, దుక్ఖం భయట్ఠేన, అనత్తా అసారకట్ఠేనాతి తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా రూపనిరోధే నిబ్బానే ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. వేదనా… సఞ్ఞా… సఙ్ఖారా… విఞ్ఞాణం… చక్ఖు…పే.… జరామరణం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం అనిచ్చం ఖయట్ఠేన…పే.… విభూతం కత్వా జరామరణనిరోధే నిబ్బానే ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా. రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం…పే.… విఞ్ఞాణం. చక్ఖు…పే.… జరామరణం అనిచ్చం సఙ్ఖతం పటిచ్చసముప్పన్నం ఖయధమ్మం వయధమ్మం విరాగధమ్మం నిరోధధమ్మన్తి తులయిత్వా తీరయిత్వా విభావయిత్వా విభూతం కత్వా జరామరణనిరోధే నిబ్బానే ఖిప్పం జవతీతి జవనపఞ్ఞా.

కతమా **తిక్ఖపఞ్ఞా**? ఖిప్పం కిలేసే ఛిన్దతీతి తిక్ఖపఞ్ఞా. ఉప్పన్నం కామవితక్కం నాధివాసేతి, ఉప్పన్నం బ్యాపాదవితక్కం… ఉప్పన్నం విహింసావితక్కం… ఉప్పన్నుప్పన్నే పాపకే అకుసలే ధమ్మే… ఉప్పన్నం రాగం… దోసం… మోహం… కోధం… ఉపనాహం… మక్ఖం… పళాసం… ఇస్సం… మచ్ఛరియం… మాయం… సాఠేయ్యం… థమ్భం… సారమ్భం… మానం… అతిమానం… మదం… పమాదం… సబ్బే కిలేసే… సబ్బే దుచ్చరితే… సబ్బే అభిసఙ్ఖారే… సబ్బే భవగామికమ్మే నాధివాసేతి పజహతి వినోదేతి, బ్యన్తీకరోతి, అనభావం గమేతీతి తిక్ఖపఞ్ఞా. ఏకస్మిం ఆసనే చత్తారో చ అరియమగ్గా, చత్తారి చ సామఞ్ఞఫలాని, చతస్సో చ పటిసమ్భిదాయో, ఛ చ అభిఞ్ఞాయో అధిగతా హోన్తి సచ్ఛికతా ఫస్సితా పఞ్ఞాయాతి తిక్ఖపఞ్ఞా.

థేరో చ భాగినేయ్యస్స దీఘనఖపరిబ్బాజకస్స వేదనాపరిగ్గహసుత్తే దేసియమానే ఠితకోవ సబ్బకిలేసే ఛిన్దిత్వా సావకపారమిఞాణం పటివిద్ధకాలతో పట్ఠాయ తిక్ఖపఞ్ఞో నామ జాతో. తేనాహ – “తిక్ఖపఞ్ఞో, భన్తే, ఆయస్మా సారిపుత్తో”తి.

కతమా **నిబ్బేధికపఞ్ఞా**? ఇధేకచ్చో సబ్బసఙ్ఖారేసు ఉబ్బేగబహులో హోతి ఉత్తాసబహులో ఉక్కణ్ఠనబహులో అరతిబహులో అనభిరతిబహులో బహిముఖో న రమతి సబ్బసఙ్ఖారేసు, అనిబ్బిద్ధపుబ్బం అప్పదాలితపుబ్బం లోభక్ఖన్ధం నిబ్బిజ్ఝతి పదాలేతీతి నిబ్బేధికపఞ్ఞా. అనిబ్బిద్ధపుబ్బం అప్పదాలితపుబ్బం దోసక్ఖన్ధం… మోహక్ఖన్ధం… కోధం… ఉపనాహం…పే.… సబ్బే భవగామికమ్మే నిబ్బిజ్ఝతి పదాలేతీతి నిబ్బేధికపఞ్ఞా.

అప్పిచ్ఛోతి సన్తగుణనిగుహనతా, పచ్చయపటిగ్గహణే చ మత్తఞ్ఞుతా, ఏతం అప్పిచ్ఛలక్ఖణన్తి ఇమినా లక్ఖణేన సమన్నాగతో. **సన్తుట్ఠో**తి చతూసు పచ్చయేసు యథాలాభసన్తోసో యథాబలసన్తోసో యథాసారుప్పసన్తోసోతి, ఇమేహి తీహి సన్తోసేహి సమన్నాగతో. **పవివిత్తో**తి కాయవివేకో చ వివేకట్ఠకాయానం నేక్ఖమ్మాభిరతానం, చిత్తవివేకో చ పరిసుద్ధచిత్తానం పరమవోదానప్పత్తానం, ఉపధివివేకో చ నిరుపధీనం పుగ్గలానం విసఙ్ఖారగతానన్తి, ఇమేసం తిణ్ణం వివేకానం లాభీ. **అసంసట్ఠో**తి దస్సనసంసగ్గో సవనసంసగ్గో సముల్లపనసంసగ్గో పరిభోగసంసగ్గో కాయసంసగ్గోతి, ఇమేహి పఞ్చహి సంసగ్గేహి

విరహితో. అయఞ్చ పఞ్చవిధో సంసగ్గో రాజూహి రాజమహామత్తేహి తిత్థియేహి తిత్థియసావకేహి ఉపాసకేహి ఉపసికాహి భిక్ఖూహి భిక్ఖునీహీతి అట్ఠహి పుగ్గలేహి సద్ధిం జాయతి, సో సబ్బోపి థేరస్స నత్థీతి అసంసట్ఠో.

ఆరద్ధవీరియోతి పగ్గహితవీరియో పరిపుణ్ణవీరియో. తత్థ ఆరద్ధవీరియో భిక్ఖు గమనే ఉప్పన్నకిలేసస్స ఠానం పాపుణితుం న దేతి, ఠానే ఉప్పన్నస్స నిసజ్జం, నిసజ్జాయ ఉప్పన్నస్స సేయ్యం పాపుణితుం న దేతి, తస్మిం తస్మిం ఇరియాపథే ఉప్పన్నం తత్థ తత్థేవ నిగ్గణ్హాతి. థేరో పన చతుచత్తాలీస వస్సాని మఞ్చే పిట్ఠిం న పసారేతి. తం సన్ధాయ "ఆరద్ధవీరియో"తి ఆహ. **వత్తాతి** ఓధుననవత్తా. భిక్ఖూనం అజ్ఝాచారం దిస్వా "అజ్జ కథేస్సామి, స్వే కథేస్సామీ"తి కథావవత్థానం న కరోతి, తస్మిం తస్మిం యేవ ఠానే ఓవదతి అనుసాసతీతి అత్థో.

వచనక్ఖమోతి వచనం ఖమతి. ఏకో హి పరస్స ఓవాదం దేతి, సయం పన అఞ్ఞేన ఓవదియమానో కుజ్ఝతి. థేరో పన పరస్సపి ఓవాదం దేతి, సయం ఓవదియమానోపి సిరసా సమ్పటిచ్ఛతి. ఏకదివసం కిర సారిపుత్తత్థేరం సత్తవస్సికో సామణేరో – "భన్తే, సారిపుత్త, తుమ్హాకం నివాసనకణ్ణో ఓలమ్బతీ"తి ఆహ. థేరో కిఞ్చి అవత్వావ ఏకమన్తం గన్త్వా పరిమణ్డలం నివాసేత్వా ఆగమ్మ "ఏత్తకం వట్టతి ఆచరియా"తి అఞ్జలిం పగ్గయ్హ అట్ఠాసి.

"తదహు పబ్బజితో సన్తో, జాతియా సత్తవస్సికో;
సోపి మం అనుసాసేయ్య, సమ్పటిచ్ఛామి మత్థకే"తి. (మి॰ ప॰ ౬.౪.౮) –

ఆహ.

చోదకోతి వత్థుస్మిం ఓతిణ్ణే వా అనోతిణ్ణే వా వీతిక్కమం దిస్వా – "ఆవుసో, భిక్ఖునా నామ ఏవం నివాసేతబ్బం, ఏవం పారుపితబ్బం, ఏవం గన్తబ్బం, ఏవం ఠాతబ్బం, ఏవం నిసీదితబ్బం, ఏవం ఖాదితబ్బం, ఏవం భుఞ్జితబ్బ"న్తి తన్తివసేన అనుసిట్ఠిం దేతి.

పాపగరహీతి పాపపుగ్గలే న పస్సే, న తేసం వచనం సుణే, తేహి సద్ధిం ఏకచక్కవాళేపి న వసేయ్యం.

"మా మే కదాచి పాపిచ్ఛో, కుసీతో హీనవీరియో;
అప్పస్సుతో అనాదరో, సమేతో అహు కత్థచీ"తి. –

ఏవం పాపపుగ్గలేపి గరహతి, "సమణేన నామ రాగవసికేన దోసమోహావసికేన న హోతబ్బం, ఉప్పన్నో రాగో దోసో మోహో పహాతబ్బో"తి ఏవం పాపధమ్మేపి గరహతీతి ద్వీహి కారణేహి "పాపగరహీ, భన్తే, ఆయస్మా సారిపుత్తో"తి వదతి.

ఏవం ఆయస్మతా ఆనన్దేన సోళసహి పదేహి థేరస్స యథాభూతవణ్ణప్పకాసనే కతే – "కిం ఆనన్దో అత్తనో పియసహాయస్స వణ్ణం కథేతుం న లభతి, కథేతు కిం పన తేన కథితం తథేవ హోతి, కిం నో సబ్బఞ్ఞూ"తి? కోచి పాపపుగ్గలో వత్తుం మా లభతూతి సత్థా తం వణ్ణభణనం అకుప్పం సబ్బఞ్ఞుభాసితం కరోన్తో జినముద్దికాయ లఞ్ఛన్తో **ఏవమేత**న్తిఆదిమాహ.

ఏవం తథాగతేన చ ఆనన్దత్థేరేన చ మహాథేరస్స వణ్ణే కథియమానే భుమట్ఠకా దేవతా ఉట్ఠహిత్వా ఏతేహేవ సోళసహి పదేహి వణ్ణం కథయింసు. తతో ఆకాసట్ఠకదేవతా సీతవలాహకా ఉణ్హవలాహకా చాతుమహారాజికాతి యావ అకనిట్ఠబ్రహ్మలోకా దేవతా ఉట్ఠహిత్వా ఏతేహేవ సోళసహి పదేహి వణ్ణం కథయింసు. ఏతేనుపాయేన ఏకచక్కవాళం ఆదిం కత్వా దససు చక్కవాళసహస్సేసు దేవతా ఉట్ఠహిత్వా కథయింసు. అథాయస్మతో సారిపుత్తస్స సద్ధివిహారికో సుసీమో దేవపుత్తో చిన్తేసి – "ఇమా దేవతా అత్తనో అత్తనో నక్ఖత్తకీళం పహాయ తత్థ తత్థ గన్త్వా మయ్హం ఉపజ్ఝాయస్సేవ వణ్ణం కథేన్తి, గచ్ఛామి తథాగతస్స సన్తికం, గన్త్వా ఏతదేవ వణ్ణభణనం దేవతాభాసితం కరోమీ"తి, సో తథా అకాసి. తం దస్సేతుం **అథ ఖో సుసీమోతి**ఆది వుత్తం.

ఉచ్చావచాతి అఞ్ఞేసు ఠానేసు పణీతం ఉచ్చం వుచ్చతి, హీనం అవచం. ఇధ పన ఉచ్చావచాతి నానావిధా వణ్ణనిభా. తస్సా కిర దేవపరిసాయ నీలట్ఠానం అతినీలం, పీతకట్ఠానం అతిపీతకం, లోహితట్ఠానం అతిలోహితం, ఓదాతట్ఠానం అచ్చోదాతన్తి, చతుబ్బిధా వణ్ణనిభా పాతుభవి. తేనేవ **సేయ్యథాపి నామాతి** చతస్సో ఉపమా ఆగతా. తత్థ **సుభోతి** సున్దరో. **జాతిమాతి** జాతిసమ్పన్నో. **సుపరికమ్మకతోతి** ధోవనాదిపరికమ్మేన సుట్ఠు పరికమ్మకతో. **పణ్డుకమ్బలే నిక్ఖిత్తోతి** రత్తకమ్బలే ఠపితో. **ఏవమేవన్తి** రత్తకమ్బలే నిక్ఖిత్తమణి వియ సబ్బా ఏకప్పహారేనేవ విరోచితుం ఆరద్ధా. **నిక్ఖన్తి** అతిరేకపఞ్చసువణ్ణేన కతపిళన్ధనం. తఞ్హి ఘట్టనమజ్జనక్ఖమం హోతి. **జమ్బోనదన్తి** మహాజమ్బుసాఖాయ పవత్తనదియం నిబ్బత్తం, మహాజమ్బుఫలరసే వా పథవియం పవిట్ఠే సువణ్ణఙ్కురా ఉట్ఠహన్తి, తేన సువణ్ణేన కతపిళన్ధనన్తిపి అత్థో. **దక్ఖకమ్మారపుత్తఉక్కాముఖసుకుసలసమ్పహట్ఠన్తి** సుకుసలేన కమ్మారపుత్తేన ఉక్కాముఖే పచిత్వా సమ్పహట్ఠం. ధాతువిభఙ్గే (మ॰ ని॰ ౩.౩౫౭ ఆదయో) అకతభణ్డం గహితం, ఇధ పన కతభణ్డం.

విద్ధేతి దూరీభూతే. **దేవేతి** ఆకాసే. **నభం అబ్భుస్సక్కమానోతి** ఆకాసం అభిలఙ్ఘన్తో. ఇమినా తరుణసూరియభావో దస్సితో. **సోరతోతి** సోరచ్చేన సమన్నాగతో. **దన్తోతి** నిబ్బిసేవనో. **సత్థువణ్ణాభతోతి** సత్థారా ఆభతవణ్ణో. సత్థా హి అట్ఠపరిసమజ్ఝే నిసీదిత్వా "సేవథ, భిక్ఖవే, సారిపుత్తమోగ్గల్లానే"తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౩.౩౭౧) నయేన థేరస్స వణ్ణం ఆహరీతి థేరో ఆభతవణ్ణో నామ హోతి. **కాలం కఙ్ఖతీతి** పరినిబ్బానకాలం పత్థేతి. ఖీణాసవో హి నేవ మరణం అభినన్దతి, న జీవితం పత్థేతి, దివససఙ్ఖేపం వేతనం గహేత్వా ఠితపురిసో వియ కాలం పన పత్థేతి, ఓలోకేన్తో తిట్ఠతీతి అత్థో. తేనేవాహ –

> "నాభినన్దామి మరణం, నాభినన్దామి జీవితం;
>
> కాలఞ్చ పటికఙ్ఖామి, నిబ్బిసం భతకో యథా"తి. (థేరగా॰ ౧౦౦౧-౧౦౦౨); నవమం;

౧౦. నానాతిత్థియసావకసుత్తవణ్ణనా

౧౧౧. దసమే **నానాతిత్థియసావకాతి** తే కిర కమ్మవాదినో అహేసుం, తస్మా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గే నిబ్బత్తా, తే "అత్తనో అత్తనో సత్థరి పసాదేన నిబ్బత్తమ్హా"తి సఞ్ఞినో హుత్వా "గచ్ఛామ దసబలస్స సన్తికే ఠత్వా అమ్హాకం సత్థారానం వణ్ణం కథేస్సామా"తి ఆగన్త్వా పచ్చేకగాథాహి కథయింసు. తత్థ **ఛిన్దితమారితేతి** ఛిన్దితే చ మారితే చ. **హతజానీసూతి** పోథనే చ ధనజానీసు చ. **పుఞ్ఞం వా పనాతి** అత్తనో పుఞ్ఞమ్పి న సమనుపస్సతి, సఙ్ఖేపతో పుఞ్ఞాపుఞ్ఞానం విపాకో నత్థీతి వదతి. **స వే విస్సాసమాచిక్ఖతీతి** సో – "ఏవం కతపాపానమ్పి కతపుఞ్ఞానమ్పి విపాకో నత్థీ"తి వదన్తో సత్తానం విస్సాసం అవస్సయం పతిట్ఠం ఆచిక్ఖతి, తస్మా మాననం వన్దనం పూజనం అరహతీతి వదతి.

తపోజిగుచ్ఛాయాతి కాయకిలమథతపేన పాపజిగుచ్ఛనేన. **సుసంవుతత్తోతి** సమన్నాగతో పిహితో వా. **జేగుచ్ఛీతి** తపేన పాపజిగుచ్ఛకో. **నిపకోతి** పణ్డితో. **చాతుయామసుసంవుతోతి** చాతుయామేన సుసంవుతో. చాతుయామో నామ సబ్బవారివారితో చ హోతి సబ్బవారియుత్తో చ సబ్బవారిధుతో చ సబ్బవారిఫుటో చాతి ఇమే చత్తారో కోట్ఠాసా. తత్థ **సబ్బవారివారితోతి** వారితసబ్బఉదకో, పటిక్ఖిత్తసబ్బసీతోదకోతి అత్థో. సో కిర సీతోదకే సత్తసఞ్ఞీ హోతి , తస్మా తం న వలఞ్జేతి. **సబ్బవారియుత్తోతి** సబ్బేన పాపవారణేన యుతో. **సబ్బవారిధుతోతి** సబ్బేన పాపవారణేన ధుతపాపో . **సబ్బవారిఫుటోతి** సబ్బేన పాపవారణేన ఫుట్ఠో. **దిట్ఠం సుతఞ్చ ఆచిక్ఖన్తి** దిట్ఠం "దిట్ఠం మే"తి సుతం "సుతం మే"తి ఆచిక్ఖన్తో, న నిగుహన్తో. **న హి నూన కిబ్బిసీతి** ఏవరూపో సత్థా కిబ్బిసకారకో నామ న హోతి.

నానాతిత్థియేతి సో కిర నానాతిత్థియానంయేవ ఉపట్ఠాకో, తస్మా తే ఆరబ్భ వదతి. **పకుధకో కాతియానోతి** పకుధో కచ్చాయనో. **నిగణ్ఠోతి** నాటపుత్తో. **మక్ఖలిపూరణాసేతి** మక్ఖలి చ పూరణో చ. **సామఞ్ఞప్పత్తాతి** సమణధమ్మే కోటిప్పత్తా. **న హి నూన తేతి** సప్పురిసేహి న దూరే, తేయేవ లోకే సప్పురిసాతి వదతి. **పచ్చభాసీతి** "అయం ఆకోటకో ఇమేసం నగ్గనిస్సిరికానం దసబలస్స సన్తికే ఠత్వా వణ్ణం కథేతీతి తేసం అవణ్ణం కథేస్సామీ"తి పతిఅభాసీతి.

తత్థ **సహాచరితేనాతి** సహ చరితమత్తేన. **ఛవో సిగాలోతి** లామకో కాలసిగాలో. **కోత్థుకోతి** తస్సేవ వేవచనం. **సఙ్కస్సరాచారోతి** ఆసఙ్కితసమాచారో. **న సతం సరిక్ఖోతి** పణ్డితానం సప్పురిసానం సదిసో న హోతి, కిం త్వం కాలసిగాలసదిసే తిత్థియే సీహే కరోసీతి?

అన్వావిసిత్వాతి "అయం ఏవరూపానం సత్థారానం అవణ్ణం కథేతి, తేనేవ నం ముఖేన వణ్ణం కథాపేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తస్స సరీరే అనుఆవిసి అధిముచ్చి, ఏవం అన్వావిసిత్వా. **ఆయుత్తాతి** తపోజిగుచ్ఛనే యుత్తపయుత్తా. **పాలయం పవివేకియన్తి** పవివేకం పాలయన్తా. తే కిర "న్హాపితపవివేకం పాలేస్సామా"తి సయం కేసే లుఞ్చన్తి. "చీవరపవివేకం పాలేస్సామా"తి నగ్గా విచరన్తి. "పిణ్డపాతపవివేకం పాలేస్సామా"తి సునఖా వియ భూమియం వా భుఞ్జన్తి హత్థేసు వా. "సేనాసనపవివేకం పాలేస్సామా"తి కణ్టకసెయ్యాదీని కప్పేన్తి. **రూపే నివిట్ఠాతి** తణ్హాదిట్ఠీహి రూపే పతిట్ఠితా. **దేవలోకాభినన్దినోతి** దేవలోకపత్థనకామా. **మాతియాతి** మచ్చా, తే వే మచ్చా పరలోకత్థాయ సమ్మా అనుసాసన్తీతి వదతి.

ఇతి విదిత్వాతి "అయం పఠమం ఏతేసం అవణ్ణం కథేత్వా ఇదాని వణ్ణం కథేతి, కో ను ఖో ఏసో"తి ఆవజ్జేన్తో జానిత్వావ. **యే చన్తలిక్ఖస్మిం పభాసవణ్ణాతి** యే అన్తలిక్ఖే చన్దోభాససూరియోభాససఞ్ఝారాగఇన్దధనుతారకరూపానం పభాసవణ్ణా. **సబ్బేవ తే తేతి** సబ్బేవ తే తయా. **నముచీతి** మారం ఆలపతి. **ఆమిసంవ మచ్ఛానం వధాయ ఖిత్తాతి** యథా మచ్ఛానం వధత్థాయ బళిసలగ్గం ఆమిసం ఖిపతి, ఏవం తయా పసంసమానేన ఏతే రూపా సత్తానం వధాయ ఖిత్తాతి వదతి.

మాణవగామియోతి అయం కిర దేవపుత్తో బుద్ధుపట్ఠాకో. **రాజగహీయానన్తి** రాజగహపబ్బతానం. **సేతోతి** కేలాసో. **అఘగామినన్తి** ఆకాసగామీనం. **ఉదధినన్తి** ఉదకనిధానానం. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా రాజగహీయానం పబ్బతానం విపులో సేట్ఠో, హిమవన్తపబ్బతానం కేలాసో, ఆకాసగామీనం ఆదిచ్చో, ఉదకనిధానానం సముద్దో, నక్ఖత్తానం చన్దో, ఏవం సదేవకస్స లోకస్స బుద్ధో సేట్ఠోతి. దసమం.

నానాతిత్థియవగ్గో తతియో.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

దేవపుత్తసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. కోసలసంయుత్తం

౧. పఠమవగ్గో

౧. దహరసుత్తవణ్ణనా

౧౧౨. కోసలసంయుత్తస్స పఠమే **భగవతా సద్ధిం సమ్మోదీ**తి యథా ఖమనీయాదీని పుచ్ఛన్తో భగవా తేన, ఏవం సోపి భగవతా సద్ధిం సమప్పవత్తమోదో అహోసి. సీతోదకం వియ ఉణ్హోదకేన సమ్మోదితం ఏకీభావం అగమాసి. యాయ చ – "కచ్చి, భో గోతమ, ఖమనీయం, కచ్చి యాపనీయం, కచ్చి భోతో చ గోతమస్స సావకానఞ్చ అప్పాబాధం అప్పాతఙ్కం లహుట్ఠానం బలం ఫాసువిహారో"తిఆదికాయ కథాయ సమ్మోది, తం పీతిపామోజ్జసఙ్ఖాతసమ్మోదజననతో సమ్మోదితుం యుత్తభావతో చ **సమ్మోదనీయం,** అత్థబ్యఞ్జనమధురతాయ చిరమ్పి కాలం సారేతుం నిరన్తరం పవత్తేతుం అరహరూపతో సరితబ్బభావతో చ **సారణీయం**. సుయ్యమానసుఖతో చ సమ్మోదనీయం, అనుస్సరియమానసుఖతో సారణీయం. తథా బ్యఞ్జనపరిసుద్ధతాయ సమ్మోదనీయం, అత్థపరిసుద్ధతాయ సారణీయన్తి ఏవం అనేకేహి పరియాయేహి సమ్మోదనీయం కథం సారణీయం వీతిసారేత్వా పరియోసాపేత్వా నిట్ఠపేత్వా ఇతో పుబ్బే తథాగతస్స అదిట్ఠత్తా గుణాగుణవసేన గమ్భీరభావం వా ఉత్తానభావం వా అజానన్తో ఏకమన్తం నిసీది, ఏకమన్తం నిసిన్నో ఖో యం ఓవట్టికసారం కత్వా ఆగతో లోకనిస్సరణభవోక్కన్తిపఞ్హం సత్థు సమ్మాసమ్బుద్ధతం పుచ్ఛితుం **భవమ్పి నో**తిఆదిమాహ.

తత్థ **భవమ్పీ**తి పి-కారో సమ్పిణ్డనత్థే నిపాతో, తేన చ ఛ సత్థారే సమ్పిణ్డేతి. యథా పూరణాదయో "సమ్మాసమ్బుద్ధమ్హా"తి పటిజానన్తి, ఏవం భవమ్పి ను పటిజానాతీతి అత్థో. ఇదం పన రాజా న అత్తనో లద్ధియా, లోకే మహాజనేన గహితపటిఞ్ఞావసేన పుచ్ఛతి. అథ భగవా బుద్ధసీహనాదం నదన్తో **యం హి తం మహారాజా**తిఆదిమాహ. తత్థ **అహం హి మహారాజా**తి అనుత్తరం సబ్బసేట్ఠం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణసఙ్ఖాతం సమ్మాసమ్బోధిం అహం అభిసమ్బుద్ధోతి అత్థో. **సమణబ్రాహ్మణా**తి పబ్బజ్జూపగమనేన సమణా, జాతివసేన బ్రాహ్మణా. **సఙ్ఘినో**తిఆదీసు పబ్బజితసమూహసఙ్ఖాతో సఙ్ఘో ఏతేసం అత్థీతి **సఙ్ఘినో**. స్వేవ గణో ఏతేసం అత్థీతి **గణినో**. ఆచారసిక్ఖాపనవసేన తస్స గణస్స ఆచరియాతి **గణాచరియా. ఞాతా**తి పఞ్ఞాతా పాకటా. "అప్పిచ్ఛా సన్తుట్ఠా అప్పిచ్ఛతాయ వత్థమ్పి న నివాసేన్తీ"తి ఏవం సముగ్గతో యసో ఏతేసం అత్థీతి **యసస్సినో. తిత్థకరా**తి లద్ధికరా. **సాధుసమ్మతా**తి "సన్తో సప్పురిసా"తి ఏవం సమ్మతా. **బహుజనస్సా**తి అస్సుతవతో అన్ధబాలపుథుజ్జనస్స. **పూరణో**తిఆదీని తేసం నామగోత్తాని. **పూరణో**తి హి నామమేవ. తథా, **మక్ఖలీ**తి. సో పన గోసాలాయ జాతత్తా **గోసాలో**తి వుత్తో. **నాటపుత్తో**తి నాటస్స పుత్తో. **బేలట్ఠపుత్తో**తి బేలట్ఠస్స పుత్తో. **కచ్చాయనో**తి పకుధస్స గోత్తం. కేసకమ్బలస్స ధారణతో **అజితో కేసకమ్బలో**తి వుత్తో.

తేపి మయాతి కప్పకోలాహలం బుద్ధకోలాహలం చక్కవత్తికోలాహలన్తి తీణి కోలాహలాని. తత్థ "వస్ససతసహస్సమత్థకే కప్పుట్ఠానం భవిస్సతీ"తి కప్పకోలాహలం నామ హోతి – "ఇతో వస్ససతసహస్సమత్థకే లోకో వినస్సిస్సతి, మేత్తం మారిసా, భావేథ, కరుణం ముదితం ఉపేక్ఖ"న్తి మనుస్సపథే దేవతా ఘోసేన్తియో విచరన్తి. "వస్ససహస్సమత్థకే పన బుద్ధో ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి బుద్ధకోలాహలం నామ హోతి – "ఇతో వస్ససహస్సమత్థకే బుద్ధో ఉప్పజ్జిత్వా ధమ్మానుధమ్మపటిపదం పటిపన్నేన సఙ్ఘరతనేన పరివారితో ధమ్మం దేసేన్తో విచరిస్సతీ"తి దేవతా ఉగ్ఘోసేన్తి. "వస్ససతమత్థకే పన చక్కవత్తీ

ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి చక్కవత్తికోలాహలం నామ హోతి – “ఇతో వస్ససతమత్థకే సత్తరతనసమ్పన్నో చతుద్దీపిస్సరో సహస్స పుత్తపరివారో వేహాసఙ్గమో చక్కవత్తిరాజా ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి దేవతా ఉగ్ఘోసేన్తి.

ఇమేసు తీసు కోలాహలేసు ఇమే ఛ సత్థారో బుద్ధకోలాహలం సుత్వా ఆచరియే పయిరుపాసిత్వా చిన్తామణివిజ్జాదీని ఉగ్గణ్హిత్వా – “మయం బుద్ధమ్హా”తి పటిఞ్ఞం కత్వా మహాజనపరివుతా జనపదం విచరన్తా అనుపుబ్బేన సావత్థియం పత్తా. తేసం ఉపట్ఠాకా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా, “మహారాజ, పూరణో కస్సపో…పే… అజితో కేసకమ్బలో బుద్ధో కిర సబ్బఞ్ఞూ కిరా”తి ఆరోచేసుం. రాజా “తుమ్హేవ నే నిమన్తేత్వా ఆనేథా”తి ఆహ . తే గన్త్వా తేహి, “రాజా వో నిమన్తేతి. రఞ్ఞో గేహే భిక్ఖం గణ్హథా”తి వుత్తా గన్తుం న ఉస్సహన్తి, పునప్పునం వుచ్చమానా ఉపట్ఠాకానం చిత్తానురక్ఖణత్థాయ అధివాసేత్వా సబ్బే ఏకతోవ అగమంసు. రాజా ఆసనాని పఞ్ఞాపేత్వా “నిసీదన్తూ”తి ఆహ. నిగ్గుణానం అత్తభావే రాజుస్మా నామ ఫరతి, తే మహారహేసు ఆసనేసు నిసీదితుం అసక్కోన్తా ఫలకేసు చేవ భూమియం చ నిసీదింసు.

రాజా “ఏత్తకేనేవ నత్థి తేసం అన్తో సుక్కధమ్మో”తి వత్వా ఆహారం అదత్వావ తాలతో పతితం ముగ్గరేన పోథేన్తో వియ “తుమ్హే బుద్ధా, న బుద్ధా”తి పఞ్హం పుచ్ఛి. తే చిన్తయింసు – “సచే ‘బుద్ధమ్హా’తి వక్ఖామ, రాజా బుద్ధవిసయే పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా కథేతుం అసక్కోన్తే ‘తుమ్హే మయం బుద్ధాతి మహాజనం వఞ్చేత్వా ఆహిణ్డథా’తి జివ్హమ్పి ఛిన్దాపేయ్య, అఞ్ఞమ్పి అనత్థం కరేయ్యా”తి సకపటిఞ్ఞాయ ఏవ ‘న మయం బుద్ధా’తి వదింసు. అథ నే రాజా గేహతో నిక్కడ్ఢాపేసి. తే రాజఘరతో నిక్ఖన్తే ఉపట్ఠాకా పుచ్ఛింసు – “కిం ఆచరియా రాజా తుమ్హే పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా సక్కారసమ్మానం అకాసీ”తి? రాజా “బుద్ధా తుమ్హే”తి పుచ్ఛి, తతో మయం – “సచే అయం రాజా బుద్ధవిసయే పఞ్హం కథియమానం అజానన్తో అమ్హేసు మనం పదోసేస్సతి, బహుం అపుఞ్ఞం పసవిస్సతీ”తి రఞ్ఞో అనుకమ్పాయ ‘న మయం బుద్ధా’తి వదిమ్హా, మయం పన బుద్ధా ఏవ, అమ్హాకం బుద్ధభావో, ఉదకేన ధోవిత్వాపి హరితుం న సక్కాతి. ఇతి బహిద్ధా ‘బుద్ధమ్హా’తి ఆహంసు – రఞ్ఞో సన్తికే ‘న మయం బుద్ధా’తి వదింసూతి, ఇదం గహేత్వా రాజా ఏవమాహ. తత్థ **కిం పన భవం గోతమో దహరో చేవ జాతియా, నవో చ పబ్బజ్జాయా**తి ఇదం అత్తనో పటిఞ్ఞం గహేత్వా వదతి. తత్థ కిన్తి పటిక్ఖేపవచనం. ఏతే జాతిమహల్లకా చ చిరపబ్బజితా చ “బుద్ధమ్హా”తి న పటిజానన్తి, భవం గోతమో జాతియా చ దహరో పబ్బజ్జాయ చ నవో కిం పటిజానాతి? మా పటిజానాహీతి అత్థో.

న ఉఞ్ఞాతబ్బాతి న అవజానితబ్బా. **న పరిభోతబ్బా**తి న పరిభవితబ్బా. **కతమే చత్తారో**తి కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛా. **ఖత్తియో**తి రాజకుమారో. **ఉరగో**తి ఆసీవిసో. **అగ్గీ**తి అగ్గియేవ. **భిక్ఖూ**తి ఇమస్మిం పన పదే దేసనాకుసలతాయ అత్తానం అబ్భన్తరం కత్వా సీలవన్తం పబ్బజితం దస్సేతి. ఏత్థ చ దహరం రాజకుమారం దిస్వా, ఉక్కమిత్వా మగ్గం అదేన్తో, పారుపనం అనపనేన్తో, నిసిన్నాసనతో అనుట్ఠహన్తో, హత్థిపిట్ఠాదీహి అనోతరన్తో, హేట్ఠా కత్వా మఞ్ఞనవసేన అఞ్ఞమ్పి ఏవరూపం అనాచారం కరోన్తో ఖత్తియం అవజానాతి నామ. “భద్దకో వతాయం రాజకుమారో, మహాకణ్ణో మహోదరో – కిం నామ యంకిఞ్చి చోరూపద్దవం వూపసమేతుం యత్థ కత్థచి రాసే రజ్జం అనుసాసితుం సక్ఖిస్సతీ”తిఆదీని వదన్తో పరిభోతి నామ. అఙ్గులిసలాకమత్తమ్పి ఆసీవిసపోతకం కణ్ణాదీసు పిళన్ధన్తో అఙ్గులిమ్పి జివ్హమ్పి డంసాపేన్తో ఉరగం అవజానాతి నామ . “భద్దకో వతాయం ఆసీవిసో ఉదకదేడ్డుభో వియ కిం నామ కిఞ్చిదేవ డంసితుం కస్సచిదేవ కాయే విసం ఫరితుం సక్ఖిస్సతీ”తిఆదీని వదన్తో పరిభోతి నామ. ఖజ్జోపనకమత్తమ్పి అగ్గిం గహేత్వా హత్థేన కీళన్తో భణ్డుక్ఖలికాయ ఖిపన్తో చూళాయ వా సయనపిట్ఠపాటకపసిబ్బకాదీసు వా ఠపేన్తో అగ్గిం అవజానాతి నామ. “భద్దకో వతాయం అగ్గి కతరం ను ఖో యాగుభత్తం

పచిస్సతి, కతరం మచ్ఛమంసం, కస్స సీతం వినోదేస్సతీ”తిఆదీని వదన్తో పరిభోతి నామ. దహరసామణేరమ్పి పన దిస్వా ఉక్కమిత్వా మగ్గం అదేన్తోతి రాజకుమారే వుత్తం అనాచారం కరోన్తో భిక్ఖుం అవజానాతి నామ. “భద్దకో వతాయం సామణేరో మహాకణ్ణో మహోదరో యంకిఞ్చి బుద్ధవచనం ఉగ్గహేతుం యంకిఞ్చి అరఞ్ఞం అజ్ఝోగాహేత్వా వసితుం సక్ఖిస్సతి, సఙ్ఘత్థేరకాలే మనాపో భవిస్సతీ”తిఆదీని వదన్తో పరిభోతి నామ. తం సబ్బమ్పి న కాతబ్బన్తి దస్సేన్తో **న ఉఞ్ఞాతబ్బో న పరిభోతబ్బో**తి ఆహ.

ఏతదవోచాతి ఏతం గాథాబన్ధం అవోచ. గాథా చ నామేతా తదత్థదీపనాపి హోన్తి విసేసత్థదీపనాపి, తత్రిమా తదత్థమ్పి విసేసత్థమ్పి దీపేన్తియేవ. తత్థ **ఖత్తియ**న్తి ఖేత్తానం అధిపతిం. వుత్తఞ్హేతం “ఖేత్తానం అధిపతీతి ఖో, వాసేట్ఠ, ‘ఖత్తియో ఖత్తియో’త్వేవ దుతియం అక్ఖరం ఉపనిబ్బత్త”న్తి (దీ॰ ని॰ ౩.౧౩౧). **జాతిసమ్పన్న**న్తి తాయేవ ఖత్తియజాతియా జాతిసమ్పన్నం. **అభిజాత**న్తి తీణి కులాని అతిక్కమిత్వా జాతం.

ఠానం హీతి కారణం విజ్జతి. **మనుజిన్దో**తి మనుస్సజేట్ఠకో. **రాజదణ్డేనా**తి రఞ్ఞో ఉద్ధటదణ్డేన, సో అప్పకో నామ న హోతి, దససహస్సవీసతిసహస్సప్పమాణో హోతియేవ. **తస్మిం పక్కమతే భుస**న్తి తస్మిం పుగ్గలే బలవఉపక్కమం ఉపక్కమతి. **రక్ఖం జీవితమత్తనో**తి అత్తనో జీవితం రక్ఖమానో తం ఖత్తియం పరివజ్జేయ్య న ఘట్టేయ్య.

ఉచ్చావచేహీతి నానావిధేహి. **వణ్ణేహీ**తి సణ్ఠానేహి. యేన యేన హి వణ్ణేన చరన్తో గోచరం లభతి, యది సప్పవణ్ణేన, యది దేడ్డుభవణ్ణేన, యది ధమనివణ్ణేన, అన్తమసో కలన్దకవణ్ణేనపి చరతియేవ. **ఆసజ్జా**తి పత్వా. **బాల**న్తి యేన బాలేన ఘట్టితో, తం బాలం నరం వా నారిం వా డంసేయ్య.

పహూతభక్ఖన్తి బహుభక్ఖం. అగ్గిస్స హి అభక్ఖం నామ నత్థి. **జాలిన**న్తి జాలవన్తం. **పావక**న్తి అగ్గిం. పావగన్తిపి పాఠో. **కణ్హవత్తని**న్తి వత్తనీతి మగ్గో, అగ్గినా గతమగ్గో కణ్హో హోతి కాళకో, తస్మా “కణ్హవత్తనీ”తి వుచ్చతి.

మహా హుత్వానాతి మహన్తో హుత్వా. అగ్గి హి ఏకదా యావబ్రహ్మలోకప్పమాణోపి హోతి. **జాయన్తి తత్థ పారోహా**తి తత్థ అగ్గినా దడ్ఢవనే పారోహా జాయన్తి. **పారోహా**తి తిణరుక్ఖాదయో వుచ్చన్తి. తే హి అగ్గినా దడ్ఢట్ఠానే మూలమత్తేపి అవసిట్ఠే పాదతో రోహన్తి జాయన్తి వడ్ఢన్తి, తస్మా “పారోహా”తి వుచ్చన్తి. పున రోహనత్థేన వా **పారోహా. అహోరత్తానమచ్చయే**తి రత్తిన్దివానం అతిక్కమే. నిదాఘేపి దేవే వుట్ఠమత్తే జాయన్తి.

భిక్ఖు డహతి తేజసాతి ఏత్థ అక్కోసన్తం పచ్చక్కోసన్తో భణ్డన్తం పటిభణ్డన్తో పహరన్తం పటిపహరన్తో భిక్ఖు నామ కిఞ్చి భిక్ఖుతేజసా డహితుం న సక్కోతి. యో పన అక్కోసన్తం న పచ్చక్కోసతి, భణ్డన్తం న పటిభణ్డతి. పహరన్తం న పటిపహరతి, తస్మిం విప్పటిపన్నో తస్స సీలతేజేన డయ్హతి. తేనేపేతం వుత్తం. **న తస్స పుత్తా పసవో**తి తస్స పుత్తధీతరోపి గోమహింసకుక్కుటసూకరాదయో పసవోపి న భవన్తి, వినస్సన్తీతి అత్థో. **దాయాదా విన్దరే ధన**న్తి తస్స దాయాదాపి ధనం న విన్దన్తి. **తాలావత్థూ భవన్తి తే**తి తే భిక్ఖుతేజసా దడ్ఢా వత్థుమత్తావసిట్ఠో మత్థకచ్ఛిన్నతాలో వియ భవన్తి, పుత్తధీతాదివసేన న వడ్ఢన్తీతి అత్థో.

తస్మాతి యస్మా సమణతేజేన దడ్ఢా మత్థకచ్ఛిన్నతాలో వియ అవిరుళ్హిధమ్మా భవన్తి, తస్మా. **సమ్మదేవ సమాచరే**తి సమ్మా సమాచరేయ్య. సమ్మా సమాచరన్తేన పన కిం కాతబ్బన్తి? ఖత్తియం తావ నిస్సాయ లద్ధబ్బం

గామనిగమయానవాహనాదిఆనిసంసం, ఉరగం నిస్సాయ తస్స కీళాపనేన లద్ధబ్బం వత్థహిరఞ్ఞసువణ్ణాదిఆనిసంసం అగ్గిం నిస్సాయ తస్సానుభావేన పత్తబ్బం యాగుభత్తపచనసీతవినోదనాదిఆనిసంసం, భిక్ఖుం నిస్సాయ తస్స వసేన పత్తబ్బం అసుతసవనసుతపరియోదపన-సగ్గమగ్గాధిగమాదిఆనిసంసం సమ్పస్సమానేన "ఏతే నిస్సాయ పుబ్బే వుత్తప్పకారో ఆదీనవో అత్థి. కిం ఇమేహీ"తి? న సబ్బసో పహాతబ్బా. ఇస్సరియత్థికేన పన వుత్తప్పకారం అవజాననఞ్చ పరిభవనఞ్చ అకత్వా పుబ్బుట్ఠాయిపచ్ఛానిపాతితాదీహి ఉపాయేహి ఖత్తియకుమారో తోసేతబ్బో, ఏవం తతో ఇస్సరియం అధిగమిస్సతి. అహితుణ్డికేన ఉరగే విస్సాసం అకత్వా నాగవిజ్జం పరివత్తేత్వా అజపదేన దణ్డేన గీవాయ గహేత్వా విసహరేన మూలేన దాఠా ధోవిత్వా పేళాయం పక్ఖిపిత్వా కీళాపేన్తేన చరితబ్బం. ఏవం తం నిస్సాయ ఘాసచ్ఛాదనాదీని లభిస్సతి. యాగుపచనాదీని కత్తుకామేన అగ్గిం విస్సాసేన భణ్డుక్ఖలికాదీసు అపక్ఖిపిత్వా హత్థేహి అనామసన్తేన గోమయచుణ్ణాదీహి జాలేత్వా యాగుపచనాదీని కత్తబ్బాని, ఏవం తం నిస్సాయ ఆనిసంసం లభిస్సతి. అసుతసవనాదీని పత్థయన్తేనపి భిక్ఖుం అతివిస్సాసేన వేజ్జకమ్మనవకమ్మాదీసు అయోజేత్వా చతూహి పచ్చయేహి సక్కచ్చం ఉపట్ఠాతబ్బో, ఏవం తం నిస్సాయ అసుతపుబ్బం బుద్ధవచనం అసుతపుబ్బం పఞ్హావినిచ్ఛయం దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికం అత్థం తిస్సో కులసమ్పత్తియో ఛ కామసగ్గాని నవ చ బ్రహ్మలోకే పత్వా అమతమహానిబ్బానదస్సనమ్పి లభిస్సతీతి ఇమమత్థం సన్ధాయ **సమ్మదేవ సమాచరేతి** ఆహ.

ఏతదవోచాతి ధమ్మదేసనం సుత్వా పసన్నో పసాదం ఆవికరోన్తో ఏతం "అభిక్కన్త"న్తిఆదివచనం అవోచ. తత్థ **అభిక్కన్తన్తి** అభికన్తం అతిఇట్ఠం అతిమనాపం, అతిసున్దరన్తి అత్థో. ఏత్థ ఏకేన అభిక్కన్తసద్దేన దేసనం థోమేతి "అభిక్కన్తం, భన్తే, యదిదం భగవతో ధమ్మదేసనా"తి. ఏకేన అత్తనో పసాదం "అభిక్కన్తం, భన్తే, యదిదం భగవతో ధమ్మదేసనం ఆగమ్మ మమ పసాదో"తి.

తతో పరం చతూహి ఉపమాహి దేసనంయేవ థోమేతి. తత్థ **నిక్కుజ్జితన్తి** అధోముఖఠపితం, హేట్ఠాముఖజాతం వా. **ఉక్కుజ్జేయ్యాతి** ఉపరిముఖం కరేయ్య. **పటిచ్ఛన్నన్తి** తిణపణ్ణాదిఛాదితం. **వివరేయ్యాతి** ఉగ్ఘాటేయ్య. **మూళ్హస్సాతి** దిసామూళ్హస్స. **మగ్గం ఆచిక్ఖేయ్యాతి** హత్థే గహేత్వా "ఏస మగ్గో"తి వదేయ్య. **అన్ధకారేతి** కాళపక్ఖచాతుద్దసీ అడ్ఢరత్తఘనవనసణ్డ మేఘపటలేహి చతురఙ్గే తమే. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా కోచి నిక్కుజ్జితం ఉక్కుజ్జేయ్య, ఏవం సద్ధమ్మవిముఖం అసద్ధమ్మే పతితం మం అసద్ధమ్మా వుట్ఠాపేన్తేన, యథా పటిచ్ఛన్నం వివరేయ్య, ఏవం కస్సపస్స భగవతో సాసనన్తరధానా పభుతి మిచ్ఛాదిట్ఠిగహనపటిచ్ఛన్నం సాసనం వివరన్తేన, యథా మూళ్హస్స మగ్గం ఆచిక్ఖేయ్య, ఏవం కుమ్మగ్గమిచ్ఛామగ్గపటిపన్నస్స మే సగ్గమోక్ఖమగ్గం ఆవికరోన్తేన, యథా అన్ధకారే తేలపజ్జోతం ధారేయ్య, ఏవం మోహన్ధకారే నిముగ్గస్స మే బుద్ధాదిరతనరూపాని అపస్సతో తప్పటిచ్ఛాదకమోహన్ధకారవిద్ధంసకదేసనాపజ్జోతం ధారేన్తేన మయ్హం భగవతా ఏతేహి పరియాయేహి పకాసితత్తా అనేకపరియాయేన ధమ్మో పకాసితోతి.

ఏవం దేసనం థోమేత్వా ఇమాయ దేసనాయ రతనత్తయే పసన్నచిత్తో పసన్నాకారం కరోన్తో **ఏసాహన్తిఆదిమాహ**. తత్థ **ఏసాహన్తి** ఏసో అహం. **భగవన్తం సరణం గచ్ఛామి ధమ్మఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చాతి** భగవన్తఞ్చ ధమ్మఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చాతి ఇమం రతనత్తయం సరణం గచ్ఛామి. **ఉపాసకం మం, భన్తే, భగవా ధారేతూతి** మం భగవా 'ఉపాసకో అయ'న్తి ఏవం ధారేతు, జానాతూతి అత్థో. **అజ్జతగ్గేతి** అజ్జతం ఆదిం కత్వా. అజ్జదగ్గేతి వా పాఠో, ద-కారో పదసన్ధికరో, అజ్జ అగ్గం కత్వాతి అత్థో. **పాణుపేతన్తి** పాణేహి ఉపేతం యావ మే జీవితం పవత్తతి, తావ ఉపేతం అనఞ్ఞసత్థుకం తీహి సరణగమనేహి సరణం గతం

ఉపాసకం కప్పియకారకం మం భగవా ధారేతూతి అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన సుమఙ్గలవిలాసినియా దీఘనికాయట్ఠకథాయ సామఞ్ఞఫలసుత్తే సబ్బాకారేన వుత్తోతి. పఠమం.

౨. పురిససుత్తవణ్ణనా

౧౧౩. దుతియే **అభివాదేత్వాతి** పురిమసుత్తే సరణగతత్తా ఇధ అభివాదేసి. **అజ్ఝత్తన్తి** నియకజ్ఝత్తం, అత్తనో సన్తానే ఉప్పజ్జన్తీతి అత్థో. **లోభాదీసు** లుబ్భనలక్ఖణో లోభో, దుస్సనలక్ఖణో దోసో, ముయ్హనలక్ఖణో మోహోతి. **హింసన్తీతి** విహేఠేన్తి నాసేన్తి వినాసేన్తి. **అత్తసమ్భూతాతి** అత్తని సమ్భూతా. **తచసారంవ సమ్ఫలన్తి** యథా తచసారం వేళుం వా నళం వా అత్తనో ఫలం హింసతి వినాసేతి, ఏవం హింసన్తి వినాసేన్తీతి. దుతియం.

౩. జరామరణసుత్తవణ్ణనా

౧౧౪. తతియే **అఞ్ఞత్ర జరామరణాతి** జరామరణతో ముత్తో నామ అత్థీతి పుచ్ఛతి. **ఖత్తియమహాసాలాతి** ఖత్తియమహాసాలా నామ మహాసారప్పత్తా ఖత్తియా. యేసం హి ఖత్తియానం హేట్ఠిమన్తేన కోటిసతం నిధానగతం హోతి, తయో కహాపణకుమ్భా వలఞ్జనత్థాయ గేహమజ్ఝే రాసిం కత్వా ఠపితా హోన్తి, తే **ఖత్తియమహాసాలా** నామ. యేసం బ్రాహ్మణానం అసీతికోటిధనం నిహితం హోతి, దియడ్ఢో కహాపణకుమ్భో వలఞ్జనత్థాయ గేహమజ్ఝే రాసిం కత్వా ఠపితో హోతి, తే **బ్రాహ్మణమహాసాలా** నామ. యేసం గహపతీనం చత్తాలీసకోటిధనం నిహితం హోతి, కహాపణకుమ్భో వలఞ్జనత్థాయ గేహమజ్ఝే రాసిం కత్వా ఠపితో హోతి, తే **గహపతిమహాసాలా** నామ.

అడ్ఢాతి ఇస్సరా. నిధానగతధనస్స మహన్తతాయ **మహద్ధనా**. సువణ్ణరజతభాజనాదీనం ఉపభోగభణ్డానం మహన్తతాయ **మహాభోగా**. అనిధానగతస్స జాతరూపరజతస్స పహూతతాయ, **పహూతజాతరూపరజతా** . విత్తూపకరణస్స తుట్ఠికరణస్స పహూతతాయ **పహూతవిత్తూపకరణా**. గోధనాదీనఞ్చ సత్తవిధధఞ్ఞానఞ్చ పహూతతాయ **పహూతధనధఞ్ఞా. తేసమ్పి జాతానం నత్థి అఞ్ఞత్ర జరామరణాతి** తేసమ్పి ఏవం ఇస్సరానం జాతానం నిబ్బత్తానం నత్థి అఞ్ఞత్ర జరామరణా, జాతత్తాయేవ జరామరణతో మోక్ఖో నామ నత్థి, అన్తోజరామరణేయేవ హోతి.

అరహన్తోతిఆదీసు ఆరకా కిలేసేహీతి అరహన్తో. ఖీణా ఏతేసం చత్తారో ఆసవాతి **ఖీణాసవా**. బ్రహ్మచరియవాసం వుట్ఠా పరినిట్ఠితవాసాతి **వుసితవన్తో**. చతూహి మగ్గేహి కరణీయం ఏతేసం కతన్తి **కతకరణీయా**. ఖన్ధభారో కిలేసభారో అభిసఙ్ఖారభారో కామగుణభారోతి, ఇమే ఓహితా భారా ఏతేసన్తి **ఓహితభారా**. అనుప్పత్తో అరహత్తసఙ్ఖాతో సకో అత్థో ఏతేసన్తి **అనుప్పత్తసదత్థా**. దసవిధమ్పి పరిక్ఖీణం భవసంయోజనం ఏతేసన్తి **పరిక్ఖీణభవసంయోజనా**. సమ్మా కారణేహి జానిత్వా విముత్తాతి **సమ్మదఞ్ఞావిముత్తా**. మగ్గపఞ్ఞాయ చతుసచ్చధమ్మం ఞత్వా ఫలవిముత్తియా విముత్తాతి అత్థో. **భేదనధమ్మోతి** భిజ్జనసభావో. **నిక్ఖేపనధమ్మోతి** నిక్ఖిపితబ్బసభావో. ఖీణాసవస్స హి అజీరణధమ్మోపి అత్థి, ఆరమ్మణతో పటివిద్ధం నిబ్బానం, తం హి న జీరతి. ఇధ పనస్స జీరణధమ్మం దస్సేన్తో ఏవమాహ. అత్థుప్పత్తికో కిరస్స సుత్తస్స నిక్ఖేపో. సివికసాలాయ నిసీదిత్వా కథితన్తి వదన్తి. తత్థ భగవా చిత్రాని రథయానాదీని దిస్వా దిట్ఠమేవ ఉపమం కత్వా, “జీరన్తి వే రాజరథా”తి గాథమాహ.

తత్థ **జీరన్తీ**తి జరం పాపుణన్తి. **రాజరథా**తి రఞ్ఞో అభిరూహనరథా. **సుచిత్తా**తి సువణ్ణరజతాదీహి సుట్ఠు చిత్తితా. **అథో సరీరమ్పి జరం ఉపేతీ**తి ఏవరూపేసు అనుపాదిణ్ణకేసు సారదారుమయేసు రథేసు జీరన్తేసు ఇమస్మిం అజ్ఝత్తికే ఉపాదిణ్ణకే మంసలోహితాదిమయే సరీరే కిం వత్తబ్బం? సరీరమ్పి జరం ఉపేతియేవాతి అత్థో. **సన్తో హవే సబ్భి పవేదయన్తీ**తి సన్తో సబ్భిహి సద్ధిం సతం ధమ్మో న జరం ఉపేతీతి ఏవం పవేదయన్తి. "సతం ధమ్మో నామ నిబ్బానం, తం న జీరతి, అజరం అమతన్తి ఏవం కథేన్తీ"తి అత్థో. యస్మా వా నిబ్బానం ఆగమ్మ సీదనసభావా కిలేసా భిజ్జన్తి, తస్మా తం సబ్భీతి వుచ్చతి. ఇతి పురిమపదస్స కారణం దస్సేన్తో "సన్తో హవే సబ్భి పవేదయన్తీ"తి ఆహ. ఇదం హి వుత్తం హోతి – సతం ధమ్మో న జరం ఉపేతి, తస్మా సన్తో సబ్భి పవేదయన్తి. అజరం నిబ్బానం సతం ధమ్మోతి ఆచిక్ఖన్తీతి అత్థో. సున్దరాధివచనం వా ఏతం సబ్భీతి. యం సబ్భిధమ్మభూతం నిబ్బానం సన్తో పవేదయన్తి కథయన్తి, నో సతం ధమ్మో న జరం ఉపేతీతిపి అత్థో. తతియం.

౪. పియసుత్తవణ్ణనా

౧౧౫. చతుత్థే **రహోగతస్సా**తి రహసి గతస్స. **పటిసల్లీనస్సా**తి నిలీనస్స ఏకీభూతస్స. **ఏవమేతం, మహారాజా**తి ఇధ భగవా ఇమం సుత్తం సబ్బఞ్ఞుభాసితం కరోన్తో ఆహ. **అన్తకేనాధిపన్నస్సా**తి మరణేన అజ్ఝోత్థటస్స. చతుత్థం.

౫. అత్తరక్ఖితసుత్తవణ్ణనా

౧౧౬. పఞ్చమే **హత్థికాయో**తి హత్థిఘటా. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **సంవరో**తి పిదహనం. **సాధు సబ్బత్థ సంవరో**తి ఇమినా కమ్మపథభేదం అపత్తస్స కమ్మస్స సంవరం దస్సేతి. **లజ్జీ**తి హిరిమా. లజ్జీగహణేన చేత్థ ఓత్తప్పమ్పి గహితమేవ హోతి. పఞ్చమం.

౬. అప్పకసుత్తవణ్ణనా

౧౧౭. ఛట్ఠే **ఉళారే ఉళారే**తి పణీతే చ బహుకే చ. **మజ్జన్తీ**తి మానమజ్జనేన మజ్జన్తి. **అతిసార**న్తి అతిక్కమం. **కూట**న్తి పాసం. **పచ్ఛాస**న్తి పచ్ఛా తేసం. ఛట్ఠం.

౭. అడ్డకరణసుత్తవణ్ణనా

౧౧౮. సత్తమే **కామహేతూ**తి కామమూలకం. **కామనిదాన**న్తి కామపచ్చయా. **కామాధికరణ**న్తి కామకారణా. సబ్బాని హేతాని అఞ్ఞమఞ్ఞవేవచనానేవ. **భద్రముఖో**తి సున్దరముఖో. ఏకదివసం కిర రాజా అడ్డకరణే నిసీది. తత్థ పఠమతరం లఞ్జం గహేత్వా నిసిన్నా అమచ్చా అస్సామికేపి సామికే కరింసు. రాజా తం ఞత్వా – "మయ్హం తావ పథవిస్సరస్స సమ్ముఖాపేతే ఏవం కరోన్తి, పరమ్ముఖా కిం నామ న కరిస్సన్తి? పఞ్ఞాయిస్సతి దాని విటటూభో సేనాపతి సకేన రజ్జేన, కిం మయ్హం ఏవరూపేహి లఞ్జఖాదకేహి ముసావాదీహి సద్ధిం ఏకట్ఠానే నిసజ్జాయా"తి చిన్తేసి. తస్మా ఏవమాహ. **ఖిప్పంవ ఓడ్డిత**న్తి కుమినం వియ ఓడ్డితం. యథా మచ్ఛా ఓడ్డితం కుమినం పవిసన్తా న జానన్తి, ఏవం సత్తా కిలేసకామేన వత్థుకామం వీతిక్కమన్తా న జానన్తీతి అత్థో. సత్తమం.

౮. మల్లికాసుత్తవణ్ణనా

౧౧౯. అట్ఠమే **అత్థి ను ఖో తే మల్లికే**తి కస్మా పుచ్ఛతి? అయం కిర మల్లికా దుగ్గతమాలాకారస్స ధీతా, ఏకదివసం ఆపణతో పూవం గహేత్వా "మాలారామం గన్త్వావ ఖాదిస్సామీ"తి గచ్ఛన్తీ పటిపథే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారం భగవన్తం భిక్ఖాచారం పవిసన్తం దిస్వా పసన్నచిత్తా తం భగవతో అదాసి. సత్థా నిసీదనాకారం దస్సేసి. ఆనన్దత్థేరో చీవరం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. భగవా తత్థ నిసీదిత్వా తం పూవం పరిభుఞ్జిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా సితం పాత్వాకాసి. థేరో "ఇమిస్సా, భన్తే, కో విపాకో భవిస్సతీ"తి పుచ్ఛి. ఆనన్ద, అజ్జేసా తథాగతస్స పఠమభోజనం అదాసి, అజ్జేవ కోసలరఞ్ఞో అగ్గమహేసీ భవిస్సతీతి. తందివసమేవ చ రాజా కాసిగామే భాగినేయ్యేన యుద్ధేన పరాజితో పలాయిత్వా నగరం ఆగచ్ఛన్తో మాలారామం పవిసిత్వా బలకాయస్స ఆగమనం ఆగమేసి. తస్స సా వత్తం అకాసి. సో తాయ వత్తే పసీదిత్వా తం అన్తేపురం అతిహరాపేత్వా తం అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి.

అథేకదివసం చిన్తేసి – "మయా ఇమిస్సా దుగ్గతకులస్స ధీతుయా మహన్తం ఇస్సరియం దిన్నం, యంనూనాహం ఇమం పుచ్ఛేయ్యం 'కో తే పియో'తి? సా 'త్వం మే, మహారాజ, పియో'తి వత్వా పున మం పుచ్ఛిస్సతి. అథస్సాహం 'మయ్హమ్పి త్వంయేవ పియా'తి వక్ఖామీ"తి. ఇతి సో అఞ్ఞమఞ్ఞం విస్సాసజననత్థం సమ్మోదనీయం కథం కథేన్తో పుచ్ఛతి. సా పన దేవీ పణ్డితా బుద్ధుపట్ఠాయికా ధమ్ముపట్ఠాయికా సఙ్ఘుపట్ఠాయికా మహాపఞ్ఞా , తస్మా ఏవం చిన్తేసి – "నాయం పఞ్హో రఞ్ఞో ముఖం ఓలోకేత్వా కథేతబ్బో"తి. సా సరసేనేవ కథేత్వా రాజానం పుచ్ఛి. రాజా తాయ సరసేన కథితత్తా నివత్తితుం అలభన్తో సయమ్పి సరసేనేవ కథేత్వా "సకారణం ఇదం, తథాగతస్స నం ఆరోచేస్సామీ"తి గన్త్వా భగవతో ఆరోచేసి. **నేవజ్ఝగా**తి నాధిగచ్ఛతి. **ఏవం పియో పుథు అత్తా పరేస**న్తి యథా ఏకస్స అత్తా పియో, ఏవం పరేసం పుథుసత్తానమ్పి అత్తా పియోతి అత్థో. అట్ఠమం.

౯. యఞ్ఞసుత్తవణ్ణనా

౧౨౦. నవమే **థూణూపనీతానీ**తి థూణం ఉపనీతాని, థూణాయ బద్ధాని హోన్తి. **పరికమ్మాని కరోన్తీ**తి ఏత్తావతా తేహి భిక్ఖూహి రఞ్ఞో ఆరద్ధయఞ్ఞో తథాగతస్స ఆరోచితో. కస్మా పన రఞ్ఞా అయం యఞ్ఞో ఆరద్ధో? దుస్సుపినపటిఘాతాయ. ఏకదివసం కిర రాజా సబ్బాలఙ్కారప్పటిమణ్డితో హత్థిక్ఖన్ధవరగతో నగరం అనుసఞ్చరన్తో వాతపానం వివరిత్వా ఓలోకయమానం ఏకం ఇత్థిం దిస్వా తస్సా పటిబద్ధచిత్తో తతోవ పటినివత్తిత్వా అన్తేపురం పవిసిత్వా ఏకస్స పురిసస్స తమత్థం ఆరోచేత్వా "గచ్ఛ తస్సా సస్సామికభావం వా అస్సామికభావం వా జానాహీ"తి పేసేసి. సో గన్త్వా పుచ్ఛి. సా "ఏసో మే సామికో ఆపణే నిసిన్నో"తి దస్సేసి. రాజపురిసో రఞ్ఞో తమత్థం ఆచిక్ఖి. రాజా తం పురిసం పక్కోసాపేత్వా "మం ఉపట్ఠహా"తి ఆహ. "నాహం, దేవ, ఉపట్ఠహితుం జానామీ"తి చ వుత్తే "ఉపట్ఠానం నామ న ఆచరియస్స సన్తికే ఉగ్గహేతబ్బ"న్తి బలక్కారేన ఆవుధఫలకం గాహాపేత్వా ఉపట్ఠాకం అకాసి. ఉపట్ఠహిత్వా గేహం గతమత్తమేవ చ నం పున పక్కోసాపేత్వా "ఉపట్ఠాకేన నామ రఞ్ఞో వచనం కత్తబ్బం, గచ్ఛ ఇతో యోజనమత్తే అమ్హాకం నీసధోవనపోక్ఖరణీ అత్థి, తతో అరుణమత్తికఞ్చ లోహితుప్పలమాలఞ్చ గణ్హిత్వా ఏహి. సచే అజ్జేవ నాగచ్ఛసి, రాజదణ్డం కరిస్సామీ"తి వత్వా పేసేసి. సో రాజభయేన నిక్ఖమిత్వా గతో.

రాజాపి తస్మిం గతే దోవారికం పక్కోసాపేత్వా, "అజ్జ సాయన్హేయేవ ద్వారం పిదహిత్వా 'అహం రాజదూతో'తి వా 'ఉపరాజదూతో'తి వా భణన్తానమ్పి మా వివరీ"తి ఆహ. సో పురిసో మత్తికఞ్చ ఉప్పలాని చ గహేత్వా ద్వారే పిహితమత్తే

ఆగన్త్వా బహుం వదన్తోపి ద్వారం అలభిత్వా పరిస్సయభయేన జేతవనం గతో. రాజాపి రాగపరిళాహేన అభిభూతో కాలే నిసీదతి, కాలే తిట్ఠతి, కాలే నిపజ్జతి, సన్నిట్ఠానం అలభన్తో యత్థ కత్థచి నిసిన్నకోవ మక్కటనిద్దాయ నిద్దాయతి.

పుబ్బే చ తస్మింయేవ నగరే చత్తారో సేట్ఠిపుత్తా పరదారికకమ్మం కత్వా నన్దోపనన్దాయ నామ లోహకుమ్భియా నిబ్బత్తింసు. తే ఫేణుద్దేహకం పచ్చమానా తింసవస్ససహస్సాని హేట్ఠా గచ్ఛన్తా కుమ్భియా తలం పాపుణన్తి, తింసవస్ససహస్సాని ఉపరి గచ్ఛన్తా మత్థకం పాపుణన్తి. తే తం దివసం ఆలోకం ఓలోకేత్వా అత్తనో దుక్కటభయేన ఏకేకం గాథం వత్తుకామా వత్తుం అసక్కోన్తా ఏకేకం అక్ఖరమేవ ఆహంసు. ఏకో స-కారం, ఏకో సో-కారం, ఏకో న-కారం, ఏకో దు-కారం ఆహ. రాజా తేసం నేరయికసత్తానం సద్దం సుతకాలతో పట్ఠాయ సుఖం అవిన్దమానోవ తంరత్తావసేసం వీతినామేసి.

అరుణే ఉట్ఠితే పురోహితో ఆగన్త్వా తం సుఖసేయ్యం పుచ్ఛి. సో "కుతో మే, ఆచరియ, సుఖ"న్తి ? వత్వా, "సుపినే ఏవరూపే సద్దే అస్సోసి"న్తి ఆచిక్ఖి. బ్రాహ్మణో – "ఇమస్స రఞ్ఞో ఇమినా సుపినేన వుడ్ఢి వా హాని వా నత్థి, అపిచ ఖో పన యం ఇమస్స గేహే అత్థి, తం సమణస్స గోతమస్స హోతి, గోతమసావకానం హోతి, బ్రాహ్మణా కిఞ్చి న లభన్తి, బ్రాహ్మణానం భిక్ఖం ఉప్పాదేస్సామీ"తి, "భారియో అయం, మహారాజ, సుపినో తీసు జానీసు ఏకా పఞ్ఞాయతి, రజ్జన్తరాయో వా భవిస్సతి జీవితన్తరాయో వా, దేవో వా న వస్సిస్సతీ"తి ఆహ. కథం సోత్థి భవేయ్య ఆచరియాతి? "మన్తేత్వా ఞాతుం సక్కా, మహారాజాతి. గచ్ఛథ ఆచరియేహి సద్ధిం మన్తేత్వా అమ్హాకం సోత్థిం కరోథా"తి.

సో సివికసాలాయం బ్రాహ్మణే సన్నిపాతేత్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా, "విసుం విసుం గన్త్వా ఏవం వదథా"తి తయో వగ్గే అకాసి . బ్రాహ్మణా పవిసిత్వా రాజానం సుఖసేయ్యం పుచ్ఛింసు. రాజా పురోహితస్స కథితనియామేనేవ కథేత్వా "కథం సోత్థి భవేయ్యా"తి పుచ్ఛి. మహాబ్రాహ్మణా – "సబ్బపఞ్చసతం యఞ్ఞం యజిత్వా ఏతస్స కమ్మస్స సోత్థి భవేయ్య, ఏవం, మహారాజ, ఆచరియా కథేన్తీ"తి ఆహంసు. రాజా తేసం సుత్వా అనభినన్దిత్వా అప్పటిక్కోసిత్వా తుణ్హీ అహోసి. అథ దుతియవగ్గబ్రాహ్మణాపి ఆగన్త్వా తత్థేవ కథేసుం. తథా తతియవగ్గబ్రాహ్మణాపి. అథ రాజా "యఞ్ఞం కరోన్తూ"తి ఆణాపేసి. తతో పట్ఠాయ బ్రాహ్మణా ఉసభాదయో పాణే ఆహరాపేసుం. నగరే మహాసద్దో ఉదపాది . తం పవత్తిం ఞత్వా మల్లికా రాజానం తథాగతస్స సన్తికం పేసేసి. సో గన్త్వా భగవన్తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం భగవా – "హన్ద కుతో ను త్వం, మహారాజ, ఆగచ్ఛసి దివాదివస్సా"తి ఆహ. రాజా – "అజ్జ మే, భన్తే, సుపినకే చత్తారో సద్దా సుతా, సోహం బ్రాహ్మణే పుచ్ఛిం. బ్రాహ్మణా 'భారియో, మహారాజ, సుపినో, సబ్బపఞ్చసతం యఞ్ఞం యజిత్వా పటికమ్మం కరోమాతి ఆరద్ధా'"తి ఆహ. కిన్తి తే, మహారాజ, సద్దా సుతాతి. సో యథాసుతం ఆరోచేసి. అథ నం భగవా ఆహ – పుబ్బే, మహారాజ, ఇమస్మింయేవ నగరే చత్తారో సేట్ఠిపుత్తా పరదారికా హుత్వా నన్దోపనన్దాయ లోహకుమ్భియా నిబ్బత్తా సట్ఠివస్ససహస్సమత్థకే ఉగ్గచ్ఛింసు.

తత్థ ఏకో –

"సట్ఠివస్ససహస్సాని, పరిపుణ్ణాని సబ్బసో;

నిరయే పచ్చమానానం, కదా అన్తో భవిస్సతీ"తి.(పే. వ. ౮౦౨; జా. ౧.౪.౫౪) –

ఇమం గాథం వత్తుకామో అహోసి. దుతియో –

“సోహం నూన ఇతో గన్త్వా, యోనిం లద్ధాన మానుసిం;
వదఞ్ఞూ సీలసమ్పన్నో, కాహామి కుసలం బహు”న్తి. (పే॰ వ॰ ౮౦౨; జా॰ ౧.౪.౫౬) –

ఇమం గాథం వత్తుకామో అహోసి. తతియో –

“నత్థి అన్తో కుతో అన్తో, న అన్తో పటిదిస్సతి;
తదా హి పకతం పాపం, మమ తుయ్హఞ్చ మారిసా”తి. (పే॰ వ॰ ౮౦౩; జా॰ ౧.౪.౫౫) –

ఇమం గాథం వత్తుకామో అహోసి. చతుత్థో –

“దుజ్జీవితమజీవిమ్హా, యే సన్తే న దదమ్హసే;
విజ్జమానేసు భోగేసు, దీపం నాకమ్హ అత్తనో”తి. (పే॰ వ॰ ౮౦౪; జా॰ ౧.౪.౫౩) –

ఇమం . తే ఇమా గాథా వత్తుం అసక్కోన్తా ఏకేకం అక్ఖరం వత్వా తత్థేవ నిముగ్గా. ఇతి, మహారాజ, తే నేరయికసత్తా యథాకమ్మేన విరవింసు. తస్స సద్దస్స సుతపచ్చయా తుయ్హం హాని వా వుడ్ఢి వా నత్థి. ఏత్తకానం పన పసూనం ఘాతనకమ్మం నామ భారియన్తి నిరయభయేన తజ్జేత్వా ధమ్మకథం కథేసి. రాజా దసబలే పసీదిత్వా, “ముఞ్చామి, నేసం జీవితం దదామి, హరితాని చేవ తిణాని ఖాదన్తు, సీతలాని చ పానీయాని పివన్తు, సీతో చ నేసం వాతో ఉపవాయతూ”తి వత్వా, “గచ్ఛథ హరేథా”తి మనుస్సే ఆణాపేసి. తే గన్త్వా బ్రాహ్మణే పలాపేత్వా తం పాణసఙ్ఘం బన్ధనతో మోచేత్వా నగరే ధమ్మభేరిం చరాపేసుం.

అథ రాజా దసబలస్స సన్తికే నిసిన్నో ఆహ – “భన్తే, ఏకరత్తి నామ తియామా హోతి, మయ్హం పన అజ్జ ద్వే రత్తియో ఏకతో ఘటితా వియ అహేసు”న్తి. సోపి పురిసో తత్థేవ నిసిన్నో ఆహ – “భన్తే, యోజనం నామ చతుగావుతం హోతి, మయ్హం పన అజ్జ ద్వే యోజనాని ఏకతో కతాని వియ అహేసు”న్తి. అథ భగవా – “జాగరస్స తావ రత్తియా దీఘభావో పాకటో, సన్తస్స యోజనస్స దీఘభావో పాకటో, వట్టపతితస్స పన బాలపుథుజ్జనస్స అనమతగ్గసంసారవట్టం ఏకన్తదీఘమేవా”తి రాజానఞ్చ తఞ్చ పురిసం నేరయికసత్తే చ ఆరబ్భ ధమ్మపదే ఇమం గాథం అభాసి –

“దీఘా జాగరతో రత్తి, దీఘం సన్తస్స యోజనం;
దీఘో బాలానం సంసారో, సద్ధమ్మం అవిజానత”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౬౦);

గాథాపరియోసానే సో ఇత్థిసామికో పురిసో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. **ఏతమత్థం విదిత్వా**తి ఏతం కారణం జానిత్వా.

అస్సమేధన్తిఆదీసు – పోరాణరాజకాలే కిర సస్సమేధం పురిసమేధం సమ్మాపాసం వాచాపేయ్యన్తి చత్తారి సఙ్గహవత్థూని అహేసుం, యేహి రాజానో లోకం సఙ్గణ్హింసు. తత్థ నిప్ఫన్నసస్సతో దసమభాగగ్గహణం **సస్సమేధం** నామ, సస్ససమ్పాదనే మేధావితాతి అత్థో. మహాయోధానం ఛమాసికం భత్త-వేతనానుప్పదానం **పురిసమేధం** నామ, పురిససఙ్గణ్హనే మేధావితాతి అత్థో. దలిద్దమనుస్సానం హత్థతో లేఖం గహేత్వా తీణి వస్సాని వినావ వడ్ఢియా సహస్సద్విసహస్సమత్తధనానుప్పదానం **సమ్మాపాసం** నామ. తఞ్హి సమ్మా మనుస్సే పాసేతి, హదయే బన్ధిత్వా వియ

ఠపేతి, తస్మా సమ్మాపాసన్తి వుచ్చతి. “తాత మాతులా”తిఆదినా నయేన సణ్హవాచాభణనం వాచాపేయ్యం నామ, పియవాచాతి అత్థో. ఏవం చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సఙ్గహితం రట్ఠం ఇద్ధఞ్చేవ హోతి ఫీతఞ్చ పహూతఅన్నపానం ఖేమం నిరబ్బుదం. మనుస్సా ముదా మోదమానా ఉరే పుత్తే నచ్చేన్తా అపారుతఘరద్వారా విహరన్తి. ఇదం ఘరద్వారేసు అగ్గళానం అభావతో **నిరగ్గళన్తి** వుచ్చతి. అయం పోరాణికా పవేణీ.

అపరభాగే పన ఓక్కాకరాజకాలే బ్రాహ్మణా ఇమాని చత్తారి సఙ్గహవత్థూని ఇమఞ్చ రట్ఠసమ్పత్తిం పరివత్తేత్వా ఉద్ధంమూలకం కత్వా అస్సమేధం పురిసమేధన్తి ఆదికే పఞ్చ యఞ్ఞే నామ అకంసు. తేసు అస్సమేత్థ మేధన్తి వధన్తీతి **అస్సమేధో**. ద్వీహి పరియఞ్ఞేహి యజితబ్బస్స ఏకవీసతియూపస్స ఏకస్మిం మజ్ఝిమదివసేయేవ సత్తనవుతిపఞ్చపసుసతఘాతభింసనస్స ఠపేత్వా భూమిఞ్చ పురిసే చ అవసేససబ్బవిభవదక్ఖిణస్స యఞ్ఞస్సేతం అధివచనం. పురిసమేత్థ మేధన్తీతి **పురిసమేధో**. చతూహి పరియఞ్ఞేహి యజితబ్బస్స సద్ధిం భూమియా అస్సమేధే వుత్తవిభవదక్ఖిణస్స యఞ్ఞస్సేతం అధివచనం. సమ్మమేత్థ పాసేన్తీతి **సమ్మాపాసో**. దివసే దివసే సమ్మం ఖిపిత్వా తస్స పతితోకాసే వేదిం కత్వా సంహారిమేహి యూపాదీహి సరస్సతినదియా నిముగ్గోకాసతో పభుతి పటిలోమం గచ్ఛన్తేన యజితబ్బస్స సత్రయాగస్సేతం అధివచనం. వాజమేత్థ పివన్తీతి **వాజపేయ్యో**. ఏకేన పరియఞ్ఞేన సత్తరసహి పసూహి యజితబ్బస్స బేలువయూపస్స సత్తరసకదక్ఖిణస్స యఞ్ఞస్సేతం అధివచనం. నత్థి ఏత్థ అగ్గళాతి **నిరగ్గళో**. నవహి పరియఞ్ఞేహి యజితబ్బస్స సద్ధిం భూమియా చ పురిసేహి చ అస్సమేధే వుత్తవిభవదక్ఖిణస్స సబ్బమేధపరియాయనామస్స అస్సమేధవికప్పస్సేవేతం అధివచనం. **మహారమ్భాతి** మహాకిచ్చా మహాకరణీయా. **సమ్మగ్గతాతి** సమ్మా పటిపన్నా బుద్ధాదయో. **నిరారమ్భాతి** అప్పట్ఠా అప్పకిచ్చా. **యజన్తి అనుకులన్తి** అనుకులేసు యజన్తి, యం నిచ్చభత్తాది పుబ్బపురిసేహి పట్ఠపితం, తం అపరాపరం అనుపచ్ఛిన్నత్తా మనుస్సా దదన్తీతి అత్థో. నవమం.

౧౦. బన్ధనసుత్తవణ్ణనా

౧౩౧. దసమే **ఇధ, భన్తే, రఞ్ఞాతి** ఇదం తే భిక్ఖూ తేసు మనుస్సేసు ఆనన్దత్థేరస్స సుకతకారణం ఆరోచేన్తా ఆరోచేసుం. రఞ్ఞో కిర సక్కేన కుసరాజస్స దిన్నో అట్ఠవఙ్కో మణి పవేణియా ఆగతో. రాజా అలఙ్కరణకాలే తం మణిం ఆహరథాతి ఆహ. మనుస్సా “ఠపితట్ఠానే న పస్సామా”తి ఆరోచేసుం. రాజా అన్తోఘరచారినో “మణిం పరియేసిత్వా దేథా”తి బన్ధాపేసి. ఆనన్దత్థేరో తే దిస్వా మణిపటిసామకానం ఏకం ఉపాయం ఆచిక్ఖి . తే రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా “పణ్డితో థేరో, థేరస్స వచనం కరోథా”తి. పటిసామకమనుస్సా రాజఙ్గణే ఉదకచాటిం ఠపేత్వా సాణియా పరిక్ఖిపాపేత్వా తే మనుస్సే ఆహంసు – “సాటకం పారుపిత్వా ఏత్థ గన్త్వా హత్థం ఓతారేథా”తి. మణిచోరో చిన్తేసి – “రాజభణ్డం విస్సజ్జేతుం వా వలఞ్జేతుం వా న సక్కా”తి. సో గేహం గన్త్వా మణిం ఉపకచ్ఛకే ఠపేత్వా సాటకం పారుపిత్వా ఆగమ్మ ఉదకచాటియం పక్ఖిపిత్వా పక్కామి. మహాజనే పటిక్కన్తే రాజమనుస్సా చాటియం హత్థం ఓతారేత్వా మణిం దిస్వా ఆహరిత్వా రఞ్ఞో అదంసు. “ఆనన్దత్థేరేన కిర దస్సితనయేన మణి దిట్ఠో”తి మహాజనో కోలాహలం అకాసి. తే భిక్ఖూ తం కారణం తథాగతస్స ఆరోచేన్తా ఇమం పవత్తిం ఆరోచేసుం. సత్థా – “అనచ్ఛరియం, భిక్ఖవే, యం ఆనన్దో మనుస్సానం హత్థారుళ్హమణిం ఆహరాపేయ్య , యత్థ పుబ్బే పణ్డితా అత్తనో ఞాణే ఠత్వా అహేతుకపటిసన్ధియం నిబ్బత్తానం తిరచ్ఛానగతానమ్పి హత్థారుళ్హం భణ్డం ఆహరాపేత్వా రఞ్ఞో అదంసూ”తి వత్వా –

“ఉక్కట్ఠే సూరమిచ్ఛన్తి, మన్తీసు అకుతూహలం;

పియఞ్చ అన్నపానమ్హి, అత్థే జాతే చ పణ్డిత”న్తి. (జా. ౧.౧.౯౨) –

మహాసారజాతకం కథేసి.

న తం దళ్హన్తి తం బన్ధనం థిరన్తి న కథేన్తి. **యదాయస**న్తి యం ఆయసా కతం. **సారత్తరత్తా**తి సుట్ఠు రత్తరత్తా, సారత్తేన వా రత్తా సారత్తరత్తా, సారం ఇదన్తి మఞ్ఞనాయ రత్తాతి అత్థో. **అపేక్ఖా**తి ఆలయో నికన్తి. **ఆహూ**తి కథేన్తి. **ఓహారిన**న్తి చతూసు అపాయేసు ఆకడ్ఢనకం. **సిథిల**న్తి న ఆయసాదిబన్ధనం వియ ఇరియాపథం నివారేత్వా ఠితం. తేన హి బన్ధనేన బద్ధా పరదేసమ్పి గచ్ఛన్తియేవ. **దుప్పముఞ్చ**న్తి అఞ్ఞత్ర లోకుత్తరఞాణేన ముఞ్చితుం అసక్కుణేయ్యన్తి. దసమం.

పఠమో వగ్గో.

౨. దుతియవగ్గో

౧. సత్తజటిలసుత్తవణ్ణనా

౧౨౨. దుతియవగ్గస్స పఠమే **పుబ్బారామే మిగారమాతుపాసాదే**తి పుబ్బారామసఙ్ఖాతే విహారే మిగారమాతుయా పాసాదే. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – అతీతే సతసహస్సకప్పమత్థకే ఏకా ఉపాసికా పదుముత్తరం భగవన్తం నిమన్తేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సతసహస్సదానం దత్వా భగవతో పాదమూలే నిపజ్జిత్వా – “అనాగతే తుమ్హాదిసస్స బుద్ధస్స అగ్గుపట్ఠాయికా హోమీ”తి పత్థనం అకాసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరిత్వా అమ్హాకం భగవతో కాలే భద్దియనగరే మేణ్డకపుత్తస్స ధనఞ్చయసేట్ఠినో గేహే సుమనదేవియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గణ్హి . జాతకాలే చస్సా విసాఖాతి నామం అకంసు. సా యదా భగవా భద్దియనగరం అగమాసి, తదా పఞ్చహి దారికాసతేహి సద్ధిం భగవతో పచ్చుగ్గమనం గతా పఠమదస్సనమ్హియేవ సోతాపన్నా అహోసి. అపరభాగే సావత్థియం మిగారసేట్ఠిపుత్తస్స పుణ్ణవడ్ఢనకుమారస్స గేహం గతా. తత్థ నం మిగారసేట్ఠి మాతిట్ఠానే ఠపేసి, తస్మా మిగారమాతాతి వుచ్చతి. తాయ కారితే పాసాదే.

బహి ద్వారకోట్ఠకేతి పాసాదద్వారకోట్ఠకస్స బహి, న విహారద్వారకోట్ఠకస్స. సో కిర పాసాదో లోహపాసాదో వియ సమన్తా చతుద్వారకోట్ఠకయుత్తేన పాకారేన పరిక్ఖిత్తో. తేసు పాచీనద్వారకోట్ఠకస్స బహి పాసాదచ్ఛాయాయం పాచీనలోకధాతుం ఓలోకేన్తో పఞ్ఞత్తే వరబుద్ధాసనే నిసిన్నో హోతి.

పరూళ్హకచ్ఛనఖలోమాతి పరూళ్హకచ్ఛా పరూళ్హనఖా పరూళ్హలోమా, కచ్ఛాదీసు దీఘలోమా దీఘనఖా చాతి అత్థో. **ఖారివివిధ**న్తి వివిధఖారిం నానప్పకారకం పబ్బజితపరిక్ఖారభణ్డకం. **అవిదూరే అతిక్కమన్తీ**తి అవిదూరమగ్గేన నగరం పవిసన్తి. **రాజాహం** , **భన్తే**తి అహం, భన్తే, రాజా పసేనది కోసలో, మయ్హం నామం తుమ్హే జానాథాతి. కస్మా పన రాజా లోకే అగ్గపుగ్గలస్స సన్తికే నిసిన్నో ఏవరూపానం నగ్గభోగ్గనిస్సిరికానం అఞ్జలిం పగ్గణ్హాతీతి. సఙ్గణ్హనత్థాయ. ఏవం హిస్స అహోసి – “సచాహం ఏత్తకమ్పి ఏతేసం న కరిస్సామి , ‘మయం పుత్తదారం పహాయ ఏతస్సత్థాయ దుబ్భోజనదుక్ఖసేయ్యాదీని అనుభోమ, అయం అమ్హాకం అఞ్జలిమత్తమ్పి న కరోతీ’తి అత్తనా దిట్ఠం సుతం పటిచ్ఛాదేత్వా న కథేయ్యుం. ఏవం కతే పన అనిగూహిత్వా కథేస్సన్తీ”తి. తస్మా ఏవమకాసి. అపిచ సత్థు అజ్ఝాసయజాననత్థం ఏవమకాసి.

కాసికచన్దనన్తి సణ్హచన్దనం. **మాలాగన్ధవిలేపన**న్తి వణ్ణగన్ధత్థాయ మాలం, సుగన్ధభావత్థాయ గన్ధం, వణ్ణగన్ధత్థాయ విలేపనఞ్చ ధారేన్తేన.

సంవాసేనాతి సహవాసేన. **సీలం వేదితబ్బ**న్తి అయం సుసీలో వా దుస్సీలో వాతి సంవసన్తేన ఉపసఙ్కమన్తేన జానితబ్బో. **తఞ్చ ఖో దీఘేన అద్ధునా న ఇత్తర**న్తి తఞ్చ సీలం దీఘేన కాలేన వేదితబ్బం, న ఇత్తరేన. ద్వీహతీహఞ్హి సంయతాకారో చ సంవుతిన్ద్రియాకారో చ న సక్కా దస్సేతుం. **మనసికరోతా**తి సీలమస్స పరిగ్గహేస్సామీతి మనసికరోన్తేన పచ్చవేక్ఖన్తేనేవ సక్కా జానితుం, న ఇతరేన. **పఞ్ఞవతా**తి తమ్పి సప్పఞ్ఞేనేవ పణ్డితేన. బాలో హి మనసికరోన్తోపి జానితుం న సక్కోతి.

సంవోహారేనాతి కథనేన.

> “యో హి కోచి మనుస్సేసు, వోహారం ఉపజీవతి;
> ఏవం వాసేట్ఠ జానాహి, వాణిజో సో న బ్రాహ్మణో”తి. (మ॰ ని॰ ౨.౪౫౭) –

ఏత్థ హి బ్యవహారో వోహారో నామ. “చత్తారో అరియవోహారా చత్తారో అనరియవోహారా”తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౧౩) ఏత్థ చేతనా. “సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పఞ్ఞత్తి వోహారో”తి (ధ॰ స॰ ౧౩౧౩-౧౩౧౫) ఏత్థ పఞ్ఞత్తి. “వోహారమత్తేన సో వోహరేయ్యా”తి (సం॰ ని॰ ౧.౨౫) ఏత్థ కథా వోహారో. ఇధాపి ఏసోవ అధిప్పేతో. ఏకచ్చస్స హి సమ్ముఖా కథా పరమ్ముఖాయ కథాయ న సమేతి, పరమ్ముఖా కథా చ సమ్ముఖాయ కథాయ, తథా పురిమకథా చ పచ్ఛిమకథాయ, పచ్ఛిమకథా చ పురిమకథాయ. సో కథేన్తేనేవ సక్కా జానితుం “అసుచి ఏసో పుగ్గలో”తి. సుచిసీలస్స పన పురిమం పచ్ఛిమేన, పచ్ఛిమఞ్చ పురిమేన సమేతి, సమ్ముఖాకథితం పరమ్ముఖాకథితేన, పరమ్ముఖాకథితఞ్చ సమ్ముఖాకథితేన, తస్మా కథేన్తేన సక్కా సుచిభావో జానితున్తి పకాసేన్తో ఏవమాహ.

థామోతి ఞాణథామో. యస్స హి ఞాణథామో నత్థి, సో ఉప్పన్నేసు ఉపద్దవేసు గహేతబ్బగ్గహణం కతబ్బకిచ్చం అపస్సన్తో అద్వారఘరం పవిట్ఠో వియ చరతి. తేనాహ **ఆపదాసు ఖో, మహారాజ, థామో వేదితబ్బో**తి. **సాకచ్ఛాయా**తి సంకథాయ. దుప్పఞ్ఞస్స హి కథా ఉదకే గేణ్డు వియ ఉప్పలవతి, పఞ్ఞవతో కథేన్తస్స పటిభానం అనన్తరం హోతి. ఉదకవిప్ఫన్దితేనేవ హి మచ్ఛో ఖుద్దకో వా మహన్తో వాతి ఞాయతి. **ఓచరకా**తి హేట్ఠాచరకా. **చరా** హి పబ్బతమత్థకేన చరన్తాపి హేట్ఠా – చరకావ హోన్తి. **ఓచరిత్వా**తి అవచరిత్వా వీమంసిత్వా, తం తం పవత్తిం ఞత్వాతి అత్థో. **రజోజల్ల**న్తి రజఞ్చ జల్లఞ్చ. **వణ్ణరూపేనా**తి వణ్ణసణ్ఠానేన. **ఇత్తరదస్సనేనా**తి లహుకదస్సనేన. **వియఞ్జనేనా**తి పరిక్ఖారభణ్డకేన. **పతిరూపకో మత్తికాకుణ్డలోవా**తి సువణ్ణకుణ్డలపతిరూపకో మత్తికాకుణ్డలోవ. **లోహడ్ఢమాసో**తి లోహడ్ఢమాసకో. పఠమం.

౨. పఞ్చరాజసుత్తవణ్ణనా

౧౨౩. దుతియే **రూపా**తి నీలపీతాదిభేదం రూపారమ్మణం. **కామానం అగ్గ**న్తి ఏతం కామానం ఉత్తమం సేట్ఠన్తి రూపగరుకో ఆహ. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **యతో**తి యదా. **మనాపపరియన్త**న్తి మనాపనిప్ఫత్తికం మనాపకోటికం. తత్థ ద్వే మనాపాని పుగ్గలమనాపం సమ్ముతిమనాపఞ్చ. పుగ్గలమనాపం నామ యం ఏకస్స పుగ్గలస్స ఇట్ఠం కన్తం హోతి, తదేవ

అఞ్ఞేసం అనిట్ఠం అకన్తం. పచ్చన్తవాసీనఞ్హి గణ్డుప్పాదాపి ఇట్ఠా హోన్తి కన్తా మనాపా, మజ్ఝిమదేసవాసీనం అతిజేగుచ్ఛా. తేసఞ్చ మోరమంసాదీని ఇట్ఠాని హోన్తి, ఇతరేసం తాని అతిజేగుచ్ఛాని. ఇదం పుగ్గలమనాపం. ఇతరం సమ్ముతిమనాపం.

ఇట్ఠానిట్ఠారమ్మణం నామ లోకే పటివిభత్తం నత్థి, విభజిత్వా పన దస్సేతబ్బం. విభజన్తేన చ న అతిఇస్సరానం మహాసమ్మతమహాసుదస్సనధమ్మాసోకాదీనం వసేన విభజితబ్బం. తేసఞ్హి దిప్పకప్పమ్పి ఆరమ్మణం అమనాపం ఉపట్ఠాతి. అతిదుగ్గతానం దుల్లభన్నపానానం వసేనపి న విభజితబ్బం. తేసఞ్హి కణాజకభత్తసిత్థానిపి పూతిమంసస్స రసోపి అతిమధురో అమతసదిసో హోతి. మజ్ఝిమానం పన గణకమహామత్తసేట్ఠి కుటుమ్బికవాణిజాదీనం కాలేన ఇట్ఠం కాలేన అనిట్ఠం లభమానానం వసేన విభజితబ్బం. తఞ్చ పనేతం ఆరమ్మణం జవనం పరిచ్ఛిన్దితుం న సక్కోతి. జవనఞ్హి ఇట్ఠేపి రజ్జతి అనిట్ఠేపి, ఇట్ఠేపి దుస్సతి అనిట్ఠేపి. ఏకన్తతో పన విపాకచిత్తం ఇట్ఠానిట్ఠం పరిచ్ఛిన్దతి. కిఞ్చాపి హి మిచ్ఛాదిట్ఠికా బుద్ధం వా సఙ్ఘం వా మహాచేతియాదీని వా ఉళారాని ఆరమ్మణాని దిస్వా అక్ఖీని పిదహన్తి దోమనస్సం ఆపజ్జన్తి, ధమ్మసద్దం సుత్వా కణ్ణే థకేన్తి, చక్ఖువిఞ్ఞాణసోతవిఞ్ఞాణాని పన తేసం కుసలవిపాకానేవ హోన్తి. కిఞ్చాపి గూథసూకరాదయో గూథగన్ధం ఘాయిత్వా ఖాదితుం లభిస్సామాతి సోమనస్సజాతా హోన్తి, గూథదస్సనే పన నేసం చక్ఖువిఞ్ఞాణం, తస్స గన్ధఘాయనే ఘానవిఞ్ఞాణం, రససాయనే జివ్హావిఞ్ఞాణఞ్చ అకుసలవిపాకమేవ హోతి. భగవా పన పుగ్గలమనాపతం సన్ధాయ **తే చ, మహారాజ, రూపా**తిఆదిమాహ.

చన్దనఙ్గలికోతి ఇదం తస్స ఉపాసకస్స నామం. **పటిభాతి మం భగవా**తి భగవా మయ్హం ఏకం కారణం ఉపట్ఠాతి పఞ్ఞాయతి. తస్స తే పఞ్చ రాజానో ఆముత్తమణికుణ్డలే సజ్జితాయ ఆపానభూమియా నిసిన్నవసేనేవ మహతా రాజానుభావేన పరమేన ఇస్సరియవిభవేన ఆగన్త్వాపి దసబలస్స సన్తికే రితకాలతో పట్ఠాయ దివా పదీపే వియ ఉదకాభిసిత్తే అఙ్గారే వియ సూరియుట్ఠానే ఖజ్జోపనకే వియ చ హతప్పభే హతసోభే తం తథాగతఞ్చ తేహి సతగుణేన సహస్సగుణేన విరోచమానం దిస్వా, "మహన్తా వత భో బుద్ధా నామా"తి పటిభానం ఉదపాది. తస్మా ఏవమాహ.

కోకనదన్తి పదుమస్సేవేతం వేవచనం. **పాతో**తి కాలస్సేవ. **సియా**తి భవేయ్య. **అవీతగన్ధ**న్తి అవిగతగన్ధం. **అఙ్గీరస**న్తి సమ్మాసమ్బుద్ధం. భగవతో హి అఙ్గతో రస్మియో నిక్ఖమన్తి, తస్మా అఙ్గీరసోతి వుచ్చతి. యథా కోకనదసఙ్ఖాతం పదుమం పాతోవ ఫుల్లం అవీతగన్ధం సియా, ఏవమేవ భగవన్తం అఙ్గీరసం తపన్తం ఆదిచ్చమివ అన్తలిక్ఖే విరోచమానం పస్సాతి అయమేత్థ సఙ్ఖేపత్థో. **భగవన్తం అచ్ఛాదేసీ**తి భగవతో అదాసీతి అత్థో. లోకవోహారతో పనేత్థ ఈదిసం వచనం హోతి. సో కిర ఉపాసకో – "ఏతే తథాగతస్స గుణేసు పసీదిత్వా మయ్హం పఞ్చ ఉత్తరాసఙ్గే దేన్తి, అహమ్పి తే భగవతోవ దస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అదాసి. దుతియం.

౩. దోణపాకసుత్తవణ్ణనా

౧౨౪. తతియే **దోణపాకకుర**న్తి దోణపాకం కురం, దోణస్స తణ్డులానం పక్కభత్తం తదూపియఞ్చ సూపబ్యఞ్జనం భుఞ్జతీతి అత్థో. **భుత్తావీ**తి పుబ్బే భత్తసమ్మదం వినోదేత్వా ముహుత్తం విస్సమిత్వా బుద్ధుపట్ఠానం గచ్ఛతి, తందివసం పన భుఞ్జన్తోవ దసబలం సరిత్వా హత్థే ధోవిత్వా అగమాసి. **మహస్సాసీ**తి తస్స గచ్ఛతో బలవా భత్తపరిళాహో ఉదపాది, తస్మా మహన్తేహి అస్సాసేహి అస్ససతి, గత్తతోపిస్స సేదబిన్దూని ముచ్చన్తి, తమేనం ఉభోసు పస్సేసు ఠత్వా యమకతాలవణ్టేహి బీజన్తి, బుద్ధగారవేన పన నిపజ్జితుం న ఉస్సహతీతి ఇదం సన్ధాయ "మహస్సాసీ"తి వుత్తం. **ఇమం గాథం అభాసీ**తి, రాజా

భోజనే అమత్తఞ్ఞుతాయ కిలమతి, ఫాసు విహారం దానిస్స కరిస్సామీతి చిన్తేత్వా అభాసి. **మనుజస్సా**తి సత్తస్స. **కహాపణసత**న్తి పాతరాసే పణ్ణాసం సాయమాసే పణ్ణాసన్తి ఏవం కహాపణసతం. **పరియాపుణిత్వా**తి రఞ్ఞా సద్ధిం థోకం గన్త్వా “ఇమం మఙ్గలఅసిం కస్స దమ్మి, మహారాజా”తి? అసుకస్స నామ దేహీతి సో తం అసిం దత్వా దసబలస్స సన్తికం ఆగమ్మ వన్దిత్వా ఠితకోవ “గాథం వదథ, భో గోతమా”తి వత్వా భగవతా వుత్తం పరియాపుణిత్వాతి అత్థో.

భత్తాభిహారే సుదం భాసతీతి కథం భాసతి? భగవతా అనుసిట్ఠనియామేన. భగవా హి నం ఏవం అనుసాసి – “మాణవ, ఇమం గాథం నటో వియ పత్తపత్తట్ఠానే మా అవచ, రఞ్ఞో భుఞ్జనట్ఠానే ఠత్వా పఠమపిణ్డాదీసుపి అవత్వా వోసానపిణ్డే గహితే వదేయ్యాసి, రాజా సుత్వావ భత్తపిణ్డం ఛడ్డేస్సతి. అథ రఞ్ఞో హత్థేసు ధోతేసు పాతిం అపనేత్వా సిత్థాని గణేత్వా తదుపియం బ్యఞ్జనం ఞత్వా పునదివసే తావతకే తణ్డులే హరేయ్యాసి, పాతరాసే చ వత్వా సాయమాసే మా వదేయ్యాసీ”తి. సో సాధూతి పటిస్సుణిత్వా తందివసం రఞ్ఞో పాతరాసం భుత్వా గతత్తా సాయమాసే భగవతో అనుసిట్ఠనియామేన గాథం అభాసి . రాజా దసబలస్స వచనం సరిత్వా భత్తపిణ్డం పాతియంయేవ ఛడ్డేసి. రఞ్ఞో హత్థేసు ధోతేసు పాతిం అపనేత్వా సిత్థాని గణేత్వా తదుపియం బ్యఞ్జనం ఞత్వా పునదివసే తత్తకే తణ్డులే హరింసు.

నాళికోదనపరమతాయ సణ్ఠాసీతి సో కిర మాణవో దివసే దివసే తథాగతస్స సన్తికం గచ్ఛతి, దసబలస్స విస్సాసికో అహోసి. అథ నం ఏకదివసం పుచ్ఛి “రాజా కిత్తకం భుఞ్జతీ”తి? సో “నాళికోదన”న్తి ఆహ. వట్టిస్సతి ఏత్తావతా పురిసభాగో ఏస, ఇతో పట్ఠాయ గాథం మా వదీతి. ఇతి రాజా తత్థేవ సణ్ఠాసి. **దిట్ఠధమ్మికేన చేవ అత్థేన సమ్పరాయికేన చా**తి ఏత్థ సల్లిఖితసరీరతా దిట్ఠధమ్మికత్థో నామ, సీలం సమ్పరాయికత్థో. భోజనే మత్తఞ్ఞుతా హి సీలఙ్గం నామ హోతీతి. తతియం.

౪. పఠమసఙ్గామసుత్తవణ్ణనా

౧౨౫. చతుత్థే **వేదేహిపుత్తో**తి **వేదేహీ**తి పణ్డితాధివచనమేతం, పణ్డితిత్థియా పుత్తోతి అత్థో. **చతురఙ్గిని**న్తి హత్థిఅస్సరథపత్తిసఙ్ఖాతేహి చతూహి అఙ్గేహి సమన్నాగతం. **సన్నయ్హిత్వా**తి చమ్మపటిముఞ్చనాదీహి సన్నాహం కారేత్వా. **సఙ్గామేసు**న్తి యుజ్ఝింసు. కేన కారణేన? మహాకోసలరఞ్ఞా కిర బిమ్బిసారస్స ధీతరం దేన్తేన ద్విన్నం రజ్జానం అన్తరే సతసహస్సుట్ఠానో కాసిగామో నామ ధీతు దిన్నో. అజాతసత్తునా చ పితరి మారితే మాతాపిస్స రఞ్ఞో వియోగసోకేన నచిరస్సేవ మతా. తతో రాజా పసేనది కోసలో – “అజాతసత్తునా మాతాపితరో మారితా, మయ్హం పితు సన్తకో గామో”తి తస్సత్థాయ అడ్డం కరోతి. అజాతసత్తుపి “మయ్హం మాతు సన్తకో”తి తస్స గామస్సత్థాయ ద్వేపి మాతులభాగినేయ్యా యుజ్ఝింసు.

పాపా దేవదత్తాదయో మిత్తా అస్సాతి **పాపమిత్తో**. తేయేవస్స సహాయాతి **పాపసహాయో**. తేస్వేవస్స చిత్తం నిన్నం సమ్పవఙ్కన్తి **పాపసమ్పవఙ్కో**. పసేనదిస్స సారిపుత్తత్థేరాదీనం వసేన కల్యాణమిత్తాదితా వేదితబ్బా. **దుక్ఖం సేతీ**తి జితాని హత్థిఆదీని అనుసోచన్తో దుక్ఖం సయిస్సతి. ఇదం భగవా పున తస్స జయకారణం దిస్వా ఆహ. **జయం వేరం పసవతీ**తి జినన్తో వేరం పసవతి, వేరిపుగ్గలం లభతి. చతుత్థం.

౫. దుతియసఙ్గామసుత్తవణ్ణనా

౧౩౬. పఞ్చమే **అబ్భుయ్యాసీ**తి పరాజయే గరహప్పత్తో "ఆరామం గన్త్వా భిక్ఖూనం కథాసల్లాపం సుణాథా"తి రత్తిభాగే బుద్ధరక్ఖితేన నామ వుడ్ఢపబ్బజితేన ధమ్మరక్ఖితస్స వుడ్ఢపబ్బజితస్స "సచే రాజా ఇమఞ్చ ఉపాయం కత్వా గచ్ఛేయ్య, పున జినేయ్యా"తి వుత్తజయకారణం సుత్వా అభిఉయ్యాసి.

యావస్స ఉపకప్పతీతి యావ తస్స ఉపకప్పతి సమ్పజ్జతి హోతి. **యదా చఞ్ఞే**తి యదా అఞ్ఞే. **విలుమ్పన్తీ**తి తం విలుమ్పిత్వా ఠితపుగ్గలం విలుమ్పన్తి. **విలుమ్పతీ**తి విలుమ్పియతి. **ఠానం హి మఞ్ఞతీ**తి "కారణ"న్తి హి మఞ్ఞతి. **యదా**తి యస్మిం కాలే. **జేతారం లభతే జయ**న్తి జయన్తో పుగ్గలో పచ్ఛా జేతారమ్పి లభతి. **రోసేతార**న్తి ఘట్టేతారం. **రోసకో**తి ఘట్టకో. **కమ్మవివట్టే**నాతి కమ్మపరిణామేన, తస్స విలుమ్పనకమ్మస్స విపాకదానేన. **సో విలుత్తో విలుప్పతీ**తి సో విలుమ్పకో విలుమ్పియతి. పఞ్చమం.

౬. మల్లికాసుత్తవణ్ణనా

౧౩౭. ఛట్ఠే **ఉపసఙ్కమీ**తి మల్లికాయ దేవియా గబ్భవుట్ఠానకాలే సూతిఘరం పటిజగ్గాపేత్వా ఆరక్ఖం దత్వా ఉపసఙ్కమి. **అనత్తమనో అహోసీ**తి, "దుగ్గతకులస్స మే ధీతు మహన్తం ఇస్సరియం దిన్నం, సచే పుత్తం అలభిస్స, మహన్తం సక్కారం అధిగమిస్స, తతో దాని పరిహీనా"తి అనత్తమనో అహోసి. **సేయ్యా**తి దన్ధపఞ్ఞస్మా ఏలమూగపుత్తతో ఏకచ్చా ఇత్థీయేవ సేయ్యా. **పోసా**తి పోసేహి. **జనాధిపా**తి జనాధిభుం రాజానం ఆలపతి. **సస్సుదేవా**తి సస్సుససురదేవతా. **దిసమ్పతీ**తి దిసాజేట్ఠకా. **తాదిసా సుభగియా**తి తాదిసాయ సుభరియాయ. ఛట్ఠం.

౭. అప్పమాదసుత్తవణ్ణనా

౧౩౮. సత్తమే **సమధిగ్గయ్హా**తి సమధిగ్గణ్హిత్వా, ఆదియిత్వాతి అత్థో. **అప్పమాదో**తి కారాపకఅప్పమాదో. **సమోధాన**న్తి సమవధానం ఉపక్ఖేపం. **ఏవమేవ ఖో**తి హత్థిపదం వియ హి కారాపకఅప్పమాదో, సేసపదజాతాని వియ అవసేసా చతుభూమకా కుసలధమ్మా. తే హత్థిపదే సేసపదాని వియ అప్పమాదే సమోధానం గచ్ఛన్తి, అప్పమాదస్స అన్తో పరివత్తన్తి. యథా చ హత్థిపదం సేసపదానం అగ్గం సేట్ఠం, ఏవం అప్పమాదో సేసధమ్మానన్తి దస్సేతి. మహగ్గతలోకుత్తరధమ్మానమ్పి హేస పటిలాభకట్ఠేన లోకియోపి సమానో అగ్గోవ హోతి.

అప్పమాదం పసంసన్తీతి "ఏతాని ఆయుఆదీని పత్థయన్తేన అప్పమాదోవ కాతబ్బో"తి అప్పమాదమేవ పసంసన్తి. యస్మా వా పుఞ్ఞకిరియాసు పణ్డితా అప్పమాదం పసంసన్తి, తస్మా ఆయుఆదీని పత్థయన్తేన అప్పమాదోవ కాతబ్బోతి అత్థో. **అత్థాభిసమయా**తి అత్థపటిలాభా. సత్తమం.

౮. కల్యాణమిత్తసుత్తవణ్ణనా

౧౩౯. అట్ఠమే **సో చ ఖో కల్యాణమిత్తస్సా**తి సో చాయం ధమ్మో కల్యాణమిత్తస్సేవ స్వాక్ఖాతో నామ హోతి, న పాపమిత్తస్సాతి. కిఞ్చాపి హి ధమ్మో సబ్బేసమ్పి స్వాక్ఖాతోవ, కల్యాణమిత్తస్స పన సుస్సూసన్తస్స సద్దహన్తస్స అత్థం పూరేతి భేసజ్జం వియ వళఞ్జన్తస్స న ఇతరస్సాతి. తేనేతం వుత్తం. **ధమ్మో**తి చేత్థ దేసనాధమ్మో వేదితబ్బో.

ఉపడ్ఢమిదన్తి థేరో కిర రహోగతో చిన్తేసి – “అయం సమణధమ్మో నామ ఓవాదకే అనుసాసకే కల్యాణమిత్తే సతి పచ్చత్తపురిసకారే ఠితస్స సమ్పజ్జతి, ఉపడ్ఢం కల్యాణమిత్తతో హోతి, ఉపడ్ఢం పచ్చత్తపురిసకారతో”తి. అథస్స ఏతదహోసి – “అహం పదేసఞాణే ఠితో నిప్పదేసం చిన్తేతుం న సక్కోమి, సత్థారం పుచ్ఛిత్వా నిక్కఙ్ఖో భవిస్సామీ”తి. తస్మా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ. **బ్రహ్మచరియస్సా**తి అరియమగ్గస్స. **యదిదం కల్యాణమిత్తతా**తి యా ఏసా కల్యాణమిత్తతా నామ, సా ఉపడ్ఢం, తతో ఉపడ్ఢం ఆగచ్ఛతీతి అత్థో. ఇతి థేరేన “ఉపడ్ఢుపడ్ఢా సమ్మాదిట్ఠిఆదయో కల్యాణమిత్తతో ఆగచ్ఛన్తి, ఉపడ్ఢుపడ్ఢా పచ్చత్తపురిసకారతో”తి వుత్తం. కిఞ్చాపి థేరస్స అయం మనోరథో, యథా పన బహూహి సిలాథమ్భే ఉస్సాపితే, “ఏత్తకం ఠానం అసుకేన ఉస్సాపితం, ఏత్తకం అసుకేనా”తి వినిబ్భోగో నత్థి, యథా చ మాతాపితరో నిస్సాయ ఉప్పన్నేసు పుత్తేసు “ఏత్తకం మాతితో నిబ్బత్తం, ఏత్తకం పితితో”తి వినిబ్భోగో నత్థి, ఏవం ఇధాపి అవినిబ్భోగధమ్మో హేస, “ఏత్తకం సమ్మాదిట్ఠిఆదీనం కల్యాణమిత్తతో నిబ్బత్తం, ఏత్తకం పచ్చత్తపురిసకారతో”తి న సక్కా లద్ధుం, కల్యాణమిత్తతాయ పన ఉపడ్ఢగుణో లబ్భతీతి థేరస్స అజ్ఝాసయేన **ఉపడ్ఢం** నామ జాతం, సకలగుణో పటిలబ్భతీతి భగవతో అజ్ఝాసయేన **సకలం** నామ జాతం. **కల్యాణమిత్తతా**తి చేతం పుబ్బభాగపటిలాభఙ్గం నామాతి గహితం. అత్థతో కల్యాణమిత్తం నిస్సాయ లద్ధా సీలసమాధివిపస్సనావసేన చత్తారో ఖన్ధా. సఙ్ఖారక్ఖన్ధోతిపి వదన్తియేవ.

మా హేవం, ఆనన్దాతి, ఆనన్ద, మా ఏవం అభణి, బహుస్సుతో త్వం సేఖపటిసమ్భిదప్పత్తో అట్ఠ వరే గహేత్వా మం ఉపట్ఠహసి, చతూహి అచ్ఛరియబ్భుతధమ్మేహి సమన్నాగతో, తాదిసస్స ఏవం కథేతుం న వట్టతి. **సకలమేవ హిదం, ఆనన్ద, బ్రహ్మచరియం, యదిదం కల్యాణమిత్తతా**తి ఇదం భగవా – “చత్తారో మగ్గా చత్తారి ఫలాని తిస్సో విజ్జా ఛ అభిఞ్ఞా సబ్బం కల్యాణమిత్తమూలకమేవ హోతీ”తి సన్ధాయాహ. ఇదాని వచీభేదేనేవ కారణం దస్సేన్తో **కల్యాణమిత్తస్సేతన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **పాటికఙ్ఖ**న్తి పాటికఙ్ఖితబ్బం ఇచ్ఛితబ్బం, అవస్సంభావీతి అత్థో.

ఇధాతి ఇమస్మిం సాసనే. **సమ్మాదిట్ఠిం భావేతీ**తిఆదీసు అట్ఠన్నం ఆదిపదానంయేవ తావ అయం సఙ్ఖేపవణ్ణనా – సమ్మా దస్సనలక్ఖణా సమ్మాదిట్ఠి. సమ్మా అభినిరోపనలక్ఖణో సమ్మాసఙ్కప్పో. సమ్మా పరిగ్గహణలక్ఖణా సమ్మావాచా. సమ్మా సముట్ఠాపనలక్ఖణో సమ్మాకమ్మన్తో. సమ్మా వోదాపనలక్ఖణా సమ్మాఆజీవో. సమ్మా పగ్గహలక్ఖణో సమ్మావాయామో. సమ్మా ఉపట్ఠానలక్ఖణా సమ్మాసతి. సమ్మా సమాధానలక్ఖణో సమ్మాసమాధి.

తేసు ఏకేకస్స తీణి కిచ్చాని హోన్తి. సేయ్యథిదం – సమ్మాదిట్ఠి తావ అఞ్ఞేహిపి అత్తనో పచ్చనీకకిలేసేహి సద్ధిం మిచ్ఛాదిట్ఠిం పజహతి, నిరోధం ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ పస్సతి తప్పటిచ్ఛాదకమోహవిధమనవసేన అసమ్మోహతో. సమ్మాసఙ్కప్పాదయోపి తథేవ మిచ్ఛాసఙ్కప్పాదీని చ పజహన్తి, నిరోధఞ్చ ఆరమ్మణం కరోన్తి. విసేసతో పనేత్థ సమ్మాదిట్ఠి సహజాతధమ్మే సమ్మా దస్సేతి . సమ్మాసఙ్కప్పో సహజాతధమ్మే అభినిరోపేతి, సమ్మావాచా సమ్మా పరిగ్గణ్హాతి, సమ్మాకమ్మన్తో సమ్మా సముట్ఠాపేతి, సమ్మాఆజీవో సమ్మా వోదాపేతి , సమ్మావాయామో సమ్మా పగ్గణ్హాతి, సమ్మాసతి సమ్మా ఉపట్ఠాపేతి, సమ్మాసమాధి సమ్మా దహతి.

అపిచేసా సమ్మాదిట్ఠి నామ పుబ్బభాగే నానాఖణా నానారమ్మణా హోతి, మగ్గకాలే ఏకక్ఖణా ఏకారమ్మణా. కిచ్చతో పన సమ్మాదిట్ఠి దుక్ఖే ఞాణన్తిఆదీని చత్తారి నామాని లభతి. సమ్మాసఙ్కప్పాదయోపి పుబ్బభాగే నానాఖణా నానారమ్మణా హోన్తి, మగ్గకాలే ఏకక్ఖణా ఏకారమ్మణా. తేసు సమ్మాసఙ్కప్పో కిచ్చతో నేక్ఖమ్మసఙ్కప్పోతిఆదీని తీణి నామాని లభతి. సమ్మావాచాదయో తయో విరతియోపి హోన్తి చేతనాయోపి, మగ్గక్ఖణే పన విరతియోవ. సమ్మావాయామో సమ్మాసతీతి

ఇదమ్పి ద్వయం కిచ్చతో సమ్మప్పధానసతిపట్ఠానవసేన చత్తారి నామాని లభతి. సమ్మాసమాధి పన పుబ్బభాగేపి మగ్గక్ఖణేపి సమ్మాసమాధియేవ.

ఏవం తావ "సమ్మాదిట్ఠి"న్తిఆదినా నయేన వుత్తానం అట్ఠన్నం ఆదిపదానంయేవ అత్థవణ్ణనం ఞత్వా ఇదాని **భావేతి వివేకనిస్సితన్**తిఆదీసు ఏవం ఞాతబ్బో. **భావేతీ**తి వడ్ఢేతి, అత్తనో చిత్తసన్తానే పునప్పునం జనేతి, అభినిబ్బత్తేతీతి అత్థో. **వివేకనిస్సితన్**తి వివేకం నిస్సితం, వివేకే వా నిస్సితన్తి వివేకనిస్సితం. **వివేకో**తి వివిత్తతా. వివిత్తతా చాయం తదఙ్గవివేకో, విక్ఖమ్భన-సముచ్ఛేద-పటిప్పస్సద్ధి-నిస్సరణవివేకోతి పఞ్చవిధో. ఏవమేతస్మిం పఞ్చవిధే వివేకే. **వివేకనిస్సితన్**తి తదఙ్గవివేకనిస్సితం సముచ్ఛేదవివేకనిస్సితం నిస్సరణవివేకనిస్సితఞ్చ సమ్మాదిట్ఠిం భావేతీతి అయమత్థో వేదితబ్బో. తథా హి అయం అరియమగ్గభావనానుయుత్తో యోగీ విపస్సనాక్ఖణే కిచ్చతో తదఙ్గవివేకనిస్సితం, అజ్ఝాసయతో నిస్సరణవివేకనిస్సితం, మగ్గకాలే పన కిచ్చతో సముచ్ఛేదవివేకనిస్సితం, ఆరమ్మణతో నిస్సరణవివేకనిస్సితం సమ్మాదిట్ఠిం భావేతి. ఏస నయో **విరాగనిస్సితా**దీసు. వివేకత్థా ఏవ హి విరాగాదయో .

కేవలఞ్చేత్థ వోస్సగ్గో దువిధో పరిచ్చాగవోస్సగ్గో చ పక్ఖన్దనవోస్సగ్గో చాతి. తత్థ **పరిచ్చాగవోస్సగ్గో**తి విపస్సనాక్ఖణే చ తదఙ్గవసేన, మగ్గక్ఖణే చ సముచ్ఛేదవసేన కిలేసప్పహానం. **పక్ఖన్దనవోస్సగ్గో**తి విపస్సనాక్ఖణే తన్నిన్నభావేన, మగ్గక్ఖణే పన ఆరమ్మణకరణేన నిబ్బానపక్ఖన్దనం, తదుభయమ్పి ఇమస్మిం లోకియలోకుత్తరమిస్సకే అత్థవణ్ణనానయే వట్టతి. తథా హి అయం సమ్మాదిట్ఠి యథావుత్తేన పకారేన కిలేసే చ పరిచ్చజతి, నిబ్బానఞ్చ పక్ఖన్దతి.

వోస్సగ్గపరిణామిన్తి ఇమినా పన సకలేన వచనేన వోస్సగ్గత్థం పరిణమన్తం పరిణతఞ్చ, పరిపచ్చన్తం పరిపక్కఞ్చాతి ఇదం వుత్తం హోతి. అయఞ్హి అరియమగ్గభావనానుయుత్తో భిక్ఖు యథా సమ్మాదిట్ఠి కిలేసపరిచ్చాగవోస్సగ్గత్థం నిబ్బానపక్ఖన్దనవోస్సగ్గత్థఞ్చ పరిపచ్చతి, యథా చ పరిపక్కా హోతి, తథా నం భావేతీతి. ఏస నయో సేసమగ్గఙ్గేసు.

ఆగమ్మాతి ఆరబ్భ సన్ధాయ పటిచ్చ. **జాతిధమ్మా**తి జాతిసభావా జాతిపకతికా. **తస్మా**తి యస్మా సకలో అరియమగ్గోపి కల్యాణమిత్తం నిస్సాయ లబ్భతి, తస్మా. **హన్దా**తి వవస్సగ్గత్థే నిపాతో. **అప్పమాదం పసంసన్తీ**తి అప్పమాదం వణ్ణయన్తి, తస్మా అప్పమాదో కాతబ్బో. **అత్థాభిసమయా**తి అత్థపటిలాభా. అట్ఠమం.

౯. పఠమఅపుత్తకసుత్తవణ్ణనా

౧౩౦. నవమే **దివా దివస్సా**తి దివసస్స దివా, మజ్ఝన్హికసమయేతి అత్థో. **సాపతేయ్యన్**తి ధనం. **కో పన వాదో రూపియస్సా**తి సువణ్ణరజతతమ్బలోహకాళలోహఫాలకచ్ఛపకాదిభేదస్స ఘనకతస్స చేవ పరిభోగభాజనాదిభేదస్స చ రూపియభణ్డస్స పన కో వాదో? "ఏత్తకం నామా"తి కా పరిచ్ఛేదకథాతి అత్థో. **కణాజకన్**తి సకుణ్డకభత్తం. **బిలఙ్గదుతియన్**తి కఞ్జికదుతియం. **సాణన్**తి సాణవాకమయం . **తిపక్ఖవసనన్**తి తీణి ఖణ్డాని ద్వీసు ఠానేసు సిబ్బిత్వా కతనివాసనం.

అసప్పురిసోతి లామకపురిసో. **ఉద్ధగ్గికన్**తిఆదీసు ఉపరూపరిభూమీసు ఫలదానవసేన ఉద్ధం అగ్గమస్సాతి **ఉద్ధగ్గికా**. సగ్గస్స హితా తత్రుపపత్తిజననతోతి **సోవగ్గికా**. నిబ్బత్తట్ఠానేసు సుఖో విపాకో అస్సాతి **సుఖవిపాకా**. సుట్ఠు అగ్గానం దిబ్బవణ్ణాదీనం విసేసానం నిబ్బత్తనతో **సగ్గసంవత్తనికా**. ఏవరూపం దక్ఖిణదానం న పతిట్ఠాపేతీతి.

సాతోదకాతి మధురోదకా. **సేత్తోదకాతి** వీచీనం భిన్నట్ఠానే ఉదకస్స సేతతాయ సేతోదకా. **సుపతిత్థాతి** సున్దరతిత్థా. **తం జనోతి** యేన ఉదకేన సాతోదకా, తం ఉదకం జనో భాజనాని పూరేత్వా నేవ హరేయ్య. **న యథాపచ్చయం వా కరేయ్యాతి,** యం యం ఉదకేన ఉదకకిచ్చం కాతబ్బం, తం తం న కరేయ్య. **తదపేయ్యమానన్తి** తం అపేయ్యమానం. **కిచ్చకరో చ హోతీతి** అత్తనా కత్తబ్బకిచ్చకరో చేవ కుసలకిచ్చకరో చ, భుఞ్జతి చ, కమ్మన్తే చ పయోజేతి, దానఞ్చ దేతీతి అత్థో. నవమం.

౧౦. దుతియఅపుత్తకసుత్తవణ్ణనా

౧౩౧. దసమే **పిణ్డపాతేన పటిపాదేసీతి** పిణ్డపాతేన సద్ధిం సంయోజేసి, పిణ్డపాతం అదాసీతి అత్థో. **పక్కామీతి** కేనచిదేవ రాజుపట్ఠానాదినా కిచ్చేన గతో. **పచ్ఛా విప్పటిసారీ అహోసీతి** సో కిర అఞ్ఞేసుపి దివసేసు తం పచ్చేకసమ్బుద్ధం పస్సతి, దాతుం పనస్స చిత్తం న ఉప్పజ్జతి. తస్మిం పన దివసే అయం పదుమవతిదేవియా తతియపుత్తో తగ్గరసిఖీ పచ్చేకబుద్ధో గన్ధమాదనపబ్బతే ఫలసమాపత్తిసుఖేన వీతినామేత్వా పుబ్బణ్హసమయే వుట్ఠాయ అనోతత్తదహే ముఖం ధోవిత్వా మనోసిలాతలే నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా పత్తచీవరమాదాయ అభిఞ్ఞాపాదకం చతుత్థజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా ఇద్ధియా వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా నగరద్వారే ఓరుయ్హ చీవరం పారుపిత్వా పత్తమాదాయ నగరవాసీనం ఘరద్వారేసు సహస్సభణ్డికం ఠపేన్తో వియ పాసాదికేహి అభిక్కన్తాదీహి అనుపుబ్బేన సేట్ఠినో ఘరద్వారం సమ్పత్తో. తందివసఞ్చ సేట్ఠి పాతోవ ఉట్ఠాయ పణీతభోజనం భుఞ్జిత్వా, ఘరద్వారకోట్ఠకే ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా, దన్తన్తరాని సోధేన్తో నిసిన్నో హోతి. సో పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా, తందివసం పాతో భుత్వా నిసిన్నత్తా దానచిత్తం ఉప్పాదేత్వా, భరియం పక్కోసాపేత్వా, "ఇమస్స సమణస్స పిణ్డపాతం దేహీ"తి వత్వా పక్కామి.

సేట్ఠిభరియా చిన్తేసి – "మయా ఏత్తకేన కాలేన ఇమస్స 'దేథా'తి వచనం న సుతపుబ్బం, దాపేన్తోపి చ అజ్జ న యస్స వా తస్స వా దాపేతి, వీతరాగదోసమోహస్స వన్తకిలేసస్స ఓహితభారస్స పచ్చేకబుద్ధస్స దాపేతి, యం వా తం వా అదత్వా పణీతం పిణ్డపాతం దస్సామీ"తి, ఘరా నిక్ఖమ్మ పచ్చేకబుద్ధం పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా పత్తం ఆదాయ అన్తోనివేసనే పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా సుపరిసుద్ధేహి సాలితణ్డులేహి భత్తం సమ్పాదేత్వా తదనురూపం ఖాదనీయం బ్యఞ్జనం సుపేయ్యఞ్చ సల్లక్ఖేత్వా పత్తం పూరేత్వా బహి గన్ధేహి సమలఙ్కరిత్వా పచ్చేకబుద్ధస్స హత్థేసు పతిట్ఠపేత్వా వన్ది. పచ్చేకబుద్ధో – "అఞ్ఞేసమ్పి పచ్చేకబుద్ధానం సఙ్గహం కరిస్సామీ"తి అపరిభుఞ్జిత్వావ అనుమోదనం కత్వా పక్కామి. సోపి ఖో సేట్ఠి బాహిరతో ఆగచ్ఛన్తో పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా మయం "తుమ్హాకం పిణ్డపాతం దేథా"తి వత్వా పక్కన్తా, అపి వో లద్ధోతి? ఆమ, సేట్ఠి లద్ధోతి. "పస్సామీ"తి గీవం ఉక్ఖిపిత్వా ఓలోకేసి. అథస్స పిణ్డపాతగన్ధో ఉట్ఠహిత్వా నాసాపుటం పహరి. సో చిత్తం సంయమేతుం అసక్కోన్తో పచ్ఛా విప్పటిసారీ అహోసీతి.

వరమేతన్తిఆది విప్పటిసారస్స ఉప్పన్నాకారదస్సనం. **భాతు చ పన ఏకపుత్తకం సాపతేయ్యస్స కారణా జీవితా వోరోపేసీతి** తదా కిరస్స అవిభత్తేయేవ కుటుమ్బే మాతాపితరో చ జేట్ఠభాతా చ కాలమకంసు. సో భాతుజాయాయ సద్ధింయేవ సంవాసం కప్పేసి. భాతు పనస్స ఏకో పుత్తో హోతి, తం వీథియా కీళన్తం మనుస్సా వదన్తి – "అయం దాసో అయం దాసీ ఇదం యానం ఇదం ధనం తవ సన్తక"న్తి. సో తేసం కథం గహేత్వా – "అయం దాసో మయ్హం సన్తక"న్తిఆదీని కథేతి.

అథస్స చూళపితా చిన్తేసి – “అయం దారకో ఇదానేవ ఏవం కథేసి, మహల్లకకాలే కుటుమ్బం మజ్ఝే భిన్దాపేయ్య, ఇదానేవస్స కత్తబ్బం కరిస్సామీ”తి ఏకదివసం వాసిం ఆదాయ – “ఏహి పుత్త, అరఞ్ఞం గచ్ఛామా”తి తం అరఞ్ఞం నేత్వా విరవన్తం విరవన్తం మారేత్వా ఆవాటే పక్ఖిపిత్వా పంసునా పటిచ్ఛాదేసి. ఇదం సన్ధాయేతం వుత్తం. **సత్తక్ఖత్తు**న్తి సత్తవారే. పుబ్బపచ్ఛిమచేతనావసేన చేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. ఏకపిణ్డపాతదానస్మిఞ్హి ఏకావ చేతనా ద్వే పటిసన్ధియో న దేతి, పుబ్బపచ్ఛిమచేతనాహి పనేస సత్తక్ఖత్తుం సగ్గే, సత్తక్ఖత్తుం సేట్ఠికులే నిబ్బత్తో. **పురాణ**న్తి పచ్చేకసమ్బుద్ధస్స దిన్నపిణ్డపాతచేతనాకమ్మం.

పరిగ్గహన్తి పరిగ్గహితవత్థు. **అనుజీవినో**తి ఏకం మహాకులం నిస్సాయ పణ్ణాసమ్పి సట్ఠిపి కులాని జీవన్తి, తే మనుస్సే సన్ధాయేతం వుత్తం. **సబ్బం నాదాయ గన్తబ్బ**న్తి సబ్బమేతం న ఆదియిత్వా గన్తబ్బం. **సబ్బం నిక్ఖిప్పగామిన**న్తి సబ్బమేతం నిక్ఖిప్పసభావం, పరిచ్చజితబ్బసభావమేవాతి అత్థో. దసమం.

దుతియో వగ్గో.

౩. తతియవగ్గో

౧. పుగ్గలసుత్తవణ్ణనా

౧౩౨. తతియవగ్గస్స పఠమే “నీచే కులే పచ్చాజాతో”తిఆదికేన తమేన యుత్తోతి **తమో**. కాయదుచ్చరితాదీహి పున నిరయతమూపగమనతో **తమపరాయణో**. ఇతి ఉభయేనపి ఖన్ధతమోవ కథితో హోతి. “ఉచ్చే కులే పచ్చాజాతో”తిఆదికేన జోతినా యుత్తతో **జోతి,** ఆలోకీభూతోతి వుత్తం హోతి. కాయసుచరితాదీహి పున సగ్గూపపత్తిజోతిభావూపగమనతో **జోతిపరాయణో**. ఇమినా నయేన ఇతరేపి ద్వే వేదితబ్బా.

వేనకులేతి విలీవకారకులే. **నేసాదకులే**తి మిగలుద్దకాదీనం కులే. **రథకారకులే**తి చమ్మకారకులే. **పుక్కుసకులే**తి పుప్ఫఛడ్డకకులే. **కసిరవుత్తికే**తి దుక్ఖవుత్తికే. **దుబ్బణ్ణో**తి పంసుపిసాచకో వియ ఝామఖాణువణ్ణో. **దుద్దసికో**తి విజాతమాతుయాపి అమనాపదస్సనో . **ఓకోటిమకో**తి లకుణ్డకో. **కాణో**తి ఏకక్ఖికాణో వా ఉభయక్ఖికాణో వా. **కుణీ**తి ఏకహత్థకుణీ వా ఉభయహత్థకుణీ వా. **ఖఞ్జో**తి ఏకపాదఖఞ్జో వా ఉభయపాదఖఞ్జో వా. **పక్ఖహతో**తి హతపక్ఖో పీఠసప్పీ. **పదీపేయ్యస్సా**తి తేలకపల్లకాదినో పదీపఉపకరణస్స. **ఏవం ఖో, మహారాజా**తి ఏత్థ ఏకో పుగ్గలో బహిద్ధా ఆలోకం అదిస్వా మాతుకుచ్ఛిస్మింయేవ కాలం కత్వా అపాయేసు నిబ్బత్తన్తో సకలం కప్పమ్పి సంసరతి, సోపి తమోతమపరాయణోవ. సో పన కుహకపుగ్గలో భవేయ్య. కుహకస్స హి ఏవరూపా నిబ్బత్తి హోతీతి వుత్తం.

ఏత్థ చ “నీచే కులే పచ్చాజాతో హోతి చణ్డాలకులే వా”తిఆదీహి ఆగమనవిపత్తి చేవ పుబ్బుప్పన్నపచ్చయవిపత్తి చ దస్సితా. **దలిద్దే**తిఆదీహి పవత్తపచ్చయవిపత్తి. **కసిరవుత్తికే**తిఆదీహి ఆజీవుపాయవిపత్తి. **దుబ్బణ్ణో**తిఆదీహి అత్తభావవిపత్తి. **బవ్హాబాధో**తిఆదీహి దుక్ఖకారణసమాయోగో. **న లాభీ**తిఆదీహి సుఖకారణవిపత్తి చేవ ఉపభోగవిపత్తి చ. **కాయేన దుచ్చరిత**న్తిఆదీహి తమపరాయణభావస్స కారణసమాయోగో. **కాయస్స భేదా**తిఆదీహి సమ్పరాయికతమూపగమో. సుక్కపక్ఖో వుత్తపటిపక్ఖనయేన వేదితబ్బో.

అక్కోసతీతి దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసతి. **పరిభాసతీ**తి, “కస్మా తిట్ఠథ? కిం తుమ్హేహి అమ్హాకం కసికమ్మాదీని కతానీ”తిఆదీహి? పరిభవవచనేహి పరిభాసతి. **రోసకో**తి ఘట్టకో. **అబ్యగ్గమనసో**తి ఏకగ్గచిత్తో. పఠమం.

౨. అయ్యికాసుత్తవణ్ణనా

౧౩౩. దుతియే **జిణ్ణా**తి జరాజిణ్ణా. **వుడ్ఢా**తి వయోవుడ్ఢా. **మహల్లికా**తి జాతిమహల్లికా. **అద్ధగతా**తి అద్ధం చిరకాలం అతిక్కన్తా. **వయోఅనుప్పత్తా**తి పచ్ఛిమవయం సమ్పత్తా. **పియా మనాపా**తి రఞ్ఞో కిర మాతరి మతాయ అయ్యికా మాతుట్ఠానే ఠత్వా పటిజగ్గి, తేనస్స అయ్యికాయ బలవపేమం ఉప్పజ్జి. తస్మా ఏవమాహ. **హత్థిరతనేనా**తి సతసహస్సగ్ఘనకో హత్థీ సతసహస్సగ్ఘనకేన అలఙ్కారేన అలఙ్కతో హత్థిరతనం నామ. **అస్సరతనేపి** ఏసేవ నయో. **గామవరో**పి సతసహస్సుట్ఠానకగామోవ. **సబ్బాని తాని భేదనధమ్మానీ**తి తేసు హి కిఞ్చి కరియమానమేవ భిజ్జతి, కిఞ్చి కతపరియోసితం చక్కతో అనపనీతమేవ, కిఞ్చి అపనేత్వా భూమియం ఠపితమత్తం, కిఞ్చి తతో పరం, ఏవమేవ సత్తేసుపి కోచి పటిసన్ధిం గహేత్వా మరతి, కోచి మూళ్హగబ్భాయ మాతరి మాతుకుచ్ఛితో అనిక్ఖన్తోవ, కోచి నిక్ఖన్తమత్తో, కోచి తతో పరన్తి. తస్మా ఏవమాహ. దుతియం.

౧౩౪. తతియే సబ్బం ఉత్తానమేవ. తతియం.

౪. ఇస్సత్తసుత్తవణ్ణనా

౧౩౫. చతుత్థస్స అట్ఠుప్పత్తికో నిక్ఖేపో. భగవతో కిర పఠమబోధియం మహాలాభసక్కారో ఉదపాది భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ. తిత్థియా హతలాభసక్కారా హుత్వా కులేసు ఏవం కథేన్తా విచరన్తి – “సమణో గోతమో ఏవమాహ, ‘మయ్హమేవ దానం దాతబ్బం, న అఞ్ఞేసం దానం దాతబ్బం. మయ్హమేవ సావకానం దానం దాతబ్బం, న అఞ్ఞేసం సావకానం దానం దాతబ్బం. మయ్హమేవ దిన్నం మహప్ఫలం, న అఞ్ఞేసం దిన్నం మహప్ఫలం. మయ్హమేవ సావకానం దిన్నం మహప్ఫలం, న అఞ్ఞేసం సావకానం దిన్నం మహప్ఫల’న్తి. యుత్తం ను ఖో సయమ్పి భిక్ఖాచారనిస్సితేన పరేసం భిక్ఖాచారనిస్సితానం చతున్నం పచ్చయానం అన్తరాయం కాతుం, అయుత్తం కరోతి అననుచ్ఛవిక”న్తి. సా కథా పత్థరమానా రాజకులం సమ్పత్తా. రాజా సుత్వా చిన్తేసి – “అట్ఠానమేతం యం తథాగతో పరేసం లాభన్తరాయం కరేయ్య. ఏతే తథాగతస్స అలాభాయ అయసాయ పరిసక్కన్తి. సచాహం ఇధేవ ఠత్వా ‘మా ఏవం అవోచుత్థ, న సత్థా ఏవం కథేతీ’తి వదేయ్యం, ఏవం సా కథా నిజ్ఝత్తిం న గచ్ఛేయ్య, ఇమస్స మహాజనస్స సన్నిపతితకాలేయేవ నం నిజ్ఝాపేస్సామీ”తి ఏకం ఛణదివసం ఆగమేన్తో తుణ్హీ అహోసి.

అపరేన సమయేన మహాఛణే సమ్పత్తే “అయం ఇమస్స కాలో”తి నగరే భేరిం చరాపేసి – “సద్ధా వా అస్సద్ధా వా సమ్మాదిట్ఠికా వా మిచ్ఛాదిట్ఠికా వా గేహరక్ఖకే దారకే వా మాతుగామే వా ఠపేత్వా అవసేసా యే విహారం నాగచ్ఛన్తి, పఞ్ఞాసం దణ్డో”తి. సయమ్పి పాతోవ న్హత్వా కతపాతరాసో సబ్బాభరణపటిమణ్డితో మహతా బలకాయేన సద్ధిం విహారం అగమాసి. గచ్ఛన్తో చ చిన్తేసి – “భగవా తుమ్హే కిర ఏవం వదథ ‘మయ్హమేవ దానం దాతబ్బం…పే.… న అఞ్ఞేసం సావకానం దిన్నం మహప్ఫల’న్తి ఏవం పుచ్ఛితుం అయుత్తం, పఞ్హమేవ పుచ్ఛిస్సామి, పఞ్హం కథేన్తో చ మే భగవా అవసానే తిత్థియానం వాదం భఞ్జిస్సతీ”తి. సో పఞ్హం పుచ్ఛన్తో **కత్థ ను ఖో, భన్తే, దానం దాతబ్బ**న్తి ఆహ. **యత్థా**తి యస్మిం పుగ్గలే చిత్తం పసీదతి, తస్మిం దాతబ్బం, తస్స వా దాతబ్బన్తి అత్థో.

ఏవం వుత్తే రాజా యేహి మనుస్సేహి తిత్థియానం వచనం ఆరోచితం, తే ఓలోకేసి. తే రఞ్ఞా ఓలోకితమత్తావ మఙ్కుభూతా అధోముఖా పాదఙ్గుట్ఠకేన భూమిం లేఖమానా అట్ఠంసు. రాజా – “ఏకపదేనేవ, భన్తే, హతా తిత్థియా”తి మహాజనం సావేన్తో మహాసద్దేన అభాసి. ఏవఞ్చ పన భాసిత్వా – “భగవా చిత్తం నామ నిగణ్ఠచేలకపరిబ్బాజకాదీసు యత్థ కత్థచి పసీదతి , కత్థ పన, భన్తే, దిన్నం మహప్ఫల”న్తి పుచ్ఛి. **అఞ్ఞం ఖో ఏత**న్తి, “మహారాజ, అఞ్ఞం తయా పఠమం పుచ్ఛితం, అఞ్ఞం పచ్ఛా, సల్లక్ఖేహి ఏతం, పఞ్హాకథనం పన మయ్హం భారో”తి వత్వా **సీలవతో ఖో**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఇధ త్యస్సా**తి ఇధ తే అస్స. **సముపబ్యూళ్హో**తి రాసిభూతో. **అసిక్ఖితో**తి ధనుసిప్పే అసిక్ఖితో. **అకతహత్థో**తి ముట్ఠిబన్ధాదివసేన అసమ్పాదితహత్థో. **అకతయోగ్గో**తి తిణపుఞ్జమత్తికాపుఞ్జాదీసు అకతపరిచయో. **అకతూపాసనో**తి రాజరాజమహామత్తానం అదస్సితసరక్ఖేపో. **ఛమ్భీ**తి పవేధితకాయో.

కామచ్ఛన్దో పహీనోతిఆదీసు అరహత్తమగ్గేన కామచ్ఛన్దో పహీనో హోతి, అనాగామిమగ్గేన బ్యాపాదో , అరహత్తమగ్గేనేవ థినమిద్ధం, తథా ఉద్ధచ్చం, తతియేనేవ కుక్కుచ్చం, పఠమమగ్గేన విచికిచ్ఛా పహీనా హోతి. **అసేక్ఖేన సీలక్ఖన్ధేనా**తి అసేక్ఖస్స సీలక్ఖన్ధో అసేక్ఖో సీలక్ఖన్ధో నామ. ఏస నయో సబ్బత్థ. ఏత్థ చ పురిమేహి చతూహి పదేహి లోకియలోకుత్తరసీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తియో కథితా. విముత్తిఞాణదస్సనం పచ్చవేక్ఖణఞాణం హోతి, తం లోకియమేవ.

ఇస్సత్తన్తి ఉసుసిప్పం. **బలవీరియ**న్తి ఏత్థ బలం నామ వాయోధాతు, **వీరియం** కాయికచేతసికవీరియమేవ. **భరే**తి భరేయ్య. **నాసూరం జాతిపచ్చయా**తి, “అయం జాతిసమ్పన్నో”తి ఏవం జాతికారణా అసూరం న భరేయ్య.

ఖన్తిసోరచ్చన్తి ఏత్థ **ఖన్తీ**తి అధివాసనఖన్తి, **సోరచ్చ**న్తి అరహత్తం. **ధమ్మా**తి ఏతే ద్వే ధమ్మా. **అస్సమే**తి ఆవసథే. **వివనే**తి అరఞ్ఞట్ఠానే, నిరుదకే అరఞ్ఞే చతురస్సపోక్ఖరణిఆదీని కారయేతి అత్థో. **దుగ్గే**తి విసమట్ఠానే. **సఙ్కమనానీ**తి పణ్ణాసహత్థసట్ఠిహత్థాని సమోకిణ్ణపరిసుద్ధవాలికాని సఙ్కమనాని కరేయ్య.

ఇదాని ఏతేసు అరఞ్ఞసేనాసనేసు వసన్తానం భిక్ఖూనం భిక్ఖాచారవత్తం ఆచిక్ఖన్తో **అన్నం పాన**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **సేనాసనానీ**తి మఞ్చపీఠాదీని. **విప్పసన్నేనా**తి ఖీణాసవస్స దేన్తోపి సకఙ్ఖేన కిలేసమలినేన చిత్తేన అదత్వా విప్పసన్నేనేవ చిత్తేన దదేయ్య. **థనయ**న్తి గజ్జన్తో. **సతక్కకూ**తి సతసిఖరో, అనేకకూటోతి అత్థో. **అభిసఙ్ఘచ్చా**తి అభిసఙ్ఖరిత్వా సమోధానేత్వా రాసిం కత్వా.

ఆమోదమానోతి తుట్ఠమానసో హుత్వా. **పకిరేతీ**తి దానగ్గే విచిరతి, పకిరన్తో వియ వా దానం దేతి. **పుఞ్ఞధారా**తి అనేకదానచేతనామయా పుఞ్ఞధారా. **దాతారం అభివస్సతీ**తి యథా ఆకాసే సముట్ఠితమేఘతో నిక్ఖన్తా ఉదకధారా పథవిం సినేహయన్తీ తేమేన్తీ కిలేదయన్తీ అభివస్సతి, ఏవమేవ అయమ్పి దాయకస్స అబ్భన్తరే ఉప్పన్నా పుఞ్ఞధారా తమేవ దాతారం అన్తో సినేహేతి పూరేతి అభిసన్దేతి. తేన వుత్తం “దాతారం అభివస్సతీ”తి. చతుత్థం.

౫. పబ్బతూపమసుత్తవణ్ణనా

౧౩౬. పఞ్చమే **ముద్ధావసిత్తాన**న్తి ఖత్తియాభిసేకేన ముద్ధని అవసిత్తానం కతాభిసేకానం. **కామగేధపరియుట్ఠితాన**న్తి కామేసు గేధేన పరియుట్ఠితానం అభిభూతానం. **జనపదత్థావరియప్పత్తాన**న్తి జనపదే థిరభావప్పత్తానం. **రాజకరణీయానీ**తి రాజకమ్మాని రాజూహి కత్తబ్బకిచ్చాని. **తేసు ఖ్వాహ**న్తి తేసు అహం. **ఉస్సుక్కమాపన్నో**తి బ్యాపారం ఆపన్నో. ఏస కిర రాజా

దివసస్స తిక్ఖత్తుం భగవతో ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి, అన్తరాగమనాని బహూనిపి హోన్తి. తస్స నిబద్ధం గచ్ఛతో బలకాయో మహాపి హోతి అప్పోపి. అథేకదివసం పఞ్చసతా చోరా చిన్తయింసు – "అయం రాజా అవేలాయ అప్పేన బలేన సమణస్స గోతమస్స ఉపట్ఠానం గచ్ఛతి, అన్తరామగ్గే నం గహేత్వా రజ్జం గణ్హిస్సామా"తి. తే అన్ధవనే నిలీయింసు. రాజానో చ నామ మహాపుఞ్ఞా హోన్తి. అథ తేసంయేవ అబ్భన్తరతో ఏకో పురిసో నిక్ఖమిత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా మహన్తం బలకాయం ఆదాయ అన్ధవనం పరివారేత్వా తే సబ్బే గహేత్వా అన్ధవనతో యావ నగరద్వారా మగ్గస్స ఉభోసు పస్సేసు యథా అఞ్ఞమఞ్ఞం చక్ఖునా చక్ఖుం ఉపనిబన్ధిత్వా ఓలోకేన్తి, ఏవం ఆసన్నాని సూలాని రోపాపేత్వా సూలేసు ఉత్తాసేసి. ఇదం సన్ధాయ ఏవమాహ.

అథ సత్థా చిన్తేసి – "సచాహం వక్ఖామి, 'మహారాజ, మాదిసే నామ సమ్మాసమ్బుద్ధే ధురవిహారే వసన్తే తయా ఏవరూపం దారుణం కమ్మం కతం, అయుత్తం తే కత'న్తి, అథాయం రాజా మజ్కు హుత్వా సన్ధమ్బితుం న సక్కుణేయ్య, పరియాయేన ధమ్మం కథేన్తస్సేవ మే సల్లక్ఖేస్సతీ"తి ధమ్మదేసనం ఆరభన్తో **తం కిం మఞ్ఞసీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **సద్ధాయికో**తి సద్ధాతబ్బో, యస్స త్వం వచనం సద్దహాసీతి అత్థో. **పచ్చయికో**తి తస్సేవ వేవచనం, యస్స వచనం పత్తియాయసీతి అత్థో. **అబ్భసమ**న్తి ఆకాససమం. **నిప్పోథేన్తో ఆగచ్ఛతీ**తి పథవితలతో యావ అకనిట్ఠబ్రహ్మలోకా సబ్బే సత్తే సణ్హకరణీయం తిణచుణ్ణం వియ కరోన్తో పిసన్తో ఆగచ్ఛతి.

అఞ్ఞత్ర ధమ్మచరియాయాతి ఠపేత్వా ధమ్మచరియం అఞ్ఞం కాతబ్బం నత్థి, దసకుసలకమ్మపథసఙ్ఖాతా ధమ్మచరియావ కత్తబ్బా, భన్తేతి – **సమచరియా**దీని తస్సేవ వేవచనాని. **ఆరోచేమీ**తి ఆచిక్ఖామి. **పటివేదయామీ**తి జానాపేమి. **అధివత్తతీ**తి అజ్ఝోత్థరతి. **హత్థియుద్ధానీ**తి నాళాగిరిసదిసే హేమకప్పనే నాగే అభిరుయ్హ యుజ్ఝితబ్బయుద్ధాని. **గతీ**తి నిప్ఫత్తి. **విసయో**తి ఓకాసో, సమత్థభావో వా. న హి సక్కా తేహి జరామరణం పటిబాహితుం . **మన్తినో మహామత్తా**తి మన్తసమ్పన్నా మహోసధవిధురపణ్డితాదిసదిసా మహాఅమచ్చా. **భూమిగత**న్తి మహాలోహకుమ్భియో పూరేత్వా భూమియం ఠపితం. **వేహాసట్ఠ**న్తి చమ్మపసిబ్బకే పూరేత్వా తులాసఙ్ఘాటాదీసు లగ్గేత్వా చేవ నియ్యూహాదీసు చ పూరేత్వా ఠపితం. **ఉపలాపేతు**న్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం భిన్దితుం. యథా ద్వే జనా ఏకేన మగ్గేన న గచ్ఛన్తి ఏవం కాతుం.

నభం ఆహచ్చాతి ఆకాసం పూరేత్వా. **ఏవం జరా చ మచ్చు చా**తి ఇధ ద్వేయేవ పబ్బతా గహితా, రాజోవాదే పన "జరా ఆగచ్ఛతి సబ్బయోబ్బనం విలుమ్పమానా"తి ఏవం జరా మరణం బ్యాధి విపత్తీతి చత్తారోపేతే ఆగతావ. **తస్మా**తి యస్మా హత్థియుద్ధాదీహి జరామరణం జినితుం న సక్కా, తస్మా. **సద్ధం నివేసయే**తి సద్ధం నివేసేయ్య, పతిట్ఠాపేయ్యాతి. పఞ్చమం.

తతియో వగ్గో.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

కోసలసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. మారసంయుత్తం

౧. పఠమవగ్గో

౧. తపోకమ్మసుత్తవణ్ణనా

౧౩౭. మారసంయుత్తస్స పఠమే **ఉరువేలాయం విహరతీ**తి పటివిద్ధసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణో ఉరువేలగామం ఉపనిస్సాయ విహరతి. **పఠమాభిసమ్బుద్ధో**తి అభిసమ్బుద్ధో హుత్వా పఠమం అన్తోసత్తాహస్మింయేవ. **దుక్కరకారికాయా**తి ఛబ్బస్సాని కతాయ దుక్కరకారికాయ. **మారో పాపిమా**తి అత్తనో విసయం అతిక్కమితుం పటిపన్నే సత్తే మారేతీతి **మారో**. పాపే నియోజేతి, సయం వా పాపే నియుత్తోతి **పాపిమా**. అఞ్ఞానిపిస్స కణ్హో, అధిపతి, వసవత్తీ, అన్తకో, నముచి, పమత్తబన్ధూతిఆదీని బహూని నామాని, ఇధ పన నామద్వయమేవ గహితం. **ఉపసఙ్కమీ**తి – "అయం సమణో గోతమో 'ముత్తోస్మీ'తి మఞ్ఞతి, అముత్తభావమస్స కథేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమి.

తపోకమ్మా అపక్కమ్మాతి తపోకమ్మతో అపక్కమిత్వా. **అపరద్ధో**తి "దూరే త్వం సుద్ధిమగ్గా"తి వదతి. **అమరం తపన్తి** అమరతపం అమరభావత్థాయ కతం లూఖతపం, అత్తకిలమథానుయోగో. **సబ్బానత్థావహం హోతీ**తి, "సబ్బం తపం మయ్హం అత్థావహం న భవతీ"తి ఞత్వా. **ఫియారిత్తంవ ధమ్మనీ**తి అరఞ్ఞే థలే ఫియారిత్తం వియ. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా అరఞ్ఞే థలే నావం ఠపేత్వా భణ్డస్స పూరేత్వా మహాజనా అభిరూహిత్వా ఫియారిత్తం గహేత్వా సంకడ్ఢేయ్యుం చేవ ఉప్పీలేయ్యుం చ, సో మహాజనస్స వాయామో ఏకఙ్గులద్వఙ్గులమత్తమ్పి నావాయ గమనం అసాధేన్తో నిరత్థకో భవేయ్య న అనత్థావహో, ఏవమేవ అహం 'సబ్బం అమరం తపం అనత్థావహం హోతీ'తి ఞత్వా విస్సజ్జేసిన్తి.

ఇదాని తం అమరం తపం పహాయ యేన మగ్గేన బుద్ధో జాతో, తం దస్సేన్తో **సీలన్తి**ఆదిమాహ . తత్థ **సీలన్తి** వచనేన సమ్మావాచాకమ్మన్తాజీవా గహితా, **సమాధినా** సమ్మావాయామసతిసమాధయో, **పఞ్ఞాయ** సమ్మాదిట్ఠిసఙ్కప్పా. **మగ్గం బోధాయ భావయన్తి** ఇమం అట్ఠఙ్గికమేవ అరియమగ్గం బోధత్థాయ భావయన్తో. ఏత్థ చ **బోధాయా**తి మగ్గత్థాయ. యథా హి యాగుత్థాయ యాగుమేవ పచన్తి, పూవత్థాయ పూవమేవ పచన్తి, న అఞ్ఞం కిఞ్చి కరోన్తి, ఏవం మగ్గమేవ మగ్గత్థాయ భావేతి. తేనాహ "మగ్గం బోధాయ భావయ"న్తి. **పరమం సుద్ధిన్తి** అరహత్తం. **నిహతో**తి త్వం మయా నిహతో పరాజితో. పఠమం.

౨. హత్థిరాజవణ్ణసుత్తవణ్ణనా

౧౩౮. దుతియే **రత్తన్ధకారతిమిసాయన్తి** రత్తిం అన్ధభావకారకే మహాతమే చతురఙ్గే తమసి. **అబ్భోకాసే నిసిన్నో హోతీ**తి గన్ధకుటితో నిక్ఖమిత్వా చఙ్కమనకోటియం పాసాణఫలకే మహాచీవరం సీసే ఠపేత్వా పధానం పరిగ్గణ్హమానో నిసిన్నో హోతి.

నను చ తథాగతస్స అభావితో వా మగ్గో, అప్పహీనా వా కిలేసా, అప్పటివిద్ధం వా అకుప్పం, అసచ్ఛికతో వా నిరోధో నత్థి, కస్మా ఏవమకాసీతి? అనాగతే కులపుత్తానం అనుకమ్పత్థం. "అనాగతే హి కులపుత్తా మయా గతమగ్గం ఆవజ్జిత్వా అబ్భోకాసవాసం వసితబ్బం మఞ్ఞమానా పధానకమ్మం కరిస్సన్తీ"తి సమ్పస్సమానో సత్థా ఏవమకాసి. **మహా**తి మహన్తో.

అరిట్ఠకోతి కాళకో. **మణీ**తి పాసాణో. **ఏవమస్స సీసం హోతీ**తి ఏవరూపం తస్స కాళవణ్ణం కూటాగారప్పమాణం మహాపాసాణసదిసం సీసం హోతి.

సుభాసుభన్తి దీఘమద్ధానం సంసరన్తో సున్దరాసున్దరం వణ్ణం కత్వా ఆగతోసీతి వదతి. అథ వా **సంసర**న్తి సంసరన్తో ఆగచ్ఛన్తో. **దీఘమద్ధాన**న్తి వసవత్తిట్ఠానతో యావ ఉరువేలాయ దీఘమగ్గం, పురే బోధాయ వా ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికసమయసఙ్ఖాతం దీఘకాలం. **వణ్ణం కత్వా సుభాసుభ**న్తి సున్దరఞ్చ అసున్దరఞ్చ నానప్పకారం వణ్ణం కత్వా అనేకవారం మమ సన్తికం ఆగతోసీతి అత్థో. సో కిర వణ్ణో నామ నత్థి, యేన వణ్ణేన మారో విభింసకత్థాయ భగవతో సన్తికం న ఆగతపుబ్బో. తేన తం భగవా ఏవమాహ. **అలం తే తేనా**తి అలం తుయ్హం ఏతేన మారవిభింసాకారదస్సనబ్యాపారేన. దుతియం.

౩. సుభసుత్తవణ్ణనా

౧౩౮. తతియే **సుసంవుతా**తి సుపిహితా. **న తే మారవసానుగా**తి, మార, తే తుయ్హం వసానుగా న హోన్తి. **న తే మారస్స బద్ధగూ**తి తే తుయ్హం మారస్స బద్ధచరా సిస్సా అన్తేవాసికా న హోన్తి. తతియం.

౪. పఠమమారపాససుత్తవణ్ణనా

౧౪౦. చతుత్థే **యోనిసో మనసికారా**తి ఉపాయమనసికారేన. **యోనిసో సమ్మప్పధానా**తి ఉపాయవీరియేన కారణవీరియేన. **విముత్తీ**తి అరహత్తఫలవిముత్తి. **అజ్ఝభాసీ**తి “అయం అత్తనా వీరియం కత్వా అరహత్తం పత్వాపి న తుస్సతి, ఇదాని అఞ్ఞేసమ్పి ‘పాపుణాథా’తి ఉస్సాహం కరోతి, పటిబాహిస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా అభాసి.

మారపాసేనాతి కిలేసపాసేన. **యే దిబ్బా యే చ మానుసా**తి యే దిబ్బా కామగుణసఙ్ఖాతా మానుసా కామగుణసఙ్ఖాతా చ మారపాసా నామ అత్థి, సబ్బేహి తేహి త్వం బద్ధోతి వదతి. **మారబన్ధనబద్ధో**తి మారబన్ధనేన బద్ధో, మారబన్ధనే వా బద్ధో. **న మే సమణ మోక్ఖసీ**తి సమణ త్వం మమ విసయతో న ముచ్చిస్ససి. చతుత్థం.

౫. దుతియమారపాససుత్తవణ్ణనా

౧౪౧. పఞ్చమే **ముత్తాహ**న్తి ముత్తో అహం. పురిమం సుత్తం అన్తోవస్సే వుత్తం, ఇదం పన పవారేత్వా వుట్ఠవస్సకాలే. **చారిక**న్తి అనుపుబ్బగమనచారికం. (పవారేత్వా) దివసే దివసే యోజనపరమం గచ్ఛన్తా చరథాతి వదతి. **మా ఏకేన ద్వే**తి ఏకమగ్గేన ద్వే జనా మా అగమిత్థ. ఏవఞ్హి గతేసు ఏకస్మిం ధమ్మం దేసేన్తే, ఏకేన తుణ్హీభూతేన ఠాతబ్బం హోతి. తస్మా ఏవమాహ.

ఆదికల్యాణన్తి ఆదిమ్హి కల్యాణం సున్దరం భద్దకం. తథా మజ్ఝపరియోసానేసు. ఆదిమజ్ఝపరియోసానఞ్చ నామేతం సాసనస్స చ దేసనాయ చ వసేన దువిధం. తత్థ సాసనస్స సీలం ఆది, సమథవిపస్సనామగ్గా మజ్ఝం, ఫలనిబ్బానాని పరియోసానం. సీలసమాధయో వా ఆది , విపస్సనామగ్గా మజ్ఝం, ఫలనిబ్బానాని పరియోసానం. సీలసమాధివిపస్సనా వా ఆది, మగ్గో మజ్ఝం, ఫలనిబ్బానాని పరియోసానం. దేసనాయ పన చతుప్పదికాయ గాథాయ తావ పఠమపాదో ఆది, దుతియతతియా మజ్ఝం, చతుత్థో పరియోసానం. పఞ్చపదఛప్పదానం పఠమపాదో ఆది, అవసానపాదో పరియోసానం,

అవసేసా మజ్ఝం. ఏకానుసన్ధికసుత్తస్స నిదానం ఆది, “ఇదమవోచా”తి పరియోసానం, సేసం మజ్ఝం. అనేకానుసన్ధికస్స మజ్ఝే బహూపి అనుసన్ధి మజ్ఝమేవ, నిదానం ఆది, “ఇదమవోచా”తి పరియోసానం.

సాత్థన్తి సాత్థకం కత్వా దేసేథ. **సబ్యఞ్జనన్తి** బ్యఞ్జనేహి చేవ పదేహి చ పరిపూరం కత్వా దేసేథ. **కేవలపరిపుణ్ణన్తి** సకలపరిపుణ్ణం. **పరిసుద్ధన్తి** నిరుపక్కిలేసం. **బ్రహ్మచరియన్తి** సిక్ఖత్తయసఙ్గహం సాసనబ్రహ్మచరియం. **పకాసేథాతి** ఆవికరోథ.

అప్పరజక్ఖజాతికాతి పఞ్ఞాచక్ఖుమ్హి అప్పకిలేసరజసభావా, దుకూలసాణియా పటిచ్ఛన్నా వియ చతుప్పదికగాథాపరియోసానే అరహత్తం పత్తుం సమత్థా సన్తీతి అత్థో. **అస్సవనతాతి** అస్సవనతాయ. **పరిహాయన్తీతి** అలాభపరిహానియా ధమ్మతో పరిహాయన్తి. **సేనానిగమోతి** పఠమకప్పికానం సేనాయ నివిట్ఠోకాసే పతిట్ఠితగామో, సుజాతాయ వా పితు సేనానీ నామ నిగమో. **తేనుపసఙ్కమిస్సామీతి** నాహం తుమ్హే ఉయ్యోజేత్వా పరివేణాదీని కారేత్వా ఉపట్ఠాకాదీహి పరిచరియమానో విహరిస్సామి, తిణ్ణం పన జటిలానం అడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సాని దస్సేత్వా ధమ్మమేవ దేసేతుం ఉపసఙ్కమిస్సామీతి. **తేనుపసఙ్కమీతి**, “అయం సమణో గోతమో మహాయుద్ధం విచారేన్తో వియ, ‘మా ఏకేన ద్వే అగమిత్థ, ధమ్మం దేసేథా’తి సట్ఠి జనే ఉయ్యోజేతి, ఇమస్మిం పన ఏకస్మిమ్పి ధమ్మం దేసేన్తే మయ్హం చిత్తస్సాదం నత్థి, ఏవం బహూసు దేసేన్తేసు కుతో భవిస్సతి, పటిబాహామి న”న్తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమి. పఞ్చమం.

౬. సప్పసుత్తవణ్ణనా

౧౪౬. ఛట్ఠే **సోణ్డికాకిలఞ్జన్తి** సురాకారకానం పిట్ఠపత్థరణకకిలఞ్జం. **కోసలికా కంసపాతీతి** కోసలరఞ్ఞో రథచక్కప్పమాణా పరిభోగపాతి . **గళగళాయన్తేతి** గజ్జన్తే. **కమ్మారగగ్గరియాతి** కమ్మారుద్ధనపణాళియా. **ధమమానాయాతి** భస్తవాతేన పూరియమానాయ. **ఇతి విదిత్వాతి** – “సమణో గోతమో పధానమనుయుత్తో సుఖేన నిసిన్నో, ఘట్టయిస్సామి న”న్తి వుత్తప్పకారం అత్తభావం మాపేత్వా నియామభూమియం ఇతో చితో చ సఞ్చరన్తం విజ్జులతాలోకేన దిస్వా, “కో ను ఖో ఏసో సత్తో”తి? ఆవజ్జేన్తో, “మారో అయ”న్తి ఏవం విదిత్వా.

సుఞ్ఞగేహానీతి సుఞ్ఞాగారాని. **సేయ్యాతి** సేయ్యత్థాయ. ఠస్సామి చఙ్కమిస్సామి నిసీదిస్సామి నిపజ్జిస్సామీతి ఏతదత్థాయ యో సుఞ్ఞాగారాని సేవతీతి అత్థో. **సో ముని అత్తసఞ్ఞతోతి** సో బుద్ధముని హత్థపాదకుక్కుచ్చాభావేన సంయతత్తభావో. **వోస్సజ్జ చరేయ్య తత్థ సోతి** సో తస్మిం అత్తభావే ఆలయం నికన్తిం వోస్సజ్జిత్వా పహాయ చరేయ్య. **పతిరూపం హి తథావిధస్స తన్తి** తాదిసస్స తంసణ్ఠితస్స బుద్ధమునినో తం అత్తభావే నికన్తిం వోస్సజ్జిత్వా చరణం నామ పతిరూపం యుత్తం అనుచ్ఛవికం.

చరకాతి సీహబ్యగ్ఘాదికా సఞ్చరణసత్తా. **భేరవాతి** సవిఞ్ఞాణకఅవిఞ్ఞాణకభేరవా. తత్థ సవిఞ్ఞాణకా సీహబ్యగ్ఘాదయో, అవిఞ్ఞాణకా రత్తిభాగే ఖాణువమ్మికాదయో. తేపి హి తస్మిం కాలే యక్ఖా వియ ఉపట్ఠహన్తి, రజ్జువల్లియాదీని సబ్బాని సప్పా వియ ఉపట్ఠహన్తి. **తత్థాతి** తేసు భేరవేసు సుఞ్ఞాగారగతో బుద్ధముని లోమచలనమత్తకమ్పి న కరోతి.

ఇదాని అట్ఠానపరికప్పం దస్సేన్తో **నభం ఫలేయ్యాతిఆదిమాహ**. తత్థ **ఫలేయ్యాతి** కాకపదం వియ హీరహీరసో ఫలేయ్య. **చలేయ్యాతి** పోక్ఖరపత్తే వాతాహతో ఉదకబిన్దు వియ చలేయ్య. **సల్లమ్పి చే ఉరసి పకప్పయేయ్యున్తి** తిఖిణసత్తిసల్లం చేపి ఉరస్మిం చారేయేయ్యుం. **ఉపధీసూతి** ఖన్ధూపధీసు. **తాణం న కరోన్తీతి** తిఖిణే సల్లే ఉరస్మిం చారియమానే భయేన

గుమ్బన్తరకన్దరాదీని పవిసన్తా తాణం కరోన్తి నామ. బుద్ధా పన సముచ్ఛిన్నసబ్బభయా ఏవరూపం తాణం నామ న కరోన్తి. ఛట్ఠం.

౭. సుపతిసుత్తవణ్ణనా

౧౪౩. సత్తమే **పాదే పక్ఖాలేత్వా**తి ఉతుగాహాపనత్థం ధోవిత్వా. బుద్ధానం పన సరీరే రజోజల్లం న ఉపలిమ్పతి, ఉదకమ్పి పోక్ఖరపత్తే పక్ఖిత్తం వియ వివట్టిత్వా గచ్ఛతి. అపిచ ఖో ధోతపాదకే గేహే పాదే ధోవిత్వా పవిసనం పబ్బజితానం వత్తం. తత్థ బుద్ధానం వత్తభేదో నామ నత్థి, వత్తసీసే పన ఠత్వా ధోవన్తి. సచే హి తథాగతో నేవ న్హాయేయ్య, న పాదే ధోవేయ్య, "నాయం మనుస్సో"తి వదేయ్యుం. తస్మా మనుస్సకిరియం అముఞ్చన్తో ధోవతి. **సతో సమ్పజానో**తి సోప్పపరిగ్గాహకేన సతిసమ్పజఞ్ఞేన సమన్నాగతో. **ఉపసఙ్కమీ**తి సమణో గోతమో సబ్బరత్తిం అబ్భోకాసే చఙ్కమిత్వా గన్ధకుటిం పవిసిత్వా నిద్దాయతి, అతివియ సుఖసయితో భవిస్సతి, ఘట్టయిస్సామి నన్తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమి.

కిం సోప్పసీతి కిం సుపసి, కిం సోప్పం నామిదం తవాతి వదతి. **కిం ను సోప్పసీ**తి కస్మా ను సుపసి? **దుబ్భగో వియా**తి మతో వియ, విసఞ్ఞీ వియ చ. **సుఞ్ఞమగారన్తి** సుఞ్ఞం మే ఘరం లద్ధన్తి సోప్పసీతి వదతి. **సూరియే ఉగ్గతే**తి సూరియమ్హి ఉట్ఠితే. ఇదాని హి అఞ్ఞే భిక్ఖూ సమ్మజ్జన్తి , పానీయం ఉపట్ఠపేన్తి, భిక్ఖాచారగమనసజ్జా భవన్తి, త్వం కస్మా సోప్పసియేవ.

జాలినీతి తయో భవే అజ్ఝోత్థరిత్వా ఠితేన "అజ్ఝత్తికస్సుపాదాయ అట్ఠారసతణ్హావిచరితానీ"తిఆదినా (విభ॰ ౮౪౨) తేన తేన అత్తనో కోట్ఠాసభూతేన జాలేన జాలినీ. **విసత్తికా**తి రూపాదీసు తత్థ తత్థ విసత్తతాయ విసమూలతాయ విసపరిభోగతాయ చ విసత్తికా. **కుహిఞ్చి నేతవే**తి కత్థచి నేతుం. **సబ్బూపధి పరిక్ఖయా**తి సబ్బేసం ఖన్ధకిలేసాభిసఙ్ఖారకామగుణభేదానం ఉపధీనం పరిక్ఖయా. **కిం తవేత్థ, మారా**తి, మార, తుయ్హం కిం ఏత్థ? కస్మా త్వం ఉణ్హాయాగుయం నిలీయితుం అసక్కోన్తీ ఖుద్దకమక్ఖికా వియ అన్తన్తేనేవ ఉజ్ఝాయన్తో ఆహిణ్డసీతి. సత్తమం.

౮. నన్దతిసుత్తవణ్ణనా

౧౪౪. అట్ఠమం దేవతాసంయుత్తే వుత్తత్థమేవ. అట్ఠమం.

౯. పఠమఆయుసుత్తవణ్ణనా

౧౪౫. నవమే **అప్పం వా భియ్యో**తి భియ్యో జీవన్తో అపరం వస్ససతం జీవితుం న సక్కోతి, పణ్ణాసం వా సట్ఠి వా వస్సాని జీవతి. **అజ్ఝభాసీ**తి సమణో గోతమో "మనుస్సానం అప్పమాయూ"తి కథేతి, దీఘభావమస్స కథేస్సామీతి పచ్చనీకసాతతాయ అభిభవిత్వా అభాసి.

న నం హీళేతి తం ఆయుం "అప్పకమిద"న్తి న హీళేయ్య. **ఖీరమత్తో వా**తి యథా దహరో కుమారో ఉత్తానసేయ్యకో ఖీరం పివిత్వా దుకూలచుమ్బటకే నిపన్నో అసఞ్ఞీ వియ నిద్దాయతి, కస్సచి ఆయుం అప్పం వా దీఘం వాతి న చిన్తేతి, ఏవం సప్పురిసో. **చరేయ్యాదిత్తసీసో వా**తి ఆయుం పరిత్తన్తి ఞత్వా పజ్జలితసీసో వియ చరేయ్య. నవమం.

౧౦. దుతియఆయుసుత్తవణ్ణనా

౧౪౬. దసమే **నేమీవ రథకుబ్బరన్తి** యథా దివసం గచ్ఛన్తస్స రథస్స చక్కనేమి కుబ్బరం అనుపరియాయతి న విజహతి, ఏవం ఆయు అనుపరియాయతీతి. దసమం.

పఠమో వగ్గో.

౨. దుతియవగ్గో

౧. పాసాణసుత్తవణ్ణనా

౧౪౭. దుతియవగ్గస్స పఠమే **నిసిన్నోతి** పుబ్బే వుత్తనయేనేవ పధానం పరిగ్గణ్హన్తో నిసిన్నో. మారోపిస్స సుఖనిసిన్నభావం ఞత్వా ఘట్టయిస్సామీతి ఉపసఙ్కమన్తో. **పదాలేసీతి** పబ్బతపిట్ఠే ఠత్వా పవిజ్ఝి. పాసాణా నిరన్తరా అఞ్ఞమఞ్ఞం అభిహనన్తా పతన్తి. **కేవలన్తి** సకలం. **సబ్బన్తి** తస్సేవ వేవచనం. పఠమం.

౨. కిన్నుసీహసుత్తవణ్ణనా

౧౪౮. దుతియే **విచక్ఖుకమ్మాయాతి** పరిసాయ పఞ్ఞాచక్ఖుం వినాసేతుకమ్యతాయ. బుద్ధానం పనేస పఞ్ఞాచక్ఖుం వినాసేతుం న సక్కోతి, పరిసాయ భేరవారమ్మణం సావేన్తో వా దస్సేన్తో వా సక్కోతి. **విజితావీ ను మఞ్ఞసీతి** కిం ను త్వం "విజితవిజయో అహ"న్తి మఞ్ఞసి? మా ఏవం మఞ్ఞి, నత్థి తే జయో. **పరిసాసూతి**, అట్ఠసు పరిసాసు. **బలప్పత్తాతి** దసబలప్పత్తా. దుతియం.

౩. సకలికసుత్తవణ్ణనా

౧౪౯. తతియే **మన్దియా నూతి** మన్దభావేన మోమూహభావేన. **ఉదాహు కావేయ్యమత్తోతి** ఉదాహు యథా కవి కబ్బం చిన్తేన్తో తేన కబ్బకరణేన మత్తో సయతి, ఏవం సయసి. **సమ్పచురాతి** బహవో. **కిమిదం సోప్పసే వాతి** కస్మా ఇదం సోప్పం సోప్పసియేవ? **అత్థం సమేచ్చాతి** అత్థం సమాగన్త్వా పాపుణిత్వా. మయ్హం హి అసజ్జహో నామ సజ్జహవిపన్నో వా అత్థో నత్థి. **సల్లన్తి** తిఖిణం సత్తిసల్లం. **జగ్గం న సఙ్కేతి** యథా ఏకచ్చో సీహపథాదీసు జగ్గన్తో సఙ్కతి, తథా అహం జగ్గన్తోపి న సఙ్కామి. **నపి భేమి సోత్తున్తి** యథా ఏకచ్చో సీహపథాదీసుయేవ సుపితుం భాయతి, ఏవం అహం సుపితుమ్పి న భాయామి. **నానుతపన్తి మామన్తి** యథా ఆచరియస్స వా అన్తేవాసికస్స వా అఫాసుకే జాతే ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాయ రితత్తా అన్తేవాసిం రత్తిన్దివా అతిక్కమన్తా అనుతపన్తి, ఏవం మం నానుతపన్తి. న హి మయ్హం కిఞ్చి అపరినిట్ఠితకమ్మం నామ అత్థి. తేనేవాహ **హానిం న పస్సామి కుహిఞ్చి లోకేతి**. తతియం.

౪. పతిరూపసుత్తవణ్ణనా

౧౫౦. చతుత్థే **అనురోధవిరోధేసూతి** రాగపటిఘేసు. **మా సజ్జిత్థో తదాచరన్తి** ఏవం ధమ్మకథం ఆచరన్తో మా లగ్గి. ధమ్మకథం కథేన్తస్స హి ఏకచ్చే సాధుకారం దదన్తి, తేసు రాగో ఉప్పజ్జతి. ఏకచ్చే అసక్కచ్చం సుణన్తి, తేసు పటిఘో ఉప్పజ్జతి. ఇతి ధమ్మకథికో అనురోధవిరోధేసు సజ్జతి నామ. త్వం ఏవం మా సజ్జిత్థోతి వదతి. **యదఞ్ఞమనుసాసతీతి** యం

అఞ్ఞం అనుసాసతి, తం. సమ్బుద్ధో హితానుకమ్పీ హితేన అనుపకమ్పతి. యస్మా చ హితానుకమ్పీ , తస్మా అనురోధవిరోధేహి విప్పముత్తో తథాగతోతి. చతుత్థం.

౫. మానససుత్తవణ్ణనా

౧౫౧. పఞ్చమే ఆకాసే చరన్తేపి బన్ధతీతి **అన్తలిక్ఖచరో. పాసోతి** రాగపాసో. **మానసోతి** మనసమ్పయుత్తో. పఞ్చమం.

౬. పత్తసుత్తవణ్ణనా

౧౫౨. ఛట్ఠే **పఞ్చన్నం ఉపాదానక్ఖన్ధానం ఉపాదాయాతి** పఞ్చ ఉపాదానక్ఖన్ధే ఆదియిత్వా, సభావసామఞ్ఞలక్ఖణవసేన నానప్పకారతో విభజిత్వా దస్సేన్తో. **సన్దస్సేతీతి** ఖన్ధానం సభావలక్ఖణాదీని దస్సేతి. **సమాదపేతీతి** గణ్హాపేతి. **సముత్తేజేతీతి** సమాదానమ్హి ఉస్సాహం జనేతి. **సమ్పహంసేతీతి** పటివిద్ధగుణేన వోదాపేతి జోతాపేతి. **అట్ఠిం కత్వాతి** అత్థికం కత్వా, ''అయం నో అధిగన్తబ్బో అత్థో''తి ఏవం సల్లక్ఖేత్వా తాయ దేసనాయ అత్థికా హుత్వా. **మనసి కత్వాతి** చిత్తే ఠపేత్వా. **సబ్బచేతసో సమన్నాహరిత్వాతి** సబ్బేన తేన కమ్మకారకచిత్తేన సమన్నాహరిత్వా. **ఓహితసోతాతి** ఠపితసోతా. **అబ్భోకాసే నిక్ఖిత్తాతి** ఓతాపనత్థాయ ఠపితా.

రూపం వేదయితం సఞ్ఞాన్తి, ఏతే రూపాదయో తయో ఖన్ధా. **యఞ్చ సఙ్ఖతన్తి** ఇమినా సఙ్ఖారక్ఖన్ధో గహితో. **ఏవం తత్థ విరజ్జతీతి** ''ఏసో అహం న హోమి, ఏతం మయ్హం న హోతీ''తి పస్సన్తో ఏవం తేసు ఖన్ధేసు విరజ్జతి. **ఖేమత్తన్తి** ఖేమీభూతం అత్తభావం. ఇమినా ఫలక్ఖణం దస్సేతి. **అన్వేసన్తి** భవయోనిగతిఠితిసత్తావాససఙ్ఖాతేసు సబ్బట్ఠానేసు పరియేసమానా. **నాజ్ఝగాతి** న పస్సీతి. ఛట్ఠం.

౭. ఛఫస్సాయతనసుత్తవణ్ణనా

౧౫౩. సత్తమే **ఫస్సాయతనానన్తి** సఞ్జాతిసమోసరణట్ఠేన ఛద్వారికస్స ఫస్సస్స ఆయతనానం. **భయభేరవం సద్దన్తి** మేఘదున్దుభిఅసనిపాతసద్దసదిసం భయజనకం సద్దం. **పథవీ మఞ్ఞే ఉన్ద్రియతీతి** అయం మహాపథవీ పటపటసద్దం కురుమానా వియ అహోసి. **ఏత్థ లోకో విముచ్ఛితోతి** ఏతేసు ఛసు ఆరమ్మణేసు లోకో అధిముచ్ఛితో. **మారధేయ్యన్తి** మారస్స ఠానభూతం తేభూమకవట్టం. సత్తమం.

౮. పిణ్డసుత్తవణ్ణనా

౧౫౪. అట్ఠమే **పాహునకాని భవన్తీతి** తథారూపే నక్ఖత్తే తత్థ తత్థ పేసేతబ్బాని పాహునకాని భవన్తి, ఆగన్తుకపణ్ణాకారదానాని వా. సయంచరణదివసే సమవయజాతిగోత్తా కుమారకా తతో తతో సన్నిపతన్తి. కుమారికాయోపి అత్తనో అత్తనో విభవానురూపేన అలఙ్కతా తహం తహం విచరన్తి. తత్ర కుమారికాయోపి యథారుచికానం కుమారకానం పణ్ణాకారం పేసేన్తి, కుమారకాపి కుమారికానం అఞ్ఞస్మిం అసతి అన్తమసో మాలాగుళేనపి పరిక్ఖిపన్తి. **అన్వావిట్ఠాతి** అను ఆవిట్ఠా. తందివసం కిర పఞ్చసతా కుమారికాయో ఉయ్యానకీళం గచ్ఛన్తియో పటిపథే సత్థారం దిస్వా ఛణపూవం దదేయ్యుం. సత్థా తాసం దానానుమోదనత్థం పకిణ్ణకధమ్మదేసనం దేసేయ్య, దేసనాపరియోసానే సబ్బాపి సోతాపత్తిఫలే

పతిట్ఠహేయ్యుం. మారో తాసం సమ్పత్తియా అన్తరాయం కరిస్సామీతి అన్వావిసి. పాళియం పన **మా సమణో గోతమో పిణ్డమలత్థా**తి ఏత్తకంయేవ వుత్తన్తి.

కిం పన సత్థా మారావట్టనం అజానిత్వా పవిట్ఠోతి? ఆమ అజానిత్వా. కస్మా? అనావజ్జనతాయ. బుద్ధానఞ్హి – "అసుకట్ఠానే భత్తం లభిస్సామ, న లభిస్సామా"తి ఆవజ్జనం న అననుచ్ఛవికం. పవిట్ఠో పన మనుస్సానం ఉపచారభేదం దిస్వా, "కిం ఇద"న్తి? ఆవజ్జేన్తో ఞత్వా, "ఆమిసత్థం మారావట్టనం భిన్దితుం అననుచ్ఛవిక"న్తి అభిన్దిత్వావ నిక్ఖన్తో.

ఉపసఙ్కమీతి అమిత్తవిజయేన వియ తుట్ఠో సకలగామే కటచ్ఛుమత్తమ్పి భత్తం అలభిత్వా గామతో నిక్ఖమన్తం భగవన్తం గామియమనుస్సవేసేన ఉపసఙ్కమి. **తథాహం కరిస్సామీ**తి ఇదం సో ముసా భాసతి. ఏవం కిరస్స అహోసి – "మయా ఏవం వుత్తే పున పవిసిస్సతి, అథ నం గామదారకా 'సకలగామే చరిత్వా కటచ్ఛుభిక్ఖమ్పి అలభిత్వా గామతో నిక్ఖమ్మ పున పవిట్ఠోసీ'తిఆదీని వత్వా ఉప్పణ్డేస్సన్తీ"తి. భగవా పన – "సచాయం మం ఏవం విహేఠేస్సతి ముద్ధమస్సేవ సత్తధా ఫలిస్సతీ"తి తస్మిం అనుకమ్పాయ అపవిసిత్వా గాథాద్వయమాహ.

తత్థ **పసవీ**తి జనేసి నిప్ఫాదేసి. **ఆసజ్జా**తి ఆసాదేత్వా ఘట్టేత్వా. **న మే పాపం విపచ్చతీ**తి మమ పాపం న పచ్చతి. **నిప్ఫలం ఏత**న్తి కిం ను త్వం ఏవం మఞ్ఞసి? మా ఏవం మఞ్ఞి, అత్థి తయా కతస్స పాపస్స ఫలన్తి దీపేతి. **కిఞ్చన**న్తి మద్దితుం సమత్థం రాగకిఞ్చనాది కిలేసజాతం. **ఆభస్సరా యథా**తి యథా ఆభస్సరా దేవా సప్పీతికజ్ఝానేన యాపేన్తా పీతిభక్ఖా నామ హోన్తి, ఏవం భవిస్సామాతి. అట్ఠమం.

౯. కస్సకసుత్తవణ్ణనా

౧౫౫. నవమే **నిబ్బానపటిసంయుత్తాయా**తి నిబ్బానం అపదిసిత్వా పవత్తాయ. **హటహటకేసో**తి పురిమకేసే పచ్ఛతో, పచ్ఛిమకేసే పురతో వామపస్సకేసే దక్ఖిణతో, దక్ఖిణపస్సకేసే వామతో ఫరిత్వా ఫరిత్వా విప్పకిణ్ణకేసో. **మమ చక్ఖుసమ్ఫస్సవిఞ్ఞాణాయతన**న్తి చక్ఖువిఞ్ఞాణేన సమ్పయుత్తో చక్ఖుసమ్ఫస్సోపి విఞ్ఞాణాయతనమ్పి మమేవాతి. ఏత్థ చ చక్ఖుసమ్ఫస్సేన విఞ్ఞాణసమ్పయుత్తకా ధమ్మా గహితా, విఞ్ఞాణాయతనేన సబ్బానిపి చక్ఖుద్వారే ఉప్పన్నాని ఆవజ్జనాదివిఞ్ఞాణాని. సోతద్వారాదీసుపి ఏసేవ నయో. మనోద్వారే పన **మనో**తి సావజ్జనకం భవఙ్గచిత్తం. **ధమ్మా**తి ఆరమ్మణధమ్మా. **మనోసమ్ఫస్సో**తి సావజ్జనేన భవఙ్గేన సమ్పయుత్తఫస్సో. **విఞ్ఞాణాయతన**న్తి జవనచిత్తం తదారమ్మణమ్పి వట్టతి.

తవేవ పాపిమ, చక్ఖూతి యం లోకే తిమిరకాచాదీహి ఉపద్దుతం అనేకరోగాయతనం ఉపక్కవిపక్కం అన్తమసో కాణచక్ఖుపి, సబ్బం తం తవేవ భవతు. రూపాదీసుపి ఏసేవ నయో.

యం వదన్తీతి యం భణ్డకం "మమ ఇద"న్తి వదన్తి. **యే వదన్తి మమన్తి చా**తి యే చ పుగ్గలా "మమ"న్తి వదన్తి. **ఏత్థ చే తే మనో అత్థీ**తి ఏతేసు చ ఠానేసు యది చిత్తం అత్థి. **న మే సమణ మోక్ఖసీ**తి సమణ మయ్హం విసయతో న ముచ్చిస్ససి. **యం వదన్తీ**తి యం భణ్డకం వదన్తి, న తం మయ్హం. **యే వదన్తీ**తి యేపి పుగ్గలా ఏవం వదన్తి, న తే అహం. **న మే మగ్గమ్పి దక్ఖసీ**తి భవయోనిగతిఆదీసు మయ్హం గతమగ్గమ్పి న పస్ససి. నవమం.

౧౦. రజ్జసుత్తవణ్ణనా

౧౨౬. దసమే **అహనం అఘాతయ**న్తి అహనన్తేన అఘాతయన్తేన. **అజినం అజాపయ**న్తి పరస్స ధనజానిం అకరోన్తేన అకారాపేన్తేన. **అసోచం అసోచాపయ**న్తి అసోచన్తేన అసోచాపయన్తేన. ఇతి భగవా అధమ్మికరాజూనం రజ్జే విజితే దణ్డకరపీళితే మనుస్సే దిస్వా కారుఞ్ఞవసేన ఏవం చిన్తేసి. **ఉపసఙ్కమీ**తి “సమణో గోతమో ‘సక్కా ను ఖో రజ్జం కారేతు’న్తి చిన్తేసి, రజ్జం కారేతుకామో భవిస్సతి, రజ్జఞ్చ నామేతం పమాదట్ఠానం, రజ్జం కారేన్తే సక్కా ఓతారం లభితుం, గచ్ఛామి ఉస్సాహమస్స జనేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమి. **ఇద్ధిపాదా**తి ఇజ్ఝనకకోట్ఠాసా . **భావితా**తి వడ్ఢితా. **బహులీకతా**తి పునప్పునం కతా. **యానీకతా**తి యుత్తయానం వియ కతా. **వత్థుకతా**తి పతిట్ఠట్ఠేనవత్థుకతా. **అనుట్ఠితా**తి అవిజహితా నిచ్చానుబద్ధా. **పరిచితా**తి సాతచ్చకిరియాయ సుపరిచితా కతా ఇస్సాసస్స అవిరాధితవేధిహత్థో వియ. **సుసమారద్ధా**తి సుట్ఠు సమారద్ధా పరిపుణ్ణభావనా. **అధిముచ్చేయ్యా**తి చిన్తేయ్య.

పబ్బతస్సాతి పబ్బతో భవేయ్య. **ద్విత్తావా**తి తిట్ఠతు ఏకో పబ్బతో, ద్విక్ఖత్తుమ్పి తావ మహన్తో సువణ్ణపబ్బతో ఏకస్స నాలం, న పరియత్తోతి అత్థో. **ఇతి విద్వా సమఞ్చరే**తి ఏవం జానన్తో సమం చరేయ్య. **యతోనిదాన**న్తి దుక్ఖం నామ పఞ్చకామగుణనిదానం, తం యతోనిదానం హోతి, ఏవం యో అదక్ఖి. **కథం నమేయ్యా**తి సో జన్తు తేసు దుక్ఖస్స నిదానభూతేసు కామేసు కేన కారణేన నమేయ్య. **ఉపధిం విదిత్వా**తి కామగుణఉపధిం “సఙ్గో ఏసో, లగ్గనమేత”న్తి ఏవం విదిత్వా. **తస్సేవ జన్తు వినయాయ సిక్ఖే**తి తస్సేవ ఉపధిస్స వినయాయ సిక్ఖేయ్య. దసమం.

దుతియో వగ్గో.

౩. తతియవగ్గో

౧. సమ్బహులసుత్తవణ్ణనా

౧౨౭. తతియవగ్గస్స పఠమే **జటణ్డువేనా**తి జటాచుమ్బటకేన. **అజినక్ఖిపనివత్థో**తి సఖురం అజినచమ్మం ఏకం నివత్థో ఏకం పారుతో. **ఉదుమ్బరదణ్డ**న్తి అప్పిచ్ఛభావప్పకాసనత్థం ఈసకం వఙ్కం ఉదుమ్బరదణ్డం గహేత్వా. **ఏతదవోచా**తి లోకే బ్రాహ్మణస్స వచనం నామ సుస్సూసన్తి, బ్రాహ్మణేసుపి పబ్బజితస్స, పబ్బజితేసుపి మహల్లకస్సాతి మహల్లకబ్రాహ్మణస్స పబ్బజితవేసం గహేత్వా పధానభూమియం కమ్మం కరోన్తే తే భిక్ఖూ ఉపసఙ్కమిత్వా హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా ఏతం “దహరా భవన్తో”తిఆదివచనం అవోచ. **ఓకమ్పేత్వా**తి హనుకేన ఉరం పహరన్తో అధోనతం కత్వా. **జివ్హం నిల్లాలేత్వా**తి కబరమహాజివ్హం నీహరిత్వా ఉద్ధమధో ఉభయపస్సేసు చ లాలేత్వా. **తివిసాఖ**న్తి తిసాఖం. **నలాటిక**న్తి భకుటిం, నలాటే ఉట్ఠితం వలిత్తయన్తి అత్థో. **పక్కామీ**తి తుమ్హే జానన్తానం వచనం అకత్వా అత్తనోవ తేలే పచ్చిస్సథాతి వత్వా ఏకం మగ్గం గహేత్వా గతో. పఠమం.

౨. సమిద్ధిసుత్తవణ్ణనా

౧౨౮. దుతియే **లాభా వత మే, సులద్ధం వత మే**తి ఏవరూపస్స సత్థు చేవ ధమ్మస్స చ సబ్రహ్మచారీనఞ్చ లద్ధత్తా మయ్హం లాభా మయ్హం సులద్ధన్తి. సో కిరాయస్మా పచ్చా మూలకమ్మట్ఠానం సమ్మసిత్వా “అరహత్తం గహేస్సామీ”తి పాసాదికం తావ కమ్మట్ఠానం గహేత్వా బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణే ఆవజ్జేత్వా చిత్తకల్లతం ఉప్పాదేత్వా చిత్తం హాసేత్వా తోసేత్వా

నిసిన్నో. తేనస్స ఏవమహోసి. **ఉపసఙ్కమీతి** "అయం సమిద్ధి భిక్ఖు పాసాదికం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసిన్నసదిసో, యావ మూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరహత్తం న గణ్హాతి, తావస్స అన్తరాయం కరిస్సామీ"తి ఉపసఙ్కమి. **గచ్ఛ త్వన్తి** సత్థా సకలజమ్బుదీపం ఓలోకేన్తో "తస్మింయేవ ఠానే తస్స కమ్మట్ఠానం సప్పాయం భవిస్సతీ"తి అద్దస, తస్మా ఏవమాహ. **సతిపఞ్ఞా చ మే బుద్ధాతి** మయా సతి చ పఞ్ఞా చ ఞాతా. **కరస్సు రూపానీతి** బహూనిపి విభింసకారహాని రూపాని కరస్సు. **నేవ మం బ్యాధయిస్ససీతి** మం నేవ వేధయిస్ససి న కమ్పేస్ససి. దుతియం.

౩. గోధికసుత్తవణ్ణనా

౧౫౯. తతియే **ఇసిగిలిపస్సేతి** ఇసిగిలిస్స నామ పబ్బతస్స పస్సే. **కాళసిలాయన్తి** కాళవణ్ణాయ సిలాయం. **సామయికం చేతోవిముత్తిన్తి** అప్పితప్పితక్ఖణే పచ్చనీకధమ్మేహి విముచ్చతి, ఆరమ్మణే చ అధిముచ్చతీతి లోకియసమాపత్తి సామయికా చేతోవిముత్తి నామ. **ఫుసీతి** పటిలభి. **పరిహాయీతి** కస్మా యావ ఛట్ఠం పరిహాయి? సాబాధత్తా. థేరస్స కిర వాతపిత్తసేమ్హవసేన అనుసాయికో ఆబాధో అత్థి, తేన సమాధిస్స సప్పాయే ఉపకారకధమ్మే పూరేతుం న సక్కోతి, అప్పితప్పితాయ సమాపత్తియా పరిహాయతి.

యంనూనాహం సత్థం ఆహరేయ్యన్తి సో కిర చిన్తేసి, యస్మా పరిహీనజ్ఝానస్స కాలఙ్కరోతో అనిబద్ధా గతి హోతి, అపరిహీనజ్ఝానస్స నిబద్ధా గతి హోతి, బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తతి, తస్మా సత్థం ఆహరితుకామో అహోసి. **ఉపసఙ్కమీతి** – "అయం సమణో సత్థం ఆహరితుకామో, సత్థాహరణఞ్చ నామేతం కాయే చ జీవితే చ అనపేక్ఖస్స హోతి. యో ఏవం కాయే చ జీవితే చ అనపేక్ఖో హోతి, సో మూలకమ్మట్ఠానం సమ్మసిత్వా అరహత్తమ్పి గహేతుం సమత్థో హోతి, మయా పన పటిబాహితోపి ఏస న ఓరమిస్సతి, సత్థారా పటిబాహితో ఓరమిస్సతీ"తి థేరస్స అత్థకామో వియ హుత్వా యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి.

జలాతి జలమానా. **పాదే వన్దామి చక్ఖుమాతి** పఞ్చహి చక్ఖూహి చక్ఖుమా తవ పాదే వన్దామి. **జుతిన్ధరాతి** ఆనుభావధరా. **అప్పత్తమానసోతి** అప్పత్తఅరహత్తో. **సేఖోతి** సీలాదీని సిక్ఖమానో సకరణీయో. **జనే సుతాతి** జనే విస్సుతా. **సత్థం ఆహరితం హోతీతి** థేరో కిర "కిం మయ్హం ఇమినా జీవితేనా"తి? ఉత్తానో నిపజ్జిత్వా సత్థేన గలనాళిం ఛిన్ది, దుక్ఖా వేదనా ఉప్పజ్జింసు. థేరో వేదనం విక్ఖమ్భేత్వా తంయేవ వేదనం పరిగ్గహేత్వా సతిం ఉపట్ఠపేత్వా మూలకమ్మట్ఠానం సమ్మసన్తో అరహత్తం పత్వా సమసీసీ హుత్వా పరినిబ్బాయి. **సమసీసీ** నామ తివిధో హోతి ఇరియాపథసమసీసీ, రోగసమసీసీ, జీవితసమసీసీతి.

తత్థ యో ఠానాదీసు ఇరియాపథేసు అఞ్ఞతరం అధిట్ఠాయ – "ఇమం అకోపేత్వావ అరహత్తం పాపుణిస్సామీ"తి విపస్సనం పట్ఠపేతి, అథస్స అరహత్తప్పత్తి చ ఇరియాపథకోపనఞ్చ ఏకప్పహారేనేవ హోతి. అయం **ఇరియాపథసమసీసీ** నామ. యో పన చక్ఖురోగాదీసు అఞ్ఞతరస్మిం సతి – "ఇతో అనుట్ఠితోవ అరహత్తం పాపుణిస్సామీ"తి విపస్సనం పట్ఠపేతి, అథస్స అరహత్తప్పత్తి చ రోగతో వుట్ఠానఞ్చ ఏకప్పహారేనేవ హోతి. అయం **రోగసమసీసీ** నామ. కేచి పన తస్మింయేవ ఇరియాపథే తస్మిఞ్చ రోగే పరినిబ్బానవసేనేత్థ సమసీసితం పఞ్ఞాపేన్తి. యస్స పన ఆసవక్ఖయో చ జీవితక్ఖయో చ ఏకప్పహారేనేవ హోతి. అయం **జీవితసమసీసీ** నామ. వుత్తమ్పి చేతం – "యస్స పుగ్గలస్స అపుబ్బం అచరిమం ఆసవపరియాదానఞ్చ హోతి జీవితపరియాదానఞ్చ, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో సమసీసీ"తి (పు. ప. ౧౬).

ఏత్థ చ పవత్తిసీసం కిలేససీసన్తి ద్వే సీసాని. తత్థ **పవత్తిసీసం** నామ జీవితిన్ద్రియం, **కిలేససీసం** నామ అవిజ్జా. తేసు జీవితిన్ద్రియం చుతిచిత్తం ఖేపేతి, అవిజ్జా మగ్గచిత్తం. ద్విన్నం చిత్తానం ఏకతో ఉప్పాదో నత్థి. మగ్గానన్తరం పన ఫలం, ఫలానన్తరం భవఙ్గం, భవఙ్గతో వుట్ఠాయ పచ్చవేక్ఖణం, తం పరిపుణ్ణం వా హోతి అపరిపుణ్ణం వా. తిఖిణేన అసినా సీసే ఛిజ్జన్తేపి హి ఏకో వా ద్వే వా పచ్చవేక్ఖణవారా అవస్సం ఉప్పజ్జన్తియేవ, చిత్తానం పన లహుపరివత్తితాయ ఆసవక్ఖయో చ జీవితపరియాదానఞ్చ ఏకక్ఖణే వియ పఞ్ఞాయతి.

సమూలం తణ్హమబ్బుయ్హాతి అవిజ్జామూలేన సమూలకం తణ్హం అరహత్తమగ్గేన ఉప్పాటేత్వా. **పరినిబ్బుతోతి** అనుపాదిసేసనిబ్బానేన పరినిబ్బుతో.

వివత్తక్ఖన్ధన్తి పరివత్తక్ఖన్ధం. **సేమానన్తి** ఉత్తానం హుత్వా సయితం హోతి. థేరో పన కిఞ్చాపి ఉత్తానకో సయితో, తథాపిస్స దక్ఖిణేన పస్సేన పరిచితసయనత్తా సీసం దక్ఖిణతోవ పరివత్తిత్వా ఠితం. **ధూమాయితత్తన్తి** ధూమాయితభావం. తస్మిం హి ఖణే ధూమవలాహకా వియ తిమిరవలాహకా వియ చ ఉట్ఠహింసు. **విఞ్ఞాణం సమన్వేసతీతి** పటిసన్ధిచిత్తం పరియేసతి. **అప్పతిట్ఠితేనాతి** పటిసన్ధివిఞ్ఞాణేన అప్పతిట్ఠితేన, అప్పతిట్ఠితకారణాతి అత్థో. **బేలువపణ్డువీణన్తి** బేలువపక్కం వియ పణ్డువణ్ణం సువణ్ణమహావీణం. **ఆదాయాతి** కచ్ఛే ఠపేత్వా. **ఉపసఙ్కమీతి** "గోధికత్థేరస్స నిబ్బత్తట్ఠానం న జానామి, సమణం గోతమం పుచ్ఛిత్వా నిక్కఙ్ఖో భవిస్సామీ"తి ఖుద్దకదారకవణ్ణీ హుత్వా ఉపసఙ్కమి. **నాధిగచ్ఛామీతి** న పస్సామి. **సోకపరేతస్సాతి** సోకేన ఫుట్ఠస్స. **అభస్సథాతి** పాదపిట్ఠియం పతితా. తతియం.

౪. సత్తవస్సానుబన్ధసుత్తవణ్ణనా

౧౬౦. చతుత్థే **సత్త వస్సానీతి** పురే బోధియా ఛబ్బస్సాని, బోధితో పచ్ఛా ఏకం వస్సం. **ఓతారాపేక్ఖోతి** "సచే సమణస్స గోతమస్స కాయద్వారాదీసు కిఞ్చిదేవ అననుచ్ఛవికం పస్సామి, చోదేస్సామి న"న్తి ఏవం వివరం అపేక్ఖమానో. **అలభమానోతి** రథరేణుమత్తమ్పి అవక్ఖలితం అపస్సన్తో. తేనాహ –

"సత్త వస్సాని భగవన్తం, అనుబన్ధిం పదాపదం;

ఓతారం నాధిగచ్ఛిస్సం, సమ్బుద్ధస్స సతీమతో"తి. (సు. ని. ౪౪౮);

ఉపసఙ్కమీతి "అజ్జ సమణం గోతమం అతిగహేత్వా గమిస్సామీ"తి ఉపసఙ్కమి.

ఝాయసీతి ఝాయన్తో అవజ్ఝాయన్తో నిసిన్నోసీతి వదతి. **విత్తం ను జీనోతి** సతం వా సహస్సం వా జితోసి ను. **ఆగుం ను గామస్మిన్తి**, కిం ను అన్తోగామే పమాణాతిక్కన్తం పాపకమ్మం అకాసి, యేన అఞ్ఞేసం ముఖం ఓలోకేతుం అవిసహన్తో అరఞ్ఞే విచరసి? **సక్ఖిన్తి** మిత్తభావం.

పలిఖాయాతి ఖణిత్వా. **భవలోభజప్పన్తి** భవలోభసఙ్ఖాతం తణ్హం. **అనాసవో ఝాయామీతి** నిత్తణ్హో హుత్వా ద్వీహి ఝానేహి ఝాయామి. **పమత్తబన్ధూతి** మారం ఆలపతి. సో హి యేకేచి లోకే పమత్తా, తేసం బన్ధు.

సచే మగ్గం అనుబుద్ధన్తి యది తయా మగ్గో అనుబుద్ధో. **అపేహీతి** అపయాహి. **అమచ్చుధేయ్యన్తి** మచ్చునో అనోకాసభూతం నిబ్బానం. **పారగామినోతి** యేపి పారం గతా, తేపి పారగామినో. యేపి పారం గచ్ఛిస్సన్తి, యేపి పారం

గన్తుకామా, తేపి పారగామినో.

విసూకాయికానీతి మారవిసూకాని. **విసేవితానీ**తి విరుద్ధసేవితాని, "అప్పమాయు మనుస్సానం, అచ్చయన్తి అహోరత్తా"తి వుత్తే. "దీఘమాయు మనుస్సానం, నాచ్చయన్తి అహోరత్తా"తిఆదీని పటిలోమకారణాని. **విప్ఫన్దితానీ**తి, తమ్హి తమ్హి కాలే హత్థిరాజవణ్ణసప్పవణ్ణాదిదస్సనాని. **నిబ్బేజనీయా**తి ఉక్కణ్ఠనీయా.

అనుపరియగాతిఆదీసు కిఞ్చాపి అతీతవచనం కతం, అత్థో పన వికప్పవసేన వేదితబ్బో. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా మేదవణ్ణం పాసాణం వాయసో దిస్వా – "అపి నామేత్థ ముదుం విన్దేయ్యామ, అపి అస్సాదో సియా"తి అనుపరిగచ్ఛేయ్య, అథ నో తత్థ అస్సాదం అలభిత్వావ వాయసో ఏత్తో అపక్కమేయ్య, తతో పాసాణా అపగచ్ఛేయ్య, ఏవం మయమ్పి నో కాకో వియ సేలం గోతమం ఆసజ్జ అస్సాదం వా సన్థవం వా అలభన్తా గోతమా నిబ్బిన్దిత్వా అపగచ్ఛామ. చతుత్థం.

౫. మారధీతుసుత్తవణ్ణనా

౧౬౧. పఞ్చమే **అభాసిత్వా**తి ఏత్థ అ-కారో నిపాతమత్తం, భాసిత్వాతి అత్థో. అభాసయిత్వాతిపి పాఠో. **ఉపసఙ్కమింసూ**తి "గోపాలకదారకం వియ దణ్డకేన భూమిం లేఖం దత్వా అతివియ దుమ్మనో హుత్వా నిసిన్నో. 'కిన్ను ఖో కారణ'న్తి? పుచ్ఛిత్వా, జానిస్సామా"తి ఉపసఙ్కమింసు.

సోచసీతి చిన్తేసి. **ఆరఞ్ఞమివ కుఞ్జర**న్తి యథా అరఞ్ఞతో పేసితగణికారహత్థినియో ఆరఞ్ఞకం కుఞ్జరం ఇత్థికుత్తదస్సనేన పలోభేత్వా బన్ధిత్వా ఆనయన్తి, ఏవం ఆనయిస్సామ. **మారధేయ్య**న్తి తేభూమకవట్టం.

ఉపసఙ్కమింసూతి – "తుమ్హే థోకం అధివాసేథ, మయం తం ఆనేస్సామా"తి పితరం సమస్సాసేత్వా ఉపసఙ్కమింసు. **ఉచ్చావచా**తి నానావిధా. **ఏకసతం ఏకసత**న్తి ఏకేకం సతం సతం కత్వా. **కుమారివణ్ణసత**న్తి ఇమినా నయేన కుమారిఅత్తభావానం సతం.

అత్థస్స పత్తిం హదయస్స సన్తిన్తి, ద్వీహిపి పదేహి అరహత్తమేవ కథేసి. **సేన**న్తి కిలేససేనం. సా హి పియరూపసాతరూపా నామ. **ఏకాహం ఝాయ**న్తి ఏకో అహం ఝాయన్తో. **సుఖమనుబోధి**న్తి అరహత్తసుఖం అనుబుజ్ఝిం. ఇదం వుత్తం హోతి – పియరూపం సాతరూపం సేనం జినిత్వా అహం ఏకో ఝాయన్తో "అత్థస్స పత్తిం హదయస్స సన్తి"న్తి సఙ్ఖం గతం అరహత్తసుఖం అనుబుజ్ఝిం. తస్మా జనేన మిత్తసన్థవం న కరోమి, తేనేవ చ మే కారణేన కేనచి సద్ధిం సక్ఖీ న సమ్పజ్జతీతి.

కథంవిహారీబహులోతి కతమేన విహారేన బహులం విహరన్తో. **అలద్ధా**తి అలభిత్వా. **యో**తి నిపాతమత్తం. ఇదం వుత్తం హోతి – కతమేన ఝానేన బహులం ఝాయన్తం తం పుగ్గలం కామసఞ్ఞా అలభిత్వావ పరిబాహిరా హోన్తీతి.

పస్సద్ధకాయోతి చతుత్థజ్ఝానేన అస్సాసపస్సాసకాయస్స పస్సద్ధత్తా పస్సద్ధకాయో. **సువిముత్తచిత్తో**తి అరహత్తఫలవిముత్తియా సుట్ఠు విముత్తచిత్తో. **అసఙ్ఖరానో**తి తయో కమ్మాభిసఙ్ఖారే అనభిసఙ్ఖరోన్తో. **అనోకో**తి అనాలయో. **అఞ్ఞాయ ధమ్మ**న్తి చతుసచ్చధమ్మం జానిత్వా. **అవితక్కఝాయీ**తి అవితక్కేన చతుత్థజ్ఝానేన ఝాయన్తో. **న కుప్పతీ**తిఆదీసు దోసేన న కుప్పతి, రాగేన న సరతి, మోహేన న థినో. ఇమేసు తీసు మూలకిలేసేసు గహితేసు

దియడ్ఢకిలేససహస్సం గహితమేవ హోతి. పఠమపదేన వా బ్యాపాదనీవరణం గహితం, దుతియేన కామచ్ఛన్దనీవరణం, తతియేన థినం ఆదిం కత్వా సేసనీవరణాని. ఇతి ఇమినా నీవరణప్పహానేన ఖీణాసవం దస్సేతి.

పఞ్చోఘతిణ్ణోతి పఞ్చద్వారికం కిలేసోఘం తిణ్ణో. **ఛట్ఠ**న్తి మనోద్వారికమ్పి ఛట్ఠం కిలేసోఘం అతరి. పఞ్చోఘగ్గహణేన వా పఞ్చోరమ్భాగియాని సంయోజనాని , ఛట్ఠగ్గహణేన పఞ్చుద్ధమ్భాగియాని వేదితబ్బాని. **గణసఙ్ఘచారీ**తి గణే చ సఙ్ఘే చ చరతీతి సత్థా గణసఙ్ఘచారీ నామ. **అద్ధా చరిస్సన్తీ**తి అఞ్ఞేపి సద్ధా బహుజనా ఏకంసేన చరిస్సన్తి. **అయ**న్తి అయం సత్థా. **అనోకో**తి అనాలయో.

అచ్ఛేజ్జ నేస్సతీతి అచ్ఛిన్దిత్వా నయిస్సతి, మచ్చురాజస్స హత్థతో అచ్ఛిన్దిత్వా నిబ్బానపారం నయిస్సతీతి వుత్తం హోతి. **నయమానాన**న్తి నయమానేసు.

సేలంవ సిరసూహచ్చ, పాతాలే గాధమేసథాతి మహన్తం కూటాగారప్పమాణం సిలం సీసే ఠపేత్వా పాతాలే పతిట్ఠగవేసనం వియ. **ఖాణుంవ ఉరసాసజ్జా**తి ఉరసి ఖాణుం పహరిత్వా వియ. **అపేథా**తి అపగచ్ఛథ. ఇమస్మిం ఠానే సఙ్గీతికారా "ఇదమవోచా"తి దేసనం నిట్ఠపేత్వా **దద్దల్లమానా**తి గాథం ఆహంసు. తత్థ **దద్దల్లమానా**తి అతివియ జలమానా సోభమానా. **ఆగఞ్ఛ**న్తి ఆగతా. **పనుదీ**తి నీహరి. **తూలం భట్ఠంవ మాలుతో**తి యథా ఫలతో భట్ఠం సిమ్బలితూలం వా పోటకితూలం వా వాతో పనుదతి నీహరతి, ఏవం పనుదీతి. పఞ్చమం.

తతియో వగ్గో.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

మారసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. భిక్ఖునీసంయుత్తం

౧. ఆళవికాసుత్తవణ్ణనా

౧౬౨. భిక్ఖునీసంయుత్తస్స పఠమే **ఆళవికా**తి ఆళవియం జాతా ఆళవినగరతోయేవ చ నిక్ఖమ్మ పబ్బజితా. **అన్ధవన**న్తి కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధస్స చేతియే నవకమ్మత్థాయ ధనం సమాదపేత్వా ఆగచ్ఛన్తస్స యసోధరస్స నామ ధమ్మభాణకస్స అరియపుగ్గలస్స అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా తత్థేవ అక్ఖిభేదప్పత్తేహి పఞ్చహి చోరసతేహి నివుత్థత్తా తతో పట్ఠాయ "అన్ధవన"న్తి సఙ్ఖం గతం వనం. తం కిర సావత్థితో దక్ఖిణపస్సే గావుతమత్తే హోతి రాజారక్ఖాయ గుత్తం. తత్థ పవివేకకామా భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చ గచ్ఛన్తి. తస్మా అయమ్పి కాయవివేకత్థినీ యేన తం వనం, తేనుపసఙ్కమి. **నిస్సరణ**న్తి నిబ్బానం. **పఞ్ఞాయా**తి పచ్చవేక్ఖణఞాణేన. **న త్వం జానాసి తం పద**న్తి త్వం ఏతం నిబ్బానపదం వా నిబ్బానగామిమగ్గపదం వా న జానాసి. **సత్తిసూలూపమా**తి వినివిజ్ఝనట్ఠేన సత్తిసూలసదిసా. **ఖన్ధాసం అధికుట్టనా**తి ఖన్ధా తేసం అధికుట్టనభణ్డికా. పఠమం.

౨. సోమాసుత్తవణ్ణనా

౧౬౩. దుతియే **ఠాన**న్తి అరహత్తం. **దురభిసమ్భవ**న్తి దుప్పసహం. **ద్వఙ్గులపఞ్ఞాయా**తి పరిత్తపఞ్ఞాయ. యస్మా వా ద్వీహి అఙ్గులేహి కప్పాసవట్టిం గహేత్వా సుత్తం కన్తన్తి, తస్మా ఇత్థీ "ద్వఙ్గులపఞ్ఞా"తి వుచ్చతి. **ఞాణమ్హి వత్తమానమ్హీ**తి ఫలసమాపత్తిఞాణే పవత్తమానే. **ధమ్మం విపస్సతో**తి చతుసచ్చధమ్మం విపస్సన్తస్స, పుబ్బభాగే వా విపస్సనాయ ఆరమ్మణభూతం ఖన్ధపఞ్చకమేవ. **కిఞ్చి వా పన అఞ్ఞస్మీ**తి అఞ్ఞం వా కిఞ్చి "అహం అస్మీ"తి తణ్హామానదిట్ఠివసేన యస్స సియా. దుతియం.

౩. కిసాగోతమీసుత్తవణ్ణనా

౧౬౪. తతియే **కిసాగోతమీ**తి అప్పమంసలోహితతాయ కిసా, గోతమీతి పనస్సా నామం. పుబ్బే కిర సావత్థియం ఏకస్మిం కులే అసీతికోటిధనం సబ్బం అఙ్గారావ జాతం. కుటుమ్బికో అఙ్గారజాతాని అనీహరిత్వా – "అవస్సం కోచి పుఞ్ఞవా భవిస్సతి, తస్స పుఞ్ఞేన పున పాకతికం భవిస్సతీ"తి సువణ్ణహిరఞ్ఞస్స చాటియో పూరేత్వా ఆపణే ఠపేత్వా సమీపే నిసీది. అథేకా దుగ్గతకులస్స ధీతా – "అడ్ఢమాసకం గహేత్వా దారుసాకం ఆహరిస్సామీ"తి వీథిం గతా తం దిస్వా కుటుమ్బికం ఆహ – "ఆపణే తావ ధనం ఏత్తకం, గేహే కిత్తకం భవిస్సతీ"తి. కిం దిస్వా అమ్మ ఏవం కథేసీతి? ఇమం హిరఞ్ఞసువణ్ణన్తి. సో "పుఞ్ఞవతీ ఏసా భవిస్సతీ"తి తస్సా వసనట్ఠానం పుచ్ఛిత్వా ఆపణే భణ్డం పటిసామేత్వా తస్సా మాతాపితరో ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవమాహ – "అమ్హాకం గేహే వయప్పత్తో దారకో అత్థి, తస్సేతం దారికం దేథా"తి. కిం సామి దుగ్గతేహి సద్ధిం కేళిం కరోసీతి? మిత్తసన్థవో నామ దుగ్గతేహిపి సద్ధిం హోతి, దేథ నం, కుటుమ్బసామినీ భవిస్సతీతి నం గహేత్వా ఘరం ఆనేసి. సా సంవాసమన్వాయ పుత్తం విజాతా. పుత్తో పదసా ఆహిణ్డనకాలే కాలమకాసి. సా దుగ్గతకులే ఉప్పజ్జిత్వా మహాకులం గన్త్వాపి "పుత్తవినాసం పత్తామ్హీ"తి ఉప్పన్నబలవసోకా పుత్తస్స సరీరకిచ్చం వారేత్వా తం మతకళేవరం ఆదాయ నగరే విప్పలపన్తీ చరతి.

ఏకదివసం మహతియా బుద్ధవీథియా దసబలస్స సన్తికం గన్త్వా – “పుత్తస్స మే అరోగభావత్థాయ భేసజ్జం దేథ భగవా”తి ఆహ. గచ్ఛ సావత్థిం ఆహిణ్డిత్వా యస్మిం గేహే మతపుబ్బో నత్థి, తతో సిద్ధత్థకం ఆహర, పుత్తస్స తే భేసజ్జం భవిస్సతీతి. సా నగరం పవిసిత్వా ధురగేహతో పట్ఠాయ భగవతా వుత్తనయేన గన్త్వా సిద్ధత్థకం యాచన్తీ ఘరే ఘరే, “కుతో త్వం ఏవరూపం ఘరం పస్సిస్ససీ”తి వుత్తా కతిపయాని గేహాని ఆహిణ్డిత్వా – “సబ్బేసమ్పి కిరాయం ధమ్మతా, న మయ్హం పుత్తస్సేవా”తి సాలాయం ఛవం ఛడ్డేత్వా పబ్బజ్జం యాచి. సత్థా “ఇమం పబ్బాజేథా”తి భిక్ఖునిఉపస్సయం పేసేసి. సా ఖురగ్గేయేవ అరహత్తం పాపుణి. ఇమం థేరిం సన్ధాయ “అథ ఖో కిసాగోతమీ”తి వుత్తం.

ఏకమాసీతి ఏకా ఆసి. **రుదమ్ముఖీ**తి రుదమానముఖీ వియ. **అచ్చన్తం మతపుత్తామ్హీ**తి ఏత్థ అన్తం అతీతం అచ్చన్తం, భావనపుంసకమేతం. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా పుత్తమరణం అన్తం అతీతం హోతి, ఏవం మతపుత్తా అహం, ఇదాని మమ పున పుత్తమరణం నామ నత్థి. **పురిసా ఏతదన్తికా**తి పురిసాపి మే ఏతదన్తికావ . యో మే పుత్తమరణస్స అన్తో, పురిసానమ్పి మే ఏసేవన్తో, అభబ్బా అహం ఇదాని పురిసం గవేసితున్తి. **సబ్బత్థ విహతా నన్దీ**తి సబ్బేసు ఖన్ధాయతనధాతుభవయోనిగతిఠితినివాసేసు మమ తణ్హానన్దీ విహతా. **తమోక్ఖన్ధో**తి అవిజ్జాక్ఖన్ధో. **పదాలితో**తి ఞాణేన భిన్నో. తతియం.

౪. విజయాసుత్తవణ్ణనా

౧౬౫. చతుత్థే **పఞ్చఙ్గికేనా**తి ఆతతం వితతం ఆతతవితతం ఘనం సుసిరన్తి ఏవం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతేన. **నియ్యాతయామి తుయ్హేవా**తి సబ్బే తుయ్హంయేవ దేమి. **నాహం తేనత్థికా**తి నాహం తేన అత్థికా. **పూతికాయేనా**తి సువణ్ణవణ్ణోపి కాయో నిచ్చం ఉగ్ఘరితపగ్ఘరితట్ఠేన పూతికాయోవ, తస్మా ఏవమాహ. **భిన్దనేనా**తి భిజ్జనసభావేన. **పభఙ్గునా**తి చుణ్ణవిచుణ్ణం ఆపజ్జనధమ్మేన. **అట్టీయామీ**తి అట్టా పీళితా హోమి. **హరాయామీ**తి లజ్జామి. **సన్తా సమాపత్తీ**తి అట్ఠవిధా లోకియసమాపత్తి ఆరమ్మణసన్తతాయ అఙ్గసన్తతాయ చ సన్తాతి వుత్తా. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు రూపారూపభవేసు, తేసం ద్విన్నం భవానం గహితత్తా గహితే కామభవే అట్ఠసు చ సమాపత్తీసూతి ఏతేసు సబ్బేసు ఠానేసు మయ్హం అవిజ్జాతమో విహతోతి వదతి. చతుత్థం.

౫. ఉప్పలవణ్ణాసుత్తవణ్ణనా

౧౬౬. పఞ్చమే **సుపుప్ఫితగ్గ**న్తి అగ్గతో పట్ఠాయ సుట్ఠు పుప్ఫితం సాలరుక్ఖం. **న చత్థి తే దుతియా వణ్ణధాతూ**తి తవ వణ్ణధాతుసదిసా దుతియా వణ్ణధాతు నత్థి, తయా సదిసా అఞ్ఞా భిక్ఖునీ నత్థీతి వదతి. **ఇధాగతా తాదిసికా భవేయ్యు**న్తి యథా త్వం ఇధాగతా కిఞ్చి సన్థవం వా సినేహం వా న లభసి, ఏవమేవం తేపి తయావ సదిసా భవేయ్యుం. **పఖుమన్తరికాయ**న్తి ద్విన్నం అక్ఖీనం మజ్ఝే నాసవంసేపి తిట్ఠన్తిం మం న పస్ససి. **వసీభూతమ్హీ**తి వసీభూతా అస్మి. పఞ్చమం.

౬. చాలాసుత్తవణ్ణనా

౧౬౭. ఛట్ఠే **కో ను తం ఇదమాదపయీ**తి కో ను మన్దబుద్ధి బాలో తం ఏవం గాహాపేసి? **పరిక్లేస**న్తి అఞ్ఞమ్పి నానప్పకారం ఉపద్దవం. ఇదాని యం మారో ఆహ – “కో ను తం ఇదమాదపయీ”తి, తం మద్దన్తీ – “న మం అన్ధబాలో

ఆదపేసి, లోకే పన అగ్గపుగ్గలో సత్థా ధమ్మం దేసేసీ”తి దస్సేతుం, **బుద్ధో**తిఆదిమాహ. తత్థ **సచ్చే నివేసయీ**తి పరమత్థసచ్చే నిబ్బానే నివేసేసి. **నిరోధం అప్పజానన్తా**తి నిరోధసచ్చం అజానన్తా. ఛట్ఠం.

౭. ఉపచాలాసుత్తవణ్ణనా

౧౬౭. సత్తమే **ఏన్తి మారవసం పునా**తి పునప్పునం మరణమారకిలేసమారదేవపుత్తమారానం వసం ఆగచ్ఛన్తి. **పధూపితో**తి సన్తాపితో. **అగతి యత్థ మారస్సా**తి యత్థ తుయ్హం మారస్స అగతి. **తత్థా**తి తస్మిం నిబ్బానే. సత్తమం.

౮. సీసుపచాలాసుత్తవణ్ణనా

౧౬౮. అట్ఠమే **సమణీ వియ దిస్ససీ**తి సమణిసదిసా దిస్ససి. **కిమివ చరసి మోమూహా**తి కిం కారణా మోమూహా వియ చరసి? **ఇతో బహిద్ధా**తి ఇమమ్హా సాసనా బహి. పాసం డేన్తీతి **పాసణ్డా,** సత్తానం చిత్తేసు దిట్ఠిపాసం ఖిపన్తీతి అత్థో. సాసనం పన పాసే మోచేతి, తస్మా పాసణ్డోతి న వుచ్చతి, ఇతో బహిద్ధాయేవ పాసణ్డా హోన్తి. **పసీదన్తీ**తి సంసీదన్తి లగ్గన్తి.

ఇదాని “కం ను ఉద్దిస్స ముణ్డాసీ”తి పఞ్హం కథేన్తీ **అత్థి సక్యకులే జాతో**తిఆదిమాహ. తత్థ **సబ్బాభిభూ**తి సబ్బాని ఖన్ధాయతనధాతుభవయోనిగతిఆదీని అభిభవిత్వా ఠితో. మరణమారాదయో నుది నీహరీతి **మారనుదో. సబ్బత్థమపరాజితో**తి సబ్బేసు రాగాదీసు వా మారయుద్ధే వా అజితో. **సబ్బత్థ ముత్తో**తి సబ్బేసు ఖన్ధాదీసు ముత్తో. **అసితో**తి తణ్హాదిట్ఠినిస్సయేన అనిస్సితో. **సబ్బకమ్మక్ఖయం పత్తో**తి సబ్బకమ్మక్ఖయసఙ్ఖాతం అరహత్తం పత్తో. **ఉపధిసఙ్ఖయే**తి ఉపధిసఙ్ఖయసఙ్ఖాతే నిబ్బానే ఆరమ్మణతో విముత్తో. అట్ఠమం.

౯. సేలాసుత్తవణ్ణనా

౧౭౦. నవమే **కేనిదం పకత**న్తి కేన ఇదం కతం. **బిమ్బ**న్తి అత్తభావం సన్ధాయ వదతి. **అఘ**న్తి దుక్ఖపతిట్ఠానత్తా అత్తభావమేవ వదతి. **హేతుభఙ్గా**తి హేతునిరోధేన పచ్చయవేకల్లేన. నవమం.

౧౦. వజిరాసుత్తవణ్ణనా

౧౭౧. దసమే **నయిధ సత్తుపలబ్భతీ**తి ఇమస్మిం సుద్ధసఙ్ఖారపుఞ్జే పరమత్థతో సత్తో నామ న ఉపలబ్భతి. **ఖన్ధేసు సన్తేసూ**తి పఞ్చసు ఖన్ధేసు విజ్జమానేసు తేన తేనాకారేన వవత్థితేసు. **సమ్ముతీ**తి సత్తోతి సమఞ్ఞామత్తమేవ హోతి. **దుక్ఖ**న్తి పఞ్చక్ఖన్ధదుక్ఖం. **నాఞ్ఞత్ర దుక్ఖా**తి ఠపేత్వా దుక్ఖం అఞ్ఞో నేవ సమ్భోతి న నిరుజ్ఝతీతి. దసమం.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

భిక్ఖునీసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. బ్రహ్మసంయుత్తం

౧. పఠమవగ్గో

౧. బ్రహ్మాయాచనసుత్తవణ్ణనా

౧౭౨. బ్రహ్మసంయుత్తస్స పఠమే **పరివితక్కో ఉదపాదీ**తి సబ్బబుద్ధానం ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణో అయం చేతసో వితక్కో ఉదపాది. కదా ఉదపాదీతి? బుద్ధభూతస్స అట్ఠమే సత్తాహే రాజాయతనమూలే సక్కేన దేవానమిన్దేన ఆభతం దన్తకట్ఠఞ్చ ఓసధహరీతకఞ్చ ఖాదిత్వా ముఖం ధోవిత్వా చతూహి లోకపాలేహి ఉపనీతే పచ్చగ్ఘే సేలమయపత్తే తపుస్సభల్లికానం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా పున పచ్చాగన్త్వా అజపాలనిగ్రోధే నిసిన్నమత్తస్స.

అధిగతోతి పటివిద్ధో. **ధమ్మో**తి చతుసచ్చధమ్మో. **గమ్భీరో**తి ఉత్తానపటిక్ఖేపవచనమేతం. **దుద్దసో**తి గమ్భీరత్తావ దుద్దసో దుక్ఖేన దట్ఠబ్బో, న సక్కా సుఖేన దట్ఠుం. దుద్దసత్తావ **దురనుబోధో** దుక్ఖేన అవబుజ్ఝితబ్బో, న సక్కా సుఖేన అవబుజ్ఝితుం. **సన్తో**తి నిబ్బుతో. **పణీతో**తి అతప్పకో. ఇదం ద్వయం లోకుత్తరమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **అతక్కావచరో**తి తక్కేన అవచరితబ్బో ఓగాహితబ్బో న హోతి, ఞాణేనేవ అవచరితబ్బో. **నిపుణో**తి సణ్హో. **పణ్డితవేదనీయో**తి సమ్మాపటిపదం పటిపన్నేహి పణ్డితేహి వేదితబ్బో. **ఆలయరామా**తి సత్తా పఞ్చసు కామగుణేసు అల్లీయన్తి, తస్మా తే **ఆలయా**తి వుచ్చన్తి. అట్ఠసతతణ్హావిచరితాని వా అల్లీయన్తి, తస్మాపి ఆలయాతి వుచ్చన్తి. తేహి ఆలయేహి రమన్తీతి **ఆలయరామా**. ఆలయేసు రతాతి **ఆలయరతా**. ఆలయేసు సుట్ఠు ముదితాతి **ఆలయసమ్ముదితా**. యథేవ హి సుసజ్జితం పుప్ఫఫలభరితరుక్ఖాదిసమ్పన్నం ఉయ్యానం పవిట్ఠో రాజా తాయ తాయ సమ్పత్తియా రమతి, సమ్ముదితో ఆమోదితపమోదితో హోతి, న ఉక్కణ్ఠతి, సాయమ్పి నిక్ఖమితుం న ఇచ్ఛతి, ఏవమిమేహిపి కామాలయతణ్హాలయేహి సత్తా రమన్తి, సంసారవట్టే సమ్ముదితా అనుక్కణ్ఠితా వసన్తి. తేన తేసం భగవా దువిధం ఆలయం ఉయ్యానభూమిం వియ దస్సేన్తో "ఆలయరామా"తిఆదిమాహ.

తత్థ **యదిద**న్తి నిపాతో, తస్స ఠానం సన్ధాయ "యం ఇద"న్తి, పటిచ్చసముప్పాదం సన్ధాయ "యో అయ"న్తి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. **ఇదప్పచ్చయతాపటిచ్చసముప్పాదో**తి ఇమేసం పచ్చయా ఇదప్పచ్చయా, ఇదప్పచ్చయా ఏవ ఇదప్పచ్చయతా, ఇదప్పచ్చయతా చ సా పటిచ్చసముప్పాదో చాతి **ఇదప్పచ్చయతాపటిచ్చసముప్పాదో**. సఙ్ఖారాదిపచ్చయానం ఏతం అధివచనం. **సబ్బసఙ్ఖారసమథో**తిఆది సబ్బం నిబ్బానమేవ. యస్మా హి తం ఆగమ్మ సబ్బసఙ్ఖారవిప్ఫన్దితాని సమన్తి, వూపసమ్మన్తి, తస్మా **సబ్బసఙ్ఖారసమథో**తి వుచ్చతి. యస్మా చ తం ఆగమ్మ సబ్బే ఉపధయో పటినిస్సట్ఠా హోన్తి, సబ్బా తణ్హా ఖీయన్తి, సబ్బే కిలేసరాగా విరజ్జన్తి, సబ్బం దుక్ఖం నిరుజ్ఝతి, తస్మా **సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హాక్ఖయో విరాగో నిరోధో**తి వుచ్చతి. యా పనేసా తణ్హా భవేన భవం, ఫలేన వా సద్ధిం కమ్మం వినతి సంసిబ్బతీతి కత్వా **వాన**న్తి వుచ్చతి, తతో నిక్ఖన్తం వానతోతి **నిబ్బానం. సో మమస్స కిలమథో**తి యా అజానన్తానం దేసనా నామ, సో మమ కిలమథో అస్స, సా మమ విహేసా అస్సాతి అత్థో. కాయకిలమథో చేవ కాయవిహేసా చ అస్సాతి వుత్తం హోతి. చిత్తే పన ఉభయమ్పేతం బుద్ధానం నత్థి. **అపిస్సూ**తి అనుబ్రూహనత్థే నిపాతో. సో "న కేవలం అయం పరివితక్కో ఉదపాది, ఇమాపి గాథా పటిభంసూ"తి దీపేతి.

అనచ్ఛరియాతి అనుఅచ్ఛరియా. **పటిభంసూతి** పటిభానసఙ్ఖాతస్స ఞాణస్స గోచరా అహేసుం, పరివితక్కయితబ్బతం పాపుణింసు.

కిచ్ఛేనాతి దుక్ఖేన, న దుక్ఖాయ పటిపదాయ. బుద్ధానం హి చత్తారోపి మగ్గా సుఖపటిపదావ హోన్తి. పారమీపూరణకాలే పన సరాగసదోససమోహస్సేవ సతో ఆగతాగతానం యాచకానం అలఙ్కతపటియత్తం సీసం కన్తిత్వా గలలోహితం నీహరిత్వా సుఅఞ్జితాని అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా కులవంసప్పదీపం పుత్తం మనాపచారినిం భరియన్తి ఏవమాదీని దేన్తస్స అఞ్ఞాని చ ఖన్తివాదిసదిసేసు అత్తభావేసు ఛేజ్జభేజ్జాదీని పాపుణన్తస్స ఆగమనీయపటిపదం సన్ధాయేతం వుత్తం. **హలన్తి** ఏత్థ **హ**-కారో నిపాతమత్తో, అలన్తి అత్థో. **పకాసితున్తి** దేసితుం, ఏవం కిచ్ఛేన అధిగతస్స అలం దేసితుం పరియత్తం దేసితుం. కో అత్థో దేసితేనాతి వుత్తం హోతి? **రాగదోసపరేతేహీతి** రాగదోసఫుట్ఠేహి రాగదోసానుగతేహి వా.

పటిసోతగామిన్తి నిచ్చాదీనం పటిసోతం, "అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తా అసుభ"న్తి ఏవం గతం చతుసచ్చధమ్మం. **రాగరత్తాతి** కామరాగేన భవరాగేన దిట్ఠిరాగేన చ రత్తా. **న దక్ఖన్తీతి** అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తా అసుభన్తి ఇమినా సభావేన న పస్సిస్సన్తి , తే అపస్సన్తే కో సక్ఖిస్సతి ఏవం గాహాపేతుం. **తమోఖన్ధేన ఆవుటాతి** అవిజ్జారాసినా అజ్ఝోత్థటా.

అప్పోస్సుక్కతాయాతి నిరుస్సుక్కభావేన, అదేసేతుకామతాయాతి అత్థో. కస్మా పనస్స ఏవం చిత్తం నమి? నను ఏస ముత్తో మోచేస్సామి, తిణ్ణో తారేస్సామి –

> "కిం మే అఞ్ఞాతవేసేన, ధమ్మం సచ్ఛికతేనిధ;
>
> సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణిత్వా, తారయిస్సం సదేవక"న్తి. (బు॰ వం॰ ౨.౫౬) –

పత్థనం కత్వా పారమియో పూరేత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తోతి? సచ్చమేతం, తదేవం పచ్చవేక్ఖణానుభావేన పనస్స ఏవం చిత్తం నమి. తస్స హి సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా సత్తానం కిలేసగహనతం, ధమ్మస్స చ గమ్భీరతం పచ్చవేక్ఖన్తస్స సత్తానం కిలేసగహనతా చ ధమ్మగమ్భీరతా చ సబ్బాకారేన పాకటా జాతా. అథస్స – "ఇమే సత్తా కఞ్జియపుణ్ణా లాబు వియ, తక్కభరితా చాటి వియ, వసాతేలపీతపిలోతికా వియ, అఞ్జనమక్ఖితహత్థో వియ చ కిలేసభరితా అతిసంకిలిట్ఠా రాగరత్తా దోసదుట్ఠా మోహమూళ్హా, తే కిం నామ పటివిజ్ఝిస్సన్తీ"తి? చిన్తయతో కిలేసగహనపచ్చవేక్ఖణానుభావేనాపి ఏవం చిత్తం నమి.

"అయఞ్చ ధమ్మో పథవీసన్ధారకఉదకక్ఖన్ధో వియ గమ్భీరో, పబ్బతేన పటిచ్ఛాదేత్వా ఠపితో సాసపో వియ దుద్దసో, సతధా భిన్నస్స వాలస్స కోటియా కోటిపటిపాదనం వియ దురనుబోధో. నను మయా హి ఇమం ధమ్మం పటివిజ్ఝితుం వాయమన్తేన అదిన్నం దానం నామ నత్థి, అరక్ఖితం సీలం నామ నత్థి, అపరిపూరితా కాచి పారమీ నామ నత్థి, తస్స మే నిరుస్సాహం వియ మారబలం విధమన్తస్సాపి పథవీ న కమ్పిత్థ, పఠమయామే పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తస్సాపి న కమ్పిత్థ, మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేన్తస్సాపి న కమ్పిత్థ, పచ్ఛిమయామే పన పటిచ్చసముప్పాదం పటివిజ్ఝన్తస్సేవ మే దససహస్సిలోకధాతు కమ్పిత్థ. ఇతి మాదిసేనాపి తిక్ఖఞాణేన కిచ్ఛేనేవాయం ధమ్మో పటివిద్ధో. తం లోకియమహాజనా కథం పటివిజ్ఝిస్సన్తీ"తి? ధమ్మగమ్భీరపచ్చవేక్ఖణానుభావేనాపి ఏవం చిత్తం నమీతి వేదితబ్బం.

అపిచ బ్రహ్మునా యాచితే దేసేతుకామతాయపిస్స ఏవం చిత్తం నమి. జానాతి హి భగవా – "మమ అప్పోస్సుక్కతాయ చిత్తే నమమానే మం మహాబ్రహ్మా ధమ్మదేసనం యాచిస్సతి, ఇమే చ సత్తా బ్రహ్మగరుకా. తే 'సత్థా కిర

ధమ్మం న దేసేతుకామో అహోసి. అథ నం మహాబ్రహ్మా యాచిత్వా దేసాపేసి. సన్తో వత భో ధమ్మో, పణీతో వత భో ధమ్మో’తి మఞ్ఞమానా సుస్సూసిస్సన్తీ”తి. ఇదమ్పిస్స కారణం పటిచ్చ అప్పోస్సుక్కతాయ చిత్తం నమి, నో ధమ్మదేసనాయాతి వేదితబ్బం.

సహమ్పతిస్సాతి సో కిర కస్సపస్స భగవతో సాసనే సహకో నామ థేరో పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా పఠమజ్ఝానభూమియం కప్పాయుకబ్రహ్మా హుత్వా నిబ్బత్తో. తత్ర నం “సహమ్పతిబ్రహ్మా”తి పటిసఞ్జానన్తి. తం సన్ధాయాహ “బ్రహ్మునో సహమ్పతిస్సా”తి. **నస్సతి వత భోతి** సో కిర ఇమం సద్దం తథా నిచ్ఛారేసి, యథా దససహస్సిలోకధాతుబ్రహ్మానో సుత్వా సబ్బే సన్నిపతింసు. **యత్ర హి నామాతి** యస్మిం నామ లోకే. **పురతో పాతురహోసీతి** తేహి దసహి బ్రహ్మసహస్సేహి సద్ధిం పాతురహోసి. **అప్పరజక్ఖజాతికాతి** పఞ్ఞామయే అక్ఖిమ్హి అప్పం పరిత్తం రాగదోసమోహరజం ఏతేసం ఏవంసభావాతి **అప్పరజక్ఖజాతికా. అస్సవనతాతి** అస్సవనతాయ. **భవిస్సన్తీతి** పురిమబుద్ధేసు దసపుఞ్ఞకిరియవసేన కతాధికారా పరిపాకగతా పదుమాని వియ సూరియరస్మిసమ్ఫస్సం, ధమ్మదేసనంయేవ ఆకఙ్ఖమానా చతుప్పదికగాథావసానే అరియభూమిం ఓక్కమనారహా న ఏకో, న ద్వే, అనేకసతసహస్సా ధమ్మస్స అఞ్ఞాతారో భవిస్సన్తీతి దస్సేతి.

పాతురహోసీతి పాతుభవి. **సమలేహి చిన్తితోతి** సమలేహి ఛహి సత్థారేహి చిన్తితో. తే హి పురేతరం ఉప్పజ్జిత్వా సకలజమ్బుదీపే కణ్టకే పత్థరమానా వియ, విసం సిఞ్చమానా వియ చ సమలం మిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మం దేసయింసు. **అపాపురేతన్తి** వివరం ఏతం. **అమతస్స ద్వారన్తి** అమతస్స నిబ్బానస్స ద్వారభూతం అరియమగ్గం. **సుణన్తు ధమ్మం విమలేనానుబుద్ధన్తి** ఇమే సత్తా రాగాదిమలానం అభావతో విమలేన సమ్మాసమ్బుద్ధేన అనుబుద్ధం చతుసచ్చధమ్మం సుణన్తు తావ భగవాతి యాచతి.

సేలే యథా పబ్బతముద్ధనిట్ఠితోతి సేలమయే ఏకగ్ఘనే పబ్బతముద్ధని యథాఠితోవ. న హి తస్స ఠితస్స దస్సనత్థం గీవుక్ఖిపనపసారణాదికిచ్చం అత్థి. **తథూపమన్తి** తప్పటిభాగం సేలపబ్బతూపమం. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – యథా సేలపబ్బతముద్ధని ఠితోవ చక్ఖుమా పురిసో సమన్తతో జనతం పస్సేయ్య , తథా త్వమ్పి సుమేధ సున్దరపఞ్ఞ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సమన్తచక్ఖు భగవా ధమ్మమయం పాసాదమారుయ్హ సయం అపేతసోకో సోకావతిణ్ణం జాతిజరాభిభూతం జనతం అవేక్ఖస్సు ఉపధారయ ఉపపరిక్ఖ. అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – యథా హి పబ్బతపాదే సమన్తా మహన్తం ఖేత్తం కత్వా, తత్థ కేదారపాళీసు కుటికాయో కత్వా రత్తిం అగ్గిం జాలేయ్యుం, చతురఙ్గసమన్నాగతఞ్చ అన్ధకారం అస్స, అథ తస్స పబ్బతస్స మత్థకే ఠత్వా చక్ఖుమతో పురిసస్స భూమిం ఓలోకయతో నేవ ఖేత్తం న కేదారపాళియో న కుటియో న తత్థ సయితమనుస్సా పఞ్ఞాయేయ్యుం. కుటికాసు పన అగ్గిజాలామత్తకమేవ పఞ్ఞాయేయ్య, ఏవం ధమ్మపాసాదం ఆరుయ్హ సత్తనికాయం ఓలోకయతో తథాగతస్స యే తే అకతకల్యాణా సత్తా, తే ఏకవిహారే దక్ఖిణజాణుపస్సే నిసిన్నాపి బుద్ధచక్ఖుస్స ఆపాథం నాగచ్ఛన్తి, రత్తిం ఖిత్తా సరా వియ హోన్తి. యే పన కతకల్యాణా వేనేయ్యపుగ్గలా, తే ఏవస్స దూరేపి ఠితా ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి సో అగ్గి వియ హిమవన్తపబ్బతో వియ చ. వుత్తమ్పి చేతం –

“దూరే సన్తో పకాసేన్తి, హిమవన్తోవ పబ్బతో;
అసన్తేత్థ న దిస్సన్తి, రత్తిం ఖిత్తా యథా సరా”తి. (ధ. ప. ౩౦౪);

అజ్ఝేసనన్తి యాచనం. **బుద్ధచక్ఖునాతి** ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణేన చ ఆసయానుసయఞాణేన చ. ఇమేసం హి ద్విన్నం ఞాణానం "బుద్ధచక్ఖూ"తి నామం, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స "సమన్తచక్ఖూ"తి, తిణ్ణం మగ్గఞాణానం "ధమ్మచక్ఖూ"తి. **అప్పరజక్ఖేతిఆదీసు** యేసం వుత్తనయేనేవ పఞ్ఞాచక్ఖుమ్హి రాగాదిరజం అప్పం, తే **అప్పరజక్ఖా**. యేసం తం మహన్తం, తే **మహారజక్ఖా**. యేసం సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని తిక్ఖాని, తే **తిక్ఖిన్ద్రియా**. యేసం తాని ముదూని, తే **ముదిన్ద్రియా**. యేసం తేయేవ సద్ధాదయో ఆకారా సున్దరా, తే **స్వాకారా**. యే కథితకారణం సల్లక్ఖేన్తి, సుఖేన సక్కా హోన్తి విఞ్ఞాపేతుం, తే **సువిఞ్ఞాపయా**. యే పరలోకఞ్చేవ వజ్జఞ్చ భయతో పస్సన్తి, తే **పరలోకవజ్జభయదస్సావినో** నామ.

అయం పనేత్థ పాళి – "సద్ధో పుగ్గలో అప్పరజక్ఖో, అస్సద్ధో పుగ్గలో మహారజక్ఖో. ఆరద్ధవీరియో, కుసీతో. ఉపట్ఠితస్సతి, ముట్ఠస్సతి. సమాహితో , అసమాహితో. పఞ్ఞవా, దుప్పఞ్ఞో పుగ్గలో మహారజక్ఖో. తథా సద్ధో పుగ్గలో తిక్ఖిన్ద్రియో...పే.... పఞ్ఞవా పుగ్గలో పరలోకవజ్జభయదస్సావీ, దుప్పఞ్ఞో పుగ్గలో న పరలోకవజ్జభయదస్సావీ. లోకోతి ఖన్ధలోకో, ఆయతనలోకో, ధాతులోకో, సమ్పత్తిభవలోకో, సమ్పత్తిసమ్భవలోకో, విపత్తిభవలోకో, విపత్తిసమ్భవలోకో. ఏకో లోకో సబ్బే సత్తా ఆహారట్ఠితికా. ద్వే లోకా నామఞ్చ రూపఞ్చ. తయో లోకా తిస్సో వేదనా. చత్తారో లోకా చత్తారో ఆహారా. పఞ్చ లోకా పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా. ఛ లోకా ఛ అజ్ఝత్తికాని ఆయతనాని. సత్త లోకా సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో. అట్ఠ లోకా అట్ఠ లోకధమ్మా. నవ లోకా నవ సత్తావాసా. దస లోకా దసాయతనాని. ద్వాదస లోకా ద్వాదసాయతనాని. అట్ఠారస లోకా అట్ఠారస ధాతుయో. వజ్జన్తి సబ్బే కిలేసా వజ్జా, సబ్బే దుచ్చరితా వజ్జా, సబ్బే అభిసఙ్ఖారా వజ్జా, సబ్బే భవగామికమ్మా వజ్జా, ఇతి ఇమస్మిఞ్చ లోకే ఇమస్మిఞ్చ వజ్జే తిబ్బా భయసఞ్ఞా పచ్చుపట్ఠితా హోతి, సేయ్యథాపి ఉక్ఖిత్తాసికే వధకే. ఇమేహి పఞ్ఞాసాయ ఆకారేహి ఇమాని పఞ్చిన్ద్రియాని జానాతి పస్సతి అఞ్ఞాసి పటివిజ్ఝి. ఇదం తథాగతస్స ఇన్ద్రియపరోపరియత్తే ఞాణ"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౧౨).

ఉప్పలినియన్తి ఉప్పలవనే. ఇతరేసుపి ఏసేవ నయో. **అన్తోనిముగ్గపోసీనీతి** యాని అన్తో నిముగ్గానేవ పోసియన్తి. **ఉదకం అచ్చుగ్గమ్మ ఠితానీ** తి ఉదకం అతిక్కమిత్వా ఠితాని. తత్థ యాని అచ్చుగ్గమ్మ ఠితాని, తాని సూరియరస్మిసమ్ఫస్సం ఆగమయమానాని ఠితాని అజ్జ పుప్ఫనకాని. యాని పన సమోదకం ఠితాని, తాని స్వే పుప్ఫనకాని. యాని ఉదకానుగ్గతాని అన్తోనిముగ్గపోసీని, తాని తతియదివసే పుప్ఫనకాని. ఉదకా పన అనుగ్గతాని అఞ్ఞానిపి సరోగఉప్పలాదీని నామ అత్థి, యాని నేవ పుప్ఫిస్సన్తి, మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖానేవ భవిస్సన్తి, తాని పాళిం నారుళ్హాని. ఆహరిత్వా పన దీపేతబ్బానీతి దీపితాని. యథేవ హి తాని చతుబ్బిధాని పుప్ఫాని, ఏవమేవం ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ విపఞ్చితఞ్ఞూ నేయ్యో పదపరమోతి చత్తారో పుగ్గలా.

తత్థ "యస్స పుగ్గలస్స సహ ఉదాహటవేలాయ ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ**. యస్స పుగ్గలస్స సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థే విభజియమానే ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **విపఞ్చితఞ్ఞూ**. యస్స పుగ్గలస్స ఉద్దేసతో పరిపుచ్ఛతో యోనిసో మనసికరోతో కల్యాణమిత్తే సేవతో భజతో పయిరుపాసతో అనుపుబ్బేన ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **నేయ్యో**. యస్స పుగ్గలస్స బహుమ్పి సుణతో బహుమ్పి భణతో బహుమ్పి ధారయతో బహుమ్పి వాచయతో న తాయ జాతియా ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **పదపరమో** (పు॰ ప॰ ౧౪౮-౧౫౧). తత్థ భగవా ఉప్పలవనాదిసదిసం దససహస్సిలోకధాతుం ఓలోకేన్తో – "అజ్జ పుప్ఫనకాని వియ ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ, స్వే పుప్ఫనకాని వియ విపఞ్చితఞ్ఞూ, తతియదివసే పుప్ఫనకాని వియ నేయ్యో,

మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖాని పుప్ఫాని వియ పదపరమో”తి అద్దస. పస్సన్తో చ “ఏత్తకా అప్పరజక్ఖా, ఏత్తకా మహారజక్ఖా, తత్రాపి ఏత్తకా ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ”తి ఏవం సబ్బాకారతోవ అద్దస.

తత్థ తిణ్ణం పుగ్గలానం ఇమస్మింయేవ అత్తభావే భగవతో ధమ్మదేసనా అత్థం సాధేతి. పదపరమానం అనాగతత్థాయ వాసనా హోతి. అథ భగవా ఇమేసం చతున్నం పుగ్గలానం అత్థావహం ధమ్మదేసనం విదిత్వా దేసేతుకమ్యతం ఉప్పాదేత్వా పున సబ్బేపి తీసు భవేసు సత్తే భబ్బాభబ్బవసేన ద్వే కోట్ఠాసే అకాసి. యే సన్ధాయ వుత్తం – “కతమే సత్తా అభబ్బా? యే తే సత్తా కమ్మావరణేన సమన్నాగతా కిలేసావరణేన సమన్నాగతా విపాకావరణేన సమన్నాగతా అస్సద్ధా అచ్ఛన్దికా దుప్పఞ్ఞా అభబ్బా నియామం ఓక్కమితుం కుసలేసు ధమ్మేసు సమ్మత్తం, ఇమే తే సత్తా అభబ్బా. కతమే సత్తా భబ్బా? యే తే సత్తా న కమ్మావరణేన...పే.... ఇమే తే సత్తా భబ్బా”తి (విభ. ౮౨౬; పటి. మ. ౧.౧౧౫). తత్థ సబ్బేపి అభబ్బపుగ్గలే పహాయ భబ్బపుగ్గలేయేవ ఞాణేన పరిగ్గహేత్వా, “ఏత్తకా రాగచరితా ఏత్తకా దోస-మోహచరితా వితక్క-సద్ధా-బుద్ధిచరితా”తి ఛ కోట్ఠాసే అకాసి. ఏవం కత్వా ధమ్మం దేసేస్సామీతి చిన్తేసి.

పచ్చభాసీతి పతిఅభాసి. **అపారుతా**తి వివటా. **అమతస్స ద్వారా**తి అరియమగ్గో. సో హి అమతసఙ్ఖాతస్స నిబ్బానస్స ద్వారం, సో మయా వివరిత్వా ఠపితోతి దస్సేతి. **పముఞ్చన్తు సద్ధ**న్తి సబ్బే అత్తనో సద్ధం పముఞ్చన్తు విస్సజ్జేన్తు. పచ్ఛిమపదద్వయే అయమత్థో – అహఞ్హి అత్తనో పగుణం సుప్పవత్తితమ్పి ఇమం పణీతం ఉత్తమం ధమ్మం కాయవాచాకిలమథసఞ్ఞీ హుత్వా న భాసిం. ఇదాని పన సబ్బో జనో సద్ధాభాజనం ఉపనేతు, పూరేస్సామి తేసం సఙ్కప్పన్తి.

అన్తరధాయీతి సత్థారం గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా అన్తరహితో, సకట్ఠానమేవ గతోతి అత్థో. గతే చ పన తస్మిం భగవా “కస్స ను ఖో అహం పఠమం ధమ్మం దేసేయ్య”న్తి? ఆళారుదకానం కాలఙ్కతభావం, పఞ్చవగ్గియానఞ్చ బహూపకారభావం ఞత్వా తేసం ధమ్మం దేసేతుకామో బారాణసియం ఇసిపతనం గన్త్వా ధమ్మచక్కం పవత్తేసీతి. పఠమం.

౨. గారవసుత్తవణ్ణనా

౧౭౩. దుతియే **ఉదపాదీ**తి అయం వితక్కో పఞ్చమే సత్తాహే ఉదపాది. **అగారవో**తి అఞ్ఞస్మిం గారవరహితో, కఞ్చి గరుట్ఠానే అట్ఠపేత్వాతి అత్థో. **అప్పతిస్సో**తి పతిస్సయరహితో, కఞ్చి జేట్ఠకట్ఠానే అట్ఠపేత్వాతి అత్థో.

సదేవకేతిఆదీసు సద్ధిం దేవేహి **సదేవకే**. దేవగ్గహణేన చేత్థ మారబ్రహ్మేసు గహితేసుపి మారో నామ వసవత్తీ సబ్బేసం ఉపరి వసం వత్తేతి, బ్రహ్మా నామ మహానుభావో ఏకఙ్గులియా ఏకస్మిం చక్కవాళసహస్సే ఆలోకం ఫరతి. ద్వీహి ద్వీసు...పే.... దసహి అఙ్గులీహి దససుపి చక్కవాళసహస్సేసు ఆలోకం ఫరతి, సో ఇమినా సీలసమ్పన్నతరోతి వత్తుం మా లభతూతి **సమారకే సబ్రహ్మకే**తి విసుం వుత్తం. తథా సమణా నామ ఏకనికాయాదివసేన బహుస్సుతా సీలవన్తో పణ్డితా, బ్రాహ్మణాపి వత్థువిజ్జాదివసేన బహుస్సుతా పణ్డితా, తే ఇమినా సీలసమ్పన్నతరాతి వత్తుం మా లభన్తూతి **సస్సమణబ్రాహ్మణియా పజాయా**తి వుత్తం. **సదేవమనుస్సాయా**తి ఇదం పన నిప్పదేసతో దస్సనత్థం గహితమేవ గహేత్వా వుత్తం. అపిచేత్థ పురిమాని తీణి పదాని లోకవసేన వుత్తాని, పచ్ఛిమాని ద్వే పజావసేన. **సీలసమ్పన్నతర**న్తి సీలేన సమ్పన్నతరం, అధికతరన్తి అత్థో. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ చ సీలాదయో చత్తారో ధమ్మా లోకియలోకుత్తరా కథితా, విముత్తిఞాణదస్సనం లోకియమేవ. పచ్చవేక్ఖణఞాణం హేతం.

పాతురహోసీతి – “అయం సత్థా అవీచితో యావ భవగ్గా సీలాదీహి అత్తనా అధికతరం అపస్సన్తో ‘మయా పటివిద్ధం నవలోకుత్తరధమ్మమేవ సక్కత్వా గరుం కత్వా ఉపనిస్సాయ విహరిస్సామీ’తి చిన్తేతి, కారణం భగవా చిన్తేతి, అత్థం వుడ్ఢివిసేసం చిన్తేతి, గచ్ఛామిస్స ఉస్సాహం జనేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా పురతో పాకటో అహోసి, అభిముఖే అట్ఠాసీతి అత్థో.

విహరన్తి చాతి ఏత్థ యో వదేయ్య “విహరన్తీతి వచనతో పచ్చుప్పన్నేపి బహూ బుద్ధా”తి, సో “భగవాపి, భన్తే, ఏతరహి అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో”తి ఇమినా వచనేన పటిబాహితబ్బో.

“న మే ఆచరియో అత్థి, సదిసో మే న విజ్జతి;

సదేవకస్మిం లోకస్మిం, నత్థి మే పటిపుగ్గలో”తి. (మహావ. ౧౧; మ. ని. ౧.౨౮౫) –

ఆదీహి చస్స సుత్తేహి అఞ్ఞేసం బుద్ధానం అభావో దీపేతబ్బో. **తస్మాతి** యస్మా సబ్బేపి బుద్ధా సద్ధమ్మగరునో, తస్మా. **మహత్తమభికఙ్ఖతాతి** మహన్తభావం పత్థయమానేన. **సరం బుద్ధాన-సాసనన్తి** బుద్ధానం సాసనం సరన్తేన. దుతియం.

౩. బ్రహ్మదేవసుత్తవణ్ణనా

౧౭౪. తతియే **ఏకోతి** ఠానాదీసు ఇరియాపథేసు ఏకకో, ఏకవిహారీతి అత్థో. **వూపకట్ఠోతి** కాయేన వూపకట్ఠో నిస్సటో. **అప్పమత్తోతి** సతియా అవిప్పవాసే ఠితో. **ఆతాపీతి** వీరియాతాపేన సమన్నాగతో. **పహితత్తోతి** పేసితత్తో. **కులపుత్తాతి** ఆచారకులపుత్తా. **సమ్మదేవాతి** న ఇణట్టా న భయట్టా న జీవితపకతా హుత్వా, యథా వా తథా వా పబ్బజితాపి యే అనులోమపటిపదం పూరేన్తి, తే సమ్మదేవ అగారస్మా అనగారియం పబ్బజన్తి నామ. **బ్రహ్మచరియపరియోసానన్తి** మగ్గబ్రహ్మచరియస్స పరియోసానభూతం అరియఫలం. **దిట్ఠేవ ధమ్మేతి** ఇమస్మింయేవ అత్తభావే. **సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వాతి** సామం జానిత్వా పచ్చక్ఖం కత్వా. **ఉపసమ్పజ్జాతి** పటిలభిత్వా సమ్పాదేత్వా విహాసి. ఏవం విహరన్తో చ **ఖీణా జాతి…పే.… అబ్భఞ్ఞాసీతి**. ఏతేనస్స పచ్చవేక్ఖణభూమి దస్సితా.

కతమా పనస్స జాతి ఖీణా, కథఞ్చ నం అబ్భఞ్ఞాసీతి? వుచ్చతే, న తావస్స అతీతా జాతి ఖీణా పుబ్బేవ ఖీణత్తా, న అనాగతా తత్థ వాయామాభావతో, న పచ్చుప్పన్నా విజ్జమానత్తా. మగ్గస్స పన అభావితత్తా యా ఉప్పజ్జేయ్య ఏకచతుపఞ్చవోకారభవేసు ఏకచతుపఞ్చక్ఖన్ధప్పభేదా జాతి. సా మగ్గస్స భావితత్తా అనుప్పాదధమ్మతం ఆపజ్జనేన ఖీణా. తం సో మగ్గభావనాయ పహీనకిలేసే పచ్చవేక్ఖిత్వా – “కిలేసాభావే విజ్జమానమ్పి కమ్మం ఆయతిం అప్పటిసన్ధికం హోతీ”తి జానన్తో జానాతి.

వుసితన్తి వుత్థం పరివుత్థం, కతం చరితం నిట్ఠాపితన్తి అత్థో. **బ్రహ్మచరియన్తి** మగ్గబ్రహ్మచరియం . **కతం కరణీయన్తి** చతూసు సచ్చేసు చతూహి మగ్గేహి పరిఞ్ఞాపహానసచ్ఛికిరియభావనావసేన సోళసవిధమ్పి కిచ్చం నిట్ఠాపితన్తి అత్థో. **నాపరం ఇత్థత్తాయాతి** ఇదాని పున ఇత్థభావాయ, ఏవం సోళసకిచ్చభావాయ, కిలేసక్ఖయాయ వా కతమగ్గభావనా నత్థీతి. అథ వా **ఇత్థత్తాయాతి** ఇత్థత్తభావతో, ఇమస్మా ఏవంపకారా ఇదాని వత్తమానక్ఖన్ధసన్తానా అపరం ఖన్ధసన్తానం నత్థి, ఇమే పన పఞ్చక్ఖన్ధా పరిఞ్ఞాతా తిట్ఠన్తి ఛిన్నమూలకో రుక్ఖో వియాతి అబ్భఞ్ఞాసి. **అఞ్ఞతరోతి** ఏకో. **అరహతన్తి** అరహన్తానం, భగవతో సావకానం అరహతం అబ్భన్తరో అహోసి.

సపదానన్తి సపదానచారం, సమ్పత్తఘరం అనుక్కమ్మ పటిపాటియా చరన్తో. **ఉపసఙ్కమీతి** ఉపసఙ్కమన్తో. మాతా పనస్స పుత్తం దిస్వావ ఘరా నిక్ఖమ్మ పత్తం గహేత్వా అన్తోనివేసనం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేసి.

ఆహుతిం నిచ్చం పగ్గణ్హాతీతి నిచ్చకాలే ఆహుతిపిణ్డం పగ్గణ్హాతి. తం దివసం పన తస్మిం ఘరే భూతబలికమ్మం హోతి. సబ్బగేహం హరితుపలిత్తం విప్పకిణ్ణలాజం వనమాలపరిక్ఖిత్తం ఉస్సితద్ధజపటాకం తత్థ తత్థ పుణ్ణఘరే ఠపేత్వా దణ్డదీపికా జాలేత్వా గన్ధచుణ్ణమాలాదీహి అలఙ్కతం, సమన్తతో సఞ్ఛాదియమానా ధూమకటచ్ఛు అహోసి. సాపి బ్రాహ్మణీ కాలస్సేవ వుట్ఠాయ సోళసహి గన్ధోదకఘటేహి న్హాయిత్వా సబ్బాలఙ్కారేన అత్తభావం అలఙ్కరి. సా తస్మిం సమయే మహాఖీణాసవం నిసీదాపేత్వా, యాగుఉళుఙ్కమత్తమ్పి అదత్వా, "మహాబ్రహ్మం భోజేస్సామీ"తి సువణ్ణపాతియం పాయాసం పూరేత్వా సప్పిమధుసక్ఖరాదీహి యోజేత్వా నివేసనస్స పచ్ఛాభాగే హరితుపలిత్తభావాదీహి అలఙ్కతా భూతపీఠికా అత్థి. సా తం పాతిం ఆదాయ, తత్థ గన్త్వా, చతూసు కోణేసు మజ్ఝే చ ఏకేకం పాయాసపిణ్డం ఠపేత్వా, ఏకం పిణ్డం హత్థేన గహేత్వా, యావ కప్పరా సప్పినా పగ్ఘరన్తేన పథవియం జాణుమణ్డలం పతిట్ఠాపేత్వా "భుఞ్జతు భవం మహాబ్రహ్మా, సాయతు భవం మహాబ్రహ్మా, తప్పేతు భవం మహాబ్రహ్మా"తి వదమానా బ్రహ్మానం భోజేతి.

ఏతదహోసీతి మహాఖీణాసవస్స సీలగన్ధం ఛదేవలోకే అజ్ఝోత్థరిత్వా బ్రహ్మలోకం ఉపగతం ఘాయమానస్స ఏతం అహోసి. **సంవేజేయ్యన్తి** చోదేయ్యం, సమ్మాపటిపత్తియం యోజేయ్యం. 'అయం హి ఏవరూపం అగ్గదక్ఖిణేయ్యం మహాఖీణాసవం నిసీదాపేత్వా యాగుఉళుఙ్కమత్తమ్పి అదత్వా, "మహాబ్రహ్మం భోజేస్సామీ"తి తులం పహాయ హత్థేన తులయన్తీ వియ, భేరిం పహాయ కుచ్ఛిం వాదేన్తీ వియ, అగ్గిం పహాయ ఖజ్జోపనకం ధమమానా వియ భూతబలిం కురుమానా ఆహిణ్డతి. గచ్ఛామిస్సా మిచ్ఛాదస్సనం భిన్దిత్వా అపాయమగ్గతో ఉద్ధరిత్వా యథా అసీతికోటిధనం బుద్ధసాసనే విప్పకిరిత్వా సగ్గమగ్గం ఆరోహతి, తథా కరోమీతి వుత్తం హోతి.

దూరే ఇతోతి ఇమమ్హా ఠానా దూరే బ్రహ్మలోకో. తతో హి కూటాగారమత్తా సిలా పాతితా ఏకేన అహోరత్తేన అట్ఠచత్తాలీసయోజనసహస్సాని ఖేపయమానా చతూహి మాసేహి పథవియం పతిట్ఠహేయ్య, సబ్బహేట్ఠిమోపి బ్రహ్మలోకో ఏవం దూరే. **యస్సాహుతిన్తి** యస్స బ్రహ్మునో ఆహుతిం పగ్గణ్హాసి, తస్స బ్రహ్మలోకో దూరేతి అత్థో. **బ్రహ్మపథన్తి** ఏత్థ బ్రహ్మపథో నామ చత్తారి కుసలజ్ఝానాని, విపాకజ్ఝానాని పన నేసం జీవితపథో నామ, తం బ్రహ్మపథం అజానన్తీ త్వం కిం జప్పసి విప్పలపసి? బ్రహ్మానో హి సప్పీతికజ్ఝానేన యాపేన్తి, న ఏతం తిణబీజాని పక్ఖిపిత్వా రన్ధం గోయూసం ఖాదన్తి, మా అకారణా కిలమసీతి.

ఏవం వత్వా పున సో మహాబ్రహ్మా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ అవకుజ్జో హుత్వా థేరం ఉపదిసన్తో **ఏసో హి తే బ్రాహ్మణి బ్రహ్మదేవో**తిఆదిమాహ. తత్థ **నిరూపధికోతి** కిలేసాభిసఙ్ఖారకామగుణోపధీహి విరహితో. **అతిదేవపత్తోతి** దేవానం అతిదేవభావం బ్రహ్మానం అతిబ్రహ్మభావం పత్తో. **అనఞ్ఞపోసీతి** ఠపేత్వా ఇమం అత్తభావం అఞ్ఞస్స అత్తభావస్స వా పుత్తదారస్స వా అపోసనతాయ అనఞ్ఞపోసీ.

ఆహునేయ్యోతి ఆహునపిణ్డం పటిగ్గహేతుం యుత్తో. **వేదగూతి** చతుమగ్గసఙ్ఖాతేహి వేదేహి దుక్ఖస్సన్తం గతో. **భావితత్తోతి** అత్తానం భావేత్వా వడ్ఢేత్వా ఠితో. **అనూపలిత్తోతి** తణ్హాదీహి లేపేహి అలిత్తో. **ఘాసేసనం ఇరియతీతి** ఆహారపరియేసనం చరతి.

న తస్స పచ్ఛా న పురత్థమత్థీతి పచ్ఛా వుచ్చతి అతీతం, పురత్థం వుచ్చతి అనాగతం, అతీతానాగతేసు ఖన్ధేసు ఛన్దరాగవిరహితస్స పచ్ఛా వా పురత్థం వా నత్థీతి వదతి. **సన్తో**తిఆదీసు రాగాదిసన్తతాయ సన్తో. కోధధూమవిగమా **విధూమో,** దుక్ఖాభావా **అనీఘో,** కత్తరదణ్డాదీని గహేత్వా విచరన్తోపి వధకచేతనాయ అభావా **నిక్ఖిత్తదణ్డో. తసథావరేసూ**తి ఏత్థ పన పుథుజ్జనా తసా నామ, ఖీణాసవా థావరా నామ. సత్త పన సేఖా తసాతి వత్తుం న సక్కా, థావరా న హోన్తి, భజమానా పన థావరపక్ఖమేవ భజన్తి. **సో త్యాహుతి**న్తి సో తే ఆహుతిం.

విసేనిభూతోతి కిలేససేనాయ విసేనో జాతో. **అనేజో**తి నిత్తణ్హో. **సుసీలో**తి ఖీణాసవసీలేన సుసీలో. **సువిముత్తచిత్తో**తి ఫలవిముత్తియా సుట్ఠు విముత్తచిత్తో. **ఓఘతిణ్ణ**న్తి చత్తారో ఓఘే తిణ్ణం. ఏత్తకేన కథామగ్గేన బ్రహ్మా థేరస్స వణ్ణం కథేన్తో ఆయతనే బ్రాహ్మణిం నియోజేసి. అవసానగాథా పన సఙ్గీతికారేహి ఠపితా. **పతిట్ఠపేసి దక్ఖిణ**న్తి చతుపచ్చయదక్ఖిణం పతిట్ఠపేసి. **సుఖమాయతిక**న్తి సుఖాయతికం ఆయతిం సుఖవిపాకం, సుఖావహన్తి అత్థో. తతియం.

౪. బకబ్రహ్మసుత్తవణ్ణనా

౧౭౫. చతుత్థే **పాపకం దిట్ఠిగత**న్తి లామికా సస్సతదిట్ఠి. **ఇదం నిచ్చ**న్తి ఇదం సహ కాయేన బ్రహ్మట్ఠానం అనిచ్చం “నిచ్చ”న్తి వదతి. ధువాదీని తస్సేవ వేవచనాని. తత్థ **ధువ**న్తి థిరం. **సస్సత**న్తి సదా విజ్జమానం. **కేవల**న్తి అఖణ్డం సకలం. **అచవనధమ్మ**న్తి అచవనసభావం. **ఇదం హి న జాయతీ**తిఆదీసు ఇమస్మిం ఠానే కోచి జాయనకో వా జీయనకో వా మీయనకో వా చవనకో వా ఉపపజ్జనకో వా నత్థి, తం సన్ధాయ వదతి. **ఇతో చ పనఞ్ఞ**న్తి ఇతో సహకాయా బ్రహ్మట్ఠానా ఉత్తరి అఞ్ఞం నిస్సరణం నామ నత్థీతి. ఏవమస్స థామగతా సస్సతదిట్ఠి ఉప్పన్నా హోతి. ఏవంవాదీ చ పన సో ఉపరి తిస్సో ఝానభూమియో చత్తారో మగ్గే చత్తారి ఫలాని నిబ్బానన్తి సబ్బం పటిబాహతి. కదా పనస్స సా దిట్ఠి ఉప్పన్నాతి? పఠమజ్ఝానభూమియం నిబ్బత్తకాలే. దుతియజ్ఝానభూమియన్తి ఏకే.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – హేట్ఠుపపత్తికో కిరేస బ్రహ్మా అనుప్పన్నే బుద్ధుప్పాదే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో కాలం కత్వా చతుత్థజ్ఝానభూమియం వేహప్ఫలబ్రహ్మలోకే పఞ్చకప్పసతికం ఆయుం గహేత్వా నిబ్బత్తి. తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా హేట్ఠుపపత్తికం కత్వా తతియజ్ఝానం పణీతం భావేత్వా సుభకిణ్హబ్రహ్మలోకే చతుసట్ఠికప్పం ఆయుం గహేత్వా నిబ్బత్తి. తత్థ దుతియజ్ఝానం భావేత్వా ఆభస్సరే అట్ఠ కప్పే ఆయుం గహేత్వా నిబ్బత్తి. తత్థ పఠమజ్ఝానం భావేత్వా, పఠమజ్ఝానభూమియం కప్పాయుకో హుత్వా నిబ్బత్తి . సో పఠమకాలే అత్తనా కతకమ్మఞ్చ నిబ్బత్తట్ఠానఞ్చ అఞ్ఞాసి, కాలే పన గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే ఉభయం పముస్సిత్వా సస్సతదిట్ఠిం ఉప్పాదేసి.

అవిజ్జాగతోతి అవిజ్జాయ గతో సమన్నాగతో అఞ్ఞాణీ అన్ధీభూతో. **యత్ర హి నామా**తి యో నామ. **వక్ఖతీ**తి భణతి. “యత్రా”తి నిపాతయోగేన పన అనాగతవచనం కతం.

ఏవం వుత్తే సో బ్రహ్మా యథా నామ మగ్గచోరో ద్వే తయో పహారే అధివాసేన్తో సహాయే అనాచిక్ఖిత్వాపి ఉత్తరిం పహారం పహరియమానో “అసుకో చ అసుకో చ మయ్హం సహాయో”తి ఆచిక్ఖతి, ఏవమేవ భగవతా సన్తజ్జియమానో సతిం లభిత్వా, “భగవా మయ్హం పదానుపదం పేక్ఖన్తో మం నిప్పీళితుకామో”తి భీతో అత్తనో సహాయే ఆచిక్ఖన్తో **ద్వాసత్తతీ**తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – భో గోతమ, మయం ద్వాసత్తతి జనా **పుఞ్ఞకమ్మా** తేన పుఞ్ఞకమ్మేన ఇధ నిబ్బత్తా. **వసవత్తినో** సయం అఞ్ఞేసం

వసే అవత్తిత్వా పరే అత్తనో వసే వత్తేమ, జాతిఞ్చ జరఞ్చ అతీతా, అయం నో వేదేహి గతత్తా “వేదగూ”తి సఙ్ఖం గతా భగవా అన్తిమా బ్రహ్ముపపత్తి. **అస్మాభిజప్పన్తి జనా అనేకాతి** అనేకజనా అమ్హే అభిజప్పన్తి. “అయం ఖో భవం బ్రహ్మా, మహాబ్రహ్మా, అభిభూ, అనభిభూతో, అఞ్ఞదత్థుదసో, వసవత్తీ, ఇస్సరో, కత్తా, నిమ్మాతా, సేట్ఠో, సజితా, వసీ, పితా భూతభబ్యాన”న్తి ఏవం పత్థేన్తి పిహేన్తీతి.

అథ నం భగవా **అప్పం హి ఏతన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **ఏతన్తి** యం త్వం ఇధ తవ ఆయుం “దీఘ”న్తి మఞ్ఞసి, ఏతం అప్పం పరిత్తకం. **సతం సహస్సానం నిరబ్బుదానన్తి** నిరబ్బుదగణనాయ సతసహస్సనిరబ్బుదానం. **ఆయుం పజానామీతి**, “ఇదాని తవ అవసిట్ఠం ఏత్తకం ఆయూ”తి అహం జానామి. **అనన్తదస్సీ భగవా హమస్మీతి**, భగవా, తుమ్హే “అహం అనన్తదస్సీ జాతిఆదీని ఉపాతివత్తో”తి వదథ. **కిం మే పురాణన్తి**, యది త్వం అనన్తదస్సీ, ఏవం సన్తే ఇదం మే ఆచిక్ఖ, కిం మయ్హం పురాణం? **వతసీలవత్తన్తి** సీలమేవ వుచ్చతి. **యమహం విజఞ్ఞాతి** యం అహం తయా కథితం జానేయ్యం, తం మే ఆచిక్ఖాతి వదతి.

ఇదానిస్స ఆచిక్ఖన్తో భగవా **యం త్వం అపాయేసీతి**ఆదిమాహ. తత్రాయం అధిప్పాయో – పుబ్బే కిరేస కులఘరే నిబ్బత్తిత్వా కామేసు ఆదీనవం దిస్వా – “జాతిజరామరణస్స అన్తం కరిస్సామీ”తి నిక్ఖమ్మ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానస్స లాభీ హుత్వా గఙ్గాతీరే పణ్ణసాలం కారేత్వా ఝానరతియా వీతినామేతి. తదా చ కాలేనకాలం సత్థవాహా పఞ్చహి సకటసతేహి మరుకన్తారం పటిపజ్జన్తి. మరుకన్తారే పన దివా న సక్కా గన్తుం, రత్తిం గమనం హోతి. అథ పురిమసకటస్స అగ్గయుగే యుత్తబలిబద్దా గచ్ఛన్తా గచ్ఛన్తా నివత్తిత్వా ఆగతమగ్గాభిముఖా అహేసుం, సబ్బసకటాని తథేవ నివత్తిత్వా అరుణే ఉగ్గతే నివత్తితభావం జానింసు. తేసఞ్చ తదా కన్తారం అతిక్కమనదివసో అహోసి. సబ్బం దారుదకం పరిక్ఖీణం – తస్మా “నత్థి దాని అమ్హాకం జీవిత”న్తి చిన్తేత్వా, గోణే చక్కేసు బన్ధిత్వా, మనుస్సా సకటచ్ఛాయం పవిసిత్వా నిపజ్జింసు.

తాపసోపి కాలస్సేవ పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా పణ్ణసాలద్వారే నిసిన్నో గఙ్గం ఓలోకయమానో అద్దస గఙ్గం మహతా ఉదకోఘేన పూరియమానం పవత్తితమణిక్ఖన్ధం వియ ఆగచ్ఛన్తం, దిస్వా చిన్తేసి – “అత్థి ను ఖో ఇమస్మిం లోకే ఏవరూపస్స మధురోదకస్స అలాభేన కిలిస్సమానా సత్తా”తి? సో ఏవం ఆవజ్జేన్తో మరుకన్తారే తం సత్థం దిస్వా ‘ఇమే సత్తా మా నస్సన్తూ’తి “ఇతో చితో చ మహాఉదకక్ఖన్ధో ఛిజ్జిత్వా మరుకన్తారే సత్థాభిముఖో గచ్ఛతూ”తి అభిఞ్ఞాచిత్తేన అధిట్ఠాసి. సహ చిత్తుప్పాదేన మాతికారుళ్హం వియ ఉదకం తత్థ అగమాసి. మనుస్సా ఉదకసద్దేన వుట్ఠాయ ఉదకం దిస్వా హట్ఠతుట్ఠా న్హాయిత్వా పివిత్వా గోణేపి పాయేత్వా సోత్థినా ఇచ్ఛితట్ఠానం అగమంసు. సత్థా తం బ్రహ్మునో పుబ్బకమ్మం దస్సేన్తో పఠమం గాథమాహ. తత్థ **అపాయేసీతి** పాయేసి. అ-కారో నిపాతమత్తం. **గమ్మనీతి** గిమ్హే. **సమ్పరేతేతి** గిమ్హాతపేన ఫుట్ఠే అనుగతే.

అపరస్మిమ్పి సమయే తాపసో గఙ్గాతీరే పణ్ణసాలం మాపేత్వా అరఞ్ఞగామకం నిస్సాయ వసతి. తేన చ సమయేన చోరా తం గామం పహరిత్వా హత్థసారం గహేత్వా గావియో చ కరమరే చ గహేత్వా గచ్ఛన్తి. గావోపి సునఖాపి మనుస్సాపి మహావిరవం విరవన్తి. తాపసో తం సద్దం సుత్వా “కిన్ను ఖో ఏత”న్తి? ఆవజ్జేన్తో “మనుస్సానం భయం ఉప్పన్న”న్తి ఞత్వా “మయి పస్సన్తే ఇమే సత్తా మా నస్సన్తూ”తి అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ అభిఞ్ఞాచిత్తేన చోరానం పటిపథే చతురఙ్గినిం సేనం మాపేసి. కమ్మసజ్జా ఆగచ్ఛన్తా చోరా దిస్వా, “రాజా మఞ్ఞే ఆగతో”తి విలోపం ఛడ్డేత్వా పక్కమింసు. తాపసో “యం యస్స సన్తకం, తం తస్సేవ హోతూ”తి అధిట్ఠాసి, తం తథేవ అహోసి. మహాజనో సోత్థిభావం పాపుణి. సత్థా

ఇదమ్పి తస్స పుబ్బకమ్మం దస్సేన్తో దుతియం గాథమాహ. తత్థ **ఏణికూలస్మి**న్తి గఙ్గాతీరే. **గయ్హకం నీయమాన**న్తి గహేత్వా నీయమానం, కరమరం నీయమానన్తిపి అత్థో.

పున ఏకస్మిం సమయే ఉపరిగఙ్గావాసికం ఏకం కులం హేట్ఠాగఙ్గావాసికేన కులేన సద్ధిం మిత్తసన్థవం కత్వా, నావాసఙ్ఘాటం బన్ధిత్వా, బహుం ఖాదనీయఞ్చేవ భోజనీయఞ్చ గన్ధమాలాదీని చ ఆరోపేత్వా గఙ్గాసోతేన ఆగచ్ఛతి. మనుస్సా ఖాదమానా భుఞ్జమానా నచ్చన్తా గాయన్తా దేవవిమానేన గచ్ఛన్తా వియ బలవసోమనస్సా అహేసుం. గఙ్గేయ్యకో నాగో దిస్వా కుపితో "ఇమే మయి సఞ్ఞమ్పి న కరోన్తి. ఇదాని నే సముద్దమేవ పాపేస్సామీ"తి మహన్తం అత్తభావం మాపేత్వా ఉదకం ద్విధా భిన్దిత్వా ఉట్ఠాయ ఫణం కత్వా, సుసుకారం కరోన్తో అట్ఠాసి. మహాజనో దిస్వా భీతో విస్సరమకాసి. తాపసో పణ్ణసాలాయం నిసిన్నో సుత్వా, "ఇమే గాయన్తా నచ్చన్తా సోమనస్సజాతా ఆగచ్ఛన్తి. ఇదాని పన భయరవం రవింసు, కిన్ను ఖో"తి? ఆవజ్జేన్తో నాగరాజం దిస్వా, "మయి పస్సన్తే సత్తా మా నస్సన్తూ"తి అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా అత్తభావం పజహిత్వా సుపణ్ణవణ్ణం మాపేత్వా నాగరాజస్స దస్సేసి. నాగరాజా భీతో ఫణం సంహరిత్వా ఉదకం పవిట్ఠో, మహాజనో సోత్థిభావం పాపుణి. సత్థా ఇదమ్పి తస్స పుబ్బకమ్మం దస్సేన్తో తతియం గాథమాహ. తత్థ **లుద్దే**నాతి దారుణేన. **మనుస్సకమ్యా**తి మనుస్సకామతాయ, మనుస్సే విహేఠేతుకామతాయాతి అత్థో.

అపరస్మిమ్పి సమయే ఏస ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కేసవో నామ తాపసో అహోసి. తేన సమయేన అమ్హాకం బోధిసత్తో కప్పో నామ మాణవో కేసవస్స బద్ధచరో అన్తేవాసికో హుత్వా ఆచరియస్స కింకారపటిస్సావీ మనాపచారీ బుద్ధిసమ్పన్నో అత్థచరో అహోసి. కేసవో తేన వినా వసితుం న సక్కోతి, తం నిస్సాయేవ జీవికం కప్పేసి. సత్థా ఇదమ్పి తస్స పుబ్బకమ్మం దస్సేన్తో చతుత్థం గాథమాహ.

తత్థ **బద్ధచరో**తి అన్తేవాసికో, సో పన జేట్ఠన్తేవాసికో అహోసి. **సమ్బుద్ధిమన్తం వతినం అమఞ్ఞీ**తి, "సమ్మా బుద్ధిమా వతసమ్పన్నో అయ"న్తి ఏవం మఞ్ఞమానో కప్పో తవ అన్తేవాసికో అహోసిం అహం సో తేన సమయేనాతి దస్సేతి. **అఞ్ఞేపి జానాసీ**తి న కేవలం మయ్హం ఆయుమేవ, అఞ్ఞేపి త్వం జానాసియేవ. **తథా హి బుద్ధో**తి తథా హి త్వం బుద్ధో, యస్మా బుద్ధో, తస్మా జానాసీతి అత్థో. **తథా హి త్యాయం జలితానుభావో**తి యస్మా చ త్వం బుద్ధో, తస్మా తే అయం జలితో ఆనుభావో. **ఓభాసయం తిట్ఠతీ**తి సబ్బం బ్రహ్మలోకం ఓభాసయన్తో తిట్ఠతి. చతుత్థం.

౫. అఞ్ఞతరబ్రహ్మసుత్తవణ్ణనా

౧౭౬. పఞ్చమే **తేజోధాతుం సమాపజ్జిత్వా**తి తేజోకసిణపరికమ్మం కత్వా పాదకజ్ఝానతో వుట్ఠాయ, **"సరీరతో జాలా నిక్ఖమన్తూ"తి** అధిట్ఠహన్తో అధిట్ఠానచిత్తానుభావేన సకలసరీరతో జాలా నిక్ఖమన్తి, ఏవం తేజోధాతుం సమాపన్నో నామ హోతి, తథా సమాపజ్జిత్వా. **తస్మిం బ్రహ్మలోకే**తి కస్మా థేరో తత్థ అగమాసి? థేరస్స కిర తేజోధాతుం సమాపజ్జిత్వా తస్స బ్రహ్మునో ఉపరి నిసిన్నం తథాగతం దిస్వా "అట్ఠిపేధీ అయం పుగ్గలో, మయాపేత్థ గన్తబ్బ"న్తి అహోసి, తస్మా అగమాసి. సేసానం గమనేపి ఏసేవ నయో. సో హి బ్రహ్మా తథాగతస్స చేవ తథాగతసావకానఞ్చ ఆనుభావం అదిస్వా అభబ్బో వినయం ఉపగన్తుం, తేన సో సన్నిపాతో అహోసి. తత్థ తథాగతస్స సరీరతో ఉగ్గతజాలా సకలబ్రహ్మలోకం అతిక్కమిత్వా అజటాకాసే పక్ఖన్దా, తా చ పన ఛబ్బణ్ణా అహేసుం, తథాగతస్స సావకానం ఆభా పకతివణ్ణావ.

పస్ససి వీతివత్తన్తన్తి ఇమస్మిం బ్రహ్మలోకే అఞ్ఞబ్రహ్మసరీరవిమానాలఙ్కారాదీనం పభా అతిక్కమమానం బుద్ధస్స భగవతో పభస్సరం పభం పస్ససీతి పుచ్ఛతి. **న మే, మారిస, సా దిట్ఠీ**తి యా మేసా, "ఇధాగన్తుం సమత్థో అఞ్ఞో సమణో వా బ్రాహ్మణో వా నత్థీ"తి పురే దిట్ఠి, నత్థి మే సా. **కథం వజ్జన్తి** కేన కారణేన వదేయ్యం. **నిచ్చోమ్హి సస్సతో**తి ఇమస్స కిర బ్రహ్మునో లద్ధిదిట్ఠి సస్సతదిట్ఠి చాతి ద్వే దిట్ఠియో. తత్రాస్స తథాగతఞ్చేవ తథాగతసావకే చ పస్సతో లద్ధిదిట్ఠి పహీనా. భగవా పనేత్థ మహన్తం ధమ్మదేసనం దేసేసి. బ్రహ్మా దేసనాపరియోసానే సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహి. ఇతిస్స మగ్గేన సస్సతదిట్ఠి పహీనా, తస్మా ఏవమాహ.

బ్రహ్మపారిసజ్జన్తి బ్రహ్మపారిచారికం. థేరానఞ్హి భణ్డగాహకదహరా వియ బ్రహ్మానమ్పి పారిసజ్జా బ్రహ్మానో నామ హోన్తి. **తేనుపసఙ్కమా**తి కస్మా థేరస్సేవ సన్తికం పేసేసి? థేరే కిరస్స తత్థకేనేవ కథాసల్లాపేన విస్సాసో ఉదపాది, తస్మా తస్సేవ సన్తికం పేసేసి **అఞ్ఞేపీ**తి యథా తుమ్హే చత్తారో జనా, కిన్ను ఖో ఏవరూపా అఞ్ఞేపి అత్థి, ఉదాహు తుమ్హే చత్తారో ఏవ మహిద్ధికాతి? **తేవిజ్జా**తి పుబ్బేనివాసదిబ్బచక్ఖుఆసవక్ఖయసఙ్ఖాతాహి తీహి విజ్జాహి సమన్నాగతా. **ఇద్ధిపత్తా**తి ఇద్ధివిధఞాణం పత్తా. **చేతోపరియాయకోవిదా**తి పరేసం చిత్తాచారే కుసలా. ఏవమేత్థ పఞ్చ అభిఞ్ఞాపి సరూపేన వుత్తా. దిబ్బసోతం పన తాసం వసేన ఆగతమేవ హోతి. **బహూ**తి ఏవరూపా ఛళభిఞ్ఞా బుద్ధసావకా బహూ గణనపథం అతిక్కన్తా, సకలం జమ్బుదీపం కాసావపజ్జోతం కత్వా విచరన్తీతి. పఞ్చమం.

౬. బ్రహ్మలోకసుత్తవణ్ణనా

౧౭౭. ఛట్ఠే **పచ్చేకం ద్వారబాహ**న్తి ఏకేకో ఏకేకం ద్వారబాహం నిస్సాయ ద్వారపాలా వియ అట్ఠంసు. **ఇద్ధో**తి ఝానసుఖేన సమిద్ధో. **ఫీతో**తి అభిఞ్ఞాపుప్ఫేహి సుపుప్ఫితో. **అనధివాసేన్తో**తి అసహన్తో. **ఏతదవోచా**తి ఏతేసం నిమ్మితబ్రహ్మానం మజ్ఝే నిసిన్నో ఏతం "పస్ససి మే"తిఆదివచనం అవోచ.

తయో సుపణ్ణాతి గాథాయ పఞ్చసతాతి సతపదం రూపవసేన వా పన్తివసేన వా యోజేతబ్బం. రూపవసేన తావ **తయో సుపణ్ణా**తి తీణి సుపణ్ణరూపసతాని. **చతురో చ హంసా**తి చత్తారిహంసరూపసతాని. **బ్యగ్ఘీనిసా పఞ్చసతా**తి బ్యగ్ఘసదిసా ఏకచ్చే మిగా బ్యగ్ఘీనిసా నామ, తేసం బ్యగ్ఘీనిసారూపకానం పఞ్చసతాని, పన్తివసేన **తయో సుపణ్ణా**తి తీణి సుపణ్ణపన్తిసతాని, **చతురో హంసా**తి చత్తారి హంసపన్తిసతాని. **బ్యగ్ఘీనిసా పఞ్చసతా**తి పఞ్చ బ్యగ్ఘీనిసా పన్తిసతాని. **ఝాయినో**తి ఝాయిస్స మయ్హం విమానే అయం విభూతీతి దస్సేతి. **ఓభాసయ**న్తి ఓభాసయమానం. **ఉత్తరస్సం దిసాయ**న్తి తం కిర కనకవిమానం తేసం మహాబ్రహ్మానం ఠితట్ఠానతో ఉత్తరదిసాయం హోతి. తస్మా ఏవమాహ. అయం పనస్స అధిప్పాయో – ఏవరూపే కనకవిమానే వసన్తో అహం కస్స అఞ్ఞస్స ఉపట్ఠానం గమిస్సామీతి. **రూపే రణం దిస్వా**తి రూపమ్హి జాతిజరాభఙ్గసఙ్ఖాతం దోసం దిస్వా. **సదా పవేధిత**న్తి సీతాదీహి చ నిచ్చం పవేధితం చలితం ఘట్టితం రూపం దిస్వా. **తస్మా న రూపే రమతి సుమేధో**తి యస్మా రూపే రణం పస్సతి, సదా పవేధితఞ్చ రూపం పస్సతి, తస్మా సుమేధో సున్దరపఞ్ఞో సో సత్థా రూపే న రమతీతి. ఛట్ఠం.

౭. కోకాలికసుత్తవణ్ణనా

౧౭౮. సత్తమే **అప్పమేయ్యం పమినన్తో**తి అప్పమేయ్యం ఖీణాసవపుగ్గలం "ఏత్తకం సీలం, ఏత్తకో సమాధి, ఏత్తకా పఞ్ఞా"తి ఏవం మినన్తో. **కోధవిద్వా వికప్పయే**తి కో ఇధ విద్వా మేధావీ వికప్పేయ్య, ఖీణాసవోవ ఖీణాసవం మినన్తో

కప్పేయ్యాతి దీపేతి. **నివుతం తం మఞ్ఞే**తి యో పన పుథుజ్జనో తం పమేతుం ఆరభతి, తం నివుతం అవకుజ్జపఞ్ఞం మఞ్ఞామీతి. సత్తమం.

౮. కతమోదకతిస్ససుత్తవణ్ణనా

౧౮౯. అట్ఠమే **అకిస్సవన్తి** కిస్సవా వుచ్చతి పఞ్ఞా, నిప్పఞ్ఞోతి అత్థో. అట్ఠమం.

౯. తురూబ్రహ్మసుత్తవణ్ణనా

౧౯౦. నవమే **ఆబాధికోతి** "సాసపమత్తీహి పీళకాహీ"తిఆదినా నయేన అనన్తరసుత్తే ఆగతేన ఆబాధేన ఆబాధికో. **బాళ్హగిలానోతి** అధిమత్తగిలానో. **తురూతి** కోకాలికస్స ఉపజ్ఝాయో తురుత్థేరో నామ అనాగామిఫలం పత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో. సో భుమట్ఠకదేవతా ఆదిం కత్వా, "అయుత్తం కోకాలికేన కతం అగ్గసావకే అన్తిమవత్థునా అబ్భాచిక్ఖన్తేనా"తి పరమ్పరాయ బ్రహ్మలోకసమ్పత్తం కోకాలికస్స పాపకమ్మం సుత్వా – "మా మయ్హం పస్సన్తస్సేవ వరాకో నస్సి, ఓవదిస్సామి నం థేరేసు చిత్తపసాదత్థాయా"తి ఆగన్త్వా తస్స పురతో అట్ఠాసి. తం సన్ధాయ వుత్తం "తురూ పచ్చేకబ్రహ్మా"తి. **పేసలాతి** పియసీలా. **కోసి త్వం, ఆవుసోతి** నిపన్నకోవ కబరక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఏవమాహ. **పస్స యావఞ్చ తేతి** పస్స యత్తకం తయా అపరద్ధం, అత్తనో నలాటే మహాగణ్డం అపస్సన్తో సాసపమత్తాయ పీళకాయ మం చోదేతబ్బం మఞ్ఞసీతి ఆహ.

అథ నం "అదిట్ఠిప్పత్తో అయం వరాకో, గిలవిసో వియ కస్సచి వచనం న కరిస్సతీ"తి ఞత్వా **పురిసస్స హీతిఆదిమాహ**. తత్థ **కుఠారీతి** కుఠారిసదిసా ఫరుసా వాచా. **ఛిన్దతీతి** కుసలమూలసఙ్ఖాతే మూలేయేవ నికన్తతి. **నిన్దియన్తి** నిన్దితబ్బం దుస్సీలపుగ్గలం. **పసంసతీతి** ఉత్తమత్థే సమ్భావేత్వా ఖీణాసవోతి వదతి. **తం వా నిన్దతి యో పసంసియోతి** , యో వా పసంసితబ్బో ఖీణాసవో, తం అన్తిమవత్థునా చోదేన్తో "దుస్సీలో అయ"న్తి వదతి. **విచినాతి ముఖేన సో కలిన్తి**, సో తం అపరాధం ముఖేన విచినాతి నామ. **కలినా తేనాతి** తేన అపరాధేన సుఖం న విన్దతి. నిన్దియపసంసాయ హి పసంసియనిన్దాయ చ సమకోవ విపాకో.

సబ్బస్సాపి సహాపి అత్తనాతి సబ్బేన సకేనపి అత్తనాపి సద్ధిం యో అక్ఖేసు ధనపరాజయో నామ, అయం అప్పమత్తకో అపరాధో. **యో సుగతేసూతి** యో పన సమ్మగ్గతేసు పుగ్గలేసు చిత్తం పదుస్సేయ్య, అయం చిత్తపదోసోవ తతో కలితో మహన్తతరో కలి.

ఇదాని తస్స మహన్తతరభావం దస్సేన్తో **సతం సహస్సానన్తిఆదిమాహ**. తత్థ **సతం సహస్సానన్తి** నిరబ్బుదగణనాయ సతసహస్సం. **ఛత్తింసతీతి** అపరాని ఛత్తింసతి నిరబ్బుదాని. **పఞ్చ చాతి** అబ్బుదగణనాయ పఞ్చ అబ్బుదాని. **యమరియగరహీతి** యం అరియే గరహన్తో నిరయం ఉపపజ్జతి, తత్థ ఏత్తకం ఆయుప్పమాణన్తి. నవమం.

౧౦. కోకాలికసుత్తవణ్ణనా

౧౯౧. దసమే **కోకాలికో భిక్ఖు యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీతి**, కో అయం కోకాలికో, కస్మా చ ఉపసఙ్కమి? అయం కిర కోకాలికరట్ఠే కోకాలికనగరే కోకాలికసేట్ఠిస్స పుత్తో పబ్బజిత్వా పితరా కారాపితే విహారే పటివసతి చూళకోకాలికోతి నామేన, న దేవదత్తస్స సిస్సో. సో హి బ్రాహ్మణపుత్తో మహాకోకాలికో నామ. భగవతి పన సావత్థియం విహరన్తే ద్వే అగ్గసావకా

పఞ్చమత్తేహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం జనపదచారికం చరమానా ఉపకట్ఠాయ వస్సూపనాయికాయ వివేకావాసం వసితుకామా తే భిక్ఖూ ఉయ్యోజేత్వా అత్తనో పత్తచీవరమాదాయ తస్మిం జనపదే తం నగరం పత్వా తం విహారం అగమంసు. తత్థ నేసం కోకాలికో వత్తం దస్సేసి. తే తేన సద్ధిం సమ్మోదిత్వా, “ఆవుసో, మయం ఇధ తేమాసం వసిస్సామ, మా కస్సచి ఆరోచేహీ”తి పటిఞ్ఞం గహేత్వా వసింసు. వసిత్వా పవారణాదివసే పవారేత్వా, “గచ్ఛామ మయం, ఆవుసో”తి కోకాలికం ఆపుచ్ఛింసు. కోకాలికో “అజ్జేకదివసం, ఆవుసో, వసిత్వా స్వే గమిస్సథా”తి వత్వా దుతియదివసే నగరం పవిసిత్వా మనుస్సే ఆమన్తేసి – “ఆవుసో, తుమ్హే అగ్గసావకే ఇధాగన్త్వా వసమానేపి న జానాథ, న నే కోచి పచ్చయేనాపి నిమన్తేతీ”తి. నగరవాసినో, “కహం, భన్తే, థేరా, కస్మా నో న ఆరోచయిత్థా”తి? కిం ఆవుసో ఆరోచితేన, కిం న పస్సథ ద్వే భిక్ఖూ థేరాసనే నిసీదన్తే, ఏతే అగ్గసావకాతి. తే ఖిప్పం సన్నిపతిత్వా సప్పిఫాణితాదీని చేవ చీవరదుస్సాని చ సంహరింసు.

కోకాలికో చిన్తేసి – “పరమప్పిచ్ఛా అగ్గసావకా పయుత్తవాచాయ ఉప్పన్నం లాభం న సాదియిస్సన్తి , అసాదియన్తా ‘ఆవాసికస్స దేథా’తి వక్ఖన్తీ”తి. తం తం లాభం గాహాపేత్వా థేరానం సన్తికం అగమాసి. థేరా దిస్వావ “ఇమే పచ్చయా నేవ అమ్హాకం, న కోకాలికస్స కప్పన్తీ”తి పటిక్ఖిపిత్వా పక్కమింసు. కోకాలికో “కథం హి నామ అత్తనా అగణ్హన్తా మయ్హమ్పి అదాపేత్వా పక్కమిస్సన్తీ”తి? ఆఘాతం ఉప్పాదేసి. తేపి భగవతో సన్తికం గన్త్వా భగవన్తం వన్దిత్వా పున అత్తనో పరిసం ఆదాయ జనపదచారికం చరన్తా అనుపుబ్బేన తస్మిం రట్ఠే తమేవ నగరం పచ్చాగమింసు. నాగరా థేరే సఞ్జానిత్వా సహ పరిక్ఖారేహి దానం సజ్జిత్వా నగరమజ్ఝే మణ్డపం కత్వా దానం అదంసు, థేరానఞ్చ పరిక్ఖారే ఉపనామేసుం. థేరా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నియ్యాదయింసు. తం దిస్వా కోకాలికో చిన్తేసి – “ఇమే పుబ్బే అప్పిచ్ఛా అహేసుం, ఇదాని పాపిచ్ఛా జాతా, పుబ్బేపి అప్పిచ్ఛసన్తుట్ఠపవివిత్తసదిసా మఞ్ఞే”తి థేరే ఉపసఙ్కమిత్వా, “ఆవుసో, తుమ్హే పుబ్బే అప్పిచ్ఛా వియ, ఇదాని పన పాపభిక్ఖూ జాతా”తి వత్వా “మూలట్ఠానేయేవ నేసం పతిట్ఠం భిన్దిస్సామీ”తి తరమానరూపో నిక్ఖమిత్వా సావత్థిం గన్త్వా యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి. అయమేవ కోకాలికో ఇమినా చ కారణేన ఉపసఙ్కమీతి వేదితబ్బో.

భగవా తం తురితతురితం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వావ ఆవజ్జేన్తో అఞ్ఞాసి – “అయం అగ్గసావకే అక్కోసితుకామో ఆగతో”తి. “సక్కా ను ఖో పటిసేధేతు”న్తి చ ఆవజ్జేన్తో, “న సక్కా పటిసేధేతుం, థేరేసు అపరజ్ఝిత్వా కాలఙ్కతో ఏకంసేన పదుమనిరయే నిబ్బత్తిస్సతీ”తి దిస్వా, “సారిపుత్తమోగ్గల్లానేపి నామ గరహన్తం సుత్వా న నిసేధేతీ”తి వాదమోచనత్థం అరియూపవాదస్స చ మహాసావజ్జభావదస్సనత్థం **మా హేవ**న్తి తిక్ఖత్తుం పటిసేధేసి. తత్థ **మా హేవ**న్తి మా ఏవం అభణి. **సద్ధాయికో**తి సద్ధాయ ఆకరో పసాదావహో సద్ధాతబ్బవచనో వా. **పచ్చయికో**తి పత్తియాయితబ్బవచనో.

పక్కామీతి కమ్మానుభావేన చోదియమానో పక్కామి. ఓకాసకతం హి కమ్మం న సక్కా పటిబాహితుం, తం తస్స తత్థ ఠాతుం న అదాసి. **అచిరపక్కన్తస్సా**తి పక్కన్తస్స సతో న చిరేనేవ. **సబ్బో కాయో ఫుటో అహోసీ**తి కేసగ్గమత్తమ్పి ఓకాసం అవజ్జేత్వా సకలసరీరం అట్ఠీని భిన్దిత్వా ఉగ్గతాహి పీళకాహి అజ్ఝోత్థటం అహోసి. యస్మా పన బుద్ధానుభావేన తథారూపం కమ్మం బుద్ధానం సమ్ముఖీభావే విపాకం న దేతి, దస్సనూపచారే విజహితమత్తే దేతి, తస్మా తస్స అచిరపక్కన్తస్స పీళకా ఉట్ఠహింసు. **కలాయమత్తియో**తి చణకమత్తియో. **బేలువసలాటుకమత్తియో**తి తరుణబేలువమత్తియో. (**బిల్లమత్తియో**తి మహాబేలువమత్తియో.) **పభిజ్జింసూ**తి భిజ్జింసు. తాసు భిన్నాసు సకలసరీరం పనసపక్కం వియ అహోసి. సో పక్కేన గత్తేన జేతవనద్వారకోట్ఠకే విసగిలితో మచ్ఛో వియ కదలిపత్తేసు సయి. అథ ధమ్మసవనత్థం ఆగతాగతా మనుస్సా – “ధి కోకాలిక, ధి కోకాలిక, అయుత్తమకాసి, అత్తనోయేవ ముఖం నిస్సాయ అనయబ్యసనం పత్తో”తి ఆహంసు. తేసం సుత్వా ఆరక్ఖదేవతా

ధి-కారం అకంసు. ఆరక్ఖకదేవతానం ఆకాసదేవతాతి ఇమినా ఉపాయేన యావ అకనిట్ఠభవనా ఏకధికారో ఉదపాది. అథస్స ఉపజ్ఝాయో ఆగన్త్వా ఓవాదం అగణ్హన్తం ఞత్వా గరహిత్వా పక్కామి.

కాలమకాసీతి ఉపజ్ఝాయే పక్కన్తే కాలమకాసి. **పదుమం నిరయ**న్తి పాటియేక్కో పదుమనిరయో నామ నత్థి, అవీచిమహానిరయమ్హియేవ పన పదుమగణనాయ పచ్చితబ్బే ఏకస్మిం ఠానే నిబ్బత్తి.

వీసతిఖారికోతి మాగధకేన పత్థేన చత్తారో పత్థా కోసలరట్ఠే ఏకపత్థో హోతి, తేన పత్థేన చత్తారో పత్థా ఆళ్హకం, చత్తారి ఆళ్హకాని దోణం, చతుదోణా మానికా, చతుమానికా ఖారీ, తాయ ఖారియా వీసతిఖారికో. **తిలవాహో**తి మాగధకానం సుఖుమతిలానం తిలసకటం. **అబ్బుదో నిరయో**తి అబ్బుదో నామ పాటియేక్కో నిరయో నత్థి. అవీచిమ్హియేవ పన అబ్బుదగణనాయ పచ్చితబ్బట్ఠానస్సేతం నామం. **నిరబ్బుదా**దీసుపి ఏసేవ నయో.

వస్సగణనాపి పనేత్థ ఏవం వేదితబ్బా – యథేవ హి సతం సతసహస్సాని కోటి హోతి, ఏవం సతం సతసహస్సకోటియో పకోటి నామ హోతి, సతం సతసహస్సపకోటియో కోటిపకోటి నామ, సతం సతసహస్సకోటిపకోటియో నహుతం, సతం సతసహస్సనహుతాని నిన్నహుతం, సతం సతసహస్సనిన్నహుతాని ఏకం అబ్బుదం, తతో వీసతిగుణం నిరబ్బుదం. ఏసేవ నయో సబ్బత్థాతి. దసమం.

పఠమో వగ్గో.

౨. దుతియవగ్గో

౧. సనఙ్కుమారసుత్తవణ్ణనా

౧౮౨. దుతియవగ్గస్స పఠమే **సప్పినీతీరే**తి సప్పినీనామికాయ నదియా తీరే. **సనఙ్కుమారో**తి సో కిర పఞ్చసిఖకుమారకకాలే ఝానం భావేత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో కుమారకవణ్ణేనేవ విచరతి. తేన నం “కుమారో”తి సఞ్జానన్తి, పోరాణకత్తా పన “సనఙ్కుమారో”తి వుచ్చతి. **జనేతస్మి**న్తి జనితస్మిం, పజాయాతి అత్థో. **యే గోత్తపటిసారినో**తి యే జనేతస్మిం గోత్తం పటిసరన్తి తేసు లోకే గోత్తపటిసారీసు ఖత్తియో సేట్ఠో. **విజ్జాచరణసమ్పన్నో**తి భయభేరవసుత్తపరియాయేన (మ॰ ని॰ ౧.౩౪ ఆదయో) పుబ్బేనివాసాదీహి వా తీహి, అమ్బట్ఠసుత్తపరియాయేన (దీ॰ ని॰ ౧.౨౭౮ ఆదయో) విపస్సనాఞాణం మనోమయిద్ధి ఛ అభిఞ్ఞాయోతి ఇమాహి వా అట్ఠహి విజ్జాహి, సీలేసు పరిపూరకారితా ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా భోజనే మత్తఞ్ఞుతా జాగరియానుయోగో సత్త సద్ధమ్మా చత్తారి రూపావచరజ్ఝానానీతి ఏవం పన్నరసధమ్మభేదేన చరణేన చ సమన్నాగతో. **సో సేట్ఠో దేవమానుసే**తి సో ఖీణాసవబ్రాహ్మణో దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సేట్ఠో ఉత్తమోతి. పఠమం.

౨. దేవదత్తసుత్తవణ్ణనా

౧౮౩. దుతియే **అచిరపక్కన్తే**తి సఙ్ఘం భిన్దిత్వా నచిరస్సేవ వేళువనతో గయాసీసం గతే. **అస్సతరి**న్తి గద్రభస్స వళవాయ జాతం. దుతియం.

౩. అన్ధకవిన్దసుత్తవణ్ణనా

౧౮౪. తతియే **అన్ధకవిన్దన్తి** ఏవంనామకం గామం. **ఉపసఙ్కమీతి** “సత్థా ఇదానిపి వీరియం కరోతి పధానమనుయుఞ్జతి, గచ్ఛామిస్స సన్తికే ఠత్వా సాసనానుచ్ఛవికం వీరియపటిసంయుత్తం గాథం వక్ఖామీ”తి ఉపసఙ్కమి.

పన్తానీతి జనతం అతిక్కమిత్వా మనుస్సానం అనుపచారే ఠితాని. **సంయోజనవిప్పమోక్ఖాతి** తాని చ సేనాసనాని సేవమానో న చీవరాదీనం అత్థాయ సేవేయ్య, అథ ఖో దససంయోజనవిప్పమోక్ఖత్థాయ చరేయ్య. **సఙ్ఘే వసేతి** తేసు సేనాసనేసు రతిం అలభన్తో ఉపట్ఠాకాదీనం చిత్తానురక్ఖణత్థం గద్రభపిట్ఠే రజం వియ ఉప్పతన్తో అరఞ్ఞే అచరిత్వా సఙ్ఘమజ్ఝే వసేయ్య. **రక్ఖితత్తో సతీమాతి** తత్థ చ వసన్తో సగవచణ్డో గోణో వియ సబ్రహ్మచారినో అవిజ్ఝన్తో అఘట్టేన్తో రక్ఖితత్తో సతిపట్ఠానపరాయణో హుత్వా వసేయ్య.

ఇదాని సఙ్ఘే వసమానస్స భిక్ఖునో భిక్ఖాచారవత్తం ఆచిక్ఖన్తో **కులాకులన్తిఆదిమాహ.** తత్థ **పిణ్డికాయ చరన్తోతి** పిణ్డత్థాయ చరమానో. **సేవేథ పన్తాని సేనాసనానీతి** సఙ్ఘమజ్ఝం ఓతరిత్వా వసమానోపి ధురపరివేణే తాలనాళికేరఆదీని రోపేత్వా ఉపట్ఠాకాదిసంసట్ఠో న వసేయ్య, చిత్తకల్లతం పన జనేత్వా చిత్తం హాసేత్వా తోసేత్వా పున పన్తసేనాసనే వసేయ్యాతి అరఞ్ఞస్సేవ వణ్ణం కథేతి. **భయాతి** వట్టభయతో. **అభయేతి** నిబ్బానే. **విముత్తోతి** అధిముత్తో హుత్వా వసేయ్య.

యత్థ భేరవాతి యస్మిం ఠానే భయజనకా సవిఞ్ఞాణకా సీహబ్యగ్ఘాదయో, అవిఞ్ఞాణకా రత్తిభాగే ఖాణువల్లిఆదయో బహూ అత్థి. **సరీసపాతి** దీఘజాతికాదిసరీసపా. **నిసీది తత్థ భిక్ఖూతి** తాదిసే ఠానే భిక్ఖు నిసిన్నో. ఇమినా ఇదం దీపేతి – భగవా యథా తుమ్హే ఏతరహి తత్రట్ఠకభేరవారమ్మణాని చేవ సరీసపే చ విజ్జునిచ్ఛారణాదీని చ అమనసికత్వా నిసిన్నా, ఏవమేవం పధానమనుయుత్తా భిక్ఖూ నిసీదన్తీతి.

జాతు మే దిట్ఠన్తి ఏకంసేన మయా దిట్ఠం. **న యిదం ఇతిహీతిహన్తి** ఇదం ఇతిహ ఇతిహాతి న తక్కహేతు వా నయహేతు వా పిటకసమ్పదానేన వా అహం వదామి. **ఏకస్మిం బ్రహ్మచరియస్మిన్తి** ఏకాయ ధమ్మదేసనాయ. ధమ్మదేసనా హి ఇధ బ్రహ్మచరియన్తి అధిప్పేతా. **మచ్చుహాయినన్తి** మరణపరిచ్చాగినం ఖీణాసవానం.

దసా చ దసధా దసాతి ఏత్థ **దసాతి** దసేవ, **దసధా దసాతి** సతం, అఞ్ఞే చ దసుత్తరం సేఖసతం పస్సామీతి వదతి. **సోతసమాపన్నాతి** మగ్గసోతం సమాపన్నా. **అతిరచ్ఛానగామినోతి** దేసనామత్తమేతం, అవినిపాతధమ్మాతి అత్థో. **సఙ్ఖాతుం నోపి సక్కోమీతి** ముసావాదభయేన ఏత్తకా నామ పుఞ్ఞభాగినో సత్తాతి గణేతుం న సక్కోమీతి బహుం బ్రహ్మధమ్మదేసనం సన్ధాయ ఏవమాహ. తతియం.

౪. అరుణవతీసుత్తవణ్ణనా

౧౮౫. చతుత్థే **అభిభూసమ్భవన్తి** అభిభూ చ సమ్భవో చ. తేసు అభిభూథేరో సారిపుత్తత్థేరో వియ పఞ్ఞాయ అగ్గో, సమ్భవత్థేరో మహామోగ్గల్లానో వియ సమాధినా అగ్గో. **ఉజ్ఝాయన్తీతి** అవజ్ఝాయన్తి, లామకతో వా చిన్తేన్తి. **ఖియ్యన్తీతి,** కిన్నామేతం కిన్నామేతన్తి? అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేన్తి. **విపాచేన్తీతి** విత్థారయన్తా పునప్పునం కథేన్తి. **హేట్ఠిమేన ఉపడ్ఢకాయేనాతి** నాభితో పట్ఠాయ హేట్ఠిమకాయేన. పాళియం ఏత్తకమేవ ఆగతం. థేరో పన “పకతివణ్ణం విజహిత్వా నాగవణ్ణం గహేత్వా దస్సేతి, సుపణ్ణవణ్ణం గహేత్వా వా దస్సేతీ”తిఆదినా (పటి॰ మ॰ ౩.౧౩) నయేన ఆగతం అనేకప్పకారం ఇద్ధివికుబ్బనం దస్సేసి. **ఇమా గాథాయో అభాసీతి** థేరో కిర చిన్తేసి – “కథం దేసితా ను ఖో ధమ్మదేసనా సబ్బేసం పియా అస్స మనాపా”తి.

తతో ఆవజ్జేన్తో – “సబ్బేపి పాసణ్డా సబ్బే దేవమనుస్సా అత్తనో అత్తనో సమయే పురిసకారం వణ్ణయన్తి, వీరియస్స అవణ్ణవాదీ నామ నత్థి, వీరియపటిసంయుత్తం కత్వా దేసేస్సామి, ఏవం అయం ధమ్మదేసనా సబ్బేసం పియా భవిస్సతి మనాపా”తి ఇత్వా తీసు పిటకేసు విచినిత్వా ఇమా గాథా అభాసి.

తత్థ **ఆరమ్భథా**తి ఆరమ్భవీరియం కరోథ. **నిక్కమథా**తి నిక్కమవీరియం కరోథ. **యుఞ్జథా**తి పయోగం కరోథ పరక్కమథ. **మచ్చునో సేన**న్తి మచ్చునో సేనా నామ కిలేససేనా, తం ధునాథ. **జాతిసంసార**న్తి జాతిఞ్చ సంసారఞ్చ, జాతిసఙ్ఖాతం వా సంసారం. **దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సతీ**తి వట్టదుక్ఖస్స పరిచ్ఛేదం కరిస్సతి. కిం పన కత్వా థేరో సహస్సిలోకధాతుం విఞ్ఞాపేసీతి? నీలకసిణం తావ సమాపజ్జిత్వా సబ్బత్థ ఆలోకట్ఠానే అన్ధకారం ఫరి, ఓదాతకసిణం సమాపజ్జిత్వా అన్ధకారట్ఠానే ఓభాసం. తతో “కిమిదం అన్ధకార”న్తి? సత్తానం ఆభోగే ఉప్పన్నే ఆలోకం దస్సేసి. ఆలోకట్ఠానే ఆలోకకిచ్చం నత్థి, “కిం ఆలోకో అయ”న్తి? విచినన్తానం అత్తానం దస్సేసి. అథ తేసం థేరోతి వదన్తానం ఇమా గాథాయో అభాసి, సబ్బే ఓసటాయ పరిసాయ మజ్ఝే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేన్తస్స వియ సద్దం సుణింసు. అత్థోపి నేసం పాకటో అహోసి. చతుత్థం.

౫. పరినిబ్బానసుత్తవణ్ణనా

౧౮౬. పఞ్చమే **ఉపవత్తనే మల్లానం సాలవనే**తి యథేవ హి కదమ్బనదీతీరతో రాజమాతువిహారద్వారేన థూపారామం గన్తబ్బం హోతి, ఏవం హిరఞ్ఞవతికాయ నామ నదియా పారిమతీరతో సాలవనం ఉయ్యానం. యథా అనురాధపురస్స థూపారామో, ఏవం తం కుసినారాయ హోతి. యథా థూపారామతో దక్ఖిణద్వారేన నగరం పవిసనమగ్గో పాచీనముఖో గన్త్వా ఉత్తరేన నివత్తతి, ఏవం ఉయ్యానతో సాలపన్తి పాచీనముఖా గన్త్వా ఉత్తరేన నివత్తా. తస్మా తం “ఉపవత్తన”న్తి వుచ్చతి. తస్మిం ఉపవత్తనే మల్లానం సాలవనే. **అన్తరేన యమకసాలాన**న్తి మూలక్ఖన్ధవిటపపత్తేహి అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసిబ్బిత్వా ఠితసాలానం అన్తరికాయ. **అప్పమాదేన సమ్పాదేథా**తి సతిఅవిప్పవాసేన కత్తబ్బకిచ్చాని సమ్పాదయథ. ఇతి భగవా యథా నామ మరణమఞ్చే నిపన్నో మహద్ధనో కుటుమ్బికో పుత్తానం ధనసారం ఆచిక్ఖేయ్య, ఏవమేవం పరినిబ్బానమఞ్చే నిపన్నో పఞ్చచత్తాలీస వస్సాని దిన్నం ఓవాదం సబ్బం ఏకస్మిం అప్పమాదపదేయేవ పక్ఖిపిత్వా అభాసి. **అయం తథాగతస్స పచ్ఛిమా వాచా**తి ఇదం పన సఙ్గీతికారానం వచనం.

ఇతో పరం యం పరినిబ్బానపరికమ్మం కత్వా భగవా పరినిబ్బుతో, తం దస్సేతుం, **అథ ఖో భగవా పఠమం ఝాన**న్తిఆది వుత్తం. తత్థ సఞ్ఞావేదయితనిరోధం సమాపన్నే భగవతి అస్సాసపస్సాసానం అప్పవత్తిం దిస్వా, “పరినిబ్బుతో సత్థా”తి సఞ్ఞాయ దేవమనుస్సా ఏకప్పహారేన విరవింసు, ఆనన్దత్థేరోపి – “పరినిబ్బుతో ను ఖో, భన్తే, అనురుద్ధ భగవా”తి థేరం పుచ్ఛి. థేరో “న ఖో, ఆవుసో ఆనన్ద, తథాగతో పరినిబ్బుతో, అపిచ సఞ్ఞావేదయితనిరోధం సమాపన్నో”తి ఆహ. కథం పన సో అఞ్ఞాసి? థేరో కిర సత్థారా సద్ధింయేవ తం తం సమాపత్తిం సమాపజ్జన్తో యావ నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనవుట్ఠానం, తావ గన్త్వా, “ఇదాని భగవా నిరోధం సమాపన్నో, అన్తోనిరోధే చ కాలంకిరియా నామ నత్థీ”తి అఞ్ఞాసి.

అథ ఖో భగవా సఞ్ఞావేదయితనిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠహిత్వా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం సమాపజ్జి...పే.... తతియజ్ఝానా వుట్ఠహిత్వా చతుత్థం ఝానం సమాపజ్జీతి ఏత్థ పన భగవా చతువీసతియా ఠానేసు పఠమం ఝానం సమాపజ్జి, తేరససు ఠానేసు దుతియం ఝానం... తథా తతియం... పన్నరససు ఠానేసు చతుత్థం ఝానం సమాపజ్జి. కథం? దససు అసుభేసు ద్వత్తింసాకారే అట్ఠసు కసిణేసు మేత్తాకరుణాముదితేసు ఆనాపానే పరిచ్ఛేదాకాసేతి ఇమేసు తావ

చతువీసతియా ఠానేసు పఠమం ఝానం సమాపజ్జి. ఠపేత్వా పన ద్వత్తింసాకారఞ్చ దస చ అసుభాని సేసేసు తేరససు దుతియం ఝానం... తేసుయేవ తతియం ఝానం సమాపజ్జి. అట్ఠసు పన కసిణేసు ఉపేక్ఖాబ్రహ్మవిహారే ఆనాపానే పరిచ్ఛేదాకాసే చతూసు అరూపేసూతి ఇమేసు పన్నరససు ఠానేసు చతుత్థం ఝానం సమాపజ్జి. అయమ్పి చ సఙ్ఖేపకథావ. నిబ్బానపురం పవిసన్తో పన భగవా ధమ్మస్సామి సబ్బాపి చతువీసతికోటిసతసహస్ససఙ్ఖా సమాపత్తియో పవిసిత్వా విదేసం గచ్ఛన్తో ఞాతిజనం ఆలిఙ్గేత్వా వియ సబ్బసమాపత్తిసుఖం అనుభవిత్వా పవిట్ఠో.

చతుత్థజ్ఝానా వుట్ఠహిత్వా సమనన్తరా భగవా పరినిబ్బాయీతి ఏత్థ చ ఝానసమనన్తరం పచ్చవేక్ఖణసమనన్తరన్తి, ద్వే సమనన్తరాని. చతుత్థజ్ఝానా వుట్ఠాయ భవఙ్గం ఓతిణ్ణస్స తత్థేవ పరినిబ్బానం **ఝానసమనన్తరం** నామ, చతుత్థజ్ఝానా వుట్ఠహిత్వా పున ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖిత్వా భవఙ్గం ఓతిణ్ణస్స తత్థేవ పరినిబ్బానం **పచ్చవేక్ఖణసమనన్తరం** నామ. ఇమాని ద్వేపి సమనన్తరానేవ. భగవా పన ఝానం సమాపజ్జిత్వా ఝానా వుట్ఠాయ ఝానఙ్గాని పచ్చవేక్ఖిత్వా భవఙ్గచిత్తేన అబ్యాకతేన దుక్ఖసచ్చేన పరినిబ్బాయి. యే హి కేచి బుద్ధా వా పచ్చేకబుద్ధా వా అరియసావకా వా అన్తమసో కున్థకిపిల్లికం ఉపాదాయ సబ్బే భవఙ్గచిత్తేనేవ అబ్యాకతేన దుక్ఖసచ్చేన కాలం కరోన్తి.

భూతాతి సత్తా. **అప్పటిపుగ్గలో**తి పటిభాగపుగ్గలవిరహితో. **బలప్పత్తో**తి దసవిధం ఞాణబలం పత్తో. **ఉప్పాదవయధమ్మినో**తి ఉప్పాదవయసభావా. **తేసం వూపసమో**తి తేసం సఙ్ఖారానం వూపసమో. **సుఖో**తి అసఙ్ఖతం నిబ్బానమేవ సుఖన్తి అత్థో. **తదాసీ**తి "సహ పరినిబ్బానా మహాభూమిచాలో అహోసీ"తి ఏవం మహాపరినిబ్బానే (దీ॰ ని॰ ౨.౨౨౦) వుత్తం భూమిచాలం సన్ధాయాహ. సో హి లోమహంసనకో చ భింసనకో చ ఆసి. **సబ్బాకారవరూపేతే**తి సబ్బాకారవరగుణూపేతే. **నాహు అస్సాసపస్సాసో**తి న జాతో అస్సాసపస్సాసో. **అనేజో**తి తణ్హాసఙ్ఖాతాయ ఏజాయ అభావేన అనేజో. **సన్తిమారబ్భా**తి అనుపాదిసేసం నిబ్బానం ఆరబ్భ పటిచ్చ సన్ధాయ. **చక్ఖుమా**తి పఞ్చహి చక్ఖూహి చక్ఖుమా. **పరినిబ్బుతో**తి ఖన్ధపరినిబ్బానేన పరినిబ్బుతో. **అసల్లీనేనా**తి అనల్లీనేన అసఙ్కుటితేన సువికసితేనేవ చిత్తేన. **వేదనం అజ్ఝవాసయీ**తి వేదనం అధివాసేసి, న వేదనానువత్తీ హుత్వా ఇతో చితో సమ్పరివత్తి. **విమోక్ఖో**తి కేనచి ధమ్మేన అనావరణవిమోక్ఖో సబ్బసో అపఞ్ఞత్తిభావూపగమో పజ్జోతనిబ్బానసదిసో జాతోతి. పఞ్చమం.

దుతియో వగ్గో.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

బ్రహ్మసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. బ్రాహ్మణసంయుత్తం

౧. అరహన్తవగ్గో

౧. ధనఞ్జానీసుత్తవణ్ణనా

౧౮౭. బ్రాహ్మణసంయుత్తస్స పఠమే **ధనఞ్జానీ**తి ధనఞ్జానిగోత్తా. ఉక్కట్ఠగోత్తా కిరేసా. సేసబ్రాహ్మణా కిర బ్రహ్మునో ముఖతో జాతా, ధనఞ్జానిగోత్తా మత్థకం భిన్దిత్వా నిక్ఖన్తాతి తేసం లద్ధి. **ఉదానం ఉదానేసీ**తి కస్మా ఉదానేసి? సో కిర బ్రాహ్మణో మిచ్ఛాదిట్ఠికో "బుద్ధో ధమ్మో సఙ్ఘో"తి వుత్తే కణ్ణే పిదహతి, థద్ధో ఖదిరఖాణుసదిసో. బ్రాహ్మణీ పన సోతాపన్నా అరియసావికా. బ్రాహ్మణో దానం దేన్తో పఞ్చసతానం బ్రాహ్మణానం అప్పోదకం పాయాసం దేతి, బ్రాహ్మణీ బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స నానారసభోజనం. బ్రాహ్మణస్స దానదివసే బ్రాహ్మణీ తస్స వసవత్తితాయ పహీనమచ్ఛేరతాయ చ సహత్థా పరివిసతి. బ్రాహ్మణియా పన దానదివసే బ్రాహ్మణో పాతోవ ఘరా నిక్ఖమిత్వా పలాయతి. అథేకదివసం బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణియా సద్ధిం అసమ్మన్తేత్వా పఞ్చసతే బ్రాహ్మణే నిమన్తేత్వా బ్రాహ్మణిం ఆహ – "స్వే భోతి అమ్హాకం ఘరే పఞ్చసతా బ్రాహ్మణా భుఞ్జిస్సన్తీ"తి. మయా కిం కాతబ్బం బ్రాహ్మణాతి? తయా అఞ్ఞం కిఞ్చి కాతబ్బం నత్థి, సబ్బం పచనపరివేసనం అఞ్ఞే కరిస్సన్తి. యం పన త్వం ఠితాపి నిసిన్నాపి ఖిపిత్వాపి ఉక్కాసిత్వాపి "నమో బుద్ధస్సా"తి తస్స ముణ్డకస్స సమణకస్స నమక్కారం కరోసి, తం స్వే ఏకదివసమత్తం మా అకాసి. తం హి సుత్వా బ్రాహ్మణా అనత్తమనా హోన్తి, మా మం బ్రాహ్మణేహి భిన్దసీతి. త్వం బ్రాహ్మణేహి వా భిజ్జ దేవేహి వా, అహం పన సత్థారం అనుస్సరిత్వా న సక్కోమి అనమస్సమానా సణ్ఠాతున్తి. భోతి కులసతికే గామే గామద్వారమ్పి తావ పిదహితుం వాయమన్తి, త్వం ద్వీహఙ్గులేహి పిదహితబ్బం ముఖం బ్రాహ్మణానం భోజనకాలమత్తం పిదహితుం న సక్కోసీతి. ఏవం పునప్పునం కథేత్వాపి సో నివారేతుం అసక్కోన్తో ఉస్సీసకే ఠపితం మణ్డలగ్గఖగ్గం గహేత్వా – "భోతి సచే స్వే బ్రాహ్మణేసు నిసిన్నేసు తం ముణ్డసమణకం నమస్ససి, ఇమినా తం ఖగ్గేన పాదతలతో పట్ఠాయ యావ కేసమత్థకా కళీరం వియ కోట్టేత్వా రాసిం కరిస్సామీ"తి ఇమం గాథం అభాసి –

> "ఇమినా మణ్డలగ్గేన, పాదతో యావ మత్థకా;
> కళీరమివ ఛేజ్జామి, యది మిచ్ఛం న కాహసి.
>
> "సచే బుద్ధోతి భణసి, సచే ధమ్మోతి భాససి;
> సచే సఙ్ఘోతి కిత్తేసి, జీవన్తీ మే నివేసనే"తి.

అరియసావికా పన పథవీ వియ దుప్పకమ్పా, సినేరు వియ దుప్పరివత్తియా. సా తేన నం ఏవమాహ –

> "సచే మే అఙ్గమఙ్గాని, కామం ఛేజ్జసి బ్రాహ్మణ;
> నేవాహం విరమిస్సామి, బుద్ధసేట్ఠస్స సాసనా.
>
> "నాహం ఓక్కా వరధరా, సక్కా రోధయితుం జినా;
> ధీతాహం బుద్ధసేట్ఠస్స, ఛిన్ద వా మం వధస్సు వా"తి.

ఏవం ధనఞ్జానిగజ్జితం నామ గజ్జన్తీ పఞ్చ గాథాసతాని అభాసి. బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణిం పరామసితుం వా పహరితుం వా అసక్కోన్తో "భోతి యం తే రుచ్చతి, తం కరోహీ"తి వత్వా ఖగ్గం సయనే ఖిపి. పునదివసే గేహం హరితుపలిత్తం కారాపేత్వా లాజాపుణ్ణఘటమాలాగన్ధాదీహి తత్థ తత్థ అలఙ్కారాపేత్వా పఞ్చన్నం బ్రాహ్మణసతానం నవసప్పిసక్ఖరమధుయుత్తం అప్పోదకపాయాసం పటియాదాపేత్వా కాలం ఆరోచాపేసి.

బ్రాహ్మణీపి పాతోవ గన్ధోదకేన సయం న్హాయిత్వా సహస్సగ్ఘనకం అహతవత్థం నివాసేత్వా పఞ్చసతగ్ఘనకం ఏకంసం కత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితా సువణ్ణకటచ్ఛుం గహేత్వా భత్తగ్గే బ్రాహ్మణే పరివిసమానా తేహి సద్ధిం ఏకపన్తియం నిసిన్నస్స తస్స బ్రాహ్మణస్స భత్తం ఉపసంహరన్తీ దున్నిక్ఖిత్తే దారుభణ్డే పక్ఖలి. పక్ఖలనఘట్టనాయ దుక్ఖా వేదనా ఉప్పజ్జి. తస్మిం సమయే దసబలం సరి. సతిసమ్పన్నతాయ పన పాయాసపాతిం అఛడ్డేత్వా సణికం ఓతారేత్వా భూమియం సణ్ఠపేత్వా పఞ్చన్నం బ్రాహ్మణసతానం మజ్ఝే సిరసి అఞ్జలిం ఠపేత్వా యేన వేళువనం, తేనఞ్జలిం పణామేత్వా ఇమం ఉదానం ఉదానేసి.

తస్మిఞ్చ సమయే తేసు బ్రాహ్మణేసు కేచి భుత్తా హోన్తి, కేచి భుఞ్జమానా, కేచి హత్థే ఓతారితమత్తా, కేసఞ్చి భోజనం పురతో ఠపితమత్తం హోతి. తే తం సద్దం సుత్వావ సినేరుమత్తేన ముగ్గరేన సీసే పహటా వియ కణ్ణేసు సూలేన విద్ధా వియ దుక్ఖదోమనస్సం పటిసంవేదియమానా "ఇమినా అఞ్ఞలద్ధికేన మయం ఘరం పవేసితా"తి కుజ్ఝిత్వా హత్థే పిణ్డం ఛడ్డేత్వా ముఖేన గహితం నిట్ఠుభిత్వా ధనుం దిస్వా కాకా వియ బ్రాహ్మణం అక్కోసమానా దిసావిదిసా పక్కమింసు. బ్రాహ్మణో ఏవం భిజ్జిత్వా గచ్ఛన్తే బ్రాహ్మణే దిస్వా బ్రాహ్మణిం సీసతో పట్ఠాయ ఓలోకేత్వా, "ఇదమేవ భయం సమ్పస్సమానా మయం హియ్యో పట్ఠాయ భోతిం యాచన్తా న లభిమ్హా"తి నానప్పకారేహి బ్రాహ్మణిం అక్కోసిత్వా, ఏతం "ఏవమేవం పనా"తిఆదివచనం అవోచ.

ఉపసఙ్కమీతి "సమణో గోతమో గామనిగమరట్ఠపూజితో, న సక్కా గన్త్వా యం వా తం వా వత్వా సన్తజ్జేతుం, ఏకమేవ నం పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీ"తి గచ్ఛన్తోవ "**కింసు ఛేత్వా**"తి గాథం అభిసఙ్ఖరిత్వా – "సచే 'అసుకస్స నామ వధం రోచేమీ'తి వక్ఖతి, అథ నం 'యే తుయ్హం న రుచ్చన్తి, తే మారేతుకామోసి, లోకవధాయ ఉప్పన్నో, కిం తుయ్హం సమణభావేనా'తి? నిగ్గహిస్సామి. సచే 'న కస్సచి వధం రోచేమీ'తి వక్ఖతి, అథ నం 'త్వం రాగాదీనమ్పి వధం న ఇచ్ఛసి. కస్మా సమణో హుత్వా ఆహిణ్డసీ'తి? నిగ్గహిస్సామీ. ఇతి ఇమం ఉభతోకోటికం పఞ్హం సమణో గోతమో నేవ గిలితుం న ఉగ్గిలితుం సక్ఖిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమి . **సమ్మోదీ**తి అత్తనో పణ్డితతాయ కుద్ధభావం అదస్సేత్వా మధురకథం కథేన్తో సమ్మోది. పఞ్హో దేవతాసంయుత్తే కథితో. సేసమ్పి హేట్ఠా విత్థారితమేవాతి. పఠమం.

౨. అక్కోససుత్తవణ్ణనా

౧౮౮. దుతియే **అక్కోసకభారద్వాజో**తి భారద్వాజోవ సో, పఞ్చమత్తేహి పన గాథా సతేహి తథాగతం అక్కోసన్తో ఆగతోతి. "అక్కోసకభారద్వాజో"తి తస్స సఙ్గీతికారేహి నామం గహితం. **కుపితో అనత్తమనో**తి "సమణేన గోతమేన మయ్హం జేట్ఠకభాతరం పబ్బాజేన్తేన జాని కతా, పక్ఖో భిన్నో"తి కోధేన కుపితో దోమనస్సేన చ అనత్తమనో హుత్వాతి అత్థో. **అక్కోసతీ**తి "చోరోసి, బాలోసి, మూళ్హోసి, థేనోసి, ఓట్ఠోసి, మేణ్డోసి, గోణోసి, గద్రభోసి, తిరచ్ఛానగతోసి, నేరయికోసీ"తి దసహి

అక్కోసవత్థూహి అక్కోసతి. **పరిభాసతీతి** “హోతు ముణ్డకసమణక, ‘అదణ్డో అహ’న్తి కరోసి, ఇదాని తే రాజకులం గన్త్వా దణ్డం ఆరోపేస్సామీ”తిఆదీని వదన్తో పరిభాసతి నామ.

సమ్భుఞ్జతీతి ఏకతో భుఞ్జతి. **వీతిహరతీతి** కతస్స పటికారం కరోతి. **భగవన్తం ఖో, గోతమన్తి** కస్మా ఏవమాహ? “తవేవేతం, బ్రాహ్మణ, తవేవేతం, బ్రాహ్మణా”తి కిరస్స సుత్వా. “ఇసయో నామ కుపితా సపనం దేన్తి కిసవచ్ఛాదయో వియా”తి అనుస్సవవసేన “సపతి మం మఞ్ఞే సమణో గోతమో”తి భయం ఉప్పజ్జి. తస్మా ఏవమాహ.

దన్తస్సాతి నిబ్బిసేవనస్స. **తాదినోతి** తాదిలక్ఖణం పత్తస్స. **తస్సేవ తేన పాపియోతి** తస్సేవ పుగ్గలస్స తేన కోధేన పాపం హోతి. **సతో ఉపసమ్మతీతి** సతియా సమన్నాగతో హుత్వా అధివాసేతి. **ఉభిన్నం తికిచ్ఛన్తానన్తి** ఉభిన్నం తికిచ్ఛన్తం. అయమేవ వా పాఠో. యో పుగ్గలో సతో ఉపసమ్మతి, ఉభిన్నమత్థం చరతి తికిచ్ఛతి సాధేతి, తం పుగ్గలం జనా బాలోతి మఞ్ఞన్తి. కీదిసా జనా? **యే ధమ్మస్స అకోవిదా. ధమ్మస్సాతి** పఞ్చక్ఖన్ధధమ్మస్స వా చతుసచ్చధమ్మస్స వా. **అకోవిదాతి** తస్మిం ధమ్మే అకుసలా అన్ధబాలపుథుజ్జనా. దుతియం.

౩. అసురిన్దకసుత్తవణ్ణనా

౧౮౯. తతియే **అసురిన్దకభారద్వాజోతి** అక్కోసకభారద్వాజస్స కనిట్ఠో. **కుపితోతి** తేనేవ కారణేన కుద్ధో. **జయఞ్చేవస్స తం హోతీతి** అస్సేవ తం జయం హోతి, సో జయో హోతీతి అత్థో . కతమస్సాతి? యా తితిక్ఖా విజానతో అధివాసనాయ గుణం విజానన్తస్స తితిక్ఖా అధివాసనా, అయం తస్స విజానతోవ జయో. బాలో పన ఫరుసం భణన్తో “మయ్హం జయో”తి కేవలం జయం మఞ్ఞతి. తతియం.

౪. బిలఙ్గికసుత్తవణ్ణనా

౧౯౦. చతుత్థే **బిలఙ్గికభారద్వాజోతి** భారద్వాజోవ సో, నానప్పకారం పన సుద్ధఞ్చ సమ్భారయుత్తఞ్చ కఞ్జికం కారేత్వా విక్కిణాపేన్తో బహుధనం సఙ్ఘరీతి “బిలఙ్గికభారద్వాజో”తి తస్స సఙ్గీతికారేహి నామం గహితం. **తుణ్హీభూతోతి** “తయో మే జేట్ఠకభాతరో ఇమినా పబ్బాజితా”తి అతివియ కుద్ధో కిఞ్చి వత్తుం అసక్కోన్తో తుణ్హీభూతో అట్ఠాసి. గాథా పన దేవతాసంయుత్తే కథితావ. చతుత్థం.

౫. అహింసకసుత్తవణ్ణనా

౧౯౧. పఞ్చమే **అహింసకభారద్వాజోతి** భారద్వాజోయేవ, అహింసకపఞ్హం పన పుచ్ఛి, తేనస్సేతం సఙ్గీతికారేహి నామం గహితం. నామేన వా ఏస అహింసకో, గోత్తేన భారద్వాజో. **అహింసకాహన్తి** అహింసకో అహం, ఇతి మే భవం గోతమో జానాతూతి ఆహ. **తథా చస్సాతి** తథా చే అస్స, భవేయ్యాసీతి అత్థో. **న హింసతీతి** న విహేఠేతి న దుక్ఖాపేతి. పఞ్చమం.

౬. జటాసుత్తవణ్ణనా

౧౯౨. ఛట్ఠే **జటాభారద్వాజోతి** భారద్వాజోయేవ, జటాపఞ్హస్స పన పుచ్ఛితత్తా సఙ్గీతికారేహి ఏవం వుత్తో. సేసం దేవతాసంయుత్తే కథితమేవ. ఛట్ఠం.

౭. సుద్ధికసుత్తవణ్ణనా

౧౯౩. సత్తమే **సుద్ధికభారద్వాజో**తి అయమ్పి భారద్వాజోవ, సుద్ధికపఞ్హస్స పన పుచ్ఛితత్తా సఙ్గీతికారేహి ఏవం వుత్తో. **సీలవాపి తపోకర**న్తి సీలసమ్పన్నోపి తపోకమ్మం కరోన్తో. **విజ్జాచరణసమ్పన్నో**తి ఏత్థ **విజ్జా**తి తయో వేదా. **చరణ**న్తి గోత్తచరణం. **సో సుజ్ఝతి న అఞ్ఞా ఇతరా పజా**తి సో తేవిజ్జో బ్రాహ్మణో సుజ్ఝతి, అయం పన అఞ్ఞా నామికా పజా న సుజ్ఝతీతి వదతి. **బహుమ్పి పలపం జప్ప**న్తి బహుమ్పి పలపం జప్పన్తో, "బ్రాహ్మణోవ సుజ్ఝతీ"తి ఏవం వచనసహస్సమ్పి భణన్తోతి అత్థో. **అన్తోకసమ్బూ**తి అన్తో కిలేసపూతిసభావేన పూతికో. **సంకిలిట్ఠో**తి కిలిట్ఠేహి కాయకమ్మాదీహి సమన్నాగతో. సత్తమం.

౮. అగ్గికసుత్తవణ్ణనా

౧౯౪. అట్ఠమే **అగ్గికభారద్వాజో**తి అయమ్పి భారద్వాజోవ, అగ్గి పరిచరణవసేన పనస్స సఙ్గీతికారేహి ఏతం నామం గహితం. **సన్నిహితో హోతీ**తి సంయోజితో హోతి. **అట్ఠాసీ**తి కస్మా తత్థ అట్ఠాసి? భగవా కిర పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో ఇమం బ్రాహ్మణం దిస్వా చిన్తేసి – "అయం బ్రాహ్మణో ఏవరూపం అగ్గపాయాసం గహేత్వా 'మహాబ్రహ్మానం భోజేమీ'తి అగ్గిమ్హి ఝాపేన్తో అఫలం కరోతి అపాయమగ్గం ఓక్కమతి, ఇమం లద్ధిం అవిస్సజ్జన్తో అపాయపూరకోవ భవిస్సతి, గచ్ఛామిస్స ధమ్మదేసనాయ, మిచ్ఛాదిట్ఠిం భిన్దిత్వా పబ్బాజేత్వా చత్తారో మగ్గే చేవ చత్తారి చ ఫలాని దేమీ"తి, తస్మా పుబ్బణ్హసమయే రాజగహం పవిసిత్వా తత్థ అట్ఠాసి.

తీహి విజ్జాహీతి తీహి వేదేహి. **జాతిమా**తి యావ సత్తమా పితామహయుగా పరిసుద్ధాయ జాతియా సమన్నాగతో. **సుతవా బహూ**తి బహు నానప్పకారే గన్థే సుతవా. **సోమం భుఞ్జేయ్యా**తి సో తేవిజ్జో బ్రాహ్మణో ఇమం పాయాసం భుఞ్జితుం యుత్తో, తుమ్హాకం పనేస పాయాసో అయుత్తోతి వదతి.

వేదీతి పుబ్బేనివాసఞాణేన జాని పటివిజ్ఝి. **సగ్గాపాయ**న్తి దిబ్బేన చక్ఖునా సగ్గమ్పి అపాయమ్పి పస్సతి. **జాతిక్ఖయ**న్తి అరహత్తం. **అభిఞ్ఞావోసితో**తి జానిత్వా వోసితవోసానో. **బ్రాహ్మణో భవ**న్తి అవీచితో యావ భవగ్గా భోతా గోతమేన సదిసో జాతిసమ్పన్నో ఖీణాసవబ్రాహ్మణో నత్థి, భవంయేవ బ్రాహ్మణోతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా సువణ్ణపాతిం పూరేత్వా దసబలస్స పాయాసం ఉపనామేసి. సత్థా ఉప్పత్తిం దీపేత్వా భోజనం పటిక్ఖిపన్తో **గాథాభిగీతం మే**తిఆదిమాహ. తత్థ **గాథాభిగీత**న్తి గాథాహి అభిగీతం. **అభోజనేయ్య**న్తి అభుఞ్జితబ్బం . ఇదం వుత్తం హోతి – త్వం, బ్రాహ్మణ, మయ్హం ఏత్తకం కాలం భిక్ఖాచారవత్తేన ఠితస్స కటచ్ఛుమత్తమ్పి దాతుం నాసక్ఖి, ఇదాని పన మయా తుయ్హం కిలఞ్జమ్హి తిలే విత్థారేన్తేన వియ సబ్బే బుద్ధగుణా పకాసితా, ఇతి గాయనేన గాయిత్వా లద్ధం వియ ఇదం భోజనం హోతి, తస్మా ఇదం గాథాభిగీతం మే అభోజనేయ్యన్తి. **సమ్పస్సతం, బ్రాహ్మణ, నేస ధమ్మో**తి, బ్రాహ్మణ, అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ సమ్పస్సన్తానం "ఏవరూపం భోజనం భుఞ్జితబ్బ"న్తి ఏస ధమ్మో న హోతి. సుధాభోజనమ్పి **గాథాభిగీతం పనుదన్తి బుద్ధా**, గాథాహి గాయిత్వా లద్ధం బుద్ధా నీహరన్తియేవ. **ధమ్మే సతి, బ్రాహ్మణ, వుత్తిరేసా**తి, బ్రాహ్మణ, ధమ్మే సతి ధమ్మం అపేక్ఖిత్వా ధమ్మే పతిట్ఠాయ జీవితం కప్పేన్తానం ఏసా వుత్తి అయం ఆజీవో – ఏవరూపం నీహరిత్వా ధమ్మలద్ధమేవ భుఞ్జితబ్బన్తి.

అథ బ్రాహ్మణో చిన్తేసి – అహం పుబ్బే సమణస్స గోతమస్స గుణే వా అగుణే వా న జానామి. ఇదాని పనస్సాహం గుణే ఞత్వా మమ గేహే అసీతికోటిమత్తం ధనం సాసనే విప్పకిరితుకామో జాతో, అయఞ్చ “మయా దిన్నపచ్చయా అకప్పియా”తి వదతి. అప్పటిగ్గయ్హో అహం సమణేన గోతమేనాతి. అథ భగవా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పేసేత్వా తస్స చిత్తాచారం వీమంసన్తో, “అయం సబ్బేపి అత్తనా దిన్నపచ్చయే ‘అకప్పియా’తి సల్లక్ఖేతి. యం హి భోజనం ఆరబ్భ కథా ఉప్పన్నా, ఏతదేవ న వట్టతి, సేసా నిద్దోసా”తి బ్రాహ్మణస్స చతున్నం పచ్చయానం దానద్వారం దస్సేన్తో **అఞ్ఞేన చాతిఆదిమాహ**. తత్థ **కుక్కుచ్చవూపసన్తన్తి** హత్థకుక్కుచ్చాదీనం వసేన వూపసన్తకుక్కుచ్చం. **అన్నేన పానేనాతి** దేసనామత్తమేతం . అయం పనత్థో – అఞ్ఞేహి తయా “పరిచ్చజిస్సామీ”తి సల్లక్ఖితేహి చీవరాదీహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహస్సు. **ఖేత్తం హి తం పుఞ్ఞపేక్ఖస్స హోతీతి** ఏతం తథాగతసాసనం నామ పుఞ్ఞపేక్ఖస్స పుఞ్ఞత్థికస్స తుయ్హం అప్పేపి బీజే బహుసస్సఫలదాయకం సుఖేత్తం వియ పటియత్తం హోతి. అట్ఠమం.

౯. సున్దరికసుత్తవణ్ణనా

౧౯౫. నవమే **సున్దరికభారద్వాజోతి** సున్దరికాయ నదియా తీరే అగ్గిజుహణేన ఏవంలద్ధనామో. **సున్దరికాయాతి** ఏవంనామికాయ నదియా. **అగ్గిం జుహతీతి** ఆహుతిం పక్ఖిపనేన జాలేతి . **అగ్గిహుత్తం పరిచరతీతి** అగ్యాయతనం సమ్మజ్జనుపలేపనబలికమ్మాదినా పయిరుపాసతి. **కో ను ఖో ఇమం హబ్యసేసం భుఞ్జేయ్యాతి** సో కిర బ్రాహ్మణో అగ్గిమ్హి హుతావసేసం పాయాసం దిస్వా చిన్తేసి – “అగ్గిమ్హి తావ పక్ఖిత్తపాయాసో మహాబ్రహ్మునా భుత్తో, అయం పన అవసేసో అత్థి, తం యది బ్రహ్మునో ముఖతో జాతస్స బ్రాహ్మణస్స దదేయ్యం, ఏవం మే పితరా సహ పుత్తోపి సన్తప్పితో భవేయ్య, సువిసోధితో చస్స బ్రహ్మలోకగామిమగ్గో”తి. సో బ్రాహ్మణస్స దస్సనత్థం ఉట్ఠాయాసనా చతుద్దిసా అనువిలోకేసి, “కో ను ఖో ఇమం హబ్యసేసం భుఞ్జేయ్యా”తి?

రుక్ఖమూలేతి తస్మిం వనసణ్డే జేట్ఠకరుక్ఖస్స మూలే. **ససీసం పారుతం నిసిన్నన్తి** సహ సీసేన పారుతకాయం నిసిన్నం. కస్మా పన భగవా తత్థ నిసీది? భగవా కిర పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో ఇమం బ్రాహ్మణం దిస్వా చిన్తేసి – అయం బ్రాహ్మణో ఏవరూపం అగ్గపాయాసం గహేత్వా “మహాబ్రహ్మానం భోజేమీ”తి అగ్గిమ్హి ఝాపేన్తో అఫలం కరోతి...పే.... చత్తారో మగ్గే చేవ చత్తారి చ ఫలాని దేమీతి. తస్మా కాలస్సేవ వుట్ఠాయ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా పత్తచీవరం ఆదాయ గన్త్వా వుత్తనయేన తస్మిం రుక్ఖమూలే నిసీది. అథ కస్మా ససీసం పారుపీతి? హిమపాతస్స చ సీతవాతస్స చ పటిబాహనత్థం, పటిబలోవ ఏతం తథాగతో అధివాసేతుం. సచే పన అపారుపిత్వా నిసీదేయ్య, బ్రాహ్మణో దూరతోవ సఞ్జానిత్వా నివత్తేయ్య, ఏవం సతి కథా నప్పవత్తేయ్య. ఇతి భగవా – “బ్రాహ్మణే ఆగతే సీసం వివరిస్సామి, అథ మం సో దిస్వా కథం పవత్తేస్సతి, తస్సాహం కథానుసారేన ధమ్మం దేసేస్సామీ”తి కథాపవత్తనత్థం ఏవమకాసి.

ఉపసఙ్కమీతి బ్రాహ్మణో – “అయం ససీసం పారుపిత్వా సబ్బరత్తిం పధానమనుయుత్తో. ఇమస్స దక్ఖిణోదకం దత్వా ఇమం హబ్యసేసం దస్సామీ”తి, బ్రాహ్మణసఞ్ఞీ హుత్వా ఉపసఙ్కమి. **ముణ్డో అయం భవం, ముణ్డకో అయం భవన్తి** సీసే వివరితమత్తే నీచకేసన్తం దిస్వా “ముణ్డో”తి ఆహ. తతో సుట్ఠుతరం ఓలోకేన్తో పవత్తమత్తమ్పి సిఖం అదిస్వా హీళేన్తో “ముణ్డకో”తి ఆహ. **తతోవాతి** యత్థ ఠితో అద్దస, తమ్హావ పదేసా. **ముణ్డాపి హీతి** కేనచి కారణేన ముణ్డితసీసాపి హోన్తి.

మా జాతిం పుచ్ఛాతి యది దానస్స మహప్ఫలతం పచ్చాసీససి, జాతిం మా పుచ్ఛ. అకారణం హి దక్ఖిణేయ్యభావస్స జాతి. **చరణఞ్చ పుచ్ఛాతి** అపిచ ఖో సీలాదిగుణభేదం చరణం పుచ్ఛ. ఏతం హి దక్ఖిణేయ్యభావస్స కారణం. ఇదానిస్స తమత్థం విభావేన్తో **కట్ఠా హవే జాయతి జాతవేదో**తిఆదిమాహ . తత్రాయం అధిప్పాయో – ఇధ కట్ఠా అగ్గి జాయతి, న చ సో సాలాదికట్ఠా జాతోవ అగ్గికిచ్చం కరోతి, సాపాన-దోణిఆదికట్ఠా జాతో న కరోతి, అత్తనో పన అచ్చియాదిగుణసమ్పత్తియా యతో వా తతో వా జాతో కరోతియేవ. ఏవం న బ్రాహ్మణకులాదీసు జాతోవ దక్ఖిణేయ్యో హోతి, చణ్డాలకులాదీసు జాతో న హోతి, అపిచ ఖో నీచకులినోపి ఉచ్చకులినోపి ఖీణాసవ-ముని ధితిమా హిరీనిసేధో ఆజానీయో హోతి. ఇమాయ ధితిహిరిపమోక్ఖాయ గుణసమ్పత్తియా జాతిమా ఉత్తమదక్ఖిణేయ్యో హోతి. సో హి ధితియా గుణే ధారేతి, హిరియా దోసే నిసేధేతీతి. అపిచేత్థ **మునీతి** మోనధమ్మేన సమన్నాగతో. **ధితిమాతి** వీరియవా. **ఆజానీయోతి** కారణాకారణజాననకో. **హిరీనిసేధోతి** హిరియా పాపాని నిసేధేత్వా ఠితో.

సచ్చేన దన్తోతి పరమత్థసచ్చేన దన్తో. **దమసా ఉపేతోతి** ఇన్ద్రియదమేన ఉపేతో. **వేదన్తగూతి** చతున్నం మగ్గవేదానం అన్తం, చతూహి వా మగ్గవేదేహి కిలేసానం అన్తం గతో. **వుసితబ్రహ్మచరియోతి** మగ్గబ్రహ్మచరియవాసం వుత్థో. **యఞ్ఞోపనీతోతి** ఉపనీతయఞ్ఞో పటియాదితయఞ్ఞో చ. **తముపవ్హయేథాతి** యేన యఞ్ఞో పటియాదితో, సో తం పరమత్థబ్రాహ్మణం అవ్హయేయ్య. "ఇన్దమవ్హయామ, సోమమవ్హయామ, వరుణమవ్హయామ, ఈసానమవ్హయామ, యామమవ్హయామా"తి ఇదం పన అవ్హానం నిరత్థకం. **కాలేనాతి** అవ్హయన్తో చ "కాలో, భన్తే, నిట్ఠితం భత్త"న్తి అన్తోమజ్ఝన్హికకాలేయేవ తం ఉపవ్హయేయ్య. **సో జుహతి దక్ఖిణేయ్యేతి** యో ఏవం కాలే ఖీణాసవం ఆమన్తేత్వా తత్థ చతుపచ్చయదక్ఖిణం పతిట్ఠపేతి, సో దక్ఖిణేయ్యే జుహతి నామ, న అచేతనే అగ్గిమ్హి పక్ఖిపన్తో.

ఇతి బ్రాహ్మణో భగవతో కథం సుణన్తో పసీదిత్వా ఇదాని అత్తనో పసాదం ఆవికరోన్తో **అద్ధా సుయిట్ఠ**న్తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – అద్ధా మమ యిదం ఇదాని సుయిట్ఠఞ్చ సుహుతఞ్చ భవిస్సతి, పుబ్బే పన అగ్గిమ్హి ఝాపితం నిరత్థకం అహోసీతి. **అఞ్ఞో జనోతి** "అహం బ్రాహ్మణో, అహం బ్రాహ్మణో"తి వదన్తో అన్ధబాలపుథుజ్జనో. **హబ్యసేసన్తి** హుతసేసం. **భుఞ్జతు భవన్తిఆది** పురిమసుత్తే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

న ఖ్వాహన్తి న ఖో అహం. కస్మా పనేవమాహాతి? తస్మిం కిర భోజనే ఉపహటమత్తేవ "సత్థా భుఞ్జిస్సతీ"తి సఞ్ఞాయ చతూసు మహాదీపేసు ద్వీసు పరిత్తదీపసహస్సేసు దేవతా పుప్ఫఫలాదీని చేవ సప్పినవనీతతేలమధుఫాణితాదీని చ ఆదాయ మధుపటలం పీళేత్వా మధుం గణ్హన్తియో వియ దిబ్బానుభావేన నిబ్బత్తితోజమేవ గహేత్వా పక్ఖిపింసు. తేన తం సుఖుమత్తం గతం, మనుస్సానఞ్చ ఓళారికం వత్థూతి తేసం తావ ఓళారికవత్థుతాయ సమ్మా పరిణామం న గచ్ఛతి. గోయూసే పన తిలబీజాని పక్ఖిపిత్వా పక్కత్తా ఓళారికమిస్సకం జాతం, దేవానఞ్చ సుఖుమం వత్థూతి తేసం సుఖుమవత్థుతాయ సమ్మా పరిణామం న గచ్ఛతి. సుక్ఖవిపస్సకఖీణాసవస్సాపి కుచ్ఛియం న పరిణమతి. అట్ఠసమాపత్తిలాభీఖీణాసవస్స పన సమాపత్తిబలేన పరిణామేయ్య. భగవతో పన పాకతికేనేవ కమ్మజతేజేన పరిణామేయ్య.

అప్పహరితేతి అహరితే. సచే హి హరితేసు తిణేసు పక్ఖిపేయ్య, సినిద్ధపాయాసేన తిణాని పూతీని భవేయ్యుం. బుద్ధా చ భూతగామసిక్ఖాపదం న వీతిక్కమన్తి, తస్మా ఏవమాహ. యత్థ పన గలప్పమాణాని మహాతిణాని, తాదిసే ఠానే పక్ఖిపితుం వట్టతి. **అప్పాణకేతి** సప్పాణకస్మిం హి పరిత్తకే ఉదకే పక్ఖిత్తే పాణకా మరన్తి, తస్మా ఏవమాహ. యం పన గమ్భీరం మహాఉదకం హోతి, పాతిసతేపి పాతిసహస్సేపి పక్ఖిత్తే న ఆలుళతి, తథారూపే ఉదకే వట్టతి. **ఓపిలాపేసీతి** సువణ్ణపాతియా

సద్ధింయేవ నిముజ్జాపేసి. **చిచ్చిటాయతి చిటిచిటాయతీ**తి ఏవరూపం సద్దం కరోతి. కిం పనేస పాయాసస్స ఆనుభావో, ఉదాహు తథాగతస్సాతి? తథాగతస్స. అయం హి బ్రాహ్మణో తం పాయాసం ఓపిలాపేత్వా ఉమ్మగ్గం ఆరుయ్హ సత్థు సన్తికం అనాగన్త్వావ గచ్ఛేయ్య, అథ భగవా – "ఏత్తకం అచ్ఛరియం దిస్వా మమ సన్తికం ఆగమిస్సతి. అథస్సాహం ధమ్మదేసనాయ మిచ్ఛాదిట్ఠిగహణం భిన్దిత్వా సాసనే ఓతారేత్వా అమతపానం పాయేస్సామీ"తి అధిట్ఠానబలేన ఏవమకాసి.

దారు సమాదహానోతి దారుం ఝాపయమానో. **బహిద్ధా హి ఏత**న్తి ఏతం దారుజ్ఝాపనం నామ అరియధమ్మతో బహిద్ధా. యది ఏతేన సుద్ధి భవేయ్య, యే దవడాహకాదయో బహూని దారూని ఝాపేన్తి, తే పఠమతరం సుజ్ఝేయ్యుం. **కుసలా**తి ఖన్ధాదీసు కుసలా. **అజ్ఝత్తమేవుజ్జలయామి జోతి**న్తి నియకజ్ఝత్తే అత్తనో సన్తానస్మింయేవ ఞాణజోతిం జాలేమి. **నిచ్చగ్గినీ**తి ఆవజ్జనపటిబద్ధేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన నిచ్చం పజ్జలితగ్గి. **నిచ్చసమాహితత్తో**తి నిచ్చం సమ్మా ఠపితచిత్తో. **బ్రహ్మచరియం చరామీ**తి బోధిమణ్డే చరితం బ్రహ్మచరియం గహేత్వా ఏవం వదతి.

మానో హి తే, బ్రాహ్మణ, ఖారిభారోతి యథా ఖారిభారో ఖన్ధేన వయ్హమానో ఉపరి రితోపి అక్కన్తక్కన్తట్ఠానే పథవియా సద్దిం ఫుసేతి, ఏవమేవ జాతిగోత్తకులాదీని మానవత్థూని నిస్సాయ ఉస్సాపితో మానోపి తత్థ తత్థ ఇస్సం ఉప్పాదేన్తో చతూసు అపాయేసు సంసీదాపేతి. తేనాహ "మానో హి తే, బ్రాహ్మణ, ఖారిభారో"తి . **కోధో ధూమో**తి తవ ఞాణగ్గిస్స ఉపక్కిలేసట్ఠేన కోధో ధుమో. తేన హి తే ఉపక్కిలిట్ఠో ఞాణగ్గి న విరోచతి. **భస్మని మోసవజ్జ**న్తి నిరోజట్ఠేన ముసావాదో ఛారికా నామ. యథా హి ఛారికాయ పటిచ్ఛన్నో అగ్గి న జోతేతి, ఏవం తే ముసావాదేన పటిచ్ఛన్నం ఞాణన్తి దస్సేతి. **జివ్హా సుజా**తి యథా తుయ్హం సువణ్ణరజతలోహకట్ఠమత్తికాసు అఞ్ఞతరమయా యాగయజనత్థాయ సుజా హోతి, ఏవం మయ్హం ధమ్మయాగం యజనత్థాయ పహూతజివ్హా సుజాతి వదతి. **హదయం జోతిట్ఠాన**న్తి యథా తుయ్హం నదీతీరే జోతిట్ఠానం, ఏవం మయ్హం ధమ్మయాగస్స యజనట్ఠానట్ఠేన సత్తానం హదయం జోతిట్ఠానం. **అత్తా**తి చిత్తం.

ధమ్మో రహదోతి యథా త్వం అగ్గిం పరిచరిత్వా ధూమఛారికసేదకిలిట్ఠసరీరో సున్దరికం నదిం ఓతరిత్వా న్హాయసి, ఏవం మయ్హం సున్దరికాసదిసేన బాహిరేన రహదేన అత్థో నత్థి, అట్ఠఙ్గికమగ్గధమ్మో పన మయ్హం రహదో, తత్రాహం పాణసతమ్పి పాణసహస్సమ్పి చతురాసీతిపాణసహస్సానిపి ఏకప్పహారేన న్హాపేమి. **సీలతిత్థో**తి తస్స పన మే ధమ్మరహదస్స చతుపారిసుద్ధిసీలం తిత్థన్తి దస్సేతి. **అనావిలో**తి యథా తుయ్హం సున్దరికా నదీ చతూహి పఞ్చహి ఏకతో న్హాయన్తేహి హేట్ఠుపరియవాలికా ఆలుళా హోతి , న ఏవం మయ్హం రహదో, అనేకసతసహస్సేసుపి పాణేసు ఓతరిత్వా న్హాయన్తేసు సో అనావిలో విప్పసన్నోవ హోతి. **సబ్భి సతం పసత్థో**తి పణ్డితేహి పణ్డితానం పసట్ఠో. ఉత్తమత్థేన వా సో సబ్భీతి వుచ్చతి, పణ్డితేహి పసత్థత్తా సతం పసత్థో. **తరన్తి పార**న్తి నిబ్బానపారం గచ్ఛన్తి.

ఇదాని అరియమగ్గరహదస్స అఙ్గాని ఉద్ధరిత్వా దస్సేన్తో **సచ్చం ధమ్మో**తిఆదిమాహ. తత్థ **సచ్చ**న్తి వచీసచ్చం. **ధమ్మో**తి ఇమినా దిట్ఠిసఙ్కప్పవాయామసతిసమాధయో దస్సేతి. **సంయమో**తి ఇమినా కమ్మన్తాజీవా గహితా. **సచ్చ**న్తి వా ఇమినా మగ్గసచ్చం గహితం. సా అత్థతో సమ్మాదిట్ఠి. వుత్తఞ్హేతం – "సమ్మాదిట్ఠి మగ్గో చేవ హేతు చా"తి (ధ. స. ౧౦౩౯). సమ్మాదిట్ఠియా పన గహితాయ తగ్గతికత్తా సమ్మాసఙ్కప్పో గహితోవ హోతి. **ధమ్మో**తి ఇమినా వాయామసతిసమాధయో. **సంయమో**తి ఇమినా వాచాకమ్మన్తాజీవా. ఏవమ్పి అట్ఠఙ్గికో మగ్గో దస్సితో హోతి. అథ వా **సచ్చ**న్తి పరమత్థసచ్చం , తం అత్థతో నిబ్బానం. **ధమ్మో**తిపదేన దిట్ఠి సఙ్కప్పో వాయామో సతి సమాధీతి పఞ్చఙ్గాని గహితాని. **సంయమో**తి వాచా కమ్మన్తో ఆజీవోతి తీణి. ఏవమ్పి అట్ఠఙ్గికో మగ్గో దస్సితో హోతి. **బ్రహ్మచరియ**న్తి ఏతం బ్రహ్మచరియం నామ. **మజ్ఝే సితా**తి

సస్సతుచ్ఛేదే వజ్జేత్వా మజ్ఝే నిస్సితా. **బ్రహ్మపత్తీ**తి సేట్ఠపత్తి. **స తుజ్జుభూతేసు నమో కరోహీ**తి ఏత్థ త-కారో పదసన్ధికరో, స త్వం ఉజుభూతేసు ఖీణాసవేసు నమో కరోహీతి అత్థో. **తమహం నరం ధమ్మసారీతి బ్రూమీ**తి యో ఏవం పటిపజ్జతి, తమహం పుగ్గలం "ధమ్మసారీ ఏసో ధమ్మసారియా పటిచ్ఛన్నో"తి చ "కుసలధమ్మేహి అకుసలధమ్మే సారేత్వా ఠితో"తి వా తి వదామీతి. నవమం.

౧౦. బహుధీతరసుత్తవణ్ణనా

౧౯౬. దసమే **అఞ్ఞతరస్మిం వనసణ్డే**తి పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో తస్స బ్రాహ్మణస్స అరహత్తస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా "గచ్ఛామిస్స సఙ్గహం కరిస్సామీ"తి గన్త్వా తస్మిం వనసణ్డే విహరతి. **నట్ఠా హోన్తీ**తి కసిత్వా విస్సట్ఠా అటవిముఖా చరమానా బ్రాహ్మణే భుఞ్జితుం గతే పలాతా హోన్తి. **పల్లఙ్క**న్తి సమన్తతో ఊరుబద్ధాసనం. **ఆభుజిత్వా**తి బన్ధిత్వా . **ఉజుం కాయం పణిధాయా**తి ఉపరిమం సరీరం ఉజుకం ఠపేత్వా, అట్ఠారస పిట్ఠికణ్టకే కోటియా కోటిం పటిపాదేత్వా. **పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా**తి కమ్మట్ఠానాభిముఖం సతిం ఠపయిత్వా, ముఖసమీపే వా కత్వాతి అత్థో. తేనేవ విభఙ్గే వుత్తం – "అయం సతి ఉపట్ఠితా హోతి సూపట్ఠితా నాసికగ్గే వా ముఖనిమిత్తే వా, తేన వుచ్చతి పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా"తి (విభ. ౫౩౭). అథ వా "**పరీ**తి పరిగ్గహట్ఠో. **ముఖ**న్తి నియ్యానట్ఠో. **సతీ**తి ఉపట్ఠానట్ఠో. తేన వుచ్చతి పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా"తి ఏవం పటిసమ్భిదాయం (పటి. మ. ౧.౧౬౪) వుత్తనయేనపేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. తత్రాయం సఙ్ఖేపో – "పరిగ్గహితనియ్యానం సతిం కత్వా"తి. ఏవం నిసీదన్తో చ పన ఛబ్బణ్ణా ఘనబుద్ధరస్మియో విస్సజ్జేత్వా నిసీది. **ఉపసఙ్కమీ**తి దోమనస్సాభిభూతో ఆహిణ్డన్తో, "సుఖేన వతాయం సమణో నిసిన్నో"తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమి.

అజ్జసట్ఠిం న దిస్సన్తీతి అజ్జ ఛదివసమత్తకా పట్ఠాయ న దిస్సన్తి. **పాపకా**తి లామకా తిలఖాణుకా. తేన కిర తిలఖేత్తే వపితే తదహేవ దేవో వస్సిత్వా తిలే పంసుమ్హి ఓసీదాపేసి , పుప్ఫం వా ఫలం వా గహేతుం నాసక్ఖింసు. యేపి వడ్ఢింసు, తేసం ఉపరి పాణకా పతిత్వా పణ్ణాని ఖాదింసు, ఏకపణ్ణదుపణ్ణా ఖాణుకా అవసిస్సింసు. బ్రాహ్మణో ఖేత్తం ఓలోకేతుం గతో తే దిస్వా – "వడ్ఢియా మే తిలా గహితా, తేపి నట్ఠా"తి దోమనస్సజాతో అహోసి, తం గహేత్వా ఇమం గాథమాహ.

ఉస్సోళ్హికాయాతి ఉస్సాహేన కణ్ణనఙ్గుట్ఠాదీని ఉక్ఖిపిత్వా విచరన్తా ఉప్పతన్తి. తస్స కిర అనుపుబ్బేన భోగేసు పరిక్ఖీణేసు పక్ఖిపితబ్బస్స అభావేన తుచ్ఛకోట్ఠా అహేసుం. తస్స ఇతో చితో చ సత్తహి ఘరేహి ఆగతా మూసికా తే తుచ్ఛకోట్ఠే పవిసిత్వా ఉయ్యానకీళం కీళన్తా వియ నచ్చన్తి, తం గహేత్వా ఏవమాహ.

ఉప్పాటకేహి సఞ్ఛన్నోతి ఉప్పాటకపాణకేహి సఞ్ఛన్నో. తస్స కిర బ్రాహ్మణస్స సయనత్థాయ సన్థతం తిణపణ్ణసన్థారం కోచి అన్తరన్తరా పటిజగ్గన్తో నత్థి. సో దివసం అరఞ్ఞే కమ్మం కత్వా సాయం ఆగన్త్వా తస్మిం నిపజ్జతి. అథస్స ఉప్పాటకపాణకా సరీరం ఏకచ్ఛన్నం కరోన్తా ఖాదన్తి, తం గహేత్వా ఏవమాహ.

విధవాతి మతపతికా. యావ కిర తస్స బ్రాహ్మణస్స గేహే విభవమత్తా అహోసి, తావ తా విధవాపి హుత్వా పతికులేసు వసితుం లభింసు. యదా పన సో నిద్ధనో జాతో, తదా తా "పితుఘరం గచ్ఛథా"తి సస్సుససురాదీహి నిక్కడ్ఢితా తతో తస్సేవ ఘరం ఆగన్త్వా వసన్తియో బ్రాహ్మణస్స భోజనకాలే "గచ్ఛథ అయ్యకేన సద్ధిం భుఞ్జథా"తి పుత్తే పేసేన్తి, తేహి పాతియం హత్థేసు ఓతారితేసు బ్రాహ్మణో హత్థస్స ఓకాసం న లభతి. తం గహేత్వా ఇమం గాథమాహ.

పిఙ్గలాతి కళారపిఙ్గలా. **తిలకాహతాతి** కాళసేతాదివణ్ణేహి తిలకేహి ఆహతగత్తా. **సోత్తం పాదేన బోధేతీతి** నిద్దం ఓక్కన్తం పాదేన పహరిత్వా పబోధేతి. అయం కిర బ్రాహ్మణో మూసికసద్దేన ఉబ్బాళ్హో ఉప్పాటకేహి చ ఖజ్జమానో సబ్బరత్తిం నిద్దం అలభిత్వా పచ్చూసకాలే నిద్దాయతి. అథ నం అక్ఖీసు నిమ్మీలితమత్తేస్వేవ – "కిం కరోసి, బ్రాహ్మణ, పచ్ఛా చ పుబ్బే చ గహితస్స ఇణస్స? వడ్ఢి మత్థకం పత్తా, సత్త ధీతరో పోసేతబ్బా. ఇదాని ఇణాయికా ఆగన్త్వా గేహం పరివారేస్సన్తి, గచ్ఛ కమ్మం కరోహీ"తి పాదేన పహరిత్వా పబోధేతి. తం గహేత్వా ఇమం గాథమాహ.

ఇణాయికాతి యేసం అనేన హత్థతో ఇణం గహితం. సో కిర కస్సచి హత్థతో ఏకం కహాపణం కస్సచి ద్వే కస్సచి దస... పే.... కస్సచి సతన్తి ఏవం బహూనం హత్థతో ఇణం అగ్గహేసి. తే దివా బ్రాహ్మణం అపస్సన్తా "గేహాతో తం నిక్ఖన్తమేవ గణ్హిస్సామా"తి బలవపచ్చూసే గన్త్వా చోదేన్తి. తం గహేత్వా ఇమం గాథమాహ.

భగవా తేన బ్రాహ్మణేన ఇమాహి సత్తహి గాథాహి దుక్ఖే కథితే "యం యం, బ్రాహ్మణ, తయా దుక్ఖం కథితం, సబ్బమేతం మయ్హం నత్థీ"తి దస్సేన్తో పటిగాథాహి బ్రాహ్మణస్స ధమ్మదేసనం వడ్ఢేసి. బ్రాహ్మణో తా గాథా సుత్వా భగవతి పసన్నో సరణేసు పతిట్ఠాయ పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణి. తం దస్సేతుం **ఏవం వుత్తే భారద్వాజగోత్తో**తిఆది వుత్తం. తత్థ **అలత్థాతి** లభి.

తఞ్చ పన బ్రాహ్మణం భగవా పబ్బాజేత్వా ఆదాయ జేతవనం గన్త్వా పునదివసే తేన థేరేన పచ్ఛాసమణేన కోసలరఞ్ఞో గేహద్వారం అగమాసి . రాజా "సత్థా ఆగతో"తి సుత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ వన్దిత్వా హత్థతో పత్తం గహేత్వా తథాగతం ఉపరిపాసాదం ఆరోపేత్వా వరాసనే నిసీదాపేత్వా గన్ధోదకేన పాదే ధోవిత్వా సతపాకతేలేన మక్ఖేత్వా యాగుం ఆహరాపేత్వా రజతదణ్డం సువణ్ణకటచ్ఛుం గహేత్వా సత్థు ఉపనామేసి. సత్థా పత్తం పిదహి. రాజా తథాగతస్స పాదేసు పతిత్వా, "సచే మే, భన్తే, దోసో అత్థి, ఖమథా"తి ఆహ. నత్థి, మహారాజాతి. అథ కస్మా యాగుం న గణ్హథాతి? పలిబోధో అత్థి, మహారాజాతి. కిం పన, భన్తే, యాగుం అగణ్హన్తేహేవ లభితబ్బో ఏస పలిబోధో, పటిబలో అహం పలిబోధం దాతుం, గణ్హథ, భన్తేతి. సత్థా అగ్గహేసి. మహల్లకత్థేరోపి దీఘరత్తం ఛాతో యావదత్థం యాగుం పివి. రాజా ఖాదనీయభోజనీయం దత్వా భత్తకిచ్చావసానే భగవన్తం వన్దిత్వా ఆహ – "భగవా తుమ్హే పవేణియా ఆగతే ఓక్కాకవంసే ఉప్పజ్జిత్వా చక్కవత్తిసిరిం పహాయ పబ్బజిత్వా లోకే అగ్గతం పత్తో, కో నామ, భన్తే, తుమ్హాకం పలిబోధో"తి? మహారాజ, ఏతస్స మహల్లకత్థేరస్స పలిబోధో అమ్హాకం పలిబోధసదిసోవాతి.

రాజా థేరం వన్దిత్వా – "కో, భన్తే, తుమ్హాకం పలిబోధో"తి పుచ్ఛి? ఇణపలిబోధో, మహారాజాతి. కిత్తకో, భన్తేతి? గణేహి, మహారాజాతి. రఞ్ఞో "ఏకం ద్వే సతం సహస్స"న్తి గణేన్తస్స అఙ్గులియో నప్పహోన్తి. అథేకం పురిసం పక్కోసిత్వా, "గచ్ఛ, భణే, నగరే భేరిం చరాపేహి 'సబ్బే బహుధీతికబ్రాహ్మణస్స ఇణాయికా రాజఙ్గణే సన్నిపతన్తూ"తి. మనుస్సా భేరిం సుత్వా సన్నిపతింసు. రాజా తేసం హత్థతో పణ్ణాని ఆహరాపేత్వా సబ్బేసం అనూనం ధనమదాసి. తత్థ సువణ్ణమేవ సతసహస్సగ్ఘనకం అహోసి. పున రాజా పుచ్ఛి – "అఞ్ఞోపి అత్థి, భన్తే, పలిబోధో"తి. ఇణం నామ, మహారాజ, దత్వా ముచ్చితుం సక్కా, ఏతా పన సత్త దారికా మహాపలిబోధా మయ్హన్తి. రాజా యానాని పేసేత్వా తస్స ధీతరో ఆహరాపేత్వా అత్తనో ధీతరో కత్వా తం తం కులఘరం పేసేత్వా, "అఞ్ఞోపి, భన్తే, అత్థి పలిబోధో"తి పుచ్ఛి? బ్రాహ్మణీ, మహారాజాతి. రాజా యానం పేసేత్వా, తస్స బ్రాహ్మణిం ఆహరాపేత్వా, అయ్యికట్ఠానే ఠపేత్వా పున పుచ్ఛి – "అఞ్ఞోపి, భన్తే, అత్థి పలిబోధో"తి? నత్థి , మహారాజాతి వుత్తే రాజాపి చీవరదుస్సాని దాపేత్వా, "భన్తే, మమ సన్తకం తుమ్హాకం భిక్ఖుభావం జానాథా"తి ఆహ.

ఆమ, మహారాజాతి. అథ నం రాజా ఆహ – “భన్తే, చీవరపిణ్డపాతాదయోపి సబ్బే పచ్చయా అమ్హాకం సన్తకా భవిస్సన్తి. తుమ్హే తథాగతస్స మనం గహేత్వా సమణధమ్మం కరోథా”తి. థేరో తథేవ అప్పమత్తో సమణధమ్మం కరోన్తో నచిరస్సేవ ఆసవక్ఖయం పత్తోతి. దసమం.

పఠమో వగ్గో.

౨. ఉపాసకవగ్గో

౧. కసిభారద్వాజసుత్తవణ్ణనా

౧౯౭. దుతియవగ్గస్స పఠమే **మగధేసూ**తి ఏవంనామకే జనపదే. **దక్ఖిణాగిరిస్మి**న్తి రాజగహం పరివారేత్వా ఠితస్స గిరినో దక్ఖిణభాగే జనపదో అత్థి, తస్మిం జనపదే, తత్థ విహారస్సాపి తదేవ నామం. **ఏకనాళాయం బ్రాహ్మణగామే**తి ఏకనాళాతి తస్స గామస్స నామం. బ్రాహ్మణా పనేత్థ సమ్బహులా పటివసన్తి, బ్రాహ్మణభోగో ఏవ వా సో. తస్మా “బ్రాహ్మణగామో”తి వుచ్చతి.

తేన ఖో పన సమయేనాతి యం సమయం భగవా మగధరట్ఠే ఏకనాళం బ్రాహ్మణగామం ఉపనిస్సాయ దక్ఖిణగిరిమహావిహారే బ్రాహ్మణస్స ఇన్ద్రియపరిపాకం ఆగమయమానో విహరతి, తేన సమయేన. **కసిభారద్వాజస్సా**తి సో బ్రాహ్మణో కసిం నిస్సాయ జీవతి, భారద్వాజోతి చస్స గోత్తం. **పఞ్చమత్తానీ**తి పఞ్చ పమాణాని, అనూనాని అనధికాని పఞ్చనఙ్గలసతానీతి వుత్తం హోతి. **పయుత్తానీ**తి యోజితాని, బలీబద్దానం ఖన్ధేసు ఠపేత్వా యుగే యోత్తేహి యోజితానీతి అత్థో.

వప్పకాలేతి వప్పనకాలే బీజనిక్ఖేపసమయే. తత్థ ద్వే వప్పాని కలలవప్పఞ్చ పంసువప్పఞ్చ. పంసువప్పం ఇధ అధిప్పేతం, తఞ్చ ఖో పఠమదివసే మఙ్గలవప్పం. తత్థాయం ఉపకరణసమ్పదా – తీణి బలిబద్దసహస్సాని ఉపట్ఠాపితాని హోన్తి, సబ్బేసం సువణ్ణమయాని సిఙ్గాని పటిముక్కాని, రజతమయా ఖురా, సబ్బే సేతమాలాహి చేవ గన్ధపఞ్చఙ్గులీహి చ అలఙ్కతా పరిపుణ్ణపఞ్చఙ్గా సబ్బలక్ఖణసమ్పన్నా, ఏకచ్చే కాళా అఞ్జనవణ్ణా, ఏకచ్చే సేతా ఫలికవణ్ణా, ఏకచ్చే రత్తా పవాళవణ్ణా, ఏకచ్చే కమ్మాసా మసారగల్లవణ్ణా. ఏవం పఞ్చసతా కస్సకా సబ్బే అహతసేతవత్థా గన్ధమాలాలఙ్కతా దక్ఖిణఅంసకూటేసు పతిట్ఠితపుప్ఫచుమ్బటకా హరితాలమనోసిలాలఞ్ఛనుజ్జలగత్తా దస దస నఙ్గలా ఏకేకగుమ్బా హుత్వా గచ్ఛన్తి. నఙ్గలానం సీసఞ్చ యుగఞ్చ పతోదా చ సువణ్ణఖచితా . పఠమనఙ్గలే అట్ఠ బలీబద్దా యుత్తా, సేసేసు చత్తారో చత్తారో, అవసేసా కిలన్తపరివత్తనత్థం ఆనీతా. ఏకేకగుమ్బే ఏకేకబీజసకటం ఏకేకో కసతి, ఏకేకో వప్పతి.

బ్రాహ్మణో పన పగేవ మస్సుకమ్మం కారాపేత్వా న్హాయిత్వా సుగన్ధగన్ధేహి విలిత్తో పఞ్చసతగ్ఘనకం వత్థం నివాసేత్వా సహస్సగ్ఘనకం ఏకంసం కరిత్వా ఏకేకిస్సా అఙ్గులియా ద్వే ద్వేతి వీసతి అఙ్గులిముద్దికాయో కణ్ణేసు సీహకుణ్డలాని సీసే బ్రహ్మవేఠనం పటిముఞ్చిత్వా సువణ్ణమాలం కణ్ఠే కత్వా బ్రాహ్మణగణపరివుతో కమ్మన్తం వోసాసతి. అథస్స బ్రాహ్మణీ అనేకసతభాజనేసు పాయాసం పచాపేత్వా మహాసకటేసు ఆరోపేత్వా గన్ధోదకేన న్హాయిత్వా సబ్బాలఙ్కారవిభూసితా బ్రాహ్మణీగణపరివుతా కమ్మన్తం అగమాసి. గేహమ్పిస్స హరితుపలిత్తం విప్పకిణ్ణలాజం పుణ్ణఘటకదలిధజపటాకాహి అలఙ్కతం గన్ధపుప్ఫాదీహి సుకతబలికమ్మం, ఖేత్తఞ్చ తేసు తేసు ఠానేసు సముస్సితద్ధజపటాకం అహోసి.

పరిజనకమ్మకారేహి సద్ధిం ఓసటపరిసా అడ్ఢతేయ్యసహస్సా అహోసి, సబ్బే అహతవత్థా, సబ్బేసం పాయాసభోజనమేవ పటియత్తం.

అథ బ్రాహ్మణో సువణ్ణపాతిం ధోవాపేత్వా పాయాసస్స పూరేత్వా సప్పిమధుఫాణితేహి అభిసఙ్ఖరిత్వా నక్ఖలబలికమ్మం కారాపేసి. బ్రాహ్మణీ పఞ్చన్నం కస్సకసతానం సువణ్ణరజతకంసతమ్బలోహమయాని భాజనాని దాపేత్వా సువణ్ణకటచ్ఛుం గహేత్వా పాయాసేన పరివిసన్తీ గచ్ఛతి. బ్రాహ్మణో పన బలికమ్మం కారేత్వా రత్తబన్ధికాయో ఉపాహనాయో ఆరోహిత్వా రత్తసువణ్ణదణ్డకం గహేత్వా, "ఇధ పాయాసం దేథ, ఇధ సప్పిం దేథ, ఇధ సక్ఖరం దేథా"తి వోసాసమానో విచరతి. అయం తావ కమ్మన్తే పవత్తి.

విహారే పన యత్థ యత్థ బుద్ధా వసన్తి, తత్థ తత్థ నేసం దేవసికం పఞ్చ కిచ్చాని భవన్తి, సేయ్యథిదం – పురేభత్తకిచ్చం పచ్ఛాభత్తకిచ్చం పురిమయామకిచ్చం మజ్ఝిమయామకిచ్చం పచ్ఛిమయామకిచ్చన్తి.

తత్రిదం పురేభత్తకిచ్చం – భగవా హి పాతోవ ఉట్ఠాయ ఉపట్ఠాకానుగ్గహత్థం సరీరఫాసుకత్థఞ్చ ముఖధోవనాదిపరికమ్మం కత్వా యావ భిక్ఖాచారవేలా, తావ వివిత్తాసనే వీతినామేత్వా భిక్ఖాచారవేలాయ నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా చీవరం పారుపిత్వా పత్తమాదాయ కదాచి ఏకకో కదాచి భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ పవిసతి కదాచి పకతియా, కదాచి అనేకేహి పాటిహారియేహి వత్తమానేహి. సేయ్యథిదం – పిణ్డాయ పవిసతో లోకనాథస్స పురతో పురతో గన్త్వా ముదుగతియో వాతా పథవిం సోధేన్తి, వలాహకా ఉదకఫుసితాని ముఞ్చన్తా మగ్గే రేణుం వూపసమేత్వా ఉపరి వితానం హుత్వా తిట్ఠన్తి, అపరే వాతా పుప్ఫాని ఉపహరిత్వా మగ్గే ఓకిరన్తి. ఉన్నతా భూమిప్పదేసా ఓనమన్తి, ఓనతా ఉన్నమన్తి. పాదనిక్ఖేపసమయే సమావ భూమి హోతి, సుఖసమ్ఫస్సాని పదుమపుప్ఫాని వా పాదే సమ్పటిచ్ఛన్తి. ఇన్దఖీలస్స అన్తో ఠపితమత్తే దక్ఖిణపాదే సరీరా ఛబ్బణ్ణరస్మియో నిక్ఖమిత్వా సువణ్ణరసపిఞ్జరాని వియ చిత్రపటపరిక్ఖిత్తాని వియ చ పాసాదకూటాగారాదీని కరోన్తియో ఇతో చితో చ విధావన్తి. హత్థిఅస్సవిహఙ్గాదయో సకసకట్ఠానేసు ఠితాయేవ మధురేనాకారేన సద్దం కరోన్తి , తథా భేరివీణాదీని తూరియాని మనుస్సానఞ్చ కాయూపగాని ఆభరణాని. తేన సఞ్ఞాణేన మనుస్సా జానన్తి "అజ్జ భగవా ఇధ పిణ్డాయ పవిట్ఠో"తి. తే సునివత్థా సుపారుతా గన్ధపుప్ఫాదీని ఆదాయ ఘరా నిక్ఖమిత్వా అన్తరవీథిం పటిపజ్జిత్వా భగవన్తం గన్ధపుప్ఫాదీహి సక్కచ్చం పూజేత్వా వన్దిత్వా – "అమ్హాకం, భన్తే, దస భిక్ఖూ, అమ్హాకం వీసతి, అమ్హాకం భిక్ఖుసతం దేథా"తి యాచిత్వా భగవతోపి పత్తం గహేత్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా సక్కచ్చం పిణ్డపాతేన పటిమానేన్తి.

భగవా కతభత్తకిచ్చో తేసం సన్తానాని ఓలోకేత్వా తథా ధమ్మం దేసేతి, యథా కేచి సరణగమనే పతిట్ఠహన్తి, కేచి పఞ్చసు సీలేసు, కేచి సోతాపత్తిసకదాగామిఅనాగామిఫలానం అఞ్ఞతరస్మిం, కేచి పబ్బజిత్వా అగ్గఫలే అరహత్తేతి . ఏవం మహాజనం అనుగ్గహేత్వా ఉట్ఠాయాసనా విహారం గచ్ఛతి. తత్థ గన్ధమణ్డలమాళే పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీదతి భిక్ఖూనం భత్తకిచ్చపరియోసానం ఆగమయమానో. తతో భిక్ఖూనం భత్తకిచ్చపరియోసానే ఉపట్ఠాకో భగవతో నివేదేతి. అథ భగవా గన్ధకుటిం పవిసతి. ఇదం తావ **పురేభత్తకిచ్చం**.

అథ భగవా ఏవం కతపురేభత్తకిచ్చో గన్ధకుటియా ఉపట్ఠానే నిసీదిత్వా పాదే పక్ఖాలేత్వా పాదపీఠే ఠత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం ఓవదతి – "**భిక్ఖవే, అప్పమాదేన సమ్పాదేథ, దుల్లభో బుద్ధుప్పాదో లోకస్మిం, దుల్లభో మనుస్సత్తపటిలాభో, దుల్లభా**

సద్ధాసమ్పత్తి, దుల్లభా పబ్బజ్జా, దుల్లభం సద్ధమ్మస్సవన''న్తి. తత్థ కేచి భగవన్తం కమ్మట్ఠానం పుచ్ఛన్తి. భగవా తేసం అత్తనో చరియానురూపం కమ్మట్ఠానం దేతి. తతో సబ్బేపి భగవన్తం వన్దిత్వా అత్తనో అత్తనో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని గచ్ఛన్తి, కేచి అరఞ్ఞం, కేచి రుక్ఖమూలం, కేచి పబ్బతాదీనం అఞ్ఞతరం, కేచి చాతుమహారాజికభవనం...పే॰... కేచి వసవత్తిభవనన్తి. తతో భగవా గన్ధకుటిం పవిసిత్వా సచే ఆకఙ్ఖతి, దక్ఖిణేన పస్సేన సతో సమ్పజానో ముహుత్తం సీహసెయ్యం కప్పేతి. అథ సమస్సాసితకాయో ఉట్ఠహిత్వా దుతియభాగే లోకం వోలోకేతి. తతియభాగే యం గామం వా నిగమం వా ఉపనిస్సాయ విహరతి, తత్థ మహాజనో పురేభత్తం దానం దత్వా పచ్ఛాభత్తం సునివత్థో సుపారుతో గన్ధపుప్ఫాదీని ఆదాయ విహారే సన్నిపతతి. తతో భగవా సమ్పత్తపరిసాయ అనురూపేన పాటిహారియేన గన్త్వా ధమ్మసభాయం పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసజ్జ ధమ్మం దేసేతి కాలయుత్తం సమయయుత్తం. అథ కాలం విదిత్వా పరిసం ఉయ్యోజేతి, మనుస్సా భగవన్తం వన్దిత్వా పక్కమన్తి. ఇదం **పచ్ఛాభత్తకిచ్చం.**

సో ఏవం నిట్ఠితపచ్ఛాభత్తకిచ్చో సచే గత్తాని ఓసిఞ్చితుకామో హోతి, బుద్ధాసనా వుట్ఠాయ న్హానకోట్ఠకం పవిసిత్వా ఉపట్ఠాకేన పటియాదితఉదకేన గత్తాని ఉతుం గాహాపేతి . ఉపట్ఠాకోపి బుద్ధాసనం ఆనేత్వా పప్ఫోటేత్వా గన్ధకుటిపరివేణే పఞ్ఞాపేతి. భగవా సురత్తదుపట్టం నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా ఉత్తరాసఙ్గం కత్వా తత్థ ఆగన్త్వా నిసీదతి ఏకకోవ ముహుత్తం పటిసల్లీనో. అథ భిక్ఖూ తతో తతో ఆగమ్మ భగవతో ఉపట్ఠానం గచ్ఛన్తి. తత్థ ఏకచ్చే పఞ్హం పుచ్ఛన్తి, ఏకచ్చే కమ్మట్ఠానం, ఏకచ్చే ధమ్మస్సవనం యాచన్తి. భగవా తేసం అధిప్పాయం సమ్పాదేన్తో పురిమయామం వీతినామేతి. ఇదం **పురిమయామకిచ్చం.**

పురిమయామకిచ్చపరియోసానే పన భిక్ఖూసు భగవన్తం వన్దిత్వా పక్కమన్తేసు సకలదససహస్సిలోకధాతుదేవతాయో ఓకాసం లభమానా భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తి యథాభిసఙ్ఖతం అన్తమసో చతురక్ఖరమ్పి. భగవా తాసం తాసం దేవతానం పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో మజ్ఝిమయామం వీతినామేతి. ఇదం **మజ్ఝిమయామకిచ్చం.**

పచ్ఛిమయామం పన తయో కోట్ఠాసే కత్వా పురేభత్తతో పట్ఠాయ నిసజ్జాపీళితస్స సరీరస్స కిలాసుభావమోచనత్థం ఏకం కోట్ఠాసం చఙ్కమేన వీతినామేతి. దుతియకోట్ఠాసే గన్ధకుటిం పవిసిత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన సతో సమ్పజానో సీహసెయ్యం కప్పేతి. తతియకోట్ఠాసే పచ్చుట్ఠాయ నిసీదిత్వా పురిమబుద్ధానం సన్తికే దానసీలాదివసేన కతాధికారపుగ్గలదస్సనత్థం బుద్ధచక్ఖునా లోకం ఓలోకేతి. ఇదం **పచ్ఛిమయామకిచ్చం.**

తదాపి ఏవం ఓలోకేన్తో కసిభారద్వాజం బ్రాహ్మణం అరహత్తస్స ఉపనిస్సయసమ్పన్నం దిస్వా – ''తత్థ మయి గతే కథా పవత్తిస్సతి, కథావసానే ధమ్మదేసనం సుత్వా ఏసో బ్రాహ్మణో సపుత్తదారో తీసు సరణేసు పతిట్ఠాయ అసీతికోటిధనం మమ సాసనే విప్పకిరిత్వా అపరభాగే నిక్ఖమ్మ పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణిస్సతీ''తి ఞత్వా తత్థ గన్త్వా కథం సముట్ఠాపేత్వా ధమ్మం దేసేసి. ఏతమత్థం దస్సేతుం **అథ ఖో భగవా**తిఆది వుత్తం.

తత్థ **పుబ్బణ్హసమయ**న్తి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం, పుబ్బణ్హసమయేతి అత్థో. **నివాసేత్వా**తి పరిదహిత్వా. విహారచీవరపరివత్తనవసేనేతం వుత్తం. **పత్తచీవరమాదాయా**తి పత్తం హత్థేహి, చీవరం కాయేన ఆదియిత్వా, సమ్పటిచ్ఛిత్వా ధారేత్వాతి అత్థో. భగవతో కిర పిణ్డాయ పవిసితుకామస్స భమరో వియ వికసితపదుమద్వయమజ్ఝం, ఇన్దనీలమణివణ్ణసేలమయపత్తో హత్థద్వయమజ్ఝం ఆగచ్ఛతి. తం ఏవమాగతం పత్తం హత్థేహి సమ్పటిచ్ఛిత్వా చీవరఞ్చ

పరిమణ్డలం పారుతం కాయేన ధారేత్వాతి వుత్తం హోతి. **తేనుపసఙ్కమీ**తి యేన మగ్గేన కమ్మన్తో గన్తబ్బో, తేన ఏకకోవ ఉపసఙ్కమి. కస్మా పన నం భిక్ఖూ నానుబన్ధింసూతి? యదా హి భగవా ఏకకోవ కత్థచి గన్తుకామో హోతి, యావ భిక్ఖాచారవేలా ద్వారం పిదహిత్వా అన్తోగన్ధకుటియం నిసీదతి. భిక్ఖూ తాయ సఞ్ఞాయ జానన్తి "అజ్జ భగవా ఏకకోవ పిణ్డాయ చరితుకామో, అద్ధా కఞ్చి ఏవ వినేతబ్బపుగ్గలం అద్దసా"తి. తే అత్తనో పత్తచీవరం గహేత్వా గన్ధకుటిం పదక్ఖిణం కత్వా వన్దిత్వా భిక్ఖాచారం గచ్ఛన్తి. తదా చ భగవా ఏవమకాసి, తస్మా భిక్ఖూ నానుబన్ధింసూతి.

పరివేసనా వత్తతీతి తేసం సువణ్ణభాజనాదీని గహేత్వా నిసిన్నానం పఞ్చసతానం కస్సకానం పరివిసనా విప్పకతా హోతి. **ఏకమన్తం అట్ఠాసీ**తి యత్థ ఠితం బ్రాహ్మణో పస్సతి, తథారూపే దస్సనూపచారే కథాసవనఫాసుకే ఉచ్చట్ఠానే అట్ఠాసి. ఠత్వా చ రజతసువణ్ణరసపిఞ్జరం చన్దిమసూరియానం పభం అతిరోచమానం సమన్తతో సరీరప్పభం ముఞ్చి, యాయ అజ్ఝోత్థటత్తా బ్రాహ్మణస్స కమ్మన్తసాలాభిత్తిరుక్ఖకసితమత్తికపిణ్డాదయో సువణ్ణమయా వియ అహేసుం. అథ మనుస్సా భుఞ్జన్తా చ కసన్తా చ సబ్బకిచ్చాని పహాయ అసీతిఅనుబ్యఞ్జనపరివారం ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణపటిమణ్డితం సరీరం బ్యామప్పభాపరిక్ఖేపవిభూసితం బాహుయుగలం జఙ్గమం వియ పదుమసరం, రస్మిజాలసముజ్జలితతారాగణమివ గగనతలం, విజ్జులతావినద్ధమివ చ కనకసిఖరం సిరియా జలమానం సమ్మాసమ్బుద్ధం ఏకమన్తం ఠితం దిస్వా హత్థపాదే ధోవిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ సమ్పరివారేత్వా అట్ఠంసు. ఏవం తేహి సమ్పరివారితం అద్దసా ఖో కసిభారద్వాజో బ్రాహ్మణో భగవన్తం పిణ్డాయ ఠితం, దిస్వాన భగవన్తం ఏతదవోచ – **అహం ఖో, సమణ, కసామి చ వపామి చా**తి.

కస్మా పనాయం ఏవమాహ, కిం సమన్తపాసాదికే పసాదనీయే ఉత్తమదమథసమథమనుప్పత్తేపి తథాగతే అప్పసాదేన, ఉదాహు అడ్ఢతియానం జనసహస్సానం పాయాసం పటియాదేత్వాపి కటచ్ఛుభిక్ఖాయ మచ్ఛేరేనాతి? ఉభయథాపి నో, భగవతో పనస్స దస్సనేన అతిత్తం నిక్ఖిత్తకమ్మన్తం జనం దిస్వా "కమ్మభఙ్గం మే కాతుం ఆగతో"తి అనత్తమనతా అహోసి, తస్మా ఏవమాహ. భగవతో చ లక్ఖణసమ్పత్తిం దిస్వా – "సచాయం కమ్మన్తే అప్పయోజయిస్స, సకలజమ్బుదీపే మనుస్సానం సీసే చూళామణి వియ అభవిస్స, కో నామస్స అత్థో న సమ్పజ్జిస్సతి, ఏవమేవం అలసతాయ కమ్మన్తే అప్పయోజేత్వా వప్పమఙ్గలాదీసు పిణ్డాయ చరతీ"తిపిస్స అనత్తమనతా అహోసి. తేనాహ – "అహం ఖో, సమణ, కసామి చ వపామి చ, కసిత్వా చ వపిత్వా చ భుఞ్జామీ"తి.

అయం కిరస్స అధిప్పాయో – మయ్హమ్పి తావ కమ్మన్తా న బ్యాపజ్జన్తి, న చమ్హి యథా త్వం ఏవం లక్ఖణసమ్పన్నో, త్వమ్పి కసిత్వా చ వపిత్వా చ భుఞ్జస్సు, కో తే అత్థో న సమ్పజ్జేయ్య ఏవం లక్ఖణసమ్పన్నస్సాతి. అపిచాయం అస్సోసి – "సక్యరాజకులే కిర కుమారో ఉప్పన్నో, సో చక్కవత్తిరజ్జం పహాయ పబ్బజితో"తి. తస్మా ఇదాని "అయం సో"తి ఞత్వా "చక్కవత్తిరజ్జం పహాయ కిలన్తోసీ"తి ఉపారమ్భం ఆరోపేన్తో ఏవమాహ. అపిచ తిక్ఖపఞ్ఞో ఏస బ్రాహ్మణో, న భగవన్తం అపసాదేన్తో భణతి, భగవతో పన రూపసమ్పత్తిం దిస్వా పఞ్ఞాసమ్పత్తిం సమ్భావయమానో కథాపవత్తనత్థమ్పి ఏవమాహ. అథ భగవా వేనేయ్యవసేన సదేవకే లోకే అగ్గకస్సకవప్పకభావం అత్తనో దస్సేన్తో **అహమ్పి ఖో బ్రాహ్మణా**తిఆదిమాహ.

అథ బ్రాహ్మణో చిన్తేసి – "అయం సమణో" 'అహమ్పి కసామి చ వపామి చా'తి భణతి. న చస్స ఓళారికాని యుగనఙ్గలాదీని కసిభణ్డాని పస్సామి, కిం ను ఖో ముసా భణతీ"తి? భగవన్తం పాదతలతో పట్ఠాయ యావ కేసగ్గా ఓలోకయమానో, అఙ్గవిజ్జాయ కతాధికారత్తా ద్వత్తింసవరలక్ఖణసమ్పత్తిమస్స ఞత్వా, "అట్ఠానమేతం యం ఏవరూపో ముసా భణేయ్యా"తి సఞ్జాతబహుమానో భగవతి సమణవాదం పహాయ గోత్తేన భగవన్తం సముదాచరమానో **న ఖో పన మయం**

పస్సామ భోతో గోతమస్సాతిఆదిమాహ. భగవా పన యస్మా పుబ్బధమ్మసభాగతాయ కథనం నామ బుద్ధానం ఆనుభావో, తస్మా బుద్ధానుభావం దీపేన్తో **సద్ధా బీజ**న్తిఆదిమాహ.

కా పనేత్థ పుబ్బధమ్మసభాగతా? నను బ్రాహ్మణేన భగవా నఙ్గలాదికసిసమ్భారసమాయోగం పుట్ఠో అపుచ్ఛితస్స బీజస్స సభాగతాయ ఆహ "సద్ధా బీజ"న్తి, ఏవఞ్చ సతి కథాపి అననుసన్ధికా హోతి? న హి బుద్ధానం అననుసన్ధికకథా నామ అత్థి, నపి పుబ్బధమ్మస్స అసభాగతాయ కథేన్తి. ఏవం పనేత్థ అనుసన్ధి వేదితబ్బా – బ్రాహ్మణేన హి భగవా యుగనఙ్గలాదికసిసమ్భారవసేన కసిం పుచ్ఛితో. సో తస్స అనుకమ్పాయ "ఇదం అపుచ్ఛిత"న్తి అపరిహాపేత్వా సమూలం సఉపకారం ససమ్భారం సఫలం కసిం ఞాపేతుం మూలతో పట్ఠాయ దస్సేన్తో "సద్ధా బీజ"న్తిఆదిమాహ. తత్థ బీజం కసియా మూలం, తస్మిం సతి కత్తబ్బతో, అసతి అకత్తబ్బతో, తప్పమాణేన చ కత్తబ్బతో. బీజే హి సతి కసిం కరోన్తి, న అసతి. బీజప్పమాణేన చ కుసలా కస్సకా ఖేత్తం కసన్తి, న ఊనం "మా నో సస్సం పరిహాయీ"తి, న అధికం "మా నో మోఘో వాయామో అహోసీ"తి. యస్మా చ బీజమేవ మూలం, తస్మా భగవా మూలతో పట్ఠాయ కసిసమ్భారం దస్సేన్తో తస్స బ్రాహ్మణస్స కసియా పుబ్బధమ్మస్స బీజస్స సభాగతాయ అత్తనో కసియా పుబ్బధమ్మం దస్సేన్తో ఆహ "సద్ధా బీజ"న్తి. ఏవమేత్థ పుబ్బధమ్మసభాగతాపి వేదితబ్బా.

పుచ్ఛితంయేవ వత్వా అపుచ్ఛితం పచ్ఛా కిం న వుత్తన్తి చే? తస్స ఉపకారభావతో చ ధమ్మసమ్బన్ధసమత్థభావతో చ. అయం హి బ్రాహ్మణో పఞ్ఞవా, మిచ్ఛాదిట్ఠికులే పన జాతత్తా సద్ధారహితో, సద్ధారహితో చ పఞ్ఞవా పరేసం సద్ధాయ అత్తనో అవిసయే అపటిపజ్జమానో విసేసం నాధిగచ్ఛతి, కిలేసకాలుస్సియపరామట్ఠాపి చస్స దుబ్బలా సద్ధా బలవతియా పఞ్ఞాయ సహసా వత్తమానా అత్థసిద్ధిం న కరోతి హత్థినా సద్ధిం ఏకధురే యుత్తో గోణో వియ. ఇతిస్స సద్ధా ఉపకారికాతి తం బ్రాహ్మణం సద్ధాయ పతిట్ఠాపేన్తేన పచ్ఛాపి వత్తబ్బో అయమత్థో దేసనాకుసలతాయ పుబ్బే వుత్తో. బీజస్స చ ఉపకారికా వుట్ఠి, సా తదనన్తరంయేవ వుచ్చమానా సమత్థా హోతి. ఏవం ధమ్మసమ్బన్ధసమత్థభావతో పచ్ఛాపి వత్తబ్బో అయమత్థో, అఞ్ఞో చ ఏవరూపో ఈసాయోత్తాది పుబ్బే వుత్తోతి వేదితబ్బో.

తత్థ సమ్పసాదలక్ఖణా సద్ధా, ఓకప్పనలక్ఖణా వా. **బీజ**న్తి పఞ్చవిధం బీజం మూలబీజం ఖన్ధబీజం ఫలుబీజం అగ్గబీజం బీజబీజమేవ పఞ్చమన్తి. తం సబ్బమ్పి విరుహణట్ఠేన బీజన్త్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి.

తత్థ యథా బ్రాహ్మణస్స కసియా మూలభూతం బీజం ద్వే కిచ్చాని కరోతి, హేట్ఠా మూలేన పతిట్ఠాతి, ఉపరి అఙ్కురం ఉట్ఠాపేతి, ఏవం భగవతో కసియా మూలభూతా సద్ధా హేట్ఠా సీలమూలేన పతిట్ఠాతి , ఉపరి సమథవిపస్సనఙ్కురం ఉట్ఠాపేతి. యథా చ తం మూలేన పథవిరసం ఆపోరసం గహేత్వా నాళేన ధఞ్ఞపరిపాకగహణత్థం వడ్ఢతి, ఏవమయం సీలమూలేన సమథవిపస్సనారసం గహేత్వా అరియమగ్గనాళేన అరియఫలధఞ్ఞపరిపాకగహణత్థం వడ్ఢతి. యథా చ తం సుభూమియం పతిట్ఠహిత్వా మూలఙ్కురపణ్ణనాళకణ్డపసవేహి వుద్ధిం విరూళ్హిం వేపుల్లం పత్వా ఖీరం జనేత్వా అనేకసాలిఫలభరితం సాలిసీసం నిప్ఫాదేతి, ఏవమేసా చిత్తసన్తానే పతిట్ఠహిత్వా ఛహి విసుద్ధీహి వుద్ధిం విరూళ్హిం వేపుల్లం పత్వా ఞాణదస్సనవిసుద్ధిఖీరం జనేత్వా అనేకపటిసమ్భిదాభిఞ్ఞాభరితం అరహత్తఫలం నిప్ఫాదేతి. తేన వుత్తం "సద్ధా బీజ"న్తి.

కస్మా పన అఞ్ఞేసు పరోపఞ్ఞాసాయ కుసలధమ్మేసు ఏకతో ఉప్పజ్జమానేసు సద్ధావ "బీజ"న్తి వుత్తాతి చే? బీజకిచ్చకరణతో. యథా హి తేసు విఞ్ఞాణంయేవ విజాననకిచ్చం కరోతి, ఏవం సద్ధా బీజకిచ్చం. సా చ సబ్బకుసలానం

మూలభూతా. యథాహ – “సద్ధాజాతో ఉపసఙ్కమతి, ఉపసఙ్కమన్తో పయిరుపాసతి…పే.… పఞ్ఞాయ చ నం అతివిజ్ఝ పస్సతీ”తి (మ. ని. ౨.౧౮౩).

అకుసలధమ్మే చేవ కాయఞ్చ తపతీతి **తపో**. ఇన్ద్రియసంవరవీరియధుతఙ్గదుక్కరకారికానం ఏతం అధివచనం, ఇధ పన ఇన్ద్రియసంవరో అధిప్పేతో. **వుట్ఠీ**తి వస్సవుట్ఠి వాతవుట్ఠీతిఆది అనేకవిధా, ఇధ వస్సవుట్ఠి అధిప్పేతా. యథా హి బ్రాహ్మణస్స వస్సవుట్ఠిసమనుగ్గహితం బీజం బీజమూలకఞ్చ సస్సం విరుహతి న మిలాయతి నిప్ఫత్తిం గచ్ఛతి, ఏవం భగవతో ఇన్ద్రియసంవరసమనుగ్గహితా సద్ధా, సద్ధామూలా చ సీలాదయో ధమ్మా విరుహన్తి, న మిలాయన్తి నిప్ఫత్తిం గచ్ఛన్తి. తేనాహ “తపో వుట్ఠీ”తి.

పఞ్ఞా మేతి ఏత్థ వుత్తో మే-సద్దో పురిమపదేసుపి యోజేతబ్బో “సద్ధా మే బీజం, తపో మే వుట్ఠీ”తి తేన కిం దీపేతి? యథా, బ్రాహ్మణ, తయా వపితే ఖేత్తే సచే వుట్ఠి అత్థి, ఇచ్చేతం కుసలం. నో చే అత్థి, ఉదకమ్పి తావ దాతబ్బం హోతి. తథా మయా హిరిఈసే పఞ్ఞాయుగనఙ్గలే మనోయోత్తేన ఏకాబద్ధే కతే వీరియబలీబద్దే యోజేత్వా సతిపాచనేన విజ్ఝిత్వా అత్తనో చిత్తసన్తానఖేత్తమ్హి సద్ధాబీజే వపితే వుట్ఠియా అభావో నామ నత్థి, అయం పన మే నిచ్చకాలం ఇన్ద్రియసంవరతపో వుట్ఠీతి.

పఞ్ఞాతి కామావచరాదిభేదతో అనేకవిధా. ఇధ పన సహ విపస్సనాయ మగ్గపఞ్ఞా అధిప్పేతా. **యుగనఙ్గల**న్తి యుగఞ్చ నఙ్గలఞ్చ యుగనఙ్గలం. యథా హి బ్రాహ్మణస్స యుగనఙ్గలం, ఏవం భగవతో దువిధాపి విపస్సనా పఞ్ఞా చ. తత్థ యథా యుగం ఈసాయ ఉపనిస్సయం హోతి, పురతో చ ఈసాబద్ధం హోతి, యోత్తానం నిస్సయం హోతి, బలీబద్దానం ఏకతో గమనం ధారేతి, ఏవం పఞ్ఞా హిరిప్పముఖానం ధమ్మానం ఉపనిస్సయా హోతి. యథాహ – “పఞ్ఞుత్తరా సబ్బే కుసలా ధమ్మా”తి (అ. ని. ౮.౮౩; ౧౦.౫౮) చ, “పఞ్ఞా హి సేట్ఠా కుసలా వదన్తి, నక్ఖత్తరాజారివ తారకాన”న్తి (జా. ౨.౧౭.౮౧) చ. కుసలానం ధమ్మానం పుబ్బఙ్గమట్ఠేన పురతో చ హోతి. యథాహ – “సీలం సిరీ చాపి సతఞ్చ ధమ్మో, అన్వాయికా పఞ్ఞవతో భవన్తీ”తి హిరివిప్పయోగేన అనుప్పత్తితో పన ఈసాబద్ధో హోతి. మనోసఙ్ఖాతస్స సమాధియోత్తస్స నిస్సయపచ్చయతో యోత్తానం నిస్సయో హోతి. అచ్చారద్ధాతిలీనభావపటిసేధనతో వీరియబలీబద్దానం ఏకతో గమనం ధారేతి, యథా చ నఙ్గలం ఫాలయుత్తం కసనకాలే పథవిఘనం భిన్దతి, మూలసన్తానకాని పదాలేతి, ఏవం సతియుత్తా పఞ్ఞా విపస్సనాకాలే ధమ్మానం సన్తతిసమూహకిచ్చారమ్మణఘనం భిన్దతి, సబ్బకిలేసమూలసన్తానకాని పదాలేతి. సా చ ఖో లోకుత్తరావ, ఇతరా పన లోకికాపి సియా. తేనాహ “పఞ్ఞా మే యుగనఙ్గల”న్తి.

హిరీయతి పాపకేహి ధమ్మేహీతి **హిరీ**. తగ్గహణేన తాయ అవిప్పయుత్తం ఓత్తప్పమ్పి గహితమేవ హోతి. **ఈసా**తి యుగనఙ్గలసన్ధారికా రుక్ఖలట్ఠి. యథా హి బ్రాహ్మణస్స ఈసా యుగనఙ్గలం ధారేతి, ఏవం భగవతోపి హిరీ లోకియలోకుత్తరపఞ్ఞాసఙ్ఖాతం యుగనఙ్గలం ధారేతి హిరిఅభావే పఞ్ఞాయ అభావతో. యథా చ ఈసాపటిబద్ధయుగనఙ్గలం కిచ్చకరం హోతి అచలం అసిథిలం, ఏవం హిరిపటిబద్ధా చ పఞ్ఞా కిచ్చకారీ హోతి అచలా అసిథిలా అబ్బోకిణ్ణా అహిరికేన. తేనాహ “హిరీ ఈసా”తి. మునాతీతి **మనో,** చిత్తస్సేతం నామం. ఇధ పన మనోసీసేన తంసమ్పయుత్తో సమాధి అధిప్పేతో. **యోత్త**న్తి రజ్జుబన్ధనం. తం తివిధం ఈసాయ సహ యుగస్స బన్ధనం, యుగేన సహ బలీబద్దానం బన్ధనం, సారథినా సహ బలీబద్దానం ఏకాబన్ధనన్తి. తత్థ యథా బ్రాహ్మణస్స యోత్తం ఈసాయుగబలీబద్దే ఏకాబద్ధే కత్వా సకకిచ్చే పటిపాదేతి, ఏవం

భగవతో సమాధి సబ్బేవ తే హిరిపఞ్ఞావీరియధమ్మే ఏకారమ్మణే అవిక్ఖేపసభావేన బన్ధిత్వా సకకిచ్చే పటిపాదేతి. తేనాహ "మనో యోత్త"న్తి.

చిరకతాదిమత్థం సరతీతి **సతి**. ఫాలేతీతి **ఫాలో**. పాజేన్తి ఏతేనాతి **పాజనం**. తం ఇధ "పాచన"న్తి వుత్తం. పతోదస్సేతం నామం. ఫాలో చ పాచనఞ్చ ఫాలపాచనం. యథా హి బ్రాహ్మణస్స ఫాలపాచనం, ఏవం భగవతో విపస్సనాసమ్పయుత్తా మగ్గసమ్పయుత్తా చ సతి. తత్థ యథా ఫాలో నఙ్గలం అనురక్ఖతి, పురతో చస్స గచ్ఛతి, ఏవం సతి కుసలాకుసలానం ధమ్మానం గతియో సమన్నేసమానా ఆరమ్మణే వా ఉపట్ఠాపయమానా పఞ్ఞానఙ్గలం రక్ఖతి. తేనేవేసా "సతారక్ఖేన చేతసా విహరతీ"తిఆదీసు (అం. ని. ౧౦.౨౦) వియ ఆరక్ఖాతి వుత్తా. అప్పముస్సనవసేన చస్సా పురతో హోతి. సతిపరిచితే హి ధమ్మే పఞ్ఞా పజానాతి, నో పముట్ఠే. యథా చ పాచనం బలీబద్దానం విజ్ఝనభయం దస్సేన్తం సంసీదితుం న దేతి, ఉప్పథగమనం వారేతి, ఏవం సతి వీరియబలీబద్దానం అపాయభయం దస్సేన్తీ కోసజ్జసంసీదనం న దేతి, కామగుణసఙ్ఖాతే అగోచరే చారం నివారేత్వా కమ్మట్ఠానే నియోజేన్తీ ఉప్పథగమనం వారేతి. తేనాహ "సతి మే ఫాలపాచన"న్తి.

కాయగుత్తోతి తివిధేన కాయసుచరితేన గుత్తో. **వచీగుత్తో**తి చతుబ్బిధేన వచీసుచరితేన గుత్తో. ఏత్తావతా పాతిమోక్ఖసంవరసీలం వుత్తం. **ఆహారే ఉదరే యతో**తి ఏత్థ ఆహారముఖేన సబ్బపచ్చయానం గహితత్తా చతుబ్బిధేపి పచ్చయే యతో సంయతో నిరుపక్కిలేసోతి అత్థో. ఇమినా ఆజీవపారిసుద్ధిసీలం వుత్తం. **ఉదరే యతో**తి ఉదరే యతో సంయతో మితభోజీ, ఆహారే మత్తఞ్ఞూతి వుత్తం హోతి. ఇమినా భోజనే మత్తఞ్ఞుతాముఖేన పచ్చయపటిసేవనసీలం వుత్తం. తేన కిం దీపేతి? యథా త్వం, బ్రాహ్మణ, బీజం వపిత్వా సస్సపరిపాలనత్థం కణ్టకవతిం వా రుక్ఖవతిం వా పాకారపరిక్ఖేపం వా కరోసి, తేన తే గోమహింసమిగగణా పవేసం అలభన్తా సస్సం న విలుమ్పన్తి, ఏవమహమ్పి తం సద్ధాబీజం వపిత్వా నానప్పకారకుసలసస్సపరిపాలనత్థం కాయవచీఆహారగుత్తిమయం తివిధం పరిక్ఖేపం కరోమి , తేన మే రాగాదిఅకుసలధమ్మగోమహింసమిగగణా పవేసం అలభన్తా నానప్పకారకం కుసలసస్సం న విలుమ్పన్తీతి.

సచ్చం కరోమి నిద్దానన్తి ఏత్థ ద్వీహాకారేహి అవిసంవాదనం **సచ్చం. నిద్దాన**న్తి ఛేదనం లుననం ఉప్పాటనం . కరణత్థే చేతం ఉపయోగవచనం వేదితబ్బం. అయం హేత్థ అత్థో "సచ్చేన కరోమి నిద్దాన"న్తి. కిం వుత్తం హోతి – "యథా త్వం బాహిరం కసిం కత్వా సస్సదూసకానం తిణానం హత్థేన వా అసితేన వా నిద్దానం కరోసి, ఏవం అహమ్పి అజ్ఝత్తికం కసిం కత్వా కుసలసస్సదూసకానం విసంవాదనతిణానం సచ్చేన నిద్దానం కరోమీ"తి. యథాభూతఞాణం వా ఏత్థ **సచ్చ**న్తి వేదితబ్బం. తేన అత్తసఞ్ఞాదీనం తిణానం నిద్దానం కరోమీతి దస్సేతి. అథ వా **నిద్దాన**న్తి ఛేదకం లావకం ఉప్పాటకన్తి అత్థో. యథా త్వం దాసం వా కమ్మకరం వా నిద్దానం కరోసి, "నిద్దేహి తిణానీ"తి తిణానం ఛేదకం లావకం ఉప్పాటకం కరోసి, ఏవమహం సచ్చం కరోమీతి దస్సేతి, అథ వా **సచ్చ**న్తి దిట్ఠిసచ్చం. తమహం నిద్దానం కరోమి, ఛిన్దితబ్బం లునితబ్బం ఉప్పాటేతబ్బం కరోమీతి. ఇతి ఇమేసు ద్వీసు వికప్పేసు ఉపయోగేనేవత్థో యుజ్జతి.

సోరచ్చం మే పమోచనన్తి ఏత్థ యం తం "కాయికో అవీతిక్కమో వాచసికో అవీతిక్కమో"తి సీలమేవ "సోరచ్చ"న్తి వుత్తం, న తం అధిప్పేతం. "కాయగుత్తో"తిఆదినా హి తం వుత్తమేవ. అరహత్తఫలం పన అధిప్పేతం. తం హి సున్దరే నిబ్బానే రతత్తా "సోరచ్చ"న్తి వుచ్చతి. **పమోచన**న్తి యోగవిస్సజ్జనం. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా తవ పమోచనం పునపి సాయన్హే వా దుతియదివసే వా అనాగతసంవచ్ఛరే వా యోజేతబ్బతో అప్పమోచనమేవ హోతి, న మమ ఏవం. న హి మమ అన్తరా మోచనం నామ అత్థి. అహం హి దీపఙ్కరదసబలకాలతో పట్ఠాయ పఞ్ఞానఙ్గలే వీరియబలీబద్దే యోజేత్వా

కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని మహాకసిం కసన్తో తావ న ముఞ్చిం, యావ న సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝిం. యదా చ మే సబ్బం తం కాలం ఖేపేత్వా బోధిమూలే అపరాజితపల్లఙ్కే నిసిన్నస్స సబ్బగుణపరివారం అరహత్తఫలం ఉదపాది, తదా మయా తం సబ్బుస్సుక్కపటిప్పస్సద్ధియా పముత్తం, న దాని పున యోజేతబ్బం భవిస్సతీతి. ఏతమత్థం సన్ధాయాహ "సోరచ్చం మే పమోచన"న్తి.

వీరియం మే ధురధోరయ్హన్తి ఏత్థ **వీరియ**న్తి కాయికచేతసికో వీరియారమ్భో. **ధురధోరయ్హ**న్తి ధురాయం ధోరయ్హం, ధురావహన్తి అత్థో. యథా హి బ్రాహ్మణస్స ధురాయం ధోరయ్హాకడ్ఢితం నఙ్గలం భూమిఘనం భిన్దతి, మూలసన్తానకాని చ పదాలేతి, ఏవం భగవతో వీరియాకడ్ఢితం పఞ్ఞానఙ్గలం యథా వుత్తం ఘనం భిన్దతి, కిలేససన్తానకాని చ పదాలేతి. తేనాహ "వీరియం మే ధురధోరయ్హ"న్తి. అథ వా పురిమధురావహత్తా ధురా, మూలధురావహత్తా ధోరయ్హా, ధురా చ ధోరయ్హా చ ధురధోరయ్హా. ఇతి యథా బ్రాహ్మణస్స ఏకేకస్మిం నఙ్గలే చతుబలీబద్దపభేదం ధురధోరయ్హం వహన్తం ఉప్పన్నుప్పన్నం తిణమూలఘాతఞ్చేవ సస్ససమ్పత్తిఞ్చ సాధేతి, ఏవం భగవతో చతుసమ్మప్పధానవీరియభేదం ధురధోరయ్హం వహన్తం ఉప్పన్నుప్పన్నం అకుసలఘాతఞ్చేవ కుసలసమ్పత్తిఞ్చ సాధేతి. తేనాహ "వీరియం మే ధురధోరయ్హ"న్తి.

యోగక్ఖేమాధివాహనన్తి ఏత్థ యోగేహి ఖేమత్తా నిబ్బానం యోగక్ఖేమం నామ, తం అధికిచ్చ వాహీయతి, అభిముఖం వా వాహీయతీతి అధివాహనం, యోగక్ఖేమస్స అధివాహనం యోగక్ఖేమాధివాహనన్తి. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా తవ ధురధోరయ్హం పురత్థిమాదీసు అఞ్ఞతరదిసాభిముఖం వాహీయతి, తథా మమ ధురధోరయ్హం నిబ్బానాభిముఖం వాహీయతీతి. ఏవం వాహీయమానంవ **గచ్ఛతి అనివత్తన్తం**. యథా తవ నఙ్గలం వహన్తం ధురధోరయ్హం ఖేత్తకోటిం పత్వా పున నివత్తతి, ఏవం అనివత్తన్తం దీపఙ్కరకాలతో పట్ఠాయ గచ్ఛతేవ. యస్మా వా తేన తేన మగ్గేన పహీనా కిలేసా న పునప్పునం పహాతబ్బా హోన్తి, యథా తవ నఙ్గలేన ఛిన్నాని తిణాని పున అపరస్మిం సమయే ఛిన్దితబ్బాని హోన్తి, తస్మాపి ఏవం పఠమమగ్గవసేన దిట్ఠేకట్ఠే కిలేసే, దుతియవసేన ఓళారికే, తతియవసేన అణుసహగతే, చతుత్థవసేన సబ్బకిలేసే పజహన్తం గచ్ఛతి అనివత్తన్తం. అథ వా **గచ్ఛతి అనివత్త**న్తి నివత్తనరహితం హుత్వా గచ్ఛతీతి అత్థో. **త**న్తి తం ధురధోరయ్హం. ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. ఏవం గచ్ఛన్తఞ్చ యథా తవ ధురధోరయ్హం న తం ఠానం గచ్ఛతి, యత్థ గన్త్వా కస్సకో అసోకో విరజో హుత్వా న సోచతి. ఏతం పన తం ఠానం గచ్ఛతి **యత్థ గన్త్వా న సోచతి**. యత్థ సతిపాచనేన ఏతం వీరియధురధోరయ్హం చోదేన్తో గన్త్వా మాదిసో కస్సకో అసోకో విరజో హుత్వా న సోచతి, తం సబ్బసోకసల్లసముగ్ఘాతభూతం నిబ్బానం నామ అసఙ్ఖతం ఠానం గచ్ఛతీతి.

ఇదాని నిగమనం కరోన్తో **ఏవమేసా కసీ**తి గాథమాహ. తస్సాయం సఙ్ఖేపత్థో – యస్స, బ్రాహ్మణ, ఏసా సద్ధాబీజా తపోవుట్ఠియా అనుగ్గహితా కసీ పఞ్ఞామయం యుగనఙ్గలం హిరిమయఞ్చ ఈసం మనోమయేన యోత్తేన ఏకాబద్ధం కత్వా పఞ్ఞానఙ్గలేన సతిఫాలం ఆకోటేత్వా సతిపాచనం గహేత్వా కాయవచీఆహారగుత్తియా గోపేత్వా సచ్చం నిద్దానం కత్వా సోరచ్చపమోచనం వీరియధురధోరయ్హం యోగక్ఖేమాభిముఖం అనివత్తన్తం వాహన్తేన కట్ఠా కసీ కమ్మపరియోసానం చతుబ్బిధం సామఞ్ఞఫలం పాపితా, **సా హోతి అమతప్ఫలా,** సా ఏసా కసీ అమతప్ఫలా హోతి. అమతం వుచ్చతి నిబ్బానం, నిబ్బానానిసంసా హోతీతి అత్థో. సా ఖో పనేసా కసీ న మమేవేకస్స అమతప్ఫలా హోతి, అథ ఖో యో కోచి ఖత్తియో వా బ్రాహ్మణో వా వేస్సో వా సుద్దో వా గహట్ఠో వా పబ్బజితో వా ఏతం కసిం కసతి, సో సబ్బోపి ఏతం కసిత్వాన సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీతి.

ఏవం భగవా బ్రాహ్మణస్స అరహత్తనికూటేన నిబ్బానపరియోసానం కత్వా దేసనం నిట్ఠాపేసి. తతో బ్రాహ్మణో గమ్భీరత్థం దేసనం సుత్వా – “మమ కసిఫలం భుఞ్జిత్వా పునపి దివసేయేవ ఛాతో హోతి, ఇమస్స పన కసీ అమతప్ఫలా, తస్స ఫలం భుఞ్జిత్వా సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ”తి ఞత్వా పసన్నో పసన్నాకారం కరోన్తో **భుఞ్జతు భవం గోతమో**తిఆదిమాహ. తం సబ్బం తతో పరఞ్చ వుత్తత్థమేవాతి. పఠమం.

౨. ఉదయసుత్తవణ్ణనా

౧౯౮. దుతియే **ఓదనేన పూరేసీ**తి అత్తనో అత్థాయ సమ్పాదితేన సూపబ్యఞ్జనేన ఓదనేన పూరేత్వా అదాసి. భగవా కిర పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తోవ తం బ్రాహ్మణం దిస్వా, పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా, గన్ధకుటిం పవిసిత్వా, ద్వారం పిధాయ, నిసిన్నో తస్స భోజనం ఉపసంహరియమానం దిస్వా, ఏకకోవ పత్తం అంసకూటే లగ్గేత్వా, గన్ధకుటితో నిక్ఖమ్మ, నగరద్వారే పత్తం నీహరిత్వా, అన్తోనగరం పవిసిత్వా, పటిపాటియా గచ్ఛన్తో బ్రాహ్మణస్స ద్వారకోట్ఠకే అట్ఠాసి. బ్రాహ్మణో భగవన్తం దిస్వా, అత్తనో సజ్జితం భోజనం అదాసి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **దుతియమ్పీ**తి దుతియదివసేపి. **తతియమ్పీ**తి తతియదివసేపి. తాని కిర తీణి దివసాని నిరన్తరం బ్రాహ్మణస్స ఘరద్వారం గచ్ఛన్తస్స భగవతో అన్తరా అఞ్ఞో కోచి ఉట్ఠాయ పత్తం గహేతుం సమత్థో నామ నాహోసి, మహాజనో ఓలోకేన్తోవ అట్ఠాసి.

ఏతదవోచాతి బ్రాహ్మణో తీణి దివసాని పత్తం పూరేత్వా దేన్తోపి న సద్ధాయ అదాసి, “ఘరద్వారం ఆగన్త్వా ఠితస్స పబ్బజితస్స భిక్ఖామత్తమ్పి అదత్వా భుఞ్జతీ”తి ఉపారమ్భభయేన అదాసి. దదన్తో చ ద్వే దివసాని దత్వా కిఞ్చి అవత్వావ నివత్తో. భగవాపి కిఞ్చి అవత్వావ పక్కన్తో. తతియదివసే పన అధివాసేతుం అసక్కోన్తో ఏతం “పకట్ఠకో”తిఆదివచనం అవోచ. భగవాపి ఏతం వచనం నిచ్ఛారాపనత్థమేవ యావ తతియమగమాసి. తత్థ **పకట్ఠకో**తి రసగిద్ధో.

పునప్పునం చేవ వపన్తి బీజన్తి సత్థా బ్రాహ్మణస్స వచనం సుత్వా, “బ్రాహ్మణ, త్వం తీణి దివసాని పిణ్డపాతం దత్వా ఓసక్కసి, పునప్పునం కాతబ్బా నామ లోకస్మిం సోళస ధమ్మా”తి వత్వా తే ధమ్మే దస్సేతుం ఇమం దేసనం ఆరభి. తత్థ **పునప్పునం చేవ వపన్తీ**తి ఏకస్మిం సస్సవారే వుత్తం “అలమేత్తావతా”తి అనోసక్కిత్వా అపరాపరేసుపి సస్సవారేసు చ వపన్తియేవ. **పునప్పునం వస్సతీ**తి న ఏకదివసం వస్సిత్వా తిట్ఠతి, పునప్పునదివసేసుపి పునప్పునసంవచ్ఛరేసుపి వస్సతియేవ, ఏవం జనపదా ఇద్ధా హోన్తి. ఏతేనుపాయేన సబ్బత్థ నయో వేదితబ్బో.

యాచకాతి ఇమస్మిం పదే సత్థా దేసనాకుసలతాయ అత్తానమ్పి పక్ఖిపిత్వా దస్సేతి. **ఖీరనికా**తి ఖీరకారకా గోదోహకా. న హి తే ఏకవారమేవ థనం అఞ్ఛన్తి, పునప్పునం అఞ్ఛన్తా ధేనుం దుహన్తీతి అత్థో. **కిలమతి ఫన్దతి చా**తి అయం సత్తో తేన ఇరియాపథేన కిలమతి చేవ ఫన్దతి చ. **గబ్భ**న్తి సోణసిఙ్గాలాదీనమ్పి తిరచ్ఛానగతానం కుచ్ఛిం. **సివథిక**న్తి సుసానం, మతం మతం సత్తం తత్థ పునప్పునం హరన్తీతి అత్థో. **మగ్గఞ్చ లద్ధా అపునబ్భవాయా**తి అపునబ్భవాయ మగ్గో నామ నిబ్బానం, తం లభిత్వాతి అత్థో.

ఏవం వుత్తేతి ఏవం భగవతా అన్తరవీథియం ఠత్వావ సోళస పునప్పునధమ్మే దేసేన్తేన వుత్తే. **ఏతదవోచా**తి దేసనాపరియోసానే పసన్నో సద్ధిం పుత్తదారమిత్తఞాతివగ్గేన భగవతో పాదే వన్దిత్వా ఏతం “అభిక్కన్తం భో”తిఆదివచనం అవోచ. దుతియం.

౩. దేవహితసుత్తవణ్ణనా

౧౯౯. తతియే **వాతేహీ**తి ఉదరవాతేహి. భగవతో కిర ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికం కరోన్తస్స పసతముగ్గయూసాదీని ఆహారయతో దుబ్భోజనేన చేవ దుక్ఖసేయ్యాయ చ ఉదరవాతో కుప్పి. అపరభాగే సమ్బోధిం పత్వా పణీతభోజనం భుఞ్జన్తస్సాపి అన్తరన్తరా సో ఆబాధో అత్తానం దస్సేతియేవ. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **ఉపట్ఠాకో హోతీ**తి పఠమబోధియం అనిబద్ధుపట్ఠాకకాలే ఉపట్ఠాకో హోతి. తస్మిం కిర కాలే సత్థుఅసీతిమహాథేరేసు ఉపట్ఠాకో అభూతపుబ్బో నామ నత్థి. నాగసమాలో ఉపవానో సునక్ఖత్తో చున్దో సమణుద్దేసో సాగతో బోధి మేఘియోతి ఇమే పన పాళియం ఆగతుపట్ఠాకా. ఇమస్మిం పన కాలే ఉపవానత్థేరో పాతోవ ఉట్ఠాయ పరివేణసమ్మజ్జనం దన్తకట్ఠదానం న్హానోదకపరియాదనం పత్తచీవరం గహేత్వా అనుగమనన్తి సబ్బం భగవతో ఉపట్ఠానమకాసి. **ఉపసఙ్కమీ**తి పఠమబోధియం కిర వీసతి వస్సాని నిద్ధూమం అరఞ్ఞమేవ హోతి, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఉదకతాపనమ్పి న భగవతా అనుఞ్ఞాతం. సో చ బ్రాహ్మణో ఉద్ధనపాళిం బన్ధాపేత్వా మహాచాటియో ఉద్ధనమారోపేత్వా ఉణ్హోదకం కారేత్వా, న్హానీయచుణ్ణాదీహి సద్ధిం తం విక్కిణన్తో జీవికం కప్పేతి. న్హాయితుకామా తత్థ గన్త్వా మూలం దత్వా న్హాయిత్వా గన్ధే విలిమ్పిత్వా మాలం పిళన్ధిత్వా పక్కమన్తి. తస్మా థేరో తత్థ ఉపసఙ్కమి.

కిం పత్థయానోతి కిం ఇచ్ఛన్తో. **కిం ఏస**న్తి కిం గవేసన్తో. **పూజితో పూజనేయ్యాన**న్తి ఇదం థేరో దసబలస్స వణ్ణం కథేతుమారభి. గిలానభేసజ్జత్థం గతేన కిర గిలానస్స వణ్ణో కథేతబ్బోతి వత్తమేతం. వణ్ణం హి సుత్వా మనుస్సా సక్కచ్చం భేసజ్జం దాతబ్బం మఞ్ఞన్తి. సప్పాయభేసజ్జం లద్ధా గిలానో ఖిప్పమేవ వుట్ఠాతి. కథేన్తేన చ ఝానవిమోక్ఖసమాపత్తిమగ్గఫలాని ఆరబ్భ కథేతుం న వట్టతి. ''సీలవా లజ్జీ కుక్కుచ్చకో బహుస్సుతో ఆగమధరో వంసానురక్ఖకో''తి ఏవం పన ఆగమనీయపటిపదంయేవ కథేతుం వట్టతి. **పూజనేయ్యాన**న్తి అసీతిమహాథేరా సదేవకేన లోకేన పూజేతబ్బాతి పూజనేయ్యా. తేయేవ సక్కాతబ్బాతి **సక్కరేయ్యా**. తేసంయేవ అపచితి కత్తబ్బాతి **అపచేయ్యా**. భగవా తేసం పూజితో సక్కతో అపచితో చ, ఇచ్ఛస్స తం గుణం పకాసేన్తో థేరో ఏవమాహ. **హాతవే**తి హరితుం.

ఫాణితస్స చ పుటన్తి మహన్తం నిచ్చారికం గుళపిణ్డం. సో కిర ''కిం సమణస్స గోతమస్స అఫాసుక''న్తి? పుచ్ఛిత్వా, ''ఉదరవాతో''తి సుత్వా, ''తేన హి మయమేత్థ భేసజ్జం జానామ, ఇతో థోకేన ఉదకేన ఇదం ఫాణితం ఆలోళేత్వా న్హానపరియోసానే పాతుం దేథ, ఇతి ఉణ్హోదకేన బహి పరిసేదో భవిస్సతి, ఇమినా అన్తోతి ఏవం సమణస్స గోతమస్స ఫాసుకం భవిస్సతీ''తి వత్వా థేరస్స పత్తే పక్ఖిపిత్వా అదాసి.

ఉపసఙ్కమీతి తస్మిం కిర ఆబాధే పటిప్పస్సద్ధే ''దేవహితేన తథాగతస్స భేసజ్జం దిన్నం, తేనేవ రోగో వూపసన్తో, అహో దానం పరమదానం బ్రాహ్మణస్సా''తి కథా విత్థారితా జాతా. తం సుత్వా కిత్తికామో బ్రాహ్మణో ''ఏత్తకేనపి తావ మే అయం కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గతో''తి సోమనస్సజాతో అత్తనా కతభావం జానాపేతుకామో తావతకేనేవ దసబలే విస్సాసం ఆపజ్జిత్వా ఉపసఙ్కమి.

దజ్జాతి దదేయ్య. **కథం హి యజమానస్సా**తి కేన కారణేన యజన్తస్స. **ఇజ్ఝతీ**తి సమిజ్ఝతి మహప్ఫలో హోతి. **యోవేదీ**తి యో అవేది అఞ్ఞాసి, విదితం పాకటమకాసి ''యోవేతీ''తిపి పాఠో, యో అవేతి జానాతీతి అత్థో. **పస్సతీ**తి దిబ్బచక్ఖునా

పస్సతి. **జాతిక్ఖయన్తి** అరహత్తం. **అభిఞ్ఞావోసితో**తి జానిత్వా వోసితో వోసానం కతకిచ్చతం పత్తో. **ఏవం హి యజమానస్సాతి** ఇమినా ఖీణాసవే యజనాకారేన యజన్తస్స. తతియం.

౪. మహాసాలసుత్తవణ్ణనా

౨౦౦. చతుత్థే **లూఖో లూఖపావురణో**తి జిణ్ణో జిణ్ణపావురణో. **ఉపసఙ్కమీ**తి కస్మా ఉపసఙ్కమి? తస్స కిర ఘరే అట్ఠసతసహస్సధనం అహోసి. సో చతున్నం పుత్తానం ఆవాహం కత్వా చత్తారి సతసహస్సాని అదాసి . అథస్స బ్రాహ్మణియా కాలఙ్కతాయ పుత్తా సమ్మన్తయింసు – “సచే అఞ్ఞం బ్రాహ్మణిం ఆనేస్సతి, తస్సా కుచ్ఛియం నిబ్బత్తవసేన కులం భిజ్జిస్సతి. హన్ద నం మయం సఙ్గణ్హామా”తి. తే చత్తారోపి పణీతేహి ఘాసచ్ఛాదనాదీహి ఉపట్ఠహన్తా హత్థపాదసమ్బాహనాదీని కరోన్తా సఙ్గణ్హిత్వా ఏకదివసం దివా నిద్దాయిత్వా వుట్ఠితస్స హత్థపాదే సమ్బాహమానా పాటియేక్కం ఘరావాసే ఆదీనవం వత్వా – “మయం తుమ్హే ఇమినా నీహారేన యావజీవం ఉపట్ఠహిస్సామ, సేసధనమ్పి నో దేథా”తి యాచింసు. బ్రాహ్మణో పున ఏకేకస్స సతసహస్సం సతసహస్సం దత్వా అత్తనో నివత్థపారుపనమత్తం ఠపేత్వా సబ్బం ఉపభోగపరిభోగం చత్తారో కోట్ఠాసే కత్వా నియ్యాదేసి. తం జేట్ఠపుత్తో కతిపాహం ఉపట్ఠహి.

అథ నం ఏకదివసం న్హత్వా ఆగచ్ఛన్తం ద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా సుణ్హా ఏవమాహ – “కిం తయా జేట్ఠపుత్తస్స సతం వా సహస్సం వా అతిరేకం దిన్నమత్థి? నను సబ్బేసం ద్వే ద్వే సతసహస్సాని దిన్నాని, కిం సేసపుత్తానం ఘరస్స మగ్గం న జానాసీ”తి? సో “నస్స వసలీ”తి కుజ్ఝిత్వా అఞ్ఞస్స ఘరం అగమాసి, తతోపి కతిపాహచ్చయేన ఇమినావ ఉపాయేన పలాపితో అఞ్ఞస్సాతి ఏవం ఏకఘరేపి పవేసనం అలభమానో పణ్డరఙ్గపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా భిక్ఖాయ చరన్తో కాలానమచ్చయేన జరాజిణ్ణో దుబ్భోజనదుక్ఖసెయ్యాహి మిలాతసరీరో భిక్ఖాచారతో ఆగమ్మ, పీఠకాయ నిపన్నో నిద్దం ఓక్కమిత్వా వుట్ఠాయ నిసిన్నో అత్తానం ఓలోకేత్వా పుత్తేసు పతిట్ఠం అపస్సన్తో చిన్తేసి – “సమణో కిర గోతమో అబ్భాకుటికో ఉత్తానముఖో సుఖసమ్భాసో పటిసన్థారకుసలో, సక్కా సమణం గోతమం ఉపసఙ్కమిత్వా పటిసన్థారం లభితు”న్తి నివాసనపావురణం సణ్ఠపేత్వా భిక్ఖాభాజనమాదాయ యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి.

దారేహి సంపుచ్ఛ ఘరా నిక్ఖామేన్తీతి సబ్బం మమ సన్తకం గహేత్వా మయ్హం నిద్ధనభావం ఞత్వా అత్తనో భరియాహి సద్ధిం మన్తయిత్వా మం ఘరా నిక్కడ్ఢాపేన్తి.

నన్దిస్సన్తి నన్దిజాతో తుట్ఠో పముదితో అహోసిం. **భవమిచ్ఛిసన్తి** వుడ్ఢిం పత్థయిం. **సావ వారేన్తి సూకర**న్తి యథా సునఖా వగ్గవగ్గా హుత్వా భుస్సన్తా భుస్సన్తా సూకరం వారేన్తి, పునప్పునం మహారవం రవాపేన్తి, ఏవం దారేహి సద్ధిం మం బహుం వత్వా విరవన్తం పలాపేన్తీతి అత్థో.

అసన్తాతి అసప్పురిసా. **జమ్మా**తి లామకా. **భాసరే**తి భాసన్తి. **పుత్తరూపేనా**తి పుత్తవేసేన. **వయోగత**న్తి తయో వయే గతం అతిక్కన్తం పచ్ఛిమవయే ఠితం మం. **జహన్తీ**తి పరిచ్చజన్తి.

నిబ్భోగోతి నిప్పరిభోగో. **ఖాదనా అపనీయతీ**తి అస్సో హి యావదేవ తరుణో హోతి జవసమ్పన్నో, తావస్స నానారసం ఖాదనం దదన్తి, జిణ్ణం నిబ్భోగం తతో అపనేన్తి, అన్తిమవయే తం వత్తం న లభతి, గావీహి సద్ధిం అటవియం సుక్ఖతిణాని

ఖాదన్తో చరతి. యథా సో అస్సో, ఏవం జిణ్ణకాలే విలుత్తసబ్బధనత్తా నిబ్భోగో మాదిసోపి బాలకానం పితా థేరో పరఘరేసు భిక్ఖతి.

యఞ్చేతి నిపాతో. ఇదం వుత్తం హోతి – యే మమ పుత్తా అనస్సవా అప్పతిస్సా అవసవత్తినో, తేహి దణ్డోవ కిర సేయ్యో సున్దరతరోతి. ఇదానిస్స సేయ్యభావం దస్సేతుం **చణ్డమ్పి గోణ**న్తిఆది వుత్తం.

పురే హోతీతి అగ్గతో హోతి, తం పురతో కత్వా గన్తుం సుఖం హోతీతి అత్థో . **గాధమేధతీ**తి ఉదకం ఓతరణకాలే గమ్భీరే ఉదకే పతిట్ఠం లభతి.

పరియాపుణిత్వాతి ఉగ్గణ్హిత్వా వా వాచుగ్గతా కత్వా. **సన్నిసిన్నే సూ**తి తథారూపే బ్రాహ్మణానం సమాగమదివసే సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితేసు పుత్తేసు తం సభం ఓగాహేత్వా బ్రాహ్మణానం మజ్ఝే మహారహే ఆసనే నిసిన్నేసు. **అభాసీ**తి 'అయం మే కాలో'తి సభాయ మజ్ఝే పవిసిత్వా హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా , "భో అహం తుమ్హాకం గాథా భాసితుకామో, భాసితే సుణిస్సథా"తి వత్వా – "భాస, బ్రాహ్మణ, సుణోమా"తి వుత్తో ఠితకోవ అభాసి. "తేన చ సమయేన మనుస్సానం వత్తం హోతి యో మాతాపితూనం సన్తకం ఖాదన్తో మాతాపితరో న పోసేతి, సో మారేతబ్బో"తి. తస్మా తే బ్రాహ్మణపుత్తా పితుపాదేసు నిపతిత్వా "జీవితం నో తాత, దేహీ"తి యాచింసు. సో పితుహదయస్స ముదుత్తా "మా మే, భో, బాలకే వినాసయిత్థ, పోసిస్సన్తి మ"న్తి ఆహ.

అథస్స పుత్తే మనుస్సా ఆహంసు – "సచే, భో, అజ్జ పట్ఠాయ పితరం న సమ్మా పటిజగ్గిస్సథ, ఘాతేస్సామ వో"తి. తే భీతా ఘరం నేత్వా పటిజగ్గింసు. తం దస్సేతుం **అథ ఖో నం బ్రాహ్మణమహాసాల**న్తిఆది వుత్తం. తత్థ **నేత్వా**తి పీఠే నిసీదాపేత్వా సయం ఉక్ఖిపిత్వా నయింసు. **న్హాపేత్వా**తి సరీరం తేలేన అబ్భఞ్జిత్వా ఉబ్బట్టేత్వా గన్ధచుణ్ణాదీహి న్హాపేసుం. బ్రాహ్మణియోపి పక్కోసాపేత్వా, "అజ్జ పట్ఠాయ అమ్హాకం పితరం సమ్మా పటిజగ్గథ. సచే పమాదం ఆపజ్జిస్సథ, ఘరతో వో నిక్కడ్ఢిస్సామా"తి వత్వా, పణీతభోజనం భోజేసుం.

బ్రాహ్మణో సుభోజనఞ్చ సుఖసేయ్యఞ్చ ఆగమ్మ కతిపాహచ్చయేన సఞ్జాతబలో పీణితిన్ద్రియో అత్తభావం ఓలోకేత్వా, "అయం మే సమ్పత్తి సమణం గోతమం నిస్సాయ లద్ధా"తి పణ్ణాకారం ఆదాయ భగవతో సన్తికం అగమాసి. తం దస్సేతుం **అథ ఖో సో**తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఏతదవోచా**తి దుస్సయుగం పాదమూలే ఠపేత్వా ఏతం అవోచ. సరణగమనావసానే చాపి భగవన్తం ఏవమాహ – "భో గోతమ, మయ్హం పుత్తేహి చత్తారి ధురభత్తాని దిన్నాని , తతో అహం ద్వే తుమ్హాకం దమ్మి, ద్వే సయం పరిభుఞ్జిస్సామీ"తి. కల్యాణం, బ్రాహ్మణ, పాటియేక్కం పన మా నియ్యాదేహి, అమ్హాకం రుచ్చనట్ఠానమేవ గమిస్సామాతి. "ఏవం, భో"తి ఖో బ్రాహ్మణో భగవన్తం వన్దిత్వా ఘరం గన్త్వా పుత్తే ఆమన్తేసి "తాతా, సమణో గోతమో మయ్హం సహాయో, తస్స ద్వే ధురభత్తాని దిన్నాని, తుమ్హే తస్మిం సమ్పత్తే మా పమజ్జథా"తి. సాధు, తాతాతి. పునదివసే భగవా పుబ్బణ్హసమయే పత్తచీవరం ఆదాయ జేట్ఠపుత్తస్స నివేసనద్వారం గతో. సో సత్థారం దిస్వావ హత్థతో పత్తం గహేత్వా ఘరం పవేసేత్వా మహారహే పల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా పణీతభోజనమదాసి. సత్థా పునదివసే ఇతరస్స, పునదివసే ఇతరస్సాతి పటిపాటియా సబ్బేసం ఘరాని అగమాసి. సబ్బే తథేవ సక్కారం అకంసు.

అథేకదివసం జేట్ఠపుత్తస్స ఘరే మఙ్గలం పచ్చుపట్ఠితం. సో పితరం ఆహ – "తాత, కస్స మఙ్గలం దేమా"తి. అమ్హే అఞ్ఞం న జానామ? ననుసమణో గోతమో మయ్హం సహాయోతి? తేన హి తుమ్హే పఞ్చహి భిక్ఖుసతేహి సద్ధిం స్వాతనాయ

సమణం గోతమం నిమన్తేథాతి. బ్రాహ్మణో తథా అకాసి . భగవా అధివాసేత్వా పునదివసే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో తస్స గేహద్వారం అగమాసి. సో హరితుపలిత్తం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం గేహం సత్థారం పవేసేత్వా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పఞ్ఞత్తాసనేసు నిసీదాపేత్వా అప్పోదకపాయాసఞ్చేవ ఖజ్జకవికతిఞ్చ అదాసి. అన్తరభత్తస్మింయేవ బ్రాహ్మణస్స చత్తారోపి పుత్తా సత్థు సన్తికే నిసీదిత్వా ఆహంసు – "భో గోతమ, మయం అమ్హాకం పితరం పటిజగ్గామ నప్పమజ్జామ, పస్సథస్స అత్తభావ"న్తి. సత్థా "కల్యాణం వో కతం, మాతాపితుపోసకం నామ పోరాణకపణ్డితానం ఆచిణ్ణమేవా"తి వత్వా మహానాగజాతకం (జా॰ ౧.౧౧.౧ ఆదయో; చరియా॰ ౨.౧ ఆదయో) నామ కథేత్వా, చత్తారి సచ్చాని దీపేత్వా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే బ్రాహ్మణో సద్ధిం చతూహి పుత్తేహి చతూహి చ సుణ్హాహి దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో. తతో పట్ఠాయ సత్థా న సబ్బకాలం తేసం గేహం అగమాసీతి. చతుత్థం.

౫. మానత్థద్ధసుత్తవణ్ణనా

౨౦౧. పఞ్చమే **మానత్థద్ధో**తి వాతభరితభస్తా వియ మానేన థద్ధో. **ఆచరియన్తి** సిప్పుగ్గహణకాలే ఆచరియో అనభివాదేన్తస్స సిప్పం న దేతి, అఞ్ఞస్మిం పన కాలే తం న అభివాదేతి, అత్థిభావమ్పిస్స న జానాతి. **నాయం సమణో**తి ఏవం కిరస్స అహోసి – "యస్మా అయం సమణో మాదిసే జాతిసమ్పన్నబ్రాహ్మణే సమ్పత్తే పటిసన్థారమత్తమ్పి న కరోతి, తస్మా న కిఞ్చి జానాతీ"తి.

అబ్భుతవిత్తజాతాతి అభూతపుబ్బాయ తుట్ఠియా సమన్నాగతా. **కేసు చస్సా**తి కేసు భవేయ్య. **క్యస్సా**తి కే అస్స పుగ్గలస్స. **అపచితా అస్సూ**తి అపచితిం దస్సేతుం యుత్తా భవేయ్యుం. **అరహన్తే**తి ఇమాయ గాథాయ దేసనాకుసలత్తా అత్తానం అన్తోకత్వా పూజనేయ్యం దస్సేతి. పఞ్చమం.

౬. పచ్చనీకసుత్తవణ్ణనా

౨౦౨. ఛట్ఠే "సబ్బం సేత"న్తి వుత్తే "సబ్బం కణ్హ"న్తిఆదినా నయేన పచ్చనీకం కరోన్తస్సేవస్స సాతం సుఖం హోతీతి **పచ్చనీకసాతో**. **యో చ వినేయ్య సారమ్భ**న్తి యో కరణుత్తరియలక్ఖణం సారమ్భం వినేత్వా సుణాతీతి అత్థో. ఛట్ఠం.

౭. నవకమ్మికసుత్తవణ్ణనా

౨౦౩. సత్తమే **నవకమ్మికభారద్వాజో**తి సో కిర అరఞ్ఞే రుక్ఖం ఛిన్దాపేత్వా తత్థేవ పాసాదకూటాగారాదీని యోజేత్వా నగరం ఆహరిత్వా విక్కిణాతి, ఇతి నవకమ్మం నిస్సాయ జీవతీతి నవకమ్మికో, గోత్తేన భారద్వాజోతి **నవకమ్మికభారద్వాజో**. **దిస్వానస్స ఏతదహోసీ**తి ఛబ్బణ్ణరస్మియో విస్సజ్జేత్వా నిసిన్నం భగవన్తం దిస్వాన అస్స ఏతం అహోసి. **వనస్మి**న్తి ఇమస్మిం వనసణ్డే. **ఉచ్ఛిన్నమూలం మే వన**న్తి మయ్హం కిలేసవనం ఉచ్ఛిన్నమూలం. **నిబ్బనథో**తి నిక్కిలేసవనో. **ఏకో రమే**తి ఏకకో అభిరమామి. **అరతిం విప్పహాయా**తి పన్తసేనాసనేసు చేవ భావనాయ చ ఉక్కణ్ఠితం జహిత్వా. సత్తమం.

౮. కట్ఠహారసుత్తవణ్ణనా

౨౦౪. అట్ఠమే **అన్తేవాసికా**తి వేయ్యావచ్చం కత్వా సిప్పుగ్గణ్హనకా ధమ్మన్తేవాసికా. **నిసిన్న**న్తి ఛబ్బణ్ణరస్మియో విస్సజ్జేత్వా నిసిన్నం. **గమ్భీరరూపే**తి గమ్భీరసభావే.

బహుభేరవేతి తత్రట్ఠకసవిఞ్ఞాణకఅవిఞ్ఞాణకభేరవేహి బహుభేరవే. **విగాహియాతి** అనుపవిసిత్వా. **అనిఞ్జమానేనాతిఆదీని** కాయవిసేసనాని, ఏవరూపేన కాయేనాతి అత్థో. **సుచారురూపం వతాతి** అతిసున్దరం వత ఝానం ఝాయసీతి వదతి.

వనవస్సితో మునీతి వనం అవస్సితో బుద్ధముని. **ఇదన్తి** ఇదం తుమ్హాకం ఏవం వనే నిసిన్నకారణం మయ్హం అచ్ఛేరరూపం పటిభాతి. **పీతిమనోతి** తుట్ఠచిత్తో. **వనే వసేతి** వనమ్హి వసి.

మఞ్ఞామహన్తి మఞ్ఞామి అహం. **లోకాధిపతిసహబ్యతన్తి** లోకాధిపతిమహాబ్రహ్మునా సహభావం. **ఆకఙ్ఖమానోతి** ఇచ్ఛమానో. **తిదివం అనుత్తరన్తి** ఇదం బ్రహ్మలోకమేవ సన్ధాయాహ. **కస్మా భవం విజనమరఞ్ఞమస్సితోతి** అహం తావ బ్రహ్మలోకం ఆకఙ్ఖమానోతి మఞ్ఞామి. యది ఏవం న హోతి, అథ మే ఆచిక్ఖ, కస్మా భవన్తి? పుచ్ఛతి. **బ్రహ్మపత్తియాతి** సేట్ఠపత్తియా . ఇధ ఇదం తపో కస్మా కరోసీతి అపరేనపి ఆకారేన పుచ్ఛతి.

కఙ్ఖాతి తణ్హా. **అభినన్దనాతి** అభినన్దనవసేన తణ్హావ వుత్తా. **అనేకధాతూసూతి** అనేకసభావేసు ఆరమ్మణేసు. **పుథూతి** నానప్పకారా తణ్హా సేసకిలేసా వా. **సదాసితాతి** నిచ్చకాలం అవస్సితా. **అఞ్ఞాణమూలప్పభవాతి** అవిజ్జామూలా హుత్వా జాతా. **పజప్పితాతి** తణ్హావ "ఇదమ్పి మయ్హం, ఇదమ్పి మయ్హ"న్తి పజప్పాపనవసేన పజప్పితా నామాతి వుత్తా. **సబ్బా మయా బ్యన్తికతాతి** సబ్బా తణ్హా మయా అగ్గమగ్గేన విగతన్తా నిరన్తా కతా. **సమూలికాతి** సద్ధిం అఞ్ఞాణమూలేన.

అనూపయోతి అనుపగమనో. **సబ్బేసు ధమ్మేసు విసుద్ధదస్సనోతి** ఇమినా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం దీపేతి. **సమ్బోధిమనుత్తరన్తి** అరహత్తం సన్ధాయాహ. **సివన్తి** సేట్ఠం . **ఝాయామీతి** ద్వీహి ఝానేహి ఝాయామి. **విసారదోతి** విగతసారజ్జో. అట్ఠమం.

౯. మాతుపోసకసుత్తవణ్ణనా

౨౦౩. నవమే **పేచ్చాతి** ఇతో పటిగన్త్వా. నవమం.

౧౦. భిక్ఖకసుత్తవణ్ణనా

౨౦౬. దసమే **ఇధాతి** ఇమస్మిం భిక్ఖుభావే. **విస్సం ధమ్మన్తి** దుగ్గన్ధం అకుసలధమ్మం. **బాహిత్వాతి** అగ్గమగ్గేన జహిత్వా. **సఙ్ఖాయాతి** ఞాణేన. **స వే భిక్ఖూతి వుచ్చతీతి** సో వే భిన్నకిలేసత్తా భిక్ఖు నామ వుచ్చతి. దసమం.

౧౧. సఙ్గారవసుత్తవణ్ణనా

౨౦౭. ఏకాదసమే **పచ్చేతీతి** ఇచ్ఛతి పత్థేతి. **సాధు, భన్తేతి** ఆయాచమానో ఆహ. థేరస్స కిరేస గిహిసహాయో, తస్మా థేరో "అయం వరాకో మం సహాయం లభిత్వాపి మిచ్ఛాదిట్ఠిం గహేత్వా మా అపాయపూరకో అహోసీ"తి ఆయాచతి. అపిచేస మహాపరివారో, తస్మిం పసన్నే పఞ్చకులసతాని అనువత్తిస్సన్తీతి మఞ్ఞమానోపి ఆయాచతి. **అత్థవసన్తి** అత్థానిసంసం అత్థకారణం. **పాపన్తి** పాణాతిపాతాదిఅకుసలం. **పవాహేమీతి** గలప్పమాణం ఉదకం ఓతరిత్వా పవాహేమి పలాపేమి. **ధమ్మోతి** గాథా వుత్తత్థావ. ఏకాదసమం.

౧౨. ఖోమదుస్ససుత్తవణ్ణనా

౨౦౮. ద్వాదసమే **ఖోమదుస్సం నామాతి** ఖోమదుస్సానం ఉస్సన్నత్తా ఏవంలద్ధనామం. **సభాయన్తి** సాలాయం. **ఫుసాయతీ**తి ఫుసితాని ముఞ్చతి వస్సతి. సత్థా కిర తం సభం ఉపసఙ్కమితుకామో – “మయి ఏవమేవం ఉపసఙ్కమన్తే అఫాసుకధాతుకం హోతి, ఏకం కారణం పటిచ్చ ఉపసఙ్కమిస్సామీ”తి అధిట్ఠానవసేన వుట్ఠిం ఉప్పాదేసి. **సభాధమ్మన్తి** సుఖనిసిన్నే కిర అసఞ్చాలేత్వా ఏకపస్సేన పవిసనం తేసం సభాధమ్మో నామ, న మహాజనం చాలేత్వా ఉజుకమేవ పవిసనం. భగవా చ ఉజుకమేవ ఆగచ్ఛతి, తేన తే కుపితా భగవన్తం హీళేన్తా “కే చ ముణ్డకా సమణకా, కే చ సభాధమ్మం జానిస్సన్తీ”తి ఆహంసు. **సన్తో**తి పణ్డితా సప్పురిసా. **పహాయా**తి ఏతే రాగాదయో జహిత్వా రాగాదివినయాయ ధమ్మం భణన్తి, తస్మా తే సన్తో నామాతి. ద్వాదసమం.

ఉపాసకవగ్గో దుతియో.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

బ్రాహ్మణసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. వఙ్గీససంయుత్తం

౧. నిక్ఖన్తసుత్తవణ్ణనా

౨౦౯. వఙ్గీససంయుత్తస్స పఠమే **అగ్గాళవే చేతియే**తి ఆళవియం అగ్గచేతియే. అనుప్పన్నే బుద్ధే అగ్గాళవగోతమకాదీని యక్ఖనాగాదీనం భవనాని, చేతియాని అహేసుం. ఉప్పన్నే బుద్ధే తాని అపనేత్వా మనుస్సా విహారే కరింసు. తేసం తానేవ నామాని జాతాని. **నిగ్రోధకప్పేనా**తి నిగ్రోధరుక్ఖమూలవాసినా కప్పత్థేరేన. **ఓహియ్యకో**తి ఓహీనకో. **విహారపాలో**తి సో కిర తదా అవస్సికో హోతి పత్తచీవరగ్గహణే అకోవిదో. అథ నం థేరా భిక్ఖూ – "ఆవుసో, ఇమాని ఛత్తుపాహనకత్తరయట్ఠిఆదీని ఓలోకేన్తో నిసీదా"తి విహారరక్ఖకం కత్వా పిణ్డాయ పవిసింసు. తేన వుత్తం "విహారపాలో"తి. **సమలఙ్కరిత్వా**తి అత్తనో విభవానురూపేన అలఙ్కారేన అలఙ్కరిత్వా. **చిత్తం అనుద్ధంసేతీ**తి కుసలచిత్తం విద్ధంసేతి వినాసేతి. **తం కుతేత్థ లబ్భా**తి ఏతస్మిం రాగే ఉప్పన్నే తం కారణం కుతో లబ్భా. **యం మే పరో**తి యేన మే కారణేన అఞ్ఞో పుగ్గలో వా ధమ్మో వా అనభిరతిం వినోదేత్వా ఇదానేవ అభిరతిం ఉప్పాదేయ్య ఆచరియుపజ్ఝాయాపి మం విహారే ఓహాయ గతా.

అగారస్మాతి అగారతో నిక్ఖన్తం. **అనగారియ**న్తి పబ్బజ్జం ఉపగతన్తి అత్థో. **కణ్హతో**తి కణ్హపక్ఖతో మారపక్ఖతో ఆధావన్తి. **ఉగ్గపుత్తా**తి ఉగ్గతానం పుత్తా మహేసక్ఖా రాజఞ్ఞభూతా. **దళ్హధమ్మినో**తి దళ్హధనునో, ఉత్తమప్పమాణం ఆచరియధనుం ధారయమానా. **సహస్సం అపలాయిన**న్తి యే తే సమన్తా సరేహి పరికిరేయ్యుం, తేసం అపలాయీనం సహస్సం దస్సేన్తో "సహస్స"న్తి ఆహ. **ఏతతో భియ్యో**తి ఏతస్మా సహస్సా అతిరేకతరా. **నేవ మం బ్యాధయిస్సన్తీ**తి మం చాలేతుం న సక్ఖిస్సన్తి. **ధమ్మే సమ్హి పతిట్ఠిత**న్తి అనభిరతిం వినోదేత్వా అభిరతిం ఉప్పాదనసమత్థే సకే సాసనధమ్మే పతిట్ఠితం. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇస్సాససహస్సే తావ సమన్తా సరేహి పరికిరన్తే సిక్ఖితో పురిసో దణ్డకం గహేత్వా సబ్బే సరే సరీరే అపతమానే అన్తరావ పహరిత్వా పాదమూలే పాతేతి. తత్థ ఏకోపి ఇస్సాసో ద్వే సరే ఏకతో న ఖిపతి, ఇమా పన ఇత్థియో రూపారమ్మణాదివసేన పఞ్చ పఞ్చ సరే ఏకతో ఖిపన్తి. ఏవం ఖిపన్తియో ఏతా సచేపి అతిరేకసహస్సా హోన్తి, నేవ మం చాలేతుం సక్ఖిస్సన్తీతి.

సక్ఖీ హి మే సుతం ఏతన్తి మయా హి సమ్ముఖా ఏతం సుతం. **నిబ్బానగమనం మగ్గ**న్తి విపస్సనం సన్ధాయాహ. సో హి నిబ్బానస్స పుబ్బభాగమగ్గో, లిఙ్గవిపల్లాసేన పన "మగ్గ"న్తి ఆహ. **తత్థ మే**తి తస్మిం మే అత్తనో తరుణవిపస్సనాసఙ్ఖాతే నిబ్బానగమనమగ్గే మనో నిరతో. **పాపిమా**తి కిలేసం ఆలపతి. **మచ్చూ**తిపి తమేవ ఆలపతి. **న మే మగ్గమ్పి దక్ఖసీ**తి యథా మే భవయోనిఆదీసు గతమగ్గమ్పి న పస్ససి, తథా కరిస్సామీతి. పఠమం.

౨. అరతీసుత్తవణ్ణనా

౨౧౦. దుతియే **నిక్ఖమతీ**తి విహారా నిక్ఖమతి. **అపరజ్జు వా కాలే**తి దుతియదివసే వా భిక్ఖాచారకాలే. విహారగరుకో కిరేస థేరో. **అరతిఞ్చ రతిఞ్చా**తి సాసనే అరతిం కామగుణేసు చ రతిం. **సబ్బసో గేహసితఞ్చ వితక్క**న్తి పఞ్చకామగుణగేహనిస్సితం పాపవితక్కఞ్చ సబ్బాకారేన పహాయ. **వనథ**న్తి కిలేసమహావనం. **కుహిఞ్చీ**తి కిస్మిఞ్చి ఆరమ్మణే. **నిబ్బనథో**తి నిక్కిలేసవనో. **అరతో**తి తణ్హారతిరహితో.

పథవిఞ్చ వేహాసన్తి పథవిట్ఠితఞ్చ ఇత్థిపురిసవత్థాలఙ్కారాదివణ్ణం, వేహాసట్ఠకఞ్చ చన్దసూరియోభాసాది. **రూపగతన్తి** రూపమేవ. **జగతోగధన్తి** జగతియా ఓగధం, అన్తోపథవియం నాగభవనగతన్తి అత్థో. **పరిజీయతీతి** పరిజీరతి. **సబ్బమనిచ్చన్తి** సబ్బం తం అనిచ్చం. అయం థేరస్స మహావిపస్సనాతి వదన్తి. **ఏవం సమచ్చాతి** ఏవం సమాగన్త్వా. **చరన్తి ముతత్తాతి** విఞ్ఞాతతత్తభావా విహరన్తి.

ఉపధీసూతి ఖన్ధకిలేసాభిసఙ్ఖారేసు. **గధితాతి** గిద్ధా. **దిట్ఠసుతేతి** చక్ఖునా దిట్ఠే రూపే, సోతేన సుతే సద్దే. **పటిఘే చ ముతే చాతి** ఏత్థ పటిఘపదేన గన్ధరసా గహితా, ముతపదేన ఫోట్ఠబ్బారమ్మణం . **యో ఏత్థ న లిమ్పతీతి** యో ఏతేసు పఞ్చకామగుణేసు తణ్హాదిట్ఠిలేపేహి న లిమ్పతి.

అథ సట్ఠినిస్సితా సవితక్కా, పుథూ జనతాయ అధమ్మా నివిట్ఠాతి అథ ఛ ఆరమ్మణనిస్సితా పుథూ అధమ్మవితక్కా జనతాయ నివిట్ఠాతి అత్థో. **న చ వగ్గగతస్స కుహిఞ్చీతి** తేసం వసేన న కత్థచి కిలేసవగ్గగతో భవేయ్య. **నో పన దుట్ఠుల్లభాణీతి** దుట్ఠుల్లవచనభాణీపి న సియా. **స భిక్ఖూతి** సో ఏవంవిధో భిక్ఖు నామ హోతి.

దబ్బోతి దబ్బజాతికో పణ్డితో. **చిరరత్తసమాహితోతి** దీఘరత్తం సమాహితచిత్తో. **నిపకోతి** నేపక్కేన సమన్నాగతో పరిణతపఞ్ఞో. **అపిహాలూతి** నిత్తణ్హో. **సన్తం పదన్తి** నిబ్బానం. **అజ్ఝగమా మునీతి** అధిగతో ముని. **పటిచ్చ పరినిబ్బుతో కఙ్ఖతి కాలన్తి** నిబ్బానం పటిచ్చ కిలేసపరినిబ్బానేన పరినిబ్బుతో పరినిబ్బానకాలం ఆగమేతి. దుతియం.

౩. పేసలసుత్తవణ్ణనా

౨౧౧. తతియే **అతిమఞ్ఞతీతి** "కిం ఇమే మహల్లకా? న ఏతేసం పాళి, న అట్ఠకథా, న పదబ్యఞ్జనమధురతా, అమ్హాకం పన పాళిపి అట్ఠకథాపి నయసతేన నయసహస్సేన ఉపట్ఠాతీ"తి అతిక్కమిత్వా మఞ్ఞతి. **గోతమాతి** గోతమబుద్ధసావకత్తా అత్తానం ఆలపతి. **మానపథన్తి** మానారమ్మణఞ్చేవ మానసహభునో చ ధమ్మే. **విప్పటిసారీహువాతి** విప్పటిసారీ అహువా, అహోసీతి అత్థో. **మగ్గజినోతి** మగ్గేన జితకిలేసో. **కిత్తిఞ్చ సుఖఞ్చాతి** వణ్ణభణనఞ్చ కాయికచేతసికసుఖఞ్చ. **అఖిలోధ పధానవాతి** అఖిలో ఇధ పధానవా వీరియసమ్పన్నో. **విసుద్ధోతి** విసుద్ధో భవేయ్య. **అసేసన్తి** నిస్సేసం నవవిధం. **విజ్జాయన్తకరోతి** విజ్జాయ కిలేసానం అన్తకరో. **సమితావీతి** రాగాదీనం సమితతాయ సమితావీ. తతియం.

౪. ఆనన్దసుత్తవణ్ణనా

౨౧౨. చతుత్థే **రాగోతి** ఆయస్మా ఆనన్దో మహాపుఞ్ఞో సమ్భావితో, తం రాజరాజమహామత్తాదయో నిమన్తేత్వా అన్తోనివేసనే నిసీదాపేన్తి. సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితాపి ఇత్థియో థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా తాలవణ్టేన బీజేన్తి, ఉపనిసీదిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛన్తి ధమ్మం సుణన్తి. తత్థ ఆయస్మతో వఙ్గీసస్స నవపబ్బజితస్స ఆరమ్మణం పరిగ్గహేతుం అసక్కోన్తస్స ఇత్థిరూపారమ్మణే రాగో చిత్తం అనుద్ధంసేతి. సో సద్ధాపబ్బజితత్తా ఉజుజాతికో కులపుత్తో "అయం మే రాగో వడ్ఢిత్వా దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికం అత్థం నాసేయ్యా"తి చిన్తేత్వా అనన్తరం నిసిన్నోవ థేరస్స అత్తానం ఆవికరోన్తో **కామరాగేనా**తిఆదిమాహ.

తత్థ **నిబ్బాపనన్తి** రాగనిబ్బానకారణం. **విపరియేసాతి** విపల్లాసేన. **సుభం రాగూపసఞ్హితన్తి** రాగట్ఠానియం ఇట్ఠారమ్మణం. **పరతో పస్సాతి** అనిచ్చతో పస్స. **మా చ అత్తతోతి** అత్తతో మా పస్స. **కాయగతా త్యత్థూతి** కాయగతా తే అత్థు. **అనిమిత్తఞ్చ భావేహీతి** నిచ్చాదీనం నిమిత్తానం ఉగ్ఘాటితత్తా విపస్సనా అనిమిత్తా నామ, తం భావేహీతి వదతి. **మానాభిసమయాతి** మానస్స దస్సనాభిసమయా చేవ పహానాభిసమయా చ. **ఉపసన్తోతి** రాగాదిసన్తతాయ ఉపసన్తో. చతుత్థం.

౫. సుభాసితసుత్తవణ్ణనా

౨౧౩. పఞ్చమే **అఙ్గేహీతి** కారణేహి, అవయవేహి వా. ముసావాదావేరమణిఆదీని హి చత్తారి సుభాసితవాచాయ కారణాని, సచ్చవచనాదయో చత్తారో అవయవా. కారణత్థే చ అఙ్గసద్దే "చతూహీ"తి నిస్సక్కవచనం హోతి, అవయవత్థే కరణవచనం. **సమన్నాగతాతి** సమనుఆగతా పవత్తా యుత్తా చ. **వాచాతి** సముల్లపనవాచా, యా "వాచా గిరా బ్యప్పథో"తి (ధ॰ స॰ ౬౩౬) చ, "నేలా కణ్ణసుఖా"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౯) చ ఆగతా. "యా పన వాచాయ చే కతం కమ్మ"న్తి ఏవం విఞ్ఞత్తి చ "యా చతూహి వచీదుచ్చరితేహి ఆరతి...పే॰... అయం వుచ్చతి సమ్మావాచా"తి (విభ॰ ౨౦౬) ఏవం విరతి చ, "ఫరుసవాచా, భిక్ఖవే, ఆసేవితా భావితా బహులీకతా నిరయసంవత్తనికా హోతీ"తి (అ॰ ని॰ ౮.౪౦) ఏవం చేతనా చ వాచాతి ఆగతా, న సా ఇధ అధిప్పేతా. కస్మా? అభాసితబ్బతో. **సుభాసితాతి** సుట్ఠు భాసితా. తేనస్సా అత్థావహతం దీపేతి. **నో దుబ్భాసితాతి** న దుట్ఠు భాసితా. తేనస్సా అనత్థావహనపహానతం దీపేతి. **అనవజ్జాతి** రాగాదివజ్జరహితా. ఇమినాస్సా కారణసుద్ధిం చతుదోసాభావఞ్చ దీపేతి. **అననువజ్జాతి** అనువాదవిముత్తా . ఇమినాస్సా సబ్బాకారసమ్పత్తిం దీపేతి. **విఞ్ఞూనన్తి** పణ్డితానం. తేన నిన్దాపసంసాసు బాలా అప్పమాణాతి దీపేతి.

సుభాసితంయేవ భాసతీతి పుగ్గలాధిట్ఠానాయ దేసనాయ చతూసు వాచఙ్గేసు అఞ్ఞతరనిద్దేసవచనమేతం. **నో దుబ్భాసితన్తి** తస్సేవ వాచఙ్గస్స పటిపక్ఖభాసననివారణం. **నో దుబ్భాసితన్తి** ఇమినా మిచ్ఛావాచప్పహానం దీపేతి. **సుభాసితన్తి** ఇమినా పహీనమిచ్ఛావాచేన భాసితబ్బవచనలక్ఖణం. అఙ్గపరిదీపనత్థం పనేత్థ అభాసితబ్బం పుబ్బే అవత్వా భాసితబ్బమేవాహ. ఏస నయో **ధమ్మంయేవాతిఆదీసుపి**. ఏత్థ చ పఠమేన పిసుణదోసరహితం సమగ్గకరణం వచనం వుత్తం, దుతియేన సమ్ఫప్పలాపదోసరహితం ధమ్మతో అనపేతం మన్తావచనం, ఇతరేహి ద్వీహి ఫరుసాలికరహితాని పియసచ్చవచనాని. **ఇమేహి ఖోతి** ఆదినా తాని అఙ్గాని పచ్చక్ఖతో దస్సేన్తో తం వాచం నిగమేతి. యఞ్చ అఞ్ఞే పటిఞ్ఞాదీహి అవయవేహి, నామాదీహి పదేహి, లిఙ్గవచనవిభత్తికాలకారకసమ్పత్తీహి చ సమన్నాగతం ముసావాదాదివాచమ్పి సుభాసితన్తి మఞ్ఞన్తి, తం పటిసేధేతి. అవయవాదిసమన్నాగతాపి హి తథారూపీ వాచా దుబ్భాసితావ హోతి అత్తనో చ పరేసఞ్చ అనత్థావహత్తా. ఇమేహి పన చతూహఙ్గేహి సమన్నాగతా సచేపి మిలక్ఖుభాసాపరియాపన్నా ఘటచేటికాగీతికపరియాపన్నాపి హోతి, తథాపి సుభాసితావ లోకియలోకుత్తరహితసుఖావహత్తా. తథా హి మగ్గపస్సే సస్సం రక్ఖన్తియా సీహళచేటికాయ సీహళకేనేవ జాతిజరామరణయుత్తం గీతికం గాయన్తియా సద్దం సుత్వా మగ్గం గచ్ఛన్తా సట్ఠిమత్తా విపస్సకా భిక్ఖూ అరహత్తం పాపుణింసు. తథా తిస్సో నామ ఆరద్ధవిపస్సకో భిక్ఖు పదుమసరసమీపేన గచ్ఛన్తో పదుమసరే పదుమాని భఞ్జిత్వా –

"పాతోవ ఫుల్లితకోకనదం, సూరియాలోకేన భిజ్జియతే;

ఏవం మనుస్సత్తం గతా సత్తా, జరాభివేగేన మద్దియన్తీ”తి. –

ఇమం గీతికం గాయన్తియా చేటికాయ సుత్వా అరహత్తం పత్తో.

బుద్ధన్తరేపి అఞ్ఞతరో పురిసో సత్తహి పుత్తేహి సద్ధిం అటవితో ఆగమ్మ అఞ్ఞతరాయ ఇత్థియా ముసలేన తణ్డులే కోట్టేన్తియా –

“జరాయ పరిమద్దితం ఏతం, మిలాతఛవిచమ్మనిస్సితం;
మరణేన భిజ్జతి ఏతం, మచ్చుస్స ఘాసమామిసం.

“కిమీనం ఆలయం ఏతం, నానాకుణపేన పూరితం;
అసుచిస్స భాజనం ఏతం, కదలిక్ఖన్ధసమం ఇద”న్తి. –

ఇమం గీతికం సుత్వా పచ్చవేక్ఖన్తో సహ పుత్తేహి పచ్చేకబోధిం పత్తో. ఏవం ఇమేహి చతూహి అఙ్గేహి సమన్నాగతా వాచా సచేపి మిలక్ఖుభాసాపరియాపన్నా ఘటచేటికాగీతికపరియాపన్నాపి హోతి, తథాపి సుభాసితాతి వేదితబ్బా. సుభాసితత్తా ఏవ చ అనవజ్జా చ అననువజ్జా చ విఞ్ఞూనం అత్థత్థికానం అత్థపటిసరణానం, నో బ్యఞ్జనపటిసరణానన్తి.

సారుప్పాహీతి అనుచ్ఛవికాహి. **అభిత్థవీ**తి పసంసి. **న తాపయే**తి విప్పటిసారేన న తాపేయ్య న విబాధేయ్య. **పరే**తి పరేహి భిన్దన్తో నాభిభవేయ్య న బాధేయ్య. ఇతి ఇమాయ గాథాయ అపిసుణవాచావసేన భగవన్తం థోమేతి. **పటినన్దితా**తి పియాయితా. **యం అనాదాయా**తి యం వాచం భాసన్తో పరేసం పాపాని అప్పియాని ఫరుసవచనాని అనాదాయ అత్థబ్యఞ్జనమధురం పియమేవ భాసతి, తం వాచం భాసేయ్యాతి పియవాచావసేన అభిత్థవి.

అమతాతి సాధుభావేన అమతసదిసా. వుత్తమ్పి హేతం – “సచ్చం హవే సాదుతరం రసాన”న్తి (సం॰ ని॰ ౧.౨౪౬) నిబ్బానామతపచ్చయత్తా వా అమతా. **ఏస ధమ్మో సనన్తనో**తి యా అయం సచ్చవాచా నామ, ఏస పోరాణో ధమ్మో చరియా పవేణీ. ఇదమేవ హి పోరాణానం ఆచిణ్ణం, న తే అలికం భాసింసు. తేనేవాహ – **సచ్చే అత్థే చ ధమ్మే చ, ఆహు సన్తో పతిట్ఠితా**తి.

తత్థ సచ్చే పతిట్ఠితత్తావ అత్తనో చ పరేసఞ్చ అత్థే పతిట్ఠితా, అత్థే పతిట్ఠితత్తా ఏవ ధమ్మే పతిట్ఠితా హోన్తీతి వేదితబ్బా. సచ్చవిసేసనమేవ వా ఏతం. ఇదం హి వుత్తం హోతి – సచ్చే పతిట్ఠితా, కీదిసే? అత్థే చ ధమ్మే చ, యం పరేసం అత్థతో అనపేతత్తా అత్థం అనుపరోధకరం , ధమ్మతో అనపేతత్తా ధమ్మం ధమ్మికమేవ అత్థం సాధేతీతి. ఇతి ఇమాయ గాథాయ సచ్చవచనవసేన అభిత్థవి.

ఖేమన్తి అభయం నిరుపద్దవం. కేన కారణేనాతి చే. **నిబ్బానపత్తియా దుక్ఖస్సన్తకిరియాయ,** యస్మా కిలేసనిబ్బానం పాపేతి, వట్టదుక్ఖస్స చ అన్తకిరియాయ సంవత్తతీతి అత్థో. అథ వా యం బుద్ధో నిబ్బానపత్తియా దుక్ఖస్సన్తకిరియాయాతి ద్విన్నం నిబ్బానధాతూనం అత్థాయ ఖేమమగ్గప్పకాసనతో ఖేమం వాచం భాసతి, **సా వే వాచానముత్తమా**తి సా వాచా సబ్బవాచానం సేట్ఠాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఇతి ఇమాయ గాథాయ మన్తావచనవసేన భగవన్తం అభిత్థవన్తో అరహత్తనికూటేన దేసనం నిట్ఠపేసీతి. పఞ్చమం.

౬. సారిపుత్తసుత్తవణ్ణనా

౨౧౪. ఛట్ఠే **పోరియాతి** అక్ఖరాదిపరిపుణ్ణాయ. **విస్సట్ఠాయాతి** అవిబద్ధాయ అపలిబుద్ధాయ. ధమ్మసేనాపతిస్స హి కథేన్తస్స పిత్తాదీనం వసేన అపలిబుద్ధవచనం హోతి, అయదణ్డేన పహతకంసతాలతో సద్దో వియ నిచ్ఛరతి. **అనేలగలాయాతి** అనేలాయ అగలాయ నిద్దోసాయ చేవ అక్ఖలితపదబ్యఞ్జనాయ చ. థేరస్స హి కథయతో పదం వా బ్యఞ్జనం వా న పరిహాయతి. **అత్థస్స విఞ్ఞాపనియాతి** అత్థస్స విఞ్ఞాపనసమత్థాయ. **భిక్ఖునన్తి** భిక్ఖూనం.

సంఖిత్తేనపీతి "చత్తారిమాని, ఆవుసో, అరియసచ్చాని. కతమాని చత్తారి? దుక్ఖం అరియసచ్చం…పే.… ఇమాని ఖో, ఆవుసో, చత్తారి అరియసచ్చాని, తస్మాతిహ, ఆవుసో, ఇదం దుక్ఖం అరియసచ్చన్తి యోగో కరణీయో"తి (సం. ని. ౫.౧౦౯౬-౧౦౯౭) ఏవం సంఖిత్తేనపి దేసేతి. **విత్థారేనపీతి** "కతమం, ఆవుసో, దుక్ఖం అరియసచ్చ"న్తిఆదినా (మ. ని. 3.323) నయేన తానేవ విభజన్తో విత్థారేనపి భాసతి. ఖన్ధాదిదేసనాసుపి ఏసేవ నయో. **సాళికాయివ నిగ్ఘోసోతి** యథా మధురం అమ్బపక్కం సాయిత్వా పక్ఖేహి వాతం దత్వా మధురస్సరం నిచ్ఛారేన్తియా సాళికసకుణియా నిగ్ఘోసో, ఏవం థేరస్స ధమ్మం కథేన్తస్స మధురో నిగ్ఘోసో హోతి. **పటిభానం ఉదీరయీతి** సముద్దతో ఊమియో వియ అనన్తం పటిభానం ఉట్ఠహతి. **ఓధేన్తీతి** ఓదహన్తి. ఛట్ఠం.

౭. పవారణాసుత్తవణ్ణనా

౨౧౫. సత్తమే **తదహూతి** తస్మిం అహు, తస్మిం దివసేతి అత్థో. ఉపవసన్తి ఏత్థాతి **ఉపోసథో**. ఉపవసన్తీతి చ సీలేన వా అనసనేన వా ఉపేతా హుత్వా వసన్తీతి అత్థో. సో పనేస ఉపోసథదివసో అట్ఠమీచాతుద్దసీపన్నరసీభేదేన తివిధో, తస్మా సేసద్వయనివారణత్థం **పన్నరసేతి** వుత్తం. **పవారణాయాతి** వస్సం-వుట్ఠ-పవారణాయ. విసుద్ధిపవారణాతిపి ఏతిస్సావ నామం. **నిసిన్నో హోతీతి** సాయన్హసమయే సమ్పత్తపరిసాయ కాలయుత్తం ధమ్మం దేసేత్వా ఉదకకోట్ఠకే గత్తాని పరిసిఞ్చిత్వా నివత్థనివాసనో ఏకంసం సుగతమహాచీవరం కత్వా మజ్ఝిమత్థమ్భం నిస్సాయ పఞ్ఞత్తే వరబుద్ధాసనే పురత్థిమదిసాయ ఉట్ఠహతో చన్దమణ్డలస్స సిరిం సిరియా అభిభవమానో నిసిన్నో హోతి. **తుణ్హీభూతం తుణ్హీభూతన్తి** యతో యతో అనువిలోకేతి, తతో తతో తుణ్హీభూతమేవ. తత్థ హి ఏకభిక్ఖుస్సాపి హత్థకుక్కుచ్చం వా పాదకుక్కుచ్చం వా నత్థి, సబ్బే నిరవా సన్తేన ఇరియాపథేన నిసీదింసు. **అనువిలోకేత్వాతి** దిస్సమానపఞ్చపసాదేహి నేత్తేహి అనువిలోకేత్వా. **హన్దాతి** వోస్సగ్గత్థే నిపాతో. **న చ మే కిఞ్చి గరహథాతి** ఏత్థ **న చ కిఞ్చీతి** పుచ్ఛనత్థే న-కారో. కిం మే కిఞ్చి గరహథ? యది గరహథ, వదథ, ఇచ్ఛాపేమి వో వత్తున్తి అత్థో. **కాయికం వా వాచసికం వాతి** ఇమినా కాయవచీద్వారానేవ పవారేతి, న మనోద్వారం. కస్మా? అపాకటత్తా. కాయవచీద్వారేసు హి దోసో పాకటో హోతి, న మనోద్వారే. "ఏకమఞ్చే సయతోపి హి కిం చిన్తేసీ"తి? పుచ్ఛిత్వా చిత్తాచారం జానాతి. ఇతి మనోద్వారం అపాకటత్తా న పవారేతి, నో అపరిసుద్ధత్తా. బోధిసత్తభూతస్సాపి హి తస్స భూరిదత్తఛద్దన్తసఙ్ఖపాలధమ్మపాలాదికాలే మనోద్వారం పరిసుద్ధం, ఇదానేత్థ వత్తబ్బమేవ నత్థి.

ఏతదవోచాతి ధమ్మసేనాపతిట్ఠానే ఠితత్తా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స భారం వహన్తో ఏతం అవోచ. **న ఖో మయం, భన్తేతి**, భన్తే, మయం భగవతో న కిఞ్చి గరహామ. **కాయికం వా వాచసికం వాతి** ఇదం చతున్నం అరక్ఖియతం సన్ధాయ థేరో ఆహ. భగవతో హి చత్తారి అరక్ఖియాని. యథాహ –

“చత్తారిమాని , భిక్ఖవే, తథాగతస్స అరక్ఖియాని. కతమాని చత్తారి? పరిసుద్ధకాయసమాచారో, భిక్ఖవే, తథాగతో, నత్థి తథాగతస్స కాయదుచ్చరితం, యం తథాగతో రక్ఖేయ్య ‘మా మే ఇదం పరో అఞ్ఞాసీ’తి. పరిసుద్ధవచీసమాచారో, భిక్ఖవే, తథాగతో, నత్థి తథాగతస్స వచీదుచ్చరితం, యం తథాగతో రక్ఖేయ్య, ‘మా మే ఇదం పరో అఞ్ఞాసీ’తి. పరిసుద్ధమనోసమాచారో, భిక్ఖవే, తథాగతో, నత్థి తథాగతస్స మనోదుచ్చరితం, యం తథాగతో రక్ఖేయ్య, ‘మా మే ఇదం పరో అఞ్ఞాసీ’తి. పరిసుద్ధాజీవో, భిక్ఖవే, తథాగతో, నత్థి తథాగతస్స మిచ్ఛాఆజీవో, యం తథాగతో రక్ఖేయ్య “మా మే ఇదం పరో అఞ్ఞాసీ”తి (అ॰ ని॰ ౭.౫౮).

ఇదాని భగవతో యథాభూతగుణే కథేన్తో **భగవా హి, భన్తే**తిఆదిమాహ. తత్థ **అనుప్పన్నస్సా**తి కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధతో పట్ఠాయ అఞ్ఞేన సమణేన వా బ్రాహ్మణేన వా అనుప్పాదితపుబ్బస్స. **అసఞ్జాతస్సా**తి ఇదం అనుప్పన్నవేవచనమేవ. **అనక్ఖాతస్సా**తి అఞ్ఞేన అదేసితస్స. **పచ్ఛా సమన్నాగతా**తి పఠమగతస్స భగవతో పచ్ఛా సమనుఆగతా. ఇతి థేరో యస్మా సబ్బేపి భగవతో సీలాదయో గుణా అరహత్తమగ్గమేవ నిస్సాయ ఆగతా, తస్మా అరహత్తమగ్గమేవ నిస్సాయ గుణం కథేసి. తేన సబ్బగుణా కథితావ హోన్తి. **అహఞ్చ ఖో, భన్తే**తి ఇదం థేరో సదేవకే లోకే అగ్గపుగ్గలస్స అత్తనో చేవ సఙ్ఘస్స చ కాయికవాచసికం పవారేన్తో ఆహ.

పితరా పవత్తితన్తి చక్కవత్తిమ్హి కాలఙ్కతే వా పబ్బజితే వా సత్తాహచ్చయేన చక్కం అన్తరధాయతి, తతో దసవిధం ద్వాదసవిధం చక్కవత్తివత్తం పూరేత్వా నిసిన్నస్స పుత్తస్స అఞ్ఞం పాతుభవతి, తం సో పవత్తేతి. రతనమయత్తా పన సదిసట్ఠేన తదేవ వత్తం కత్వా “పితరా పవత్తిత”న్తి వుత్తం. యస్మా వా సో “అప్పోస్సుక్కో త్వం, దేవ, హోహి, అహమనుసాసిస్సామీ”తి ఆహ, తస్మా పితరా పవత్తితం ఆణాచక్కం అనుప్పవత్తేతి నామ. **సమ్మదేవ అనుప్పవత్తేసీ**తి సమ్మా నయేన హేతునా కారణేనేవ అనుప్పవత్తేసి. భగవా హి చతుసచ్చధమ్మం కథేతి, థేరో తమేవ అనుకథేతి, తస్మా ఏవమాహ. **ఉభతోభాగవిముత్తా**తి ద్వీహి భాగేహి విముత్తా , అరూపావచరసమాపత్తియా రూపకాయతో విముత్తా, అగ్గమగ్గేన నామకాయతోతి. **పఞ్ఞావిముత్తా**తి పఞ్ఞాయ విముత్తా తేవిజ్జాదిభావం అప్పత్తా ఖీణాసవా.

విసుద్ధియాతి విసుద్ధత్థాయ. **సంయోజనబన్ధనచ్ఛిదా**తి సంయోజనసఙ్ఖాతే చేవ బన్ధనసఙ్ఖాతే చ కిలేసే ఛిన్దిత్వా ఠితా. **విజితసఙ్గామ**న్తి విజితరాగదోసమోహసఙ్గామం, మారబలస్స విజితత్తాపి విజితసఙ్గామం. **సత్థవాహ**న్తి అట్ఠఙ్గికమగ్గరథే ఆరోపేత్వా వేనేయ్యసత్థం వాహేతి సంసారకన్తారం ఉత్తారేతీతి భగవా సత్థవాహో, తం సత్థవాహం. **పలాపో**తి అన్తోతుచ్ఛో దుస్సీలో. **ఆదిచ్చబన్ధున**న్తి ఆదిచ్చబన్ధుం సత్థారం దసబలం వన్దామీతి వదతి. సత్తమం.

౮. పరోసహస్ససుత్తవణ్ణనా

౨౧౬. అట్ఠమే **పరోసహస్స**న్తి అతిరేకసహస్సం. **అకుతోభయ**న్తి నిబ్బానే కుతోచి భయం నత్థి, నిబ్బానప్పత్తస్స వా కుతోచి భయం నత్థీతి నిబ్బానం అకుతోభయం నామ. **ఇసీనం ఇసిసత్తమో**తి విపస్సితో పట్ఠాయ ఇసీనం సత్తమకో ఇసి.

కిం ను తే వఙ్గీసాతి ఇదం భగవా అత్థుప్పత్తివసేన ఆహ. సఙ్ఘమజ్ఝే కిర కథా ఉదపాది “వఙ్గీసత్థేరో విస్సట్ఠవత్తో , నేవ ఉద్దేసే, న పరిపుచ్ఛాయ, న యోనిసోమనసికారే కమ్మం కరోతి, గాథా బన్ధన్తో చుణ్ణియపదాని కరోన్తో విచరతీ”తి. అథ భగవా

చిన్తేసి – "ఇమే భిక్ఖూ వఙ్గీసస్స పటిభానసమ్పత్తిం న జానన్తి, చిన్తేత్వా చిన్తేత్వా వదతీతి మఞ్ఞన్తి, పటిభానసమ్పత్తిమస్స జానాపేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా, "**కిం ను తే వఙ్గీసా**"తిఆదిమాహ.

ఉమ్మగ్గపథన్తి అనేకాని కిలేసుమ్ముజ్జనసతాని, వట్టపథత్తా పన పథన్తి వుత్తం. **పభిజ్జ ఖిలానీ**తి రాగఖిలాదీని పఞ్చ భిన్దిత్వా చరసి. **తం పస్సథా**తి తం ఏవం అభిభుయ్య భిన్దిత్వా చరన్తం బుద్ధం పస్సథ. **బన్ధపముఞ్చకర**న్తి బన్ధనమోచనకరం. **అసిత**న్తి అనిస్సితం. **భాగసో పవిభజ**న్తి సతిపట్ఠానాదికోట్ఠాసవసేన ధమ్మం విభజన్తం. పవిభజ్జాతి వా పాఠో, అఙ్గపచ్చఙ్గకోట్ఠాసవసేన విభజిత్వా విభజిత్వా పస్సథాతి అత్థో.

ఓఘస్సాతి చతురోఘస్స. **అనేకవిహిత**న్తి సతిపట్ఠానాదివసేన అనేకవిధం. **తస్మిం చ అమతే అక్ఖాతే**తి తస్మిం తేన అక్ఖాతే అమతే. **ధమ్మద్దసా**తి ధమ్మస్స పస్సితారో. **ఠితా అసంహీరా**తి అసంహారియా హుత్వా పతిట్ఠితా.

అతివిజ్ఝాతి అతివిజ్ఝిత్వా. **సబ్బట్ఠితీన**న్తి సబ్బేసం దిట్ఠిట్ఠానానం విఞ్ఞాణట్ఠితీనం వా . **అతిక్కమమద్దసా**తి అతిక్కమభూతం నిబ్బానమద్దస. **అగ్గ**న్తి ఉత్తమధమ్మం. అగ్గేతి వా పాఠో, పఠమతరన్తి అత్థో. **దసద్ధాన**న్తి పఞ్చన్నం, అగ్గధమ్మం పఞ్చవగ్గియానం, అగ్గే వా పఞ్చవగ్గియానం ధమ్మం దేసేసీతి అత్థో. **తస్మా**తి యస్మా ఏస ధమ్మో సుదేసితోతి జానన్తేన చ పమాదో న కాతబ్బో, తస్మా. **అనుసిక్ఖే**తి తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖేయ్య. అట్ఠమం.

౯. కోణ్డఞ్ఞసుత్తవణ్ణనా

౨౧౮. నవమే **అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞో**తి పఠమం ధమ్మస్స అఞ్ఞాతత్తా ఏవం గహితనామో థేరో. **సుచిరస్సేవా**తి కీవచిరస్స? ద్వాదసన్నం సంవచ్ఛరానం. ఏత్తకం కాలం కత్థ విహాసీతి. ఛద్దన్తభవనే మన్దాకినిపోక్ఖరణియా తీరే పచ్చేకబుద్ధానం వసనట్ఠానే. కస్మా? విహారగరుతాయ. నో హి పఞ్ఞవా మహాసావకో. యథేవ భగవతో, ఏవమస్స దససహస్సచక్కవాళే దేవమనుస్సానం అబ్భన్తరే గుణా పత్థటావ. దేవమనుస్సా తథాగతస్స సన్తికం గన్త్వా గన్ధమాలాదీహి పూజం కత్వా "అగ్గధమ్మం పటివిద్ధసావకో"తి అనన్తరం థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా పూజేన్తి. సన్తికం ఆగతానఞ్చ నామ తథారూపా ధమ్మకథా వా పటిసన్థారో వా కాతబ్బో హోతి. థేరో చ విహారగరుకో, తేనస్స సో పపఞ్చో వియ ఉపట్ఠాతి. ఇతి విహారగరుతాయ తత్థ గన్త్వా విహాసి.

అపరమ్పి కారణం – భిక్ఖాచారవేలాయం తావ సబ్బసావకా వస్సగ్గేన గచ్ఛన్తి. ధమ్మదేసనాకాలే పన మజ్ఝట్ఠానే అలఙ్కతబుద్ధాసనమ్హి సత్థరి నిసిన్నే దక్ఖిణహత్థపస్సే ధమ్మసేనాపతి, వామహత్థపస్సే మహామోగ్గల్లానత్థేరో నిసీదతి, తేసం పిట్ఠిభాగే అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరస్స ఆసనం పఞ్ఞాపేన్తి. సేసా భిక్ఖూ తం పరివారేత్వా నిసీదన్తి. ద్వే అగ్గసావకా అగ్గధమ్మపటివిద్ధత్తా చ మహల్లకత్తా చ థేరే సగారవా థేరం మహాబ్రహ్మం వియ అగ్గిక్ఖన్ధం వియ ఆసీవిసం వియ చ మఞ్ఞమానా ధురాసనే నిసీదన్తా ఓత్తప్పన్తి హరాయన్తి. థేరో చిన్తేసి – "ఇమేహి ధురాసనత్థాయ కప్పసతసహస్సాధికం అసఙ్ఖ్యేయ్యం పారమియో పూరితా, తే ఇదాని ధురాసనే నిసీదన్తా మమ ఓత్తప్పన్తి హరాయన్తి, ఫాసువిహారం నేసం కరిస్సామీ"తి. సో పతిరూపే కాలే తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఇచ్ఛామహం, భన్తే, జనపదే వసితు"న్తి ఆహ, సత్థా అనుజాని.

థేరో సేనాసనం సంసామేత్వా పత్తచీవరమాదాయ ఛద్దన్తభవనే మన్దాకినితీరం గతో. పుబ్బే పచ్చేకబుద్ధానం పారిచరియాయ కతపరిచయా అట్ఠసహస్సా హత్థినాగా థేరం దిస్వావ "అమ్హాకం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం ఆగత"న్తి నఖేహి చఙ్కమనం

నిత్తిణం కత్వా ఆవరణసాఖా హరిత్వా థేరస్స వసనట్ఠానం పటిజగ్గిత్వా వత్తం కత్వా సబ్బే సన్నిపతిత్వా మన్తయింసు – “సచే హి మయం ‘అయం థేరస్స కత్తబ్బం కరిస్సతి, అయం కరిస్సతీ’తి పటిపజ్జిస్సామ, థేరో బహుఞాతికగామం గతో వియ యథాధోతేనేవ పత్తేన గమిస్సతి, వారేన నం పటిజగ్గిస్సామ, ఏకస్స పన వారే పత్తే సేసేహిపి నప్పముజ్జితబ్బ”న్తి వారం ఠపయింసు. వారికనాగో పాతోవ థేరస్స ముఖోదకఞ్చ దన్తకట్ఠఞ్చ ఠపేతి, వత్తం కరోతి.

మన్దాకినిపోక్ఖరణీ నామ చేసా పణ్ణాసయోజనా హోతి. తస్సా పఞ్చవీసతియోజనమత్తే ఠానే సేవాలో వా పణకం వా నత్థి, ఫలికవణ్ణం ఉదకమేవ హోతి. తతో పరం పన కటిప్పమాణే ఉదకే అడ్ఢయోజనవిత్థతం సేసపదుమవనం పణ్ణాసయోజనం సరం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితం. తదనన్తరం తావ మహన్తమేవ రత్తపదుమవనం, తదనన్తరం రత్తకుముదవనం, తదనన్తరం సేతకుముదవనం, తదనన్తరం నీలుప్పలవనం, తదనన్తరం రత్తుప్పలవనం, తదనన్తరం సుగన్ధరత్తసాలివనం, తదనన్తరం ఏళాలుకలాబుకుమ్భణ్డాదీని మధురరసాని వల్లిఫలాని, తదనన్తరం అడ్ఢయోజనవిత్థారమేవ ఉచ్ఛువనం, తత్థ పూగరుక్ఖక్ఖన్ధప్పమాణా ఉచ్ఛూ, తదనన్తరం కదలివనం, యతో దువే పక్కాని ఖాదన్తా కిలమన్తి, తదనన్తరం చాటిప్పమాణఫలం పనసవనం, తదనన్తరం జమ్బువనం, తదనన్తరం అమ్బవనం, తదనన్తరం కపిత్థవనన్తి. సఙ్ఖేపతో తస్మిం దహే ఖాదితబ్బయుత్తకం ఫలం నామ నత్థీతి న వత్తబ్బం. కుసుమానం పుప్ఫనసమయే వాతో రేణువట్టిం ఉట్ఠాపేత్వా పదుమినిపత్తేసు ఠపేతి, తత్థ ఉదకఫుసితాని పతన్తి. తతో ఆదిచ్చపాకేన పచ్చిత్వా పక్కఅయోఘునికా వియ తిట్ఠతి, ఏతం పోక్ఖరమధు నామ , తం థేరస్స ఆహరిత్వా దేన్తి. ముళాలం నఙ్గలసీసమత్తం హోతి, తమ్పి ఆహరిత్వా దేన్తి. భిసం మహాభేరిపోక్ఖరప్పమాణం హోతి, తస్స ఏకస్మిం పబ్బే పాదఘటకప్పమాణం ఖీరం హోతి, తం ఆహరిత్వా దేన్తి. పోక్ఖరట్ఠీని మధుసక్ఖరాయ యోజేత్వా దేన్తి. ఉచ్ఛుం పాసాణపిట్ఠే ఠపేత్వా పాదేన అక్కమన్తి. తతో రసో పగ్ఘరిత్వా సోణ్డిఆవాటే పూరేత్వా, ఆదిచ్చపాకేన పచ్చిత్వా ఖీరపాసాణపిణ్డో వియ తిట్ఠతి, తం ఆహరిత్వా దేన్తి. పనసకదలిఅమ్బపక్కాదీసు కథావ నత్థి.

కేలాసపబ్బతే నాగదత్తో నామ దేవపుత్తో వసతి. థేరో కాలేన కాలం తస్స విమానద్వారం గచ్ఛతి. సో నవసప్పిపోక్ఖరమధుచుణ్ణయుత్తస్స నిరుదకపాయాసస్స పత్తం పూరేత్వా దేతి. సో కిర కస్సపబుద్ధకాలే వీసతివస్ససహస్సాని సుగన్ధసప్పినా ఖీరసలాకం అదాసి. తేనస్సేతం భోజనం ఉప్పజ్జతి. ఏవం థేరో ద్వాదస వస్సాని వసిత్వా అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారం ఓలోకేన్తో పరిక్ఖీణభావం ఞత్వా “కత్థ పరినిబ్బాయిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా – “హత్థినాగేహి మం ద్వాదస వస్సాని ఉపట్ఠహన్తేహి దుక్కరం కతం, సత్థారం అనుజానాపేత్వా ఏతేసంయేవ సన్తికే పరినిబ్బాయిస్సామీ”తి ఆకాసేన భగవతో సన్తికం అగమాసి. తేన వుత్తం “సుచిరస్సేవ యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీ”తి.

నామఞ్చాతి కస్మా నామం సావేతి? థేరఞ్హి కేచి సఞ్జానన్తి, కేచి న సఞ్జానన్తి. తత్థ థేరో చిన్తేసి – “యే మం అజానన్తా ‘కో ఏస పణ్డరసీసో ఓభగ్గో గోపానసివఙ్కో మహల్లకో సత్థారా సద్ధిం పటిసన్థారం కరోతీ’తి చిత్తం పదూసేస్సన్తి, తే అపాయపూరకా భవిస్సన్తి. యే పన మం జానన్తా – ‘దససహస్సచక్కవాళే సత్థా వియ పఞ్ఞాతో పాకటో మహాసావకో’తి చిత్తం పసాదేస్సన్తి, తే సగ్గూపగా భవిస్సన్తీ”తి, సత్తానం అపాయమగ్గం పిదహిత్వా సగ్గమగ్గం వివరన్తో నామం సావేతి.

బుద్ధానుబుద్ధోతి పఠమం సత్థా చత్తారి సచ్చాని బుజ్ఝి, పచ్ఛా థేరో, తస్మా బుద్ధానుబుద్ధోతి, వుచ్చతి. **తిబ్బనిక్కమోతి** బాళ్హవీరియో. **వివేకానన్తి** తిణ్ణం వివేకానం. **తేవిజ్జో, చేతోపరియాయకోవిదోతి** ఛసు అభిఞ్ఞాసు చతస్సో వదతి. ఇతరా ద్వే కిఞ్చాపి న వుత్తా, థేరో పన ఛళభిఞ్ఞోవ. ఇమిస్సా చ గాథాయ పరియోసానే పరిసా సన్నిసీది. పరిసాయ సన్నిసిన్నభావం ఞత్వా థేరో సత్థారా సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “పరిక్ఖీణా మే, భన్తే, ఆయుసఙ్ఖారా, పరినిబ్బాయిస్సామీ”తి, పరినిబ్బానకాలం

అనుజానాపేసి . కత్థ పరినిబ్బాయిస్ససి కోణ్డఞ్ఞాతి? ఉపట్ఠాకేహి మే, భన్తే, హత్థినాగేహి దుక్కరం కతం, తేసం సన్తికేతి. సత్థా అనుజాని.

థేరో దసబలం పదక్ఖిణం కత్వా – ''పుబ్బం తం మే, భన్తే, పఠమదస్సనం, ఇదం పచ్ఛిమదస్సన''న్తి పరిదేవన్తే మహాజనే సత్థారం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా, ద్వారకోట్ఠకే ఠితో – ''మా సోచిత్థ, మా పరిదేవిత్థ, బుద్ధా వా హోన్తు బుద్ధసావకా వా, ఉప్పన్నా సఙ్ఖారా అభిజ్జనకా నామ నత్థీ''తి మహాజనం ఓవదిత్వా పస్సన్తస్సేవ మహాజనస్స వేహాసం అబ్భుగ్గమ్మ మన్దాకినితీరే ఓతరిత్వా పోక్ఖరణియం న్హత్వా నివత్థనివాసనో కతుత్తరాసఙ్గో సేనాసనం సంసామేత్వా ఫలసమాపత్తియా తయో యామే వీతినామేత్వా బలవపచ్చూససమయే పరినిబ్బాయి. థేరస్స సహపరినిబ్బానా హిమవతి సబ్బరుక్ఖా పుప్ఫేహి చ ఫలేహి చ ఓనతవినతా అహేసుం. వారికనాగో థేరస్స పరినిబ్బుతభావం అజానన్తో పాతోవ ముఖోదకదన్తకట్ఠాని ఉపట్ఠపేత్వా వత్తం కత్వా ఖాదనీయఫలాని ఆహరిత్వా చఙ్కమనకోటియం అట్ఠాసి. సో యావ సూరియుగ్గమనా థేరస్స నిక్ఖమనం అపస్సన్తో ''కిం ను ఖో ఏతం? పుబ్బే అయ్యో పాతోవ చఙ్కమతి, ముఖం ధోవతి. అజ్జ పన పణ్ణసాలతోపి న నిక్ఖమతీ''తి కుటిద్వారం కమ్పేత్వా ఓలోకేన్తో థేరం నిసిన్నకమేవ దిస్వా హత్థం పసారేత్వా పరామసిత్వా అస్సాసపస్సాసే పరియేసన్తో తేసం అప్పవత్తిభావం ఞత్వా – ''పరినిబ్బుతో థేరో''తి సోణ్డం ముఖే పక్ఖిపిత్వా మహారవం విరవి. సకలహిమవన్తో ఏకనిన్నాదో అహోసి. అట్ఠనాగసహస్సాని సన్నిపతిత్వా థేరం జేట్ఠకనాగస్స కుమ్భే నిసీదాపేత్వా సుపుప్ఫితరుక్ఖసాఖా గహేత్వా పరివారేత్వా సకలహిమవన్తం అనువిచరిత్వా సకట్ఠానమేవ ఆగతా.

సక్కో విస్సకమ్మం ఆమన్తేసి – ''తాత, అమ్హాకం జేట్ఠభాతా పరినిబ్బుతో, సక్కారం కరిస్సామ, నవయోజనికం సబ్బరతనమయం కూటాగారం మాపేహీ''తి. సో తథా కత్వా థేరం తత్థ నిపజ్జాపేత్వా హత్థినాగానం అదాసి. తే కూటాగారం ఉక్ఖిపిత్వా తియోజనసహస్సం హిమవన్తం పునప్పునం ఆవిజ్ఝింసు . తేసం హత్థతో ఆకాసట్ఠకా దేవా గహేత్వా సాధుకీళితం కీళింసు. తతో వస్సవలాహకా సీతవలాహకా ఉణ్హవలాహకా చాతుమహారాజికా తావతింసాతి ఏతేనుపాయేన యావ బ్రహ్మలోకా కూటాగారం అగమాసి, పున బ్రహ్మానో దేవానన్తి అనుపుబ్బేన హత్థినాగానంయేవ కూటాగారం అదంసు. ఏకేకా దేవతా చతురఙ్గులమత్తం చన్దనఘటికం ఆహరి, చితకో నవయోజనికో అహోసి. కూటాగారం చితకం ఆరోపయింసు. పఞ్చ భిక్ఖుసతాని ఆకాసేనాగన్త్వా సబ్బరత్తిం సజ్ఝాయమకంసు. అనురుద్ధత్థేరో ధమ్మం కథేసి, బహూనం దేవతానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. పునదివసే అరుణుగ్గమనవేలాయమేవ చితకం నిబ్బాపేత్వా సుమనమకుళవణ్ణానం ధాతూనం పరిసావనం పూరేత్వా భగవతి నిక్ఖమిత్వా వేళువనవిహారకోట్ఠకం సమ్పత్తే ఆహరిత్వా సత్థు హత్థే ఠపయింసు. సత్థా ధాతుపరిసావనం గహేత్వా పథవియా హత్థం పసారేసి, మహాపథవిం భిన్దిత్వా రజతబుబ్బుళసదిసం చేతియం నిక్ఖమి. సత్థా సహత్థేన చేతియే ధాతుయో నిధేసి. అజ్జాపి కిర తం చేతియం ధరతియేవాతి. నవమం.

౧౦. మోగ్గల్లానసుత్తవణ్ణనా

౨౧౮. దసమే **సమన్నేసతీ**తి పరియేసతి పచ్చవేక్ఖతి. **నగస్సా**తి పబ్బతస్స. **మునిన్తి** బుద్ధమునిం. **దుక్ఖస్స పారగున్తి** దుక్ఖపారం గతం. **సమన్నేసన్తి** సమన్నేసన్తో. **ఏవం సబ్బఙ్గసమ్పన్నన్తి** ఏవం సబ్బగుణసమ్పన్నం. **అనేకాకారసమ్పన్నన్తి** అనేకేహి గుణేహి సమన్నాగతం. దసమం.

౧౧. గగ్గరాసుత్తవణ్ణనా

౨౧౯. ఏకాదసమే **త్యాస్సుదన్తి** తే అస్సుదం. అస్సుదన్తి నిపాతమత్తం. **వణ్ణేనాతి** సరీరవణ్ణేన. **యససాతి** పరివారేన. **విగతమలోవ భాణుమాతి** విగతమలో ఆదిచ్చో వియ. ఏకాదసమం.

౧౨. వఙ్గీససుత్తవణ్ణనా

౨౨౦. ద్వాదసమే **ఆయస్మాతి** పియవచనం. **వఙ్గీసోతి** తస్స థేరస్స నామం. సో కిర పుబ్బే పదుముత్తరకాలే పటిభానసమ్పన్నం సావకం దిస్వా దానం దత్వా పత్థనం కత్వా కప్పసతసహస్సం పారమియో పూరేత్వా అమ్హాకం భగవతో కాలే సకలజమ్బుదీపే వాదకామతాయ జమ్బుసాఖం పరిహరిత్వా ఏకేన పరిబ్బాజకేన సద్ధిం వాదం కత్వా వాదే జయపరాజయానుభావేన తేనేవ పరిబ్బాజకేన సద్ధిం సంవాసం కప్పేత్వా వసమానాయ ఏకిస్సా పరిబ్బాజికాయ కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో వయం ఆగమ్మ మాతితో పఞ్చవాదసతాని, పితితో పఞ్చవాదసతానీతి వాదసహస్సం ఉగ్గణ్హిత్వా విచరతి. ఏకఞ్చ విజ్జం జానాతి, యం విజ్జం పరిజప్పిత్వా మతానం సీసం అఙ్గులియా పహరిత్వా – “అసుకట్ఠానే నిబ్బత్తో”తి జానాతి. సో అనుపుబ్బేన గామనిగమాదీసు విచరన్తో పఞ్చహి మాణవకసతేహి సద్ధిం సావత్థిం అనుప్పత్తో నగరద్వారే సాలాయ నిసీదతి.

తదా చ నగరవాసినో పురేభత్తం దానం దత్వా పచ్ఛాభత్తం సుద్ధుత్తరాసఙ్గా గన్ధమాలాదిహత్థా ధమ్మస్సవనాయ విహారం గచ్ఛన్తి. మాణవో దిస్వా, “కహం గచ్ఛథా”తి? పుచ్ఛి. తే “దసబలస్స సన్తికం ధమ్మస్సవనాయా”తి ఆహంసు. సోపి సపరివారో తేహి సద్ధిం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. అథ నం భగవా ఆహ – “వఙ్గీస, భద్దకం కిర సిప్పం జానాసీ”తి. “భో గోతమ, అహం బహుసిప్పం జానామి. తుమ్హే కతరం సన్ధాయ వదథా”తి? ఛవదూసకసిప్పన్తి. ఆమ, భో గోతమాతి. అథస్స భగవా అత్తనో ఆనుభావేన నిరయే నిబ్బత్తస్స సీసం దస్సేత్వా, “వఙ్గీస, అయం కహం నిబ్బత్తో”తి పుచ్ఛి. సో మన్తం జప్పేత్వా అఙ్గులియా పహరిత్వా “నిరయే”తి ఆహ. “సాధు, వఙ్గీస, సుకథిత”న్తి దేవలోకే నిబ్బత్తస్స సీసం దస్సేసి. తమ్పి సో తథేవ బ్యాకాసి. అథస్స ఖీణాసవస్స సీసం దస్సేసి. సో పునప్పునం మన్తం పరివత్తేత్వాపి అఙ్గులియా పహరిత్వాపి నిబ్బత్తట్ఠానం న పస్సతి.

అథ నం భగవా “కిలమసి, వఙ్గీసా”తి ఆహ? ఆమ భో, గోతమాతి. పునప్పునం ఉపధారేహీతి. తథా కరోన్తోపి అదిస్వా, “తుమ్హే, భో గోతమ, జానాథా”తి ఆహ. ఆమ, వఙ్గీస, మం నిస్సాయ చేస గతో, అహమస్స గతిం జానామీతి. మన్తేన జానాసి, భో గోతమాతి? ఆమ, వఙ్గీస, ఏకేన మన్తేనేవ జానామీతి. భో గోతమ, మయ్హం మన్తేన ఇమం మన్తం దేథాతి. అమూలికో, వఙ్గీస, మయ్హం మన్తోతి. దేథ, భో గోతమాతి. న సక్కా మయ్హం సన్తికే అపబ్బజితస్స దాతున్తి. సో అన్తేవాసికే ఆమన్తేసి – “తాతా సమణో గోతమో అతిరేకసిప్పం జానాతి, అహం ఇమస్స సన్తికే పబ్బజిత్వా సిప్పం గణ్హామి, తతో సకలజమ్బుదీపే అమ్హేహి బహుతరం జానన్తో నామ న భవిస్సతి. తుమ్హే యావ అహం ఆగచ్ఛామి, తావ అనుక్కణ్ఠిత్వా విచరథా”తి తే ఉయ్యోజేత్వా “పబ్బాజేథ మ”న్తి ఆహ. సత్థా నిగ్రోధకప్పస్స పటిపాదేసి. థేరో తం అత్తనో వసనట్ఠానం నేత్వా పబ్బాజేసి. సో పబ్బజిత్వా సత్థు సన్తికం ఆగమ్మ వన్దిత్వా ఠితో “సిప్పం దేథా”తి యాచి. వఙ్గీస, తుమ్హే సిప్పం గణ్హన్తా అలోణభోజనథణ్డిలసేయ్యాదీహి పరికమ్మం కత్వా గణ్హథ, ఇమస్సాపి సిప్పస్స పరికమ్మం అత్థి, తం తావ కరోహీతి. సాధు, భన్తేతి. అథస్స సత్థా ద్వత్తింసాకారకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖి. సో తం అనులోమపటిలోమం మనసికరోన్తో విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అనుక్కమేన అరహత్తం పాపుణి.

విముత్తిసుఖం పటిసంవేదీతి ఏవం అరహత్తం పత్వా విముత్తిసుఖం పటిసంవేదేన్తో. **కావేయ్యమత్తా**తి కావేయ్యేన కబ్బకరణేన మత్తా. **ఖన్ధాయతనధాతుయో**తి ఇమాని ఖన్ధాదీని పకాసేన్తో ధమ్మం దేసేసి. **యే నియామగతద్దసా**తి యే నియామగతా చేవ నియామదస్సా'తి చ. **స్వాగత**న్తి సుఆగమనం. **ఇద్ధిపత్తోమ్హీ**తి ఇమినా ఇద్ధివిధఞాణం గహితం. **చేతోపరియాయకోవిదో**తి ఇమినా చేతోపరియఞాణం. దిబ్బసోతం పన అవుత్తమ్పి గహితమేవ హోతి. ఏవం ఛ అభిఞ్ఞాపత్తో ఏసో మహాసావకోతి వేదితబ్బో. ద్వాదసమం.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

వఙ్గీససంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వనసంయుత్తం

౧. వివేకసుత్తవణ్ణనా

౨౨౧. వనసంయుత్తస్స పఠమే **కోసలేసు విహరతీ**తి సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా తస్స జనపదస్స సులభభిక్ఖతాయ తత్థ గన్త్వా విహరతి. **సంవేజేతుకామా**తి వివేకం పటిపజ్జాపేతుకామా. **వివేకకామో**తి తయో వివేకే పత్థయన్తో. **నిచ్ఛరతీ బహిద్ధా**తి బాహిరేసు పుథుత్తారమ్మణేసు చరతి. **జనో జనస్మి**న్తి త్వం జనో అఞ్ఞస్మిం జనే ఛన్దరాగం వినయస్సు. **పజహాసీ**తి పజహ. **భవాసీ**తి భవ. **సతం తం సారయామసే**తి సతిమన్తం పణ్డితం తం మయమ్పి సారయామ, సతం వా ధమ్మం మయం తం సారయామాతి అత్థో. **పాతాలరజో**తి అప్పతిట్ఠట్ఠేన పాతాలసఙ్ఖాతో కిలేసరజో. **మా తం కామరజో**తి అయం కామరాగరజో తం మా అవహరి, అపాయమేవ మా నేతూతి అత్థో. **పంసుకున్థితో**తి పంసుమక్ఖితో. **విధున**న్తి విధునన్తో. **సితం రజ**న్తి సరీరలగ్గం రజం. **సంవేగమాపాదీ**తి దేవతాపి నామ మం ఏవం సారేతీతి వివేకమాపన్నో, ఉత్తమవీరియం వా పగ్గయ్హ పరమవివేకం మగ్గమేవ పటిపన్నోతి. పఠమం.

౨. ఉపట్ఠానసుత్తవణ్ణనా

౨౨౨. దుతియే **సుపతీ**తి అయం కిర ఖీణాసవో, సో దూరే భిక్ఖాచారగామం గన్త్వా ఆగతో పణ్ణసాలాయ పత్తచీవరం పటిసామేత్వా అవిదూరే జాతస్సరం ఓతరిత్వా గత్తాని ఉతుం గాహాపేత్వా దివాట్ఠానం సమ్మజ్జిత్వా తత్థ నీచమఞ్చకం పఞ్ఞాపేత్వా నిద్దం అనోక్కమన్తోవ నిపన్నో. ఖీణాసవస్సాపి హి కాయదరథో హోతియేవాతి తస్స వినోదనత్థం, తం సన్ధాయ సుపతీతి వుత్తం. **అజ్ఝభాసీ**తి "అయం భిక్ఖు సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా దివా సుపతి, దివాసోప్పఞ్చ నామేతం వడ్ఢితం దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికం అత్థం నాసేతీ"తి మఞ్ఞమానా "చోదేస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా అభాసి.

ఆతురస్సాతి జరాతురో రోగాతురో కిలేసాతురోతి తయో ఆతురా, తేసు కిలేసాతురం సన్ధాయేవమాహ. **సల్లవిద్ధస్సా**తి సవిసేన సత్తిసల్లేన వియ అవిజ్జావిసవిట్ఠేన తణ్హాసల్లేన హదయే విద్ధస్స. **రుప్పతో**తి ఘట్టియమానస్స.

ఇదానిస్స కామేసు ఆదీనవం కథయన్తీ **అనిచ్చా**తిఆదిమాహ. తత్థ **అసిత**న్తి తణ్హాదిట్ఠినిస్సయేన అనిస్సితం. **కస్మా పబ్బజితం తపే**తి ఏవరూపం ఖీణాసవం దివాసోప్పం న తపతి, తాదిసం పన కస్మా న తపేస్సతీతి? వదతి. థేరస్సేవ వా ఏతం వచనం, తస్మా అయమేత్థ అత్థో – బద్ధేసు ముత్తం అసితం మాదిసం ఖీణాసవపబ్బజితం కస్మా దివాసోప్పం తపే, న తపేస్సతీతి? సేసగాథాసుపి ఏసేవ నయో. దేవతాయ హి వచనపక్ఖే – "ఏవరూపం ఖీణాసవపబ్బజితం దివాసోప్పం న తపతి, తాదిసం పన కస్మా న తపేస్సతి? తపేస్సతియేవా"తి అత్థో. థేరస్స వచనపక్ఖే – "ఏవరూపం మాదిసం ఖీణాసవపబ్బజితం కస్మా దివాసోప్పం తపే? న తపతియేవా"తి అత్థో. అయం పనేత్థ అనుత్తానపదవణ్ణనా. **వినయా**తి వినయేన. **సమతిక్కమా**తి వట్టమూలికాయ అవిజ్జాయ సమతిక్కమేన. **తం ఞాణ**న్తి తం చతుసచ్చఞాణం. **పరమోదాన**న్తి పరమపరిసుద్ధం. **పబ్బజిత**న్తి ఏవరూపేన ఞాణేన సమన్నాగతం పబ్బజితం. **విజ్జాయా**తి చతుత్థమగ్గవిజ్జాయ. **ఆరద్ధవీరియ**న్తి పగ్గహితవీరియం పరిపుణ్ణవీరియం. దుతియం.

౩. కస్సపగోత్తసుత్తవణ్ణనా

౨౨౩. తతియే **ఛేతన్తి** ఏకం మిగలుద్దకం. **ఓవదతీతి** సో కిర మిగలుద్దకో పాతోవ భుఞ్జిత్వా "మిగే వధిస్సామీ"తి అరఞ్ఞం పవిట్ఠో ఏకం రోహితమిగం దిస్వా "సత్తియా నం పహరిస్సామీ"తి అనుబన్ధమానో థేరస్స పఠమసుత్తే వుత్తనయేనేవ దివావిహారం నిసిన్నస్స అవిదూరేన పక్కమతి. అథ నం థేరో – "ఉపాసక, పాణాతిపాతో నామేస అపాయసంవత్తనికో అప్పాయుకసంవత్తనికో, సక్కా అఞ్ఞేనపి కసివణిజ్జాదికమ్మేన దారభరణం కాతుం, మా ఏవరూపం కక్ఖళకమ్మం కరోహీ"తి ఆహ. సోపి "మహాపంసుకూలికత్థేరో కథేతీ"తి గారవేన ఠత్వా సోతుం ఆరద్ధో. అథస్స సోతుకామతం జనేస్సామీతి థేరో అఙ్గుట్ఠకం జాలాపేసి. సో అక్ఖీహిపి పస్సతి, కణ్ణేహిపి సుణాతి, చిత్తం పనస్స "అసుకట్ఠానం మిగో గతో భవిస్సతి, అసుకతిత్థం ఓతిణ్ణో, తత్థ నం గన్త్వా ఘాతేత్వా యావదిచ్ఛకం మంసం ఖాదిత్వా సేసం కాజేనాదాయ గన్త్వా పుత్తకే తోసేస్సామీ"తి ఏవం మిగస్సేవ అనుపదం ధావతి. ఏవం విక్ఖిత్తచిత్తస్స ధమ్మం దేసేన్తం థేరం సన్ధాయ వుత్తం "ఓవదతీ"తి. **అజ్ఝభాసీతి** "అయం థేరో అదారుం తచ్ఛన్తో వియ అఖేత్తే వప్పన్తో వియ అత్తనోపి కమ్మం నాసేతి, ఏతస్సాపి చోదేస్సామి న"న్తి అభాసి.

అప్పపఞ్ఞన్తి నిప్పఞ్ఞం. **అచేతసన్తి** కారణజాననసమత్థేన చిత్తేన రహితం. **మన్దోవాతి** అన్ధబాలో వియ. **సుణాతీతి** తవ ధమ్మకథం సుణాతి. **న విజానాతీతి** అత్థమస్స న జానాతి. **ఆలోకేతీతి** తవ పుథుజ్జనికఇద్ధియా జలన్తం అఙ్గుట్ఠకం ఆలోకేతి. **న పస్సతీతి** ఏత్థ "నేవ తేలం న వట్టి న దీపకపల్లికా, థేరస్స పన ఆనుభావేనాయం జలతీ"తి ఇమం కారణం న పస్సతి. **దస పజ్జోతేతి** దససు అఙ్గులీసు దస పదీపే. **రూపానీతి** కారణరూపాని. **చక్ఖూతి** పఞ్ఞాచక్ఖు. **సంవేగమాపాదీతి** కిం మే ఇమినాతి? వీరియం పగ్గయ్హ పరమవివేకం అరహత్తమగ్గం పటిపజ్జి. తతియం.

౪. సమ్బహులసుత్తవణ్ణనా

౨౨౪. చతుత్థే **సమ్బహులాతి** బహూ సుత్తన్తికా ఆభిధమ్మికా వినయధరా చ. **విహరన్తీతి** సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా విహరన్తి. **పక్కమింసూతి** తే కిర తస్మిం జనపదే అఞ్ఞతరం గామం ఉపసఙ్కమన్తే దిస్వా మనుస్సా పసన్నచిత్తా ఆసనసాలాయ కోజవత్థరణాదీని పఞ్ఞాపేత్వా యాగుఖజ్జకాని దత్వా ఉపనిసీదింసు. మహాథేరో ఏకం ధమ్మకథికం "ధమ్మం కథేహీ"తి ఆహ. సో చిత్తం ధమ్మకథం కథేసి. మనుస్సా పసీదిత్వా భోజనవేలాయం పణీతభోజనం అదంసు. మహాథేరో మనుఞ్ఞం భత్తానుమోదనమకాసి. మనుస్సా భియ్యోసోమత్తాయ పసన్నా "ఇధేవ, భన్తే, తేమాసం వసథా"తి పటిఞ్ఞం కారేత్వా గమనాగమనసమ్పన్నే ఠానే సేనాసనాని కారేత్వా చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహింసు. మహాథేరో వస్సూపనాయికదివసే భిక్ఖూ ఓవది – "ఆవుసో, తుమ్హేహి గరుకస్స సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహితం, బుద్ధపాతుభావో నామ దుల్లభో. మాసస్స అట్ఠ దివసే ధమ్మస్సవనం కత్వా గణసఙ్గణికం పహాయ అప్పమత్తా విహరథా"తి. తే తతో పట్ఠాయ యుఞ్జన్తి ఘటేన్తి. కదాచి సబ్బరత్తికం ధమ్మస్సవనం కరోన్తి, కదాచి పఞ్హం విస్సజ్జేన్తి, కదాచి పధానం కరోన్తి. తేసం ధమ్మస్సవనదివసే ధమ్మం కథేన్తానంయేవ అరుణో ఉగ్గచ్ఛతి. పఞ్హావిస్సజ్జనదివసే బ్యత్తో భిక్ఖు పఞ్హం పుచ్ఛతి, పణ్డితో విస్సజ్జేతీతి పుచ్ఛనవిస్సజ్జనం కరోన్తానంయేవ. పధానదివసే సూరియత్థఙ్గమనే గణ్డిం పహరిత్వావ చఙ్కమం ఓతరిత్వా పధానం కరోన్తానంయేవ. తే ఏవం వస్సం వసిత్వా పవారేత్వా పక్కమింసు. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **పరిదేవమానాతి** "ఇదాని తథారూపం మధురం ధమ్మస్సవనం పఞ్హాకథనం కుతో లభిస్సామీ"తిఆదీని వత్వా రోదమానా.

ఖాయతీతి పఞ్ఞాయతి ఉపట్ఠాతి. **కో మేతి** కహం ఇమే. **వజ్జిభూమియాతి** వజ్జిరట్ఠాభిముఖా గతా. **మగా వియాతి** యథా మగా తస్మిం తస్మిం పబ్బతపాదే వా వనసణ్డే వా విచరన్తా – "ఇదం అమ్హాకం మాతుసన్తకం పితుసన్తకం పవేణిఆగత"న్తి అగహేత్వా, యత్థేవ నేసం గోచరఫాసుతా చ హోతి పరిపన్థాభావో చ, తత్థ విచరన్తి. ఏవం అనికేతా అగేహా

భిక్ఖవోపి “అయం, ఆవుసో, అమ్హాకం ఆచరియుపజ్ఝాయానం సన్తకో పవేణిఆగతో”తి అగహేత్వా యత్థేవ నేసం ఉతుసప్పాయం భోజనసప్పాయం పుగ్గలసప్పాయం సేనాసనసప్పాయం ధమ్మస్సవనసప్పాయఞ్చ సులభం హోతి, తత్థ విహరన్తి. చతుత్థం.

౫. ఆనన్దసుత్తవణ్ణనా

౨౨౫. పఞ్చమే **ఆనన్దో**తి ధమ్మభణ్డాగారికత్థేరో. **అతివేలన్తి** అతిక్కన్తం వేలం. **గిహిసఞ్ఞత్తిబహులో**తి రత్తిఞ్చ దివా చ బహుకాలం గిహీ సఞ్ఞాపయన్తో. భగవతి పరినిబ్బుతే మహాకస్సపత్థేరో థేరం ఆహ – “ఆవుసో, మయం రాజగహే వస్సం ఉపగన్త్వా ధమ్మం సఙ్గాయిస్సామ, గచ్ఛ త్వం అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఉపరిమగ్గత్తయత్థాయ వాయామం కరోహీ”తి. సో భగవతో పత్తచీవరమాదాయ కోసలరట్ఠం గన్త్వా ఏకస్మిం అరఞ్ఞావాసే వసిత్వా పునదివసే ఏకం గామం పావిసి. మనుస్సా థేరం దిస్వా – “భన్తే ఆనన్ద, తుమ్హే పుబ్బే సత్థారా సద్ధిం ఆగచ్ఛథ. అజ్జ ఏకకావ ఆగతా. కహం సత్థారం ఠపేత్వా ఆగతత్థ? ఇదాని కస్స పత్తచీవరం గహేత్వా విచరథ? కస్స ముఖోదకం దన్తకట్ఠం దేథ, పరివేణం సమ్మజ్జథ, వత్తపటివత్తం కరోథా”తి బహుం వత్వా పరిదేవింసు. థేరో – “మా, ఆవుసో, సోచిత్థ, మా పరిదేవిత్థ, అనిచ్చా సఙ్ఖారా”తిఆదీని వత్వా తే సఞ్ఞాపేత్వా భత్తకిచ్చావసానే వసనట్ఠానమేవ గచ్ఛతి. మనుస్సా సాయమ్పి తత్థ గన్త్వా తథేవ పరిదేవన్తి. థేరోపి తథేవ ఓవదతి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **అజ్ఝభాసీ**తి “అయం థేరో భిక్ఖుసఙ్ఘస్స కథం సుత్వా ‘సమణధమ్మం కరిస్సామీ’తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఇదాని గిహీ సఞ్ఞాపేన్తో విహరతి, సత్థు సాసనం అసఙ్గహితపుప్ఫరాసి వియ రితం, ధమ్మసఙ్గహం న కరోతి, చోదేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా అభాసి.

పసక్కియాతి పవిసిత్వా. **హదయస్మిం ఓపియా**తి కిచ్చతో చ ఆరమ్మణతో చ హదయమ్హి పక్ఖిపిత్వా. “నిబ్బానం పాపుణిస్సామీ”తి వీరియం కరోన్తో నిబ్బానం కిచ్చతో హదయమ్హి ఓపేతి నామ, నిబ్బానారమ్మణం పన సమాపత్తిం అప్పేత్వా నిసీదన్తో ఆరమ్మణతో. తదుభయమ్పి సన్ధాయేసా భాసతి. **ఝాయా**తి ద్వీహి ఝానేహి ఝాయికో భవ. **బిళిబిళికా**తి అయం గిహీహి సద్ధిం బిళిబిళికథా. పఞ్చమం.

౬. అనురుద్ధసుత్తవణ్ణనా

౨౨౬. ఛట్ఠే **పురాణదుతియికా**తి అనన్తరే అత్తభావే అగ్గమహేసీ. **సోభసీ**తి పుబ్బేపి సోభసి, ఇదానిపి సోభసి. **దుగ్గతా**తి న గతిదుగ్గతియా దుగ్గతా. తా హి సుగతియం ఠితా సమ్పత్తిం అనుభవన్తి, పటిపత్తిదుగ్గతియా పన దుగ్గతా. తతో చుతా హి తా నిరయేపి ఉపపజ్జన్తీతి దుగ్గతా. **పతిట్ఠితా**తి సక్కాయస్మిం హి పతిట్ఠహన్తో అట్ఠహి కారణేహి పతిట్ఠాతి – రత్తో రాగవసేన పతిట్ఠాతి, దుట్ఠో దోసవసేన... మూళ్హో మోహవసేన... వినిబద్ధో మానవసేన... పరామట్ఠో దిట్ఠివసేన... థామగతో అనుసయవసేన... అనిట్ఠఙ్గతో విచికిచ్ఛావసేన... విక్ఖేపగతో ఉద్ధచ్చవసేన పతిట్ఠాతి. తాపి ఏవం పతిట్ఠితావ. **నరదేవాన**న్తి దేవనరానం.

నత్థి దానీతి సా కిర దేవధీతా థేరే బలవసినేహా అహోసి, పటిగన్తుం నాసక్ఖి. కాలేన ఆగన్త్వా పరివేణం సమ్మజ్జతి, ముఖోదకం దన్తకట్ఠం పానీయం పరిభోజనీయం ఉపట్ఠపేతి. థేరో అనావజ్జనేన పరిభుఞ్జతి. ఏకస్మిం దివసే థేరస్స జిణ్ణచీవరస్స చోళకభిక్ఖం చరతో సఙ్కారకూటే దిబ్బదుస్సం ఠపేత్వా పక్కామి. థేరో తం దిస్వా ఉక్ఖిపిత్వా, ఓలోకేన్తో దుస్సన్తం దిస్వా “దుస్సమేత”న్తి ఞత్వా, “అలం ఏత్తావతా”తి అగ్గహేసి. తేనేవస్స చీవరం నిట్ఠాసి. అథ ద్వే అగ్గసావకా అనురుద్ధత్థేరో

చాతి తయో జనా చీవరం కరింసు. సత్థా సూచిం యోజేత్వా అదాసి. నిట్ఠితచీవరస్స పిణ్డాయ చరతో దేవతా పిణ్డపాతం సమాదపేతి. సా కాలేన ఏకికా, కాలేన అత్తదుతియా థేరస్స సన్తికం ఆగచ్ఛతి. తదా పన అత్తతతియా ఆగన్త్వా దివాట్ఠానే థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా – “మయం మనాపకాయికా నామ మనసా ఇచ్ఛితిచ్ఛితరూపం మాపేమా”తి ఆహ. థేరో – “ఏతా ఏవం వదన్తి, వీమంసిస్సామి, సబ్బా నీలకా హోన్తూ”తి చిన్తేసి. తా థేరస్స మనం ఞత్వా సబ్బావ నీలవణ్ణా అహేసుం, ఏవం పీతలోహితఓదాతవణ్ణాతి. తతో చిన్తయింసు – “థేరో అమ్హాకం దస్సనం అస్సాదేతీ”తి తా సమజ్జం కాతుం ఆరద్ధా, ఏకాపి గాయి, ఏకాపి నచ్చి, ఏకాపి అచ్ఛరం పహరి. థేరో ఇన్ద్రియాని ఓక్ఖిపి. తతో – “న అమ్హాకం దస్సనం థేరో అస్సాదేతీ”తి ఞత్వా సినేహం వా సన్థవం వా అలభమానా నిబ్బిన్దిత్వా గన్తుమారద్ధా. థేరో తాసం గమనభావం ఞత్వా – “మా పునప్పునం ఆగచ్ఛింసూ”తి అరహత్తం బ్యాకరోన్తో ఇమం గాథమాహ. తత్థ **విక్ఖీణోతి** ఖీణో. **జాతిసంసారోతి** తత్థ తత్థ జాతిసఙ్ఖాతో సంసారో. ఛట్ఠం.

౭. నాగదత్తసుత్తవణ్ణనా

౨౨౭. సత్తమే **అతికాలేనాతి** సబ్బరత్తిం నిద్దాయిత్వా బలవపచ్చూసే కోటిసమ్ముఞ్జనియా థోకం సమ్మజ్జిత్వా ముఖం ధోవిత్వా యాగుభిక్ఖాయ పాతోవ పవిసతి. **అతిదివాతి** యాగుం ఆదాయ ఆసనసాలం గన్త్వా పివిత్వా ఏకస్మిం ఠానే నిపన్నో నిద్దాయిత్వా – “మనుస్సానం భోజనవేలాయ పణీతం భిక్ఖం లభిస్సామీ”తి ఉపకట్ఠే మజ్ఝన్హికే ఉట్ఠాయ ధమ్మకరణేన ఉదకం గహేత్వా అక్ఖీని పమజ్జిత్వా పిణ్డాయ చరిత్వా యావదత్థం భుఞ్జిత్వా మజ్ఝన్హికే వీతివత్తే పటిక్కమతి. **దివా చ ఆగన్త్వాతి** అతికాలే పవిట్ఠేన నామ అఞ్ఞేహి భిక్ఖూహి పఠమతరం ఆగన్తబ్బం హోతి, త్వం పన అతివియ దివా ఆగన్త్వా గతాసీతి అత్థో. **భాయామి నాగదత్తన్తి** తం నాగదత్తం అహం భాయామి. **సుప్పగబ్భన్తి** సుట్ఠు పగబ్భం. **కులేసూతి** ఖత్తియకులాదిఉపట్ఠాకకులేసు. సత్తమం.

౮. కులఘరణీసుత్తవణ్ణనా

౨౨౮. అట్ఠమే **అజ్ఝోగాళ్హప్పత్తోతి** ఓగాహప్పత్తో. సో కిర సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా తం వనసణ్డం పవిసిత్వా దుతియదివసే గామం పిణ్డాయ పావిసి పాసాదికేహి అభిక్కన్తాదీహి. అఞ్ఞతరం కులం తస్స ఇరియాపథే పసీదిత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా పిణ్డపాతం అదాసి. భత్తానుమోదనం పున సుత్వా అతిరేకతరం పసీదిత్వా, “భన్తే, నిచ్చకాలం ఇధేవ భిక్ఖం గణ్హథా”తి నిమన్తేసి. థేరో అధివాసేత్వా తేసం ఆహారం పరిభుఞ్జమానో వీరియం పగ్గయ్హ ఘటేన్తో అరహత్తం పత్వా చిన్తేసి – “బహూపకారం మే ఏతం కులం, అఞ్ఞత్థ గన్త్వా కిం కరిస్సామీ”తి? ఫలసమాపత్తిసుఖం అనుభవన్తో తత్థేవ వసి. **అజ్ఝభాసీతి** సా కిర థేరస్స ఖీణాసవభావం అజానన్తీ చిన్తేసి – “అయం థేరో నేవ అఞ్ఞం గామం గచ్ఛతి, న అఞ్ఞం ఘరం, న రుక్ఖమూలఆసనసాలాదీసు నిసీదతి, నిచ్చకాలం ఘరం పవిసిత్వావ నిసీదతి, ఉభోపేతే ఓగాధప్పత్తా పటిగాధప్పత్తా, కదాచి ఏస ఇమం కులం దూసేయ్య, చోదేస్సామి న”న్తి. తస్మా అభాసి.

సన్థానేతి నగరద్వారస్స ఆసన్నే మనుస్సానం భణ్డకం ఓతారేత్వా విస్సమనట్ఠానే. **సఙ్గమ్మాతి** సమాగన్త్వా. **మన్తేన్తీతి** కథేన్తి. **మఞ్చ తఞ్చాతి** మఞ్చ కథేన్తి తఞ్చ కథేన్తి. **కిమన్తరన్తి** కిం కారణం? **బహూ హి సద్దా పచ్చూహాతి** బహుకా ఏతే లోకస్మిం పటిలోమసద్దా. **న తేనాతి** తేన కారణేన, తేన వా తపస్సినా న మఙ్కు హోతబ్బం. **న హి తేనాతి** న హి తేన పరేహి వుత్తవచనేన సత్తో కిలిస్సతి, అత్తనా కతేన పన పాపకమ్మేనేవ కిలిస్సతీతి దస్సేతి. **వాతమిగో యథాతి** యథా వనే

వాతమిగో వాతేరితానం పణ్ణాదీనం సద్దేన పరితస్సతి, ఏవం యో సద్దపరిత్తాసీ హోతీతి అత్థో. **నాస్స సమ్పజ్జతే వత**న్తి తస్స లహుచిత్తస్స వతం న సమ్పజ్జతి. థేరో పన ఖీణాసవత్తా సమ్పన్నవతోతి వేదితబ్బో. అట్ఠమం.

౯. వజ్జిపుత్తసుత్తవణ్ణనా

౨౨౯. నవమే **వజ్జిపుత్తకో**తి వజ్జిరట్ఠే రాజపుత్తో ఛత్తం పహాయ పబ్బజితో. **సబ్బరత్తిచారో**తి కత్తికనక్ఖత్తం ఘోసేత్వా సకలనగరం ధజపటాకాదీహి పటిమణ్డేత్వా పవత్తితో సబ్బరత్తిచారో. ఇదఞ్హి నక్ఖత్తం యావ చాతుమహారాజికేహి ఏకాబద్ధం హోతి. **తూరియతాళితవాదితనిగ్ఘోససద్ద**న్తి భేరిఆదితూరియానం తాళితానం వీణాదీనఞ్చ వాదితానం నిగ్ఘోససద్దం. **అభాసీ**తి వేసాలియం కిర సత్త రాజసహస్సాని సత్తసతాని సత్త చ రాజానో, తత్తకావ తేసం ఉపరాజసేనాపతిఆదయో . తేసు అలఙ్కతపటియత్తేసు నక్ఖత్తకీళనత్థాయ వీథిం ఓతిణ్ణేసు సట్ఠిహత్థే మహాచఙ్కమే చఙ్కమమానో నభస్స మజ్ఝే ఠితం చన్దం దిస్వా చఙ్కమనకోటియం ఫలకం నిస్సాయ ఠితో అభాసి. **అపవిద్ధంవ వనస్మిం దారుక**న్తి వత్థవేఠనాలఙ్కారరహితత్తా వనే ఛడ్డితదారుకం వియ జాతం. **పాపియో**తి లామకతరో అమ్హేహి అఞ్ఞో కోచి అత్థి. **పిహయన్తీ**తి థేరో ఆరఞ్ఞికో పంసుకూలికో పిణ్డపాతికో సపదానచారికో అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠోతి బహూ తుయ్హం పత్థయన్తీతి అత్థో. **సగ్గగామిన**న్తి సగ్గం గచ్ఛన్తానం గతానమ్పి. నవమం.

౧౦. సజ్ఝాయసుత్తవణ్ణనా

౨౩౦. దసమే **యం సుద**న్తి నిపాతమత్తం. **సజ్ఝాయబహులో**తి నిస్సరణపరియత్తివసేన సజ్ఝాయనతో బహుతరం కాలం సజ్ఝాయన్తో. సో కిర ఆచరియస్స దివాట్ఠానం సమ్మజ్జిత్వా ఆచరియం ఉదిక్ఖన్తో తిట్ఠతి. అథ నం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వావ పచ్చుగ్గన్త్వా పత్తచీవరం పటిగ్గహేత్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసిన్నస్స తాలవణ్టవాతం దత్వా పానీయం ఆపుచ్ఛిత్వా పాదే ధోవిత్వా తేలం మక్ఖేత్వా వన్దిత్వా ఠితో ఉద్దేసం గహేత్వా యావ సూరియత్థఙ్గమా సజ్ఝాయం కరోతి. సో న్హానకోట్ఠకే ఉదకం ఉపట్ఠపేత్వా అఙ్గారకపల్లే అగ్గిం కరోతి. ఆచరియస్స న్హత్వా ఆగతస్స పాదేసు ఉదకం పుఞ్ఛిత్వా పిట్ఠిపరికమ్మం కత్వా వన్దిత్వా ఉద్దేసం గహేత్వా పఠమయామే సజ్ఝాయం కత్వా మజ్ఝిమయామే సరీరం సమస్సాసేత్వా పచ్ఛిమయామే ఉద్దేసం గహేత్వా యావ అరుణుగ్గమనా సజ్ఝాయం కత్వా నిరుద్ధసద్దం ఖయతో సమ్మసతి. తతో సేసం ఉపాదాయరూపం భూతరూపం నామరూపన్తి పఞ్చసు ఖన్ధేసు విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి. **అప్పోస్సుక్కో**తి ఉద్దేసగ్గహణే చ సజ్ఝాయకరణీయే చ నిరుస్సుక్కో. **సఙ్కసాయతీ**తి యస్స దాని అత్థాయ అహం సజ్ఝాయం కరేయ్యం, సో మే అత్థో మత్థకం పత్తో. కిం మే ఇదాని సజ్ఝాయేనాతి ఫలసమాపత్తిసుఖేన కాలం అతివత్తేతి. **అజ్ఝభాసీ**తి, "కిం ను ఖో అస్స థేరస్స అఫాసుకం జాతం, ఉదాహుస్స ఆచరియస్స? కేన ను ఖో కారణేన పుబ్బే వియ మధురస్సరేన న సజ్ఝాయతీ"తి? ఆగన్త్వా సన్తికే ఠితా అభాసి.

ధమ్మపదానీతి ఇధ సబ్బమ్పి బుద్ధవచనం అధిప్పేతం . **నాధీయసీ**తి న సజ్ఝాయసి. నాదియసీతి వా పాఠో, న గణ్హాసీతి అత్థో. **పసంస**న్తి ధమ్మభాణకో పసంసం లభతి, ఆభిధమ్మికో సుత్తన్తికో వినయధరోతిస్స పసంసితా భవన్తి. **విరాగేనా**తి అరియమగ్గేన. **అఞ్ఞాయా**తి జానిత్వా. **నిక్ఖేపన**న్తి తస్స దిట్ఠసుతాదీనో విస్సజ్జనం సన్తో వదన్తీతి దీపేతి, న బుద్ధవచనస్స. ఏత్తావతా "థేరో బుద్ధవచనం న విస్సజ్జాపేతీ"తి న నిచ్చకాలం సజ్ఝాయన్తేనేవ భవితబ్బం, సజ్ఝాయిత్వా పన – "ఏత్తకస్సాహం అత్థస్స వా ధమ్మస్స వా ఆధారో భవితుం సమత్థో"తి ఞత్వా వట్టదుక్ఖస్స అన్తకిరియాయ పటిపజ్జితబ్బం. దసమం.

౧౧. అకుసలవితక్కసుత్తవణ్ణనా

౨౩౧. ఏకాదసమే **అకుసలే వితక్కే**తి కామవితక్కాదయో తయో మహావితక్కే. **అయోనిసో మనసికారా**తి అనుపాయమనసికారేన. **సో**తి సో త్వం. **అయోనిసో పటినిస్సజ్జా**తి ఏతం అనుపాయమనసికారం వజ్జేహి. **సత్థారన్తి** ఇమాయ గాథాయ పాసాదికకమ్మట్ఠానం కథేతి. **పీతిసుఖమసంసయన్తి** ఏకంసేనేవ బలవపీతిఞ్చ సుఖఞ్చ అధిగమిస్ససి. ఏకాదసమం.

౧౨. మజ్ఝన్తికసుత్తవణ్ణనా

౨౩౨. ద్వాదసమే యం వత్తబ్బం, తం దేవతాసంయుత్తే నన్దనవగ్గే వుత్తమేవ. ద్వాదసమం.

౧౩. పాకతిన్ద్రియసుత్తవణ్ణనా

౨౩౩. తేరసమం దేవపుత్తసంయుత్తే జన్తుదేవపుత్తసుత్తే విత్థారితమేవ. తేరసమం.

౧౪. గన్ధత్థేనసుత్తవణ్ణనా

౨౩౪. చుద్దసమే **అజ్ఝభాసీ**తి తం భిక్ఖుం నాళే గహేత్వా పదుమం సిఙ్ఘమానం దిస్వావ – “అయం భిక్ఖు సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా సమణధమ్మం కాతుం అరఞ్ఞం పవిట్ఠో గన్ధారమ్మణం ఉపనిజ్ఝాయతి, స్వాయం అజ్జ ఉపసిఙ్ఘం స్వేపి పునదివసేపి ఉపసిఙ్ఘిస్సతి, ఏవమస్స సా గన్ధతణ్హా వడ్ఢిత్వా దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికం అత్థం నాసేస్సతి, మా మయి పస్సన్తియా నస్సతు, చోదేస్సామి న”న్తి ఉపసఙ్కమిత్వా అభాసి.

ఏకఙ్గమేతం థేయ్యానన్తి థేనితబ్బానం రూపారమ్మణాదీనం పఞ్చకోట్ఠాసానం ఇదం ఏకఙ్గం, ఏకకోట్ఠాసోతి అత్థో. **న హరామీ**తి న గహేత్వా గచ్ఛామి. **ఆరా**తి దూరే నాళే గహేత్వా నామేత్వా దూరే ఠితో ఉపసిఙ్ఘామీతి వదతి. **వణ్ణేనా**తి కారణేన.

య్వాయన్తి యో అయం. తస్మిం కిర దేవతాయ సద్ధిం కథేన్తేయేవ ఏకో తాపసో ఓతరిత్వా భిసఖననాదీని కాతుం ఆరద్ధో, తం సన్ధాయేవమాహ. **ఆకిణ్ణకమ్మన్తో**తి ఏవం అపరిసుద్ధకమ్మన్తో. అఖీణకమ్మన్తోతిపి పాఠో, కక్ఖళకమ్మన్తోతి అత్థో. **న వుచ్చతీ**తి గన్ధచోరోతి వా పుప్ఫచోరోతి వా కస్మా న వుచ్చతి.

ఆకిణ్ణలుద్దోతి బహుపాపో గాళ్హపాపో వా, తస్మా న వుచ్చతి. **ధాతిచేలంవ మక్ఖితో**తి యథా ధాతియా నివత్థకిలిట్ఠవత్థం ఉచ్చారపస్సావపంసుమసికద్దమాదీహి మక్ఖితం, ఏవమేవం రాగదోసాదీహి మక్ఖితో. **అరహామి వత్తవే**తి అరహామి వత్తుం. దేవతాయ చోదనా కిర సుగతానుసిట్ఠిసదిసా, న తం లామకా హీనాధిముత్తికా మిచ్ఛాపటిపన్నకపుగ్గలా లభన్తి. తస్మిం పన అత్తభావే మగ్గఫలానం భబ్బరూపా పుగ్గలా తం లభన్తి, తస్మా ఏవమాహ.

సుచిగవేసినోతి సుచీని సీలసమాధిఞాణాని గవేసన్తస్స. **అబ్భామత్తం వా**తి వలాహకకూటమత్తం వియ. **జానాసీ**తి సుద్ధో అయన్తి జానాసి. **వజ్జాసీ**తి వదేయ్యాసి. **నేవ తం ఉపజీవామా**తి దేవతా కిర చిన్తేసి – “అయం భిక్ఖు అత్థి మే హితకామా దేవతా, సా మం చోదేస్సతి సారేస్సతీతి పమాదమ్పి అనుయుఞ్జేయ్య, నాస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిస్సామీ”తి.

తస్మా ఏవమాహ. **త్వమేవాతి** త్వంయేవ. **జానేయ్యాతి** జానేయ్యాసి. **యేనాతి** యేన కమ్మేన సుగతిం గచ్ఛేయ్యాసి, తం కమ్మం త్వంయేవ జానేయ్యాసీతి. చుద్దసమం.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

వనసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. యక్ఖసంయుత్తం

౧. ఇన్దకసుత్తవణ్ణనా

౨౩౫. యక్ఖసంయుత్తస్స పఠమే **ఇన్దకస్సా**తి ఇన్దకూటనివాసినో యక్ఖస్స. యక్ఖతో హి కూటేన, కూటతో చ యక్ఖేన నామం లద్ధం. **రూపం న జీవన్తి వదన్తీ**తి యది బుద్ధా రూపం జీవన్తి న వదన్తి, యది రూపం సత్తో పుగ్గలోతి ఏవం న వదన్తీతి అత్థో. **కథం న్వయ**న్తి కథం ను అయం? **కుతస్స అట్ఠియకపిణ్డమేతీ**తి అస్స సత్తస్స అట్ఠియకపిణ్డఞ్చ కుతో ఆగచ్ఛతి? ఏత్థ చ అట్ఠిగ్గహణేన తీణి అట్ఠిసతాని, యకపిణ్డగ్గహణేన నవ మంసపేసిసతాని గహితాని. యది రూపం న జీవో, అథస్స ఇమాని చ అట్ఠీని ఇమా చ మంసపేసియో కుతో ఆగచ్ఛన్తీతి పుచ్ఛతి. **కథం న్వయం సజ్జతి గబ్భరస్మి**న్తి కేన ను కారణేన అయం సత్తో మాతుకుచ్ఛిస్మిం సజ్జతి లగ్గతి, తిట్ఠతీతి? పుగ్గలవాదీ కిరేస యక్ఖో, “ఏకప్పహారేనేవ సత్తో మాతుకుచ్ఛిస్మిం నిబ్బత్తతీ”తి గహేత్వా గబ్భసేయ్యకసత్తస్స మాతా మచ్ఛమంసాదీని ఖాదతి, సబ్బాని ఏకరత్తివాసేన పచిత్వా ఫేణం వియ విలీయన్తి. యది రూపం సత్తో న భవేయ్య, ఏవమేవ విలీయేయ్యాతి లద్ధియా ఏవమాహ. అథస్స భగవా – “న మాతుకుచ్ఛిస్మిం ఏకప్పహారేనేవ నిబ్బత్తతి, అనుపుబ్బేన పన వడ్ఢతీ”తి దస్సేన్తో **పఠమం కలలం హోతీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **పఠమ**న్తి పఠమేన పటిసన్ధివిఞ్ఞాణేన సద్ధిం తిస్సోతి వా ఫుస్సోతి వా నామం నత్థి, అథ ఖో తీహి జాతిఉణ్ణంసూహి కతసుత్తగ్గే సణ్ఠితతేలబిన్దుప్పమాణం కలలం హోతి, యం సన్ధాయ వుత్తం –

“తిలతేలస్స యథా బిన్దు, సప్పిమణ్డో అనావిలో;
ఏవం వణ్ణప్పటిభాగం, కలలం సమ్పవుచ్చతీ”తి.

కలలా హోతి అబ్బుదన్తి తస్మా కలలా సత్తాహచ్చయేన మంసధోవనఉదకవణ్ణం అబ్బుదం నామ హోతి, కలలన్తి నామం అన్తరధాయతి. వుత్తమ్పి చేతం –

“సత్తాహం కలలం హోతి, పరిపక్కం సమూహతం;
వివట్టమానం తబ్భావం, అబ్బుదం నామ జాయతీ”తి.

అబ్బుదా జాయతే పేసీతి తస్మాపి అబ్బుదా సత్తాహచ్చయేన విలీనతిపుసదిసా పేసి నామ సఞ్జాయతి. సా మరిచఫాణితేన దీపేతబ్బా. గామదారికా హి సుపక్కాని మరిచాని గహేత్వా సాటకన్తే భణ్డికం కత్వా పీళేత్వా మణ్డం ఆదాయ కపాలే పక్ఖిపిత్వా ఆతపే ఠపేన్తి, తం సుక్ఖమానం సబ్బభాగేహి ముచ్చతి. ఏవరూపా పేసి హోతి, అబ్బుదన్తి నామం అన్తరధాయతి. వుత్తమ్పి చేతం –

“సత్తాహం అబ్బుదం హోతి, పరిపక్కం సమూహతం;
వివట్టమానం తబ్భావం, పేసి నామ పజాయతీ”తి.

పేసి నిబ్బత్తతీ ఘనోతి తతో పేసితో సత్తాహచ్చయేన కుక్కుటణ్డసణ్ఠానో ఘనో నామ మంసపిణ్డో నిబ్బత్తతి, పేసీతి నామం అన్తరధాయతి. వుత్తమ్పి చేతం –

“సత్తాహం పేసి భవతి, పరిపక్కం సమూహతం;

వివట్టమానం తబ్భావం, ఘనోతి నామ జాయతి.

“యథా కుక్కుటియా అణ్డం, సమన్తా పరిమణ్డలం;

ఏవం ఘనస్స సణ్ఠానం, నిబ్బత్తం కమ్మపచ్చయా”తి.

ఘనా పసాఖా జాయన్తీతి పఞ్చమే సత్తాహే ద్విన్నం హత్థపాదానం సీసస్స చత్థాయ పఞ్చ పీళకా జాయన్తి, యం సన్ధాయేతం వుత్తం “పఞ్చమే, భిక్ఖవే, సత్తాహే పఞ్చ పీళకా సణ్ఠహన్తి కమ్మతో”తి.

ఇతో పరం ఛట్ఠసత్తమాదీని సత్తాహాని అతిక్కమ్మ దేసనం సఙ్ఖిపిత్వా ద్వాచత్తాలీసే సత్తాహే పరిణతకాలం గహేత్వా దస్సేన్తో **కేసా**తిఆదిమాహ. తత్థ **కేసా లోమా నఖాపి చా**తి ద్వాచత్తాలీసే సత్తాహే ఏతాని జాయన్తి.

తేన సో తత్థ యాపేతీతి తస్స హి నాభితో ఉట్ఠితో నాళో మాతు ఉదరపటలేన ఏకాబద్ధో హోతి, సో ఉప్పలదణ్డకో వియ ఛిద్దో, తేన ఆహారరసో సంసరిత్వా ఆహారసముట్ఠానరూపం సముట్ఠాపేతి. ఏవం సో దస మాసే యాపేతి. **మాతుకుచ్ఛిగతో నరో**తి మాతుయా తిరోకుచ్ఛిగతో, కుచ్ఛియా అబ్భన్తరగతోతి అత్థో. ఇతి భగవా “ఏవం ఖో, యక్ఖ, అయం సత్తో అనుపుబ్బేన మాతుకుచ్ఛియం వడ్ఢతి, న ఏకప్పహారేనేవ నిబ్బత్తతీ”తి దస్సేతి. పఠమం.

౨. సక్కనామసుత్తవణ్ణనా

౨౩౬. దుతియే **సక్కనామకో**తి ఏవం నామకో ఏకో యక్ఖో, సో కిర మారపక్ఖికయక్ఖో. **విప్పముత్తస్సా**తి తీహి భవేహి విప్పముత్తస్స. **యదఞ్ఞన్తి** యం అఞ్ఞం. **వణ్ణేనా**తి కారణేన. **సంవాసో**తి ఏకతో వాసో, సక్ఖిధమ్మో మిత్తధమ్మోతి అత్థో. **సప్పఞ్ఞో**తి సుపఞ్ఞో సమ్బుద్ధో. దుతియం.

౩. సూచిలోమసుత్తవణ్ణనా

౨౩౭. తతియే **గయాయ**న్తి గయాగామే, గయాయ అవిదూరే నివిట్ఠగామం ఉపనిస్సాయాతి అత్థో. **టఙ్కితమఞ్చే**తి దీఘమఞ్చే పాదమజ్ఝే విజ్ఝిత్వా అటనియో పవేసేత్వా కతమఞ్చే. తస్స “ఇదం ఉపరి, ఇదం హేట్ఠా”తి నత్థి, పరివత్తేత్వా అత్థతోపి తాదిసోవ హోతి, తం దేవట్ఠానే ఠపేన్తి. చతున్నం పాసాణానం ఉపరి పాసాణం అత్థరిత్వా కతగేహమ్పి “టఙ్కితమఞ్చో”తి వుచ్చతి. **సూచిలోమస్సా**తి కథినసూచిసదిసలోమస్స. సో కిర కస్సపస్స భగవతో సాసనే పబ్బజిత్వా దూరట్ఠానతో ఆగతో సేదమలగ్గహితేన గత్తేన సుపఞ్ఞత్తం సఙ్ఘికమఞ్చం అనాదరేన అపచ్చత్థరిత్వా నిపజ్జి, తస్స పరిసుద్ధసీలస్స తం కమ్మం సుద్ధవత్థే కాళకం వియ అహోసి. సో తస్మిం అత్తభావే విసేసం నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తో కాలంకత్వా గయాగామద్వారే సఙ్కారట్ఠానే యక్ఖో హుత్వా నిబ్బత్తి. నిబ్బత్తమత్తస్సేవ చస్స సకలసరీరం కథినసూచీహి గవిచ్ఛివిజ్ఝితం వియ జాతం.

అథేకదివసం భగవా పచ్చూససమయే లోకం ఓలోకేన్తో తం యక్ఖం పఠమావజ్జనస్సేవ ఆపాథం ఆగతం దిస్వా – “అయం ఏకం బుద్ధన్తరం మహాదుక్ఖం అనుభవి. కిం ను ఖ్వాస్స మం ఆగమ్మ సోత్థికారణం భవేయ్యా”తి? ఆవజ్జేన్తో పఠమమగ్గస్స ఉపనిస్సయం అద్దస. అథస్స సఙ్గహం కాతుకామో సురత్తదుపట్టం నివాసేత్వా సుగతమహాచీవరం

పారుపిత్వా దేవవిమానకప్పం గన్ధకుటిం పహాయ హత్థిగవాస్సమనుస్సకుక్కురాదికుణపదుగ్గన్ధం సఙ్కారట్ఠానం గన్త్వా తత్థ మహాగన్ధకుటియం వియ నిసీది. తం సన్ధాయ వుత్తం "సూచిలోమస్స యక్ఖస్స భవనే"తి.

ఖరోతి సుంసుమారపిట్ఠి వియ ఛదనిట్ఠకాహి విసమచ్ఛదనపిట్ఠి వియ చ ఖరసరీరో. సో కిర కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలే సీలసమ్పన్నో ఉపాసకో ఏకదివసం విహారే చిత్తత్థరణాదీహి అత్థతాయ భూమియా సఙ్ఘికే అత్థరణే అత్తనో ఉత్తరాసఙ్గం అపచ్చత్థరిత్వా నిపజ్జి. సఙ్ఘికం తేలం అభాజేత్వా అత్తనో ఉత్తరాసఙ్గం అపచ్చత్థరిత్వా నిపజ్జి. సఙ్ఘికం తేలం అభాజేత్వా అత్తనో హత్థేహి సరీరం మక్ఖేసీతిపి వదన్తి. సో తేన కమ్మేన సగ్గే నిబ్బత్తితుం అసక్కోన్తో తస్సేవ గామస్స ద్వారే సఙ్కారట్ఠానే యక్ఖో హుత్వా నిబ్బత్తి. నిబ్బత్తమత్తస్స చస్స సకలసరీరం వుత్తప్పకారం అహోసి. తే ఉభోపి సహాయా జాతా. ఇతి ఖరస్స ఖరభావో వేదితబ్బో.

అవిదూరే అతిక్కమన్తీతి గోచరం పరియేసన్తా సమాగమట్ఠానం వా గచ్ఛన్తా ఆసన్నే ఠానే గచ్ఛన్తి. తేసు సూచిలోమో సత్థారం న పస్సతి, ఖరలోమో పఠమతరం దిస్వా సూచిలోమం యక్ఖం ఏతదవోచ – **"ఏసో సమణో"**తి, సమ్మ, ఏస తవ భవనం పవిసిత్వా నిసిన్నో ఏకో సమణోతి. **నేసో సమణో, సమణకో ఏసో**తి సో కిర యో మం పస్సిత్వా భీతో పలాయతి, తం సమణకోతి వదతి. యో న భాయతి, తం సమణోతి. తస్మా "అయం మం దిస్వా భీతో పలాయిస్సతీ"తి మఞ్ఞమానో ఏవమాహ.

కాయం ఉపనామేసీతి భేరవరూపం నిమ్మినిత్వా మహాముఖం వివరిత్వా సకలసరీరే లోమాని ఉట్ఠాపేత్వా కాయం ఉపనామేసి. **అపనామేసీ**తి రతనసతికం సువణ్ణగ్ఘనికం వియ థోకం అపనామేసి. **పాపకో**తి లామకో అమనుఞ్ఞో. సో గూథం వియ అగ్గి వియ కణ్హసప్పో వియ చ పరివజ్జేతబ్బో, న ఇమినా సువణ్ణవణ్ణేన సరీరేన సమ్ఫుసితబ్బోతి. ఏవం వుత్తే పన సూచిలోమో "పాపకో కిర మే సమ్ఫస్సో"తి కుద్ధో **పఞ్హం తం, సమణా**తిఆదిమాహ. **చిత్తం వా తే ఖిపిస్సామీ**తి యేసఞ్హి అమనుస్సా చిత్తం ఖిపితుకామా హోన్తి, తేసం సేతముఖం నీలోదరం సురత్తహత్థపాదం మహాసీసం పజ్జలితనేత్తం భేరవం వా అత్తభావం నిమ్మినిత్వా దస్సేన్తి, భేరవం వా సద్దం సావేన్తి, కథేన్తానంయేవ వా ముఖే హత్థం పక్ఖిపిత్వా హదయం మద్దన్తి, తేన తే సత్తా ఉమ్మత్తకా హోన్తి ఖిత్తచిత్తా. తం సన్ధాయేవమాహ. **పారగఙ్గాయా**తి ద్వీసు పాదేసు గహేత్వా తం ఆవిఞ్ఛిత్వా యథా న పునాగచ్ఛసి, ఏవం పారం వా గఙ్గాయ ఖిపిస్సామీతి వదతి. **సదేవకే**తిఆది వుత్తత్థమేవ. **పుచ్ఛ యదాకఙ్ఖసీ**తి యంకిఞ్చి ఆకఙ్ఖసి, తం సబ్బం పుచ్ఛ, అసేసం తే బ్యాకరిస్సామీతి సబ్బఞ్ఞుపవారణం పవారేతి.

కుతోనిదానాతి కింనిదానా, కింపచ్చయాతి అత్థో? **కుమారకా ధఙ్కమివోస్సజన్తీ**తి యథా కుమారకా కాకం గహేత్వా ఓస్సజన్తి ఖిపన్తి, ఏవం పాపవితక్కా కుతో సముట్ఠాయ చిత్తం ఓస్సజన్తీతి పుచ్ఛతి?

ఇతోనిదానాతి అయం అత్తభావో నిదానం ఏతేసన్తి ఇతో నిదానా. **ఇతోజా**తి ఇతో అత్తభావతో జాతా. **ఇతో సముట్ఠాయ మనోవితక్కా**తి యథా దీఘసుత్తకేన పాదే బద్ధం కాకం కుమారకా తస్స సుత్తపరియన్తం అఙ్గులియం వేఠేత్వా ఓస్సజన్తి, సో దూరం గన్త్వాపి పున తేసం పాదమూలేయేవ పతతి, ఏవమేవ ఇతో అత్తభావతో సముట్ఠాయ పాపవితక్కా చిత్తం ఓస్సజన్తి.

స్నేహజాతి తణ్హాసినేహతో జాతా. **అత్తసమ్భూతా**తి అత్తని సమ్భూతా. **నిగ్రోధస్సేవ ఖన్ధజా**తి నిగ్రోధఖన్ధే జాతా పారోహా వియ. **పుథూ**తి బహూ అనేకప్పకారా పాపవితక్కా తంసమ్పయుత్తకిలేసా చ. **విసత్తా**తి లగ్గా లగ్గితా. **కామేసూ**తి వత్థుకామేసు. **మాలువావ వితతా వనే**తి యథా వనే మాలువా లతా యం రుక్ఖం నిస్సాయ జాయతి, తం మూలతో యావ

అగ్గా, అగ్గతో యావ మూలా పునప్పునం సంసిబ్బిత్వా అజ్ఝోత్థరిత్వా ఓతతవితతా తిట్ఠతి. ఏవం వత్థుకామేసు పుథూ కిలేసకామా విసత్తా, పుథూ వా సత్తా తేహి కిలేసకామేహి వత్థుకామేసు విసత్తా. **యే నం పజానన్తీ**తి యే "అత్తసమ్భూతా"తి ఏత్థ వుత్తం అత్తభావం జానన్తి.

యతోనిదానన్తి యం నిదానమస్స అత్తభావస్స తఞ్చ జానన్తి. **తే నం వినోదేన్తీ**తి తే ఏవం అత్తభావసఙ్ఖాతస్స దుక్ఖసచ్చస్స నిదానభూతం సముదయసచ్చం మగ్గసచ్చేన వినోదేన్తి. **తే దుత్తర**న్తి తే సముదయసచ్చం నీహరన్తా ఇదం దుత్తరం కిలేసోఘం తరన్తి. **అతిణ్ణపుబ్బ**న్తి అనమతగ్గే సంసారే సుపినన్తేపి న తిణ్ణపుబ్బం. **అపునబ్భవాయా**తి అపునబ్భవసఙ్ఖాతస్స నిరోధసచ్చస్సత్థాయ. ఇతి ఇమాయ గాథాయ చత్తారి సచ్చాని పకాసేన్తో అరహత్తనికూటేన దేసనం నిట్ఠపేసి. దేసనావసానే సూచిలోమో తస్మింయేవ పదేసే ఠితో దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో. సోతాపన్నా చ నామ న కిలిట్ఠత్తభావే తిట్ఠన్తీతి సహ ఫలపటిలాభేనస్స సరీరే సేతకణ్డుపీళకసూచియో సబ్బా పతితా. సో దిబ్బవత్థనివత్థో దిబ్బవరదుకూలుత్తరాసఙ్గో దిబ్బవేఠనవేఠితో దిబ్బాభరణగన్ధమాలధరో సువణ్ణవణ్ణో హుత్వా భుమ్మదేవతాపరిహారం పటిలభీతి. తతియం.

౪. మణిభద్దసుత్తవణ్ణనా

౨౩౮. చతుత్థే **సుఖమేధతీ**తి, సుఖం పటిలభతి. **సువే సేయ్యో**తి సువే సువే సేయ్యో, నిచ్చమేవ సేయ్యోతి అత్థో. **వేరా న పరిముచ్చతీ**తి అహం సతిమాతి ఏత్తకేన వేరతో న ముచ్చతి. **యస్సా**తి యస్స అరహతో. **అహింసాయా**తి కరుణాయ చేవ కరుణాపుబ్బభాగే చ. **మేత్తంసో**తి సో మేత్తఞ్చేవ మేత్తాపుబ్బభాగఞ్చ భావేతి. అథ వా **అంసో**తి కోట్ఠాసో వుచ్చతి. మేత్తా అంసో ఏతస్సాతి మేత్తంసో. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్స అరహతో సబ్బకాలం అహింసాయ రతో మనో, యస్స చ సబ్బభూతేసు మేత్తాకోట్ఠాసో అత్థి, తస్స కేనచి పుగ్గలేన సద్ధిం వేరం నామ నత్థి యక్ఖాతి. చతుత్థం.

౫. సానుసుత్తవణ్ణనా

౨౩౯. పఞ్చమే **యక్ఖేన గహితో హోతీ**తి సో కిర తస్సా ఉపాసికాయ ఏకపుత్తకో. అథ నం సా దహరకాలేయేవ పబ్బాజేసి. సో పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ సీలవా అహోసి వత్తసమ్పన్నో, ఆచరియుపజ్ఝాయఆగన్తుకాదీనం వత్తం కతమేవ హోతి, మాసస్స అట్ఠమీదివసే పాతో వుట్ఠాయ ఉదకమాళకే ఉదకం ఉపట్ఠాపేత్వా ధమ్మస్సవనగ్గం సమ్మజ్జిత్వా దీపం జాలేత్వా మధురస్సరేన ధమ్మస్సవనం ఘోసేతి. భిక్ఖూ తస్స థామం ఞత్వా "సరభాణం భణ, సామణేరా"తి అజ్ఝేసన్తి. సో "మయ్హం హదయవాతో రుజతి, కాసో వా బాధతీ"తి కిఞ్చి పచ్చాహారం అకత్వా ధమ్మాసనం అభిరుహిత్వా ఆకాసగఙ్గం ఓతారేన్తో వియ సరభాణం వత్వా ఓతరన్తో – "మయ్హం మాతాపితూనమ్పి ఇమస్మిం సరభఞ్ఞే పత్తీ"తి వదతి. తస్స మనుస్సా మాతాపితరో పత్తియా దిన్నభావం న జానన్తి. అనన్తరత్తభావే పనస్స మాతా యక్ఖినీ జాతా. సా దేవతాహి సద్ధిం ఆగతా , ధమ్మం సుత్వా – "సామణేరేన దిన్నపత్తిం అనుమోదామి, తాతా"తి వదతి. సీలసమ్పన్నా చ నామ భిక్ఖూ సదేవకస్స లోకస్స పియా హోన్తీతి తస్మిం సామణేరే దేవతా సలజ్జా సగారవా మహాబ్రహ్మం వియ అగ్గిక్ఖన్ధం వియ చ నం మఞ్ఞన్తి. సామణేరే గారవేన తం యక్ఖినిం గరుం కత్వా పస్సన్తి. ధమ్మస్సవనయక్ఖసమాగమాదీసు "సానుమాతా సానుమాతా"తి యక్ఖినియా అగ్గాసనం అగ్గోదకం అగ్గపిణ్డం దేన్తి. మహేసక్ఖాపి యక్ఖా తం దిస్వా మగ్గా ఓక్కమన్తి, ఆసనా వుట్ఠహన్తి.

అథ ఖో సామణేరో వుడ్ఢిమన్వాయ పరిపక్కిన్ద్రియో అనభిరతిపీళితో అనభిరతిం వినోదేతుం అసక్కోన్తో పరూళ్హకేసనఖో కిలిట్ఠనివాసనపారుపనో కస్సచి అనారోచేత్వా పత్తచీవరమాదాయ ఏకకోవ మాతు ఘరం గతో. ఉపాసికా పుత్తం దిస్వా, వన్దిత్వా ఆహ – "తాత, త్వం పుబ్బే ఆచరియుపజ్ఝాయేహి వా దహరసామణేరేహి వా సద్ధిం ఇధాగచ్ఛసి. కస్మా ఏకకోవ అజ్జ ఆగతో"తి? సో ఉక్కణ్ఠితభావం ఆరోచేసి. సద్ధా ఉపాసికా నానప్పకారేన ఘరావాసే ఆదీనవం దస్సేత్వా పుత్తం ఓవదమానాపి తం సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తీ, "అప్పేవ నామ అత్తనో ధమ్మతాయపి సల్లక్ఖేస్సతీ"తి అనుయోజేత్వావ – "తిట్ఠ, తాత, యావ తే యాగుభత్తం సమ్పాదేమి, యాగుం పివిత్వా కతభత్తకిచ్చస్స తే మనాపాని వత్థాని నీహరిత్వా దస్సామీ"తి వత్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా అదాసి. నిసీది సామణేరో. ఉపాసికా ముహుత్తేనేవ యాగుఖజ్జకం సమ్పాదేత్వా అదాసి. తతో "భత్తం సమ్పాదేస్సామీ"తి అవిదూరే నిసిన్నా తణ్డులే ధోవతి. తస్మిం సమయే సా యక్ఖినీ "కహం ను ఖో సామణేరో? కిఞ్చి భిక్ఖాహారం లభతి , ఉదాహు నో"తి? ఆవజ్జమానా తస్స విబ్భమితుకామతాయ నిసిన్నభావం ఞత్వా, "మా హేవ ఖో మే దేవతానం అన్తరే లజ్జం ఉప్పాదేయ్య, గచ్ఛామిస్స విబ్భమనే అన్తరాయం కరోమీ"తి ఆగన్త్వా సరీరే అధిముచ్చిత్వా గీవం పరివత్తేత్వా భూమియం పాతేసి. సో అక్ఖీహి విపరివత్తేహి ఖేళేన పగ్ఘరన్తేన భూమియం విప్ఫన్దతి. తేన వుత్తం "యక్ఖేన గహితో హోతీ"తి.

అభాసీతి ఉపాసికా పుత్తస్స తం విప్పకారం దిస్వా వేగేన గన్త్వా పుత్తం ఆలిఙ్గేత్వా ఊరూసు నిపజ్జాపేసి. సకలగామవాసినో ఆగన్త్వా బలికమ్మాదీని కరోన్తి. ఉపాసికా పరిదేవమానా ఇమా గాథాయో అభాసి.

పాటిహారియపక్ఖఞ్చాతి మనుస్సా "అట్ఠమీఉపోసథస్స పచ్చుగ్గమనఞ్చ అనుగ్గమనఞ్చ కరిస్సామా"తి సత్తమియాపి నవమియాపి ఉపోసథఙ్గాని సమాదియన్తి, చాతుద్దసీపన్నరసీనం పచ్చుగ్గమనానుగ్గమనం కరోన్తా తేరసియాపి పాటిపదేపి సమాదియన్తి, "వస్సావాసస్స అనుగ్గమనం కరిస్సామా"తి ద్విన్నం పవారణానం అన్తరే అడ్ఢమాసం నిబద్ధుపోసథికా భవన్తి. ఇదం సన్ధాయ వుత్తం "పాటిహారియపక్ఖఞ్చా"తి. **అట్ఠఙ్గసుసమాగత**న్తి అట్ఠఙ్గేహి సుట్ఠు సమాగతం, సమ్పయుత్తన్తి అత్థో. **బ్రహ్మచరియ**న్తి సేట్ఠచరియం. **న తే హి యక్ఖా కీళన్తీ**తి న తే గహేత్వా యక్ఖా కిలమేన్తి.

పున **చాతుద్దసి**న్తి ఇమాయ గాథాయ సామణేరస్స కాయే అధిముత్తా యక్ఖినీ ఆహ. **ఆవి వా యది వా రహో**తి కస్సచి సమ్ముఖే వా పరమ్ముఖే వా. **పముత్యత్థీ**తి పముత్తి అత్థి. **ఉప్పచ్చాపీ**తి ఉప్పతిత్వాపి. సచేపి సకుణో వియ ఉప్పతిత్వా పలాయసి, తథాపి తే మోక్ఖో నత్థీతి వదతి. ఏవఞ్చ పన వత్వా సామణేరం ముఞ్చి. సామణేరో అక్ఖీని ఉమ్మీలేసి, మాతా కేసే పకిరియ అస్ససన్తీ పస్ససన్తీ రోదతి. సో "అమనుస్సేన గహితోమ్హీ"తి న జానాతి. ఓలోకేన్తో పన "అహం పుబ్బే పీఠే నిసిన్నో. మాతా మే అవిదూరే నిసీదిత్వా తణ్డులే ధోవతి. ఇదాని పనమ్హి భూమియం నిసిన్నో, మాతాపి మే అస్ససన్తీ పస్ససన్తీ రోదతి, సకలగామవాసినోపి సన్నిపతితా. కిం ను ఖో ఏత"న్తి? నిపన్నకోవ **మతం వా అమ్మా**తి గాథమాహ.

కామే చజిత్వానాతి దువిధేపి కామే పహాయ. **పునరాగచ్ఛతే**తి విబ్భమనవసేన ఆగచ్ఛతి. **పున జీవం మతో హి సో**తి ఉప్పబ్బజిత్వా పున జీవన్తోపి సో మతకోవ, తస్మా తమ్పి రోదన్తీతి వదతి.

ఇదానిస్స ఘరావాసే ఆదీనవం దస్సేన్తీ **కుక్కుళా**తిఆదిమాహ. తత్థ **కుక్కుళా**తి ఘరావాసో కిర ఉణ్హట్ఠేన కుక్కుళా నామ హోతి. **కస్స ఉజ్ఝాపయామసే**తి – "అభిధావథ, భద్దం తే హోతూ"తి ఏవం వత్వా – "యం త్వం విబ్భమితుకామో యక్ఖేన పాపితో, ఇమం విప్పకారం కస్స మయం ఉజ్ఝాపయామ నిజ్ఝాపయామ ఆరోచయామా"తి వదతి. **పున**

డయ్హితుమిచ్ఛసీతిఆదిత్తఘరతో నీహటభణ్డం వియ ఘరా నీహరిత్వా బుద్ధసాసనే పబ్బజితో పున మహాడాహసదిసే ఘరావాసే డయ్హితుం ఇచ్ఛసీతి అత్థో. సో మాతరి కథేన్తియా కథేన్తియా సల్లక్ఖేత్వా హిరోత్తప్పం పటిలభిత్వా, “నత్థి మయ్హం గిహిభావేన అత్థో”తి ఆహ. అథస్స మాతా “సాధు, తాతా”తి తుట్ఠా పణీతభోజనం భోజేత్వా, “కతి వస్సోసి, తాతా”తి పుచ్ఛి. పరిపుణ్ణవస్సోమ్హి ఉపాసికేతి. “తేన హి, తాత, ఉపసమ్పదం కరోహీ”తి చీవరసాటకే అదాసి. సో తిచీవరం కారాపేత్వా ఉపసమ్పన్నో బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హన్తో తేపిటకో హుత్వా సీలాదీనం ఆగతట్ఠానే తం తం పూరేన్తో నచిరస్సేవ అరహత్తం పత్వా మహాధమ్మకథికో హుత్వా వీసవస్ససతం ఠత్వా సకలజమ్బుదీపం ఖోభేత్వా పరినిబ్బాయి. పఞ్చమం.

౬. పియఙ్కరసుత్తవణ్ణనా

౨౪౦. ఛట్ఠే **జేతవనే**తి జేతవనస్స పచ్ఛన్తే కోసమ్బకకుటి నామ అత్థి, తత్థ విహరతి. **ధమ్మపదానీ**తి ఇధ పాటియేక్కం సఙ్గహం ఆరుళ్హా ఛబ్బీసతివగ్గా తన్తి అధిప్పేతా . తత్ర థేరో తస్మిం సమయే అన్తోవిహారే నిసిన్నో మధురస్సరేన సరభఞ్ఞం కత్వా అప్పమాదవగ్గం భాసతి. **ఏవం తోసేసీ**తి సా కిర పుత్తం పియఙ్కరం అఙ్కేనాదాయ జేతవనస్స పచ్ఛిమభాగతో పట్ఠాయ గోచరం పరియేసన్తీ అనుపుబ్బేన నగరాభిముఖీ హుత్వా ఉచ్చారపస్సావఖేళసిఙ్ఘాణికదుబ్భోజనాని పరియేసమానా థేరస్స వసనట్ఠానం పత్వా మధురస్సరం అస్సోసి. తస్సా సో సద్దో ఛవిఆదీని ఛేత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ హదయఙ్గమనీయో హుత్వా అట్ఠాసి. అథస్సా గోచరపరియేసనే చిత్తమ్పి న ఉప్పజ్జి, ఓహితసోతా ధమ్మమేవ సుణన్తీ ఠితా. యక్ఖదారకస్స పన దహరతాయ ధమ్మస్సవనే చిత్తం నత్థి. సో జిఘచ్ఛాయ పీళితత్తా, “కస్మా అమ్మా గతగతట్ఠానే ఖాణుకో వియ తిట్ఠసి? న మయ్హం ఖాదనీయం వా భోజనీయం వా పరియేససీ”తి పునప్పునం మాతరం చోదేతి. సా “ధమ్మస్సవనస్స మే అన్తరాయం కరోతీ”తి పుత్తకం “మా సద్దం కరి, పియఙ్కరా”తి ఏవం తోసేసి. తత్థ **మా సద్దం కరీ**తి సద్దం మా కరి.

పాణేసు చాతి గాథాయ సా అత్తనో ధమ్మతాయ సమాదిణ్ణం పఞ్చసీలం దస్సేతి. తత్థ **సంయమామసే**తి సంయమామ సంయతా హోమ. ఇమినా పాణాతిపాతా విరతి గహితా, దుతియపదేన ముసావాదా విరతి, తతియపదేన సేసా తిస్సో విరతియో. **అపి ముచ్చేమ పిసాచయోనియా**తి అపి నామ యక్ఖలోకే ఉప్పన్నాని పఞ్చ వేరాని పహాయ, యోనిసో పటిపజ్జిత్వా ఇమాయ ఛాతకదుబ్భిక్ఖాయ పిసాచయక్ఖయోనియా ముచ్చేమ, తాతాతి వదతి. ఛట్ఠం.

౭. పునబ్బసుసుత్తవణ్ణనా

౨౪౧. సత్తమే **తేన ఖో పన సమయేనా**తి కతరసమయేన? సూరియస్స అత్థఙ్గమనసమయేన. తదా కిర భగవా పచ్ఛాభత్తే మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా మహాజనం ఉయ్యోజేత్వా న్హానకోట్ఠకే న్హత్వా గన్ధకుటిపరివేణే పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే పురత్థిమలోకధాతుం ఓలోకయమానో నిసీది. అథేకచారికద్విచారికాదయో పంసుకూలికపిణ్డపాతికభిక్ఖూ అత్తనో అత్తనో వసనట్ఠానేహి నిక్ఖమిత్వా ఆగమ్మ దసబలం వన్దిత్వా రత్తసాణియా పరిక్ఖిపమానా వియ నిసీదింసు. అథ నేసం అజ్ఝాసయం విదిత్వా సత్థా నిబ్బానపటిసంయుత్తం ధమ్మకథం కథేసి.

ఏవం తోసేసీతి సా కిర ధీతరం అఙ్కేనాదాయ పుత్తం అఙ్గులియా గహేత్వా జేతవనపిట్ఠియం పాకారపరిక్ఖేపసమీపే ఉచ్చారపస్సావఖేళసిఙ్ఘాణికం పరియేసమానా అనుపుబ్బేన జేతవనద్వారకోట్ఠకం సమ్పత్తా. భగవతో చ, “ఆనన్ద, పత్తం ఆహర, చీవరం ఆహర, విఘాసాదానం దానం దేహీ”తి కథేన్తస్స సద్దో సమన్తా ద్వాదసహత్థమత్తమేవ గణ్హాతి. ధమ్మం

దేసేన్తస్స సచేపి చక్కవాళపరియన్తం కత్వా పరిసా నిసీదతి, యథా పరిసం గచ్ఛతి, బహిపరిసాయ ఏకఙ్గులిమత్తమ్పి న నిగ్గచ్ఛతి, "మా అకారణా మధురసద్దో నస్సీ"తి. తత్రాయం యక్ఖినీ బహిపరిసాయ ఠితా సద్దం న సుణాతి, ద్వారకోట్ఠకే ఠితాయ పనస్సా మహతియా బుద్ధవీథియా అభిముఖే ఠితా గన్ధకుటి పఞ్ఞాయి. సా నివాతే దీపసిఖా వియ బుద్ధగారవేన హత్థకుక్కుచ్చాదిరహితం నిచ్చలం పరిసం దిస్వా – "నూన మేత్థ కిఞ్చి భాజనీయభణ్డం భవిస్సతి, యతో అహం సప్పితేలమధుఫాణితాదీసు కిఞ్చిదేవ పత్తతో వా హత్థతో వా పగ్ఘరన్తం భూమియం వా పన పతితం లభిస్సామీ"తి అన్తోవిహారం పావిసి. ద్వారకోట్ఠకే అవరుద్ధకానం నివారణత్థాయ ఠితా ఆరక్ఖదేవతా యక్ఖినియా ఉపనిస్సయం దిస్వా న నివారేసి. తస్సా సహ పరిసాయ ఏకీభావగమనేన మధురస్సరో ఛవిఆదీని ఛిన్దిత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ అట్ఠాసి. తం ధమ్మస్సవనత్థాయ నిచ్చలం ఠితం పురిమనయేనేవ పుత్తకా చోదయింసు. సా "ధమ్మస్సవనస్స మే అన్తరాయం కరోన్తీ"తి పుత్తకే **తుణ్హీ ఉత్తరికే హోహీ**తి ఏవం తోసేసి.

తత్థ **యావా**తి యావ ధమ్మం సుణామి, తావ తుణ్హీ హోహీతి అత్థో. **సబ్బగన్థప్పమోచనన్తి** నిబ్బానం ఆగమ్మ సబ్బే గన్థా పముచ్చన్తి, తస్మా తం సబ్బగన్థప్పమోచనన్తి వుచ్చతి. **అతివేలా**తి వేలాతిక్కన్తా పమాణాతిక్కన్తా. **పియాయనా**తి మగ్గనా పత్థనా. **తతో పియతరన్తి** యా అయం అస్స ధమ్మస్స మగ్గనా పత్థనా, ఇదం మయ్హం తతో పియతరన్తి అత్థో. పియతరాతి వా పాఠో. **పాణినన్తి** యథా పాణీనం దుక్ఖా మోచేతి. కే మోచేతీతి? పాణినేతి ఆహరిత్వా వత్తబ్బం. **యం ధమ్మం అభిసమ్బుద్ధన్తి**, యం ధమ్మం భగవా అభిసమ్బుద్ధో. **తుణ్హీభూతాయముత్తరా**తి న కేవలం అహమేవ, అయం మే భగినీ ఉత్తరాపి తుణ్హీభూతాతి వదతి. **సద్ధమ్మస్స అనఞ్ఞాయా**తి, అమ్మ, మయం పుబ్బేపి ఇమం సద్ధమ్మమేవ అజానిత్వా ఇదాని ఇదం ఖుప్పిపాసాదిదుక్ఖం అనుభవన్తా దుక్ఖం చరామ విహరామ.

చక్ఖుమాతి పఞ్చహి చక్ఖూహి చక్ఖుమా. ధమ్మం దేసేన్తోయేవ భగవా పరిసం సల్లక్ఖయమానో తస్సా యక్ఖినియా చేవ యక్ఖదారకస్స చ సోతాపత్తిఫలస్స ఉపనిస్సయం దిస్వా దేసనం వినివట్టేత్వా చతుసచ్చకథం దీపేతి, తం సుత్వా తస్మింయేవ దేసే ఠితా యక్ఖినీ సద్ధిం పుత్తేన సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా. ధీతుయాపి పనస్సా ఉపనిస్సయో అత్థి, అతిదహరత్తా పన దేసనం సమ్పటిచ్ఛితుం నాసక్ఖి.

ఇదాని సా యక్ఖినీ పుత్తస్స అనుమోదనం కరోన్తీ **సాధు ఖో పణ్డితో నామా**తిఆదిమాహ. **అజ్జాహమ్హి సముగ్గతా**తి అహమ్హి అజ్జ వట్టతో ఉగ్గతా సముగ్గతా సాసనే వా ఉగ్గతా సముగ్గతా, త్వమ్పి సుఖీ హోహీతి. **దిట్ఠానీ**తి మయా చ తయా చ దిట్ఠాని. **ఉత్తరాపి సుణాతు మే**తి, "అమ్హాకం చతుసచ్చపటివేధభావం, ధీతా మే ఉత్తరాపి, సుణాతూ"తి వదతి. సహ సచ్చపటివేధేనేవ సాపి సూచిలోమో వియ సబ్బం సేతకణ్డుకచ్ఛుఆదిభావం పహాయ దిబ్బసమ్పత్తిం పటిలభతి సద్ధిం పుత్తేన. ధీతా పనస్సా యథా నామ లోకే మాతాపితూహి ఇస్సరియే లద్ధే పుత్తానమ్పి తం హోతి, ఏవం మాతు-ఆనుభావేనేవ సమ్పత్తిం లభి. తతో పట్ఠాయ చ సా సద్ధిం పుత్తకేహి గన్ధకుటిసమీపరుక్ఖేయేవ నివాసరుక్ఖం లభిత్వా సాయం పాతం బుద్ధదస్సనం లభమానా ధమ్మం సుణమానా దీఘరత్తం తత్థేవ వసి. సత్తమం.

౮. సుదత్తసుత్తవణ్ణనా

౨౪౨. అట్ఠమే **కేనచిదేవ కరణీయేనా**తి వాణిజ్జకమ్మం అధిప్పేతం. అనాథపిణ్డికో చ రాజగహసేట్ఠి చ అఞ్ఞమఞ్ఞం భగినిపతికా హోన్తి. యదా రాజగహే ఉట్ఠానకభణ్డకం మహగ్ఘం హోతి, తదా రాజగహసేట్ఠి తం గహేత్వా పఞ్చసకటసతేహి

సావత్థిం గన్త్వా యోజనమత్తే ఠితో అత్తనో ఆగతభావం జానాపేతి. అనాథపిణ్డికో పచ్చుగ్గన్త్వా తస్స మహాసక్కారం కత్వా ఏకయానం ఆరోపేత్వా సావత్థిం పవిసతి. సో సచే భణ్డం లహుకం విక్కీయతి, విక్కిణాతి. నో చే, భగినిఘరే ఠపేత్వా పక్కమతి. అనాథపిణ్డికోపి తథేవ కరోతి. స్వాయం తదాపి తేనేవ కరణీయేన అగమాసి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

తం దివసం పన రాజగహసేట్ఠి యోజనమత్తే ఠితేన అనాథపిణ్డికేన ఆగతభావజాననత్థం పేసితం పణ్ణం న సుణి, ధమ్మస్సవనత్థాయ విహారం అగమాసి. సో ధమ్మకథం సుత్వా స్వాతనాయ బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా అత్తనో ఘరే ఉద్ధనఖణాపనదారుఫాలనాదీని కారేసి. అనాథపిణ్డికోపి "ఇదాని మయ్హం పచ్చుగ్గమనం కరిస్సతి, ఇదాని కరిస్సతీ"తి ఘరద్వారేపి పచ్చుగ్గమనం అలభిత్వా అన్తోఘరం పవిట్ఠో పటిసన్థారమ్పి న బహుం అలత్థ. "కిం, మహాసేట్ఠి, కుసలం దారకరూపానం? నసి మగ్గే కిలన్తో"తి? ఏత్తకోవ పటిసన్థారో అహోసి. సో తస్స మహబ్యాపారం దిస్వా, "కిం ను తే, గహపతి, ఆవాహో వా భవిస్సతీ"తి? ఖన్ధకే (చూళవ॰ ౩౦౪) ఆగతనయేనేవ కథం పవత్తేత్వా తస్స ముఖతో బుద్ధసద్దం సుత్వా పఞ్చవణ్ణం పీతిం పటిలభి. సా తస్స సీసేన ఉట్ఠాయ యావ పాదపిట్ఠియా, పాదపిట్ఠియా ఉట్ఠాయ యావ సీసా గచ్ఛతి, ఉభతో ఉట్ఠాయ మజ్ఝే ఓసరతి, మజ్ఝే ఉట్ఠాయ ఉభతో గచ్ఛతి. సో పీతియా నిరన్తరం ఫుట్ఠో, "బుద్ధోతి త్వం, గహపతి, వదేసి? బుద్ధో తాహం, గహపతి, వదామీ"తి ఏవం తిక్ఖత్తుం పుచ్ఛిత్వా, "ఘోసోపి ఖో ఏసో దుల్లభో లోకస్మిం యదిదం బుద్ధో"తి ఆహ. ఇదం సన్ధాయ వుత్తం "అస్సోసి ఖో అనాథపిణ్డికో, గహపతి, బుద్ధో కిర లోకే ఉప్పన్నో"తి.

ఏతదహోసి అకాలో ఖో అజ్జాతి సో కిర తం సేట్ఠిం పుచ్ఛి, "కుహిం గహపతి సత్థా విహరతీ"తి? అథస్స సో – "బుద్ధా నామ దురాసదా ఆసీవిససదిసా హోన్తి, సత్థా సీవథికాయ వసతి, న సక్కా తత్థ తుమ్హాదిసేహి ఇమాయ వేలాయ గన్తు"న్తి ఆచిక్ఖి. అథస్స ఏతదహోసి. **బుద్ధగతాయ సతియా నిపజ్జీ**తి తందివసం కిరస్స భణ్డసకటేసు వా ఉపట్ఠాకేసు వా చిత్తమ్పి న ఉప్పజ్జి, సాయమాసమ్పి న అకాసి, సత్తభూమికం పన పాసాదం ఆరుయ్హ సుపఞ్ఞత్తాలఙ్కతవరసయనే "బుద్ధో బుద్ధో"తి సజ్ఝాయం కరోన్తోవ నిపజ్జిత్వా నిద్దం ఓక్కమి. తేన వుత్తం "బుద్ధగతాయ సతియా నిపజ్జీ"తి.

రత్తియా సుదం తిక్ఖత్తుం ఉట్ఠాసి పభాతన్తి మఞ్ఞమానోతి పఠమయామే తావ వీతివత్తే ఉట్ఠాయ బుద్ధం అనుస్సరి, అథస్స బలవప్పసాదో ఉదపాది, పీతిఆలోకో అహోసి, సబ్బతమం విగచ్ఛి, దీపసహస్సుజ్జలం వియ చన్దుట్ఠానం సూరియుట్ఠానం వియ చ జాతం. సో "పభాతం ఆపన్నో వతమ్హి, సూరియో ఉగ్గతో"తి ఉట్ఠాయ ఆకాసతలే ఠితం చన్దం ఉల్లోకేత్వా "ఏకోవ యామో గతో, అఞ్ఞే ద్వే అత్థీ"తి పున పవిసిత్వా నిపజ్జి. ఏతేనుపాయేన మజ్ఝిమయామావసానేపి పచ్ఛిమయామావసానేపీతి తిక్ఖత్తుం ఉట్ఠాసి. పచ్ఛిమయామావసానే పన బలవపచ్చూసేయేవ ఉట్ఠాయ ఆకాసతలం ఆగన్త్వా మహాద్వారాభిముఖోవ అహోసి, సత్తభూమికద్వారం సయమేవ వివటం అహోసి. సో పాసాదా ఓరుయ్హ అన్తరవీథిం పటిపజ్జి.

వివరింసూతి "అయం మహాసేట్ఠి 'బుద్ధుపట్ఠానం గమిస్సామీ'తి నిక్ఖన్తో, పఠమదస్సనేనేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ తిణ్ణం రతనానం అగ్గుపట్ఠాకో హుత్వా అసదిసం సఙ్ఘారామం కత్వా చాతుద్దిసస్స అరియగణస్స అనావటద్వారో భవిస్సతి, న యుత్తమస్స ద్వారం పిదహితు"న్తి చిన్తేత్వా వివరింసు. **అన్తరధాయీ**తి రాజగహం కిర ఆకిణ్ణమనుస్సం అన్తోనగరే నవ కోటియో, బహినగరే నవాతి తం ఉపనిస్సాయ అట్ఠారస మనుస్సకోటియో వసన్తి. అవేలాయ మతమనుస్సే బహి నీహరితుం అసక్కోన్తా అట్టాలకే ఠత్వా బహిద్వారే ఖిపన్తి. మహాసేట్ఠి నగరతో బహినిక్ఖన్తమత్తోవ అల్లసరీరం పాదేన అక్కమి, అపరమ్పి పిట్ఠిపాదేన పహరి. మక్ఖికా ఉప్పతిత్వా పరికిరింసు. దుగ్గన్ధో నాసపుటం అభిహని. బుద్ధప్పసాదో తనుత్తం గతో.

తేనస్స ఆలోకో అన్తరధాయి, అన్ధకారో పాతురహోసి. **సద్దమనుస్సావేసీతి** "సేట్ఠిస్స ఉస్సాహం జనేస్సామీ"తి సువణ్ణకిఙ్కిణికం ఘట్టేన్తో వియ మధురస్సరేన సద్దం అనుస్సావేసి.

సతం కఞ్ఞాసహస్సానీతి పురిమపదానిపి ఇమినావ సహస్సపదేన సద్ధిం సమ్బన్ధనీయాని. యథేవ హి సతం కఞ్ఞాసహస్సాని, సతం సహస్సాని హత్థీ, సతం సహస్సాని అస్సా, సతం సహస్సాని రథాతి అయమేత్థ అత్థో. ఇతి ఏకేకసతసహస్సమేవ దీపితం. **పదవీతిహారస్సా**తి పదవీతిహారో నామ సమగమనే ద్విన్నం పదానం అన్తరే ముట్ఠిరతనమత్తం. **కలం నాగ్ఘన్తి సోళసిన్తి** తం ఏకం పదవీతిహారం సోళసభాగే కత్వా తతో ఏకో కోట్ఠాసో పున సోళసధా, తతో ఏకో సోళసధాతి ఏవం సోళస వారే సోళసధా భిన్నస్స ఏకో కోట్ఠాసో సోళసికలా నామ, తం సోళసికలం ఏతాని చత్తారి సతసహస్సాని న అగ్ఘన్తి. ఇదం వుత్తం హోతి – సతం హత్థిసహస్సాని సతం అస్ససహస్సాని సతం రథసహస్సాని సతం కఞ్ఞాసహస్సాని, తా చ ఖో ఆముక్కమణికుణ్డలా సకలజమ్బుదీపరాజధీతరో వాతి ఇమస్మా ఏత్తకా లాభా విహారం గచ్ఛన్తస్స తస్మిం సోళసికలసఙ్ఖాతే పదేసే పవత్తచేతనావ ఉత్తరితరాతి. ఇదం పన విహారగమనం కస్స వసేన గహితన్తి? విహారం గన్త్వా అనన్తరాయేన సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహన్తస్స. "గన్ధమాలాదీహి పూజం కరిస్సామి , చేతియం వన్దిస్సామి, ధమ్మం సోస్సామి, దీపపూజం కరిస్సామి, సఙ్ఘం నిమన్తేత్వా దానం దస్సామి, సిక్ఖాపదేసు వా సరణేసు వా పతిట్ఠహిస్సామీ"తి గచ్ఛతోపి వసేన వట్టతియేవ.

అన్ధకారో అన్తరధాయీతి సో కిర చిన్తేసి – "అహం ఏకకోతి సఞ్ఞం కరోమి, అనుయుత్తాపి మే అత్థి, కస్మా భాయామీ"తి సూరో అహోసి. అథస్స బలవా బుద్ధప్పసాదో ఉదపాది. తస్మా అన్ధకారో అన్తరధాయీతి. సేసవారేసుపి ఏసేవ నయో. అపిచ పురతో పురతో గచ్ఛన్తో భింసనకే సుసానమగ్గే అట్ఠికసఙ్ఖలికసమంసలోహితన్తిఆదీని అనేకవిధాని కుణపాని అద్దస . సోణసిఙ్గాలాదీనం సద్దం అస్సోసి. తం సబ్బం పరిస్సయం పునప్పునం బుద్ధగతం పసాదం వడ్ఢేత్వా మద్దన్తో అగమాసియేవ.

ఏహి సుదత్తాతి సో కిర సేట్ఠి గచ్ఛమానోవ చిన్తేసి – "ఇమస్మిం లోకే బహూ పూరణకస్సపాదయో తిత్థియా 'మయం బుద్ధా మయం బుద్ధా'తి వదన్తి, కథం ను ఖో అహం సత్థు బుద్ధభావం జానేయ్య"న్తి? అథస్స ఏతదహోసి – "మయ్హం గుణవసేన ఉప్పన్నం నామం మహాజనో జానాతి, కులదత్తియం పన మే నామం అఞ్ఞత్ర మయా న కోచి జానాతి. సచే బుద్ధో భవిస్సతి, కులదత్తికనామేన మం ఆలపిస్సతీ"తి. సత్థా తస్స చిత్తం ఞత్వా ఏవమాహ.

పరినిబ్బుతోతి కిలేసపరినిబ్బానేన పరినిబ్బుతో. **ఆసత్తియో**తి తణ్హాయో. **సన్తిన్తి** కిలేసవూపసమం. **పప్పుయ్యా**తి పత్వా. ఇదఞ్చ పన వత్వా సత్థా తస్స అనుపుబ్బికథం కథేత్వా మత్థకే చత్తారి సచ్చాని పకాసేసి. సేట్ఠి ధమ్మదేసనం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేత్వా పునదివసతో పట్ఠాయ మహాదానం దాతుం ఆరభి. బిమ్బిసారాదయో సేట్ఠిస్స సాసనం పేసేన్తి – "త్వం ఆగన్తుకో, యం నప్పహోతి, తం ఇతో ఆహరాపేహీ"తి. సో "అలం తుమ్హే బహుకిచ్చా"తి సబ్బే పటిక్ఖిపిత్వా పఞ్చహి సకటసతేహి ఆనీతవిభవేన సత్తాహం మహాదానం అదాసి. దానపరియోసానే చ భగవన్తం సావత్థియం వస్సావాసం పటిజానాపేత్వా రాజగహస్స చ సావత్థియా చ అన్తరే యోజనే యోజనే సతసహస్సం దత్వా పఞ్చచత్తాలీస విహారే కారేన్తో సావత్థిం గన్త్వా జేతవనమహావిహారం కారేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నియ్యాదేసీతి. అట్ఠమం.

౯. పఠమసుక్కాసుత్తవణ్ణనా

౨౪౩. నవమే **రథికాయ రథిక**న్తి ఏకం రథికం గహేత్వా తతో అపరం గచ్ఛన్తో రథికాయ రథికం ఉపసఙ్కమన్తో నామ హోతి. సిఙ్ఘాటకేపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ చ **రథికా**తి రచ్ఛా. **సిఙ్ఘాటక**న్తి చతుక్కం. **కిం మే కతా**తి కిం ఇమే కతా? కిం కరోన్తీతి అత్థో. **మధుపీతావ సేయరే**తి గన్ధమధుపానం పీతా వియ సయన్తి. గన్ధమధుపానం పీతో కిర సీసం ఉక్ఖిపితుం న సక్కోతి, అసఞ్ఞీ హుత్వా సయతేవ. తస్మా ఏవమాహ.

తఞ్చ పన అప్పటివానీయన్తి తఞ్చ పన ధమ్మం అప్పటివానీయం దేసేతి. బాహిరకఞ్హి సుమధురమ్పి భోజనం పునప్పునం భుఞ్జన్తస్స న రుచ్చతి, "అపనేథ, కిం ఇమినా"తి? పటివానేతబ్బం అపనేతబ్బం హోతి, న ఏవమయం ధమ్మో. ఇమం హి ధమ్మం పణ్డితా వస్ససతమ్పి వస్ససహస్సమ్పి సుణన్తా తిత్తిం న గచ్ఛన్తి. తేనాహ "అప్పటివానీయ"న్తి. **అసేచనకమోజవ**న్తి అనాసిత్తకం ఓజవన్తం. యథా హి బాహిరాని అసమ్భిన్నపాయాసాదీనిపి సప్పిమధుసక్ఖరాహి ఆసిత్తాని యోజితానేవ మధురాని ఓజవన్తాని హోన్తి, న ఏవమయం ధమ్మో. అయం హి అత్తనో ధమ్మతాయ మధురో చేవ ఓజవా చ, న అఞ్ఞేన ఉపసిత్తో. తేనాహ "అసేచనకమోజవ"న్తి. **పివన్తి మఞ్ఞే సప్పఞ్ఞా**తి పణ్డితపురిసా పివన్తి వియ. **వలాహకమేవ పన్థగూ**తి వలాహకన్తరతో నిక్ఖన్తఉదకం ఘమ్మాభితత్తా పథికా వియ. నవమం.

౧౦-౧౧. దుతియసుక్కాసుత్తాదివణ్ణనా

౨౪౪. దసమే **పుఞ్ఞం వత పసవి బహు**న్తి బహుం వత పుఞ్ఞం పసవతీతి. దసమం.

౨౪౫. ఏకాదసమం ఉత్తానమేవ. ఏకాదసమం.

౧౨. ఆళవకసుత్తవణ్ణనా

౨౪౬. ద్వాదసమే **ఆళవియ**న్తి ఆళవీతి తం రట్ఠమ్పి నగరమ్పి. తఞ్చ భవనం నగరస్స అవిదూరే గావుతమత్తే ఠితం. భగవా తత్థ విహరన్తో తం నగరం ఉపనిస్సాయ ఆళవియం విహరతీతి వుత్తో. **ఆళవకస్స యక్ఖస్స భవనే**తి ఏత్థ పన అయమనుపుబ్బికథా – ఆళవకో కిర రాజా వివిధనాటకూపభోగం ఛడ్డేత్వా చోరపటిబాహనత్థం పటిరాజనిసేధనత్థం బ్యాయామకరణత్థఞ్చ సత్తమే సత్తమే దివసే మిగవం గచ్ఛన్తో ఏకదివసం బలకాయేన సద్ధిం కతికం అకాసి – "యస్స పస్సేన మిగో పలాయతి, తస్సేవ సో భారో"తి. అథ తస్సేవ పస్సేన మిగో పలాయి, జవసమ్పన్నో రాజా ధనుం గహేత్వా పత్తికోవ తియోజనం తం మిగం అనుబన్ధి. ఏణిమిగా చ తియోజనవేగా ఏవ హోన్తి. అథ పరిక్ఖీణజవం తం ఉదకం వియ పవిసిత్వా ఠితం వధిత్వా ద్విధా ఛేత్వా అనత్థికోపి మంసేన "నాసక్ఖి మిగం గహేతు"న్తి అపవాదమోచనత్థం కాజేనాదాయ ఆగచ్ఛన్తో నగరస్సావిదూరే బహలపత్తపలాసం మహానిగ్రోధం దిస్వా పరిస్సమవినోదనత్థం తస్స మూలముపగతో. తస్మిఞ్చ నిగ్రోధే ఆళవకో యక్ఖో మహారాజసన్తికా భవనం లభిత్వా మజ్ఝన్హికసమయే తస్స రుక్ఖస్స ఛాయాయ ఫుట్ఠోకాసం పవిట్ఠే పాణినో ఖాదన్తో పటివసతి. సో తం దిస్వా ఖాదితుం ఉపగతో. రాజా తేన సద్ధిం కతికం అకాసి – "ముఞ్చ మం, అహం తే దివసే దివసే మనుస్సఞ్చ థాలిపాకఞ్చ పేసేస్సామీ"తి. యక్ఖో – "త్వం రాజూపభోగేన పమత్తో న సరిస్ససి, అహం పన భవనం అనుపగతఞ్చ అననుఞ్ఞాతఞ్చ ఖాదితుం న లభామి, స్వాహం భవన్తమ్పి జీయేయ్య"న్తి న ముఞ్చి. రాజా "యం దివసం న పేసేమి, తం దివసం మం గహేత్వా ఖాదా"తి అత్తానం అనుజానిత్వా తేన ముత్తో నగరాభిముఖో అగమాసి.

బలకాయో మగ్గే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా రితో రాజానం దిస్వా, “కిం, మహారాజ, అయసమత్తభయా ఏవం కిలన్తోసీ”తి? వదన్తో పచ్చుగ్గన్త్వా పటిగ్గహేసి. రాజా తం పవత్తిం అనారోచేత్వా నగరం గన్త్వా కతపాతరాసో నగరగుత్తికం ఆమన్తేత్వా ఏతమత్థం ఆరోచేసి. నగరగుత్తికో – “కిం, దేవ , కాలపరిచ్ఛేదో కతో”తి ఆహ? న కతో భణేతి. దుట్ఠు కతం, దేవ, అమనుస్సా హి పరిచ్ఛిన్నమత్తమేవ లభన్తి, అపరిచ్ఛిన్నే పన జనపదస్సాబాధో భవిస్సతి, హోతు దేవ, కిఞ్చాపి ఏవమకాసి, అప్పోస్సుక్కో త్వం రజ్జసుఖమనుభోహి, అహమేత్థ కాతబ్బం కరిస్సామీతి. సో కాలస్సేవ వుట్ఠాయ బన్ధనాగారద్వారే ఠత్వా యే యే వజ్ఝా హోన్తి, తే తే సన్ధాయ “యో జీవితత్థికో, సో నిక్ఖమతూ”తి భణతి. యో పఠమం నిక్ఖమతి, తం గేహం నేత్వా న్హాపేత్వా భోజేత్వా చ “ఇమం థాలిపాకం యక్ఖస్స దేహీ”తి పేసేతి. తం రుక్ఖమూలం పవిట్ఠమత్తంయేవ యక్ఖో భేరవం అత్తభావం నిమ్మినిత్వా మూలకన్దం వియ ఖాది. యక్ఖానుభావేన కిర మనుస్సానం కేసాదీని ఉపాదాయ సకలసరీరం నవనీతపిణ్డం వియ హోతి, యక్ఖస్స భత్తం గాహాపేతుం గతపురిసా తం దిస్వా భీతా యథామిత్తం ఆరోచేసుం. తతో పభుతి “రాజా చోరే గహేత్వా యక్ఖస్స దేతీ”తి మనుస్సా చోరకమ్మతో పటివిరతా. తతో అపరేన సమయేన నవచోరానం అభావేన పురాణచోరానఞ్చ పరిక్ఖయేన బన్ధనాగారాని సుఞ్ఞాని అహేసుం.

అథ నగరగుత్తికో రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా అత్తనో ధనం నగరరచ్చాసు ఛడ్డాపేసి “అప్పేవ నామ కోచి లోభేన గణ్హేయ్యా”తి. తం పాదేనపి కోచి నచ్ఛుపి. సో చోరే అలభన్తో అమచ్చానం ఆరోచేసి. అమచ్చా “కులపటిపాటియా ఏకమేకం జిణ్ణకం పేసేమ, సో పకతియాపి మచ్చుపథే వత్తతీ”తి ఆహంసు. రాజా “అమ్హాకం పితరం అమ్హాకం పితామహం పేసేతీతి మనుస్సా ఖోభం కరిస్సన్తి, మా వో ఏతం రుచ్చీ”తి వారేసి. “తేన హి, దేవ, దారకం పేసేమ ఉత్తానసేయ్యకం, తథావిధస్స హి ‘మాతా మే’తి ‘పితా మే’తి సినేహో నత్థీ”తి ఆహంసు. రాజా అనుజాని. తే తథా అకంసు. నగరే దారకమాతరో చ దారకే గహేత్వా గబ్భినియో చ పలాయిత్వా పరజనపదే దారకే సంవడ్ఢేత్వా ఆనేన్తి. ఏవం ద్వాదస వస్సాని గతాని.

తతో ఏకదివసం సకలనగరం విచినిత్వా ఏకమ్పి దారకం అలభిత్వా అమచ్చా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం – “నత్థి, దేవ, నగరే దారకో ఠపేత్వా అన్తేపురే తవ పుత్తం ఆళవకకుమార”న్తి. రాజా “యథా మమ పుత్తో పియో, ఏవం సబ్బలోకస్స, అత్తనా పన పియతరం నత్థి, గచ్ఛథ తమ్పి దత్వా మమ జీవితం రక్ఖథా”తి. తేన చ సమయేన ఆళవకస్స మాతా పుత్తం న్హాపేత్వా మణ్డేత్వా దుకూలచుమ్బటకే కత్వా అఙ్కే సయాపేత్వా నిసిన్నా హోతి. రాజపురిసా రఞ్ఞో ఆణాయ తత్థ గన్త్వా విప్పలపన్తియా తస్సా సోళసన్నఞ్చ దేవిసహస్సానం సద్ధిం ధాతియా తం ఆదాయ పక్కమింసు, “స్వే యక్ఖభక్ఖో భవిస్సతీ”తి. తందివసఞ్చ భగవా పచ్చూససమయం పచ్చుట్ఠాయ జేతవనవిహారే గన్ధకుటియం మహాకరుణాసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా బుద్ధచక్ఖునా లోకం ఓలోకేన్తో అద్దస ఆళవకస్స కుమారస్స అనాగామిఫలుప్పత్తియా ఉపనిస్సయం యక్ఖస్స చ సోతాపత్తిఫలుప్పత్తియా, దేసనాపరియోసానే చ చతురాసీతిపాణసహస్సానం ధమ్మచక్ఖుపటిలాభస్సాతి. సో విభాతాయ రత్తియా పురిమభత్తకిచ్చం కత్వా సునిట్ఠితపచ్ఛాభత్తకిచ్చో కాళపక్ఖూపోసథదివసే వత్తమానే ఓగ్గతే సూరియే ఏకో అదుతియో పత్తచీవరమాదాయ పాదమగ్గేనేవ సావత్థితో తింస యోజనాని గన్త్వా తస్స యక్ఖస్స భవనం పావిసి. తేన వుత్తం “ఆళవకస్స యక్ఖస్స భవనే”తి.

కిం పన భగవా యస్మిం నిగ్రోధే ఆళవకస్స భవనం, తస్స మూలే విహాసి, ఉదాహు భవనేయేవాతి? భవనేయేవ. యథేవ హి యక్ఖా అత్తనో భవనం పస్సన్తి, తథా భగవాపి. సో తత్థ గన్త్వా భవనద్వారే అట్ఠాసి. తదా ఆళవకో హిమవన్తే యక్ఖసమాగమం గతో హోతి. తతో ఆళవకస్స ద్వారపాలో గద్రభో నామ యక్ఖో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా, “కిం,

భన్తే, భగవా వికాలే ఆగతో”తి ఆహ. ఆమ, గద్రభ, ఆగతోమ్హి, సచే తే అగరు, విహరేయ్యామేకరత్తం ఆళవకస్స భవనేతి . న మే, భన్తే, గరు, అపిచ ఖో సో యక్ఖో కక్ఖళో ఫరుసో, మాతాపితూనమ్పి అభివాదనాదీని న కరోతి, మా రుచ్చి భగవతో ఇధ వాసోతి. జానామి, గద్రభ, తస్స సభావం, న కోచి మమన్తరాయో భవిస్సతి. సచే తే అగరు, విహరేయ్యామేకరత్తన్తి.

దుతియమ్పి గద్రభో యక్ఖో భగవన్తం ఏతదవోచ – “అగ్గితత్తకపాలసదిసో, భన్తే, ఆళవకో, మాతాపితరోతి వా సమణబ్రాహ్మణాతి వా ధమ్మోతి వా న జానాతి, ఇధాగతానం పన చిత్తక్ఖేపమ్పి కరోతి, హదయమ్పి ఫాలేతి, పాదేపి గహేత్వా పరసముద్దం వా పరచక్కవాళం వా ఖిపతీ”తి. దుతియమ్పి భగవా ఆహ – “జానామి, గద్రభ, సచేపి తే అగరు, విహరేయ్యామేకరత్త”న్తి. న మే, భన్తే, గరు, అపిచ ఖో సో యక్ఖో అత్తనో అనారోచేత్వా అనుజానన్తం మం జీవితాపి వోరోపేయ్య, ఆరోచేమి, భన్తే, తస్సాతి. యథాసుఖం , గద్రభ, ఆరోచేహీతి. “తేన హి, భన్తే, త్వమేవ జానాహీ”తి భగవన్తం అభివాదేత్వా హిమవన్తాభిముఖో పక్కామి. భవనద్వారమ్పి సయమేవ భగవతో వివరమదాసి. భగవా అన్తోభవనం పవిసిత్వా యత్థ అభిలక్ఖితేసు మఙ్గలదివసాదీసు నిసీదిత్వా ఆళవకో సిరిం అనుభోతి, తస్మింయేవ దిబ్బరతనమయే పల్లఙ్కే నిసీదిత్వా సువణ్ణాభం ముఞ్చి. తం దిస్వా యక్ఖస్స ఇత్థియో ఆగన్త్వా భగవన్తం వన్దిత్వా సమ్పరివారేత్వా నిసీదింసు. భగవా “పుబ్బే తుమ్హే దానం దత్వా సీలం సమాదియిత్వా పూజనేయ్యం పూజేత్వా ఇమం సమ్పత్తిం పత్తా, ఇదానిపి తథేవ కరోథ, మా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఇస్సామచ్ఛరియాభిభూతా విహరథా”తిఆదినా నయేన తాసం పకిణ్ణకధమ్మకథం కథేసి. తా భగవతో మధురనిగ్ఘోసం సుత్వా సాధుకారసహస్సాని దత్వా భగవన్తం సమ్పరివారేత్వా నిసీదింసుయేవ. గద్రభోపి హిమవన్తం గన్త్వా ఆళవకస్సారోచేసి – “యగ్ఘే , మారిస, జానేయ్యాసి విమానే తే భగవా నిసిన్నో”తి. సో గద్రభస్స సఞ్ఞం అకాసి “తుణ్హీ హోహి, గన్త్వా కత్తబ్బం కరిస్సామీ”తి. పురిసమానేన కిర లజ్జితో అహోసి, తస్మా “మా కోచి పరిసమజ్ఝే సుణేయ్యా”తి ఏవమకాసి.

తదా సాతాగిరహేమవతా భగవన్తం జేతవనేయేవ వన్దిత్వా “యక్ఖసమాగమం గమిస్సామా”తి సపరివారా నానాయానేహి ఆకాసేన గచ్ఛన్తి. ఆకాసే చ యక్ఖానం సబ్బత్థ మగ్గో నత్థి, ఆకాసట్ఠాని విమానాని పరిహరిత్వా మగ్గట్ఠానేనేవ మగ్గో హోతి. ఆళవకస్స పన విమానం భూమట్ఠం సుగుత్తం పాకారపరిక్ఖిత్తం సుసంవిహితద్వారఅట్టాలకగోపురం ఉపరి కంసజాలసఞ్ఛన్నం మఞ్జూససదిసం తియోజనం ఉబ్బేధేన, తస్స ఉపరి మగ్గో హోతి. తే తం పదేసమాగమ్మ గన్తుం నాసక్ఖింసు. బుద్ధానం హి నిసిన్నోకాసస్స ఉపరిభాగేన యావ భవగ్గా కోచి గన్తుం న సక్కోతి. తే “కిమిద”న్తి? ఆవజ్జేత్వా భగవన్తం దిస్వా ఆకాసే ఖిత్తలేడ్డు వియ ఓరుయ్హ వన్దిత్వా ధమ్మం సుత్వా పదక్ఖిణం కత్వా, “యక్ఖసమాగమం గచ్ఛామ భగవా”తి తీణి వత్థూని పసంసన్తా యక్ఖసమాగమం అగమంసు. ఆళవకో తే దిస్వా, “ఇధ నిసీదథా”తి పటిక్కమ్మ ఓకాసమదాసి. తే ఆళవకస్స నివేదేసుం – “లాభా తే, ఆళవక, యస్స తే భవనే భగవా విహరతి, గచ్ఛావుసో, భగవన్తం పయిరుపాసస్సూ”తి. ఏవం భగవా భవనేయేవ విహాసి, న యస్మిం నిగ్రోధే ఆళవకస్స భవనం, తస్స మూలేతి. తేన వుత్తం – “ఏకం సమయం భగవా ఆళవియం విహరతి ఆళవకస్స యక్ఖస్స భవనే”తి.

అథ ఖో ఆళవకో...పే.... ఏతదవోచ – ‘‘నిక్ఖమ, సమణా’’తి కస్మా పనాయం ఏతదవోచ? రోసేతుకామతాయ. తత్రేవం ఆదితో పభుతి సమ్బన్ధో వేదితబ్బో – అయం హి యస్మా అస్సద్ధస్స సద్ధాకథా దుక్కథా హోతి దుస్సీలాదీనం సీలాదికథా వియ, తస్మా తేసం యక్ఖానం సన్తికా భగవతో పసంసం సుత్వాయేవ అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తలోణసక్ఖరా వియ అబ్భన్తరే కోపేన తటతటాయమానహదయో హుత్వా “కో సో భగవా నామ, యో మమ భవనం పవిట్ఠో”తి ఆహ. తే అహంసు – “న త్వం,

ఆవుసో, జానాసి భగవన్తం అమ్హాకం సత్థారం, యో తుసితభవనే ఠితో పఞ్చమహావిలోకితం విలోకేత్వా"తిఆదినా నయేన యావ ధమ్మచక్కపవత్తనా కథేన్తా పటిసన్ధిఆదీసు ద్వత్తింస పుబ్బనిమిత్తాని వత్వా, "ఇమానిపి త్వం, ఆవుసో, అచ్ఛరియాని నాద్దసా"తి? చోదేసుం. సో దిస్వాపి కోధవసేన "నాద్దస"న్తి ఆహ. ఆవుసో ఆళవక, పస్సేయ్యాసి వా త్వం, న వా, కో తయా అత్థో పస్సతా వా అపస్సతా వా? కిం త్వం కరిస్ససి అమ్హాకం సత్థునో, యో త్వం తం ఉపనిధాయ చలక్కకుధ-మహాఉసభసమీపే తదహుజాతవచ్ఛకో వియ, తిధా పభిన్నమత్తవారణసమీపే భిక్కపోతకో వియ, భాసురవిలమ్బితకేసరసోభితక్ఖన్ధస్స మిగరఞ్ఞో సమీపే జరసిఙ్గాలో వియ, దియడ్ఢయోజనసతపవడ్ఢకాయసుపణ్ణరాజసమీపే ఛిన్నపక్ఖకాకపోతకో వియ ఖాయసి, గచ్ఛ యం తే కరణీయం, తం కరోహీతి. ఏవం వుత్తే దుట్ఠో ఆళవకో ఉట్ఠహిత్వా మనోసిలాతలే వామపాదేన ఠత్వా – "పస్సథ దాని తుమ్హాకం వా సత్థా మహానుభావో, అహం వా"తి దక్ఖిణపాదేన సట్ఠియోజనమత్తం కేలాసపబ్బతకూటం అక్కమి. తం అయోకూటపహటో వియ నిద్ధన్తఅయోపిణ్డో పపటికాయో ముఞ్చి, సో తత్ర ఠత్వా, "అహం ఆళవకో"తి ఉగ్ఘోసేసి. సకలజమ్బుదీపం సద్దో ఫరి.

చత్తారో కిర సద్దా సకలజమ్బుదీపే సూయింసు – యఞ్చ పుణ్ణకో యక్ఖసేనాపతి ధనఞ్జయకోరబ్యరాజానం జూతం జినిత్వా అప్ఫోటేత్వా "అహం జిని"న్తి ఉగ్ఘోసేసి; యఞ్చ సక్కో దేవానమిన్దో కస్సపభగవతో సాసనే ఓసక్కన్తే విస్సకమ్మదేవపుత్తం సునఖం కరిత్వా – "అహం పాపభిక్ఖూ చ పాపభిక్ఖునియో చ ఉపాసకే చ ఉపాసికాయో చ సబ్బేవ చ అధమ్మవాదినో ఖాదామీ"తి ఉగ్ఘోసాపేసి; యఞ్చ కుసజాతకే పభావతిహేతు సత్తహి రాజూహి నగరే ఉపరుద్ధే పభావతిం అత్తనా సహ హత్థిక్ఖన్ధే ఆరోపేత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ – "అహం సీహస్సరమహాకుసరాజా"తి మహాపురిసో ఉగ్ఘోసేసి; యఞ్చ కేలాసముద్ధని ఠత్వా ఆళవకోతి. తదా హి సకలజమ్బుదీపే ద్వారే ఠత్వా ఉగ్ఘోసితసదిసం అహోసి. తియోజనసహస్సవిత్థతో చ హిమవాపి సఙ్కమ్పి యక్ఖస్సానుభావేన.

సో **వాతమణ్డలం** సముట్ఠాపేసి – "ఏతేనేవ సమణం పలాపేస్సామీ"తి . తే పురత్థిమాదిభేదా వాతా సముట్ఠహిత్వా అడ్ఢయోజనయోజనద్వియోజనతియోజనప్పమాణాని పబ్బతకూటాని పదాలేత్వా వనగచ్ఛరుక్ఖాదీని ఉమ్మూలం కత్వా, ఆళవినగరం పక్ఖన్తా జిణ్ణహత్థిసాలాదీని చుణ్ణేన్తా ఛదనిట్ఠకా ఆకాసే విధమేన్తా. భగవా "మా కస్సచి ఉపరోధో హోతూ"తి అధిట్ఠాసి. తే వాతా దసబలం పత్వా చీవరకణ్ణమత్తమ్పి చాలేతుం నాసక్ఖింసు. తతో **మహావస్సం** సముట్ఠాపేసి. "ఉదకేన అజ్ఝోత్థరిత్వా సమణం మారేస్సామీ"తి. తస్సానుభావేన ఉపరూపరి సతపటలసహస్సపటలాదిభేదా వలాహకా ఉట్ఠహిత్వా పవస్సింసు. వుట్ఠిధారావేగేన పథవీ ఛిద్దా అహోసి. వనరుక్ఖాదీనం ఉపరి మహోఘో ఆగన్త్వా దసబలస్స చీవరే ఉస్సావబిన్దుమత్తమ్పి తేమేతుం నాసక్ఖి. తతో **పాసాణవస్సం** సముట్ఠాపేసి. మహన్తాని మహన్తాని పబ్బతకూటాని ధూమాయన్తాని పజ్జలన్తాని ఆకాసేనాగన్త్వా దసబలం పత్వా దిబ్బమాలాగుళాని సమ్పజ్జింసు. తతో **పహరణవస్సం** సముట్ఠాపేసి. ఏకతోధారాఉభతోధారాఅసిసత్తిఖురప్పాదయో ధూమాయన్తా పజ్జలన్తా ఆకాసేనాగన్త్వా దసబలం పత్వా దిబ్బపుప్ఫాని అహేసుం. తతో **అఙ్గారవస్సం** సముట్ఠాపేసి. కింసుక వణ్ణా అఙ్గారా ఆకాసేనాగన్త్వా దసబలస్స పాదమూలే దిబ్బపుప్ఫాని హుత్వా వికీరయింసు. తతో **కుక్కులవస్సం** సముట్ఠాపేసి. అచ్చుణ్హా కుక్కులా ఆకాసేనాగన్త్వా దసబలస్స పాదమూలే చన్దనచుణ్ణం హుత్వా నిపతింసు. తతో **వాలికవస్సం** సముట్ఠాపేసి. అతిసుఖుమవాలికా ధూమాయన్తా పజ్జలన్తా ఆకాసేనాగన్త్వా దసబలస్స పాదమూలే దిబ్బపుప్ఫాని హుత్వా నిపతింసు. తతో **కలలవస్సం** సముట్ఠాపేసి. తం కలలవస్సం ధూమాయన్తం పజ్జలన్తం ఆకాసేనాగన్త్వా దసబలస్స పాదమూలే దిబ్బగన్ధం హుత్వా నిపతి. తతో **అన్ధకారం**

సముట్ఠాపేసి "భింసేత్వా సమణం పలాపేస్సామీ"తి. తం చతురఙ్గసమన్నాగతం అన్ధకారసదిసం హుత్వా దసబలం పత్వా సూరియప్పభావిహతమివ అన్ధకారం అన్తరధాయి.

ఏవం యక్ఖో ఇమాహి నవహి వాతవస్సపాసాణపహరణఙ్గారకుక్కులవాలికకలలన్ధకారవుట్ఠీహి భగవన్తం పలాపేతుం అసక్కోన్తో నానావిధపహరణహత్థాయ అనేకప్పకారరూపభూతగణసమాకులాయ చతురఙ్గినియా సేనాయ సయమేవ భగవన్తం అభిగతో. తే భూతగణా అనేకప్పకారే వికారే కత్వా "గణ్హథ హనథా"తి భగవతో ఉపరి ఆగచ్ఛన్తా వియ హోన్తి. అపిచ ఖో నిద్ధన్తలోహపిణ్డం వియ మక్ఖికా, భగవన్తం అల్లీయితుం అసమత్థావ అహేసుం. ఏవం సన్తేపి యథా బోధిమణ్డే మారో ఆగతవేలాయమేవ నివత్తో, తథా అనివత్తేత్వా ఉపడ్ఢరత్తిమత్తం బ్యాకులమకంసు. ఏవం ఉపడ్ఢరత్తిమత్తం అనేకప్పకారవిభింసనకదస్సనేనపి భగవన్తం చాలేతుం అసక్కోన్తో ఆళవకో చిన్తేసి – "యంనూనాహం కేనచి అజేయ్యం దుస్సావుధం ముఞ్చేయ్య"న్తి.

చత్తారి కిర ఆవుధాని లోకే సేట్ఠాని – సక్కస్స వజిరావుధం, వేస్సవణస్స గదావుధం, యమస్స నయనావుధం, ఆళవకస్స దుస్సావుధన్తి. యది హి సక్కో దుట్ఠో వజిరావుధం సినేరుమత్థకే పహరేయ్య, అట్ఠసట్ఠిసహస్సాధికయోజనసతసహస్సం వినివిజ్ఝిత్వా హేట్ఠతో గచ్ఛేయ్య. వేస్సవణేన కుజ్ఝనకాలే విస్సజ్జితం గదావుధం బహూనం యక్ఖసహస్సానం సీసం పాతేత్వా పున హత్థపాసం ఆగన్త్వా తిట్ఠతి. యమేన దుట్ఠేన నయనావుధేన ఓలోకితమత్తే అనేకాని కుమ్భణ్డసహస్సాని తత్తకపాలే తిలా వియ ఫరన్తాని వినస్సన్తి. ఆళవకో దుట్ఠో సచే ఆకాసే దుస్సావుధం ముఞ్చేయ్య, ద్వాదస వస్సాని దేవో న వస్సేయ్య. సచే పథవియం ముఞ్చేయ్య. సబ్బరుక్ఖతిణాదీని సుస్సిత్వా ద్వాదసవస్సన్తరే న పున విరుహేయ్యుం. సచే సముద్దే ముఞ్చేయ్య, తత్తకపాలే ఉదకబిన్దు వియ సబ్బముదకం సుస్సేయ్య. సచే సినేరుసదిసేపి పబ్బతే ముఞ్చేయ్య, ఖణ్డాఖణ్డం హుత్వా వికిరేయ్య. సో ఏవం మహానుభావం దుస్సావుధం ఉత్తరిసాటకం ముఞ్చిత్వా అగ్గహేసి. యేభుయ్యేన దససహస్సిలోకధాతుదేవతా వేగేన సన్నిపతింసు "అజ్జ భగవా ఆళవకం దమేస్సతి, తత్థ ధమ్మం సోస్సామా"తి యుద్ధదస్సనకామాపి దేవతా సన్నిపతింసు. ఏవం సకలమ్పి ఆకాసం దేవతాహి పరిపుణ్ణమహోసి.

అథ ఆళవకో భగవతో సమీపే ఉపరూపరి విచరిత్వా వత్థావుధం ముఞ్చి. తం అసనివిచక్కం వియ ఆకాసే భేరవసద్దం కరోన్తం ధూమాయన్తం పజ్జలన్తం భగవన్తం పత్వా యక్ఖమానమద్దనత్థం పాదపుఞ్ఛనచోళం హుత్వా పాదమూలే నిపతి. ఆళవకో తం దిస్వా ఛిన్నవిసాణో వియ ఉసభో ఉద్ధతదాఠో వియ సప్పో నిత్తేజో నిమ్మదో నిపతితమానద్ధజో హుత్వా చిన్తేసి – "దుస్సావుధమ్పి మే సమణం నాభిభోసి. కిం ను ఖో కారణ"న్తి? "ఇదం కారణం, మేత్తావిహారయుత్తో సమణో, హన్ద నం రోసేత్వా మేత్తాయ వియోజేమీ"తి ఇమినా సమ్బన్ధేనేతం వుత్తం – అథ ఖో ఆళవకో యక్ఖో యేన భగవా...పే.... నిక్ఖమ సమణాతి. తత్థాయమధిప్పాయో – కస్మా మయా అననుఞ్ఞాతో మమ భవనం పవిసిత్వా ఘరసామికో వియ ఇత్థాగారస్స మజ్ఝే నిసిన్నోసి? అననుయుత్తమేతం సమణస్స యదిదం అదిన్నపరిభోగో ఇత్థిసంసగ్గో చ? తస్మా యది త్వం సమణధమ్మే ఠితో, నిక్ఖమ సమణాతి. ఏకే పన – "ఏతాని అఞ్ఞాని చ ఫరుసవచనాని వత్వా ఏవాయం ఏతదవోచా"తి భణన్తి.

అథ భగవా – "యస్మా థద్ధో పటిథద్ధభావేన వినేతుం న సక్కా, సో హి పటిథద్ధభావే కయిరమానే, సేయ్యథాపి చణ్డస్స కుక్కురస్స నాసాయ పిత్తం భిన్దేయ్య, సో భియ్యోసోమత్తాయ చణ్డతరో అస్స, ఏవం థద్ధతరో హోతి, ముదునా పన సో సక్కా

వినేతు”న్తి ఞత్వా, **సాధావుసోతి** పియవచనేన తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా నిక్ఖమి. తేన వుత్తం **సాధావుసోతి భగవా నిక్ఖమీ**తి.

తతో ఆళవకో – “సుబ్బచో వతాయం సమణో ఏకవచనేనేవ నిక్ఖన్తో, ఏవం నామ నిక్ఖమేతుం సుఖం సమణం అకారణేనేవాహం సకలరత్తిం యుద్ధేన అబ్భుయ్యాసి”న్తి ముదుచిత్తో హుత్వా పున చిన్తేసి – “ఇదానిపి న సక్కా జానితుం, కిం ను ఖో సుబ్బచతాయ నిక్ఖన్తో ఉదాహు కోధనో . హన్దాహం వీమంసామీ”తి. తతో **పవిస, సమణా**తి ఆహ. అథ సుబ్బచోతి ముదుభూతచిత్తవవత్థానకరణత్థం పున పియవచనం వదన్తో **సాధావుసో**తి భగవా పావిసి. ఆళవకో పునప్పునం తమేవ సుబ్బచభావం వీమంసన్తో దుతియమ్పి తతియమ్పి **నిక్ఖమ పవిసా**తి ఆహ. భగవాపి తథా అకాసి. యది న కరేయ్య, పకతియాపి థద్ధయక్ఖస్స చిత్తం థద్ధతరం హుత్వా ధమ్మకథాయ భాజనం న భవేయ్య. తస్మా యథా నామ మాతా రోదన్తం పుత్తకం యం సో ఇచ్ఛతి, తం దత్వా వా కత్వా వా సఞ్ఞాపేసి తథా భగవా కిలేసరోదనేన రోదన్తం యక్ఖం సఞ్ఞాపేతుం యం సో భణతి, తం అకాసి. యథా చ ధాతీ థఞ్ఞం అపివన్తం దారకం కిఞ్చి దత్వా ఉపలాళేత్వా పాయేతి, తథా భగవా యక్ఖం లోకుత్తరధమ్మఖీరం పాయేతుం తస్స పత్థితవచనకరణేన ఉపలాళేన్తో ఏవమకాసి. యథా చ పురిసో లాబుమ్హి చతుమధురం పూరేతుకామో తస్సబ్భన్తరం సోధేతి, ఏవం భగవా యక్ఖస్స చిత్తే లోకుత్తరచతుమధురం పూరేతుకామో తస్సబ్భన్తరే కోధమలం సోధేతుం యావ తతియం నిక్ఖమనపవిసనం అకాసి.

అథ ఆళవకో “సుబ్బచో అయం సమణో ‘నిక్ఖమా’తి వుత్తో నిక్ఖమతి, ‘పవిసా’తి వుత్తో పవిసతి. యంనూనాహం ఇమం సమణం ఏవమేవ సకలరత్తిం కిలమేత్వా పాదే గహేత్వా పారగఙ్గాయ ఖిపేయ్య”న్తి? పాపకం చిత్తం ఉప్పాదేత్వా చతుత్థవారం ఆహ **నిక్ఖమ, సమణా**తి. తం ఞత్వా భగవా **న ఖ్వాహం త**న్తి ఆహ. ఏవం వా వుత్తే తదుత్తరికరణీయం పరియేసమానో పఞ్హం పుచ్ఛితబ్బం మఞ్ఞిస్సతి. తం ధమ్మకథాయ ముఖం భవిస్సతీతి ఞత్వా, **న ఖ్వాహం త**న్తి ఆహ. తత్థ **న**-ఇతి పటిక్ఖేపే. **ఖో**తి అవధారణే. **అహ**న్తి అత్తనిదస్సనం. **త**న్తి హేతువచనం. తేనేపేత్థ “యస్మా త్వం ఏవం చిన్తేసి, తస్మా అహం, ఆవుసో, నేవ నిక్ఖమిస్సామి, యం తే కరణీయం, తం కరోహీ”తి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

తతో ఆళవకో యస్మా పుబ్బేపి ఆకాసేన గమనవేలాయ – “కిం ను ఖో ఏతం సువణ్ణవిమానం, ఉదాహు రజతమణివిమానానం అఞ్ఞతరం, హన్ద నం పస్సామా”తి ఏవం అత్తనో విమానం ఆగతే ఇద్ధిమన్తే తాపసపరిబ్బాజకే పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా విస్సజ్జేతుం అసక్కోన్తే చిత్తక్ఖేపాదీహి విహేఠేతి, తస్మా భగవన్తమ్పి తథా విహేఠేస్సామీతి మఞ్ఞమానో **పఞ్హం త**న్తిఆదిమాహ.

కుతో పనస్స పఞ్హాతి ? తస్స కిర మాతాపితరో కస్సపం భగవన్తం పయిరుపాసిత్వా అట్ఠ పఞ్హే సహ విస్సజ్జనేన ఉగ్గహేసుం. తే దహరకాలే ఆళవకం పరియాపుణాపేసుం; సో కాలచ్చయేన విస్సజ్జనం సమ్ముస్సి. తతో “ఇమే పఞ్హాపి మా వినస్సన్తూ”తి సువణ్ణపట్టే జాతిహిఙ్గులకేన లేఖాపేత్వా విమానే నిక్ఖిపి. ఏవమేతే పుట్ఠపఞ్హా బుద్ధవిసయావ హోన్తి. భగవా తం సుత్వా యస్మా బుద్ధానం పరిచ్చత్తలాభన్తరాయో వా జీవితన్తరాయో వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణబ్యామప్పభాదిపటిఘాతో వా న సక్కా కేనచి కాతుం, తస్మా నం లోకే అసాధారణం బుద్ధానుభావం దస్సేన్తో **న ఖ్వాహం తం, ఆవుసో, పస్సామి సదేవకే లోకే**తిఆదిమాహ.

ఏవం భగవా తస్స బాధనచిత్తం పటిసేధేత్వా పఞ్హాపుచ్ఛనే ఉస్సాహం జనేన్తో ఆహ **అపిచ త్వం, ఆవుసో, పుచ్ఛ, యదాకఙ్ఖసీతి**. తస్సత్థో – పుచ్ఛ, యది ఆకఙ్ఖసి, న మే పఞ్హావిస్సజ్జనే భారో అత్థి. అథ వా పుచ్ఛ, యం ఆకఙ్ఖసి. సబ్బం తే విస్సజ్జేస్సామీతి సబ్బఞ్ఞుపవారణం పవారేసి అసాధారణం పచ్చేకబుద్ధఅగ్గసావకమహాసావకేహి. ఏవం భగవతో సబ్బఞ్ఞుపవారణాయ పవారితాయ **అథ ఖో ఆళవకో యక్ఖో భగవన్తం గాథాయ అజ్ఝభాసి**.

తత్థ **కిం సూధ విత్త**న్తి, కిం సు ఇధ విత్తం. **విత్త**న్తి ధనం. తం హి పీతిసఙ్ఖాతం విత్తిం కరోతి, తస్మా "విత్త"న్తి వుచ్చతి. **సుచిణ్ణ**న్తి సుకతం. **సుఖ**న్తి కాయికచేతసికం సాతం. **ఆవహాతీ**తి ఆవహతి ఆనేతి దేతి అప్పేతి. **హవే**-ఇతి దళ్హత్థే నిపాతో. **సాదుతర**న్తి అతిసయేన సాదు. "సాధుతర"న్తిపి పాఠో. **రసాన**న్తి రససఞ్ఞితానం ధమ్మానం. **కథ**న్తి కేన పకారేన. కథంజీవినో జీవితం **కథంజీవింజీవితం**. గాథాబన్ధసుఖత్థం పన సానునాసికం వుచ్చతి. కథంజీవిం జీవతన్తి వా పాఠో, తస్స "జీవన్తానం కథంజీవి"న్తి అత్థో. ఏవం ఇమాయ గాథాయ "కిం సు ఇధ లోకే పురిసస్స విత్తం సేట్ఠం? కిం సు సుచిణ్ణం సుఖమావహాతి? కిం రసానం సాదుతరం? కథంజీవిం జీవితం సేట్ఠమాహూ"తి? ఇమే చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛి.

అథస్స భగవా కస్సపదసబలేన విస్సజ్జితనయేనేవ విస్సజ్జేన్తో ఇమం గాథమాహ **సద్ధీధ విత్త**న్తి. తత్థ యథా హిరఞ్ఞసువణ్ణాది విత్తం ఉపభోగసుఖం ఆవహతి, ఖుప్పిపాసాదిదుక్ఖం పటిబాహతి, దాలిద్దియం వూపసమేతి, ముత్తాదిరతనపటిలాభహేతు హోతి, లోకసన్తతిఞ్చ ఆవహతి, ఏవం లోకియలోకుత్తరా సద్ధాపి యథాసమ్భవం లోకియలోకుత్తరం విపాకం సుఖమావహతి, సద్ధాధురేన పటిపన్నానం జాతిజరాదిదుక్ఖం పటిబాహతి, గుణదాలిద్దియం వూపసమేతి, సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదిరతనపటిలాభహేతు హోతి.

> "సద్ధో సీలేన సమ్పన్నో, యసో భోగసమప్పితో;
>
> యం యం పదేసం భజతి, తత్థ తత్థేవ పూజితో"తి. (ధ॰ ప॰ ౩౦౩) –

వచనతో లోకసన్తతిఞ్చ ఆవహతీతి కత్వా "విత్త"న్తి వుత్తం. యస్మా పన తేసం సద్ధావిత్తం అనుగామికం అనఞ్ఞసాధారణం సబ్బసమ్పత్తిహేతు, లోకియస్స హిరఞ్ఞసువణ్ణాదివిత్తస్సాపి నిదానం. సద్ధోయేవ హి దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా విత్తం అధిగచ్ఛతి, అస్సద్ధస్స పన విత్తం యావదేవ అనత్థాయ హోతి, తస్మా సేట్ఠన్తి వుత్తం. **పురిసస్సా**తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదదేసనా. తస్మా న కేవలం పురిసస్స, ఇత్థిఆదీనమ్పి సద్ధావిత్తమేవ సేట్ఠన్తి వేదితబ్బం.

ధమ్మోతి దసకుసలధమ్మో, దానసీలభావనాధమ్మో వా. **సుచిణ్ణో**తి సుకతో సుచరితో. **సుఖమావహాతీ**తి సోణసేట్ఠిపుత్తరట్ఠపాలాదీనం వియ మనుస్ససుఖం, సక్కాదీనం వియ దిబ్బసుఖం, పరియోసానే మహాపదుమాదీనం వియ నిబ్బానసుఖఞ్చ ఆవహతి.

సచ్చన్తి అయం సచ్చసద్దో అనేకేసు అత్థేసు దిస్సతి. సేయ్యథిదం – "సచ్చం భణే న కుజ్ఝేయ్యా" తిఆదీసు (ధ॰ ప॰ ౨౨౪) వాచాసచ్చే. "సచ్చే ఠితా సమణబ్రాహ్మణా చా"తిఆదీసు (జా॰ ౨.౨౧.౪౩౩) విరతిసచ్చే. "కస్మా ను సచ్చాని వదన్తి నానా, పవాదియాసే కుసలా వదానా"తిఆదీసు (సు॰ ని॰ ౮౯౧) దిట్ఠిసచ్చే. "చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, బ్రాహ్మణసచ్చానీ"తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౧౮౫) బ్రాహ్మణసచ్చే. "ఏకం హి సచ్చం న దుతియమత్థీ"తిఆదీసు (సు॰ ని॰ ౮౯౦; మహాని॰ ౧౧౯) పరమత్థసచ్చే. "చతున్నం సచ్చానం కతి కుసలా"తిఆదీసు (విభ॰ ౨౧౬) అరియసచ్చే. ఇధ పన పరమత్థసచ్చం నిబ్బానం

విరతిసచ్చఞ్చ అబ్భన్తరం కత్వా వాచాసచ్చం అధిప్పేతం, యస్సానుభావేన ఉదకాదీని వసే వత్తేన్తి, జాతిజరామరణపారం తరన్తి. యథాహ –

“సచ్చేన వాచేనుదకమ్హి ధావతి,
విసమ్పి సచ్చేన హనన్తి పణ్డితా;
సచ్చేన దేవో థనయం పవస్సతి,
సచే ఠితా నిబ్బుతిం పత్థయన్తి.

“యే కేచిమే అత్థి రసా పథబ్యా,
సచ్చం తేసం సాదుతరం రసానం;
సచ్చే ఠితా సమణబ్రాహ్మణా చ,
తరన్తి జాతిమరణస్స పార”న్తి. (జా. ౨.౨౧.౪౩౩);

సాదుతరన్తి మధురతరం పణీతతరం. **రసాన**న్తి యే ఇమే “మూలరసో ఖన్ధరసో”తిఆదినా (ధ. స. ౬౨౮-౬౩౦) నయేన సాయనీయధమ్మా, యేచిమే “అనుజానామి, భిక్ఖవే, సబ్బం ఫలరసం (మహావ. ౩౦౦), అరసరూపో భవం గోతమో, యే తే, బ్రాహ్మణ, రూపరసా సద్దరసా (పారా. ౩; అ. ని. ౮.౧౧), అనాపత్తి రసరసే (పాచి. ౬౨౫-౬౧౧), అయం ధమ్మవినయో ఏకరసో విముత్తిరసో (చూళవ. ౩౮౫; అ. ని. ౮.౧౯), భాగీ వా భగవా అత్థరసస్స ధమ్మరసస్సా”తిఆదినా (మహాని. ౧౪౯) నయేన రూపాచారరసుపవజ్జా అవసేసా బ్యఞ్జనాదయో “ధమ్మరసా”తి వుచ్చన్తి . తేసం రసానం సచ్చం హవే సాదుతరం సచ్చమేవ సాదుతరం. సాధుతరం వా, సేట్ఠతరం, ఉత్తమతరం. మూలరసాదయో హి సరీరముపబ్రూహేన్తి, సంకిలేసికఞ్చ సుఖమావహన్తి. సచ్చరసే విరతిసచ్చవాచాసచ్చరసా సమథవిపస్సనాదీహి చిత్తం ఉపబ్రూహేతి, అసంకిలేసికఞ్చ సుఖమావహతి. విముత్తిరసో పరమత్థసచ్చరసపరిభావితత్తా సాదు, అత్థరసధమ్మరసా చ తదధిగమూపాయభూతం అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ నిస్సాయ పవత్తితోతి.

పఞ్ఞాజీవింజీవితన్తి ఏత్థ పన య్వాయం అన్ధేకచక్ఖుద్విచక్ఖుకేసు ద్విచక్ఖుపుగ్గలో గహట్ఠో వా కమ్మన్తానుట్ఠాన-సరణగమనదాన-సంవిభాగ-సీలసమాదానుపోసథకమ్మాది గహట్ఠపటిపదం, పబ్బజితో వా అవిప్పటిసారకరసీలసఙ్ఖాతం తదుత్తరిచిత్తవిసుద్ధిఆదిభేదమ్పి పబ్బజితపటిపదం పఞ్ఞాయ ఆరాధేత్వా జీవతి, తస్స పఞ్ఞాయ జీవినో జీవితం, తం వా పఞ్ఞాజీవితం సేట్ఠమాహూతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

ఏవం భగవతా విస్సజ్జితే చత్తారోపి పఞ్హే సుత్వా అత్తమనో యక్ఖో అవసేసేపి చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛన్తో **కథంసు తరతి ఓఘ**న్తి గాథమాహ. అథస్స భగవా పురిమనయేనేవ విస్సజ్జేన్తో **సద్ధాయ తరతీ**తి గాథమాహ. తత్థ కిఞ్చాపి యో చతుబ్బిధమోఘం తరతి, సో సంసారణ్ణవమ్పి తరతి, వట్టదుక్ఖమ్పి అచ్చేతి, కిలేసమలాపి పరిసుజ్ఝతి, ఏవం సన్తేపి పన యస్మా అస్సద్ధో ఓఘుతరణం అసద్దహన్తో న పక్ఖన్దతి, పఞ్చసు కామగుణేసు చిత్తవోస్సగ్గేన పమత్తో తత్థేవ విసత్తత్తా సంసారణ్ణవం న తరతి, కుసీతో దుక్ఖం విహరతి వోకిణ్ణో అకుసలేహి ధమ్మేహి, అప్పఞ్ఞో సుద్ధిమగ్గం అజానన్తో న పరిసుజ్ఝతి, తస్మా తప్పటిపక్ఖం దస్సేన్తేన భగవతా అయం గాథా వుత్తా.

ఏవం వుత్తాయ చేతాయ యస్మా సోతాపత్తియఙ్గపదట్ఠానం సద్ధిన్ద్రియం, తస్మా **సద్ధాయ తరతి ఓఘ**న్తి ఇమినా పదేన దిట్ఠోఘతరణం సోతాపత్తిమగ్గం సోతాపన్నఞ్చ పకాసేతి. యస్మా పన సోతాపన్నో కుసలానం ధమ్మానం భావనాయ సాతచ్చకిరియసఙ్ఖతేన అప్పమాదేన సమన్నాగతో దుతియమగ్గం ఆరాధేత్వా ఠపేత్వా సకిదేవిమం లోకం ఆగమనమగ్గం అవసేసం సోతాపత్తిమగ్గేన అతిణ్ణం భవోఘవత్థుం సంసారణ్ణవం తరతి, తస్మా **అప్పమాదేన అణ్ణవ**న్తి ఇమినా పదేన భవోఘతరణం సకదాగామిమగ్గం సకదాగామిఞ్చ పకాసేతి. యస్మా చ సకదాగామీ వీరియేన తతియమగ్గం ఆరాధేత్వా సకదాగామిమగ్గేన అనతీతం కామోఘవత్థుం కామోఘసఙ్ఖాతఞ్చ కామదుక్ఖమచ్చేతి, తస్మా **వీరియేన దుక్ఖమచ్చేతీ**తి ఇమినా పదేన కామోఘతరణం అనాగామిమగ్గం అనాగామిఞ్చ పకాసేతి. యస్మా పన అనాగామీ విగతకామసఞ్ఞాయ పరిసుద్ధాయ పఞ్ఞాయ ఏకన్తపరిసుద్ధం చతుత్థమగ్గపఞ్ఞం ఆరాధేత్వా అనాగామిమగ్గేన అప్పహీనం అవిజ్జాసఙ్ఖాతం పరమమలం పజహాతి, తస్మా **పఞ్ఞాయ పరిసుజ్ఝతీ**తి, ఇమినా పదేన అవిజ్జోఘతరణం అరహత్తమగ్గఞ్చ అరహత్తఞ్చ పకాసేతి. ఇమాయ చ అరహత్తనికూటేన కథితాయ గాథాయ పరియోసానే యక్ఖో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి.

ఇదాని తమేవ "పఞ్ఞాయ పరిసుజ్ఝతీ"తి ఏత్థ వుత్తం పఞ్ఞాపదం గహేత్వా అత్తనో పటిభానేన లోకియలోకుత్తరమిస్సకం పఞ్హం పుచ్ఛన్తో **కథంసు లభతే పఞ్ఞ**న్తి ఇమం ఛప్పదం గాథమాహ. తత్థ **కథంసూ**తి సబ్బత్థేవ అత్థయుత్తిపుచ్ఛా హోన్తి. అయం హి పఞ్ఞాదిఅత్థం ఞత్వా తస్స యుత్తిం పుచ్ఛతి – "కథం, కాయ యుత్తియా, కేన కారణేన పఞ్ఞం లభతీ"తి? ఏస నయో ధనాదీసు.

అథస్స భగవా చతూహి కారణేహి పఞ్ఞాలాభం దస్సేన్తో **సద్దహానో**తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – యేన పుబ్బభాగే కాయసుచరితాదిభేదేన అపరభాగే చ సత్తతింసబోధిపక్ఖియభేదేన ధమ్మేన అరహన్తో బుద్ధపచ్చేకబుద్ధసావకా నిబ్బానం పత్తా, తం సద్దహానో అరహతం ధమ్మం నిబ్బానపత్తియా లోకియలోకుత్తరపఞ్ఞం లభతి, తఞ్చ ఖో న సద్ధామత్తకేనేవ. యస్మా పన సద్ధాజాతో ఉపసఙ్కమతి , ఉపసఙ్కమన్తో పయిరుపాసతి, పయిరుపాసన్తో సోతం ఓదహతి, ఓహితసోతో ధమ్మం సుణాతి, తస్మా ఉపసఙ్కమనతో పభుతి యావ ధమ్మస్సవనేన సుస్సూసం లభతి. కిం వుత్తం హోతి – తం ధమ్మం సద్దహిత్వాపి ఆచరియుపజ్ఝాయే కాలేన ఉపసఙ్కమిత్వా వత్తకరణేన పయిరుపాసిత్వా యదా పయిరుపాసనాయ ఆరాధితచిత్తా కిఞ్చి వత్తుకామా హోన్తి. అథ అధిగతాయ సోతుకామతాయ సోతం ఓదహిత్వా సుణన్తో లభతీతి. ఏవం సుస్సూసమ్పి చ సతిఅవిప్పవాసేన అప్పమత్తో సుభాసితదుబ్భాసితఞ్ఞుతాయ విచక్ఖణో ఏవ లభతి, న ఇతరో. తేనాహ "అప్పమత్తో విచక్ఖణో"తి.

ఏవం యస్మా సద్ధాయ పఞ్ఞాలాభసంవత్తనికం పటిపదం పటిపజ్జతి, సుస్సూసాయ సక్కచ్చం పఞ్ఞాధిగమూపాయం సుణాతి, అప్పమాదేన గహితం న పముస్సతి. విచక్ఖణతాయ అనూనాధికం అవిపరీతఞ్చ గహేత్వా విత్థారికం కరోతి. సుస్సూసాయ వా ఓహితసోతో పఞ్ఞాపటిలాభహేతుం ధమ్మం సుణాతి, అప్పమాదేన సుతధమ్మం ధారేతి, విచక్ఖణతాయ ధతానం ధమ్మానం అత్థముపపరిక్ఖతి, అథానుపుబ్బేన పరమత్థసచ్చం సచ్ఛికరోతి, తస్మాస్స భగవా "కథంసు లభతే పఞ్ఞ"న్తి పుట్ఠో ఇమాని చత్తారి కారణాని దస్సేన్తో ఇమం గాథమాహ.

ఇదాని తతో పరే తయో పఞ్హే విస్సజ్జేన్తో **పతిరూపకారీ**తి ఇమం గాథమాహ. తత్థ దేసకాలాదీని అహాపేత్వా లోకియస్స లోకుత్తరస్స వా ధనస్స పతిరూపం అధిగమూపాయం కరోతీతి **పతిరూపకారీ. ధురవా**తి చేతసికవీరియవసేన అనిక్ఖిత్తధురో. **ఉట్ఠాతా**తి, "యో చ సీతఞ్చ ఉణ్హఞ్చ, తిణా భియ్యో న మఞ్ఞతీ"తిఆదినా (థేరగా॰ ౨౩౨) నయేన కాయికవీరియవసేన

ఉట్ఠానసమ్పన్నో అసిథిలపరక్కమో. **విన్దతే ధన**న్తి ఏకమూసికాయ నచిరస్సేవ చతుసతసహస్ససఙ్ఖం చూళన్తేవాసీ వియ లోకియధనఞ్చ, మహల్లకమహాతిస్సత్థేరో వియ లోకుత్తరధనఞ్చ లభతి. సో "తీహియేవ ఇరియాపథేహి విహరిస్సామీ"తి వత్తం కత్వా థినమిద్ధాగమనవేలాయ పలాలచుమ్బటకం తేమేత్వా సీసే కత్వా గలప్పమాణం ఉదకం పవిసిత్వా థినమిద్ధం పటిబాహన్తో దసహి వస్సేహి అరహత్తం పాపుణి. **సచ్చేనా**తి వచీసచ్చేనాపి "సచ్చవాదీ భూతవాదీ"తి, పరమత్థసచ్చేనాపి "బుద్ధో పచ్చేకబుద్ధో అరియసావకో"తి ఏవం కిత్తిం పప్పోతి. **దద**న్తి యంకిఞ్చి ఇచ్ఛితపత్థితం దదన్తో మిత్తాని గన్థతి, సమ్పాదేతి కరోతీతి అత్థో. దుద్దదం వా దదం తం గన్థతి. దానముఖేన వా చత్తారిపి సఙ్గహవత్థూని గహితానీతి వేదితబ్బాని, తేహి మిత్తాని కరోతీతి వుత్తం హోతి.

ఏవం గహట్ఠపబ్బజితానం సాధారణేన లోకియలోకుత్తరమిస్సకేన నయేన చత్తారో పఞ్హే విస్సజ్జేత్వా ఇదాని "కథం పేచ్చ న సోచతీ"తి ఇమం పఞ్చమం పఞ్హం గహట్ఠవసేన విస్సజ్జేన్తో **యస్సేతే**తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – యస్స "సద్దహానో అరహత"న్తి ఏత్థ వుత్తాయ సబ్బకల్యాణధమ్ముప్పాదికాయ సద్ధాయ సమన్నాగతత్తా **సద్ధస్స, ఘరమేసినో**తి ఘరావాసం పఞ్చ వా కామగుణే ఏసన్తస్స గవేసన్తస్స కామభోగినో గహట్ఠస్స "సచ్చేన కిత్తిం పప్పోతీ"తి ఏత్థ వుత్తప్పకారం **సచ్చం**. "సుస్సూసం లభతే పఞ్ఞ"న్తి ఏత్థ సుస్సూసపఞ్ఞానామేన వుత్తోవ **దమో**. "ధురవా ఉట్ఠాతా"తి ఏత్థ ధురనామేన ఉట్ఠాననామేన చ వుత్తా **ధితి**. "దదం మిత్తాని గన్థతీ"తి ఏత్థ వుత్తప్పకారో **చాగో** చాతి ఏతే చతురో ధమ్మా సన్తి. **స వే పేచ్చ న సోచతీ**తి ఇధలోకా పరలోకం గన్త్వా స వే న సోచతీతి.

ఏవం భగవా పఞ్చమమ్పి పఞ్హం విస్సజ్జేత్వా తం యక్ఖం చోదేన్తో **ఇఙ్ఘ అఞ్ఞేపీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఇఙ్ఘా**తి చోదనత్థే నిపాతో. **అఞ్ఞేపీ**తి అఞ్ఞేపి ధమ్మే పుథూ సమణబ్రాహ్మణే పుచ్ఛస్సు. అఞ్ఞేపి వా పూరణాదయో సబ్బఞ్ఞుపటిఞ్ఞే పుథూ సమణబ్రాహ్మణే పుచ్ఛస్సు. యది అమ్హేహి "సచ్చేన కిత్తిం పప్పోతీ"తి ఏత్థ వుత్తప్పకారా సచ్చా భియ్యో కిత్తిప్పత్తికారణం వా, "సుస్సూసం లభతే పఞ్ఞ"న్తి ఏత్థ సుస్సూసాతి పఞ్ఞాపదేసేన వుత్తా దమ్మా భియ్యో లోకియలోకుత్తరపఞ్ఞాపటిలాభకారణం వా, "దదం మిత్తాని గన్థతీ"తి ఏత్థ వుత్తప్పకారా చాగా భియ్యో మిత్తగన్థనకారణం వా, "ధురవా ఉట్ఠాతా"తి ఏత్థ తం తం అత్థవసం పటిచ్చ ధురనామేన ఉట్ఠాననామేన చ వుత్తాయ మహాభారసహనత్థేన ఉస్సోళ్హీభావప్పత్తాయ వీరియసఙ్ఖాతాయ ఖన్త్యా భియ్యో లోకియలోకుత్తరధనవిన్దనకారణం వా, "సచ్చం దమ్మో ధితి చాగో"తి ఏవం వుత్తేహి ఇమేహేవ చతూహి ధమ్మేహి భియ్యో అస్మా లోకా పరం లోకం పేచ్చ అసోచనకారణం వా ఇధ విజ్జతీతి అయమేత్థ సద్ధిం సఙ్ఖేపయోజనాయ అత్థవణ్ణనా. విత్థారతో పన ఏకమేకం పదం అత్థుద్ధారపదుద్ధారపదవణ్ణనానయేహి విభజిత్వా వేదితబ్బా.

ఏవం వుత్తే యక్ఖో యేన సంసయేన అఞ్ఞే పుచ్ఛేయ్య, తస్స పహీనత్తా **కథం ను దాని పుచ్ఛేయ్యం, పుథూ సమణబ్రాహ్మణే**తి వత్వా యేపిస్స అపుచ్ఛనకారణం న జానన్తి, తేపి జానాపేన్తో **యోహం అజ్జపజానామి, యో అత్థో సమ్పరాయికో**తి ఆహ. తత్థ **అజ్జా**తి అజ్జాదిం కత్వాతి అధిప్పాయో. **పజానామీ**తి యథావుత్తేన పకారేన జానామి. **యో అత్థో**తి ఏత్తావతా "సుస్సూసం లభతే పఞ్ఞ"న్తిఆదినా నయేన వుత్తం దిట్ఠధమ్మికం దస్సేతి. **సమ్పరాయికో**తి ఇమినా "యస్సేతే చతురో ధమ్మా"తి వుత్తం పేచ్చ సోకాభావకారణం సమ్పరాయికం. **అత్థో**తి చ కారణస్సేతం అధివచనం. అయం హి అత్థసద్దో "సాత్థం సబ్యఞ్జన"న్తి ఏవమాదీసు (పారా. ౧; దీ. ని. ౧.౨౨౦) పాఠత్థే వత్తతి. "అత్థో మే, గహపతి, హిరఞ్ఞసువణ్ణేనా"తిఆదీసు (దీ. ని. ౨.౨౨౪; మ. ని. ౩.౨౫౮) విచక్ఖణే. "హోతి సీలవతం అత్థో"తిఆదీసు (జా. ౧.౧.౧౧)

వుడ్ఢియ్ం. “బహుజనో భజతే అత్థహేతూ”తిఆదీసు ధనే. “ఉభిన్నమత్థం చరతీ”తిఆదీసు (జా॰ ౧.౨.౬౬; సం॰ ని॰ ౧.౨౫౦; థేరగా॰ ౪౪౩) హితే . “అత్థే జాతే చ పణ్డిత”న్తిఆదీసు (జా॰ ౧.౧.౯౨) కారణే. ఇధ పన కారణే. తస్మా యం పఞ్ఞాదిలాభాదీనం కారణం దిట్ఠధమ్మికం, యఞ్చ పేచ్చ సోకాభావస్స కారణం సమ్పరాయికం, తం యోహం అజ్జ భగవతా వుత్తనయేన సామంయేవ పజానామి, సో కథం ను దాని పుచ్ఛేయ్యం పుథూ సమణబ్రాహ్మణేతి ఏవమేత్థ సఙ్ఖేపతో అత్థో వేదితబ్బో.

ఏవం యక్ఖో “పజానామి యో అత్థో సమ్పరాయికో”తి వత్వా తస్స ఞాణస్స భగవంమూలకత్తం దస్సేన్తో **అత్థాయ వత మే బుద్ధో**తి ఆహ. తత్థ **అత్థాయా**తి హితాయ వుడ్ఢియా చ. **యత్థ దిన్నం మహప్ఫల**న్తి “యస్సేతే చతురో ధమ్మా”తి ఏత్థ వుత్తచాగేన యత్థ దిన్నం మహప్ఫలం, తం అగ్గదక్ఖిణేయ్యం బుద్ధం పజానామీతి అత్థో. కేచి పన “సఙ్ఘం సన్ధాయ ఏవమాహా”తి భణన్తి.

ఏవం ఇమాయ గాథాయ అత్తనో హితాధిగమం దస్సేత్వా ఇదాని సహితపటిపత్తిం దీపేన్తో **సో అహం విచరిస్సామీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **గామా గామ**న్తి దేవగామా దేవగామం. **పురా పుర**న్తి దేవనగరతో దేవనగరం. **నమస్సమానో సమ్బుద్ధం, ధమ్మస్స చ సుధమ్మత**న్తి “సమ్మాసమ్బుద్ధో వత భగవా, స్వాక్ఖాతో వత భగవతో ధమ్మో”తిఆదినా నయేన బుద్ధసుబోధితఞ్చ ధమ్మసుధమ్మతఞ్చ చ-సద్దేన “సుప్పటిపన్నో వత భగవతో సావకసఙ్ఘో”తిఆదినా సఙ్ఘసుప్పటిపత్తిఞ్చ అభిత్థవిత్వా నమస్సమానో ధమ్మఘోసకో హుత్వా విచరిస్సామీతి వుత్తం హోతి.

ఏవమిమాయ గాథాయ పరియోసానఞ్చ రత్తివిభావనఞ్చ సాధుకారసద్దుట్ఠానఞ్చ ఆళవకకుమారస్స యక్ఖభవనం ఆనయనఞ్చ ఏకక్ఖణేయేవ అహోసి. రాజపురిసా సాధుకారసద్దం సుత్వా – “ఏవరూపో సాధుకారసద్దో ఠపేత్వా బుద్ధే న అఞ్ఞేసం అబ్భుగ్గచ్ఛతి, ఆగతో ను ఖో భగవా”తి ఆవజ్జేన్తా భగవతో సరీరప్పభం దిస్వా పుబ్బే వియ బహి అట్ఠత్వా నిబ్బిసఙ్కా అన్తోయేవ పవిసిత్వా అద్దసంసు భగవన్తం యక్ఖస్స భవనే నిసిన్నం, యక్ఖఞ్చ అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా ఠితం. దిస్వాన యక్ఖం ఆహంసు – “అయం తే, మహాయక్ఖ, రాజకుమారో బలికమ్మాయ ఆనీతో, హన్ద నం ఖాద వా భుఞ్జ వా, యథాపచ్చయం వా కరోహీ”తి. సో సోతాపన్నత్తా లజ్జితో విసేసేన చ భగవతో పురతో ఏవం వుచ్చమానో అథ తం కుమారం ఉభోహి హత్థేహి పటిగ్గహేత్వా భగవతో ఉపనామేసి “అయం, భన్తే, కుమారో మయ్హం పేసితో, ఇమాహం భగవతో దమ్మి, హితానుకమ్పకా బుద్ధా, పటిగ్గణ్హాతు, భన్తే, భగవా ఇమం దారకం ఇమస్స హితత్థాయ సుఖత్థాయా”తి ఇమఞ్చ గాథమాహ –

“ఇమం కుమారం సతపుఞ్ఞలక్ఖణం,
సబ్బఙ్గుపేతం పరిపుణ్ణబ్యఞ్జనం;
ఉదగ్గచిత్తో సుమనో దదామి తే,
పటిగ్గహ లోకహితాయ చక్ఖుమా”తి.

పటిగ్గహేసి భగవా కుమారం. పటిగ్గణ్హన్తో చ యక్ఖస్స చ కుమారస్స చ మఙ్గలకరణత్థం పాదూనగాథం అభాసి. తం యక్ఖో కుమారం సరణం గమేన్తో తిక్ఖత్తుం చతుత్థపాదేన పూరేసి. సేయ్యథిదం –

“దీఘాయుకో హోతు అయం కుమారో,

తువఞ్చ యక్ఖ సుఖితో భవాహి;

అబ్యాధితా లోకహితాయ తిట్ఠథ,

అయం కుమారో సరణముపేతి బుద్ధం;

అయం కుమారో సరణముపేతి ధమ్మం;

అయం కుమారో సరణముపేతి సఙ్ఘ”న్తి.

అథ భగవా కుమారం రాజపురిసానం అదాసి – “ఇమం వడ్ఢేత్వా పున మమేవ దేథా”తి. ఏవం సో కుమారో రాజపురిసానం హత్థతో యక్ఖస్స హత్థం, యక్ఖస్స హత్థతో భగవతో హత్థం, భగవతో హత్థతో పున రాజపురిసానం హత్థం గతత్తా నామతో “హత్థకో ఆళవకో”తి జాతో. తం ఆదాయ పటినివత్తే రాజపురిసే దిస్వా కస్సకవనకమ్మికాదయో “కిం యక్ఖో కుమారం అతిదహరత్తా న ఇచ్ఛీ”తి? భీతా పుచ్ఛింసు. రాజపురిసా “మా భాయథ. ఖేమం కతం భగవతా”తి సబ్బమారోచేసుం . తతో “సాధు సాధూ”తి సకలం ఆళవినగరం ఏకకోలాహలేన యక్ఖాభిముఖం అహోసి. యక్ఖోపి భగవతో భిక్ఖాచారకాలే అనుప్పత్తే పత్తచీవరం గహేత్వా ఉపడ్ఢమగ్గం అనుగన్త్వా నివత్తి.

అథ భగవా నగరే పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చో నగరద్వారే అఞ్ఞతరస్మిం వివిత్తే రుక్ఖమూలే పఞ్ఞత్తబుద్ధాసనే నిసీది. తతో మహాజనకాయేన సద్ధిం రాజా చ నాగరా చ ఏకతో సమ్పిణ్డిత్వా భగవన్తం ఉపసఙ్కమ్మ వన్దిత్వా పరివారేత్వా నిసిన్నా – “కథం, భన్తే, ఏవం దారుణం యక్ఖం దమయిత్థా”తి పుచ్ఛింసు. తేసం భగవా యుద్ధమాదిం కత్వా “ఏవం నవవిధం వస్సం వస్సేత్వా ఏవం విభింసనకం అకాసి, ఏవం పఞ్హం పుచ్ఛి. తస్సాహం ఏవం విస్సజ్జేసి”న్తి తమేవాళవకసుత్తం కథేసి. కథాపరియోసానే చతురాసీతిపాణసహస్సానం ధమ్మాభిసమయో అహోసి. తతో రాజా చేవ నాగరా చ వేస్సవణమహారాజస్స భవనసమీపే యక్ఖస్స భవనం కత్వా పుప్ఫగన్ధాదిసక్కారుపేతం నిచ్చబలిం పవత్తేసుం. తఞ్చ కుమారం విఞ్ఞుతం పత్తం “త్వం భగవన్తం నిస్సాయ జీవితం లభి, గచ్ఛ భగవన్తంయేవ పయిరుపాసస్సు భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చా”తి విస్సజ్జేసుం. సో భగవన్తఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చ పయిరుపాసమానో నచిరస్సేవ అనాగామిఫలే పతిట్ఠాయ సబ్బం బుద్ధవచనం ఉగ్గహేత్వా పఞ్చసతఉపాసకపరివారో అహోసి. భగవా చ నం ఏతదగ్గే నిద్దిసి – “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం ఉపాసకానం చతూహి సఙ్గహవత్థూహి పరిసం సఙ్గణ్హన్తానం యదిదం హత్థకో ఆళవకో”తి (అ॰ ని॰ ౧.౨౫౧). ద్వాదసమం.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

యక్ఖసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. సక్కసంయుత్తం

౧. పఠమవగ్గో

౧. సువీరసుత్తవణ్ణనా

౨౪౭. సక్కసంయుత్తస్స పఠమే **అభియంసూ**తి కదా అభియంసు? యదా బలవన్తో అహేసుం, తదా. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – సక్కో కిర మగధరట్ఠే మచలగామకే మఘో నామ మాణవో హుత్వా తేత్తింస పురిసే గహేత్వా కల్యాణకమ్మం కరోన్తో సత్త వతపదాని పూరేత్వా తత్థ కాలఙ్కతో దేవలోకే నిబ్బత్తి. తం బలవకమ్మానుభావేన సపరిసం సేసదేవతా దసహి ఠానేహి అధిగణ్హన్తం దిస్వా "ఆగన్తుకదేవపుత్తా ఆగతా"తి నేవాసికా గన్ధపానం సజ్జయింసు. సక్కో సకపరిసాయ సఞ్ఞం అదాసి – "మారిసా మా గన్ధపానం పివిత్థ, పివనాకారమత్తమేవ దస్సేథా"తి. తే తథా అకంసు. నేవాసికదేవతా సువణ్ణసరకేహి ఉపనీతం గన్ధపానం యావదత్థం పివిత్వా మత్తా తత్థ తత్థ సువణ్ణపథవియం పతిత్వా సయింసు. సక్కో "గణ్హథ పుత్తహతాయ పుత్తే"తి తే పాదేసు గహేత్వా సినేరుపాదే ఖిపాపేసి. సక్కస్స పుఞ్ఞతేజేన తదనువత్తకాపి సబ్బే తత్థేవ పతింసు. తే సినేరువేమజ్ఝకాలే సఞ్ఞం లభిత్వా, "తాతా న సురం పివిమ్హ, న సురం పివిమ్హా"తి ఆహంసు. తతో పట్ఠాయ అసురా నామ జాతా. అథ నేసం కమ్మపచ్చయఉతుసముట్ఠానం సినేరుస్స హేట్ఠిమతలే దసయోజనసహస్సం అసురభవనం నిబ్బత్తి. సక్కో తేసం నివత్తేత్వా అనాగమనత్థాయ ఆరక్ఖం ఠపేసి, యం సన్ధాయ వుత్తం –

> "అన్తరా ద్విన్నం అయుజ్ఝపురానం,
> పఞ్చవిధా ఠపితా అభిరక్ఖా;
> ఉదకం కరోటి-పయస్స చ హారీ,
> మదనయుతా చతురో చ మహత్థా"తి.

ద్వే నగరాని హి యుద్ధేన గహేతుం అసక్కుణేయ్యతాయ అయుజ్ఝపురాని నామ జాతాని దేవనగరఞ్చ అసురనగరఞ్చ. యదా హి అసురా బలవన్తో హోన్తి, అథ దేవేహి పలాయిత్వా దేవనగరం పవిసిత్వా ద్వారే పిదహితే అసురానం సతసహస్సమ్పి కిఞ్చి కాతుం న సక్కోతి. యదా దేవా బలవన్తో హోన్తి, అథాసురేహి పలాయిత్వా అసురనగరస్స ద్వారే పిదహితే సక్కానం సతసహస్సమ్పి కిఞ్చి కాతుం న సక్కోతి. ఇతి ఇమాని ద్వే నగరాని అయుజ్ఝపురాని నామ. నేసం అన్తరా ఏతేసు ఉదకాదీసు పఞ్చసు ఠానేసు సక్కేన ఆరక్ఖా ఠపితా. తత్థ **ఉదక**సద్దేన నాగా గహితా. తే హి ఉదకే బలవన్తో హోన్తి. తస్మా సినేరుస్స పఠమాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. **కరోటి**సద్దేన సుపణ్ణా గహితా. తేసం కిర కరోటి నామ పానభోజనం, తేన తం నామం లభింసు. దుతియాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. **పయస్సహారీ**సద్దేన కుమ్భణ్డా గహితా. దానవరక్ఖసా కిర తే. తతియాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. **మదనయుత**సద్దేన యక్ఖా గహితా. విసమచారినో కిరతే యుజ్ఝసోణ్డా. చతుత్థాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. **చతురో చ మహన్తా**తి చత్తారో మహారాజానో వుత్తా. పఞ్చమాలిన్దే తేసం ఆరక్ఖా. తస్మా యది అసురా కుపితావిలచిత్తా దేవపురం ఉపయన్తి యుద్ధేసూ, యం గిరినో పఠమం పరిభణ్డం, తం ఉరగా పటిబాహన్తి ఏవం సేసేసు సేసా.

తే పన అసురా ఆయువణ్ణరసఇస్సరియసమ్పత్తీహి తావతింససదిసావ. తస్మా అన్తరా అత్తానం అజానిత్వా పాటలియా పుప్ఫితాయ, “న ఇదం దేవనగరం, తత్థ పారిచ్ఛత్తకో పుప్ఫతి, ఇధ పన చిత్తపాటలీ, జరసక్కేనామ్హాకం సురం పాయేత్వా వఞ్చితా, దేవనగరఞ్చ నో గహితం, గచ్ఛామ తేన సద్ధిం యుజ్ఝిస్సామా”తి హత్థిఅస్సరథే ఆరుయ్హ సువణ్ణరజతమణిఫలకాని గహేత్వా, యుద్ధసజ్జా హుత్వా, అసురభేరియో వాదేన్తా మహాసముద్దే ఉదకం ద్విధా భేత్వా ఉట్ఠహన్తి. తే దేవే వుట్ఠే వమ్మికమక్ఖికా వమ్మికం వియ సినేరుం అభిరుహితు ఆరభన్తి. అథ నేసం పఠమం నాగేహి సద్ధిం యుద్ధం హోతి. తస్మిం ఖో పన యుద్ధే న కస్సచి ఛవి వా చమ్మం వా ఛిజ్జతి, న లోహితం ఉప్పజ్జతి, కేవలం కుమారకానం దారుమేణ్డకయుద్ధం వియ అఞ్ఞమఞ్ఞం సన్తాసనమత్తమేవ హోతి. కోటిసతాపి కోటిసహస్సాపి నాగా తేహి సద్ధిం యుజ్ఝిత్వా తే అసురపురంయేవ పవేసేత్వా నివత్తన్తి.

యదా పన అసురా బలవన్తో హోన్తి, అథ నాగా ఓసక్కిత్వా దుతియే ఆలిన్దే సుపణ్ణేహి సద్ధిం ఏకతోవ హుత్వా యుజ్ఝన్తి. ఏస నయో సుపణ్ణాదీసుపి. యదా పన తాని పఞ్చపి ఠానాని అసురా మద్దన్తి, తదా ఏకతో సమ్పిణ్డితానిపి పఞ్చ బలాని ఓసక్కన్తి. అథ చత్తారో మహారాజానో గన్త్వా సక్కస్స తం పవత్తిం ఆరోచేన్తి. సక్కో తేసం వచనం సుత్వా దియడ్ఢయోజనసతికం వేజయన్తరథం ఆరుయ్హ సయం వా నిక్ఖమతి, ఏకం వా పుత్తం పేసేతి. ఇమస్మిం పన కాలే పుత్తం పేసేతుకామో, **తాత సువీరా**తిఆదిమాహ.

ఏవం భద్దన్తవాతి ఖోతి ఏవం హోతు భద్దం తవ ఇతి ఖో. **పమాదం ఆపాదేసీ**తి పమాదం అకాసి. అచ్ఛరాసఙ్ఘపరివుతో సట్ఠియోజనం విత్థారేన సువణ్ణమహావీథిం ఓతరిత్వా నక్ఖత్తం కీళన్తో నన్దనవనాదీసు విచరతీతి అత్థో.

అనుట్ఠహన్తి అనుట్ఠహన్తో. **అవాయామన్తి** అవాయమన్తో. **అలస్వస్సాతి** అలసో అస్స. **న చ కిచ్చాని కారయే**తి కిఞ్చి కిచ్చం నామ న కరేయ్య. **సబ్బకామసమిద్ధస్సా**తి సబ్బకామేహి సమిద్ధో అస్స. **తం మే, సక్క, వరం దిసా**తి, సక్క దేవసేట్ఠ, తం మే వరం ఉత్తమం ఠానం ఓకాసం దిసం ఆచిక్ఖ కథేహీతి వదతి. **నిబ్బానస్స హి సో మగ్గో**తి కమ్మం అకత్వా జీవితట్ఠానం నామ నిబ్బానస్స మగ్గో. పఠమం.

౨. సుసీమసుత్తవణ్ణనా

౨౪౮. దుతియే **సుసీమ**న్తి అత్తనో పుత్తసహస్సస్స అన్తరే ఏవంనామకం ఏకం పుత్తమేవ. దుతియం.

౩. ధజగ్గసుత్తవణ్ణనా

౨౪౯. తతియే **సముపబ్యూళ్హో**తి సమ్పిణ్డితో రాసిభూతో. **ధజగ్గం ఉల్లోకేయ్యథా**తి సక్కస్స కిర దియడ్ఢయోజనసతాయామో రథో . తస్స హి పచ్ఛిమన్తో పణ్ణాసయోజనో, మజ్ఝే రథపఞ్జరో పణ్ణాసయోజనో, రథసన్ధితో యావ రథసీసా పణ్ణాసయోజనాని. తదేవ పమాణం దిగుణం కత్వా తియోజనసతాయామోతిపి వదన్తియేవ. తస్మిం యోజనికపల్లఙ్కో అత్థతో, తియోజనికం సేతచ్ఛత్తం మత్థకే ఠపితం, ఏకస్మింయేవ యుగే సహస్సఆజఞ్ఞా యుత్తా, సేసాలఙ్కారస్స పమాణం నత్థి. ధజో పనస్స అడ్ఢతియాని యోజనసతాని ఉగ్గతో, యస్స వాతాహతస్స పఞ్చఙ్గికతూరియస్సేవ సద్దో నిచ్ఛరతి, తం ఉల్లోకేయ్యాథాతి వదతి. కస్మా? తం పస్సన్తానఞ్హి రాజా నో ఆగన్త్వా పరిసపరియన్తే నిఖాతథమ్భో వియ ఠితో, కస్స మయం భాయామాతి భయం న హోతి. **పజాపతిస్సా**తి సో కిర సక్కేన

సమానవణ్ణో సమానాయుకో దుతియం ఆసనం లభతి. తథా **వరుణో ఈసానో** చ. వరుణో పన తతియం ఆసనం లభతి, ఈసానో చతుత్థం. **పలాయీతి** అసురేహి పరాజితో తస్మిం రథే ఠితో అప్పమత్తకమ్పి రజధజం దిస్వా పలాయనధమ్మో.

ఇతిపి సో భగవాతిఆదీని విసుద్ధిమగ్గే విత్థారితానేవ. **ఇదమవోచాతి** ఇదం ధజగ్గపరిత్తం నామ భగవా అవోచ, యస్స ఆణాఖేత్తే కోటిసతసహస్సచక్కవాళే ఆనుభావో వత్తతి. ఇదం ఆవజ్జేత్వా హి యక్ఖభయచోరభయాదీహి దుక్ఖేహి ముత్తానం అన్తో నత్థి. తిట్ఠతు అఞ్ఞదుక్ఖవూపసమో, ఇదం ఆవజ్జమానో హి పసన్నచిత్తో ఆకాసేపి పతిట్ఠం లభతి.

తత్రిదం వత్థు – దీఘవాపిచేతియమ్హి కిర సుధాకమ్మే కయిరమానే ఏకో దహరో ముద్ధవేదికాపాదతో పతిత్వా చేతియకుచ్ఛియా భస్సతి. హేట్ఠా ఠితో భిక్ఖుసఙ్ఘో “ధజగ్గపరిత్తం, ఆవుసో, ఆవజ్జాహీ”తి ఆహ. సో మరణభయేన తజ్జితో “ధజగ్గపరిత్తం మం రక్ఖతూ”తి ఆహ. తావదేవస్స చేతియకుచ్ఛితో ద్వే ఇట్ఠకా నిక్ఖమిత్వా సోపానం హుత్వా అట్ఠంసు, ఉపరిట్ఠితో వల్లినిస్సేణిం ఓతారేసుం. తస్మిం నిస్సేణియం ఠితే ఇట్ఠకా యథాట్ఠానేయేవ అట్ఠంసు. తతియం.

౪. వేపచిత్తిసుత్తవణ్ణనా

౨౫౦. చతుత్థే **వేపచిత్తీతి** సో కిర అసురానం సబ్బజేట్ఠకో. **యేనాతి** నిపాతమత్తం **నన్తి** చ. **కణ్ఠపఞ్చమేహీతి** ద్వీసు హత్థేసు పాదేసు కణ్ఠే చాతి ఏవం పఞ్చహి బన్ధనేహి. తాని పన నళినసుత్తం వియ మక్కటకసుత్తం వియ చ చక్ఖుస్సాపాథం ఆగచ్ఛన్తి, ఇరియాపథం రుజ్ఝన్తి. తేహి పన చిత్తేనేవ బజ్ఝతి, చిత్తేనేవ ముచ్చతి. **అక్కోసతీతి** చోరోసి బాలోసి మూళ్హోసి థేనోసి ఓట్ఠోసి గోణోసి గద్రభోసి నేరయికోసి తిరచ్ఛానగతోసి, నత్థి తుయ్హం సుగతి, దుగ్గతియేవ తుయ్హం పాటికఙ్ఖాతి ఇమేహి దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసతి. **పరిభాసతీతి**, జరసక్క, న త్వం సబ్బకాలం జినిస్ససి, యదా అసురానం జయో భవిస్సతి, తదా తమ్పి ఏవం బన్ధిత్వా అసురభవనస్స ద్వారే నిపజ్జాపేత్వా పోథాపేస్సామీతి ఆదీని వత్వా తజ్జేతి. సక్కో విజితవిజయో న తం మనసి కరోతి, మహాపటిగ్గహణం పనస్స మత్థకే విధునన్తో సుధమ్మదేవసభం పవిసతి చేవ నిక్ఖమతి చ. **అజ్ఝభాసీతి** “కిం ను ఖో ఏస సక్కో ఇమాని ఫరుసవచనాని భయేన తితిక్ఖతి, ఉదాహు అధివాసనఖన్తియా సమన్నాగతత్తా”తి? వీమంసన్తో అభాసి.

దుబ్బల్యా నోతి దుబ్బలభావేన ను. **పటిసంయుజేతి** పటిసంయుజేయ్య పటిప్ఫరేయ్య. **పభిజ్జేయ్యున్తి** విరజ్జేయ్యుం. పకుజ్ఝేయ్యున్తిపి పాఠో. **పరన్తి** పచ్చత్థికం. **యో సతో ఉపసమ్మతీతి** యో సతిమా హుత్వా ఉపసమ్మతి, తస్స ఉపసమంయేవాహం బాలస్స పటిసేధనం మఞ్ఞేతి అత్థో. **యదా నం మఞ్ఞతీతి** యస్మా తం మఞ్ఞతి. **అజ్ఝారుహతీతి** అజ్ఝోత్థరతి. **గోవ భియ్యో పలాయినన్తి** యథా గోయుద్ధే తావదేవ ద్వే గావో యుజ్ఝన్తే గోగణో ఓలోకేన్తో తిట్ఠతి, యదా పన ఏకో పలాయతి, అథ నం పలాయన్తం సబ్బో గోగణో భియ్యో అజ్ఝోత్థరతి. ఏవం దుమ్మేధో ఖమన్తం భియ్యో అజ్ఝోత్థరతీతి అత్థో.

సదత్థపరమాతి సకత్థపరమా. **ఖన్త్యా భియ్యో న విజ్జతీతి** తేసు సకలఅత్థపరమేసు అత్థేసు ఖన్తితో ఉత్తరితరో అఞ్ఞో అత్థో న విజ్జతి. **తమాహు పరమం ఖన్తిన్తి** యో బలవా తితిక్ఖతి, తస్స తం ఖన్తిం పరమం ఆహు. **బాలబలం** నామ అఞ్ఞాణబలం. తం యస్స బలం, అబలమేవ తం బలన్తి ఆహు కథేన్తీతి దీపేతి. **ధమ్మగుత్తస్సాతి** ధమ్మేన రక్ఖితస్స, ధమ్మం వా రక్ఖన్తస్స. **పటివత్తాతి** పటిప్ఫరిత్వా వత్తా, పటిప్ఫరిత్వా వా బాలబలన్తి వదేయ్యాపి, ధమ్మట్ఠం పన చాలేతుం సమత్థో నామ నత్థి. **తస్సేవ తేన పాపియోతి** తేన కోధేన తస్సేవ పుగ్గలస్స పాపం. కతరస్స? **యో కుద్ధం పటికుజ్ఝతి. తికిచ్ఛన్తానన్తి** ఏకవచనే బహువచనం, తికిచ్ఛన్తన్తి అత్థో. **జనా మఞ్ఞన్తీతి** ఏవరూపం అత్తనో చ పరస్స చాతి ఉభిన్నం అత్థం తికిచ్ఛన్తం నిప్ఫాదేన్తం

పుగ్గలం “అన్ధబాలో అయ”న్తి అన్ధబాలపుథుజ్జనావ ఏవం మఞ్ఞన్తి. **ధమ్మస్స అకోవిదాతి** చతుసచ్చధమ్మే అఛేకా. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సాసనే. **ఖోతి** నిపాతమత్తం. చతుత్థం.

౫. సుభాసితజయసుత్తవణ్ణనా

౨౫౧. పఞ్చమే **అసురిన్దం ఏతదవోచాతి** ఛేకతాయ ఏతం అవోచ. ఏవం కిరస్స అహోసి “పరస్స నామ గాహం మోచేత్వా పఠమం వత్తుం గరు. పరస్స వచనం అనుగన్త్వా పన పచ్ఛా సుఖం వత్తు”న్తి. **పుబ్బదేవాతి** దేవలోకే చిరనివాసినో పుబ్బసామికా, తుమ్హాకం తావ పవేణిఆగతం భణథాతి . **అదణ్డావచరాతి** దణ్డావచరణరహితా, దణ్డం వా సత్థం వా గహేతబ్బన్తి ఏవమేత్థ నత్థీతి అత్థో. పఞ్చమం.

౬. కులావకసుత్తవణ్ణనా

౨౫౨. ఛట్ఠే **అజ్ఝభాసీతి** తస్స కిర సిమ్బలివనాభిముఖస్స జాతస్స రథసద్దో చ ఆజానీయసద్దో ధజసద్దో చ సమన్తా అసనిపాతసద్దో వియ అహోసి. తం సుత్వా సిమ్బలివనే బలవసుపణ్ణా పలాయింసు, జరాజిణ్ణా చేవ రోగదుబ్బలా చ అసఞ్జాతపక్ఖపోతకా చ పలాయితుం అసక్కోన్తా, మరణభయేన తజ్జితా ఏకప్పహారేనేవ మహావిరవం విరవింసు. సక్కో తం సుత్వా “కస్స సద్దో, తాతా”తి? మాతలిం పుచ్ఛి. రథసద్దం, తే దేవ, సుత్వా సుపణ్ణా పలాయితుం అసక్కోన్తా విరవన్తీతి. తం సుత్వా కరుణాసమావజ్జితహదయో అభాసి. **ఈసాముఖేనాతి** రథస్స ఈసాముఖేన. యథా కులావకే ఈసాముఖం న సఞ్చుణ్ణేతి, ఏవం ఇమినా ఈసాముఖేన తే పరివజ్జయ. సో హి రథో పుఞ్ఞపచ్చయనిబ్బత్తో చక్కవాళపబ్బతేపి సినేరుమ్హిపి సమ్ముఖీభూతే వినివిజ్ఝిత్వావ గచ్ఛతి న సజ్జతి, ఆకాసగతసదిసోవ గచ్ఛతి. సచే తేన సిమ్బలివనేన గతో భవేయ్య, యథా మహాసకటే కదలివనమజ్ఝేన వా ఏరణ్డవనమజ్ఝేన వా గచ్ఛన్తే సబ్బవనం విభగ్గం నిమ్మథితం హోతి, ఏవం తమ్పి సిమ్బలివనం భవేయ్య. ఛట్ఠం.

౭. నదుబ్భియసుత్తవణ్ణనా

౨౫౩. సత్తమే **ఉపసఙ్కమీతి** “అయం సక్కో ‘యోపి మే అస్స సుపచ్చత్థికో, తస్స పాహం న దుబ్భేయ్య’న్తి చిన్తేతి, మయా తస్స పచ్చత్థికతరో నామ నత్థి, వీమంసిస్సామి తావ నం, కిం ను ఖో మం పస్సిత్వా దుబ్భతి, న దుబ్భతీ”తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమి. **తిట్ఠ వేపచిత్తి గహితోసీతి** వేపచిత్తి, ఏత్థేవ తిట్ఠ, గహితో త్వం మయాతి వదతి. సహ వచనేనేవస్స సో కణ్ఠపఞ్చమేహి బన్ధనేహి బద్ధోవ అహోసి. **సపస్సు చ మేతి** మయి అదుబ్భత్థాయ సపథం కరోహీతి వదతి. **యం ముసాభణతో పాపన్తి** ఇమస్మిం కప్పే పఠమకప్పికేసు చేతియరఞ్ఞో పాపం సన్ధాయాహ. **అరియూపవాదినోతి** కోకలికస్స వియ పాపం. **మిత్తద్దునో చ యం పాపన్తి మహాకపిజాతకే** మహాసత్తే దుట్ఠచిత్తస్స పాపం. **అకతఞ్ఞునోతి** దేవదత్తసదిసస్స అకతఞ్ఞునో పాపం. ఇమాని కిర ఇమస్మిం కప్పే చత్తారి మహాపాపాని. సత్తమం.

౮. వేరోచనఅసురిన్దసుత్తవణ్ణనా

౨౫౪. అట్ఠమే **అట్ఠంసూతి** ద్వారపాలరూపకాని వియ ఠితా. **నిప్ఫదాతి** నిప్ఫత్తి, యావ అత్థో నిప్ఫజ్జతి, తావ వాయమేథేవాతి వదతి. దుతియగాథా సక్కస్స. తత్థ **ఖన్త్యా భియ్యోతి** నిప్ఫన్నసోభనేసు అత్థేసు ఖన్తితో ఉత్తరితరో అత్థో

నామ నత్థి. **అత్థజాతాతి** కిచ్చజాతా. సోణసిఙ్గాలాదయోపి హి ఉపాదాయ అకిచ్చజాతో సత్తో నామ నత్థి. ఇతో ఏత్తో గమనమత్తమ్పి కిచ్చమేవ హోతి. **సంయోగపరమా త్వేవ, సమ్భోగా సబ్బపాణినన్తి** పారివాసికఓదనాదీని హి అసమ్భోగారహాని హోన్తి, తాని పున ఉణ్హాపేత్వా భజ్జిత్వా సప్పిమధుఫాణితాదీహి సంయోజితాని సమ్భోగారహాని హోన్తి. తేనాహ "సంయోగపరమా త్వేవ, సమ్భోగా సబ్బపాణిన"న్తి . **నిప్ఫన్నసోభనో అత్థోతి** ఇమే అత్థా నామ నిప్ఫన్నావ సోభన్తి. పున చతుత్థగాథా సక్కస్స. తత్థాపి వుత్తనయేనేవ అత్థో వేదితబ్బో. అట్ఠమం.

౯. అరఞ్ఞాయతనఇసిసుత్తవణ్ణనా

౨౫౫. నవమే **పణ్ణకుటీసు సమ్మన్తీతి** హిమవన్తపదేసే రమణీయే అరఞ్ఞాయతనే రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానచఙ్కమనాదీహి సమ్పన్నాసు పణ్ణసాలాసు వసన్తి. **సక్కో చ దేవానమిన్దో వేపచిత్తి చాతి** ఇమే ద్వే జనా జామాతికససురా కాలేన కలహం కరోన్తి, కాలేన ఏకతో చరన్తి, ఇమస్మిం పన కాలే ఏకతో చరన్తి. **పటలియోతి** గణఙ్గణూపాహనా. **ఖగ్గం ఓలగ్గేత్వాతి** ఖగ్గం అంసే ఓలగ్గేత్వా. **ఛత్తేనాతి** దిబ్బసేతచ్ఛత్తేన మత్థకే ధారయమానేన. **అపబ్యామతో కరిత్వాతి** బ్యామతో అకత్వా. **చిరదిక్ఖితానన్తి** చిరసమాదిణ్ణవతానం. **ఇతో పటిక్కమ్మాతి** "ఇతో పక్కమ పరివజ్జయ, మా ఉపరివాతే తిట్ఠా"తి వదన్తి. **న హేత్థ దేవాతి** ఏతస్మిం సీలవన్తానం గన్ధే దేవా న పటిక్కూలసఞ్ఞినో, ఇట్ఠకన్తమనాపసఞ్ఞినోయేవాతి దీపేతి. నవమం.

౧౦. సముద్దకసుత్తవణ్ణనా

౨౫౬. దసమే **సముద్దతీరే పణ్ణకుటీసూతి** చక్కవాళమహాసముద్దపిట్ఠియం రజతపట్టవణ్ణే వాలుకపుళినే వుత్తప్పకారాసు పణ్ణసాలాసు వసన్తి. **సియాపి నోతి** సియాపి అమ్హాకం. **అభయదక్ఖిణం యాచేయ్యామాతి** అభయదానం యాచేయ్యామ. యేభుయ్యేన కిర దేవాసురసఙ్గామో మహాసముద్దపిట్ఠే హోతి. అసురానం న సబ్బకాలం జయో హోతి, బహువారే పరాజయోవ హోతి. తే దేవేహి పరాజితా పలాయన్తా ఇసీనం అస్సమపదేన గచ్ఛన్తా "సక్కో ఇమేహి సద్ధిం మన్తేత్వా అమ్హే నాసేతి, గణ్హథ పుత్తహతాయ పుత్తే"తి కుపితా అస్సమపదే పానీయఘటచఙ్కమనసాలాదీని విద్ధంసేన్తి. ఇసయో అరఞ్ఞతో ఫలాఫలం ఆదాయ ఆగతా నం దిస్వా పున దుక్ఖేన పటిపాకతికం కరోన్తి. తేపి పునప్పునం తథేవ వినాసేన్తి. తస్మా "ఇదాని తేసం సఙ్గామో పచ్చుపట్ఠితో"తి సుత్వా ఏవం చిన్తయింసు.

కామంకరోతి ఇచ్ఛితకరో. **భయస్స అభయస్స వాతి** భయం వా అభయం వా. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే త్వం అభయం దాతుకామో, అభయం దాతుం పహోసి. సచే భయం దాతుకామో. భయం దాతుం పహోసి. అమ్హాకం పన అభయదానం దేహీతి. **దుట్ఠానన్తి** విరుద్ధానం. **పవుత్తన్తి** ఖేత్తే పతిట్ఠాపితం.

తిక్ఖత్తుం ఉబ్బిజ్జీతి సాయమాసభత్తం భుఞ్జిత్వా సయనం అభిరుయ్హ నిపన్నో నిద్దాయ ఓక్కన్తమత్తాయ సమన్తా రత్వా సత్తిసతేన పహటో వియ విరవన్తో ఉట్ఠహతి, దసయోజనసహస్సం అసురభవనం "కిమిద"న్తి సఙ్ఖోభం ఆపజ్జతి. అథ నం ఆగన్త్వా "కిమిద"న్తి పుచ్ఛన్తి. సో "న కిఞ్చీ"తి వదతి. దుతియయామాదీసుపి ఏసేవ నయో. ఇతి అసురానం "మా భాయి, మహారాజా"తి తం అస్సాసేన్తానంయేవ అరుణం ఉగ్గచ్ఛతి. ఏవమస్స తతో పట్ఠాయ గేలఞ్ఞజాతం చిత్తం వేపతి. తేనేవ చస్స "వేపచిత్తీ"తి అపరం నామం ఉదపాదీతి. దసమం.

పఠమో వగ్గో.

౨. దుతియవగ్గో

౧. వతపదసుత్తవణ్ణనా

౨౫౭. దుతియవగ్గస్స పఠమే **వతపదానీ**తి వతకోట్ఠాసాని. **సమత్తానీ**తి పరిపుణ్ణాని. **సమాదిన్నానీ**తి గహితాని. **కులే జేట్ఠాపచాయీ**తి కులజేట్ఠకానం మహాపితా మహామాతా చూళపితా చూళమాతా మాతులో మాతులానీతిఆదీనం అపచితికారకో. **సణ్హవాచో**తి పియముదుమధురవాచో. **ముత్తచాగో**తి విస్సట్ఠచాగో. **పయతపాణీ**తి దేయ్యధమ్మదానత్థాయ సదా ధోతహత్థో. **వోస్సగ్గరతో**తి వోస్సజ్జనే రతో. **యాచయోగో**తి పరేహి యాచితబ్బారహో, **యాచయోగో**తి వా యాచయోగేసేవ యుత్తో. **దానసంవిభాగరతో**తి దానే చ సంవిభాగే చ రతో. పఠమం.

౨. సక్కనామసుత్తవణ్ణనా

౨౫౮. దుతియే **మనుస్సభూతో**తి మగధరట్ఠే మచలగామే మనుస్సభూతో. **ఆవసథం అదాసీ**తి చతుమహాపథే మహాజనస్స ఆవసథం కారేత్వా అదాసి. **సహస్సమ్పి అత్థాన**న్తి సహస్సమ్పి కారణానం, జనసహస్సేన వా వచనసహస్సేన వా ఓసారితే “అయం ఇమస్స అత్థో, అయం ఇమస్స అత్థో”తి ఏకపదే ఠితోవ వినిచ్ఛినతి. దుతియం.

౩. మహాలిసుత్తవణ్ణనా

౨౫౯. తతియే **ఉపసఙ్కమీ**తి “సక్కో దేవరాజాతి కథేన్తి, అత్థి ను ఖో సో సక్కో, యేన సో దిట్ఠపుబ్బోతి ఇమమత్థం దసబలం పుచ్ఛిస్సామీ”తి ఉపసఙ్కమి. **తఞ్చ పజానామీ**తి బహువచనే ఏకవచనం, తే చ ధమ్మే పజానామీతి అత్థో. సక్కో కిర అనన్తరే అత్తభావే మగధరట్ఠే మచలగామే మఘో నామ మాణవో అహోసి పణ్డితో బ్యత్తో, బోధిసత్తచరియా వియ చ తస్స చరియా అహోసి. సో తేత్తింస పురిసే గహేత్వా కల్యాణమకాసి. ఏకదివసం అత్తనోవ పఞ్ఞాయ ఉపపరిక్ఖిత్వా గామమజ్ఝే మహాజనస్స సన్నిపతితట్ఠానే కచవరం ఉభతోపస్సేసు అపబ్యూహిత్వా తం ఠానం రమణీయం అకాసి. పున తత్థేవ మణ్డపం కారేసి. పున గచ్ఛన్తే కాలే సాలం కారేసి. గామతో చ నిక్ఖమిత్వా గావుతమ్పి అడ్ఢయోజనమ్పి తిగావుతమ్పి యోజనమ్పి విచరిత్వా తేహి సహాయేహి సద్ధిం విసమం సమం అకాసి. తే సబ్బేవ ఏకచ్ఛన్దా తత్థ తత్థ సేతుయుత్తట్ఠానే సేతుం, మణ్డపసాలాపోక్ఖరణిమాలావచ్ఛరోపనపదీనం యుత్తట్ఠానేసు మణ్డపసాలాపోక్ఖరణిమాలావచ్ఛరోపనాదీని కరోన్తా బహుం పుఞ్ఞమకంసు. మఘో సత్త వతపదాని పూరేత్వా కాయస్స భేదా సద్ధిం సహాయేహి తావతింసభవనే నిబ్బత్తి. తం సబ్బం భగవా జానాతి. తేనాహ – **యేసం ధమ్మానం సమాదిన్నత్తా సక్కో సక్కత్తం అజ్ఝగా, తఞ్చ పజానామీ**తి. అయం సక్కస్స సక్కత్తాధిగమే సఙ్ఖేపకథా, విత్థారో పన సుమఙ్గలవిలాసినియా దీఘనికాయట్ఠకథాయ సక్కపఞ్హవణ్ణనాయం వుత్తో. తతియం.

౪. దలిద్దసుత్తవణ్ణనా

౨౬౦. చతుత్థే **మనుస్సదలిద్దో**తి మనుస్సఅధనో. **మనుస్సకపణో**తి మనుస్సకారుఞ్ఞతం పత్తో. **మనుస్సవరాకో**తి మనుస్సలామకో. **తత్రా**తి తస్మిం ఠానే, తస్మిం వా అతిరోచనే. **ఉజ్ఝాయన్తీ**తి అవజ్ఝాయన్తి లామకతో చిన్తేన్తి. **ఖియన్తీ**తి కథేన్తి పకాసేన్తి. **విపాచేన్తీ**తి తత్థ తత్థ కథేన్తి విత్థారేన్తి. **ఏసో ఖో మారిసా**తి ఏత్థ అయమనుపుబ్బికథా – సో కిర అనుప్పన్నే బుద్ధే

కాసిరట్ఠే బారాణసిరాజా హుత్వా సముస్సితద్ధజపటాకనానాలఙ్కారేన సుట్ఠు అలఙ్కతం నగరం పదక్ఖిణం అకాసి అత్తనో సిరిసమ్పత్తియా సమాకడ్ఢితనేత్తేన జనకాయేన సముల్లోకియమానో. తస్మిఞ్చ సమయే ఏకో పచ్చేకబుద్ధో గన్ధమాదనపబ్బతా ఆగమ్మ తస్మిం నగరే పిణ్డాయ చరతి, సన్తిన్ద్రియో సన్తమానసో ఉత్తమదమథసమన్నాగతో. మహాజనోపి రాజగతం చిత్తీకారం పహాయ పచ్చేకబుద్ధమేవ ఓలోకేసి. రాజా – "ఇదాని ఇమస్మిం జనకాయే ఏకోపి మం న ఓలోకేతి. కిం ను ఖో ఏత"న్తి? ఓలోకేన్తో పచ్చేకబుద్ధం అద్దస. సోపి పచ్చేకబుద్ధో మహల్లకో హోతి పచ్ఛిమవయే ఠితో. చీవరానిపిస్స జిణ్ణాని, తతో తతో సుత్తాని గళన్తి. రఞ్ఞో సతసహస్సాధికాని ద్వే అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పూరితపారమిం పచ్చేకబుద్ధం దిస్వా చిత్తపసాదమత్తం వా హత్థం పసారేత్వా వన్దనమత్తం వా నాహోసి. సో రాజా "పబ్బజితో మఞ్ఞే ఏస ఉసూయాయ మం న ఓలోకేతీ"తి కుజ్ఝిత్వా "క్వాయం కుట్ఠిచీవరాని పారుతో"తి నిట్ఠుభిత్వా పక్కామి. తస్స కమ్మస్స విపాకేన మహానిరయే నిబ్బత్తిత్వా విపాకావసేసేన మనుస్సలోకం ఆగచ్ఛన్తో రాజగహే పరమకపణాయ ఇత్థియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. గహితకాలతో పట్ఠాయ సా ఇత్థీ కఞ్జికమత్తమ్పి ఉదరపూరం నాలత్థ. తస్స కుచ్ఛిగతస్సేవ కణ్ణనాసా విలీనా, సఙ్ఖపలితకుట్ఠీ హుత్వా మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తో. మాతాపితరో నామ దుక్కరకారికా హోన్తి, తేనస్స మాతా యావ కపాలం గహేత్వా చరితుం న సక్కోతి, తావస్స కఞ్జికమ్పి ఉదకమ్పి ఆహరిత్వా అదాసి. భిక్ఖాయ చరితుం సమత్థకాలే పనస్స కపాలం హత్థే దత్వా "పఞ్ఞాయిస్ససి సకేన కమ్మేనా"తి పక్కామి.

అథస్స తతో పట్ఠాయ సకలసరీరతో మంసాని ఛిజ్జిత్వా ఛిజ్జిత్వా పతన్తి, యూసం పగ్ఘరతి, మహావేదనా వత్తన్తి. యం యం రచ్ఛం నిస్సాయ సయతి, సబ్బరత్తిం మహారవేన రవతి. తస్స కారుఞ్ఞపరిదేవితసద్దేన సకలవీథియం మనుస్సా సబ్బరత్తిం నిద్దం న లభన్తి. తస్స తతో పట్ఠాయ సుఖసయితే పబోధేతీతి **సుప్పబుద్ధో**త్వేవ నామం ఉదపాది. అథాపరేన సమయేన భగవతి రాజగహం సమ్పత్తే నాగరా సత్థారం నిమన్తేత్వా నగరమజ్ఝే మహామణ్డపం కత్వా దానం అదంసు. సుప్పబుద్ధోపి కుట్ఠీ గన్త్వా దానగ్గమణ్డపస్స అవిదూరే నిసీది. నాగరా బుద్ధప్పముఖం భిక్ఖుసఙ్ఘం పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన పరివిసన్తా తస్సాపి యాగుభత్తం అదంసు. తస్స పణీతభోజనం భుత్తస్స చిత్తం ఏకగ్గం అహోసి. సత్థా భత్తకిచ్చావసానే అనుమోదనం కత్వా సచ్చాని దీపేసి, సుప్పబుద్ధో నిసిన్నట్ఠానే నిసిన్నోవ దేసనానుసారేన ఞాణం పేసేత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో. సత్థా ఉట్ఠాయ విహారం గతో. సోపి చుమ్బటం ఆరుయ్హ కపాలమాదాయ దణ్డమోలుబ్భ అత్తనో వసనట్ఠానం గచ్ఛన్తో విబ్భన్తాయ గావియా జీవితా వోరోపితో మత్తికపాతిం భిన్దిత్వా సువణ్ణపాతిం పటిలభన్తో వియ దుతియచిత్తవారే దేవలోకే నిబ్బత్తో అత్తనో పుఞ్ఞం నిస్సాయ అఞ్ఞే దేవే అతిక్కమ్మ విరోచిత్థ. తం కారణం దస్సేన్తో సక్కో దేవానమిన్దో **ఏసో ఖో మారిసా**తిఆదిమాహ.

సద్ధాతి మగ్గేనాగతసద్ధా. **సీలఞ్చ యస్స కల్యాణ**న్తి కల్యాణసీలం నామ అరియసావకస్స అరియకన్తసీలం వుచ్చతి. తత్థ కిఞ్చాపి అరియసావకస్స ఏకసీలమ్పి అకన్తం నామ నత్థి, ఇమస్మిం పనత్థే భవన్తరేపి అప్పహీనం పఞ్చసీలం అధిప్పేతం. చతుత్థం.

౫. రామణేయ్యకసుత్తవణ్ణనా

౨౬౧. పఞ్చమే **ఆరామచేత్యా**తి ఆరామచేతియాని. **వనచేత్యా**తి వనచేతియాని. ఉభయత్థాపి చిత్తీకతట్ఠేన చేత్యం వేదితబ్బం. **మనుస్సరామణేయ్యస్సా**తి మనుస్సరమణీయభావస్స. ఇదాని మనుస్సరమణీయకవసేన భూమిరమణీయకం దస్సేన్తో **గామే వా**తిఆదిమాహ. పఞ్చమం.

౬. యజమానసుత్తవణ్ణనా

౨౬౨. ఛట్ఠే **యజమానానన్తి** యజన్తానం. తదా కిర అఙ్గమగధవాసికా మనుస్సా అనుసంవచ్ఛరం సప్పిమధుఫాణితాదీసు అగ్గం గహేత్వా ఏకస్మిం ఠానే దారూనం సట్ఠిమత్తే సకటభారే రాసిం కత్వా అగ్గిం దత్వా పజ్జలితకాలే "మహాబ్రహ్మునో యజామా"తి తం సబ్బం పక్ఖిపన్తి. "ఏకవారం పక్ఖిత్తం సహస్సగుణఫలం దేతీ"తి నేసం లద్ధి. సక్కో దేవరాజా "సబ్బేపిమే సబ్బఅగ్గాని గహేత్వా 'మహాబ్రహ్మునో యజామా'తి అగ్గిమ్హి ఝాపేన్తి. అఫలం కరోన్తి, మయి పస్సన్తే మా నస్సన్తు, యథా బుద్ధస్స చేవ సఙ్ఘస్స చ దత్వా బహుం పుఞ్ఞం పసవన్తి, ఏవం కరిస్సామీ"తి దారురాసిం జలాపేత్వా ఓలోకేన్తేసు మనుస్సేసు పుణ్ణమదివసే బ్రహ్మత్తభావం మాపేత్వా మహాజనస్స పస్సన్తస్సేవ చన్దమణ్డలం భిన్దిత్వా నిక్ఖన్తో వియ అహోసి. మహాజనో దిస్వా "ఇమం యఞ్ఞం పటిగ్గహేతుం మహాబ్రహ్మా ఆగచ్ఛతీ"తి జణ్ణుకేహి భూమియం పతిట్ఠాయ, అఞ్జలిం పగ్గయ్హ నమస్సమానో అట్ఠాసి. బ్రాహ్మణా ఆహంసు "తుమ్హే 'మయం తక్కేన కథేమా'తి మఞ్ఞథ, ఇదాని పస్సథ, అయం వో బ్రహ్మా సహత్థా యఞ్ఞం పటిగ్గహేతుం ఆగచ్ఛతీ"తి. సక్కో ఆగన్త్వా దారుచితకమత్థకే ఆకాసే ఠత్వా "కస్సాయం సక్కారో"తి పుచ్ఛి? తుమ్హాకం, భన్తే, పటిగ్గణ్హథ నో యఞ్ఞన్తి. తేన హి ఆగచ్ఛథ, మా తులం ఛడ్డేత్వా హత్థేన తులయిత్థ, అయం సత్థా ధురవిహారే వసతి, తం పుచ్ఛిస్సామ "కస్స దిన్నం మహప్ఫలం హోతీ"తి ? ఉభయరట్ఠవాసినో గహేత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛన్తో ఏవమాహ.

తత్థ **పుఞ్ఞపేక్ఖానన్తి** పుఞ్ఞం ఇచ్ఛన్తానం పుఞ్ఞత్థికానం. **ఓపధికం పుఞ్ఞన్తి** ఉపధివిపాకం పుఞ్ఞం. **సఙ్ఘే దిన్నం మహప్ఫలన్తి** అరియసఙ్ఘే దిన్నం విప్ఫారవన్తం హోతి. దేసనావసానే చతురాసీతిపాణసహస్సాని అమతపానం పివింసు. తతో పట్ఠాయ మనుస్సా సబ్బాని అగ్గదానాని భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అదంసు. ఛట్ఠం.

౭. బుద్ధవన్దనాసుత్తవణ్ణనా

౨౬౩. సత్తమే **ఉట్ఠేహీతి** ఉట్ఠహ, ఘట, వాయమ. **విజితసఙ్గామాతి** రాగాదీనఞ్చేవ ద్వాదసయోజనికస్స చ మారబలస్స జితత్తా భగవన్తం ఏవం ఆలపతి . **పన్నభారాతి** ఓరోపితఖన్ధకిలేసాభిసఙ్ఖారభార. **పన్నరసాయ రత్తిన్తి** పన్నరసాయ పుణ్ణమాయ రత్తిం. సత్తమం.

౮. గహట్ఠవన్దనాసుత్తవణ్ణనా

౨౬౪. అట్ఠమే **పుథుద్దిసాతి** చతస్సో దిసా చతస్సో అనుదిసా చ. **భుమ్మాతి** భూమివాసినో. **చిరరత్తసమాహితేతి** ఉపచారప్పనాహి చిరరత్తసమాహితచిత్తే. **వన్దేతి** వన్దామి. **బ్రహ్మచరియపరాయణేతి** దసపి వస్సాని వీసతిపి వస్సాని…పే.… సట్ఠిపి వస్సాని ఆపాణకోటికం ఏకసేయ్యం ఏకభత్తన్తిఆదికం సేట్ఠచరియం బ్రహ్మచరియం చరమానేతి అత్థో. **పుఞ్ఞకరాతి** చతుపచ్చయదానం కుసుమ్భసుమనపూజా దీపసహస్సజాలన్తి ఏవమాదిపుఞ్ఞకారకా. **సీలవన్తోతి** ఉపాసకత్తే పతిట్ఠాయ పఞ్చహిపి దసహిపి సీలేహి సమన్నాగతా. **ధమ్మేన దారం పోసేన్తీతి** ఉమఙ్గభిన్దనాదీని అకత్వా ధమ్మికేహి కసిగోరక్ఖవణిజ్జాదీహి పుత్తదారం పోసేన్తి. **పముఖో రథమారుహీతి** దేవానం పముఖో సేట్ఠో రథం ఆరుహి. అట్ఠమం.

౯. సత్థారవన్దనాసుత్తవణ్ణనా

२६३. నవమే **భగవన్తం నమస్సతీ**తి ఏకంసం ఉత్తరియం దుకులం కత్వా, బ్రహ్మజాణుకో హుత్వా సిరసి అఞ్జలిం ఠపేత్వా నమస్సతి. **నో యక్ఖో**తి నో సక్కో. **అనోమనామ**న్తి సబ్బగుణేహి ఓమకభావస్స నత్థితాయ సబ్బగుణనేమిత్తకేహి నామేహి అనోమనామం. **అవిజ్జాసమతిక్కమా**తి చతుసచ్చపటిచ్ఛాదికాయ వట్టమూలకఅవిజ్జాయ సమతిక్కమేన. **సేక్ఖా**తి సత్త సేక్ఖా. **అపచయారామా**తి వట్టవిద్ధంసనే రతా. **సిక్ఖరే**తి సిక్ఖన్తి. నవమం.

౧౦. సఙ్ఘవన్దనాసుత్తవణ్ణనా

२६६. దసమే **అజ్ఝభాసీ**తి కస్మా ఏస పునప్పునం ఏవం భాసతీతి? సక్కస్స కిర దేవరఞ్ఞో సద్దో మధురో, సుఫసితం దన్తావరణం, కథనకాలే సువణ్ణకిఙ్కిణికసద్దో వియ నిచ్ఛరతి. తం పునప్పునం సోతుం లభిస్సామీతి భాసతి. **పూతిదేహసయా**తి పూతిమ్హి మాతుసరీరే వా, అత్తనోయేవ వా సరీరం అవత్థరిత్వా సయనతో పూతిదేహసయా. **నిముగ్గా కుణపమ్హేతే**తి దసమాసే మాతుకుచ్ఛిసఙ్ఖాతే కుణపస్మిం ఏతే నిముగ్గా. **ఏతం తేసం పిహయామీ**తి ఏతేసం ఏతం పిహయామి పత్థయామి. **న తే సం కోట్ఠే ఓపేన్తీ**తి న తే సం సన్తకం ధఞ్ఞం కోట్ఠే పక్ఖిపన్తి. న హి ఏతేసం ధఞ్ఞం అత్థి. **న కుమ్భీ**తి న కుమ్భియం. **న కళోపియ**న్తి న పచ్ఛియం. **పరనిట్ఠితమేసానా**తి పరేసం నిట్ఠితం పరఘరే పక్కం భిక్ఖాచారవత్తేన ఏసమానా గవేసమానా. **తేనా**తి ఏవం పరియిట్ఠేన. **సుబ్బతా**తి దసపి...పే.... సట్ఠిపి వస్సాని సుసమాదిన్నసున్దరవతా.

సుమన్తమన్తినోతి ధమ్మం సజ్ఝాయిస్సామ, ధుతఙ్గం సమాదియిస్సామ, అమతం పరిభుఞ్జిస్సామ, సమణధమ్మం కరిస్సామాతి ఏవం సుభాసితభాసినో. **తుణ్హీభూతా సమఞ్చరా**తి తియామరత్తిం అసనిఘోసేన ఘోసితా వియ ధమ్మం కథేన్తాపి తుణ్హీభూతా సమం చరన్తియేవ నామ. కస్మా? నిరత్థకవచనస్సాభావా. **పుథుమచ్చా చా**తి బహుసత్తా చ అఞ్ఞమఞ్ఞం విరుద్ధా. **అత్తదణ్డేసు నిబ్బుతా**తి పరవిహేఠనత్థం గహితదణ్డేసు సత్తేసు నిబ్బుతా విస్సట్ఠదణ్డా. **సాదానేసు అనాదానా**తి సగహణేసు సత్తేసు చ భవయోనిఆదీనం ఏకకోట్ఠాసస్సాపి అగహితత్తా అగహణా. దసమం.

దుతియో వగ్గో.

౩. తతియవగ్గో

౧. ఛేత్వాసుత్తవణ్ణనా

२६२. తతియవగ్గస్స పఠమం వుత్తత్థమేవ. పఠమం.

౨. దుబ్బణ్ణియసుత్తవణ్ణనా

२६७. దుతియే **దుబ్బణ్ణో**తి ఝామఖాణువణ్ణో. **ఓకోటిమకో**తి లకుణ్డకో మహోదరో. **ఆసనే**తి పణ్డుకమ్బలసిలాయం. **కోధభక్ఖో**తి సక్కేన గహితనామమేవేతం. సో పన ఏకో రూపావచరబ్రహ్మా, "సక్కో కిర ఖన్తిబలేన సమన్నాగతో"తి సుత్వా వీమంసనత్థం ఆగతో . అవరుద్ధకయక్ఖా పన ఏవరూపం సంవిహితారక్ఖం ఠానం పవిసితుం న సక్కోన్తి. **ఉపసఙ్కమీ**తి దేవానం సుత్వా "న సక్కా ఏస ఫరుసేన చాలేతుం, నీచవుత్తినా పన ఖన్తియం ఠితేన సక్కా పలాపేతు"న్తి తథా పలాపేతుకామో ఉపసఙ్కమి. **అన్తరధాయీ**తి ఖన్తియం ఠత్వా బలవచిత్తీకారం పచ్చుపట్ఠపేత్వా నీచవుత్తియా దస్సియమానాయ సక్కాసనే ఠాతుం అసక్కోన్తో అన్తరధాయి. **న సూపహతచిత్తోమ్హీ**తి ఏత్థ **సూ**తి నిపాతమత్తం,

ఉపహతచిత్తోమ్హీతి ఆహ. **నావత్తేన సువానయోతి** న కోధావత్తేన సుఆనయో, కోధవసే వత్తేతుం న సుకరోమ్హీతి వదతి. **న వో చిరాహన్తి వోతి** నిపాతమత్తం, అహం చిరం న కుజ్ఝామీతి వదతి. దుతియం.

౩. సమ్బరిమాయాసుత్తవణ్ణనా

౨౬౯. తతియే **ఆబాధికోతి** ఇసిగణేన అభిసపకాలే ఉప్పన్నాబాధేన ఆబాధికో. **వాచేహి మన్తి** సచే మం సమ్బరిమాయం వాచేసి, ఏవమహం తమ్పి తికిచ్ఛిస్సామీతి వదతి. **మా ఖో త్వం, మారిస, వాచేసీతి** వినాపి తావ సమ్బరిమాయం సక్కో అమ్హే బాధతి, యది పన తం జానిస్సతి, నట్ఠా మయం, మా అత్తనో ఏకస్స అత్థాయ అమ్హే నాసేహీతి వత్వా నివారయింసు. **సమ్బరోవ సతం సమన్తి** యథా సమ్బరో అసురిన్దో మాయావీ మాయం పయోజేత్వా వస్ససతం నిరయే పక్కో, ఏవం పచ్చతి. తుమ్హే ధమ్మికావ, అలం వో మాయాయాతి వదతి. కిం పన సక్కో తస్స కోధం తికిచ్ఛితుం సక్కుణేయ్యాతి? ఆమ సక్కుణేయ్య. కథం? తదా కిర నో ఇసిగణో ధరతియేవ, తస్మా నం ఇసీనం సన్తికం నేత్వా ఖమాపేయ్య, ఏవమస్స ఫాసు భవేయ్య. తేన పన వఞ్చితత్తా తథా అకత్వా పక్కన్తోవ. తతియం.

౪. అచ్చయసుత్తవణ్ణనా

౨౭౦. చతుత్థే **సమ్పయోజేసున్తి** కలహం అకంసు. **అచ్చసరాతి** అతిక్కమి, ఏకో భిక్ఖు ఏకం భిక్ఖుం అతిక్కమ్మ వచనం అవోచాతి అత్థో. **యథాధమ్మం నప్పటిగ్గణ్హాతీతి** న ఖమతి. **కోధో వో వసమాయాతూతి** కోధో తుమ్హాకం వసం ఆగచ్ఛతు, మా తుమ్హే కోధవసం గమిత్థాతి దీపేతి. **మా చ మిత్తే హి వో జరాతి** ఏత్థ **హీతి** నిపాతమత్తం, తుమ్హాకం మిత్తధమ్మే జరా నామ మా నిబ్బత్తి. భుమ్మత్థే వా కరణవచనం, మిత్తేసు వో జరా మా నిబ్బత్తి, మిత్తభావతో అఞ్ఞథాభావో మా హోతూతి అత్థో. **అగరహియం మా గరహిత్థాతి** అగారయ్హం ఖీణాసవపుగ్గలం మా గరహిత్థ. చతుత్థం.

౫. అక్కోధసుత్తవణ్ణనా

౨౭౧. పఞ్చమే **మా వో కోధో అజ్ఝభవీతి** కోధో తుమ్హే మా అభిభవి, తుమ్హేవ కోధం అభిభవథ. **మా చ కుజ్ఝిత్థ కుజ్ఝితన్తి** కుజ్ఝన్తానం మా పటికుజ్ఝిత్థ. **అక్కోధోతి** మేత్తా చ మేత్తాపుబ్బభాగో చ. **అవిహింసాతి** కరుణా చ కరుణాపుబ్బభాగో చ. **అథ పాపజనం కోధో, పబ్బతోవాభిమద్దతీతి** లామకజనం పబ్బతో వియ కోధో అభిమద్దతీతి. పఞ్చమం.

తతియో వగ్గో.

సక్కసంయుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సారత్థప్పకాసినియా సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ

సగాథావగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సంయుత్తనికాయ-అట్ఠకథాయ పఠమో భాగో.